

AUS FEUER UND WASSER GERETTET
BEIM GROSSEN BRANDE DER
BAYERISCHEN STAATSBIBLIOTHEK
IM MÄRZ DES KRIEGSJAHRES 1943
F. STAEGER

IOANNIS VVIERI DE PRAESTIGIIS DÆMONVM, ET INCANtationibus ac ueneficijs Libri sex, aucti & recogniti.

Accessit Rerum & uerborum copiosus INDEX.

Cum Cæs. Maiest. gratia & priuilegio.

BASILEÆ, EX OFFIcina Oporiniana. 1568.

BIBLIOTHECA
REGIA
MONACENSIS

ILLVSTRISSIMO ATQVE EXCELLENTISSIMO PRINcipi ac Domino, D. Gulielmo Cliuiæ, Iuliæ & Mont. Duci, Comiti Marchiæ ac Rauesburgi, Domino in Rauestein, &c. suo Domino Clementissimo perpetuam in Christo IESV felicitatem precatur IOANNES VVIERVS MEDICVS.

IN tam perniciosa uarietate fanaticarum & pestilentium opinionum, quibus hoc æuo miserè orbem côcutit Christianum Satan, non minimum eam momenti esse sentio, Princeps illustrißime: quam idem ille uelut perditissimum seminarium, mentibus hominum inseuit incantamentorum nomine. Et si enim multifariam in religionis nostræ controuersijs, uel ob diuersos ceremoniarum ritus, non æquè intellecta Scripturæ loca, animi distrahantur, sententiæq; uarient, faces subdente antiquo serpente: non tamen inde tam deploranda subsequitur calamitas, quàm ex semel imbibita, ipsius instinctu, persuasione de eo mali genere, quod hominibus & bestijs citra ueneni uel propinationem uel applicationem, inferre creduntur quædam dementata anus, quas Lamias uel sagas nuncupant. Licet enim ex prioribus quidem disceptationes hinc inde oriantur diuersæ uel pro hominum affectu, uel prout cui libet sua satisfacere ment

Côtrouersiæ de religione.

Rom. 14. *remens uidetur, aut pro talenti à Deo donati pondere & qualitate: tamen momenti tantum eæ sæpius non habebunt, ut aut animæ salutem aliquo attingant modo, aut etiam amicitias omnino turbent, uel dissuant.*

Opinio de lamijs. *At quàm execrabilem à Deo alienationem, quàm coniunctam cum dæmone necessitudinem, quanta inter proximos odia, quàm rixosas uicinarum factiones, quas rusticorum simultates, quæ urbium dissidia, quàm frequentes insontium cædes parente tragœdo diabolo, gignat fœcundissima illa calamitatum mater, opinio nimirum concepta de Lamiarum maleficij (non inquam ueneficij) prodigiosa potestate, quotidiana docet experientia. Et quum pauci sint morbi, quorum causas ad Lamiarum opus non referat, peruersè in religione Christiana institutum uulgus: uix alius hominum ordo comperitur, cui uniuersum hoc impietatis negotium penitius sit notum, & iustior de hoc actionem instituendi occasio incumbat, quàm medicorum: quorum eo incredulitatis genere ita turbantur animi, & aures raduntur, ut nihil in ijs æquè concrepet apud ægrotos, quàm mordax illa falsaq́; innocentium muliercularum de inflicto eiuscemodi malo criminatio.*

Causa scribendi. *Quam Camarinam aliquandiu non tam uirulentum expirantem fœtorem, cum paulatim sana ex Dei uerbo institutione prorsum interituram spes esset, eam denuò grauiter moueri, ut contagionis uirus iam multò longius latiusq́; cum plurimorum pernicie, procellarum spiritu horribiliter afflante, ex-*

te, ex-

te, exhalet, quàm hactenus unquam, indies magis ac magis sentio. Tanta uigilantia quamcunque obseruat occasionem ueterator ille, somnolenter huius artes permittentibus ijs, quorum intererat dienoctuq́; doctrinæ Euangelicæ machinis, ipsius propugnacula concutere, funditusq́; euertere. Dum itaque ad grauem hanc impietatem silentio conniuent Theologi pleriq; omnes: dum opinionum falsitatem in morborum causis, eorumq́; impijs curationibus tolerant Medici: dum sententias ex persuasione, longa annorum serie & præscriptione non tam ratione discussa, quàm præiudicio quodam citra contradictionem usurpata, hic pronunciant Iurisconsulti: dum denique neminem audiam, qui mortalium misertus, aut totum hunc Labyrinthum nobis aperuerit, aut saltem exitiali medendo uulneri manum admouerit: operæ mihi precium facturus uidebar, si ego uelut κολοιὸς ἐν ταῖς μούσαις, garritu saltem alijs ueternum excuterem: & arduam hanc rem, quæ nostræ religioni Christianæ summa sit contumelia, altius perscrutandi, discutiendiq́; qualemcunque ansam fusiori oratione & quantulacunque demonstratione subministrarem. Etsi non eram nescius, prauæ opinionis sine ratione pertinaciam, inexpiabilem esse tincturam, & quæ elui nequeat, ut scitè à Galeno nostro scribitur, his uerbis: ἐστὶ δὲ οὐδεμία βαφὴ δυσεκπλυτοτέρα...

Praua opinio, inexpiabilis tinctura.

ἐστι δὲ οὐδεμία βαφὴ δυσεκποιὸς οὕτως, ὡς τὸ τοῦ αὐτοῦ λογισμοῦ πρὸς τὰ μοχθηρὰ δόγματα πάθος· οὐ γάρ ἐστι μεταπεῖσαι τοὺς αὐτοῖς ἐντραφέν-

 τας.

τας. Sic enim educatos, ad resipiscentiam aut ueritatis frugem non posse reduci arbitratur. Tam non facile est, nouam rem ad communẽ hominum mentem & assensum accommodare.

Nec tamen hoc meum institutum quisquam calumniabitur, quasi nimis Suffenus, minusq́ tenuitatis meæ conscius, quicquam præ aliys intelligere, aut posse, mihi temerè præsumam. Quàm sit mihi curta supellex, probè noui, & me certius nemo: atque hoc scio, quod nescio. Nemini hîc præiudicatur. Accedunt quotidianæ medicationes, & profectiones aßiduæ, quæ certè ferias eiusmodi lucubrationibus sedulò donandas mihi præripiunt: ut hoc nomine superioribus uenationibus Hambachi institutis, dum tuæ Cels. atq; eiusdem illustri generosæq́ soboli ex officio inseruirem, huic potißimùm studio uacauerim.

Complures igitur alios infinitis partibus longè meam hanc infantiam superare potuisse & posse etiamnum penitiore ueritatis inquisitione oratione luculentiore, & demonstratione euidentiore, magisq́ neruosa, cum ob ingenij acumen, ac doctrinæ excellentiam, tum uerò maximè propter amplioris ocij acceßionem, non modò libenter & ingenuè agnosco, sed quoq; palàm liberè profiteor. At interea ieiuno meo scripto felicia illa ingenia prouocatum iri sperare uolo, ut uel dicendo, me rectius erudiât, qui eiusmodi collationum solet eße fructus: uel, tacendo meã hanc sententiã ab inolita religioso illo seculo opinione δις διὰ πασῶν dissonantem,

com-

cōprobent. Hac ratione reportaſſe me ex laboribus uſuram ſatis uberem cōfidam: nec me præſtitæ pœnitebit operæ, ſi ſaniore doctrina in ueritatis cognitionē reuocer, aut ſaltē in rara paucisq́ audita opinione cōfirmer. Etenim ut naturā in profundo ueritatē penitùs abſtruſiſſe, rectiſſimè docuit Democritus, ita eam uigilantius inquirere, inueſtigare & rimari decet. Id ſiquidē cū maiori æquitate cōiunctum eſt: quàm ſententiam, quam temerè quis amplexus ſit, pertinaciter defendere. Veritatis in profundo abſtruſa.

Argumentū autem huius cōmentationis noſtræ partim eſt Theologicū, quo diaboli artes & ſtudia, Sacrarū literarū teſtimonijs produ͂tur: & quo ijs modo tutiſſimè obuiam iri poſſit, docetur. partim etiam Philoſophicum, dum naturalib. conuincuntur rationibus uana ſatanæ ludibria, & corrupta ſagarum imaginatio: partim item Medicum, ubi ſecundum naturæ legem, morbos, eorum cauſas & ſymptomata Lamijs perperàm hactenus imputata, oriri demonſtratur. Partim id etiam Iuriſprudentiæ placita ſpectat, quum de magorum infamium, lamiarum & ueneficorum pœnis, pro delicti qualitate & magnitudine, alio quàm hactenus uſurpatum eſt modo, agatur. Argument. operis. Theologicū. Philoſophicum. Medicum. Iuridicum.

Hiſtorias autem inſerui paſſim uarias, eo potiſſimùm fine, quòd quū tam diuerſa iamq́ multifaria ſæpenumerò in hoc ſatanæ negotio à multis referantur: ex noſtrarum narrationum collatione, ἀναλογίᾳ & qualicunq́ explicatione, citius in actionū præſtigiarumq́ dæmoniacarum, & rerum Cur uariæ inſerantur hiſtoriæ.

multiiugarum cognitionem ac iudicium perueniri posse arbitratus sim.

Ne autem hîc mei ingenij metus & professionis limites temerè præfractaque opinione, nimis proprio fisus cerebro, transiliisse censerer, hæc mea παράδοξα plerisque doctissimis, etiam ex tua Cels. familia uiris, Theologis, Legum peritis, & collegis excellentissimis, eo animo legenda excutiendaque proposui, ut horum censura uel starent, si ratione niterentur: uel caderent, si conuincerentur erroris: uel mutarentur, si qua aut additione aut castigatione egerent. Nec enim quicquam eodem tempore simul inchoatum ac absolutum fuit.

Malleus maleficarum.

Iam uerò si maleficarum Malleum hoc absoluisse pensum quis obijciat, is ubi illius libri congestas à Theologis, Henrico Institoris & Iacobo Sprenger ineptias absurdas, sæpe etiam impias, legerit: & cum hoc nostro scripto affectu omni seiuncto, contulerit sententiam: profectò aliam omnino, imò contrariam me sustinere ac defendere intelliget. Penelopes enim telam retexere, actumque agere, profectò lubet minimè. Pauca quidem in hanc rem dixit Vlricus Molitor, Sigismundi Bohemiæ regis consiliarius in Dialogis de Lamijs & Pithonicis: nonnihil quoque de Strigibus scripsit Ioannes Franciscus Picus, Abbas item Spanheimensis Ioannes Tritemius quæstiones quinque Maximiliano Cæsari proposuit: nostra quoque lingua argumentum hoc attigerunt quidam

quidam Germani: quo autem iudicio, operis nostri collatione innotescet.

Cæterùm præter multas grauesq́ causas, quæ ut tua Celsitud. has meas qualescunque cogitationes consecrarem, me impulerunt, hac quoque induxit potissimùm: quòd quum iam decimumtertium annum tuæ Celsitud. à medicinis sim, ac diuersas sæpenumerò in tua Cels. aula audierim de Lamiarum iam denuò in amplissimis ditionibus tuis renatarum, potentia & incantamentis sententias: uix à nemine tamen certiorem, meæ consonam magis, & è ueritatis fontibus erutam penitius, me unquam hîc cognouisse, atque illam quam aliquoties à tuæ Celsitud. ore his hausérim auribus, uelim nolim fateri cogor: nimirum Lamias nemini ulla uoluntate maligna, quacunque dira imprecatione, aut intuitu malicioso nocere posse: sed uitiata per occultos dæmonis cuniculos phantasia, eas tanquam melancholia agitatas, in mentem sibi inducere, quæcunque mala ab ipso satana illata, uel naturali occasione ex abstruso Dei consilio prognata, abs se perpetrari. Vbi enim actionum modos ad trutinam uocatur, & earum organa indagine circumspectiore obseruantur, luce clarius mox omnium oculis patet rei ἀδυνατία & falsitas. Veneficium solummodò à φαρμακευτρίαις uel ueneficis, ueneno uel propinato uel illito, noxiè fieri in hominum & animantium internecionem, doctè, prudenter & piè concedit tua Celsitudo. Hinc fit, quòd non multorum mo-

Sententia ducis Cliuẽ. de Lamiis.

Veneficium.

re pœnam delusis aniculis statim seuerè infligi iubeat: sed matura deliberatione prius de ueneno dato exactè inquiri post si de ea indubitanter constet, legum præscripto satisfieri, à Deo ad hoc constituta tua Celsitud. uelit. Hoc profectò accedit meritò ad reliquas præclarissimas & innumeras animi ingeniiq́; dotes, quib. ita quotidie quam nactus es Spartam (κατὰ τὸ ἀπόφθεγμα à tua Cels. celebrari solitum) adornas, illustrasq́; ut & tuorum & uicinorum omnium oculos in te conuertas. Nihil hîc præter institutum dicam, de non uulgari tua pietatis studio: cuius ut plurima, & quidem memorabilia, ita imitatione dignissima possem adducere exempla, ni hinc potius inclementiam expectandam, quàm fauorem, uererer. Sit autem hoc unũ, quòd neq; solem exorientem unquam uideas, neq; uesperi te lecto componas, quin ardenter prius fusis ad Deum precibus, à sacrà lectione te totum, & omnes tuæ Cels. commissos ipsius patrocinio fideliter commiseris. Nihil addam de temperantia in potu quo unico nomine non modò tuis subditis omnibus numerosissimis exemplar existis admirabile: sed & tui ordinis illustrissimis, eisdemq́; potentissimis heroibus optimo præluces iure: ut ebriam tuam Cels. uidisse neminem, non minima laus sit: imò ratam esse uelis. Assueri regis legem, qua ne quis poculorum certamen urgeat, seuerè cauetur. Sed tamẽ —non sic inflectere sensus

Humanos edicta ualent, quàm uita regentis.

Quo fit etiam ut nemo te præsente non solùm deierare,

Mores principum plus legibus ualent.

Esther 1.

Claud.

ierare, uerum etiam iurare audeat. Conscius est enim unusquisque quam Celsitud. tua odio plusquam Vatiniano habeat omnes, qui assiduis suis deierationibus tremendum Dei nomen prophanare non erubescunt: qua blasphemia omnes propemodum horribiliter concrepare aulas, est quòd Christianæ religionis homines meritò doleant, lugeantqúe, plagis hinc enatis palàm uisis. Taceo continuos in quorumcunque libellorum supplicum, & aliorum scriptorum quotidie affluentium lectione, maturáque responsione labores: quo uel unico incomparabili exemplo, uerè paternum affectum erga commissum tuæ tutelæ subditorum gregem, quis non exosculetur? quibus ut nec contemptum hic Carlorum nomen, in aliorum ore innatans assiduè, unquam à tua Celsitud. obiectum fuisse, quis audiuit, ita sæpenumerò eos blandissimo filiorum nomine dignaris: nec quicquam usqueadeò tuæ Celsitud. studio curæque esse norunt omnes, quàm tuam rempublicam in summa tranquillitate perpetuò conseruare: id quod cum rara, imò diuina prudentia proximis aliquot annis turbulentissimis, undequaque bellico strepitu circum maximas tuæ Cels. ditiones sæuiente, nec tamen eas concutiente, testatus es. Nec postremã meretur laudem, quin imò apud omnem posteritatem propagandam, quòd uelut doctorum Mecœnas, singularem facias interdum ingeniorũ delectum in ijs, quos ad exteras regiones & præclaras in quacunq; facultate

Aca-

Academias tuis impensis ablegari, ali, studiorumq; curriculum feliciter perficere uoluisti, quò aliquando tuæ Celſ. & reipublicæ decori usuiq; esse queant: ut ea ratione insignibus doctrina, prudentia, existimatione, & rerum cognitione usuq; uiris, illustrem illum tuæ Celſ. comitatum esse ornatũ, ad reliqua celeberrima tuæ aulæ ornamenta, nõ immeritò referri debeat. Minus tamen id mirum uideri debet, quòd ipse doctus, eruditos semper eo prosequutus sis studio, ut quibuscunque honorarijs & stipendijs eos in tuam amplissimam pellicere accireq; familiam, iam inde à quo princeps es, non intermiseris. Sic prouidentia non uulgari factum est, quòd hîc in uenerando ordinis Senatorij consessu, primo sit dignata loco tua Celſ. uirum doctrina multijuga, nec uulgari prudentia, rerumq; uariarum usu & eximijs animi corporisq; dotibus clarissimum, D. Henricum Barzium, Olislegerum nuncupatum, Ll. Doctorem & Cancellarium Cliuensem uigilantissimum, patriæq; amantissimum: sit is certè πολλῶν ἀντάξιος ἄλλων. At prorsus calamo hîc imperasse præstat, quàm leuiter oratione ieiuna uerè heroicas tuæ Celſ. uirtutes omnem omnium laudem post se relinquentes attigisse: quas non aliorum relatu cognoui, sed hisce oculis in tua Celſ. uelut in lucidissimo speculo quotidie contueor. Tali itaque ac tanto Principe patrocinium non denegante, mordaces uitilitigatorum insolescentium dentes haud difficulter uicturum me confido: præser-

tim

tim cùm à meis partibus in procinctu stare inuictam ueritatem non dubitem. Precor Deum opt. max. patrem Domini nostri IESV CHRISTI, ut quod pro sua bonitate immensa in tua Celsitud. feliciter cœpit, maiore sui Spiritus accessione uberius augeat, ad nominis sui gloriam, Celsitud. tuæ salutem, & florentißimarum ditionum tuarum felicitatem.

PRAE-

PRÆFATIO DE TOTIUS Operis argumento.

EM profectò arduam, & omnino tenuitatis meæ uires exuperantē aggressum me esse fateor, qui cum fraudulentis spiritibus, laruis & mundi dominis in theatrum prodire, luctarique audeam: quum tot illi habeant modos fallendi incomprehensibiles, & cuniculos, occultosque elabendi recessus, quibus ob essentiæ subtilitatem, motus celeritatem, uitæ longissimæ usum, & uoluntatis peruersitatem, longè lateq; crassitiem nostram terream eludant, ut quibuscunque eos adoriaris rationibus, defraudatum te esse palàm uideas. Quanquam uera hæc esse non inficiar: in alia tamen enutritus schola, atque ab alijs institutus præceptoribus, quàm Plato ethnicus apud superstitiosos suos Aegyptios & uates Memphiticos, uel Proclus apud suum Marcum, dæmonum clientem: ex D. Pauli, uasis electi & pugilis aduersus spirituales astutias in cœlestibus inuicti consilio, manibus indubitatæ fidei firmissimis arripui doctrinam Conditoris cœli & terræ, omniumque quæ in eis sunt, & uerbum Christi (in cuius nomine horum spirituum genua flectuntur, ipsique dicto citius fugantur) gladium quippe spiritus ancipitem, tentaturus quid cum diuini luminis radio & rationum machinis, in luce cum rectoribus tenebrarum seculi huius potero, in eo potissimùm fraudium genere, quo illi hactenus tam densas hominum oculis offuderunt nebulas: ut

Actor. 9.
Philip. 2.
Ephes. 6.

quò

quò se conuertere securè debuerint, tanquam in ipsa caligine palpitantes, ignorarint quàmplurimi. Id autem est ille incantamentorum labyrinthus: cuius ut, inuento qualicunque filo, explicandi commonstrarem uiam multo aliam, quàm hactenus obseruatam uidere licuit, hoc institui Opus. Ne uerò obscuritatem gigneret orationis perpetuitas, in sex illud distribui libros: ut eius ordo tamen, quasi rectè instituta rerum œconomia, suis conuenienter cohæreret partibus. *Occasio operis.*

Cæterùm quum uniuersum id negocium sit dæmonum præstigijs ac dolo implicatum, ut ad eorum quæ in reliquis dicentur libris, intelligentiam sterneretur uia, in Primo libro, diabolus quid sit, quæ *eius origo*, qui primi dolosi eius conatus, *perniciosiq́;* progressus ab Eua in rerũ primordijs, ad hæc usq; tempora, quę item ipsius potentia, quid etiam prorsus non posit: quodq́; limites illi à Deo præfigantur, ultra quos ferri nequit, describitur. ARGVM. *libri Primi.*

Hinc, quid per suam clientelam operetur, ostẽsurus: ad magos infames, dæmonũ operâ quascunq; præstigias oculis nostris destinato studio multifariam obijcientes, diuinationũq; uarijs laruis alios deludentes, & medicinæ sacra suis imposturis satanicis fœdè cõspurcãtes, progredior: quos etiam Tertio libro à Lamijs segrego, ut quę sexu inconstantes, fideiq́; lubricæ, & ætate non satis mentis compotes, diaboli ludibrijs magis sint obnoxiæ: qui in illarum uim imaginatiuam siue uigilantibus siue dormientibus se insinuans, quascunque formas ipsis inducit, ea dexteritate con- SECVNDI. *Magi infames.* TERTII. *Lamia.*

concitatis in hunc dolum humoribus & spiritibus, ut nihil aliud illæ sciant, aut queant fateri, quàm rerum à dæmone ex Dei abstrusa uoluntate uel consensu peractarum, aut plagarum hominibus bestijsúe inuectarum, siue designatorum flagitiorum, aut malorum pronatorum naturæ ductu, se effectrices esse: quemadmodum mentem quoque lædi, multifarijsq; imbui imaginibus, sæpe in ijs quorum cerebrum atra bilis uel eius uapor uitiarit, spectamus. Nullos quoq; libros eas habere, nullos exorcismos, characteres, aut similia monstra, uelut magi infames: nullos etiam præceptores alios, præter læsam à dæmone mentem, aut corruptam imaginationem. Vnde & à Magis illis infamibus non parum differre, omnibus erit perspicuum. Illi namq; uiri sunt sæpe docti & cordati, sed curiosi, longius etiam peregrinantes, ut artem imbibant dęmoniacam, qua saltem præstigias & rerum ludibria, præter naturalem morem ostentant: hæ uerò ut plurimùm fœminæ, eædemq; uetulæ, & mente titubantes, domiq; latentes: in quarum, uti organorum conuenientium, phantasiam propè torpidá, uelut sedem suis studijs accommodatam, in melancholiæ morbo, mœrore, uel extrema desperatione, ut spiritus est, illabitur: nec tam præstigijs deludens, quàm quęcunq; hominum infortunia, calamitates & interitus tanta uehementia imprimens, ut qualia quantaq; ea sint, se perpetrasse, ut dixi, arbitrentur: à quibus tamen hæ fuêre alienissimæ & prorsus insontes. Has itidem à ueneficis, quos φαρμακευτὰς Græci dicunt, separo: qui ueneno uel propinato uel illito, uel eo loco ubi halitu

Venefici. φαρμακεῦσι.

halitu feriat collocato, homines uel bestias lædunt. Sic plurimùm interesse inter prophanos magos lamias & ueneficos intelligetur: de quibus tamen, uelut ijsdem, hactenus cõfusè actum, disputatum, & pronunciatum est.

Vt autem hæc innotescerent clarius, Quarto libro eos qui Lamiarum maleficio affici putantur, propono, demonstrans eos à dæmonibus exerceri, uel obsessos esse, ex occulta Dei permisione, citra ullam ullius Lamiæ aut hominis alterius cooperationem. QVARTI.

Hinc iusto ordine, libro Quinto, ad eorum qui eiusmodi maleficio collisi creduntur, curationẽ, infinitis partibus aliam quàm hucusq; obseruata sit, me confero: ubi, quæcunq; curationes illicitæ à dæmonijs in sui regni confirmationem effictæ, per uetitas coniurationes, characteres, ligaturas, periapta uel appẽsa, annulos, sigilla, imagines, & similes umbrarum furias, sacrosanctæ Scripturæ authoritate & rationum pondere conuincuntur, exploduntúrq;: ut ab ijs fæcibus, uelut expurgato Augiæ stabulo, liberatę mentes, in quacunque afflictione ad ordinata à Deo remedia posthac confugiant, puris manibus in cœlum sublatis, ac medicinæ sacra in hoc negocio incorruptius cõscientia synceriore tractentur: qui præcipuus fuit huius instituti mei laboris scopus. QVINTI.

In hac tamen graui meditatione aliquandiu supra quàm dici potest occupatus, quantumq; (nouit ille quem nihil latet) excruciatus, quòd uetulas illas dementatas, à dæmone illusas, Lamias uulgò dictas, quæ nihil flagitij singularis commisissent (non enim loquor de ueneficis) tam atro-

citer, ſine ulla commiſeratione multis in locis in caliginoſos ſqualidosque carceres, horrida umbrarum hoſpitia & dæmoniorum domicilia inconſideratius præcipitari, inde in carnificinam truculentius rapi, ac demùm flammis deuorandas temerè obijci uiderem: propriæque amentium anicularum confeſsioni ſtari, nec ſatis inter Lamias & ueneficas diſcerni: & Magos ſacrilegos, in lege ueteri mulctatos grauiter, iam impunius, imò cum laude apud pleroſque uerſari: non potui non inquam argumenti ratione, conſcientiæ impulſu actus, meam hac de re ſententiam qualemcunque, quatuor ijs libris adiungere: *SEXTI.* Sextoque libro uelut appendice declarare, quid & quibus rationibus nixus, ſentiam de punitione Magorum infamium, à CHRISTI ueritate *Actor. 13.* rempubl cum Simone & Elima auertentium, eamque ſedatam turbantium: quid item de modo puniendi Lamias à diabolo ſeductas, uelut *Hæretici.* melancholia agitatas, uix autem hæreticas: (eæ enim mente illæſa, ſed præfracta conſtant) poſtremò etiam, quid de ueneficorum ſupplicio ſtatuendum exiſtimem, ſubiunxi: ubi locum habet promulgatum ex Dei uoluntate Moſis edi- *Contra ueneficas edictum Moſis.* ctum, Grecè à Septuaginta ſenioribus redditum, & uelut explicatum in uaria illa Hebraicarum uocum ſignificatione, φαρμάκυς ὀ περιβιώσετε, Vene- *Exodi 22.* ficos (uel ut Hebræi habent, ueneficas) non ſinetis ſuperuiuere.

Nec ſibi hîc leges à me arrogantius præſcribi criminentur Magiſtratus, aut legum periti. hoc enim meum fuiſſe inſtitutum minimè, teſtor Deum: ſed ex commiſeratione meditationem

meam

meam solummodò alijs cordatioribus & pijs uiris, necnon ueritatis inquirendæ potius, quàm opinionis inconsideratius multis seculis imbibitæ affectu defendendæ studiosis, excutiendam sereno mentis oculo, summissè offero. Qui operæprecium me præstitisse agnoscent, ingenuam hanc libertatem bene interpretentur: qui secus censebunt, ignoscant bene uolenti. Interim mea qualiacunque argumenta, quibus toto hoc Opere nitor, ἄνω πάθων conferri cupio, dum in consilium uocantur Speculator & Iohann. Andr. titulo de Sortilegijs: aut Summistæ, Hostiens. Gotfridus Reinerius in Summ. de Sortilegijs: Canon in c. 1 & 2. ubi Alb. post Iohan. And. de sortil. in antiquis: Alb. cons. 55. 1. uolum. incip. Casus talis, per Oldrad. consilio illo 210. incip. Regularis: uel etiam recentiores post gl. in c. accusatus. §. de hæretic. initijs: Alber. de Rosatis in Dictionario, super uerbo Sortilegium: siue Bonif. de Vitalin. in titul. de Sortilegijs, in tractatu Criminalium: aut Matth. de Afflict. in constitution. Neapolit. de malis & noxijs medicamentis, parte tertia: item auditor eius Grillandus, aut etiam 2. Lib. Syluestri Prieratis de Strigomagis: seu Bonauent. super 3. Sent. Quibus autem firmamentis sua scripta munierit quilibet author, horum librorum collatione manifestius intelliget æquus Lector.

Porrò de re ipsa & materia, quoniam ad ueritatis doctrinam, & Ecclesiæ CHRISTI quietem, ac proximi utilitatem spectat, non est quòd multis agam: quum ea sit huiusmodi, ut quantumli-

libet inelegantem sit sortita artificem, satis tamē ipsa per se, omnium oculis sese queat & debeat commendare: præsertim ob res non paucas in lucem magis erutas, quæ hactenus uel ut incognitæ, uel ut obscuræ latuêre. Solitum uerò esse apud Græcos olim prouerbij loco, hominibus parum scitè in re præclara uersantibus obijci, Proba quidem materia, si probum nacta fuerit artificem, non ignoro: at cuilibet liberum permitto de artificis opere statuere, quod illi libitum erit. Quod enim ad me attinet, ut nullius uel nasuti Momi, aut perspicacis Aristarchi reprehensionem, siue seueri Catonis censuram deprecor, si merear: ita nec auram popularem, aliamúe laudem magnopere uenor, bona fretus conscientia, qua hanc aggressus sum telam. Dies erit, quando unicuique à Domino laus sua accedet: dummodò illius accrescat gloria, & satanę tyrannis imminuatur, abundè satis erit factum meis uotis.

AD

AD AVGVSTISSIMVM TOTIVS orbis Christiani Cæsarem, Reges serenissimos, Principes & Duces illustrissimos, Comites generosos, & quoscunque ullum magistratum gerentes, tam seculares quàm ecclesiasticos, Libellus supplex.

NVICTISSIME Imperator, Reges & uiri principes, quibus ordine legitimo, rationibusq; grauissimis gladium ad coercendam merito supplicio maleficorum effrenem inobedientiam: ad eos uerò qui se rectis politiæ legibus inculpatè submittunt, uigilanter defendendos, eoq; nomine tranquillitatem reipublicæ ritè constitutæ sedulò conseruandam, commendauit Rex regum, & Dominus dominantium: uobis demissa oratione hunc supplicem libellum cum omni subiectione reuerenter offero, ex cordis penetralibus orans, obsecrans & obtestans quàm humillimè, ut concedere non dedignemini in illis dæmonum præstigijs, quibus à rerum primordijs tam densas hominum oculis offudit tenebras ille primus uniuersi mali architectus: & in ijs quas senescente mundo demum idem ille ueterator mille artifex in deliris stupidisq; quibusdam mulierculis fabricatus est in Christianæ Europæ fœdissimam labem, hominum errorem crassissimum, cædem insontium frequentissimam, & uulnus conscientiarum magistratus haud profectò leue: concedere inquam clementer, mihi minimo obsequentissimoq; uestro clienti, tempus apud uos proponendi his sex libris meam qualemcunque sententiam. Quæ si supremi ordinis uestri punctum non tulerit, eam uti meritò exibilandam explodendamq;, ut quàm ocyssimè, ita & libentissimè palinodia supprimere non grauabor, rationibus argumentisq; neruosioribus conuictus. Sin uerò authoritatis uestræ calculo ea confirmabitur, operæpre-

cium me fecisse, in animum inducam: non minori denuò supplicans studio, ut huic sententiæ tum locus detur, semota uetustatis religione, & opinionis tot seculis imbibitæ affectu posito: si quando cùm uestri Imperij regnis, prouincijs & ditionibus se offerat occasio deliberandi, iudicandi & pronunciandi in causis illis diabolicis, & potissimùm in Lamiarum negocio hactenus tam multifarijs tricis inuoluto. Hoc modo sereniore mentis oculo huiusmodi dæmonum ludibria discretum iri, omnesq; uerè Christianos non tantam eorum esse potentiam cognituros, ut dubito minimè: sic quoque minus innoxij sanguinis, quem auidißimè sitit ille ab initio homicida, fundetur: nec ita quietis publicæ, cui ipse tragœdiarum author inuidet summopere, compages luxabuntur: & conscientiæ rariore pungentur aculeo: satanæ item imperium indies magis ac magis collabascet, atq; Christi regnum longius latiusq; propagabitur.

AVTHOR

AVTHOR AD Lectorem.

Omnigenus uafri præpono dæmonis artes,
Quid potis est, & quæ iurè negata sient.
Quid magus infamis monstratur, sagaq; mente
Turbata, hinc meritò quæq; uenefica erit.
Ordine succedunt uarijs cruciatibus acti
Astu dæmonij, nec renuente Deo:
Hi quibus auxilijs licitæ sanarier artis
Ritè queant, sine ui carminis, inde uides.
Post, quæ pœna Magis statuenda est, quæ Lamijs'ue,
Quæ'ue ueneficijs, ultima classis habet.

IOANNES EVVICH DOctor Medicinæ.

Dæmonis exortum, studium, uiresq;, dolosq;,
Qui uelut in media luce uidere cupis:
Qui quæ carminibus sit uis, & quanta nocendi,
Si desint sacris philtra parata modis:
Qui miserè uarijs homines cruciatibus actos
Nosse cupis, quaq; hos arte leuare queas:
Tandem quæ pœna infandæ legitima sectæ,
Insonti ut parcas, constituenda siet:
Hunc lege, quem Ianus Vuierus condidit arte,
Iudicio, & magna sedulitate, librum.
Viue opus eximium, meritumq; attolle trophæum,
Victa est Circeæ turba prophana scholæ:
Viue etiam æternos, Author, fœliciter annos,
Non erit ingenij fama sepulta tui.

IOANNES BRACHELIVS LL.
Licentiatus ad Lectorem.

Cùm Deus immensi spaciosa uolumina cœli
Conderet, & medio suspenderet æthere terras,
Ornaretq; polum stellis, atq; æthera nimbis:
Ille sibi pariter famulos, diuina creauit
Corpora, qui tenues ferrent sua iussa per auras,
Quiq; procul curis agerent terrestribus æuum.
Horum de numero genitor iustißimus unum,
Sic meritum, Stygias cœlo detrusit ad undas:
Illic & manicis & dura compede uinctus,
Ad scelerum pœnas sedet, æternumq; sedebit,
Tristia commissæ persoluens crimina culpæ.
Quas tamen interea fraudes, quasq; improbus artes
Nocte dieq; struat miseris, quæ retia tendat:
Quid'ue potis, si fortè tibi cognoscere curæ est,
Hoc lege, Lector, Opus, docti monumenta VVIERI:
Hinc optata feres, hinc te tua uota docebis.
Insuper & magicis quæ sit fiducia rebus
Attribuenda, modò crudelia pharmaca desint:
Quâ'ue ueneficijs presso medicaberis arte,
Quam'ue satis dignam pendent sub iudice pœnam
Sagarum furiale genus, miro ordine narrat.
Sed tibi cur tantos memorande VVIERE labores
Sumpseris, haud equidem sat adhuc discernere poßum.
Publica me, dicis, mouerunt commoda. Sed quis
Publica nunc curat, præclaraq; pectora uulgò
Suspicit, & meritos rebus persoluit honores?
Tu tamen hoc fessam nimium solabere mentem,
Quòd tua non ullo moritura est tempore fama.

IN ILLVSTRISSIMI CLIVORVM MONTIVM IVLIACIQVE Ducis, &c. GVILIELMI laudem allusio.

TE quoq; CLIVORVM DVX augustissime nostro
Carmine laudatum postera fama canet.
Quo DVCE uirtuti suus est honor, aurea mundo
Quo DVCE cōspicimus secla renata, DVCE.
Quo DVCE per CLIVOS ductantibus agmina Musis,
Cernitur ACCLIVI Pieris ire uia.
Hinc tibi (CLIVOSO quem ducit ad æthera uirtus
Tramite) Cliuorum contigit esse Duci.

T. C. deditissimus cliens
Car. Vtenhouius F.

IN IOHAN. VVIERVM ILLVSTRISS. OLIVORVM Ducis Archiatrum,

E CAR. VTENHOVII F. Allusionum Lib. I.

EPIGRAMMA.

Ille VIA *tota totoq;* ERRARE *uidetur*
ERRO *uagus cœlo, docte* VVIERE *mihi.*
Qui Paracelsistæ latitans sub nomine sectæ
Nomen ab ERRANDO *credidit esse tibi.*
Ni quòd ABERRANTES *recto de tramite, rectam*
(Ceu Paracelsistas) cogis inire uiam.
Nam neq; cognomen tibi DEVIVS *indidit* ERROR,
Quem neq; transuersum DEVIVS ERROR *agit.*
Non VIA *tartarei quæ fert Acherontis ad undas*
LATIOR: *Angustum dat tibi nomen* ITER.
Fit VIA VI *quæ nos supera ad conuexa polorum*
Ducit, & accliui surgit in astra VIA.
Tu modò qua ducit VITAE VIA, *perge, beatæ,*
VI'QVE *tibi cœlo sterne* VVIERE VIAM.
Sic fueris Latia VITAE'QVE VIAE'QVE CVPIDO,
Argolicaq; ΒΙΟΥ *uoce* VVIERVS ΕΡΩΣ.

ΟΥΘΕΝ, ἄτερ μυσέων καὶ χαρίτων, ὁ ΒΙΟΣ.

Basileæ 1568.

CAR. VTENHOVIVS F.
Gandauus.

AVTHORES IN HOC Opere citati.

A

Abdias Bab. episc.
Abenezra.
Accursius.
Aelianus.
Aelius Spartanus.
Aetius.
Aeneas Syluius.
Henr. Corn. Agrippa.
Aias.
Albertus dè Rosat.
Albertus Mag. Teutonicus.
Alchindus Arabs.
Alciatus.
Alexander I.
Alexander ab Alexan.
Alexander Benedictus.
Alexander Trallianus.
Almansor.
Aloysius Cadamustus.
Amatus Lusitanus.
Ambrosius.
Andreas Masius.
Andreas Theuet Angoul. hist.
Andreas Vesalius.
Angelus Politianus.
Anselmus Parmensis.
Antiphon.
Antonius Beniuenius.
Apollonides.
Apollonius Molon.
Apollonius Tyaneus.
Appion Grammaticus.
Apuleius.
Archelaus.
Aristophanes.
Aristoteles.
Arnoldus de Villa noua.
Artemon.
Artephius.
Athanasius.
Athenaeus.
Athenagoras.
Auerrhoes.
Augerius Ferrerius.
Augustinus.
Augustinus Steuchus Engub. episc. Kisam.
Auicenna.
Azarauius.

B.

Baldus.
Bartolus.
Bartholomaeus Pisanus.
Basilius Magnus.
Baßianus Landus.
Benno Cardinalis.
Berosus.
Boccatius.
Boetius.
Bonauentura.
Bonefacius de Vital.

Cesar

Ludo-

Ludouicus Milichius.
Ludouic. Roman. Patrit. hist.

M.

C. Manilius.
Marcellus.
Martianus.
Marsilius Ficinus.
Martinus de Arles.
Matthæus Curtius.
Matth. de Afflict.
Matthiolus.
D. Maximus.
Maximus Tyrius.
Melanchthon.
Memphodorus.
Menander.
Mercurius Trismegistus.
Mesue.
Methodius.
Moses Aegyptius.

N.

Nauclerus.
Nicolaus.
Nonius.

O.

Octauianus.
Oenomaus.
Olaus Magnus.
Oldradus.
Origenes.
Ouidius.

P.

Pamphilus.
Paulus Aegineta.
Paulus Venetus.
Pausanias.
Petrus Aponensis de Ebano.
Petrus Argelas.
Petrus Bellonius.
Petr. Lombardus.
Petrus Pomponatius.
Petrus Præmonstratensis.
Pherecydes.
Philarchus.
Philo.
Philochorus.
Philostratus.
Picatrix Hispanus.
Pythagoras.
Platina.
Plato.
Plinius.
Plinius Iunior.
Plotinus.
Plutarchus.
Pontanus.
Porphyrius.
Poßidonius.
Priscianus Philos.
Proclus.
Propertius.
Psellus.

Q.

Quintilianus.

R.

Rabi Moses.

Ray-

Raymundus.
Reuchlinus.
Rhases.
Robertus Anglicus.
Rogerius Bachon.
Rondeletius.
Ruffinus.
Ruffus Ephesius.

S.

Saadias.
Sabellicus.
Saxo Grammaticus.
Seneca.
Serapion Ascalonites.
Q. Serenus.
Seuerus Sulpitius.
Sigebertus.
Iac. Syluius.
Syluester Priorias.
Synesius.
Socrates.
Solinus.
Sophronius.
Speculator.
Strabo.
Suetonius.
Suidas.

T.

Tacitus.
Tatianus Assyrius.
Tertullianus.
Thebit.
Themison.
Theocritus.
Theodorus Byzant.
Theophrastus.
Theophras. Paracels.
Thomas Aquinas.
Tibullus.
Ioan. Tritemius.

V.

Valerius Maximus.
Varignana.
Varro.
Vegetius.
Vincentius.
Virgilius.
Vlpianus.
Vlricus Molitor.
Vopiscus.

X.

Xanthus.
Xenocrates.

Z.

Zonaras hist.
Zoroaster.
Zozimus.

DE DIABOLO, EIVS ORIGINE, STVDIO ET POtentia, Liber I.

De diaboli origine, quando sit creatus, quæ eius essentia, & de illius lapsu.

Caput I.

AEMONVM præstigias & incantamenta explicaturus, à primario eorum authore diabolo, huius artibus, studijs & potestate exordiar: ut eo cognito, illiusq; authoritate ac existimatione perspecta, euidentius de omni ipsius opere censeatur: atque cunctas eius actiones unusquisq; dilucido mentis oculo introspicere, & post hac minus impeditè penitiusq; iudicare queat.

Religionis autem Christianæ sacram amplexus doctrinam, fideique indubitatæ confessionem, quemadmodum Aristotelis Peripateticorumq; nõ esse dæmones in rerum natura contendentium, placita prorsus reijcio: sic & Platonis commenticiam distinctionem omnino approbare, aut etiam Porphyrij, Pselli, Procli, Plotini & Iamblichi opinionibus subscribere nequeo, qui copiosè quidem de dæmonibus, uerùm multa quæ non uidêre aut cognouêre, tanquam rei notæ historiam conscripserunt. *Peripat. negant dæmones.* *Fabula de dæmonibus*

Omnipotentem itaq; uniuersi architectum Deum, ante aspectabilis huius mundi opificium, incorporeum illum admirandis spirituum ordini- *Gen. 1.* *Hebr. 1.*

Angeli quãdo creati. bus in ministerium pulchrè ornatum condidisse, ex historia sancta Mosis, diuinæ Maiestatis legati, *Exod. 33.* atque fidelissimi scribæ (cum quo facie ad faciem quasi cum amico loquutum esse Deum, perhibet Sacrarum literarum ueritas) firmiter credendum *Angeli quid.* est. Boni uerò hi spiritus erant omnes, quemadmodum omnia à summo bono creata: naturæ ni- *Dionys. de Diuin. nominib.* mirum intelligentes, ἀσώματοι: essentia sua diuinæ naturæ quadantenus conformi, sed finita: à quibus agnosceretur & coleretur Deus eo, quo ipse uellet & præscriberet, modo: quibus & suam uicissim bonitatem in omni æternitate communicaret. quare illis excellentem intelligentiam, eximiam perspicaciam, notionesque æternæ & immotæ iustitiæ suæ illustres, tanquam radios de æterna sapientiæ suæ luce accensos indidit.

Dæmonum origo. Sed ubi quidam, ob dotes quibus condecorati erant, præstantissimas, proprio efferrentur arbi- *2. Pet. 2. Iud. epist. Iob. 4. Luc. 10.* trio, & adeò insolescerent, ut sese tandem Deo conferrent, non seruantes suam originem, relinquentes suum domicilium, ac peccantes: eos honoribus nudatos, ministrorum suorum numero exclusit iratus Deus, repulit ac præcipites egit, uinculisque perpetuis sub caligine ad magni il- *Esaia 14.* lius diei iudicium seruauit. Huc illud Esaiæ uaticinium de superbissimi Babyloniæ regis (quem *Esaia 27.* Luciferum uates nuncupat) fastu & altissimo la- *Apoc. 12.* psu contorquent quàm plurimi. Hic draco ille magnus, in terram proiectus cum suis angelis, serpens antiquus, qui uocatur Diabolus & Satanas, ut Ioannes ait, tortuosus serpens Esaiæ. Hunc casum, non solùm nostri & Hebræorum Theologi docent: uerùm etiam Assyrij, Arabes, Ægyptij & Græci suis dogmatibus confirmant.

Phere-

Pherecydes dæmonum lapſum deſcribit: & Ophin, hoc eſt ſerpentem dæmoniacum, rebellantis, & à diuinæ mentis placito deficientis exercitus caput & anteſignatum fuiſſe tradit. Eandem ruinam & Triſmegiſtus in Pimandro depingit: & uetuſtiſsimum Empedoclem, dæmones ὑρανοπετεῖς cœlo ruentes uocantem, eorum caſum nouiſſe, ſignificat Plutarchus in ſermone de Fœnore. *Ophin.*

Eleganter hic Auguſtinus: Quæris unde diabolus? Inde utiq;, unde & cæteri angeli. Sed cæteri angeli in ſua obedientia perſtiterunt, ille inobediendo & ſuperbiendo lapſus eſt angelus, & factus eſt diabolus. Item de Vera religione, cap. 13. Diabolus inquantum angelus eſt, non eſt malus: ſed inquantum peruerſus, propria uoluntate. Magis enim ſeipſum quàm Deum diligendo, ſubditus ei eſſe noluit, & intumuit per ſuperbiam, & à ſumma eſſentia defecit. *Tract. in Ioan. 4.*

Hi ergo ſpiritus antea diuini, cœleſtes, puri, lucidi, nullius maliciæ conſcij, Dei ſolius nutum obſeruantes, in miniſterium emittendi propter eos qui hæredes futuri eſſent ſalutis, angelicam eſſentiam non omnino perdiderunt: ſed perditiſsimè, lumine gratiæ priuati, uitiarunt, denigraruntque, ut iam aerei, mundani, obſcuri, tenebricoſi, & (uno uerbo) immundi maliqúe dicantur & ſint: ac licet lumen intellectus naturalis etiamnum obtineant; lapſus tamen pœnam infinitis partibus duriorem; obſcurata obfuſcataque diuinæ ſapientiæ luce ſuſtinent: & grauiorem expectant, quàm ex tranſgreſsione genus humanum. Quanquam ſi hæc quoque ſupremæ prudentiæ radios, quos in primorum parentum a- *Hebr. 1. Pſal. 103. & 104. Spiritus immundi & mali. Epheſ. 2. 6. 1. Corinth. 2. Zach. 13. Matth. 3 12. Marc 1. 3 5. Luc 8. 9 11. Act. 19. Iudic. 9. Genus humanum.*

Genes. 1. nimis de suo æterno lumine Deus incenderat, retinuisset, plurima acumine mentis perspicacissimo intueretur clarius, penitius intelligeret, certiusque Genes. 8. dijudicaret: quæ nunc hebetato mentis oculo, ceu solis faciem, per densas nubes aut atras in aere nebulas conspicit.

Quare & quomodo Euam deceperit diabolus, & primum corruperit mundum.

Cap. II.

PОrrò ex hac sui exclusione, repulsa ac ignominiosa ex patrijs sedibus deturbatione, tam ingens & immedicabile erga Deum odium conceperunt hi spiritus, ut quæ eum offendere, uel eius gloriam labefactare, aut quod admiranda prouidentia fabricatus fuerat mundi opificium, deformare, uitiare & corrumpere posse uiderentur, acerrima indagine inuestigare, & studio indefesso conari cœperint. Ac primùm nobilissimá inter creaturas, clarissimo sapientiæ cœlestis lumine illustratam, absq; labe Deo fœdere consociatam, primam parentem nostram Euam adoriũtur: quam partim amissi status dolore, partim alienæ felicitatis inuidia à Deo alienare, suiq; exitij sociam reddere satagunt, deluduntque astu quàm blandissimo, ubi nullus uidebatur subesse fucus, submota mortis minarum opinione, his quippe uerbis: Nequaquá moriemini. Deinde fraudulẽter elusis & abiectis preceptionibus à Deo impositis, Euam erigunt falsis pollicationibus in spem longè maiorum ornamentorum, excellentiorisq; potentiæ, hoc modo scilicet: Deus nouit, quòd ipso die quando comederitis ex ipsa arbore, aperientur oculi uestri, eritisque sicut dij, scientes bonum & malum. Idem profectò laqueus

Diaboli erga Deũ odium immedicabile.

Genes. 3.

laqueus, quo semetipsos statim à creatione sua & al lectos, & irretitos fuisse sentiebant. Sic perfecerũt tandem, ut misera à mandato desciscerct, sequereturq; consilia in suam internecionẽ contra Deum instituta atq; ordinata. Nam satan iam malus, malumq; trãgressione edoctus, & causę sui lapsus probè cõscius, quòd nimirum præscriptas sui ministerij metas fastu transilire cogitasset, in idem studium Euá pertrahere conatus est gratæ persuasionis illecebris, quòd ab esu uetito oculis Euæ & Adæ reseratis, dijs adæquarentur, scientes bonum antea solummodò cognitum, & malum nondũ notum. Nec illi, subsequuturæ ex inobedientia calamitatis prę-scio, labor fuit inanis: licet illa se à serpente falsam, serò agnosceret, confiteretur q;. Violata siquidem obedientia, factus est hostis Dei homo, in pœnas illapsus transgressioni diuinitùs constitutas, cõdemnationem nempe, diaboli tyrannidem ac mortem tũ hanc, tum æternã: deniq; & exutus honoribus, dignitate & dominatu, quib. maxima cum authoritate ipsum ornarat Deus. Proinde Tatianus Assyrius cõtra Gręcos: Verbũ, inquit, ante creatos homines produxit angelos: utraq; uerò creatura, arbitrij sui libertati permissa est, &c. & paulò post: Postquã uerò homines callidiorẽ quendã, utpote prouectiorem ætate, sequuti sunt, & diuinæ legi se opponentem pro Deo habuerunt, tum uerbi potentia & huius dementiæ authorem, & obsequutos ei homines, cõmercio suo priuauit: & qui ad imaginẽ Dei factus erat homo, potentiore spiritu iam exutus, mortalis fit: angelus autẽ ille primogenitus in dęmonem mutatur: & alij phantasmata eius sequuti dæmonum exercitui deputantur, & propter arbitrij libertatem stulticiæ suæ permittuntur. Scitè

Hostis Dei factus homo ex inobedientia.

Quando creati angeli, & quales.

Diabolus quid. admodum quoque Augustinus hic scribit ad Iulianum comitem: Diabolus est angelus per superbiam separatus à Deo, qui in ueritate non stetit: & doctor mendacij, quia ab ipso primùm inuentũ est mendacium. Ipse est aduersarius effectus generis nostri, inuentor mortis, superbiæ institutor, radix maliciæ, scelerum caput, princeps omnium uitiorum, persuasor turpium uoluptatum. Hinc ergo, cùm illum primum hominem à Deo factum, Adam patrem omnium nostrûm intueretur, uideretque *Hominum ante lapsum status.* hominem ex limo terræ ad imaginem Dei factum, pudicitia ornatũ, temperantia compositum, charitate circumdatum, immortalitate uestitum: æmulus atque inuidus tantam beatitudinem hominem accepisse, quam ipse dum angelus esset, per superbiam agnoscitur amisisse, inuidit statim insatiabilis homicida, primumq; parentem nostrum tantis & talibus bonis expoliauit, & nos interemit.

Hoc auspicato primi conatus successu effrenatius insolescentes hi maligni spiritus, potissimùm recepto à Deo rursus in gratiam homine, mulcta imposita, ac promissione facta de CHRISTO, mulieris semine caput serpentis contrituro, λύτρῳ & mediatore apud Deum, pro genere humano, aduersus eorum uiolentiam: deinceps porrò furere, uarijsque modis ferocius insidiari occipiunt, & machinari omni arte doloq; ea quę ad promissionis huius deprauationẽ, abolitionẽq; in Dei cõtumeliã, *Cain Abelem occidit.* & hominũ perniciem facerent. Sic Cainum, tertium hominem, inuidiæ facibus mox inflammant *Genes. 4.* in Abelis iusti, numero quarti, crudelem cædem, *Ioann. 8.* homicidæ ab initio: sic deindę Caini sobolem, & uniuersum generis humani figmentum paulatim ea

maliciæ

maliciæ scelerumq; tum magnitudine tum multitudine deprauarunt, ut Deum fecisse hominem poenituerit: eumque, prorsus, exceptis octo in arca conseruatis, aquarum inundatione absorpserit. *Gen. 6.* *Genes. 7.*

Quid in alterius mundi initio machinatus sit diabolus, & quando Magia infamis cœperit. Cap. III.

HIc deleto propemodum hominũ genere ob prosperas suas machinationes, exoptatosque successus triumphum se acturos hi spiritus sperabant. Qua propter siccata aquarum diluuie, statim in alterius huius mundi renascentis quasi infantia, in Nohę patris inebriati irrisionem pudendis eius denudatis, Chamum filium minorem, ut inde patris execrationem audierit, extimulant: cuius filium Misraim, ab his spiritibus haud dubiè institutum, magiæ infamis blasphemiam impietatem primùm comperisse, atq; hinc Ægyptiorum, Babyloniorum & Persarum duci originem, postea docebitur. At Nohę item sobolem, Iouis Hammonis oraculum, tanquam à Chamo (quod nomen Hebræi aspiratione paulò duriore pronunciát) refertur alicubi: quemadmodũ Dodonæũ ad Dodanim, Nohę nepoté, qui Epirũ, Dodonam prius uocatã, occupauit, excoluit, suoq; insigniuit nomine: ut sanctas patrũ Ecclesię sedes in prostibula dęmonũ, impédió flagitiosa, degenerasse sit uerisimile. Horrendas uerò idololatrias confestim à diluuio, Noha adhuc superstite, indefesso dæmonum studio in Ecclesiam Dei irrupisse, quas in sua posteritate non sine ingenti animi dolore miserum senem contueri & tolerare oportuit, cum prohibere non posset, testatur sacra Historia. Inde tam inau-

Diluuio mũdus interyt. *Execratio Chami.* *Gen 9.* *Magia infamis inuentor.* *Clem. lib. 4. Recog.* *Iouis Hammonis oraculum.* *Dodonæum.* *Epirus Dodona.*

Sodomæ & Gomorræ exitium inauditis turpissimæ libidinis furijs, populosissimas Sodomorum & Gomorræ ciuitates exagitat
Gen. 19 ille spirituum cœtus, ut ne decem quidem in tan-
Esaiæ 13. to numero inuenti sint iusti: & missis à Domino
2. Petr. 2. de cœlis sulphure & igne, subuersæ sint urbes illæ,
Epist. Iud. b. & in cinerem redactæ, cum tota planicie, omnibus habitatoribus, simulque germine terræ. Hinc eue-
Loth ebrij incestus. stigiò Loth egressum, ebrietate & incestu cum filiabus nefario grauiter uulnerat. Non'ne & Esau
Gen. 27. de innocẽtis fratris Iacobi nece inferenda, strenuè
Gen. 37. sollicitat? Pòst & in iustum Iosephum æmulatione
Gen. 39. fratres excitauit, propemodum fratricidas factos: illum etiam, obiecta adulterij occasione captiosa,
2 Regum 24. tandem perdere uoluit. Non'ne etiam, quò Israe-
1. Paral. 21. lem numeraret, Dauidem excitauit satanas? ut pestilentia inde ceciderint uirorum septuaginta millia?

Quomodo pro dijs haberi uoluerint dæmones, & præsidere regionibus: eorumq; in hoc officio nomenclaturæ.

Cap. IIII.

Eiusmodi denuò felicibus auspicijs audaciores redditi dæmones, in huius mundi princi-
Dæmones ut dij habiti. patum exules proteruius grassati sunt: cultusque simul multifarios & oracula inde diuersa diuinis contraria effinxerunt: ac ad ea inuitarunt, pellexeruntque animas uacillantes, ita ut uniuersum propè orbem pedetentim quasi obsidione quadã subiugarint: obstreperumque diuinæ legi, contumacem, idololatriarum & contemptus eorum, quibus morem gerere decuit, ac cuiuscunque uitiositatis plenum reddiderint. Eò demum audacię & petulantis fastus excreuit horum insolentia & ars, ut pro dijs haberi apud peritos imperitosque uoluerint,

rint, & præſidere regionibus, populis, inſulis, mótibus, fontibus, locis, urbibus, uicis, familijs, tanquam dij proprij, tutelares & patrij: quorum nomenclaturas partim Hiſtoria ſacra, partim Origenes, Tertullianus, Apuleius, Diodorus Siculus, partim alij recenſent hiſtoriographi & ſcriptores haud ignobiles. Eorum uerò nominum explicatione, ut plurimum ſtudia dæmonum prodi non dubium eſt: ſic Bel, uetuſtū, nihil, cōfuſum ſonās, Babyloniorū habebatur deus: Eſaiæ 46. Daniel. 14.

Beelzebub, dominus muſcę: qui omnibus retia tendens, muſcam ſaltem, id eſt infirmum capit. Spurciſsimum Accaronitarum idolum, qui ſunt quidem in regione Iudęæ, ſed impij. 4. Reg. 1. Ab hoc principem dęmoniorum Beelzebub nuncuparunt Hebræi: Matth. 12. Luc. 11. Plutonem Græci, ut Triſmegiſtus, δαιμονιάρχην dixerunt: pleriq; Latini *Sumanum*, quaſi ſummum deorum manium: à gentibus Priapus appellabatur. Serapin & Proſerpinam, malignorum dæmonum primarios uocat Porphyrius.

Baal, idolum aut dominans uel ſubijciens, aut poſsidens, nomen idoli à Sidonijs ad Iudęos profecti, Samariæ & Moabitarū numinis: Martē Græci putāt. Num. 22. Rom. 11. Id Gedeon deſtruit, Iud. 6.

Beelphegor, dominus hians, aperiens, nudus, aut dominus hiatus ſiue nuditatis, Moabitarum deus: Oſeæ 9. 11. Num. 25. Deuteronom. 4. Sic & Phegor: Num. 25. Deut. 3. 4. Ioſue 22.

Adramelech, pallium regis, ſiue magnitudo uel potētia regis uel conſilij, idolum Sepharuaim: quę fuit Aſſyriorum urbs: 4. Reg. 17.

Anamelech, afflictio ſiue reſponſio regis, deus Sepharuaim, Succot Benoth, tabernacula filiarū,

Tertull. in Apolog. aduerſ. gentes cap. 23. De dijs gentium Lilius Gregor. Gyrald. De cognominib deorum. Iulianus Anreli. Lesſ. & Germanicus libris ſex Ioānis Herold Dæmones pro dijs habiti, et eorū nomina. Bel Beelzebub. Lactant. lib. 2. cap. 15. de Orig. err. De Priapo. hermaphrodito Dionyſio, gentium dijs, Diodor. Sic. lib. 5. cap. 1.

4. Reg. 17.

Babyloniorum numen.

Nergal, explorans, aut lucerna tumuli, idolum Cuthæorum, qui ex Perside erant, ac Media oriundi. Ioseph. lib. 11. cap. 2.

Asima, delictum, idolum uirorum Emath.

Nibhas, prophetans, aut potius loquens uisionē, aut fructus uisionis, deus Heueorum.

Tartac, concatenatus, Heueorum numen. 4. Reg. 17.

Nisroch, tentatio delicata, idolum adoratum à Sennacherib rege Assyriorum: 4. Reg. 19.

Chamos, quasi palpans, aut quasi recedens, uel auferens, Moabitarum numen: Numer. 21. 3. Reg. 11. 4. Reg. 23. Ierem. 48. Ammonitarum, Iud. 11.

Melchom, rex uel consiliator eorū, idolum quod colebant filij Ammon: 4. Regum 23. 1. Paralip. 20. Ierem. 49.

Dagon, frumentum, aut dolor, uel denique piscis eorum, Philistinorum idolum: Iudic. 16. 1. Machabæor. 10.

Astarte, quod à caula siue grege dici uidetur, nomen deæ Sidoniorum, à Salomone cultæ: 3. Reg. 11. 4. Reg. 23.

Sumpsisse præterea quandoque nomina hos spiritus à pessimis hominibus, aut pessimorum hominum habitationibus, in literis Sacris comperimus. sicut Astaroth, Palæstinorum fuit deus, Iosepho teste: quem sustulerunt Iudæi Solomonis iussu, 1. Regum 7. Item deus à Solomone adoratus, 4. Regum 23. Et quanquam significet greges, aut etiam diuitias, faciens explorationem siue tineam legis: fuit tamen olim nomen ciuitatis Og regis Basan, in qua habitarunt Gigantes: item urbis Amorrhæorum.

Astaroth. Lib. 6. ca. 14. antiq. Iudai.

Legun-

Leguntur & aliæ in Biblijs, horum numinũ nomenclaturæ: ut Baalim, Plurali numero: 1. Regum septimo. 2. Paralipomenon. 28. Ieremiæ secundo.

Baalberith, dominus fœderis: Iud. 9.

Rempha: Actor. 7.

Remmon, id est altitudo. 4. Reg. 5.

Adonis, in Hebræo Thamuz, hoc est consumptus, seu incendium, Syrum est: Ezech. 8.

Narrat Philo, fuisse Amorrhæis septem simulachra aurea, quas uocabant Nymphas sanctas: quæ inuocatæ ostenderunt Amorrhęis per singulas horas opera eorum, & nomina eorum: nomina mulierum, quę fuerunt uxores septem uirorum peccatorum, qui eas consecrauerunt post diluuium, uidelicet Chanaan, Phut, Selath, Nembroth, Abirion, Elath, Desuat.

Deus Vualdat: Abd. episcop. Babyl. libro 8. Hist. Apostol.

Adorabantur & uituli aurei: 3. Regum duodecimo. Militia cœli: 4. Regum 17. Regina cœli: Hieremiæ 44.

De prouinciarum dijs, Grecorum idololatria, Romanorum deorum distinctione & sacrificiorum numero, item quòd in Dei *populum peruaserit idololatria.*

Cap. V.

COluerunt & reliquæ prouinciæ suos deos: Ægyptij, Osirim & Isidem: quorum filius Anubis, quòd canib. gauderet, in specie canis etiam ab ijsdem cultus est. unde Virgilius inquit: *Prouinciarum dij.*

Omnigenumq; deûm monstra & latrator Anubis.

Nam quædam, ait Strabo, animalia sunt, quę Ægyptij

gyptij uniuersi colunt, quemadmodum ex animalibus terrestrib. tria, bouem, canem, felem: ex uolatilibus accipitrem atq; ibim, ex aquatilibus duo, lepidotum piscẽ, & oxyrinchũ. Sunt alia quę quisque seorsim colit, ut Saitæ & Thebani ouem, Latum piscem Nili Latopolitani, lupum Lycopolitani, Cynocephalũ Hermopolitani, cepum Babylonij qui sunt iuxta Memphim, aquilam Thebani, leonem Leontopolitani, capram & hircum Mendesij, murem araneum Athribitæ. Item alij aliud. Æthiopes, Meroen incolentes, Iouem & Bacchum: Arabes, cũ Baccho Venerẽ, & Diasaren: Bœoti Amphiaraum, Aphri Mopsum, Scythæ Mineruam, Naucratitę Serapim, Syri Astartem, Norici Tibilænum, Mauri Iubam, Macedones Gabirum, Pœni Vranum, Samos Iunonem, Paphos Venerem, Lemnos Vulcanum, Naxos Liberum, Lampsaceni in Helesponto Priapum, in Diomedea insula, Diomedem: in cuius tẽplo, mirabili obsequio aues aquam rostris adferunt, aduenas exteros infestè persequũtur & pellũt: Gręcos homines nõ solùm admittũt, sed ipsis etiá adulá-tur, idq; dęmonũ instinctu, quorũ interest persuasisse deum factũ esse Diomedẽ. Sic Delphi colũt Apollinẽ: & quemadmodum canit Ouidius in Fastis,

Strabo lib. 16. & lib. 17.

Augustin. li. 18. de ciuitate Dei, cap. 18.

Pallada Cecropidæ, Minoia Creta Dianam,
Vulcanum tellus Hypsipylæa colit:
Iunonem Spartæ, Pelopeiadesq; Mycenæ,
Pinnigerum Fauni Mænalis ora caput.

Græcorum idololatria.

Græci ad hæc, quorum post Ægyptios uanitas, præcipua & superstitio celebratur, cœlo Iouem, mari Neptunum, intimis terræ cauernis & recessibus Plutonem præfecerunt, ac horum singulis alios infinito numero adiunxerunt. Saturnum & Cybelem Ioui: item Mercurium, Apollinem, Martem, Iunonem,

nonem, Mineruam, Venerem, Dianam Ephesiorũ deam, Actorum decimonono. Neptuno Nereum, quem Παλαίμονα & [illegible] nominarunt, Latini Portunnum, & cohortes Nympharum. Imò singulis in natura corporibus adesse peculiare numen, ut crederetur, persuasit diabolus: eamq; opinionem, numinum illorum sese specie ostentans, auxit & confirmauit.

Nec ferè pauciores deos Romani habuerunt: inter quos numerantur ab antiquioribus pro euocandis fulminibus, Statores, Tonantes, Feretrij, Iupiter Elicius: deinde dij maiorum gentium, Iuno, Vesta Troianorum dea, quam profugus Æneas in Italiam transtulit: item Minerua, Ceres, Diana, Venus, Iupiter, Mars, Mercurius, Neptunus, Vulcanus, Apollo, qui ab Ennio enarrantur, & Consentes dicuntur, cum Ioue de rebus omnibus consultantes: quibus octo adiungebantur, ut coadiutores, selecti dij nuncupati, Ianus, Saturnus, Genius, Plutus, Bacchus, Sol, Luna, Tellus: Penates, Iuno & Minerua: dij cõmunes, Mars Latio uenerandus erat, quia præsidet armis: item Bellona, Victoria: dij geniales, Terra, aqua, aer, ignis, sol & luna, quibus natali die quisque sacrum faciebat, quòd rerum gignendarum & producendarum uim obtinere existimarentur. Genij duo, Lares, quos priuatarum rerum, triuiorum uiarumque & urbis curam agere opinio erat. Vnde appellabantur inferiores ac minorum gentium dij, & Præstites Ouidio 5. Fastorum dicti,

Quòd præstent oculis omnia tuta suis:

id est, quòd res omnes conseruent & tueantur in ędibus: pacato enim & quieto numine domum possidere putabantur.

Affinxerant & deos indigetes: qui ex hominib. ob exi-

Romanorum dij.
Ioues.
Dij maiorũ gentium.
Vesta.
Consentes.
Dij selecti.
Penates.
Dij cõmunes.
Dij geniales.
Genij.
Lares.
Præstites.
Indigetes

Dij Patrij et tutelares
Olaus Mag. li.3.ca.3. hist. Septent.
Idem, Oenomaus & Hesiodus.
Deorum numerus.

ob eximias belli & pacis artes & bene merita, inter deos erát relati. His accedebát dij patrij & tutelares, & reliqua familia Faunorũ, Syluanorũ, Satyrorum, Lemurum. Potentissimũ suum numen Thor appellarunt Gothi, alterum Odhen, tertium Friga. Varro, qui Ethnica numina singulari conquisiuit diligentia, supra triginta milia commenticiorũ deorum reperisse se, literarum monumentis tradidit. Hinc etiam rituũ & sacrificiorum excreuit numerus, quorum sexcenta sexagintasex genera Aegyptijs in usu fuerunt: Græcis & Romanis non multo pauciora. Et quanquam hi ab illis deorum numero & sacrificijs olim superati putantur, factã tamen temporis successu multam uicissitudinem, Romanosque superstitionis uictoria potitos esse, dolens uereor.

Sacrificiorũ numerus apud Aegyptios.

Prolixior uerò in recitando gentiliciorum deorum catalogo fui, ut in suis exorcismis & preculis sub barbararum & ignotarum uocum pallio sæpe dæmonia tegi meminerint, qui illas usurpant liberius. Deos gentium dæmonia esse, affirmat regius ille uates Dauid: quæ dicũntur etiam in Sacris literis dij gentiũ, terrarũ, & dij populorũ terrę, 2. Paralip. 32. dij populorũ. 1. Paral. 16. dij terrę, Iud. 3. Idola nationũ, Sapient. 15. dij montiũ, 3. Reg. 20. dij filiorũ Seir, 2 Paral. 25. dij Damasci, 2. Paral. 28. Dij aũt alieni frequẽter nũcupãtur, quales ex ęde Domini abstulit Manasses, 2. Paral. 33. itẽ Iosias. 4. Reg. 23.

Dij gentiũ dæmonia. Psal. 95.

Nec solùm abominanda hæc idololatriæ portenta inualuerunt, peruagataque sunt omnes gentes: uerùm etiam in populum Dei molimine diaboli peruaserunt, uirusq; seminarium sparserunt. Nam deos Laban patris sui, & soceri Iacobi, furabatur Rachel fugiens. At Iacobus tandem domui suæ

Idololatria in pop. Dei.
Gen. 31.
Gen. 35.

stiæ, & omnibus qui secum erant, præcipit inquiens: Abijcite deos alienos, qui sunt inter uos, mundamini, & immutate uestimenta uestra. Itaq; eos illi cum in auribus quę in illorum auribus erant, dederunt Iacobo, quos subter quercum, quæ erat iuxta *Sichem*, ille defodit. Vituli item simulachrum adorat, eique sacrificat populus Israel in deserto, dicens: Isti sunt dij tui ô Israel, qui fecerunt te ascendere de terra Aegypti. ac tria millia uirorum è populo ob hanc impietatem interficiuntur à Leuitis uno die. Et Iudic. 10. filij Israel rursus fecerunt malum in oculis Domini, coluerunt q; Baalim & Astaroth, & deos Arã & Syrię, deos Sydon & deos Moabitarũ, & deos filiorũ Ammõ, deos deniq; Palęstinorum: deseruerunt que Dominum, & non seruierunt ei. Item, particeps idolorum Effraim. Oseæ 4. & Ezechielis 8.18. & multis alijs locis.

Exod. 32.
Vituli adorantur.

De humani sanguinis uictima, à diabolo inuenta, celebrataq; in populo Dei, apud Græcos, Romanos & alios: item de diuinatione ex mactatorum hominum uisceribus.

Cap. VI.

SVb hoc quoq; fraudulento blasphemiarum, sacrificiorum & uaticiniorum prætextu (quod magis deplorandum) teterrima flagitia & horribiles cædes fabricatus est mille artifex ille, in cœtu Israelis sancto: ut is abiectis contumacissimè legibus cœlestibus & oraculis sanguine humano litauerit, filiosque & filias per ignem duxerit, in gratiam & cultum Moloch idoli Ammonitarum, in ualle Gehennon, crudelitate plus quàm ferina.

Humani sanguinis uictima.
2 Paral. 33.
Hierem. 32.
Psal. 106.

Quum etiam Græcis & Romanis, in nefanda ac multiplici idololatria, multa sint communia: & ut alia plura, ita quoque ritus certorũ sacrorum Romani

Sapient. 14. mani à Græcis sint mutuati: eo demum insaniæ & inhumanitatis utrosque redegit diabolus, ut ad sua ipsius iussa humano quoque sacrificarẽt sanguine. Hoc enim authore, uaticinia Tiresiæ & Calchantis iubebãt mactare humanas uictimas: sanciebantq; presentem ἀδολομαχίαν, atque prodigiosam illam de plurium deorum numero opinionem. Tiresias pollicetur Thebanis uictoriam: sed ea lege, ut Creontis filius mactatus sit uictima pro patria. Calchas uaticinatur de Troiæ excidio, & successus spõdet: at simul Agamẽnonis filiã Iphigeniã immolari iubet. Ionibus remedium desiderantibus ab oraculo Delphico, aduersus sæuissimam luem in tota uicinia horribiliter grassantem: respondet Delphicum numen, Non remittendam pestem, nisi offeratur Dianæ Triclarię Menalippus cum Comethone, quam in Dianę templo ipse stuprauerat: & nisi annuatim eodem tempore pro Menalippo elegantissimus iuuenis, pro Comethone puella uenustissima ad Dianę aram mactetur. Idem in Messenijs in longo illo & diuturno bello, quod cum Lacedęmonijs gesserunt, consulentibus de exitu, pręedicit uictoriam: uerùm ea conditione, si uirginem incorruptam de Aepytidarum familia Deo sacrificarent. Ibi quùm Aristodemus, unus ex præcipuis familię Aepytidarum, gratificaturus patriæ, filiam quam habebat unicam, destinasset immolationi: alius quispiam amore puellæ adactus, quò miseram seruaret, ex se grauidam esse, & idcirco Deo litari non posse, fingit. Quo audito, pater effreni exardescens iracundia, euestigiò interemptam filiam dissecat: paulo pòst noctu secundùm quietem fœda specie sauciatæ & concisæ filiæ à sathana repræsentata, grauiter animo deiectus, ad tumulum eius

Marginalia: Tiresiæ & Calchantis uaticinia. — Creontis filius uictima. — Iphigenia hostia. — Menalippus Comethone. — Aristodemus filiam et seipsum iugulat.

eius semetipsum iugulat. Androgei etiam cędes expiari scilicet non poterat, nisi Athenienses quotannis septem adolescentes & totidem puellas in Cretam Minotauro deuorandas mitterent.

Nationem esse omnium Gallorum admodum deditam religionibus, scribit Cęsar: atq; ob eam causam, qui sunt affecti grauiorib. morbis, quiq; in prælijs periculisq; uersantur, aut pro uictimis homines immolant, aut se immolaturos uouent, administrisq; ad ea sacrificia Druidibus utuntur: quod pro uita hominis nisi uita hominis reddatur, non posse deorũ immortalium numen placari arbitrantur, publicaq; eiusdẽ generis habẽt instituta sacrificia. Alij immani magnitudine simulachra habẽt, quorũ contexta uiminib. membra uiuis hominib. complent: quibus succensis, circũuenti flamma exanimantur homines. Supplicia eorũ qui in furto aut latrocinio, aut aliqua noxia sint comprehensi, gratiora dijs immortalibus esse arbitrantur. Sed cùm eius generis copia deficit, etiam ad innocentium supplicia descendunt. Non igitur immeritò tantæ immanitatis administros & uates tam Barbaros, quos Cęsar Druidas uocatos dicit, Bardos Lucanus appellat:

Lib. 6. de bello Gall.

Druidæ Bardi.

Vos quoq; qui fortes animas belloq; peremptas,
Laudibus in longum uates demittitis æuum:
Plurima securi fudistis carmina Bardi.

Tertullianus in Apologet. refert in Aphrica infantes palàm Saturno fuisse oblatos usq; ad proconsulatũ Tyberij, qui sacerdotes eius religionis in patibulis suspendebãt. Summè id placuit illi, qui ab initio homicida fuit. Eodẽ authore, à Gallis seniores Mercurio offerebantur: eiusmodi oblatio ludus erat lętus Tauricis. In ciuitate Enchadarũ, quidã Iupiter in ludis sanguine humano perfundebatur. Cũ Bellona, belli dea, paciscũtur sanguine ex lũbis effuso. In officio diuino

d nobiles

nobiles pueri cæduntur omnes, astantib. parentibus qui ut perdurent hortantur. Temixtitæ in America, idola sanguine hominum oblatorum consperſa fuiſſe, author eſt Ferdinandus Corthesius.

Olaus Mag. de gentibus Sept. lib. 3. ca. 3. 4.

Gothi quoque suum maiorem deum Odhen, id eſt fortiorem, armis præſidentem, ſemper crudeliſsimo placauêre cultu morte ſcilicet captiuorum: arbitrati, bellorum præſidem conuenientius humano conciliari cruore, à quo omnem belligerandi induſtriam tam abſolutè didiciſſent, ut deuictis Europæ & Aſiæ potētiſsimis imperijs, ſummum fortitudinis nomen reportarint. Item Froe, Vpſalenſis deorum ſatrapa, deus ſanguinis poſtea habitus, humanorū corporū hoſtias mactauit. Teutates & Heſus idola quondam fuêre Gallorum, quibus etiam non niſi ſanguine humano ſacrificabant, teſte Lucani uerſu:

Et quibus immitis placatur ſanguine diro
Teutates. ——

Talia certè non ab illa æterna mente, iuſta, caſta, miſericorde, rerum tam conſeruatrice quàm conditrice: ſed proculdubio ab authoribus dæmonibus oriebantur, qui ueri Dei odio, inde uſque à rerum primordijs, in conſcientias & corpora hominum quauis occaſione immaniſsimè ſæuierunt, & multiplici eorum cæde plurimùm delectati ſunt, adeò etiam ut uoluptatem hanc, quam ex ſucceſſu talium latrociniorum capiūt, riſu nonnunquam inter dira ſacra prodiderint. quis enim alius eius riſus auctor fuiſſet, qui ex iugulo uirginis ac puellæ illius ortus traditur, quàm Mithridates aruſpicum iuſſu Furijs immolabat? Accidit hoc L. Sylla, Q. Põpeio Coſſ. atteſtante Iulio Obſequente. Hinc philoſophi tradunt, dæmones nidoribus ſacrificiorum affici: incantationibus item, quæ plerunque ſanguine fuſo, ſuffumigationibus adhibitis celebrabantur, præfuiſſe. At ò miſeræ deceptionis errorem, tale nu-

tale numen colere, quod hominum morte placatur: ait Casſiodorus in Epiſt.

Atqui ἀνθρωπομαντείᾳ, id eſt, diuinatione ex mactatorum hominum uiſceribus, primùm ſolumque diaboli inſtigatione uſum Heliogabalum imperatorem, turpiſsimum & flagitioſiſsimum monſtrum, accepimus: qui paulo pòſt huius immanitatis pluſquam beluinæ pœnas meritò dedit, quando crudeliter interfectus, & in latrinam abiectus, inter excrementa computruit.

Diuinatio ex uiſcerib. mactatorum hominum.

De diaboli uatibus, Enthuſiaſtis, Pythijs mulieribus, & Sibyllis.

Cap. VII.

VT porrò ſuam in hoc mundi theatro tragœdiam idoneis deus cohoneſtaret organis; & ſuis undiquaque communiret membris; enthuſiaſtas & uatidicos miniſtros quoque finxit dæmon, æmulatione ueri Dei, qui per prophetas ſanctos cum patribus loquutus eſt, ne cedere Deo uideretur ſcilicet, & in grauiorem hominum ruinam.

Enthuſiaſtæ.

Adhibuit inſuper eiuſdem artis fœminas, uates Pythias, quæ penè apud ſingulas fuêre gentes, atque adeò Dei populum etiam conſpurcarunt: ut Moſes lege lata ſtrictiſsimè cauerit, ne conſulerentur, easque lapidibus obrui iuſſerit. Eiuſmodi conſultationis diras luit pœnas Saul rex. Huc pertinent pleræque famoſæ Sibyllæ, à dæmone uelut conductæ, ad ipſius regni quod in genere humano inſtaurarat, conſeruatiónem & confirmationé. ex quarum libris ad uarias inſanias cōpellebantur Romani: ut apud alios pleroſq; tū apud Zozimū uidere eſt, à quo multa citātur carmina Gētiliū ſupſtitiōe plena. licet Sibyllæ uel Erythreæ uel Cumanæ opus heroico ſcriptum carmine, Chriſti

Pythiæ uates. *Leuit. 19. 20.* *1. Reg. 28.* *Sibyllæ.* *Ambroſ. in Comment. in epiſtolā priorē ad Corinth.*

præconia declararit. Ex prophetarum enim uaticinijs, potissimùm Esaiæ & Dauidis, non obscurè ea colligere potuit diabolus. Mansit tamen eiusmodi uatum præcipua authoritas & obseruantia usque ad Christum, æterni Dei filium: quo nato, prodeunteque uclegationis suæ ministerio ex Patris cœlestis uoluntate perfungeretur, cessarunt passim in orbe terrarum oracula, & quæcunque impiarum diuinationum genera: testibus Athanasio, Augustino, Eusebio, Lactantio, Plutarcho, Plinio: conticueruntque dæmones ubique, & tanquam ranę Seriphię obmutuerunt: ac desertis quibuscunque enormis suæ nequitiæ latebris, cesserunt, non quidem ultrò, uerùm compulsi, partim quidem horrendo metu omnipotentiæ uindicis CHRISTI: partim uerò condemnationis sui, quam præ foribus iam esse cernebant. Quandoquidem eò CHRISTVM missum probè norant, ut satanę opera pessundaret, demolireturque, & genus humanum in integrum restitutum uindicaret aduersus diaboli technas, rabiemque ex his Zacharię uaticinijs diuina uoce longè antea traditis: Eritque die illo, dicit Dominus exercituum, excindam nomina idolorum è terra, ne ultrà eorum fiat mentio: & pseudoprophetam & immundum spiritum de terra auferam. Si postea tamen adhuc fuisse audita responsa quis obijciat, ea certè tam fuerunt rara, læsa, manca, & omnino inutilia, ut nulli haberi loco debeant. Pulchrè igitur & uerè Athanasius inquit: Olim dęmonia inani specie ludibrijsque rerum intricabant homines, insessis alibi fontibus, alibi fluuijs, lapidibus aut lignis, atq; ita præstigijs fatuos in furorem agebant: nunc uerò quum apparuit Dei uerbum, spectra huiusmodi & ludibria imaginum cessauerunt.

Christo nato cessarunt oracula, conticuerūt dæmones.

Athanas. de Humanitate uerbi, eiusq; corporali aduentu.

Aug. de ciuitate Dei.

Euseb. lib. 7. cap. 6. & l. 5. cap. 1. 8.

Plutarch. de abol. Orac.

Plin. lib. 30. cap. 1.

Zach. 13.

De

De uno eodemq; diaboli cultu in dißitißimis regionibus, & quàm uariè in Christiana Europa illudat. Cap. VIII.

TAndem & hoc non ſine ſingulari ſtudio & ratione machinatus eſt diabolus (quanquam peculiares quaſdam cæremonias coluiſſe pleroſque non diffitear) ut non ſolùm in longiſsimè diſsitis totius orbis partibus, uti olim apud Gallorũ Druidas, & remotiſsimos Indorum Gymnoſophiſtas, unus idẽque eius cultus obſeruaretur: ſed & (quod multo magis mirandum, uel potius dolendum) in Chriſtiana noſtra Europa apud diuerſiſsimas regiones, in cuiuſcunque materiæ uel nominis idolis, non diſsimili ritu honor ſibi haberetur. Hanc cęcitatem apud commoda ſuis pręſtigijs organa auxit, uoce, cantu, capitis nutu, auerſione, inflexione ad latera, manuum geſticulationibus, aut alijs motibus: eoque modo indicia propitiæ uel auerſantis atque abhorrentis uoluntatis edidit ex ſtatuis: prophanauitque loca, quæ certè erant domicilia & ſedes doctrinæ cœleſtis, ſanctiſsimæ ſcholę patrum, & ναοὶ ἅγιοι, καὶ κατοικητήρια τοῦ θεοῦ, in quę uelut conuerſa ſuæ impietatis & ſuperſtitionis latibula, ſuas blaſphemias in Deum contumelioſas, & hominum generi exitiales eructare atque euomere conatus eſt. Imò in hac mundi ſenecta nutantibus technis illis manifeſtis, ſe in uero Dei templo collocat, & hominum mentib. dominatur, in lucis angelum tranſformatus. Hac ratione, ſe grauiori diuinæ maieſtatis contemptu, atque hominum exitio magis ulciſcitur.

In cuiuſcunq; materia uel nominis idolis colitur diabolus.

Sap. 14. 15.

In uero Dei tẽplo ſe collocat diabolus. *1. Cor. 3. 6.* *2. Corinth. 11.*

Huc pertinent ludibria quibus noſtros homines etiam adegit, ut niſi ſacro baptiſmo regenerationis lauacro ad Chriſti ſolummodo membra pertinente, & exor-

Campanarũ baptiſmus & exorciſm.

exorcismis tantùm ubi è sua sede deturbandus est dæmon, ab illis qui eius pellendi singulare donum habēt applicandis, campanæ & tintinnabula expientur, sanctificenturq;, sponsoribus & testibus in sacrilegam uberioris auri expilationem undique conuocatis, res illas inanimatas mortuasq; è turribus à diabolo ablatum iri, simplicibus persuasum sit. Quinimò foueæ & stagna ostendūtur, quæ etiam uidi, si dignus sum, quò eiusmodi non baptizatas consecratasque campanas à dæmone ex turribus proximis inuectas esse, asseueranter dicunt: audiriq; earum sonum nocturna hora duodecima in Natiuitatis Christi solennibus, uel etiá singulis quatuor anni tēporibus, quæ uocant: & eum commori, qui audierit. Sic fit, ut à sono caueant imprudentes, nec inueniatur qui audierit: & si aliquem audire contingeret, is proculdubio à dæmone ob impietatem illuderetur: interim tamen hisce religionis nostræ præstigijs illi detinentur. nec ita pridem eò loci prope Abbatiam Knechtestein ductus sum, ubi firmiter adhuc credi hoc sacrilegiū coràm audiui: monstratur fouea, turrisque ostenditur. Propterea perquàm prudenter & piè Cæsar Maximilianus inter grauamina sedis Romanæ à Germanis non tolerāda, cāpanarum cōsecrationem recensuit in hęc uerba: Suffraganei excogitauerunt, ut solum ipsi, & nullus alius sacerdos, laicis campanas baptizarent. Credunt deinde simpliciores, ita affirmantibus suffraganeis, tales campanas baptizatas, dæmones & tempestates pellere. Quapropter innumeri plerunque adhibentur cōpatres, præcipuè uerò qui fortuna pollent: exorātur, qui baptizationis tempore funem, quo campana ligata est, tangunt, ac suffraganeo præcinente (quemadmodum in paruulorum baptizatione fieri solet) omnes pariter respondent, ac campanæ nomen ingeminant, uesteque noua (quemadmodum & Christianis

fieri

fieri (solet) cápana induitur. Inde ad sumptuosa properatur conuiuia, quibus præcipuè compatres, ut eo largius munera offerant, adhibentur: necnon suffraganei, & eorum capellani cum multis alijs ministris regaliter pascuntur. Nec hoc satis est, sed & suffraganeo mercedem persoluere necesse est, quam illi munusculum uocare solent. Inde euenit, ut aliquando etiã in paruis uillis centũ floreni in tali absumantur & expendantur baptizatione. Quæ res non solùm superstitiosa, sed etiã Christianę religioni contraria, ac simpliciorũ seductio & mera est exactio. Verumetiã episcopi ut suffraganeo, uel uilissima obærare possint mercede, talia & adhuc absurdiora tolerant. Res igitur tam nephanda & illicita meritò aboleri debet.

Scribit itaque in hæc uerba, scitè admodum Lactãtius: Ita hominum credulitatẽ mentita diuinitate deludunt dæmones, quòd illis uerum aperire non expedit. *Hi sunt*, qui imagines & simulachra fingere docuerunt: qui ut & hominum mentes à cultu ueri Dei auerterent, & fictos mortuorũ regum uultus & ornatus exquisita pulchritudine statui cõsecrariq; fecerũt, & illorum sibi nomina quasi personas aliquas induerunt. Sed eos magi, & ij quos uerè maleficos uulgus appellat, quùm artes suas execrabiles exercent, ueris suis nominibus cient, illis cœlestibus quę in Sacris literis leguntur. Hi porrò incesti ac uagi spiritus, ut turbent omnia, & errores humanis pectoribus infundãt, serunt ac miscent falsa cum ueris. Ipsi enim cœlestes multos finxerunt esse, sed ueritatem mentitis nominibus inuolutam ex oculis abstulerunt. Et paulo pòst: Illi autem qui desciuerunt à Dei ministerio, quia sunt ueritatis inimici & pręuaricatores, Dei nomen sibi, & cultũ deorũ uendicare conãtur: non quòd ullum honorẽ desiderent (quis enim honor perditis est?) nec ut Deo noceant, cui noceri non potest: sed ut homi-

Lib. 2. ca. 17. de Orig. err.

Magi. Malefici.

nibus, quos nituntur à cultu & noticia ueræ maiestatis auertere, ne immortalitatem adipisci possint; quã ipsi sua nequitia perdiderunt. Offundunt itaq; tenebras, & ueritatem caligine obducunt, ne Dominum, ne Patrem suum norint. & ut illiciant facilè, in tẽplis se occulunt, & sacrificijs omnibus præsto adsunt. Eduntque sæpe prodigia, quibus obstupefacti homines, fidem commodent simulachris diuinitatis ac numinis. Et pòst: Itaque sibi apud homines, qui eos nesciunt, authoritatem ac timorem pariunt. Hac uersutia, & his artibus, noticiam ueri & singularis Dei apud omnes gentes inueterauerunt. Suis enim uitijs perditi sæuiunt, & grassantur ut perdant. Idcirco etiam humanas hostias excogitauerunt, ipsi hostes humani generis, ut quàm multas deuorarent animas.

Obscœnũ diaboli ludibrium. l. 14. de reg. Danię.

Plura ibidem. Nec mirum, ait Saxo Grammaticus de Rugianis, si illorum numinum potentiam formidabant, à quibus stupra sua sæpenumero punita meminerant. Siquidem mares in ea urbe Karentina, cum fœminis in concubitum accitis, canum exemplo cohærere solebant: nec ab ipsis morando diuelli poterant. Interdum utrique perticis ediuersò appensi, inusitato nexu ridiculum populo spectaculum prębuêre. Ea miraculi fœditate solennis ignobilibus statuis cultus accessit: creditumque est, earum uiribus effectum, quod dæmonum erat pręstigijs adumbratum: qui statuis demolitis, Rugianorum templa & urbes destituerunt.

ca. 27. in Apologet. aduers. gentes.

Sic dæmonem, eiusque studia depingit Tertullianus: Agnoscimus unde talia suggerantur, quis totũ hoc agitet: & quomodo nunc astutia suadendi, nunc duricia sæuiendi, ad constantiam nostram deijciendã operetur. Ille scilicet spiritus dęmoniacę & angelicæ paraturæ, qui noster ob diuortiũ æmulus, & ob Dei gratiam inuidus, de mentibus uestris, aduersus

nos

nos prçliatur, occulta inspiratiõe modulatis & subornatis ad omnẽ, quá in primordio exorsi sumus, & iudicãdi peruersitatẽ, & sçuiẽdi iniquitatẽ. Ná licet subiecta sit nobis tota uis dęmonũ, & eiusmodi spiritus: ut nequá tamẽ serui, metui nõnunquá cõtumacia miscẽt & lędere gestiũt, quos aliâs uerẽtur. odiũ enim etiam timor spirat: prçterquá & desperata cõditio eorũ ex prędamnatione, solatiũ reputat fruendę interim malignitatis de pœnę mora: & tamẽ apprehẽsi subigũtur, & cõditioni suę succidunt: & quos de lõginquo oppugnát, de proximo obsecrát. Hos Augustinus describit spiritus esse nocẽdi cupidissimos, à iusticia penitùs alienos, superbia tumidos, inuidentia liuidos, fallacia callidos: qui in hoc quidẽ aere habitẽt, quia de cœli superioris sublimitate deiecti, meritò irregressibilis trãsgressionis in hoc sibi cõgruo uelut carcere prędánati sunt. Proinde eos potissimùm infestant, quibus beatitudinem, quam ipsi amiserunt, promissam cognoscunt. Item in Sermonibus communibus: Quid prauius, quid malignius, quidùe aduersario nostro nequius? qui posuit in cœlo bellum, in paradiso fraudẽ, odium inter primos fratres, & in omni nostro opere zizania seminauit. Nam in comestione posuit gulam, in generatione luxuriam, in exercitatione ignauiá, in conuersatione inuidiá, in gubernatione auariciam, in correctione iram, in præsulatu siue dominatione superbiam. In corde posuit cogitationes malas, in ore posuit loquutiones falsas, in mẽbris operationes iniquas: in uigilando mouet ad praua opera, in dormiendo ad somnia turpia. Lętos mouet ad dissolutionẽ, tristes autẽ ad desperationem. Sed, ut breuius loquar, omnia mundi mala sunt ipsius prauitate cõmissa.

Serm. 4.

Simile quiddá apud Gregoriũ legitur lib. 29. Moralium, super illud Iob: Diuiditur æstus super terram. Itẽ apud Leonẽ pont. Ser. 8. Natiuitat.

Vndè tam admirandas res, & potißimùm uaticinari possunt dæmones.

Cap. IX.

Vnde tã admiranda possunt dæmones.

NEc mirum est uaria & infinita eius generis hos spiritus conari. quum etenim tenuis sint substantiæ, sua tenuitate, subtilitate, celeritate incredibili, sensuum acrimonia, & lumine naturæ lucidiore, quibus omnibus terrenorum corporum inhabilitatem & sensuum tarditatem longe lateq; præcellunt, multa Dei permissu, partim uerè, partim præstigiosè intelligunt, & possunt. Quibus accesit, teste Augustino, diuturnioris temporis beneficio, quo eorum uita à primo æuo protenditur, comparata insignis rerum lógè maiorum experientia, quàm hominibus ob breuitatem uitæ momentaneam potest euenire. Idcirco quædam admiranda faciunt: & quædam, potissimùm ob Scripturæ sanctæ & uaticiniorũ cognitionem, prædicunt, uel etiam probabili coniectura consequuntur: nonnunquam etiam quæ ipsi facturi sunt, prænunciant, quibus homines alliciunt, inescant, seducunt & defraudant: quo nomine illis mirabilẽ prudentiam, acutum ingenium & tenacem memoriá tribuit Plato in Epinomide. Quapropter tradit Clemens, istos, quùm sint dæmoniaci spiritus, & multo citius scire aliqua, & multo perfectius: non enim tarditate corporis degrauãtur. Hinc addit: Et ideo quę medici longo tempore & labore plurimo assequũtur, hæc illi, tanquam spiritus, absq; mora ulla, & sine difficultate cognoscunt. Non ergo mirum est, si plus etiã aliquid quàm homines, sciunt: sed hoc metuendum est, quòd ea quæ sciunt, non ad salutem, uerùm ad deceptionem proferunt animarum, ut per hæc eas cultum falsæ religionis edoceant. Hic Tertullianus sic differit: Omnis spiritus ales est, hoc angeli & dæmones, igitur momẽto ubiq; sunt. Totus orbis illis locus unus est: quid ubiq; geratur, tam facilè sciunt, quàm enunciant, uelocitas diuinitas creditur, quia substãtia ignoratur. Sic & authores interdũ uideri uolunt eorũ

De spiritu & ani. cap. 28.

Li. 4. Recog.

In Apolog. aduersus gentes, cap. 22.

Diuinationes dæmonũ unde.

quę annunciant, & sunt planè malorum nōnunquam, bonorum tamen nunquā. Dispositiones etiam Dei & nunc prophetis concionantibus excerpunt, & nunc lectionibus resonantibus carpunt. Ita & hinc sumentes quasdam temporum sortes, diuinitatem æmulantur, dum furantur diuinationem. In oraculis autē quo ingenio ambiguitates temperent in euentus, sciunt Crœsi, sciunt Pyrrhi. Sic præsciuit diabolus ex Esaię & Danielis oraculis (quorum uterq; adolescentē Alexandrum expressè delineat) eum ipsum Alexandrum superato Dario, potiturum Asia uniuersa, translaturū imperium à Babylonijs ad Græcos. Propterea Delphicam uatem consulenti, & ab inuita responsum extorquenti, tandem ipsa in hæc uerba prorumpens, respondit: Inuictus eris Alexander. Postea ad Persas exercitum traducenti, prodigia offudit multa. In aditu *Asiæ, simulachrum* Orphei sudore maduit. Hinc *Alexandro ad extremū* cum Dario confligente, aquila è sublimi supra eius uerticem sese librare, & in aduersos hostes traijcere uisa est. Ludibria haud dubiè dæmonij hęc erāt, adornata ad prodigiorū & auguriorū, quib. tunc fidebatur, obseruationes confirmandas. Dariū ediuersò, ancipitib. somnijs in falsam uictoriæ spē erexit. Pręnouit ex Esaię prophetijs, fore ut Tyrus destruatur à Macedonibus. Ita enim ille ait: Vlulate naues maris, quia uastata est domus, unde uenire cōsueuerant. De terra Chetim reuelatū est eis. Terrā uerò Cethim Macedoniā esse, asserūt pleriq;, & ab Homero *[illegible]* Macedones uocatos. Quidā tamē per terrā Cethim, Cyprios intelligūt. Inde quū fuso fugatoq; Dario, copias ad Tyrū admouisset Alexāder, præmonuit quendā qui ciuib. pręnūciaret, Apollinē ciuitatē deserturū esse: ut quū euētus respōderet, idolorū existimationē stabiliret. Ex ijsdem Esaię & Danielis uaticinijs præsciuit, fore ut Assyriorū monarchia pessū iret, & in potesta-

Daniel. 8

Esaia 23

Vide Ioseph. lib. 1. antiq. Iud. cap. 6.

potestatē redigeretur Medorum ac Persarum: & quidem à Cyro, cuius nominatim Esaias meminit. Vnde coniectatus est, Crœsum etiam de regno Lydiæ periclitaturum esse. Quare & aliquanto ante τ̃ πεμπτου ἀπογονου Gygis, quòd in Cyri tempora incidere eum prospiciebat, amissurum regnum Lydię prædixit, consultus ex oraculi Delphici sede: & postea cùm regnum adeptus esset Crœsus, ut opum suarum fiducia insolescentem, superbientem, & regnum Persicum affectantem euerteret, χρησμῷ λιβλήιῳ uictoriā in speciem ipsi annuente, ad bellum Cyro inferendū perduxit: quo modo uictus, captus, & regno exutus, uitam in Persia finiuit. Infinita eiuscemodi in historijs obseruātur exēpla: sed ad posteriora, nec obscura, conuertamur.

Esaie 44.

Christum, & ad quid missus esset, prius norunt dæmones, quàm Apostoli: & quare illum tentarit diabolus.

Cap. X.

PErhibet sacræ Scripturæ authoritas, diabolum prius CHRISTVM penitius nouisse, quàm ipsi quibuscum ille loqueretur, & familiariter degeret, Apostoli: ut etiam ante CHRISTI mortem resurrectionemque sciuerit, testatusq; fuerit inuitus, ad quid uenisset CHRISTVS: nimirum, quò cognitum faceret satanam, eiusque fraudes: illius actiones demoliretur, atq; regnum euerteret. Quapropter metu iudicij diuini æternarumque pœnarum contremiscens, & penè deficiēs, in obsesso ante CHRISTVM procidente, magna exclamauit uoce: Ah, quid rei nobis tecum est IESV Nazarene? uenisti ad perdendum nos. Noui te qui sis, nempe sanctus ille Dei. Et increpauit illum IESVS, dicens: Obmutesce, & exi ab homine. & cùm proiecisset illum dæmon in medium, exijt ab illo, nihilque illi nocuit. Et pòst: Exibant

Marc. 1.
Luc. 4.

bant & dæmonia à multis, clamantia & dicentia: Tu es CHRISTVS ille filius Dei. Et increpans, non sinebat ea loqui, quòd sciebant ipsum esse CHRISTVM. Hic Athanasius: Dæmonis, inquit, sermonem compescebat CHRISTVS, ne simul cum ueritate, etiam suam iniquitatem promulgaret: ut nos etiam assuefaciat, ne talia curemus, etiamsi uera loqui uideatur. Illud aliàs etiam pios postea latuisse, Sacrarum literarum testimonio docetur: ut alij eum Heliam, alij Iohannem baptistam, alij Hieremiam, alij unum de prophetarũ numero esse dicerent. Petro autem pronuncianti, Tu es CHRISTVS ille filius Dei uiuentis: respondit CHRISTVS, Beatus es Simon bar Iona, quia caro & sanguis non reuelauit tibi, sed Pater meus qui in cœlis est. Id quod Petro à patre cœlesti hic reuelatum asserit CHRISTVS, hoc ipsum & satan nouit, & palàm testatus est, nõ rogatus. Hinc ipsius ingenij acumen liquet, cuius ope res etiam abstrusissimas, nostrisq; sensibus apprimè alienas, nouisse potest. *Matth. 16. Marc. 8. Luca 9. Ioan. 6.*

Huc facit illud puellæ Pythię, de Paulo & Barnaba clamitantis testimonium: Isti homines serui Dei excelsissimi sunt, qui annunciant uobis uiam salutis. Atque id genus testimonia ab Astaroth & Berith idolis, & à dæmonio obsessis, de Bartholomæo apostolo, Thoma & alijs data legimus. Veritatem uerò hic confitentur dæmones, non ut populum ad audiendã amplectendamque eorum doctrinam permouerent: sed exhorrescentes & reformidantes ministerij Euangelici uirtutem, & sui condemnationẽ ac expulsionẽ ex obsessis: quæ hospitia si obtinuissent, statim Apostolorum ministeria seditione potuissent conturbare, aut inchoata pòst opprimere, nouis rumoribus dissem inatis per Pythiam uatem, obsessos & idola, quę apud stultum uulgus magno habebãtur loco. Addatur *Act. 16.*

& il-

& illud mali spiritus responsum: Iesum noui, & Paulum scio, uos autẽ qui estis? Item: Quid rei nobis tecum est IESV fili Dei altissimi? Venisti huc ad cruciandum nos ante tempus. Obsecro ne nos torqueas.

Act. 19. *Matth. 8.* *Marci 6.* *Luc. 8.*

Enimuerò semen mulieris contriturum caput serpentis, prophetarum de CHRISTO nascituro etiam in Bethlehem Iudeæ uaticinia: præfinitum hinc tempus, IESVM in diuæ uirginis utero, superueniente Spiritu sancto, & uirtute Altissimi obumbrante conceptum, ex angeli Gabrielis annunciatione, admirandam eius natiuitatem, longinquum magorum ex Oriente iter, ut eum adorarent, sciuerat dæmon. Quapropter inter spem & metum, Herodis animum diris contra IESVM inflammauit facibus, ut inter infantium Bethleemiticorum bimulorum ętateque iuniorum deplorandam cladem, IESVS simul internecione absumeretur. atqui salutifero magis Dei consilio suos collabescere conatus, infringique, reipsa experitur diabolus.

Genes. 3. *Michea 5.* *Matth. 1. 2.* *Luc. 1. 2.* *Esaia 7.*

Ne quid tamen incredibili eius audaciæ & fastui incomparabili decederet, atque ut adoratione, peculiari Dei prærogatiua honoraretur, uel Christum certius tunc cognosceret, ipsum in solitudine tentat: illique in præaltum montem adducto, omnia mundi regna, ac eorum gloriam ostensam se daturum, si se prostratus adorauerit, ausu plusquam sacrilego pollicetur: quum diuinam maiestatem in hominum regnis atque imperijs solam dominari, eaque cui libet tradere constet. Porrò Christum iam certò cognitum, uoluit etiam perditum: quare ut eum proderet, in cor Iudæ Simonis Iscariotæ immisit, in quem post offulam à Christo porrectam ingressus est. Tantum enim huius solertissimi artificis contra Deum & genus humanum est odium, ut quicquid machinetur, sit in Dei contemptum, & hominum

A Christo uult adorari diabolus. *Matth. 4.* *Marc. 1.* *Luc. 4.* *Daniel 4.* *Ioan. 13.*

num detrimentum perniciemque, fraude & extremo dolo cautè tectum.

Multa studia diaboli, & opera breuiter comprehensa. Cap. XI.

CÆterùm ut instituti mei ratio certius citiusq; innotescat, paucis, ueluti fasciculo uno, quædã ex dæmonis actionibus & potentia colligam. Quum angelica eius essentia non interierit, sed malè propriæ uoluntatis affectu degenerarit, accreueritq; tam diutino tẽpore eximia rerum obseruatio & usus insignis: magnæ illum esse constat uirtutis, calliditatis incredibilis, sapientiæ plus quàm humanæ, perspicacitatis acutissimæ, uigilantiç summç, artificij technas struendi perniciosissimas fuco speciosissimo incomparabilis, maliciç infinitç, odij erga genus humanum ἀσπόνδη καὶ ἀκήρυκτα: atque hoc nomine eum sæpenumero (permittente, uel saltem conniuente Deo) admirandas facere res, & se in bestias, statuas, specus, latebras, cauernas ingerere: in quercus Dodonæ Molossidis in Epiro, unde Dodonęũ oraculum frequentatum est, insinuare: apud Ægyptum ex Hercule, Apolline, Minerua, Diana, Marte Ioue, Api boue, Latona in urbe Buti, furiosis sacerdotibus Apollinis in Colophone, Thebis in Bœotia, & in Lœbadia ex Trophonio, ex uacca Memphi, ex boue Mneo Heliopoli, ex crocodilis in Arsinoe, ex Amphiarao uate in Attica, responsa dare, humana uoce, nutu, alioúe gestu, affictis sub inde gestibus furentium, nonnunquam ebriorum, aliàs trementium, aut ridiculè gesticulantibus: quandoque somnijs, amphibolijs interdum, plerunque & ænigmatibus: quia ignorat diabolus quò usque toleraturus sit Deus, aut permissurus, quæ intendit & struit.

Diaboli studia & potentia.

Strabo Geog. lib. 16.

Et si

Et sanè Deum quibusdam sagacioribus hominibus has eius technas iam olim sæpe detexisse, testis est Valerius Maximus, hisce uerbis: Nec me præterit de motu & uoce deorum immortaliũ humanis oculis auribusq; percepta, quàm ancipiti opinione æstimatio uersetur: sicut de transitu Iunonis in urbem. Captis enim Veijs à Furio Camillo, unus militum simulachrum Iunonis Monetæ fertur interrogasse, an Romam migrare uellet? Deamque respondisse, uelle se. Quamuis unus uocem audiuerat, omnes tamen sibi persuadebant, eandem se percepisse. Tradunt alij simulacrum annuisse tantùm: alij unum hoc inter milites & uulgum sparsisse. Quo factum est, ut non simulacrum, sed ipsam cœlo Iunonem petitam portare se credentes, læti in ea parte Auentini montis, in qua nunc templum eius cernimus, ut inquit Valerius, collocarent. Hic uidemus & qua arte, & quam ob causam ludat in idolis illa Dei simia.

Lib. 1. cap. 8.

Liuius.

Cæterùm alia religionis opinione legitur in diuæ Irmgardis comitissæ uita, quomodo tertiò Romæ peregrinata, D. Pauli templum fuerit ingressa, inueneritque crucifixi imaginem prorsus conformem ei, quæ in templo metropolitano D. Petro sacro Coloniæ ante sacrarium uisitur. Hic prostrata orationique intenta audit uocem ex ore imaginis cruci affixę, hunc in modum: Chara & electa filia Irmgardis, te oro ut mox ubi Coloniam redieris, in D. Petri templo crucifixum in altari antę sacrarium, mihi admodum simile, salutes. Hæc posito peregrinæ pileo, gratijsque actis, se facturam recepit, si modò digna haberetur: simulque hoc simulachrum uidit à cruce detraxisse brachium dextrum, quò electæ suę sponsæ Irmgardi benedixit. Inde rursus gratijs Deo dictis propter longum illud iter nec frustra nec temerè factum, Coloniam reuersa est, & præfato loco prouoluta

luta ante crucem, sic infit: Mihi singulare, idq; haud leue mandatum Romæ à cruce & imagine in æde D. Paulo sacra, tibi mirè conformi datum est, quæ scilicet salutari te plurimum uoluit. Ad hæc e uestigio Coloniensis crux caput inclinans, inquit: Gratias ago electa mea filia. Ex hoc rumore episcopus cum selecti pompa uenerabile sacramentum in huius simulachri capite inclusit, quod repentè etiam seipsum rursus eo modo contraxit occlusitque, ut non fuisse diuulsum uideretur. Hic multa contigisse miracula, & perpetuum ea ratione in lampade fauori lumen narratur. Hæc eadem comitissa insignem pagum Suchtelen in Iuliacensi ducatu legauit D. Pantaleonis hæredibus Coloniæ, quare huic etiam in uicina sylua erectum fuit sacellum, quò religionis ergò Martis die post Paschæ solennia confluere solet ingens eorum multitudo, qui uel morbo uel alia calamitate premerentur. At quum eiusmodi prodigia nostro non uideatur seculo, nec iudicium arti medicæ permittatur, hic Theologis non illibenter cedo.

Potuit & ad Iouis Hammonis oraculum inquirendum in extimo sinu Libyæ, apud Garamantes, ultra Cyrenen, in solitudinibus uastis, torridis ac siccitate sterilibus, Cambysen Cyri & Alexandrum instigare: item Pythium Delphis præ cæteris, cultu, religione, fama, opibus & donarijs celebratius reddere. Nouit & uaticinari ex certis indicijs uel coniecturis, siue rerum retroactarum obseruatione, ut hinc etiam cogitatus & sensa peruidisse quandoque credatur: quanquam interim fallat & fallatur, tenebras offundat, ueritatem caligine obscuret, atque etiam mentiatur. Nam rogatus dæmon, Porphyrio teste, etiam quæ non nouit, constanter affirmat: & quæ nouit, si semel uerè, decies illa falsò refert. Potest quoque plerisque locis in simulachris sua exercere ludibria, ut

Diabolus quomodo uaticinetur.

ad ea ex longinquis regionibus confluant imprudentes, ea uenerētur incauti, adorent, eorū opem implorent in rerū angustijs, in ualetudine aduersa, & quacūque afflictione: quo à ueri Dei cultu & inuocatiōe ad suas imposturas in interitū eos auocet. Sic Gallorum rusticis hanc fuisse consuetudinē scribit Seuerus Sulpitius, dęmonū simulachra cādido tecta uel anime, misera per agros suos circūferre demētia. Nec satanę difficile est, animarū corporis mole exutarū figurā mentiri, circa monumenta uersari, in cœmiterijs oberrare, spectris perterrefacere hæredes aut alios, ut ad illicitos cultus, uetitā religiōis ergò peregrinationē, iustorū & parentaliū præscripta forma persolutionē damnosam imperitos, minusq; Deo fidētes cogat. Conatur itidē imbecilles fide præcipites agere, fortes uerò diuersis modis semper impugnare, si qua ratione eos agere transuersos posset: item desperantes, credulos, maleq; sanos pollicitationibus & gloria ditare, in spē feliciū successuū illectos perimere, aut tristiū euentuū metu iniecto cruciare. Nouit adhæc uarias ostentare formas, inania idola arte mira cōformare, uisus organū turbare, oculos perstringere, falsa pro ueris singulari dexteritate ne agnoscantur proponere: quæ uerè sunt, ut non appareant, uelare: & quæ reuera non existunt, ut esse appareant exhibere: se in mille species transformare, Proteumq; agere: & ut canit Poeta,

Li.1.in uita D. Martini.

Mich. Psell.

Virg. 4. Georg.

Tum uariæ illudunt species atq; ora ferarum.
Fiet enim subitò sus horridus, atraq; tygris,
Squammosusq; draco, & fulua ceruice leæna,
Aut acrem flammis sonitum dabit:
Omnia transformans sese in miracula rerum,
Ignemq;, horribilemq; feram, fluuiumq; liquentem.

Consueuit & hominum mentes multifarijs phantasmatum ludibrijs uitiare, uigilantes perturbare, dormientes insomnijs terrere, peregrinantes à recto itinere se-

re se-

re seducere, errantes atque etiam alios quandoque ridere, aliàs terrore concutere, multa labyrinthis opinionum inextricabilibus implicare & innectere, teteriora mala plerunque boni specie serere, & ueritatis confessione in suam illicere nassam; grauiusque fallere. Solet quoque lac uaccarum cohibere, & ne in butyrum coalescat impedire: uinũ aliunde adferre, claustra reserare: præterea ocyssimè res uarias, uelut panni lacinias, ossa, ferramenta, clauos, acus, aciculas, fila, eorumq; globulos, intortum capillitium, ligna, idque genus portenta in uiuorum extremas fauces, nec penitius, quò ore reijciantur, ingerere: in mortuorũ uentriculum & partes alias præstigijs aptas, & post mortem sectas ligna, cultros, & quæcunq; uis alia, fallaciter arte dolosa inter secandum inserere: Quemadmodum etiã non solum talia, sed etiã partes uitales prius ex astantium oculis auferre ac summouere, quàm animaduertatur. Neq; uero per alium, neq; alia ratione in extorum nefanda obseruatione apud ueteres olim ea procurata fuère miracula, ut Cæsari Dictatori exta sine corde sint inuenta: Posthumio uerò cõsuli, Catoni, Decemuiris, Herennio, Lucilio Lupo immolantibus in plurimis uictimis modò iecur, modo caput iecinoris defuerit.

Iulius Obsequis de Prodigijs.

Similiter ex parte postica & uteri collo nouit, implicatos crines, arenę copiã, clauos ferreos, ligna, uitra cõfracta, stuppam, lapides, ossa, & similia pręstigijs mouere; offuscata interim oculorũ acie: insecta aurib. furtiuè immittere, quę postea uel prodeãt, uel euolẽt. Hęc à me uisa sunt alata, ex aurib. cuiusdã uirginis Hẽricæ nomine, miserè à dęmonio exagitatæ desumpta. Procliue illi quoq; est, ulcere corpus defœdare, pudẽda meliceride uel ulcere sanioso inficere, euirationis persuasionem falsò inducere, corpora tota obsidere, eaque sursum ac deorsum distrahere, quandò

& quamdiu à Deo permittitur. Illam uirginis prædi-
ctæ uiolẽtam sublationem in arce Caldenbroce apud
Geldros, Deo iuuante, aliàs intrepidè reluctando im-
pedire ualui: à morsus tamẽ interim inflictu, quo ma-
nus meas mirè impetebat, in horribili illa subuectio-
ne, anxiè cauendum erat. Cur enim non tam meos
promouere conatus in iuuando, quàm dæmoni per-
mittere sua studia in lędendo, potuit Deus? Assueuit
prętereà uariè corpora transferre, eorumq; humores
commouere, originem neruorum in cerebro turbare,
quò atrocissimis rarissimisq; cõuulsionis speciebus,
iactu tractuq; incredibili, & quasi crepitantibus soni-
tu horrifico iuncturarum compagibus, in admiratio-
nem, diffidentiam, sinistram de alijs opinionem, ad
mẽdacia, uetita auxilia & cędes, homines compellat.
Ad hunc modum neruos & musculos pręter uolunta
tem inordinatè crudeliterque conuellere potest: ple-
runq; τέτανον ciere, ut ceruix unà cum corpore immo-
bilis maneat, & in neutram inflectatur partem, sed iu-
xtà in utranque partem intendatur: subinde ἐμπροσθό-
τονον uel tensionem ad anteriora excitare ualet, ut ca-
put, ceruix, reliquumq; corpus, iugularibus uenis mi-
rum in modum circum collum distentis, cõtrahatur:
quandoq; ὀπισθότονον uel tensionem ad posteriora cita-
re tam uehementem solet, ut caput in dorsum & sca-
pulas grauiter conuellatur, cruribus interim contra-
ctis: item diuersas horribiliũ conuulsionũ facies, mul-
tifariam & inæqualiter in membris producere: non-
nullis totũ corpus, ceu articulis tormento luxatis di-
uulsisq; eneruare, aut palpitantiũ, trepidãtiumue mu-
sculorũ speciẽ inferre: quibusdã os & oculos truculẽ-
ter intorquere, septũ trãsuersum in homine ita cõstrin
gerẽ, ut spiratio uix difficulter duci queat, arterijs inte
rim pulsantib. leuiculũ inferẽs impedimẽtũ, sed uẽtri
culũ singultib. frequẽtib. cõuellens. Interim hic pręstã
tissi-

tissimos sępè medicos ludificat, q eiuſcemodi morborũ dira cõtuiti ſymptomata, imò larua, ad naturales ea referẽtes cauſas fruſtra curationẽ medicamẽtis tẽtãt.

At aquam etiam coniurationibus ſacratam ſe formidare impenſe, geſtibus & uoce in corporibus quę obſidione coercet regitq́;, ſimulat: quemadmodum ſe naribus extrahi, uirtute radicis incluſę anulo ex Solomonis, ut fertur, doctrina naribus admoto. Deinde multa obſeruare aſſolet, artificioſeq́; imitari, ſeu uerè ſeu falſò: plurima eorũ quę acta aut prodita ſunt, incredibili ſolertia raticiocinari & colligere: uaria ex notis naturalibus argutiſsimè elicere, penitiſsimeq́; eruere: diuerſa in imperiorũ & hominum priuatorum negocijs moliri, mira aſtutia contexere telam longam, uariam nobisq́; inextricabilem, qua inopinatò inſperatoq́; implicantur & irretiuntur certè plurimi: tandem homines, beſtias, aerem conturbare, prodigia meteoris ſimilia in cœlo effingere, figuras cõfligentiũ exercituũ exprimere, clangores tubarũ, armorũ ſtrepitus, ferientium ſe mutuò & ex ictibus collabentiũ ſonitus, uoces eiulantium aut exultãtium imitari, ſcelerarè abuti natura rerũ ad generis humani perniciem callidè exitioſas præſtigias phyſicis effectibus conformare, & multa in ordine cauſarum ſuo tenore progreſſuq́; agentium confundere mala, quanta poteſt calliditate attrahere & urgere, in ceruices noſtras cogere & cõtorquere, bona abigere atq́; excludere: quin imò ea interdum ſuadere, ſed propter mala: ſuadere quoq́; mala ſub ſpecie bonorum: diſſuadere mala ut ducat ad peiora, tandem etiam cœlum terræ miſcere & inuoluere.

Ioſeph. lib. 8. antiq. Iudai. cap. 2.

Proinde in Apologetico ſcitè teſtatũ reliquit Tertullianus, inquiens: Dæmonum operatio, eſt hominis euerſio. Sic ſpiritalis malicia à primordio auſpicata eſt in hominis exitium. Itaq́; corporibus quidem

Aduerſus gentes. ca. 22.

& ualetudines infligunt, & aliquos casus acerbos: animæ uerò repentinos & extraordinarios per uim excessus. Suppetit illis ad utramque substantiam hominis lædendam subtilitas & tenuitas sua multum spiritualibus uiribus, licet & inuisibiles & insensibiles in effectu potius quàm in actu appareant: si poma, si fruges nescio quod auræ latens uitiũ in flore præcipitat, in germine exanimat, in pubertate conuulnerat: si cæca ratione tentatus aer, pestilentes haustus suos effundit: eadem igitur obscuritate contagionis, aspiratio dæmonum & angelorum mentis quoque corruptelas agit furoribus & amentijs, fœdis ac sæuis libidinibus, cum erroribus uarijs: quorum iste potissimus, quòd eos ipsos captis & circumscriptis hominum mentibus comedat, ut & sibi pabula propria nidoris & sanguinis procuret, simulachris imaginibus oblata: & quæ illi accuratior pascua est, qua hominem è cogitatu ueræ diuinitatis auertat falsis præstigijs: quas & ipsas quomodo operetur, expediam. Omnis spiritus ales est. Reliqua Tertulliani uerba suprà recitantur Cap. 8.

Mentiendo defunctorum spiritus, quibus præstigijs religiosos ludificare solet diabolus, ostenditur præscripta eorundem spirituum inquirendorum formula. Cap. XII.

VT euidentius omniũ oculis pateat, dæmonem quandoque etiam ordinis Ecclesiastici uiris illudere, atq; mortuorum sæpe animas imitari, ex Tractatu Iacobi de Chusa ordinis Carth. Theologiæ professoris, de Apparitionibus quorundam spirituum, & quomodo inquiri & agnosci debeant, si uerè aut fictè appareant, ipsius uerba fideliter hic adiungã, quum etiam mysterij loco prescriptũ hoc cõseruari apud eiusmodi professionis homines non ignorem.

Primò

Primò uidetur expediens fieri ieiunium trium dierum cum aliquibus missarum celebrationibus, & deuotis orationibus, scilicet septem Psalmis pœnitentialibus sæpe repetitis. Quibus peractis accersendi ac uocandi sunt quatuor aut quinque sacerdotes deuoti. Crederem hoc aptius fieri per deuotos religiosos à secularibus actionibus exoccupatos, & méte in Deum eleuatos, propter horroré & terrorem propellendű: qui ad locum accedant, in quo spiritus se ostendere consueuit, cum humilitate cordis, & recta intentione, cessante omni superstitiosa inquisitione: nó tamen sine certis ceremonijs, cum in collatione omniű sacramentorű & in misis ecclesia utatur ceremonijs. Assumatur igitur candela in die Purificationis benedicta, accensa, aqua benedicta & signum crucis, & si placet, thuribulum cum thure: in accedendo orent septem Psalmos ac Euangelium sancti Ioannis. Ingresi autem, locum aspergant & thurificent. Non tamen dico de necesitate omnia fieri siue requiri, sed æstimo ita expedire: quia non habeo de his fundamentum necesitatis ex Scriptura, sed aliqua exempla sanctorum super his legi. Stola etiam sancta non uidetur esse inutilis. Ingresi igitur locum, flectentes genua, ut uidetur, hanc humiliter per unum eorum dicant orationem sequentem: Domine IESV Christe omnium secretorum cognitor, qui semper tuis fidelibus & paruulis reuelare salubria & utilia consueuisti, quique in hoc loco spiritum quendam se ostendere permisisti: humiliter obsecramus benignisimam tuam misericordiam per pasionem tuam, & preciosisimi sanguinis tui pro peccatis nostris effusionem, ut digneris præcipere huic spiritui, ut sine terrore & læsione nostra & omnium hominű, se reuelet, significans famulis tuis, nobis uel alijs peccatoribus, quis sit, & cur uenerit, & quid desiderium

suum existat, ut tum exinde honorari ualeas: & ipse si possibile est, consolari, & fideles tui iam subleuari, in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti, Amen. Post hæc ad interrogatoria ueniendum est, ut puto, sic dicendum: Obsecramus per IESVM Christum, tu spiritus ut dicas, quis sis: & si est aliquis inter nos cui uelis respondere, & ut nomines eum, aut per signũ eum significes. Est'ne ille N. aut iste N. & sic de singulis, quotquot sunt præsentes, nominãdo specialiter: quia expertum est, quòd non respondet cuilibet. Si autem aliquam uocem aut pulsum fecerit ad alicuius nominationem, illi committantur alia interrogatoria, scilicet, cuius hominis anima fuerit, & propter quid uenerit, & quid desideret? Si suffragia pro se fieri desiderat: an in missis, an in eleemosynis: aut quot missas, tres, sex, X. XX. XXX. &c. & per quos sacerdotes, religiosos uel seculares? & si ieiunia, quæ, quanta, & quot, & per quas personas? Si eleemosynas, quas & quot & quibus personis? aut in hospitalibus, aut leprosorijs, aut alijs mendicantibus & pauperibus? & quod erit signum suæ perfectę liberationis, & propter quas causas sit deputatus pœnis purgatorij? quia beatus Gregorius ponit in Dialogo multa exẽpla, in quibus animæ defunctorum per se expresserunt uiua uoce causas purgationis. Nulla tamen superflua, curiosa, inutilia, aut superstitiosa sunt ab eo inuestiganda, nisi ea per se proprio motu uoluerit reuelare. Et in diebus festiuis & tempore sobrio, puto ante prãdium, conuenientius hanc fieri inquisitionem: aut fortè si tempore noctis magis Deo placuerit, ut fieri solet. Sed si fortè nullum signum appareret illa hora, ex tũc differendũ est ad aliud tempus, donec iterũ se spiritus manifestet, relicta ibi aqua benedicta & cruce: quia Dei occulto iudicio certis horis & personis non omnibus se reuelant. Nec timendum est, quòd spiritus ille

ille personam talem in corpore lædat, si est bonus spiritus: hoc non est expertum, ut credo, aliquando. nam iam exempla statū merendi aut demerendi: nec peccare amplius potest, sed est in medio statu inter bonos & malos, certus de sua prædestinatione: sed adhuc in satisfactionis statu, scilicet in pœnis ad tempus, &c. Quòd si talis spiritus aliquem offenderet in corpore, iam suspectus esset, quòd non esset unus de bonis, sed de reprobis, saluo iudicio diuino.

Notandum secundum eundem doctorem: Non omnibus hominibus fortè expedit indifferenter prędictis reuelationibus & apparitionibus interesse, nisi ualde fortiter complexionatis, qui non de facili terrentur: quia per experientiam puto scire, quòd aliqui uisis istis aut locis pœnalibus, inciderunt in incurabilem infirmitatem. Oportet ergo dispositos esse tam in corporis complexione, quàm in animæ purgatione, qui de his inuestigare uolunt. Quia enim non est proportio inter animam uiuentem in corpore, & animam exutam à corpore: ideo semper terrore apparent hominibus uiuentibus: nec mirum, quia etiam sancti angeli non nisi cum terrore magno etiam uiris sanctis apparuerunt, sicut patet in plerisque locis Sacrarum scripturarum.

Secundò notandum de tempore apparitionis animarum, quo ad earum reuelationem, credo quòd hoc pendat ex diuina uoluntate, licet frequentius legamus noctis tempore tales factas, propter quietationem sensuum exteriorum, & curarum secularium cessationem, quando homo est magis capax ipsarum, ac magis dispositus. Reperiuntur etiam tempore diei se animæ reuelasse ac ostendisse. Quantum autem est ad se, ipse semper paratæ essent se ostendere propter celeriorem liberationem.

Tum facilius falluntur homines tenebrarum umbris territi, et quòd non satis dijudicent quæ audiunt & non uidēt, uel quæ uidere uidentur.

Tertiò notandum, quòd diuersis apparent modis: non quidem semper apparent in corpore, aut in effigie corporali, sicut dæmones leguntur in assumptis corporibus apparuisse, ut in uita S. Martini legitur: sed inuisibiliter, ut solum sonus, uox aut strepitus percipiatur à uiuentibus, scilicet percussio, sibilatio aut sternutatio: gemitus aut luctus aut planctus: aut plausio manuum, ut attentos reddant homines ad inquirendum & respondendum: unde creditur quòd in locis separatis ab hominibus se non ostendant, saltem ista causa liberationis scilicet, qua cessante causa, cessat & effectus, licet in locis seorsum possunt puniri.

Quia ibi nullus fallendi locus.

Quomodo & qua substantiæ commoditate tam uaria machinetur diabolus, ex Psello: interiecta historia de bestiola ex militis dormientis ore egressa, & rursus ingressa. Cap. XIII.

Psellus de dæmonibus.

Marcus dæmonis cultor.

ATqui fusiorem, ea quæ diximus, aliaque similia agendi modum & rationem, Michaeli Psello explicauit quidam Marcus, dæmonij cultor eximius, in Chersoneso Græciæ contermina uitam solitariam degens: Dæmones (ait) licet sexu & propria lingua careant, corpus tamen illud aereum sibi concessum, pro arbitrio uelut nubes uento flante, in uarias formas mutant, contrahuntque atque extendunt, quemadmodum lumbricis uidetur accidere ob substantiam molliorem, ductuq; facilimam: neque solum magnitudine diuersitas in eis accidit, uerùm etiam figuras coloresque uariant multiformes. Corpus enim dæmonis ad utrunque est natura paratum. qua enim ratione est natura facilè cedens, sic in uarias figurarum species transformatur: qua uerò aereum est, diuersos aeris instar colores suscipit. Sed aer quidem extrinsecus coloratur, corpus

uerò

uerò dæmonis iuxta animi sui affectus species colorũ mutat, uelut & hominis: sed longè melius, ut quod animæ sit obedientius. Omnia tamen celeriter dilabuntur, ob corporis mobilitatem, tenuitatemque. Sic tanquam uir apparet, & mox occurrit ut fœmina: leonis more fremit, saltat ut pardalis, latrat ut canis, atq; ad utris uasisq; formam se aliquando transfert.

Lubet non inelegantem hoc loco historiam aptè interponere. Refert Helinandus monachus, se audiuisse ab Ebaudo patruo suo, qui à cubiculis erat Henrico Remensi archiepiscopo, Ludouici Gallorum regis fratri: quòd Henrico archiepiscopo æstate quadam in itinere somnum meridianum capiente, miles quidam inter cæteros aperto & hiante ore post prandium dormiret, è cuius ore uisa est ab alijs uigilantibus quædam alba bestiola mustelæ similis exijsse, atq; ad uicinum ibi riuulum procurrisse. Cumque sursum deorsum in ripa riuuli anxia cucurrisset, nec transeundi uiam inueniret, quidam ex astantibus accedens, euaginatũ gladiũ riuulo angusto ueluti pontẽ faciens, imponit. Bestiola ilicò riuulũ super gladiũ trãsgrediens, longius procurrit, & sese subduxit. Paulo pòst redire uisa, cũ iterũ notũ pontẽ quæreret, atq; eo iã sublato discurrens transire non ualeret, idẽ ille qui antea, rursum riuuli ripas imposito gladio cõiungit, atq; abscedit. Tum trãsit bestiola, & ad dormientis adhuc patulũ os rediens, uidentib. omnib. ingreditur: ac ilicò qui dormierat expergiscitur, rogatusq;, num quid in somno passus esset? respõdit, se fessum esse, & fatigatũ, tanquã ex difficili & lõgo itinere: in quo bis super põtem ferreum, flumen transiuisset. Vnde socij collegerũt, eum, quę ipsi uiderant, uerè somniasse. Mihi uerò diaboli ludibrium esse uidetur, qui ut uigilantes socios falleret, aut animam hominis corpoream esse, ideoq; interituram cum corpore, ipsis ostẽderet per-

Libro Chronicorum 13.

Mustela similis bestiola uidetur ex militis dormientis ore egredi, rursusq; ingredi.

suade-

suaderetque, idolum hoc, exiens dormientis corpus, & ingrediens, oculis obiecit. Reperimus, inquit etiã Plinius, inter exempla Hermotimi Clazomeni, animã relicto corpore errare solitam, uagamq; è longinquo multa annunciare, quæ nisi à præsenti nosci non possent: corpore interim semianimi, donec cremato eo inimici, qui Cantaridæ uocabantur, remeanti animæ uelut uaginam ademerint: Aristei etiam uisam, euolãtem ex ore, in Proconneso corui effigie, magna quę sequitur fabulositate, &c. Simile quiddam de Guntiano rege legitur: neq; id mirum est. nam prę́ter supradicta idem etiam Marcus loco paulo antè citato deinde refert: Spiritui qui nobis inest phantastico propinquant dæmones, utpote qui & ipsi spiritus sint: uerba perturbationum & uoluptatum nobis insinuant, non emittentes quidem uocem, pulsatione quadam & sonitu, sed sermones suos absq; sonitu immittentes. At quónam pacto inquam (respondet Psellus) sine uoce sermones nobis ingerere possunt? Quid mirũ (ait Marcus) si modò illud animaduertas, quemadmodũ uidelicet qui loquitur, si procul loquatur, uehementiore clamore eget: factus uerò propinquior, in audientis aurem susurrãdo subloquitur: qui si posset cum ipso animæ spiritu copulari, nullo sono prorsus egeret: sed sermo eius uoluntate conceptus, nullo penitùs sono audienti illaberetur. Et paulo pòst: Sicut aer præsente lumine colores & formas accipiens, traducit in illa quæ naturaliter accipere possunt, sicut apparet in speculis, rebusq; quasi specularibus: sic & dęmoniaca corpora, suscipientia ab ea quæ intus est essentia phantastica, figuras atq; colores, & quascunq; ipsi uoluerunt formas, in ipsum animalem nostrumq; spiritum transmittunt, multa nobis negocia præbent, uoluntates & consilia suggerentes, formas subindicantes, suscitantes memorias uoluptatũ, simulachra pas-

Lib.7.ca.52.

sionum

sionum frequenter concitantes uigilantibus atq; dormientibus: nõnunquam uerò femina nobis & inguina titillantibus incitantes, insanos & iniquos amores subijciunt & subacuunt: præcipuè autem, si humores calidos humidosq; ad id conducentes nacti fuerint. Sed hi Plutonis galeam subinducentes, perturbant animas arte quadam, & sophistica fraude. Hactenus Marcus.

Tritemius adhæc nullam figuram magis quàm hominis, dæmones sibi coaptare docet. Cæterùm quádo ad hanc non inuenerint conuenientem aeris materiam, apparẽtem formam sibi eos inducere ait, prout cõtrarius uel humor uel uapor effingat, & sic in forma conspiciantur plerunque leonis, lupi, suis, asini, hippocentauri, hominis cornuti, etiá caprinis pedibus, quales uarijs in locis quádoq; apparuêre: sicut de Morpheo filio Somni fabulantur poetę. Cui enim melius illud Ouidij conueniat? Excitat artificem simulatoremq; figuræ Morphea. Docebitur hoc capitibus sequentibus, per exempla cùm uetera tum recẽtia.

Exempla uariæ formæ laruarum & actionum dæmoniacarum memorabilia.

Cap. XIIII.

MEmorabilia uariæ formę laruarum & actionũ dæmoniacarum exempla describit C. Plinius iunior, in hęc uerba, primùm de Curtio Rufo: Tenuis adhuc & obscurus obtinenti Africam comes hæserat. Inclinato die spaciabatur in porticum: offertur ei mulieris figura, humana grandior, pulchriorque: perterrito, Africam se futurorum prænunciá dixit. iturum enim Romam, honoresq; gesturum, atq; etiam cum summo imperio in eandem prouinciá reuersurum, ibique moraturum. Facta sunt omnia. Præterea accedẽti Carthaginẽ, egredientiq; nauẽ, eadem figura

Lib. 8. epist. ad Suram.

Dæmon mulieris forma Curtio Rufo apparet.

figura in littore occurrisse narratur. Ipse certè implicitus morbo, futura præteritis, aduersa secundis auguratus, spem salutis, nullo suorum desperante, proiecit.

Sabellic. lib. 1c. Exempl. cap. 3.

Dæmonis idolo infamis domus Athenis.

Iam illud nónne & magis terribile, & non minus mirum est, quod exponam ut accepi? Erat Athenis spaciosa & capax domus, sed infamis & pestilens: per silentium noctis sonus ferri, & si attenderes acrius, strepitus uinculorũ longius primò, deinde proximè reddebatur. mox apparebat senex idolõ, macie & squalore confectus, promissa barba, horrenti capillo: cruribus cõpedes, manibus catenas gerebat, quatiebatq́; inde inhabitantibus tristes diræq́; noctes per metum uigilabantur: uigiliam morbus, & crescente formidine mors sequebatur. Nam interdiu quoq; quanquam abscesserat imago, memoria imaginis oculis inhærebat, longiorisque causa timoris timor erat. Deserta inde & damnata solitudine domus, totaq́; illi monstro relicta: præscribebatur tamen, seu quis emere, seu quis conducere ignarus tanti mali uellet. Venit Athenas philosophus Athenodorus, legit titulũ, auditoq́; precio, quia suspecta uilitas, percũctatus, omnia docetur: ac nihilominus, imò tanto magis, cõducit. Vbi cœpit aduesperascere, iubet sterni sibi in prima domus parte: poscit pugillares, stylũ, lumẽ, suos omnes in interiora dimittit: ipse ad scribẽdũ, animũ, oculos, manum intẽdit, ne uacua mẽs audita simulachra & inanes sibi metus fingeret. Initio, quale ubiq;, silentiũ noctis, dein de cõcuti ferrũ, uincula moueri. ille nõ tollere oculos, nõ remittere stylũ: sed obfirmare animũ auribusq́; prętẽdere. tũ crebrescere fragor, aduẽtare etiã, ac iã ut in limine, iã ut intra limẽ audiri: respicit, uidet agnoscitq́; narratã sibi effigiẽ. stabat, innuebatq́; digito, similis uocãti. hic cõtrà, ut paululũ expectaret, manu significat: rursusq́; ceris & stylo incũbit. illa scribẽtis capiti catenis insonabat, respicit rursus idem quod prius innuentem:

Athenodori philosophi obfirmatus contra dæmonis terriculamenta animus.

tē: nec moratus, tollit lumē, & sequitur. ibat illa lento gradu, quasi grauis uinculis: postquàm deflexit in areā domus, repētè dilapsa deserit comitē: desertus, herbas & folia concerpta signum loco ponit. Postero die adit magistratus, monet ut illum locum effodi iubeant. Inueniuntur ossa inserta catenis & implicita, quæ corpus æuo terraque putrefactum, nuda & exesa reliquerat uinculis: collecta publicè sepeliuntur, domus postea reconditis manibus caruit.

Item, apud Actium M. Antonij fractis copijs, Cassius Parmēsis, qui partes eius secutus fuerat, Athenas cōfugit. Vbi eōcubia nocte, cū solicitudinib. & curis mēte sopita, in lectulo iaceret, existimauit ad se uenire hominē ingētis magnitudinis, coloris nigri, squallidum barba, & capllio demisso: interrogatúq; quisnā esset, respōdisse, κακοδαίμονα. Perterritus deinde tā tetro uisu, & nomine horrēdo seruos inclamauit: sciscitatus que est, si quē talis habitus aut intrātem cubiculū aut exeuntem uidissent? quibus affirmantibus, neminem illuc accessisse: iterum quieti & somno se dedit: atque eadem animo eius obuersata est species. Itaque fugato somno, lumen intrò ferri iussit, puerosque à se discedere uetuit. Inter hanc noctem & supplicium capitis, quo eum Cæsar affecit, paruulum admodum tēpus accessit. Facilè huius mortem poterat diabolus prænouisse, ex Cæsaris in hác rem apparatu & uerbis. Describit quoque Valerius, Iulij simulachrum, quo post mortem C. Cassio suo interfectori apparuerit.

Valer. Max. lib. 1. ca. 5.
κακοδαίμων apparet Cassio Parmensi.
Li. 1. ca. 6. 9.

Dionysius Syracusanus breui antea quàm interimeretur, consedit in sua domo, cogitationibus molestis grauatus: tum illi apparuit imago illa deformis, habitus satanici, scopis domum uerrens & expurgās. unde ille usque adeò extimuit, ut noctu solus in ædibus manere noluerit: sed quosdam amicos rogarit, qui cum ipso pernoctarent.

Dionysiū Syracusanū exterruit spectrum.

M. Bru-

Plutarch. in uita Cæsaru paulo aliter.

M. Brutus, quũ ex Asia contra Octauianũ & Antoniũ aliquid graue moliretur, cōtigit ut in suo cubiculo apud lumen consideret, ardua meditatus & animo uolutans: interim animaduertit aliquem ad se cubiculũ ingredi. Apertis oculis circumspiciebat, num aliquis ex familia uel ministris aliquid uellet: inopinatò uidet imaginem formidabilem & admirandam corporis tyrannici & agrestis. Hic Brutus multo animosior liberiorque Dionysio, sciscitabatur, Num spiritus esset, uel aliquis deorum, & quid uellet? Cui occulto murmure respondet spiritus: Diabolus sum, & spiritus malus: in Philippis denuò me uidebis. Inquit Brutus ingenuè, ut uir Romanus, & magnanimus: Imò sine metu te iterum uidebo. Quum autem ex famulis studiose inquireret, num ingredi aut egredi aliquẽ obseruassent? respondebant, Non. Hinc perterritus Brutus, infœlicem instituti sui prælij successum uerebatur: quemadmodum euenit.

Contra diabolum magnanimitas M. Bruti.

Lib. 4. Hist.

Saxones armatos, tradit Saxo, à Sclauis horrenda formá, tanquá bono & optato omine, supernè in uertice mōtis uiso dęmonè, fuisse interceptos: quia eo mõstro ueluti diuinitùs dati ducis aduentu firmati, sumptis uictoriæ auspicijs, ex improuiso Saxones eosdẽ prorsus occiderunt. Quũ bellũ inter se Romani Albaniq; gererẽt, & utraq; in procinctu iá staret acies, extitit repentè quidam mõstrosa specie, pelle amictus fur ua, uociferans: Iubere Ditem patrem, deamq; Proserpinam, fieri sacrum sibi, priusquam cōmitteretur prælium. Quo perterrefacti uiso Romani, protinus aram sub terra ædificarunt: & statim sacrificio facto, pedum uiginti aggere contexerunt, ut ea ab omnibus pręterquam Romanis ignoraretur.

Aug. Pol. in Mij. cap. 58.

Mõstrosa specie apparet diabolus.

Iulius Obsequens.

M. Claudio Marcello & Lucio Valerio Flacco Coss. Romæ multis locis species togarũ uisæ fuerunt, & appropinquãtiũ oculos eludebát. Vnde respōdebant

bant aruſpices, magiſtratuum & ſacerdotum interitũ fore Caio Lælio, Lucio Domitio Coſs. Feſulis ingẽs multitudo inter ſepulchra lugubri ueſte, pallida facie interdiu gregatim ambulare uiſa fuit, cum nil niſi ſpectra eſſent, Caio Panſa & Hircio Coſs. Cæſari unam hoſtiam immolanti, duplicia exta apparuerũt Tagen. Extiſpicinæ & aruſpicinæ auctorem Cicero tradit ex Hetruſcorũ libris, cum terra araretur, & ſulcus altius actus eſſet, repentè ex ſulco apparuiſſe pueri ſpecie, ſed ſenili prudentia: & eũ qui arabat, allocutum fuiſſe: & cum eius aſpectu obſtupefactus bubulcus exclamaſſet, populum in eum Hetruriæ locum concurriſſe, puerũ multa locutum, ſed nil niſi de nefandæ aruſpicinæ doctrina, quod omne populus excepit, & literis mandauit. Si uerum hoc ſit, quis dubitet ipſum Tagen dæmonẽ fuiſſe in forma pueri declamantem? aut ut cum Lucano loquar, conditor artis Finxerit iſta Tages.

Tages. lib. de Diuinationibus.

Alexander ab Alexandro ſcribit, quendam ſuum familiarem, non ambiguæ fidei hominem, amici funus curaſſe: & eum inde Romam reuerteretur, nocte adueniente in hoſpitium uiæ proximum diuertiſſe, & ibi ſe animo & corpore fatigatum quieti dediſſe. Cũq; ſolus degeret, & adhuc uigilaret, ait repentè amici nuper defuncti imaginem ſummo pallore & macie, ac eo fermè habitu oris, quali illum cum ægrotaret dimiſerat, ad ſe acceſsiſſe: quem quum fuiſſet intuitus, & præ timore nec animo nec mente ſatis conſtaret, quisnam eſſet interrogauit. Ille autem cum nihil reſpondiſſet, exutis ut uidebatur ueſtibus, in eodem cui ipſe incumbebat lectulo ſe collocauit, ac propè acceſſit quaſi eum amplexurus. Alter uerò cùm ferè iam metu exanimis uideretur, ad lectuli ſpondã ſeceſsit, illumq; propius accedentẽ abegit: qui ſe repulſam pati uidens, alterum toruo & minus familiari uultu aſpe-

Li. 2. Genialium dierum ca. 9.

Spectrum mirum.

ctat: resumptisq; mox uestib. è lectulo surrexit, & cinctus calceatusq; inde abiens, nunquam postea apparuit. Quo timore familiaris ille perculsus, graui corripitur morbo, ut propemodũ interierit. Addebat his, dum in lectulo cũ illo luctaretur, se nudũ illius pedẽ usq; adeò gelidũ cõtrectasse, ut nulla glacies huic frigori potuerit cõparari. Adhæc, Gordianus amicus meus, spectatæ fidei homo, mihi retulit, quũ Aretiũ cum familiari suo proficisceretur, & ab itinere, ut fit, longè aberrassent per difficilia & deuia loca, ubi nihil uiderẽtq; culti, sed saltẽ nemora, saltus niuei, & inaccessi obijcerẽtur oculis, & ipsa terreret solitudo: uergẽteq; ad occasum sole, labore fessi cõsedissent: tandẽ hominis uocẽ procul audiri uisum est, quá sequuti, in proximo fastigio triũ hominũ cõspiciunt imagines immanes & formidabiles ultra humanũ modũ, nigris & demissis tunicis, inueste lugubri funestaq;, barba capilloq; summisso, horribili facie. qui quũ uoce gestuq; ad se ipsos aduocarẽt, ac iam propè illexissent, ingẽte interim corporis mole, lõge humana maiores apparuerũt: atq; alius specie nõ absimili nudus, mirificos edidit saltus, gestusq; indecoros. Quo spectaculo consternati fugá hi cæpêre: uiamq; arduá & præcipitẽ emẽsi, uix rustici demum uile hospitium, ubi diuerterent, inuenêre.

Tres uisi dæmones.

Idem Alexander eiusdẽ argumẽti historias describit lib. 4. in hæc uerba: Nup amicus meus summus, ingenio & fide singulari, rem dictu admirabilẽ sibi euenisse narrauit, eius ueritatẽ multorũ cõprobans testimonio: se uidelicet, cùm apud sibi familiarẽ & cõiunctissimũ Neapoli diuerteret, & nocte intẽpesta hominis in uia clamátis, opẽq; implorátis uocẽ audisset, accẽso lumine accurrisse, quid rei esset inquisitũ. ibiq; dæmonẽ & dirũ quoddá numen tetra & horribili specie cõspexisse, quod iuuenẽ uociferátẽ & reluctátẽ in uia infestis manib. inuadere nitebatur. At hũc ppè accedentem

Genial. dier. lib. 4. cap. 19.

De iuuene parẽtibus immorigero, & ab illis execrato, insigne exemplum.

dentẽ miser ille accurrit, ueſtẽq; & manum quàm potuit tenaciſsimè apprehẽdit: multũq; & diu fruſtra reluctatus, inuocato numinis diuini auxilio, uix tandẽ à dęmone ſe uindicat. Quũ uerò iuuenẽ animo turbatũ in domũ recepiſſet, ut ab ipſo dimitteretur, aut palliũ relinqueretur, nũquã potuit effici: tãtus enim illũ inuaſerat horror, ut mẽte euicta ſui nõ eſſet cõpos, quũ illi ꝑpetuò ob oculos uerſari uideretur illa ſpecies. Vbi tãdẽ ad ſe rediiſſet, rẽ omnẽ quo pacto habuerat, exposuit. Fuerat aũt ſceleratę uitę, contẽptor Dei & parẽtib. immoriger9: quos tũc obiurgarat, cõtumeliasq; & intolerãda ꝓbra in eos cõgeſſerat, ut ab illis cõſecratus diris execrationib. abierit. At ne cui hæc uana fictaq; appareãt, Thomas monach9, homo minimè malus, cui9 fidẽ ꝓbitatẽq; in reb. nõ paucis expert9 ſum, ſeriò mihi retulit, quũ in monaſterio & ſacris ędibus, ſitis in Lucanis mõtib. cũ plurib. altercatus fuiſſet, & poſt multa cõuicia rixasq; animo ꝑturbato ſolus ſeceſsiſſet ꝑ nemora, ſe ſpeciẽ hominis uultu tetro, aſpectũ deformi ſęuoq;, nigra barba, ꝓmiſsis tunicis, obuiã habuiſſe. q rogatus, qd ſolus ꝑ deuia oberraret loca? reſpõdit, Se equũ, quo uehi ſolet, amiſiſſe, & ſua opinione in proximos excurriſſe campos: cũq; ꝑ ſinus inuios equũ unà quęſitũ ꝑgerent, ad riuulũ in cui9 alueo gurgites latebãt formidabiles, deuenerũt. Quarè monachũ calceos exuẽtẽ in faciliorẽ tranſitũ, magnopere urgebat alter, ut in ipſius cõſcenderet humeros; trãſferẽdus ab eo qui maior erat corpore: ille acquieſcẽs, collũq; amplexus alterius uada inquirẽtis, pedes ipſius nõ humana, ſed tetra & deformi ſpecie cõtuet: Qua re animaduerſa, terrore perculſus, diuinã implorat opẽ: atq; eueſtigiò dęmonẽ & ſimulachrũ illud dictum, audita inuocatione diuina, murmure querulo & turbine uſq; adeò ualido profugiſſe aſſeuerat, ut imminẽtẽ quercũ ingẽti colliſerit impetu, & infractis ra-

Monacho dæmõ apparet.

mis radicitùs euerterit: se aũt cõsternatũ & uelut exãnimẽ diu iacuisse & nisi præuidisset, diabolũ in uortices & uoragines fluuioli præaltas ipsum præcipitaturũ fuisse, atq; interempturum persuasum habet.

Sed præ omnib quæ aud uerim aut uiderim, res est admiratiõne digna, quã recẽti memoria euenisse Romæ comperimus. Quum apud Gabios quidam infimæ sortis & obscuris natalibus adolescens, furiosus, corruptorum morum & facinorosæ uitæ, parentem obiurgasset, conuicijsq; proscidisset, ijs agitatus furijs dæmonem inuocat, cui se deuouerat: Romamq; meditatur, ut grauius aliquod flagitium in patrem moliretur. In itinere dæmonem facie hominis truculenta, sordidâ barba & capillo, uesteq; obsoleta & squalida obuiam habuit: qui comitatus, tristiciæ & anxietatis causam ex iuuene percunctatur. Hic, sibi quid altercationis fuisse cum patre, & scelus aliquod iam animo constituisse respondit: Cui dæmon, sibi eandem obuenisse sortem ait, pergendumq; ut suas simul ulciscantur iniurias. Cumque nocte appetente ad urbem peruenissent, in proximo diuerterunt hospitio, unaq; incubuerunt. Iuuenis uerò somno oppressi iugulo manus inijcit pestilens ille comes: quod iam infregisset, nisi alter expergefactus Deo supplicasset. Vnde furiam illam teterrimam tanta ui stridula & impetu cubiculũ dicitur exeundo collisisse, ut tigna & tectum diruerit, tegulasq; penitùs perfregerit. Hoc spectaculo perterritum, & ferè mortuum adolescentem uitiositatis & anteactæ uitæ pœnituit: qui alio afflatus spiritu perosus scelera, boni exempli uitam procul à populari tumultu egit. Hæc Alexander.

A dæmonio exagitatus iuuenis parentib inmorigerus, resipiscit.

Aliæ laruæ dæmoniacæ. Cap. XV.

FActam olim Hectoris & Achillis fuisse mentionẽ in aula imper. Maximiliani huius proaui nar-

ratur

ratur: qui ubi à quodam consiliario uehementius laudarentur tanquam uiri robore & fortitudine præstantes, se optare eorum effigies & magnitudinē cōtueri, ait Imperator. Erat ijsdem fortè diebus in aula magus infamis, se id tutò præstare posse iactans. Quo cognito, ab Imperatore accitur, suæq́; artis specimen ędere iubetur Se id quidē facturū citra læsionē respondit, si modò tātisper dum hi uiri apparerēt, sileretur. Fide taciturnitatis & præmij accepta, in circulo ingenti cū solio regio collocat imperatorē magus, inde quædā ex libello submurmurat: protinusq́; ostiū eo modo pulsat Hector, ut uniuersa cōtremisceret domus: eoq́; aperto, ingreditur sua panoplia instructus, longè splēdentē in manu hastā gestās ferreā, oculisq́; flammeis terribilis. Statura superabat quoscūq; grādes nostri seculi uiros. Postea simili corporis maiestate apparuit Achilles, uultu toruo Hectorem intuitus, crebroq́; hastam ferream quasi Hectorem inuasurus, uibrans. Et quum delato Cæsari honore, ter hunc eundo & redeundo præterijssent, mox euanuēre. Hos insequutus est laruatus uates Dauid, corona & magnificētia regia insignitus, cytharamq́; portans, atque erat huius quàm priorum duorum plausibilior uultus. Hic quoq; suo incessu ter Maximilianum in regia cathedra sedentē citra ullius honoris delationē prę terijt, indeq́; disparuit. Rogatus ab Imperatore magus, cur honorē denegasset Dauid? respondit, cuncta regna à Dauidis regno uinci, & Christum æterni Dei filium ex Dauidis stemmate ortum esse.

Tibicen quidam Hammelæ ad eliciendos glires cōductus, sequenti rependit facinore ingratitudinem, cum illi ex pacto non satisfieret. Nam anno millesimo ducentesimo octuagesimo quarto, die uicesimo sexto Iunij, hunc tibicinem Omnicolorem nuncupatū ob uestis uarietatem, centum & triginta pueri Hamme-

læ nati sequuti sunt,& Caluariæ sub monte Koppen dicto perierunt. Vnus superstes relictus narrauit: En dæmonem tibicinem sanguinarium.

Platina de uitis Pontif. Benedictus pontifex equo nigro post mortem uectus.

Sunt item qui referunt, episcopum quendam die in solitudine uidisse Benedictum octauum pontificem 151. post mortem equo nigro insidentem: eumq; interrogasse, quid causæ esset, cur mortuus equo nigro ueheretur? tũ Benedictũ hominẽ rogasse, ut pecunias quas occultauerat(locũ indicat)pauperib. suo nomine erogaret: quæ antea datæ fuerant eleemosynarũ nomine,nihil ei profuisse, quia ex rapinis partas constabat. Facit mandata episcopus: & statim episcopatu se abdicat, monasticam amplexus uitam. Legitur etiam, põtificem Benedictum 9. anno 1056. à diabolo in sylua iugulatum fuisse, uisumq; postea ab heremita horribilem hirsutumq; uelut ursum capite asinino. Rogatus metamorphoseos huius causam, respõdit: se talem apparere, qualis uixisset. Id genus similia, & alia tum uetera tum recentia terriculamentorũ ludibriorumq; diabolicorum testimonia, possem recensere multa:at quũ ea infinita multifariaq; sint,& cuiuis obuia, cognitaq;, ijs longiori enarratione immorari, superuacaneum existimo: potissimũ,quoniam multiplicem eius argumẽti historiam, commodiori occasione sequentes suppeditabunt libri. In Vitis patrum quoq;, ut D.Martini,Antonij,Eulogij,atq; aliorũ exẽpla extãt nõ pauca. Inter alia legitur, monachũ quẽdã ἀναχωρήτην, habuisse patrẽ non procul degentẽ: qui filiũ inuisurus, securim cõportabat,qua in reditu ligna domũ cõferenda cęderet: quare dęmon in angeli specie huic apparuit monacho,diabolũ in patris forma cũ securi aduẽtare,ut eũ iugulet,nunciãs,affirmansq; se ea causa præuenire admonitũ eręmitã,ut is satanæ conatus pręuerteret, prius illũ occidẽs, quàm ab eo interficeretur.Itaq; ratus patrẽ accedentẽ salutantẽq; esse

Naucler. 2. generat. 35.

Sulpit. Seuer. in uita Martini. lib. 1. itẽ in uita Clementis.

diabo-

diabolũ, cõfestim illũ interemit, & uicissim monachũ dæmon eu estigiò strangulat. Fabula esse uidetur: si tamẽ uera sit historia, diabolũ spiritũ non alio cõuinci oportuisse gladio, quàm spirituali, ignorauit monach⁹.

Huc apparitionũ & figmẽtorũ sathanicorũ ingentia possent cõuehi plaustra ex libro Cõformitatũ, ob conformitatẽ B. Frãcisci cũ uita Domini nostri Iesu Christi, sic inscripto à fratre Bartolomęo Pisano, approbatoq; à fratre Henrico ordinis fratrũ Minorũ generali ministro, Anno 1389. 2. Augusti, ac impresso Mediolani apud templũ sancti Satyri Añо 1510. finitoq; die 10 April.: hic Alcoranus Franciscanorũ alicubi nũcupatur. In eo legitur, dæmonẽ per mulierẽ Rauennatẽ nomine Zantesem, cõfessum fuisse cuidã Iacobo presbytero Bononiensi, Franciscũ occupare Luciferi cathedrã: eundẽ quoq; Iesu Christi esse uexilliferũ, atq; ea ratione Regi proximũ, nec ullum ecclesiasticum ordinẽ esse Christo uiciniorẽ cœtu Frãciscanorũ, & Franciscũ gloriose latus Regis regũ claudere: sedere itẽ supra omnes cœli sanctos, excepta Dei matre, S. Ioanne baptista, & Ioanne Euangelista, & Apostolis. Mirum est cognouisse satanã, Frãciscũ in eius successisse locũ, & illũ in cœlis seruari ordinẽ, quũ à lapsu reuocare eò gradũ nequiuerit. At id ipsum uisione obseruasse Rudolphũ episcopũ Erfurtẽsem, factũ eo nomine monachũ gregis Frãciscani: duos itẽ ciues Venetos hoc uidisse scilicet, uelut & fratrẽ Pacificũ extasi in cœlos raptũ, alibi in eodẽ ueritatis opere narratur. Legẽda itẽ antiqua asseuerat, monachũ expulisse dęmonẽ, qui de Frãcisci sanctitate rogatus, respondit: nato Francisco, mox metu tãto fuisse perculsum uniuersum illud dæmonũ collegiũ, tãq; graues turbas motas, ut extremũ adesse diem fuerint ueriti. Quũ uerò hic se falsos uiderent inter, sese dicebant, puerum certè natum esse, qui Auerno grauiter turbato, horrenda ipsos clade afficeret. Quare Beelzebub princeps euestigiò in

Conformitatum liber.

Frãciscus Luciferi successor, et Christi uexillifer.

2. Petr. 2.

Visionis author manifestus.

Rudolphus epis. Erfurtensis.

omnem terram suos ablegat inuestigatum, ubi'nam locorum hic puer mundo apparuisset. Tandem intellexêre, Franciscum esse hunc, quem nimis coarctatorum Tartara, habuerunt persuasissimum. quocirca ut è medio tolleretur, infanti insidiabantur: sed frustra. Angelus enim Domini in peregrini forma uenit ad Francisci matré, domusque famulam, præmonitum ut ob diaboli insidias singularis haberetur pueri ratio. Quare dæmones indignanter dixêre: Esto, si Franciscus tolli nequit, eius tamen ordinem persequemur, uexabimus & affligemus. Alibi adhæc in dicto uolumine scribitur, satanâ ex obsessa fœmina fassum esse, cum Christus Deum patrem festinare uideret ob populi peccata ad extremam mundi punitionem finemq; , eum rogasse patrem, ut Franciscum sibi adiungeret, in portanda cruce manus auxiliatrices subministraturum. Inde in Francisco apparuêre quinq; uulnerum stigmata, à Christo illi, ut suo coadiutori & in omnibus ipsi simili impressa. Sed ne ultra clepsydram in hac narratione morer, manum de tabula.

Monachos mentiti dæmones à Georgio Sabino carmine depicti, Eleg. 3. similes item à Melanchthone eiusdem genero detecti.

Cap. XVI.

Vrbs antiqua iacet celebri contermina Rheno,
Vangionum longè non ea distat humo:
Nescio qui Nemetes hanc incoluisse feruntur,
Sunt ubi Francorum busta quaterna Ducum.
Cæsareis sedes fuit illa cohortibus olim,
Nomen ob id Graium Spira uocata tenet.
Hic humili modicis à stirpe cohortibus olim
Exiguæ quidam nauita puppis erat:
Qui calamo pisces linoq; madente solebat
Fallere, iam radios sole tegente suos.
Is dum fortè leues hamos ac retia tractat,

Non

Non procul à ripa lubrice Rhene tua:
Ecce per obscuræ tenebrosa corpuscula noctis
Obtulit ignoti se noua forma uiri.
Atro tectus erat monachum simulante cucullo:
Vtq; solent raso uertice tonsus erat:
Nauta propinquante consueto more salutans,
Ecquid agis seræ tempore noctis? ait.
Ille sub hæc: Adsum longinquis missus ab oris
Nuncius, ipse tua me rogo lintre uehas.
Vt citò transmisso contingam flumine ripam,
Dixerat, assumptum nauita lintre tulit.
Iamq; ferè medio cursus nox atra tenebat,
Flexaq; lenta pigri plaustra Bootis erant:
Cum procul in uiridi uenientes margine ripæ,
Quinq; cucculligeros rursus adesse uidet.
Exoptatq; illis piscator, ut antè, salutem,
Quoq; uelint media pergere nocte rogat.
E' quibus unus ait: Nos magna pericula cogunt,
Obscura tutas carpere nocte uias.
Omnibus inuisi sumus, intentatq; nefandam
Sacrificis nobis turba profana necem.
At te si quis amor tangit, si cura piorum,
Transuehe nauigio corpora nostra tuo.
Vt tumidas lati superemus fluminis undas,
Ne'ue moraturis impediamur aquis:
Sic optata tuis fortuna laboribus adsit,
In tua sic multus retia piscis eat.
Annuit & remo propellens nauita cymbam,
Mox iubet adducta scandere puppe ratem.
Sed mihi quis, dixit, soluet mercede laborem?
Alter adhæc, Nullas scis quòd habemus opes.
Raraq; percipimus discordi munera uulgo,
Non tamen ingratos nos habiturus eris:
Si nos in solido rursus fortuna locabit,
Præmia pro tali digna labore feres.
Soluerat extremo piscator margine nauem,

f 5 Iamq;

Iamq; ferè medias illa secabat aquas:
Sidereas remouent subeuntia nubila stellas,
Præcipiti fertur puppis & icta noto:
Incipiunt nigris horrescere fluctibus undæ,
Sæuaq; tempestas imbribus orta furit.
Ipse repentino fassus pallore timorem
Nauita, Quid hæc, inquit, uult noua caussa mali?
Nulla tamen pluuiæ uenturæ signa notabam,
Sol ubi flagrantes æquore mersit equos:
Nulla lacus usquam circumuolitabat hirundo,
Vlla nec est oculis ardea uisa meis:
Tum nec Luna nigro surgebat pallida uultu,
Clarus & occiduo lumine phœbus erat.
Talia iactanti, disturbant uerba procellæ,
Impediuntq; graues ora loquentis aquæ,
Penè procellosi subuersaq; turbinis ictu;
Nauis & insanis fluctibus hausta fuit:
Ardua sublatas tendens ad sidera palmas,
A' superis orans nauita poscit opem.
Quid facis? è monachis ait unus, & improbe dixit,
Desine, uoce tua sollicitare Deum.
Mox graui tollens immanem pondere contum,
Nauta parum felix quo prius usus erat:
Illius hoc humeros pulsataq; terga fatigat,
Cæsus ad extremam dum fuit usq; necem,
Proditus est tandem peruersi dæmonis astus,
Detectusq; fuit fraude patente dolus:
Vana recesserunt in inanes corpora uentos,
Mansit & ingratus naue relictus odor.
Mox quoq; purgato fugerunt nubila cœlo,
Et rediit pulsis aura serena notis.
Territus hoc monstro gelidum sine sanguine corpus
Tollit, & ad ripam nauita puppe redit.
Isthic in uiridi procumbit languidus herba,
Donec ab Eois sol fuit ortus aquis.
Manè sub oceanum pulsis Hyperione stellis

Ducitur

Ducitur à puero prætereunte domum:
Omnia commemorans præsentibus æger amicis,
Clausit adhuc illo fata suprema die:
Postera quum croceis fulgens aurora quadrigis
Protulerat roseas ore nitente genas,
Accidit & similis diuerso tempore casus,
Acta sed euentu res meliore fuit.
Summa procul radijs feriente cacumina Phœbo
Carpebat solus manè uiator iter.
Qui Nemetum postquam digressus finibus esset,
Primus ubi positus distat ab urbe lapis:
Aduentare nigro tectum uelamine currum
Conspicit, hic monachis currus onustus erat:
Ordine quem iuncti septem traxêre iugales,
Quarta sed ablato defuit axe rota:
Qui manu flexas auriga tenebat habenas,
Terribili naso conspiciendus erat.
Attonitus curru stat prætereunte uiator,
Nec monachos illos, spectra sed esse uidet.
Euolat extemplò sublatus ad æthera currus,
Mistaq; cum fumo flamma sequuta fuit.
Tristis & infaustum belli mortalibus omen
Horrida per nubes arma dedêre sonum.
Ille statim rediens, quæ uiderat, indicat urbi:
Est ea res certa cognita uera fide.
Hæc igitur uobis, alius quos sustinet orbis,
Carminibus duxi significanda meis.
Expositurus eram si res interprete egeret,
Spectra quid infesti dæmonis ista uelint:
Effera Germanos agitat discordia reges,
Proq; cuculligeris impia bella parant.
Hæc ea tempestas, hic impar ordo rotarum,
Hæc & cum fumo lucida flamma fuit:
Sed Deus est nobis orandus ut arma quiescant,
Ille precaturis mitia fata dabit.

Narra-

Narrauit itē aliàs doctissimus Melanchthō, se habuisse amitam: quæ ubi mortuo marito assideret foco tristior, en domum ingrediuntur duo: quorum hic in mariti speciei, se maritū esse mulieris defunctū dicebat: alter lōgus Frácíscani monachi formá induerat. Hic maritus ad focū accedés, mœstam salutat uxorē, eamq; sine metu esse iubet, asseritq; se uenisse, ut quędam ei mandaret: hinc longum monachum tantisper in hypocaustū secedere uult, inde sermoné exorsus, sacrificulos tandem conduci, qui missas recitent, maximopere orat, obsecrat, & obtestatur impensè: atque discessurus sibi dexteram porrigi cupit: perterrefactæ autem, exhorrescentiq;, quum se nihil damni facturū promitteret, dexterá illa dat: quę etiamsi non læderetur, tamen usqueadeò uri uidebatur, ut semper manserit nigra. Postea euocat Franciscanum, & simul egressi, incunctanter euanescunt.

Eiusdem pręterea relatu auditum est, Lutheri ędes accessisse monachum, fores uehemēter pulsitantem: cui quum famulus aperiret, ac sciscitaretur, quid uellet: num domi esset Lutherus, quærit monachus. Recognita Lutherus eum ingredi iubet, quòd nullū multo tempore uidisset monachum. Ingressus hic, habere se quosdam errores Papisticos ait, quorum nomine libenter cum ipso conferret: proposuitq; syllogismos, quibus haud difficulter à Luthero solutis, alios protulit explicatu minus faciles. Vnde offensus nonnihil Lutherus, in hæc prorupit uerba: Multum mihi facessis negocij, aliud etenim quod iam agerē, erat: simulque surgens, loci à monacho propositi explicationē ostendit: atque in eiusmodi collatione, manus monachi non esse auium unguibus dissimiles animaduertens, inquit: Tu'ne is es? ausculta, sententia hęc aduersus te pronunciata est, & mox locum in Genesi cō monstrat, Semen mulieris conteret caput serpentis:

inde

inde subiungit, Nec cunctos tu deglutíes. Hoc dicto uictus dæmon, indignabundus secumq; murmurans abijt eliso crepitu non exiguo, cuius suffimen tetri odoris dies aliquot redolebat hypocaustum.

Res naturales & artificiales quandoq; iudicari dæmoniacas. Cap. XVII.

Res naturales in magno mundo.

PLeraq; oculis nostris subinde obuersantur, quæ præter naturæ legem dęmonum ludibria & actiones censentur, licet ea certis de causis & rationibus haud obscuris ipsa rerum parens natura produxerit: huiusmodi est ignis ille fatuus, quem candelam ardentem etiam uocant, qui exhalatio est ad infimam aeris regionem eleuata, & ibi per antiperistasin incensa. dum enim ascendit, à frigore regionis mediæ repellitur, & quasi saliens apparet, loca decliuiora petens: unde etiam ad aquas noctu ducere sequentem uidetur: imò quádoq; non sine horrore uel ambulátes uel equitantes siue nauigantes aut præcedere aut insequi apparet, diutius in aere perdurans: tale meteoron Plinius Castorem & Pollucem nominat.

Ignis fatuus.

Talis etiam existit ignis lambens animantium crines & pilos, hominum item uestes: eiusmodi nimirũ exhalatione per aerem dispersa, collisa ac inflammata dictis partibus adhærente. Atq; eiusmodi ignes non urentes & innoxij frequentius uisuntur in locis humidis, uiscosis, putridis, paludtribus & fumosis, ut in coquinis, conuallibus, cœmiterijs, sub patibulis & ubicunq; multa cõputruêre cadauera, unde exurgũt fumi pingues, crassi & uiscosi, sed minus calidi, quàm ut in supremã aeris regioné ferantur: qui ita cõtinuè exeuntes incenduntur pér collisionem, ut dixi, sicut ex duobus collisis silicibus elicitur ignis.

Stellam adhæc terræ nonnulli herbam nuncupant, quæ

quæ uulgò Lunaria dicitur, & folliculo rotundo semina includit: is noctu apertus, usqueadeò lunæ radios admittit, ut lucēs uideatur stella. Loci incolę id uidentes, tanquā spectrū maleficum fugiūt. Hac ueneficia quidam parāt, hac dęmones irritant, hac suum Mercuriū fixum stabilemq; reddunt Chymici. Lunariā Græcam nominat doctissimus Gesnerus.

Sosigenes Alexandri præceptor, tertio uolumine de Visu, rationē afferre conatus est, quamobrē aliquā collucere in tenebris uideātur: Flāmulēta, inquit, hęc quadantenus naturā ætheris & quinti elemēti participāt, ea cognatione fieri, ut admotū sibi aerē, aut perspicuū aliud corpus illuminēt. Quod aūt id maximè noctib. faciāt, rationē esse, qa tū maius lumē absit. Alioquī euenire interdiu, ut exiguū eorū lumē quasi exolescat & offundatur in magno. Noctu ergo cū refulgēt, aerē proximū & circūfusum leuiter sublustrāt, nō ita ut alia itē possēt uideri, sed ut sola se uēdicēt à tenebris. Atq; hoc facit exilitas portionis eius, è qua pficiscitur manatq; lumē. nā & ipse quoq; ignis, quāuis splēdorē suum latius & diffusius mittat, adeò ut afferat etiā alia tamē si remotior sit, caligāt oculi in cętera, ipse ad cōspectū sui uix sufficit. Sic multa sępe p miraculis habētur & pręter naturā rerū accidere putātur in hominib. quę tamē & naturalia sunt, & sępe fiūt: ut q Seruio Flacco, Q. Calphurnio Coss. Rom. infans gēitus fuerit posteriore naturę parte solidus, & alius Sergio Galba M. Scauro Coss. Nursię, q uoce tamē missa, expirauit, & Fesulis C. Perpēna, M. Perpēna Coss. ex ancilla. Nos enim in medicis nostris obseruationib. raris neq; nouū hoc esse docuimus, ut puer nascat sine foramine naturę, q excremētū aut humorē aut aliud, transmittat, neq; ratione naturali, neq; remedio carere: ut nec illud quòd fœmina mutetur in marē: q infrà 4. lib. cap. 24. pluribus explicabo: licet dęmoniacum esse putent fortè multi. Huc quoq; facit Cap. 16. lib. 4.

Res naturales μυυρονεσμ.

Quāplurima insup impitiorib. uisa miracula, manuū expedita agilitate & industria quotidie ab histrionib. & ioculatorib. fieri uidem9, miramurq́;. Narrat Pōponatius, se Mātuę & Patauij quēdā ei9 generis hominē Reatiū nūcupatū uidisse, q incredibilia operabatur, eaq́; dęmonū arte perfici, uulgò credebātur, quare ab hæreticæ prauitatis inquisitorib. subditus quæstionib. bona fide occultò ostēdit fraudulētas esse suas actiones, merasq́; manuū agilitates, & multis secreta intelligētia colludētib. pagi. Proinde dimiss9, interimit tādē à quodā, quē deceperat. Turca qdā passim p Italię urbes oberrās, inter cætera mirāda, q̄ uidēda populo exhibebat, manuū dexteritate pacta opa, pistillū ferreū pgrādē pugni illisione, itē sola manuū cōtorsiōe infringere uidebatur. Quidā circulatorię artis nō imperit9, mihi aliàs fassus est, in eiusmodi miraculorū exhibitiōe fucū ab his ioculatorib. foueri, quòd pri9 idonea ad eiusmodi spectaculū apparārint organa: q̄ manuū celeritate, dū spectatorū oculos sermone uario in se defixos seuocāt deludūtq́;, multipliciter uariāt. Insignem hui9 factiōis hominū imposturā ioculare recēset Iuli9 Scaliger, uti & Matthiol9. In uinū radicis cuiusdā puluerē cuius gustatu fauces cōuellūtur, immiscēt: & cui fucū facere uolūt, iubēt ut in hoc uino intinctū digitū, quasi pgustandi causa sugat, tū illico digitū in uino madidū in os inditū, sibi mordicus non sine dolore & clamore premit inuitus. Interea perinde atq́; blāditijs mœrētē cōsolatur circulator, tēporū carpiq́; arterias alio quopiā oblinit medicamēto: deinde nūmū in terrā proiectū ut tollat, hortatur. Ibi ille pnus, primū sese neqt attollere, mox unguinis ui amēs fact9, cōcidit: statimq́; eius more q metuit ne mergatur in aqua, natat, ac uociferatur simul se fluctib. obrui. Ergo à circulatore erigitur, deinde quasi se uindicaturus, primùm maleficium obliquo & toruo uultu exprobrare, mox hominē aggredi

Li. de Incāt.

Miracula manuū dexteritate circulatorib. edi uidentur.

aggredi uidetur: postremò fugientem circulatorem persequi, donec absterso tandē illiti medicamēti ueneno, ad sese redeat. Menti autem restitutus, quasi qui euaserit è mari naufragus, capillum uestimentaque, ueluti uela torquere, exprimereque brachia tergere, & nares emungere conspicitur. Hæc non sunt fabulæ. Non enim multorum desunt testimonia, qui uiderunt, quiq; imposturam suspicātes, suis & amicorum famulis (quod Pragę contigit) hæc fieri iusserunt.

Funambulorum præterea siue schœnobaton gressus æquilibres uel ęquati ad libram, aut ponderibus utrinque librati, naturæ miracula augere solent. Fuit talis superioribus annis per omnem Italiam satis notus, Venetianello cognominatus, eo quòd & Venetus natus, & paruæ staturæ esset, non solum in eo negocio tantæ dexteritatis & peritiæ, ut modò sacco insutus: liberis tamen manibus quibus æquilibrium dirigebat, modò unicuiq; pedi pelue rotundissima supposita, modò pilis magnitudinis oui durissimis ac rotundissimis plantæ pedum subligatis, funi à palatij Bononiensis turri per medium forum ad cacumen domus alligato liberrimè ingrederetur: sed eius etiam roboris ac firmitatis, ut posset ossa crassissima cruráue boū in genu illisa confringere, tres clauos ferreos crassos, ut digitus auricularis, manibus sudario inuolutis contorquere, simul ut igne inaceratos, trabem longū uiginti pedes & amplius: crassum uerò pedem unum humeris impositum aliquamdiu erectum sine manuū ope gestare, ex unaq; scapula in alteram traijcere. Vidit & retulit hæc mihi filius meus Theodorus iurecōsultus, omnium prædictorum oculatus cum alijs compluribus testis.

Venetianello.

In

In animalibus quædam artificialia quandoque uideri dæmoniaca. Cap. XVIII.

QVid? in ipsis animalibus brutis quæ non miracula tum arte tum exercitatione sagacitas humana excitat ac edit reuera? In suburbio Memphis apud Ægyptios Beb Elloch nominato, cùm eiusmodi multa quotidie uulgò repræsententur, tum plerunque histrionum quispiam, ubi nonnihil præsultauerit, ad asinum conuersus alta uoce Sultanum magni operis ædificium meditari ait, proinde opus ei fore omnibus Alcairi (sic enim nunc Memphis uocatur) asinis ad calcem, lapides, & alia id genus deferẽda. Tum asinus repentè in solum prolapsus, pedes in aerem attollit, uentrem turgefacit, atque oculos non secus claudit, quàm si exanimis esset. Interim astantibus histrio asini casum conqueritur, obnixè rogans ut ad alium emendum sibi subsidium impertiant. Coacta uiritim qua potest pecunia: Ne existimetis, inquit, asinũ mortuum. Helluo enim paupertatis domini sui conscius, hoc de industria confingit, ut munusculis illi collatis, pabulum sibi emere queat. Deinde ad asinum cõuersus, ut e uestigio resurgat, monet. At ille dum se non indè mouet loco, frequenti fustuario cæditur. Quo nec excitato, fabulam repetit histrio, & iterum ad plebẽ inquit: Scitote Sultanum edictum tulisse, ut cras populus omnis spectandi triumphi causa ciuitatem exeat, ac omnes fœminæ uenustæ & nobiles pulcherrimis asinis inequitent, iisque uicissim auenam & præstantem aquam Nili præbeant. Vix hæc uerba absoluit histrio, quin asinus in pedes erectus, prosiliat fremens, ac ut lætabundus exiliens. Tum fabulam prosequens histrio: Vici, inquit, nostri Præfectus à me commodatò petijt elegantem hũc meum asinum pro deformi & uetula sua uxore. Ad hæc uerba asinus

Miracula in brutis.

Ioan. Leo in Afric. descript. lib. 8.

Asini mira docilitas.

nus ueluti dolēs, auriculas cōplicat. & altero pede claudicās luxatū se fingit. Tum histrio: Tibi taq; arridēt iuuenculę? Asinus caput inclinās, annuere uidetur. Age igitur, hic plurimę sunt iuuēculę, indica quę tibi prę cæteris placeat. Asinus spectatorū coronā cōspiciens, fœminā honestiorē selegit, ad eam procedit, & capite contingit. Spectatores multo risu & clamore: Heus inquiunt, asini mulier. Sic & camelos ad certos modos saltare docēt. Camelū iuuēculū p semihorā in loco instar hypocausti prępara to, cui⁹ pauimētū igne calefactū sit, cōstituūt: tū pulsante quodā foris tympano, camelus non ad sonū, sed ob ignē subiectū, quo pedib. offēditur, modò crus unum, modò alterū ueluti saltatores, erigit: cui exercitio p annū uel mēses decē assuetus, in publicū deductus, audito tympano, tēporis quo calorē sub pedib. sentijt reminiscēs cōfestim saltat: ac supra idē pauimentū cōsistere se existimās, pedib. alternatim reductis saltare uidetur: atq; ex usu naturā formās, id perpetuò obseruat. Mahomet ex disciplina pręceptoris sui Sergij mōnachi colūbā assuefecerat, ut in aure sua pasceretur, quā Spiritū sanctū impostor simulabat, & eam sibi secreta Dei cōsilia nūciare iactabat, quoties ob pabulū ad aures aduolaret. Hoc impia plebs nō animaduertebat, delusa scilicet à dęmone cuius intererat his fundamentis exędificari sectā infandā. Colūbā aūt illā, quę S. Athanasij p urbē euntis aures pręteruolabat, statim hęretici, & Arriani schismatici sic accipiebāt, ac si magus esset sanctissimus Athanasius, instinctu pfectò eiusdē artificis, quò suspectā eius doctrinā redderet. Vt gentē suā uentri somnoq; deditā homo subdolus Mahometus porrò magis falleret, taurū quendā nutriuit, q pabulū ex solius Mahometis manib. capere cōsueuit. Huic intra cornua librū impijssimū à se cōscriptum, Alcorani titulo, colligauit & astāte simplici plebe altiori uoce in abdito quodā loco latentē, euocauit. Cumq; multa de legibus declamasset, erumpens subitò taurus, multis ab eo pro-

Ioan. Leo African. hist. lib. 9. Cameli saltatio.

Columba Mahomet.

Taurus Mahometicus.

stratis uolumē per mediā plebē in manus Mahometis deponit, ueluti cœlitus missum munus. Quod nebulo reuerēter accipiens, quędā ex ijs populo mox explanauit. Hoc cōmēto se regē Sergiū ꝓphetā fecit. Colūba enim literis aureis schedā sic inscriptā attulit in collo suo: Qui cūq; tauro iugū imponet, rex esto. Sergio iugū adferēte, Mahomet id tauro facile imposuit, & ut rex à plebe diuino munere datus salutatur, ita Alcoranus sacrū uolumē esse creditur. Adeò hæc omnia diuina putabantur.

De diaboli machinationib. & earum fine pauca patrū sententiæ, & quare eos hominib. aduersarios constituerit Deus. Cap. XIX.

VT porrò latius dęmonū innotescāt studia, citiusq; finiā, ad huc paucas huc spectantes, nec ad nostrā institutionē inidoneas Patrū sentētias obiter annectere placuit. Amare, docet D. Clemēs, immūdos spiritus inhęrere corporib. hominū, ut ipsorū ministerio cupiditates suas expleāt: & ad ea quę ipsi desiderāt, inclināntes animę motus, suis eos parēre libidinib. cogāt, ut efficiant ex integro uasa dęmonū. Et li. 4. Dęmones habere desideriū immergēdi se corporib. hominū, hęc causa est. Spirit⁹ sunt, habētes ꝓpositū cōuersum ad malitiā: p cibos ergo & potus immoderatos ac libidinē, purgent homines ad peccatū, eos tamē q peccādi ꝓpositū gerūt: q dū uidētur naturę nęcessaria uelle cōplere, nō tenētes modū p luxū, ingrediēdi in semet ipsos dęmonib. faciūt locū donec aūt naturę mēsura seruatur, & modus legitimus custoditur, Dei clemētia ingrediēdi in homines nō eis tribuit facultatē. Vbi uerò aut mēs ad impietatē declinauerit, aut corpus immoderatis cibis & potib. adimplebitur, tanquā uolūtate & ꝓposito eorū qui se ita negligūt inuitati, quasi aduersum eos qui à Deo positā legē soluerint, accipiūt potestatē. Et pòst: Dęmones quantū uiderint fidē in homine crescere, tantū ab eo refugiūt. Si tamē in aliqua infidelitatis parte resederint, cùm tempus inuenient, cogitationes subijciūt cordibus hominū: & illi nesciētes unde hęc ueniāt, suggestionibus dęmonū

Lib. 2 Recog. Cur hominū corporibus se immergere cupiant dęmones.

Quomodo in corpera ingrediendi locus datur dæmonibus.

Augu. super homil. 36

quasi animæ suæ sensibus credunt. Suggerunt ergo alijs, occasione corporeę necessitatis delicias sequi: aliorũ iracundiá excusant per abũdantiam fellis, aliorum insaniam nigri fellis uehementia colorant, sed & stulticiá quorundam ob phlegmatis multitudinẽ extenuant. Quod etsi ita esset, tamen hæc singula molesta esse corpori non possent, nisi ex ciborum potuũq; redundantia: qui cùm iusto amplius sumuntur, abũdantia eorũ quam decoquere naturalis nó sufficit calor, crudescit in uenenum quoddam: idq; in uisceribus uenisq; omnibus sentinæ in modum redundans, motus corporis insanos reddit, & turpes. Cyprianus in serm.2. de Zelo & liuore: Circuit ille nos singulos, & tanquá hostis clausos obsidens muros explorat & tentat, an sit aliqua pars membrorũ minus stabilis & minus fida, cuius aditu ad interiora penetretur. Offert oculis formas illices, & faciles uoluptates, ut uisu destruat castitatẽ. Aures per canorá musicam tentat, ut sonus dulciori auditu soluat & molliat Christiani uigoré. Linguá ad conuicium prouocat, manus iniurijs lacessentib. ad petulantiá cædis instigat. Vt fraudatoré faciat, lucra opponit iniusta: ut animá pecunia capiat, ingerit perniciosa cõpendia: honores terrenos ꝓmittit, ut cœlestes adimat: ostẽdit falsa, ut uera subripiat. Et quũ latẽter nõ potest fallere, exertè & apertè minatur, terrorẽ turbidę persecutionis intẽtans, ad debellandos Dei seruos inquietus semper, & semper infestus. in pace subdolus, in persecutione uiolentus. Idem epist.8.l.1. Vitate linguá diaboli uenenatá, qui ab initio mũdi fallax semper & mẽdax, mẽtitur ut fallat, bláditur ut noceat: bona promittit, ut malũ tribuat: uitá pollicetur, ut perimat. Lucẽt nũc quoq; uerba eius, & uenena manifesta sunt: pacẽ pollicetur, ne perueniri posit ad pacẽ: salutẽ promittit, ne, cui promittit, ueniat ad salutẽ: Ecclesiá spondet, quũ id agat, ut qui illi
credit,

credit, in totũ ab Ecclesia pereat. In tract. de Idolorũ uanitate, ubi de Romanorũ dijs & de dęmone Socratis quoq; agitur, hęc legũtur: Spirit9 insinceri & uagi, qui posteaquã terrenis uitijs immersi sunt, & à uigore cœlesti terreno contagio recesserũt, nõ desinũt perditi perdere, & deprauati errorẽ prauitatis infundere. Docet Augustinus, illos spiritus qui decipere uolũt, talia procurare cuiq;, qualib. irretitũ eũ per suspiciones & cõsensiones eius uideãt. Rectè itaq; Lactãtius: *illicita*, inquit, desideria immittit dęmon, ut aliena cõtaminẽt, quib. habere propria sine delicto licet. Obijcit quippe oculis irritabiles formas, suggeritq; fomẽta, & uitijs pabulũ subministrat: tũ intimis uisceribus stimulos omnes cõturbat ac cõmouet, & naturalem illũ incitat atq; inflammat ardorẽ, donec irretitũ hominẽ implicatũq; decipiat. Eadẽ sensit & prodidit Athenagoras philosophus Christianus: *ὅταν ὁ δαίμων ἀνδρί προσαίνῃ κακὰ, τὸν νοῦν ἔβλαψε πρῶτον* : Si quãdo dęmon cupiã cõparet mala, mentẽ labefactat prius. Tatianus scriptũ reliquit ad Gẽtes in Apologetico: *δαίμονες δὲ πολλὴν κακίαν ἐξοκείλαντες, τὰς μεμυημένων παρ' ὑμῖν ψυχὰς διὰ ἀγνοιῶν καὶ φαντασιῶν ἐξηπατήκασι.* Dęmones, ait, in multum scelus ꝓlapsi, animas apud nos initiatorũ ꝑ inscitias & apparẽtias deceperũt. Proinde uoluit Deus (authore Lactãtio) qui homines ad hãc militiã genuit, expeditos in acie stare: & intẽtis acriter animis, ad inuisibilis hostis insidias uel apertos impetus uigilare: qui nos sicut periti & exercitati duces solẽt, uarijs captat artibus, ꝓ cuiusq; natura & morib. sęuiens. Alijs enim cupiditatẽ insatiabilẽ immittit, ut opib. suis tanquã cõpedib. illigatos à uia ueritatis excutiat. Alios inflammat irę stimulis, ut ad nocendũ potius intentos à Dei contẽplatione detorqueat. Alios immoderatis libidinibus immergit, ut uoluptati & corpori seruientes, ad uirtutem respicere non possint. Alijs uerò inspirat

lib. 2. de doct. Christ. ca. 24.

Li. 6. de Vero cultu, ca. 4.

inuidiam, ut suis ipsi tormentis occupati, nihil aliud cogitent, nisi eorum quos oderint felicitatem. Alios inflammat ambitionibus. Ii sunt, qui ad gerendos magistratus omnem uitæ suæ operam curamq; conuertunt, ut fastos signent, & annis nomen imponant. Quorundam cupiditas tendit altius, non ut prouincias temporali gladio regant, sed ut infinita & perpetua potestate dominos se dici uelint uniuersi generis humani. Quos autem pios uidet, inanibus implicat religionibus, ut impios faciat. Iis uerò qui sapientiam quærunt, Philosophiam in oculos impingit, ut specie lucis excæcet, ne quis comprehendat aut teneat ueritatem. Sic hominibus obstruxit aditus omnes, & obsepsit omnes uias publicis latas erroribus: quos ut discutere possemus, ipsumque authorē malorum uincere, illuminauit nos Deus, & armauit uera cœlestiq; uirtute. Et in proœmio de Opificio Dei: Ille colluctator & aduersarius noster, scis quàm sit astutus, & idem sæpe uiolentus. Is hæc omnia quæ illicere possunt, pro laqueis habet: & quidem tam subtilibus, ut oculos mentis effugiant, ne possint hominis prouisione uitari. Eius cibus est ebrietas, inquit Hieronymus, luxuria, fornicatio, & uniuersa uitia. Hæc blanda sunt, & lasciua, & sensus uoluptate demulcent, statimq; ut apparuerit, ad usum sui prouocant.

In epist. ad Damasum. Cibus diaboli.

Eleganter iterum Lactantius: Hi spiritus, inquit, contaminati ac perditi per omnem terram uagantur, & solatium perditionis suæ perdendis hominibus operantur. Itaq; omnia insidijs, fraudibus, terrorib. cōplent. Adhærent enim singulis hominibus, & omnes ostiatim domos occupant, ac sibi Geniorum nomen assumunt. Sic enim Latino sermone dæmonas interpretantur. Hos in suis penetralibus consecrant, hos quasi terrestres deos uenerantur, & quasi depulsores malorum, quæ ipsi faciant & irrogant. Qui quoniam

Lib. 2. ca. 15. de Orig. err.

Genij. Dæmones.

spiritus

ſpiritus ſunt tenues & incóprehenſibiles, inſinuant ſe corporibus hominum, & occultè in uiſceribus operti ualetudinem uitiant, morbos citant, ſomnijs animos terrent, mentes furoribus quatiunt, ut homines his malis cogant ad eorum auxilia decurrere.

Miraculorum itaque, machinatuum, & apparitionum diaboli quis finis unquam, & uelut ex profeſſo alius, quàm erroris furoriſúe manifeſtè impij, blaſphemi, & in Deum cõtumelioſi, aut ſceleris alicuius confirmatio præceptioúe, aut approbatio uel porrectio?

Machinationum diaboli finis.

Hunc autem, Lactantio teſte, conſtituit homini Deus aduerſarium, nequiſsimum & fallaciſsimũ ſpiritum, cum quo in hac terreſtri uita ſine ulla ſecuritatis requie dimicaret. Nam ut uictoria cõſtare ſine certamine non poteſt: ſic nec uirtus quidem ipſa ſine hoſte. Ita quoniam uirtutẽ dedit homini, ſtatuit ei econtrariò inimicum, ne uirtus torpens naturã ſuam perderet. Noluit enim Deus hominem ad immortalem illam beatitudinem delicato itinere peruenire.

Lib. de opif. Dei c. 19. 20. Quare dæmonem hominibus aduerſarium conſtituerit Deus.

Nomina diaboli, ipſius ſtudium prodentia, quibus nuncupatur in Sacris literis. Cap. XX.

SVa uerò nomina aptè ipſius ſtudium & fabricam prodentia, ſortitur diabolus tum alibi, tum maximè in ſacroſancta Scriptura: quæ hic recenſere lubet, ut præter nomenclaturas ſuprà recitatas copioſius, quibus Deum mentiebatur ſatan, eiusq́; ſibi honorem aſſumebat, denominationibus nunc his, qualis eſt affectu & opere, cognoſcatur plenius. ipſa ſiquidem nominum diuerſitas, diuerſa illius uitia commõſtrat, cui nomina mille, mille nocẽdi artes: ne quis præter ordinem, nouum hic dæmoniacorum nominum catalogum contexi arbitretur.

Behemoth Iob. 40.

Dæmonũ nomina, ipsorũ studia prodẽna.

Elephas ubi in Iobo describitur, Behemoth uocatur, id est bruta, ut Græcis frequenter θηρία. Et quidem plurali numero, designatur eius uastitas. Sub allegoria uerò elephantis, satanæ potentia docetur. Behemoth (respondens Dominus è turbine, ipsi Iobo inquit) fœnum comedat ritu bouis: hoc est, paleas igne comburendas. Ecce uirtus eius existit in lumbis eius, & robur illius in umbilico uentris sui. Illecebris enim ueneree uoluptatis, quæ circa lumbos & umbilicum præcipuè sentitur, frequenter impugnat. Ossa eius uelut fistulæ æris, & cartilago eius quasi laminæ ferri. Ad duritiem diaboli ista referuntur, quoniam à malicia, quam semel amplexus est, nequit dimoueri, ære & ferro obduratior. Quem arbusta tegunt umbra sua. Hoc illud est quod in Psal. legitur de impio: Sedet in insidijs in occultis, ut interficiat pauperem, dum attrahit eum.

Psal. 9.

Leuiathan. De Leuiathan idem ferè alijs uerbis prædicatur, quod de Behemoth: & uis naturæ dæmoniacæ exprimitur, supra modum potens atq; uersuta: quæ utiq; cuncta humana subuerteret, nisi diuini aribtrij habenis coerceretur. Vide integrum Iobi caput 40 & 41. Sonat aũt Leuiathan, sibi traditus, uel appositio: qui uerbo Dei & rebus quibuscunq; addit. Esaiæ 27. Iob. 3.

Asmodæus. Asmodæus, spiritus uel deus cæcitatis, destructor, dissipator, aut delicti abundantia, uel peccatum abundans, siue ignem mensurans. Tob. 3.

Mammona. Mammona, uoce Syriaca, cupiditas pecuniæ aut diuitiæ: Matt. 6. His ille imprudentium mentes implicat, ne Deo seruire queant, cùm mammonæ cœperint famulari.

Diabolus. Diabolus Græcis, calumniator. Matt. 4. Iohan. 8. Apocal. 12. & alibi sæpius.

Dæmon. Dæmon & Dæmonium, sciens, callidus, & multarum rerum peritus. Matth. 8. Iac. 2. ἀπὸ τοῦ δαῆναι, scio.

Plato

Plato quoq; in Cratylo arbitratur ex Hesiodi sententia, dæmones quasi δαήμονας dici, hoc est prudentes & scientes. Sic autem eos dici ob terrorē, uult Euseb.

Cacodæmon, peruersè sciens. Quoscunq; uetustas deorum cultu uenerata est, omnes κακοδαίμονας fuisse, author est Porphyrius. Dicitur & malus dæmon: & dæmon βλαβερώτατος, id est nocentissimus, in Symposio septem sapientum. *Cacodæmon.*

Satan, Hebræis aduersarius, qui obsistit atq; obturbat. Iob. 1. 2. Zachar. 3. item Satanas. Matt. 12. Marc. 1. Apocal. 12. *Satan.*

Abaddon Hebraicè, perditor, aut perdens: Græcè ἀπολλύων, Apoc. 9. *Abaddon. ἀπολλύων.*

Principatus, potestates, mundi domini, rectores tenebrarum huius seculi, spirituales astutiæ in cœlestibus, à Paulo inscribuntur hi spiritus: Eph. 6.

Legio, quia multi sunt: Marc. 5. Luc. 8.

Item Princeps cui potestas est aeris, qui est spiritus nunc agens in filijs contumacibus: Eph. 2.

Deus huius seculi, sensus incredulorum excæcans. 2. Corinth. 4.

Princeps huius mundi: Ioann. 8. 12. 14. Habens mortis imperium. Heb. 2. Qui seducit totum terrarum orbem. Apoc. 12.

Spiritus mundi. 1. Corinth. 2.

Rex super uniuersos filios superbiæ. Iob. 41.

Celsitudo quæ tollitur aduersus cognitionem Dei. 2 Corinth. 10.

Spiritus Dei, spiritus Dei malus. 1. Reg. 16. Spiritus malus. 1. Reg. 16. Act. 19.

Spiritus ad uindictam creati, qui in furore suo cōfirmauerunt tormenta sua, & in tempore consummationis effundent uirtutem: & furorem eius qui fecit illos, confundent. Eccles. 39.

Aduersarius noster diabolus, qui ut leo rugiēs ob-

ambulat, quem deuoret inquirens.1.Pet. 5.

Homicida ab initio, qui in ueritate non permansit: mendax, & pater mendacij Ioan.8.

Author peccati 1. Ioan.3.

Spiritus qui non confitetur Christum in carne uenisse, spiritus Antichristi. 1.Iohan 4.

Spiritus Aegypti, & uertiginis, qui fecit errare Aegyptum in omni opere suo, sicut errat ebrius & uomens. Esaiæ 19.

Spiretus Pythius, uel diuinationis Leuit.20.

Spiritus mendax.3. Reg.22.

Spiritus immundus Luc.11.

Spiritus impostor.1.Timoth. 4.

Spiritus dæmoniorum.Apoc. 16.

Spiritus mutus & surdus. Marc.9.

Spiritus iræ Iob. 4 Psal.17.

Spiritus soporis.Esaiæ 29.

Spiritus timoris 2.Timoth 1.

Angelus Domini. Psal. 34. Ita uult Hieronymus. 1. Paral.21

Angelus uel nuncius satanæ.2. Corinth. 12.

Angelus crudelis.Prouerb.17.

Angelus abyssi. Apoc. 9. Habens iram magnam. Apoc.12.

Accusator sanctorum fratrum. Apoc.12.

Loliorum seminator. Matt 13 Marc. 4. Luc.8.

Malus.Ephes. 6.1.Iohan. 2. Malus ille.Matt. 13. Quoniam omnium scelerum princeps est & inuentor, per excellentiam uocatur *ὁ πονηρὸς*.

Inimicus.Luc. 10.

Inuidus.Sapient. 2.

Meretrix Babylonica, bestia habens septem capita, &c. Apoc.13.14.16.17.18.

Abominatio desolationis.Matt.24.Dan. 9.

Venator; illius astus, laqueus: timor nocturnus, sagitta

sagitta uolans in die, pestis in tenebris grassans, exterminium meridianum. Psal. 90.

Volucres cœli. Matt 13. quia semen uerbi Dei, quod in duro solo & nullo compunctionis uomere proscisso cecidit, rapiunt protinus, & absumunt.

Aspis & basiliscus illis dicitur, quos primo cógressu superat: aspis quippe morsu, basiliscus aspectu statim perimit. Psal 90.

Leo, quia aperto marte nos inuadit ut dilaniet: Draco, quia occultè nobis insidietur, uiroso afflatu perdens. Esaiæ 13. 34. Psal. 90. Apoc. 16 20. Viro autem iusto promittitur: Super aspidem & basiliscum ambulabis, & conculcabis leonem & draconem.

Draco magnus, Apoc. 12.

Serpens, scorpio: Genes. 3 Luc. 10. Mera enim uenena, sunt quicquid diabolus suadet.

Vnde tamẽ suos liberat Saluator dicẽs: Ecce dedi uobis potestatẽ calcãdi super serpẽtes & scorpiones, Lucæ 10.

Serpens antiquus, Apoc. 12.

Serpens tortuosus, Esaiæ 27.

Ohim, onocrotalus, ericius, ibis, coruus, struthio, onocentaurus, satyrus, lamia, miluus, ululæ uel zijm Hebraicè. Esaiæ 13. 34. Perdix, malleus, thaninim: Hieronymus in epistola ad Damasum.

Locustæ similes equis in prælium paratis, quia feroces dæmones: & super capita earum tanquam coronæ similes auro, quia superbi: facies earum uelut facies hominum, & capilli sicut capilli mulierum, qui utrique sexui insidiantur: & dentes quasi leonum, quia quos uicerint, perimũt: loricas sicut loricas ferreas habẽt, quia in malicia obdurauerũt: alis perstrepũt, quia uelociter omnia permeãt: caudas scorpionũ aculeatas gerunt, quia unus eorum finis est nocendi hominibus. Et habent super se regem, angelum Abyssi, cui nomen Hebraicè Abaddon. Apoc. 9.

lumenq;

Greg. lib 14. Moral.

Iumentum ijs quos luxuria inflammat, auis ijs quos superbia euehit.

Diaboli membra & expressæ imagines.

Plerisq; tamen hisce nominibus satanę quoq; membra nuncupari possent: uelut Ioannis sexto, Iudas diabolus à Christo nominatur. Sunt & eius figuræ imaginesque expressæ, Pharao, Antiochus, rex Babylonis, Assur & omnes impij.

Nomina dæmonum ex actionis uarietate apud Ethnicos: distincta quoque ex officijs apud Latinos: dæmonum poeticorum nomenclaturæ, ternistratores, uirunculi terrei & montani, dæmones familiares, Sibyllæ albæ, atque quorundam gentilutiorum dæmonum nomina.

Cap. XX.

De spiritibus quoque alijs Suidas in dictione ἐμπουσα.

DIuersè, adhæc pro actionis uarietate frequenter Etnici dæmonio commutarunt nomina, ut quod uarijs formis aut spectris sub meridiem, quando inferis parentatur, calamitosis jubente Hecate obuersatur, ἐμπουσαν nominant: quamadmodum Aristophanis interpres docet. nominis ratio est: quia uno incedat pede. ut Eustathio placet: uel (ut alijs) quia alterum pedem habeat æneum. Id genus terriculamẽta dicuntur quoq; à Græcis Hecatæa, quòd ab Hecate immittantur.

Hecatæa.

Δείκελον.

Δείκελον etiam uocant, quòd terrorem incutiat repręsentatione uel imitatione. Erant & dæmones quidam Dionysiaci, asperi & immites: sunt quos ἐοβάλους nuncuparunt, quasi dicas ludificatores. Qui uerò dæmon interuertere & elidere res bonas ac salutares, calamitates autem & incommoda tum inferre, tum si impenderent, maturare, atq; in capita nostra cogere, & uelut per præceps agere, omninoq; ad scelera & flagitia propellere, indeq; in discrimina uitę adducere, uel in subitum prędipitare exitiũ putabatur, ἀλιτήριον, προστροπαῖον, παλαμναῖον, & δαίμονα ἐκεῖνα τὰς ἄρας appellarũt antiqui.

ἐοβάλοι.

antiqui. Qui ad uitę tædium & dispēdium uigent dęmones, παρέδροι, assessores illis uocátur. Diabolicá uirtutem, cuiusmodi fuerat in Simone mago, paredrum dici, annotauit Eusebius: & sic deinceps. *παρέδροι*

Ex officijs quoq; dæmones disti nxére Latini, ut hi qui regionū administrationi pręsidere cēsentur, antè recitati Penates dicantur: qui pacatius ędes possidēt, Lares: aut si quando exterreant, domosq; incursionibus infestent, Laruę. Qui autem nobis singulis designati sunt, genij mali: item manes, quos Gręci Heroas indigitarunt: & iracundos occursantibusq; infestos fuisse, Menander signat. Hos Lemures Latini ueteres appellare solent, Italis Folleti dicuntur, & Empedusę. *Penates. Lare. Larua. Genij mali. Manes. Lemures. Folleti. Empedusa.*

Dęmones ficticij & poetici, ut Matuta, Oceanus, Gallacia, Phorcis, Saturnus, Opis, Iupiter, Iuno, memorátur à Platone in Timæo, à Marco in lib. de Vniuersitate. Ternistratores dicūtur etiá dęmones, quòd triplici calle ad animarum properent interitum: uerbo nempe, cogitatione, & opere. *Dæmones poetici. Ternistratores.*

Sunt ex Larum & Laruarum familia, qui uulgò nostrati dicūtur terrei uirūculi, iam detectis nōnihil manifestis dęmonū imposturis infrequētiores quàm olim. Horū duplex genus. Sunt enim aliqui mites, meritò Lares familiares nūcupandi, qui in domib. concubia potissimùm nocte uersantur, atq; ministrorū munia peragere, auditui apparēt, descēdere scilicet è gradibus, ostia aperire, struere ignē, haurire aquá, cibum & quęcunq; alia cuiq; domui cōsueta apparare, quū prorsus nihil faciant. Horū pleriq; rerum quoq; futurarum ex occultis indicijs pręscij, ea quæ paulo pòst comperimus perfici, antea administrare audiūtur: ut etiam breui adfore mercatores signis prænuncient, qui merces uenales sint ablaturi. Id quod aliquoties in ędib. parentū Theodori & Agnetis (quorū Deus ꝓ ineffabili sua misericordia meminerit in resurrectione iustorum) *Terrei uirunculi.*

i astorũ) obseruaui, puer, admodũ territus, unà cũ fratrib. Arnoldo & Matthia: ubi quũ in tabulato ingens lupuli asseruaretur copia, si quãdo uenturi essent emptores, præcedēti nocte per gradus deijci eo modo audiebãtur sacci, quo ueritatē subsequens ostēdebat dies. Omen id ut faustum, plausu semper excipiebatur. Quum enim de rebus suis statuunt mercatores, aliquò mercium causa profecturi, de ijs antea loquuntur, ingrediq́ue se earum nomine iter fatentur. Quod intelligens diabolus, sua his ad quos cōtendunt mercatores antè ostēdit ludibria, quàm illi aduenĩãt. Tempus siquidē suppeditat locorũ distãtia. Ita & prænouisse & prænũciare uidetur dæmō, quæ iá fieri cœpta sunt.

Tetrici familiares dæmones.

Alij tetrici sunt, familiam quocunque modo uel turbantes, uel exterrentes. Hos dæmones etiam in subterranearum, ut Theologis placet, substantiarum numero habitos, in quibusdam uersari fodinis, tradit uir eruditissimus ac metallicarum rerum inuestigator acerrimus, Georgius Agricola: truculenti autem & aspectu terribiles, plerunque in metallicis infesti atque inimici sunt. Talis fuit Annebergius ille, qui operarios duodecim amplius flatu interfecit in specu, qui Corona rosacea appellatur: eo nomine relictus, quantumuis argento diues esset. Flatum uerò emittebat ex rictu. equi enim specie, habētis procerum collum, & truces oculos, dicitur uisus. Eiusmodi etiam fuit Snebergius, nigro cucullo uestitus, qui in fodina Georgiana operarium è solo sublatum, in superiore loco maximæ illius concauitatis quondam feracis argenti collocauit, non sine corporis attritu. Quæstuosam admodum fodinam deserere apud Turcas cogebatur Iudæus à dæmone metallico, hominibus frequenter in forma capræ aurea cornua gerentis apparente. Psellus certè, cùm sex genera dæmonum definiat numero: hoc cæteris peius esse dicit, quòd ipsi amictui sit

In lib. de animãt. subterraneu.

Annebergius dæmon.

Snebergius dæmon.

sit crassior materia. Quidam philosophi hos & similes dæmones, qui nocentes sunt, & natura improbi, nominát brutos, & rationis expertes. At sedatos illos Germanorũ alij, ut etiá Græci, Cobalos uocant, quòd hominũ sunt imitatores. Nam quasi lętitia gestiétes ridét, & multa uidétur facere, interim nihil planè efficientes. Alij uirũculos mótanos nominát, staturã significátes, qua plerũq; apparent: népe nani, tres dodrantes longi. Videtur aũt esse seneciones, & uestiti more metallicorũ: id est, uitteto indusio, & corio circũ lumbos depédéte induti. Hi damnũ nó solét dare metallicis, sed in puteis & cuniculis oberrát: & quũ nihil agát, se tamẽ in omni laborũ genere uidétur exercere, quasi modò fodiant uenas, modò id quod effossũ est in uasa infundát, modò machiná uersét tractoriá. Quá quá uerò interdũ glareis operarios lacessunt, rarissimè tamẽ eos lędũt. Nec lędũt unquá, nisi prius ipsi cachinno aut maledicto fuerint lacessiti. Itaq; nó admodũ sunt absimiles dęmonibus, tũ his q rarò hominib. apparét, quũ quotidie partẽ laboris domi perficiát, & curét iuméta: quib. quòd nostri causa benignè faciát, generiq; hominũ sint, aut saltẽ uidétur esse amici, nomen imposuerũt Germani (Gutelos siquidem appellát:) tũ Trullis uocatis, quos sexu tam mulieris quàm uiri emétito, cũ apud alias nationes, tũ maximè apud Suionas in famulatu fuisse ferũt. Sed dęmones mótani potissimùm laborát in his specub. è quib. metalla iam effodiútur, uel ea effodi posse spes est. Quocirca á laborib. nó deterrétur metallici: sed omẽ inde capiétes, alacriori sunt animo, & uehemétius laborát, eosq; exoptát. Familiares quoq; referũtur dęmones priuatorũ hominũ, se nutũ obseruare simulátes. Tali cõsiliario fretus legitur Socrates, quẽ deũ appellauit Apuleius: de quo peculiarẽ huius uidi librum, & Sermonẽ 26. & 27. Maximi Tyrij philosophi Platonici: unde hoc consequutus est, ut nihil suo iuuante Deo uitæ

finem

Cobali.

Virunculi montani.

Guteli.

Dæmones montani.

Dæmones familiares.

finem ueneno coactus sit facere: quemadmodum Q. Sertorius, qui ceruam Dianæ, ut prædicabat, numine afflatam, consultricem habuit nullo suæ deæ monitu edoctus, domestica fraude perijt. Eâdem ratione Numam quoq; Romanorum regem, nympham Aegeriam coluisse, consuluisseq;, memoriæ proditum est.

Pueri quoq; incorrupti & uiolēter necati animam, adiuramētis ineffabilibus à se euocati assistere sibi, & per eam omne quod iuberet fieri, iactabat Simon Samaræus. Erat autem familiaris illi diabolus: quem pueri animam esse prædicabat, ut diuinitatem suam mentiretur cautius.

Clem. lib. 1. Recogn.

Benedicti tertij pontificis Romani tempore, in urbe Moguntinensi dæmonium quoddam, sub cuiusdam sacrifici pallio, dum aquam lustralem spargeret, quasi familiare esset latitans, illum accusabat, quòd ea nocte cum procuratoris filia cōcubuisset: ut Sigebertus atque Vincentius tradunt.

Huic numero accensendi dæmones, qui hominibus plerisque peculiaribus tanquam familiares, morituri alicuius notas uel gemitu uel strepitu uel pulsatione in claudenda clauis theca futuri cadaueris, siue etiam in commonstrādo pullato funeris adhuc ignoti, subsequuturi tamen comitatu, sub ipsa meridie uel aliàs ostentant.

Ludibria insuper quædam diaboli ad nostrę ætatis crepundia, ante doctrinam Euangelij, è superstitionum tenebris minus euolutam repurgatamq;, in Germaniæ nostræ locis plurimis obseruabantur, familiaria adeò, ut publicæ lemurum (albas mulieres, & Sibyllas albas uernaculo sermone appellabamus) choreæ hoc uel illo loco, celebratæ narrarentur. Eratque hoc laruarum genus apprimè infestum puerperis, & infantibus lactentibus, cunis adhuc inhærentibus. Quod etsi olim erat frequentissimum, cum satanæ præsti-

Albæ mulieres: Sibyllæ albæ.

præstigijs nimium tribueretur, Christoq; eius supplan tatori ac nostro patrono unico ignauius adhærerent animi, diabolo ludente, ridente, uarijsque, artibus, quibus ad se imperitam multitudinem illexerat, impium cultum stabiliente: tamen post puriorem feruentioremque Euangelij prędicationem mentibus hominũ insonantem, id usque adeò euanuisse, est quod Deo gratias agamus summas, ut ne leuia quidem eius uestigia uideantur reliqua. Hoc dæmoniorum genus intellexisse apparet Hieronymum, ad Paulam super obitu Blesillę in epistola sic scribentẽ: Quid causę est, ut sæpe bimuli & trimuli, ac ubera materna lactantes, à dæmonio corrumpantur?

Deumum nuncupatũ cacodæmonẽ ueneratur rex emporij Indiæ celeberrimi Calechut, confisus illi factam à Deo potestatem iudicandi orbis terrarum, & tribuendi unicuiq; pro benefactis uidelicet & malefactis mercedem meritam. Eius imaginẽ ut monstrum horrendum ingens, sedentem capite redimito diademate, Romanorũ pontificum modo, scribit Ludouicus Romanus patricius regem habere in sacello suo. Hoc autẽ illi accedit, quod diadema ipsius ternis insignitur cornibus. Deum uerè maximum Tamerani appellant incolæ. *Deumus.* *Lib. 5. Nauigat. cap. 2.* *Tamerani.*

Agnan uocatum dæmonẽ nunc hac, nunc alia forma uidere Americos, ab eoq; multum infestari, tradit frater Andreas Theuet Angoulesme, in obseruationibus suis in America cap. 35 & 36. *Agnan.*

Grigri dictum dęmoniũ apud eosdem in Canada & Guinea, maximè uerò in eorum syluis conspicitur. *Gigri.*

Habent etiam suos dæmoniorum sacerdotes aut uates, Pages uel Charoibes uocatos: horum aliquis postquam dies nouem ab uxoribus abstinuit, in nouo quodam tuguriolo importatis ad uictum, ut regio fert, necessarijs mundo lecto à uirgine annorum duo-

decim strato, totus decumbit solus, semoto popul[o] in uocans dæmonem quem Houioulsira nuncupant, per horæ & amplius spacium, adhibitis suis ceremonijs. Facta deinde inuocatione, dæmon tandem accedit, inspirans quæ scire desiderabat uates. Exauditur etiam aliquoties aduenientis strepitus & rugitus ab astante populo, qui tum acclamat: Precamur ut uera proferas, & denuncies prophetæ nostro intus operienti. Paulo pòst rebus intus peractis prodit uates, ac à dæmone intellecta, longè explicat.

Houioulsira.

Nomina adhæc ridicula admodum, frequenter sibi dant dæmones rogati. Sic cùm in obsessis nomẽ alter alterius haud ita pridẽ Hammonæ coram pastore inquireret, unus plumarum fascem, uel plumifascẽ se nuncupari, alter planipedis sibi nomen esse, tertius roseam arborem se appellari respondit: ita qui scelestus & uafer eas in Kentorpio cœnobio tragœdias tũ mouebat, Elsæ familiaris, Hornuar se uocari dixit. Cõmẽticiorum horum & futiliũ nominum, quorũ nullus est finis, enarrationi diutius immorari tædet. Orandus sedulò & ardenter Deus, per filium, ut nostros animos, natiuum suum templum, ab illius maligni conspurcatione & sordibus expiare, clementerq; conseruare dignetur.

Vide lib. 4. cap. 11. *Plumifascis.* *Planipes.* *Rosearbor.* *Hornuar.* *1. Cor. 3. 5.*

Distinctio dæmonum secundum Theologos & philosophos: item bonorum & malorum dæmonum differentia.

Cap. XXII.

SVnt etiam ex Theologorum schola, qui malos dæmones in nouem distribuunt gradus, ueluti ipsis nouem angelorum ordinibus aduersantes: quorum primi, ψευδόθεοι, hoc est falsi dij dicuntur, qui assumpto diuinæ maiestatis nomine, pro dijs coli uolunt, sacrificijsque & adoratione honorari: sicut satan

ψευδόθεοι.

satan ille Matthæi 4. Marc. 1. Luc. 4. eos suprà latius recensui. Secundum habentur loco spiritus mendaciorum: cuiusmodi fuit ille, qui egressus est spiritus mendax in ore prophetarum Achab. Hoc dæmoniorum genus sese oraculis immiscet, & Pythiorum uatum diuinationibus ac prædictionibus homines ludificat. Tertio ordine censentur iniquitatis uasa, q spiritus sunt inuẽtores malorũ, omniumq́ artiũ prauarũ: qualis apud Platonem Theutus ille dæmon, qui ludos & aleam docuit. Vasa furoris, Esa. 13. uasa irę, Ieremiæ 50. uasa mortis, Dauid Psal. 7. Quarto loco, ultores scelerũ. Quinto, prestigiatores, qui miracula imitãtur, & Magis infamibus maleficisq́; inseruiũt, atq; ita populũ seducũt. Sextæ clasi assignantur aereæ potestates, se tonitruis, fulminib. & fulguribus miscentes, corrũpentes aerem, pestilentias & alia inducẽtes mala. Septimam mansionẽ tenent furiæ, seminatrices malorum, discordiarum, bellorum, & uastationum. Octauam, criminatores & exploratores. Postremam, tentatores & insidiatores, qui singulis adesse hominibus creduntur, mali Genij idcirco nuncupati.

3. Reg. 22. Eccles. 39. Apoc. 13. Apoc. 7. Apoc. 9. Mali genij.

Nolo hic dæmones in igneos, aereos, aqueos, terreos, subterraneos & lucifugos, in Iouiales, Saturnios, in orientales, occidentales, meridionales, septẽtrionales, indiurnos, nocturnos, meridianos, in syluestres montanos, cãpestres, domesticos, cum Psello & reliquis Magis secernere: nec eorum itidem numerum & officia secundum duodecim signa zodiaci, iuxta decurios cœli, quinarios, triplicitates, elementa, planetas, & reliquam Magorũ, bonos interim dęmones, prętexẽtium, cõmenticiam scenam recensere: aut Marci cuiusdam imbibitas ex dæmonũ institutione opiniones, à Psello recitatas & creditas, enarrare inquã nolo, hic doctrinę sacrosanctę & religionis nostræ (ut in exordio fassus sum) limitib. contentus.

Dæmonum uaria apud diuersos distinctio.

Daemonum differētia secundum philosophos. Philosophi, qui dæmones esse crediderunt, trifariã eos diuiserunt. Alij immortales, & omnes malos esse putant, ac imbecilles, ut Psellus: qui cùm esset Christianus, Christianorum sententię subscripsit: Alij mortales, aliosq; bonos, alios malos, potentes, sed qui metu mortis sibi prospicerent. Tertia Platonicorum est discretio, qui eos immortales, potentesq; ac nobis familiares, partimque bonos, partim malos esse affirmant. Omnium adhæc philosophorum is est consensus, naturles esse dæmones, quos Plato ueneficijs, incantationibus, magicæ, γοητίᾳ, sacerdotũq; artibus & oraculis præficit.

Bonorum & malorum daemonum distinctio. Porrò clarè, & Proclo apertius, bonos à malis dæmonibus distinguit Iamblichus de mysterijs: Dij (inquiens) angeli, dæmones boni non apparent phantastico modo, sed proprio prorsus, & uero: at spiritus mali, phantastico, fallaciq;, simulant deorum præsentiam, dæmonumq; bonorum: idcirco cultorem suum iubent esse iustum, ut ipsi uideantur boni, sicut & dij. Quoniam uerò natura sunt mali, rogati mala inferre, libenter inferunt, atque nobis ad iniusta conducunt. Hi sunt omnino, qui & in oraculis mentiuntur & fallunt, & turpia consulunt atque peragunt. Dij autẽ bonique dęmones neq; fallunt unquam, neq; conferunt ad iniqua. *Clem. lib. 4. Recog.* Est insuper malorum natura dæmonum sibimet inconstans, instabilis, secumq; dissidens, aliàs alia suadens. Superiorum uerò natura sibi constat assiduè, eundemque seruat semper in actione tenorem. Dæmones malos arbitratus est bonos Plato interdũ, & Porphyrius, & multi alij Platonicorum. nam Plato suam eam philosophiam ab Ægyptijs, cæterisque barbaris, Plutarcho iudice, hauserat.

Amussis autem qua interstinguuntur spiritus, ita proponitur à Petro apud Clementem lib. 3. Recog. Ille qui à malo est, signa quæ facit, nulli prosunt: illa uerò

rò

rò quæ facit bonus, hominib. prosunt. Ná dic quæso, quæ utilitas est, ostendere statuas ambulantes? latrare æreos aut lapideos canes, salire montes, uolare per aerem, & alia his similia, quę dicitis fecisse Simonem? Sed quæ à bono sunt, ad hominum salutem deferuntur: ut sunt illa quæ fecit Dominus noster, qui fecit cęcos uidere, fecit surdos audire, debiles claudos erexit, languores & dæmones fugauit, mortuos fecit resurgere, & alia his similia, quæ etiam per me fieri uidetis. Ista ergo signa quæ ad salutem hominum prosunt, & aliquid boni hominibus conferunt, malignus facęre nequit.

A' diuo Antonio, quemadmodũ perhibere D. Athanasiũ scribitur, hac ratione discernuntur. Sancti spiritus plausibili & sedato uultu apparent. Non enim cótendunt, neq; clamant, nec uox eorum auditur, quum occulto instinctu gaudium & fiduciá peccatorib. infundant: Dominus siquidem fons & origo læticiæ cũ ijs est. Quare tũ animus noster minimè turbidus, sed lenis placidusq; lucis angelorũ radijs illustratur, tum idem cœlestiũ munerũ studio flagrans, cupit ab hoc corporis hospitio & mortali domicilio exonerari, festinatq; cũ ijs quos uidet, ad ęternũ illud tabernaculum. Licet adhęc quis pro humanæ fragilitatis sorte, primi intuitus fulgore nõnihil terreatur: tamẽ tanta eorũ est gratia, ut omnẽ repentè tollant metũ. Ita Gabriel quũ Zachariæ in templo loqueretur, & angeli quádo diuinum uirginis partum pastoribus nunciarent, ut & ij qui circa Dominicũ corpus excubias agerent, securis uidẽtiũ se mentib. ostendentes, ne metuerent, imperabant. Malorum uerò spirituum uultus truces, sonitus horrendi, cogitatus sordidi, plausus gestusque dissolutorum iuuenum uel latronum, unde confestim animæ timor, & sensibus torpor incutitur: accedit & odium Christianorum, monachorum mœror, tæ-

dium suorum, recordatio & metus mortis, cupido nequitiæ, lassitudo uirtutis, cordis hebetatio. Si igitur post timorem horrore concepto successerit gaudium, & ad Deum fiducia, atque ineffabilis charitas, auxilium præstò esse memineritis, quod animæ securitas, præsentis diuinæ maiestatis indiciũ sit. Sic nanque & patriarcha Abraham Deum uidens, gauisus est: & Ioannes præsentiam Mariæ sentiens, quæ in sacri uentris hospitio uniuersitatis gestaret parentem, exultauit præ gaudio in utero matris. Sin uerò iniectus timor durauerit, hostis est qui apparet, qui non modò reficere nequit, quemadmodũ Gabriel pauentem uirginem securam esse iubet: sed & pauorem duplicat, & usque ad profundam impietatis foueam, ut nimirum ipsi genua flectant, mortales, impellit. Proinde misera gentilitas edicti diuini ignara, falsò dæmones deos opinata est.

Quod diabolus non omnia, & nihil sine Dei consensu potest: & quare Deus illi multa permittit, constitutis limitibus.

Cap. XXIII.

Quanquam Deum omnipotentem & misericordem suo consilio, & nostro merito, ut dæmon sua ludibria & tyrannidem in cuiuscunque ordinis homines exerceat, quandoque permittere, ex præcedentibus, sit palàm; non tamen indulget ei, conniuetque ad omnia: nec infinitam, nullisue astrictam limitibus licentiam concedit: alioqui uno momento à diabolo enecti interiremus omnes: sed metas constituit, quò usque illius actiones tolerare uelit (interea tamen nos clementissimè alarum suarum umbraculo complexos custodit, fouet & patrocinatur) quibus tam angustè satanam coercuit, ut citra eius assensum, ne in bestias quidem aliquid possit, multo

Agẽdi limites diabolo cõstituuntur.

Citra Dei assensum, ne tã tillum quidẽ potest satan.

multo minus in homines. Exemplum habes Matthæi octauo: ubi porcos ingredi nequiuit, nisi singulari CHRISTI permissione. Nec unquam illi Deus in homines uel tantillum concedit, nisi ut uel probentur, si boni sunt: uel castigentur puniantur que, si peccatores. præfixis terminis, ultra quos ferri non sinitur. Vt infideles (ait Clemens) à fidelibus, & pij discernantur ab impijs, permissum est maligno uti his artibus, quibus singulorum erga uerum parentem probentur affectus. Sic Deuteronom. capite 13. permissæ tentationis explicatur causa: Si surrexerit in medio tui propheta, aut qui somnium se uidisse dicat, & prædixerit signum aut portẽtum, & euenerit quod loquutus est, & dixerit tibi, Eamus, sequamurque deos alienos quos ignoras, & seruiemus eis: non audias uerba Prophetæ illius, aut somniatoris: quia tentat uos Dominus *Deus*, ut palàm fiat an diligatis eum, an non. *Pulchra* Gregorij est sententia: Diabolo ex se uoluntas semper mala est: sed potentia eius quam à Deo habet, nunquam. Voluntatem etenim iniquam non permittit illi Deus: sed ut rectè agat, quemadmodum ipse uult. Propterea non est iniustè timendus, qui nihil quàm quod Deus uult & permittit, potest. Terminum uerò hunc statutum esse, author Clemens existit, ut nisi quis prius fecerit dæmonum uoluntatem, dæmones in eo non habeant potestatem.

Quare diabolo aliquid in homines permittitur.

August. in Euang. Ioan. tract. 7. item serm. 241. de Tempore.

Li. 2 Recog.

Li. 2. Moral.

Li. 8. Recog.

Permittit Deus, ut præstigijs miracula quædam Mosis, adminiculo diaboli imitentur magi Ægyptij, uirgasque in dracones uideantur uertere, flumina sanguine tingere, ranas ex fluminibus euocare: ac cyniphes ex terræ puluere productos, uel muscas domus Ægyptiorum solas infestantes, uel fœda hominum & pecorum ulcera, aut reliqua Mosis opera imitatione mentiri, minimè conceditur, ut à

Exodi 7. 8.

 solo

solo Deo ea proficisci cogerentur fateri. Annuebatur satanę, ut regem Babyloniorum Nabucadnezar in furorem actum, & ab hominum usu in solitudinem propulsum, forma miserè defœdata, durissimè affligeret & exagitaret totum septenniũ: ne autem animæ uim faceret, prohibebatur. Interea nec penitùs illum reijcit Deus, nec pœnis obrutum deserit: sed exacto septennio liberatum à furijs, regno restituit. Itidem illi Deus assensit, ut in fortunas & corpus Iobi sęuiret: ne tamen animam illius læderet, mandato cauit. Concedit ut septẽ uiros Saræ uirginis uita priuaret dęmon: propter effrenem in illam affectum, cuius illi erant indigni matrimonio: at in castum iuuenem Tobiam, nihil illi licuit. Quum Iosue princeps sacerdotum (per quem IESVS significatur) coram Dei angelo consisteret, permissum est satanæ ad dextram stare, ut ei aduersaretur. Christum adhæc tentare permittitur, sed usque ad aras. Petrum expetiuit satanas, ut cribraret sicut triticum: nec illi concessum est. Nec ullo modo admittendum sentio, uel leuissimum quiddam illum posse, cui ex sacrosanctis literis uel probæ monetæ libris exemplum uel ἀναλογία non attestentur: quũ huc maximè ueteris & noui Testamenti monumenta, prophetarum concio, Christi aduentus spectent, ut diabolus, eius artes, conatus & potentia innotescant, neruus illius infringatur, opera dissoluantur, regnumque pessum eat. Quapropter si quid præter omnem fidem ad diaboli potentiam relatum audiatur, non confestim confugiendum est ad illud imperitorũ axioma, diabolũ uidelicet Deo permittẽte hæc & illa indiscriminatim posse. Cõsiderandũ siquidẽ, quis ea in re maiestatis diuinæ à rerum primordijs fuerit ordo & modus, num hunc contraueniat quod accidisse narratur, quũ nihil promiscuè aut citra ordinẽ condiderit uniuersi ordinis causa, imò ipsus ordo. Vnicuiq; enim rei

Daniel.4. *Iob.2.* *Tobiæ 3.* *Zach.3.* *Matth.4.* *Luc.22.* *1.Ioan.3.*

Quid in diaboli permissa potentia considerandum.

rei fuam essentiã, formam, proprietatem, uires & munus indidit, ut quodcunq; cõditũ uel agere uel nõ agere debeat queatq; ex insito naturæ motu, & extra hãc inditã à principio potentiã, nihil id ipsum possit, neq; aliud huic quàm quod ea ratione potest, à Deo cõceditur: alioqui sibijpsi Deus aduersaretur, quod ab eo est perquàm alienum. Vt aũt clarius intelligar, exemplo quid uelim, ostendam. Si à diuina maiestate mihi permittatur, ut per aera cum auibus uolem, aut per terræ uiscera cum lumbricis serpam, uel in aquis cum piscibus degam: id certè nequirem, quia Dei ordinem ab origine constitutum, & insitam mihi à Deo naturalem potentiam contraueniret, quum me hominem, quem in terris cum hominibus uiuere oporteat, crearit. Ita ab initio uolucribus ut in aere uolent mandatum, aquarum hospitium piscibus commissum, arboribus & plantis terræ superficies præfixa est, lumbricis & uermibus eam altius persulcandi facta est potestas:

Non uerò ut celeres pascantur in æthere cerui,
Aut freta destituant nudos in littore pisces,
Siue pererratis amborum finibus exul,
Aut Ararim Parthus bibat, aut Germania Tigrim.

Non minus spiritibus suæ potentiæ leges & limites præscripti, ultra quos ne latum quidem pilum ferri queant, etiamsi Deus conniueret, cunctaque permitteret. Nihil autem permittit, quod in suo ordine fieri nequit. Hic Dei omnipotentiæ nihil derogatur, sed dæmonis impotentia ostenditur. Creare ne muscam quidem hic potest (hoc siquidem solius Dei munus est, qui cuiuscunque ueræ essentiæ unicus fons est & origo) nec id officij ulla sibi tribuere potest creatura, sit uel angelus uel homo. Concubitum item exercere, eoque generare nequit dæmon: desunt etenim ei organa & materia, illis animalibus so-

lum ab initio mandata, quæ carnem, sanguinem, spiritum & ossa, quibus carent dæmones, habent. Vides quantam hic ruinam facit falsissima illa cunctipotentiæ diabolicæ persuasio. Imò à me asseritur, illum nihil omnino posse extra inditam ei à rerum origine uim, quę ipsius essentiæ consona est, & ei naturalis dicitur. Ex huius potentia quicquid operari potest, Deo annuente, concedendum ei est: uerùm in eo exequendo sæpius etiam freno coercetur, ut quod possit, non efficiat. Ad uindictam quidem Dei minister est, exequutor iusticiæ eius & tortor, in eo genere quod naturali uirtute ualet, neque amplius.

Eadem ratione citra negocium conuulseris, uulgarem de Lamiarum uiribus óbiectionem, has nimirum rerum miracula humanas uires superantia, diaboli adminiculo præstare. Imò nec hæ extra connatam naturæ humanæ uirtutem quicquam ualent, etiamsi millies cooperetur dæmonium: at potius ob sexum & ætatem ex corporis inidonei constitutione frigida, humida, crassa & torpida, tenuis substantiæ dæmoniacæ opus impediunt, ut si ille harum cooperationem requirat, in sui operis exequutione turbetur inhibeaturque. Multa siquidem huic ut spiritui sunt naturæ ductu possibilia uel naturalia, quæ ob humanæ essentiæ crassitiem & tarditatem, nostræ naturæ metas longè latéque uincant.

Proinde non quiduis concedere iustissimum Deum asserendum est, sed ea solum quæ naturalis ordo diuinitùs constitutus postulat: in cuius rationem si ex ordinatis rerum principijs & ratione peruenire nequiueris, in ueritatis libros mentis oculos conuerte, lucidoque radio contemplare quid hactenus diabolo concessum sit: in ijs enim uelutin ter-

sissimo speculo, totius harmoniæ & diuinæ ordinationis idæam, euidentissimè cernis: ad quam ἀναλογίᾳ quadam facilè referri poterit, quicquid in huiusmodi meditatione tibi remoram obijcit.

Quæ diabolo sunt impoßibilia: ubi multa maleficia illi hactenus falsò attributa recensentur. Cap. XXIIII.

PORrò quemadmodum mirificas satanæ uires actionesque præstigiosas confessus sum: ita quoque machinetur, fabricetur, architectetur, moliatur, formet, reformet, fingat, mutet quadrata rotundis, artem quacunque iactet, oculos præstringat: plurima tamen illi ἀμήχανα atque impossibilia proponam, constanter negans, illum aut illius angelos uel minimum corpus posse creare, siue res ex nihilo condere, aut uerè pro suo nutu transmutare, aut ijs aliam induere formam, uirtutem, uel proprietatẽ. Nequit corpus in salis petrá reuera immutare, quod uxori Loth cõtigit. Nec potuit uirgas in dracones uerè cõuertere, nec aquá in sanguinẽ, nec gignere ranas, nec cyniphes uel pediculos ex puluere ꝑducere, nec mare seiungere ut nudis trãsiretur pedibus, nec aquá amará reddere dulcem, neq; eam ictu è petra elicere, quæ cuncta Moses præstitit. Non itẽ res exiguas reddit ampliores, quod in seminib. & quibuscũq; creatis à Deo quotidie fieri uidemus. oleũ quoq; in uasib. uiduę uacuis auxit Helisę9: & panib. quinq; hordeaceis piscibusq; duob. tot hominũ millia cibauit Christus, relictis duodecim fragmentorum cophinis. Nec sua uirtute potest aquá in uinũ trãsformare, elephãtiacos mũdare, cęcis uisum, surdis auditũ, claudis gressus firmitatẽ restituere, aut ullũ morbũ uerè sanare, uel steriles fœminas fœcundas reddere. Nequit etiã diabolus cum suis mẽbris, alicui uitã dare, aut extinctos ad uitã reuocare: aut eorum animas in manu Dei existen-

Diabolo impoßibilia.

Genes. 19. *Exod. 7. 8.* *Vide lib. 2. cap. 8.* *Exod. 14. 15. 17.* *4. Reg. 4.* *Ioan. 6.*

tes, &

Sapient.3. tes, & in Domino obdormientes, è sua quiete turbare, uel institutum diuinitùs naturæ cursum impedire
1.Thess.4.
Iosua 10. (quemadmodum Iosue Amorrhæos expugnante, &
Esaia 28. postea Ezechia conualescente, ac Domino nostro
Eccl.46.
Dionys. ad IESV in cruce pendente, reuera factum legimus) de-
Polycar. struere aut mutare.

Nec quoq; penitùs destructa redintegrare potest: nõ cœlo deducere lunã: nec quę adhuc in herba sunt, aut satas aliò traducere messes: nõ honestos bonosq; homines diligere, nõ improbos odisse: nõ introspicere, ac integrè pernoscere sensus & cogitata hominũ cõtra Platonem in Epinomide: nõ duras, asperas & acutas materies, per solidas corporis partes illęsè, aut per strictiores meatus magnitudini materierũ certa proportione aut dimensione secundũ naturæ legẽ neutiquã respondentes, in ipsa corpora immittere: non ad ullum malũ (in quod nocte diuq; ipse totus malus, malignaq; uoluntate quoscunq; pessimos mortales uincens, spõte propẽdet, nec uitiata natura aliter potest) ullius hominis imperio uel arte, uel ex fœdere cõpelli: non se in hominum corpora pro sua uoluntate, aut ad alicuius maliciosæ & maleferiatæ anus arbitriũ imprecationẽue insinuare, nec eiusdẽ edicto è corporib. egredi: nõ deniq; pręuidere prius, quomodo fata mũdi, imperiorũ aut priuatarũ rerũ dispẽsator sit Deus, quàm illa uoce diuina, promulgantur, declaranturq;.

August. de Difinit. Ecclesiastic. dogmatum.

1. parte. 26. q. 5. episcopi. In Decretis est: Quisquis credit posse fieri aliquam creaturam, aut in melius deteriusue immutari, aut in aliam speciem uel similitudinẽ transformari, quàm ab ipso omniũ Creatore, pagano & infideli deterior est. Omnibus itaque publicè annunciandũ est, quòd qui talia credit, & his similia, fidem perdidit &. qui rectam fidẽ non habet, hic nõ est eius: sed illius in quẽ credit, id est diaboli. Nã de Domino nostro scriptum est: Om-
Ioan.1.
nia per ipsum facta sunt. Scribit Psellus Platonicus & Chri-

Christianus, dęmonia sæpe hominibus diuitias polliceri, item & gloriam, uictoriam, amorem, cum tamen tradere ex se non possint: quippe quòd nullum imperium habeant. sed uisu tandem quædam inania suis cultoribus afferunt, uaria prorsus & instabilia, quæ tamen impij diuina esse spectacula putant. Hinc multa, quæ tanquam uerè gesta, hactenus diabolo & illius mancipijs attributa sunt, ut fraudulenta aut præstigiosa, uel non eo quo apparuêre modo, reuera existentia, collabascere oportet: quemadmodum luculentis porrò demonstrationibus, fusius in sequentibus docebitur libris.

DE MAGIS INFAMIBVS.
Liber Secundus.

Quibus nominibus magi infames & uenefici, in ueteri Testamento significentur. Cap. I.

VANQVAM mota interdũ quæstione, uel disputatione instituta de Lamiarum actionibus, sacræ mox obijciantur Scripturę testimonia, in quibus magi uel malefici, siue incantatoris aut ueneficí, uel etiam præstigatoris, ut alij interpretantur, nomen legitur, eoque denotari nuncupatas uulgò Lamias uel sagas, mox indistinctius asseratur: comperio tamen, prodigiosos hos homines cum suis artibus, præstigijs, illicitisque diuinationibus, uariè à Rabinis & Hebræis interpretibus exponi, diuersis etiam nominib. reddi à nostris Latinis: nec Hebraïsmo exactè, uel Latinæ translationi consonare Græcam. Manifestum id erit, si cõtextum Hebraicum cum quacunque uersione non oscitanter contuleris, Rabinorumque

que & interpretum iudicia attentius obſeruaueris omnibus his locis, ubicunque ulla horum portentorum fit mentio: uelut Exodi cap. 7.9.22. Leuit.19.20. Deuter.18. Hierem.27. Daniel.2. 4.Reg.21. 2.Paral.33. Ob eiuſmodi diuerſitatem interpretum, & diſsidia, prædictis in locis uirum undequaque doctiſsimum, & linguarum peritiſsimum D. ANDREAM MASIVM conſului, qui uoces Hebraicas, rem magicam ſpectantes, atque hic uſurpatas numero ſeptem, his explicuit uerbis. Primam, uidelicet כִּשֵׁף Chaſaph, uideo conſtanter in uulgaribus Latinis Biblijs ita redditam, quaſi id maleficium ſignificet, quo à dæmone dementati homines, per malas artes pecudibus, ſegetibus, imò etiam ipſis hominibus nocent, aut ſaltem nocere ſe exiſtimant: à quibus facinoribus malefici uocantur, quos lex Moſi è uita ſublatos uoluit, Exodi 22. hoc decreto, מכשפה לאתחיה: hoc eſt, Maleficam non patieris uiuere. Nomen enim מכשפה Mechaſſepha, quo lex hic utitur, à כשף Chaſaph deflectitur: poſitumq́; eſt in Fœminino genere, ut aiunt interpretes: non quòd uiros impunes lex eſſe uelit, ſed quia ille ſexus ob genuinam ſimplicitatem dæmonis inſidijs frequentius patet. Quare Græca tralatio, quam Septuaginta ſenioribus aſſcribimus, decretum illud liberius reddidit, φαρμακοὺς οὐ περιβιώσετε: hoc eſt, Veneficos (ut Maſculino genere fœmininum comprehendam) non retinebitis in uita. Animaduerto autem prędictũ uocabulum כשף Chaſaph, & quę ab ipſo deducuntur, uix uſquam in prædicta tralatione Gręca aliter exponi, quàm ut ueneficium ſignificent: hoc eſt, hiſce Gręcis uocabulis, φαρμακεὺς, φαρμακεύς, φάρμακα, & quæ huius ſunt inflexionis. Nã & uulgò etiã creduntur illi quos uocamus maleficos, nefarias ſuas artes non ſine medicatis quibuſdam rebus exercere atque efficere: ut taceam authores tum Græcos, tum Latinos. Aben-

ezra

ezra autem apud Hebræos magni nominis scriptor, dicit uocem כשף Chasaph propriè ad præstigias spectare: hoc est eas delusiones, quibus res aliter atque se habent, nostris oculis exhibentur. Quod ut ipsi concedamus, tametsi mihi sanè non uideatur facilè ex sacra Scriptura id euinci posse: tamen Danielis secundo capite ubi legimus, Nabugodonozerem inter alios somnij sui interpretes adhibuisse etiam מכשפים Mechassephim: si præstigiatores uertas, non uideo quid illi ad explicádum somniũ adferre sua arte potuissent, quæ tota fallax & delusoria est. Quare eius loci interpres, Leui Gersonis filius, summus in illa gente philosophus, ait, Machassephim esse eos qui artẽ profitentur astrorũ, genios cœlo deducẽdi, atq; in characteres quosdã certis horis siderũq; cursib. fabrefactos cõcinnatosq; pelliciendi, & illectos in eorũ hominũ quos uelint, aut commodum aut incommodũ incitãdi, uel ad quæuis etiam alia officia adigendi, ueluti ad præsagia significationesque rerum abditarum. Ego uerò, si meum iudicium etiam requiris, putarim illud uocabulum latè patêre, atq; ad quamuis magicam artem spectare: & in hac sententia uideo etiam esse uulgus Hebræorum. Secunda uox erat קסם Kasam. ea uidetur, etiam Hebræis autoribus, peculiariter ad futurarum rerum præsagia pertinere. Quare & in Græcis Biblijs ubique, quod sciam, significatione uerbi μαντεύεσθαι, quod uaticinari significat, redditur: ueluti Deuter. 18. Hierem. 27. & alibi: in Latinis uerò Biblijs (loquor autem semper de uulgari tralatione) interdum uertitur hariolandi, interdum diuinandi uerbo: ut in ijs locis quos iam citaui. *Kasam.* *μαντεύεσθαι.*

Tertia עונן Onen, in Latinis Biblijs aliquando obseruare somnia, ut Deuteronomij 18, & 2. Paralipom. 33. aliquando augurari, ut Hieremiæ 27. interdum etiam diuinare, ut Micheæ 5. uertitur. In Græcis *Onen.*

uerò,

οἰωνίζεσθαι. ἀποφθέγγεσθαι. uerò, nonnunquam οἰωνίζεσθαι, id est augurari, ut Hieremiæ 27. plerunque etiam ἀποφθέγγεσθαι, oracula edere, Micheæ quinto. Veteres Hebræorum dicunt id uerbum ad eos propriè pertinere, qui temporum momẽta superstitiosè obseruant, atque alia fausta rebus gerendis, alia infausta præscribunt. Nahas. Quarta נחש Nahas, Deuteronom. 18. & 2. Paralip 33. Latinè uertitur, obseruare auguria: Græcè uerò, ut ea quæ proximè præcessit, οἰωνίζεσθαι, uox est in Biblijs frequens. Hebræi dicunt, ad eas coniecturas accõmodari propriè, quibus rerum præsentium futurarumque statum nimis curiosa & sanè delira religione conijcimus ex fortuito quopiam euentu: uelut ex dextro aut sinistro auium uolatu, aut animalis cuiuspiam occursu, uel membri nutu, tinnitu'ue aut lapsu, sternutatione itẽ, singultu, cantu, cribri motu: & quæ sunt aliæ huius generis mille superstitiones apud mulierculas in uanissimo usu. Habar. Quinta חבר Habar, Latinè incantare, Græcè ἐπάδειν. ἐπαοιδαὶ incantationes. ἐπάδειν traducitur. Vtuntur Hebræi ea, quando arcana quædam uerba à Magis mussantur, quibus efficacia inesse mira putatur. Quale illud est Virgilij nostri:

Frigidus in pratis cantando rumpitur anguis.

Et ego uidi qui uerbis sisterent feras, teliq; iactum expectare cogerent: & qui fœdum illud & domesticũ animal quod Rattum dicimus, simulatque conspexissent, quouis loco quasi attonitum aut stupidum subsistere, nec se loco mouere compellerent (siue id uisu solo, siue incantatione effecerint) donec non ex insidijs, sed protensa manu apprehensum strangularent. Quin & Dauid eiuscemodi miracula fieri per incantationes, satis uidetur de aspide surda significare, cuius mentionem facit Psalm. 57. aut iuxta Hebraicos codices, 58. Quo loco utitur uerbo isto חבר Habar: Lahas. & simul etiã uerbo לחש Lahas, quod idem significat. Ob. Sexta uox אוב Ob, plerunq; redditur in Latina translatione

latione Python, aut Pythonicus spiritus: ut Deut. 18. Esa. 19. 1. Reg. 28. & 4. Reg. 23. ac alibi crebrò. interdum etiam, sed ut mihi uidetur, minus propriè, magus: ut 2. Paral. 33. In Græca autem ferè semper ἐγγαστρίμυθος: nisi quòd 4. Reg. 21 & 23. interpretetur θελητὴς, & nescio an usquā alibi. Significat uerò uox אוב Ob, Hebræis utrē aut lagenā: unde & eos dæmonas qui obscuris uocibus, ex semotiorib. corporis humani partibus (uelut i ex axillis, aut fœminarū pudēdis responsabāt, quasi ex utre aut laguncula, אוב Ob, aut plurali numero Oboth, ea gēs uocauit. Græci uerò apposita uoce appellarunt ἐγγαστριμύθους, aut ἐγγαστρίτας, eo quòd ex uētrib. hominū profarentur. Quā uocē Græcam imitati Latinorum quidam, non ineptè uentriloquos dixêre. Accommodantur autem illa uocabula propriè ad ipsos malos spiritus: interdum tamen etiam ad ipsos homines qui illos patiuntur. Eius generis dæmoniū nobilitauit olim apud Athenienses quendam Euryclē magum, ut author est Aristophanes in Vespis: ubi ait, se suppositicijs suis comœdijs multū commodi attulisse Reipub. Atheniensiū, quas, Euryclis imitatus oraculū & morē, in aliorū poetarū uentres ingressus, clàm recitādas curarit. Ab illo Eurycle (ut doctissima cōmentaria Græca ostendunt) uates eius generis postea dicti sunt εὐρυκλεῖται, & ἐγγαστρίμυθοι, uel etiam ἐγγαστρίται. Memini etiam me legere, Delphicū illud celebre oraculum per uatidicæ Pythiæ, diuaricatis cruribus, diductisque feminibus tripodi insidentis iguen concepto dæmonio pronunciari solere. Puellam quoque cuius in Actis Apostolorum cap. 16. fit mentio, uentriloquam fuisse, author est diuus Augustinus in eo libro quem de Doctrina Christiana composuit. Sed de hoc satis. Postrema uox Hebræa erat ידעני Iidoni, quam ab Hebræo uerbo ידע iada, quod scire atque cognoscere significat, deductam puto: quanquam

ἐγγαστρίμυθοι. ἐγγαστρίται. *Part. 2. caus. 26. q. 3.*

Ventriloquæ.

i non

non ignorem quas nugas Hebræi adferãt de animali quodam terrigeno, humana forma, cui nomen Iadua fingunt,& cuius osse uaticinentur ij qui Iidonijm uocentur. Est enim illa gens nimis quàm stulta, in eiusmodi anilibus delirijs & fingendis & credendis. Vocabulum Iidoni uertitur Latinè aliquoties Diuinus, ut Deuter.18. Leuit.20. & fortasse alibi: nonnunquam etiá hariolus, ut Leuit 19. item 4. Reg.23. Esaiæ 19. Græcè uerò interdũ ἐπαοιδός, ut 2.Paral.33. Leuit. 19 & 20. interdũ aũt γνώστης, quod illi (quá dixi) etymologiæ appositissimũ est, ut 1. Reg 28. 4.Reg.21 & 23. Est aũt ubi uertitur, ὁ ἀπὸ τῆς γῆς φωνῶν, qui è terra clamitet: ut Esa. 8 & 19. Quod an ad oraculum è terra redditũ spectet, an uerò ad manes sepulchris exciendos, quale 1. Reg.28. narratur factũ, nõ satis scio. Equidẽ putarim, uocabulũ hoc Iidoni, omne dæmonũ uáticinantiũ atq; respõsa dantiũ genus cõplecti; illósq; ab rerũ omniũ cognitione, quã profitẽtur, sic esse appellatos. eam uerò quæ hanc proximè antecedit, dico אוב Ob, horũ certã speciẽ, ex uentrib. scil. aut axillis, aut alijs secretiorib. humani corporis partib. obscura uoce profantiũ significare. Cuius rei uel id argumentũ esse potest, quod in uniuersis Biblijs hæ duæ posteriores uoces, uix altera sine altera scriptæ usquã habeãtur: certè ultima hæc Iidoni, nusquã omnino nisi mox post illã penultimã. Atq; ita fiet, ut illarũ septẽ uocũ quas cõmemorauimus, priores quinq; ad hominũ supstitiosas uanitates, aut ueneficia etiã, quib. uel res abditas cognoscere, uel miracula efficere se posse putãt, uideantur spectare: duæ uerò postremæ, ad ipsa malorũ dæmonũ, aut dæmoniacorum hominũ (ut sic dicã) oracula. Hucusq; Masius.

Hartumim. Hic præcipua illa horum monstrorum uox non erat prætermittenda, nimirum Hartumim. sic eos dici ait Rabbi Leui, qui naturali modo mirabilia faciunt, aut facere censentur ab his qui eorum dexteritatem

minus

minus diligenter obseruant. Aben Esdrâ interpretatur; qui secreta qualitatum rerum & naturæ cognoscunt. At tales non fuisse, res ipsa docet. quum naturali potentia illi produci effectus, quales Exodi 7 & 8. leguntur, nequiuissent. enimuero sic fuissent magi naturalium rerum periti, Deo grati, nihil in eius contumeliam præfractè molientes. At Hartumim in Exodo, potius magi fuêre infames: qui ut diaboli mancipia, nihil non præstigijs dæmoniacis conati sunt, ut Mosi & Aaroni legatis Dei fides derogaretur.

Nostris adhæc Germanis uno eodemque nomine Zauberer nuncupatur magus, ex professo illusor, & frequenter eruditus, saga uel Lamia ob mentis imbecillitatem & corruptam phantasiam à diabolo delusa, & uenenum studio usurpans ueneficus. Hinc euenit, ut quando sagarum fit mentio, uel ueneficorum, mox Pharaonis præstigiatores, longè à sagarum & ueneficorũ actionib. alienos opponant, æquiuoco Germanico falsi. Proinde omnes scriptores Germanicos, quoquot me hactenus in ea lingua legisse cõtigit, grauiter in hoc argumenti genere impegisse, etiãsi speciosos librorũ forib. præfixerint titulos, atq; sacræ Scripturæ testimonia produxisse uideantur, palàm testari minimè pudet: maximè quòd in aere turbando morbisq; cõciliandis nimiũ eos Lamijs tribuere, gladiũq; strictũ & fasces inflãmandos crudelissimis carnificib. sine iudicio, discretione, uel ulla cõmiserationis notâ imprudentius subministrare uideã. In ea opinionũ uarietate, ne tenebras offundat nominũ cõfusio, ad hoc nostrũ institutũ uarijs de causis libuit, Magũ infamẽ à Lamia & uenefica seiungere: ut clarius, exulceratissimo hoc nostro seculo, & adhuc (in hoc negocio) tã indocto, res innotescãt (cui usui uoces seruire oportet) & hi internoscãtur de quib. mihi sermo est: atq; palàm uideatur, ubi ab aliorũ malè inolita opinione, rationis

Magus illusor, et Lamia delusa, & ueneficus, eodẽ nomine à Germanis dicuntur.

& sacrosanctæ Scripturę basi innixus firmissimè, non temerè dissentiam. licet his hominibus, ac eorum artibus, quædam esse communia non diffitear.

Quid magus infamis, γοητεία & θευργία. Cap. II.

Magus infamis.

MAgi itaq; infamis nomen generalius erit, nec tam angustis constrictum cancellis: Lamiarũ uerò & ueneficarum appellatio, strictioribus circumscribetur limitibus. Magum enim nuncupo, qui à dæmone uel ab alijs, aut è libris uoluntariè edoctus, præscripta aut barbarorum, ignotorum aut cognitorum uerborum formula recitata, submurmurata, applicatáue, uel characteribus quibuscunque, aut exorcismis, dirisq; execrationibus aut ceremonijs, solennibus ritibus, aut rebus plerisque adiunctis, pro suo arbitrio, dæmonium in præstigiosum, fallax, uel alioqui ludicrum ministerium, illicitè euocare conatur, ut asciticia sese uel conspicua ostendat imagine, uel aliter prodat, ad quæsitaque uel uoce uel susurro respondeat, uel picturis, uel notis, uel quocunque alio modo: uel qui aliud opus, simili ratione præter naturæ legem, perficere nititur. Sub hoc etiam nomine illos omnes comprehendo, qui ab Hebræis, Græcis & Latinis hic uarijs dicti nominibus, superstitiose modoq; uetito futura prædicunt. Ferè etiam ad hunc numerum, quanquam impropriè, ob συμπάθειαν tamen, illorum quodam merito, eos asscripsero, qui uaticinijs his superstitioné impietatem & dęmonem authorem redolentibus fisi, eorum architectos consulunt.

Magiã Aegyptiorum inauspicatam Calasiris apud Heliodorũ de Histor. Aethiopica ex Aegypto προφήτης, id est magiæ antistes, duplicem facit.

Hunc magum γόητα uel ἐπῳδὸν (licet hęc uox minus generale magorum sit nomen) Græcis dictum, supra naturæ ordinem sæpe etiam aliquid moliri apparet: in formando multifariam ficto aere, in quacunq; specie ostentanda, in mortuorum spectris educẽdis, in rerum

rum abstrusarum, aut alioqui longissimè dissitarum commonstratione, uel etiam de ijs diuinatione: breuiter, miracula extra rerum naturam hic facere creditur Magorum artem omnem ac potentiam aspirationib. dæmonum constare, perhibet Lactantius: à quibus inuocati, uisus hominum prę̨stigijs obcę̨cantib. fallunt, ut non uideant ea quæ sunt, & uidere se arbitrētur ea quæ nō sunt. *Li. 2. ca. 15. de Orig. err.* Sic Clemētis & fratrū oculos effascinarat Simon magus, ut patris Faustiniani uultui facies uideretur impressa Simonis: Petrū uerò deludere poterat minimè. *Clem. lib. 10. Recog.* Hoc uerè incantare, fascinare, effascinare dicitur: γοητεύειν Gręcis, ἐπᾴδειν, uel etiā βασκαίνειν (quáquā duę hæ uoces minus generales existant) qua dictione Paulus usus est: O' insensati Galatę, τίς ὑμᾶς ἐβάσκανε: quis uos incantauit, & oculis ueluti præstigio imposuit, ut non crederetis ueritati? *Incantare. Fascinare. γοητεύειν. ἐπᾴδειν. βασκαίνειν. Gal. 3.* De oculis delusis Paulum intellexisse, testātur sequentia. Est aūt planè præstigij genus, ut id quod sit, non uideas: tum quod non est, te uidere putes: ita uisus intuentiū præstringitur. *Præstigium.* Fascinum id, fascinationem, incantationem, maleficium uel carmen appelles licet: *Fascinum.* Magiá uoce Persica, magicen magiam infamem, magicam artem, immundorum spirituum commercijs inauspicatam: *Magia infamis.* Græcê ἐπῳδὴν & ἐπαοιδὴν, quasi dicas excantatricem: *ἐπῳδὴ.* uel celebriori uoce, γοητείαν, incantationibus & carminibus nefarię curiositatis arte cōpositis concinnatá, *γοητεία.* quá honestiore uocabulo etiam θεουργίαν uocare audēt, *θεουργία.* licet quodam discerniculo: quasi illius cultores, ut artibus illicitis deditos, putent damnandos: huius uerò patronos, laudabiles. quamuis utriq; sint ritibus dæmonum fallacib. obstricti, sub angelorum nominibus. Quandoquidem & Porphyrius quandam quasi purgationem animæ per theurgiam, cunctanter tamen & pudibunda quodammodo disputatione promittit: reditum autem ad Deū hac arte prę̨stari cuiquam, inficiatur omnino.

nino. Quibusdá uerò cóſecrationibus theurgicis, quas
τελεταί. τελετὰς nuncupant, idoneam fieri atq; aptá ſuſceptionē
ſpirituum & angelorū ad uidendos deos (uel certius,
meo quidem iudicio, dæmones colludentes) arbitra-
μαγεία quorū- tur. Hanc & Auguſtinus reijcit. At μαγείαν eſſe boni, ad
dā pro Græco- bonū aliquod, dęmonis aduocationē, Gręci quidá fu-
rum. co illito uolūt: cuiuſmodi fuerunt Tyanei Appollonij
uaticinia. γοητείαν autē mortuos excitare: unde etiá ἀπὸ
τῶν γόων, id eſt à luctibus deducūt, qui ad ſepulchra edi
noctu aſſueuerūt, atq; noxios dęmones in ſubſidiū per-
Athenæus mouere & excire credebátur: & ob id illa aſpergine lu-
ex Clidemo, ſtralis aquę & tedarum igne expiabantur, ne dæmo-
lib. 9. nes ea uel obſiderent, uel læderent. Hác artem omniū
4. Reg. 21. placita legum exterminant execranturq;. Hinc inter
2. Paral. 33. ſacrilega Manaſsis regis flagitia, quibus Deum irrita-
uit, connumeratur, quòd fuerit maleficus, magiam e-
xercuerit, & Pythonem conſuluerit.

Magiæ origo, & qui primi eius cultores: inſuper Magici libri patribus falſo inſcripti.

Cap. III.

Lactant. Euſebius. HVius artis originem ab angelis pręuaricatorib. deducit apud Clementē Petrus lib. 4. Recog. referés, eos docuiſſe homines, quòd dæmones artib. quibuſdá obedire mortalibus, hoc eſt magicis inuocationib. cogi poſſent: ac uelut ex fornace quadá & officina malicię, totū mūdū, ſubtracto pietatis lumine, impietatis fumo repleuerint. Ita introductū diluuium. Chá uerò ſuperſtitis Noe filius, cuidá ex filijs ſuis qui Non multò ſecus Beroſus ſcribit. Meſraim appellabatur (à quo Aegyptiorū & Babyloniorum & Perſarum ducitur genus) malè compertam magicæ artis tradidit diſciplinam. Hunc gentes quæ tunc erant, Zoroaſtrem appellauerunt: admiratæ primum magicæ artis authorem, cuius nomine etiam libri ſuper hac plurimi habentur. Hic à dæ-

mone,

mone, quem importunius fatigabat, igne succensus cõcrematur. Huius cineres, tanquã fulminei ictus reliquias, colligentes hi qui erant primò decepti, deferunt ad Persas, ut ab eis tanquam diuinus è cœlo lapsus ignis, perpetuis conseruaretur excubijs, atq; ut cœlestis Deus coleretur. Plura ibidem: & quomodo hinc templa sint constructa, imagines erectæ, mysteria, ceremoniæ ac sacrificia instituta, ut eo licentius peccarint homines, idola nec uidere, nec audire, nec in aliquo moueri scientes. Sic Plinius quoq; in Perside à Zoroastre (qui Persa Oromasi filius erat, quẽ aliqui filium Nohæ Chã putant) ortam magiam commemorat: fusius eius originem, quando & à quibus cœperit, & celebrata fuerit, enarrans. Iustinus in sua Epitome hunc Zoroastrẽ, qui magicam reperit artem, Bactrianorum regẽ fuisse scribit, qui (teste Eusebio de Temporibus, & in decimo de Preparatione Euangelica) plus 800 ferè annis ante tempora Troiana fuit, quo etiam tempore Abraham & Ninus uixerunt, cùm ageretur annus ab orbe condito ter millesimus ac centesimus octogesimusquintus. Zabulum & Zamolxidem in illicitas artes pronos, hanc primos excogitasse, uel potius propagasse, ut à patre diabolo haud dubiè natam, ferunt alij. Ex Perside in Græciam illatam prodiderunt Græci à quodam Osthane, qui Xerxem Persarum regem bellum Græciæ inferentem comitatus, semina artis portentosæ obiter dispersérat, infecto quocunque commeauerat mundo. Hunc ad rabiem, non auiditatem modò scientiæ eius, Græcorum populos egisse, certò asserit Plinius.

Li 30. cap. 1.

Zamolxis Pythagoreus dicitur Straboni lib. 16.

Magi.

Horum uestigia sequuti sunt Almadal, Alchindus & Hipocus ex Arabum turba, Apuscorus & Zaratus apud Medos, Marmaridius apud Babylonios, Zarmocenidas apud Assyrios, Abbaris item apud Hyperboreos, Charondas, Dæmogorgon (alijs Damigeron)

Cõtra Almadalem et Alchindum de effectu proiectuq; radiorũ Ioan. Fr. Picus li. 7 cap. 5 & 6. ex professo.

geron) Eudoxus, Hermippus: extiterũt & alij clariores antistites, ut Trismegistus Mercurius, uel Hermes, qui tempore Mosis uixit apud Pharaonẽ, quẽ mare rubrum absumpsit: Apollonius Tyaneus, Dardanus, Gog Græcus, Germa Babylonicus, Porphyrius à posteriore gẽtilitate maximè cultus, & inter Platonicos ob excellentiam philosophus cognominatus, sed hostis ille Christi asophos uel misosophos potius appellandus, cuius præceptor Plotinus Italicæ scholæ Platonicæ patronus, ut Iamblichus Ægyptiacæ, & Proclus Asiaticæ: hic habitus omniũ Platonis mysteriorum consultissimus, cuius librum de Sacrificio & magia nõ minus grauiter quàm acerbè perstringit Ioannes Frãciscus Picus lib 7. cap. 5. de Prænotione superstitiosa. Hi simul operam dedére, ut cum studio & labore insanirent, philosophi alioqui sua laude digni. Amphionẽ quoq; & Orpheũ magicis artibus ualuisse, tradit Pausanias. His adde Apuleium, & Artephiũ: qui in Compendio studij Theologiæ affirmat, se peragrasse omnes Orientis regiones exquirendæ sapientię gratia: & ad Tantalum peruenisse in aureo throno sedentem, deq; cœlestibus, de natura, de moribus docentem, qui nihilominus ab Artephio sit doctus. Illustrata hęc magia est, & ferè absoluta à Democrito Abderite, qui Dardani Ægyptiorum magi peritissimi libros de Magia conscriptos, & in eius monumẽto abditos eruit, atq; iustis cõmentariorũ uoluminibus ex disciplina Apollonicę, Captidenis & Dardani Phœnicũ explicauit. Eodẽ Dardani exẽplo duodecim libros à se de hoc præstigiarũ genere concinnatos, in sepulchro secum recondi uoluit Numa Pompilius, rex & põtifex Rom. Extát & de hoc artificio Hermetis libri.

Aduersu Apollonij Tya. magica, idem li. 7. ca. 10. cõtra Porphyrium & illius lib. de responsis, idem lib. 7. cap. 4. Porphyrius. Plotinus. Iamblichus. Proclus. Ioan. Pic. l. 7. c. 5. de Præn. diui.

Ad hanc præterea artem discendam Pythagoras, Empedocles, Democritus & Plato (Plinio authore) nauigarunt, exilijs potius quàm peregrinationibus susce-

Li. 30. cap. 1.

suſceptis. Hanc reuerſi prædicarunt, hanc in arcanis habuerunt. Quin & Pythagoram, Platonemque, ob eam capeſſendam Mēphiticos uates acceſsiſſe, & penè totam Syriam, Ægyptum, Iudæam, & Chaldæorū ſcholas perluſtraſſe, compertum eſt. Enimuero hanc apud Chaldæos, religionem etiam in ſapientiam philoſophicam cōmutantes, Aſſyrios, Perſas, Arabes, Æthiopes & Indos plus ab initio cultā fuiſſe atq; celebratā, quàm apud ullas alias gentes, cōſtat: Ægyptios adhæc, natura ſuperſtitioſos, ac in aniles fabulas & hiſtrionica commenta religionē uertentes, in primis ea claruiſſe, quòd potiſsimùm apud eos dæmonum uiguerit cultus: quibus nihil ſtudio maiori fuit unquā, nihil prius, quàm ut quibuſcunq; poſſent modis, à uera Dei & naturæ contemplatione abreptos, tranſuerſos homines ſuis illaquearēt uaframentis. Ita Græci amantes & perquàm ſtudioſi nouarum & ingenioſarum inuentionū, in Pyrronias diſputationes religionem transfuderunt: quemadmodum Romani dominationis natura cupidi, eam ad ſuos ſimiliter inflexerunt, attemperaruntq; affectus, & imperio conformarunt politico: qua ratione utriq; dæmonum artibus manum quoq; pronius dedēre.

Aegyptij natura ſuperſtitioſi.

At quanquā naturalem magiā pleroſq; eos coluiſſe authores obijcietur, plurimū tamen eoſdē ſuperſtitionis impiæ infamiſq; magiæ admiſcuiſſe cōperitur: ut naturalis illa goetiæ & theurgiæ illecebris confuſa, malorumq; dæmonū impoſturis irretita, non ſatis ſecernatur. aliàs penitiſsima illa rerum naturaliū abſtruſarum ſpeculatio & cognitio, uera nimirū philoſophia, ſanctiorq; magia, à ſapientib. ſolenni plauſu excipienda, colendaq;, à me hic non eleuatur, cui etiā nulla ex parte quicquā derogatū uolo. Nā quos Græci ſophos aut philoſophos, Chaldæi etiā magos uocāt, ut in Danielē teſtatur D. Hieronymus: hos cōmendat uerita-

Naturalis magia quid, & eius commendatio.

tis historia, Matth.2. momentũ enim, locumq; nati filij Dei, ex prophetijs, quas in illo regno & Babylonico Israeliticæ captiuitatis tempore sparserant, stellæ monitu agnoscunt. Quam quidẽ stellam non fortuitò illuxisse, neq; ex materia physica naturæ ductu inflammata exarsisse, uerùm diuinitùs accensam, ut Christi natiuitatẽ designaret, ipsósq; ad locũ in quo erat deduceret, intelligunt. Superiorũ uerò infamia uel hinc magis elucescet, quod in Diuinationib. Cicero scribit, in Persis augurari magos, & diuinare, cõgregariq; in phano commentandi causa, atq; inter se colloquendi. Et quod grauius multo est, in libro de Sacrificio & Magia Proclus, dum hanc naturalium sympathiam cognationemq;, & si uoles, compassionem latissimè demonstrat, etiam numinum aduocatione uti solitos magos, per huiusmodi rerum consensum, tradit. Eos quoque multæ idololatriæ occasionem dedisse, fabricatos temerè superstitionum & falsæ credulitatis plurima genera, testatur Laertius. Ex quo artis liquet ignominia, quòd numinis appellatione prætenta, ad dæmonum inclinans uersutias, impeditissimis & ipsa erroribus obretita, minus prouidos in interitum præcipites rapiat.

Sed utinam posteriorib. Magis ea mansisset religio, quæ Magorũ Persarum erat, & Ægyptiorũ sacerdotũ, & Druidum Gallorũ: qui nefas esse arbitrabantur, ea magiæ sacra literarũ monumẽtis cõmittere, ne uulgò innotescerent. Ita tandẽ fuisset sperandũ, illud prodigiosum diaboli artificiũ, atq; generi humano exitiosum, prorsus interiturũ: quẽadmodũ & iam Theologis & Medicis quocunq; moliminis genere conandũ, ut artium hæc perniciosissima, fraudib. plena, è religionis nostræ sacris quàm longissimè exulet, & è diuinæ Medicinæ castris omnino procul exterminetur, quũ utranq; suis fucatis exorcismis, barbaricarũ uocũ preculis,

culis. obscurorũ nominum recitatione, sacrosancti eloquij abusu, ligaturis, periaptis, carminibusq; ad salutis & uitæ hominum perniciem conspurcarit. sicuti apud Iudæos secretiorem diuinę legis interpretationẽ Cabala nuncupatam, identidem ab ea defœdatam uitiatáq; legimus: ut Cabalistica eiusmodi magia, Christum incomparabilia effecisse miracula, astruere non exhorrescant perfidi Iudæi. *Cabala à magia infami uitiata.*

Et hodie adhuc titulis, quos præ foribus splẽdidos suspendunt hi magi, ementitis circunferũtur libri sub nominibus Adæ, Abelis, Enoch (quem diuiniorem ante cæteros fuisse asseruit uetustas) item Abrahæ, Aaronis, Danielis ob somniorũ explicationem, Salomonis (insigni coniectura ita ex Iosepho augurantur sacrilegi, indoctis auribus irrepentes) adhæc Zachariæ Babylonij, Pauli, Honorij, Cypriani, Thomæ, Hieronymi & Eboracensis cuiusdam: ut ob speciosa hæc nominum lenocinia magis arrideant, illiciantque, & citius fidem sortiantur. Verùm acrius intuenti, apertè se prodit horum furciferorum circulatorumque fallax præstigium, & nostro æuo iam pridem conficta sese profitentur ipsa uolumina. Ioseph quoque Israelis filio, ex peculiari Dei munere uaticinanti, somnia interpretanti, in fratrum ministerium à prouidentia diuina segregato, Christiq; typum gerenti, eam aspergit maculã Iustinus, illum magicas nouisse artes, easque ad Mosen & reliquos peruenisse scribens. Idem de Mose tradit Plinius, & Tacitus: quem etiam Ægyptium sacerdotem dixère non ualde diligentes (teste Capnione) quidam rerum scriptores, ut Strabo Cosmographiæ libro sexto decimo. Magum item & fallacem eum appellat Posidonius, & Lysimachus, & Apollonius Molõ, & pleriq; alij, similiter Apiõ: quos mendacij, ignorantiæ & insaniæ insimulat Iosephus multis argumẽtis. Eá labẽ in primitiua Ecclesia quoq; multis

Libri magici. *Enoch.* *Lib. 8. antiq. Iud cap. 2.* *Vide sequenti lib. 4. cap. 19. eam de Solomone opinionem icite dilutam.* *Iustin. lib. 16.* *Li. 30. ca. 1.* *Li. 1. et 2. contra Apionẽ.* *Magi prophani.*

multis Christianis illeuerunt gentes, qui tantum differebant à magis, quantum à tenebris lux, à mendacio ueritas, ab ima uanitate, summa & sincera pietas. Hos Origenes defendit.

Ex magis multi hæretici prodiêre. *2. Timot. 3.* *Simon Samarit. magus hæresium seminarium.* *Abdias episcop. Bab. lib. 1. certam. apostol.*

Ex eo magorum collegio etiam ingens hæreticorũ numerus in Ecclesiã irrepsit, qui sicut Iannes & Mambres restiterũt, Mosi, sic & illi Apostolicæ ueritati oblatrarunt. Horum princeps extitit Simon Samaritanus, qui Romæ sub Claudio Cęsare propter hanc rem stàtua donatus est, cum hac inscriptione: SIMONI SANCTO DEO. hic tandem uelut in aere uolans, à dæmonib. uectus, Petro orante, exaltatus dilabitur, misereq; interijt. Eius blasphemias prolixè recensent Clemẽs, Eusebius & Irenæus. Ex hoc Simone tanquã ex hæresium seminario, pullularũt per multas successiones, monstrosi Ophitæ, turpes Gnostici, impij Valentiniani, Cerdoniani, Marcionistæ, Montaniani, & multi alij hæretici, propter quæstus & inanis gloriæ aucupium mentientes aduersus Deum, nec quicquã utilitatis aut beneficiorũ conferentes hominibus: at decipientes, & in errorem perniciemq; præcipitãtes. Huc pertinet famosissimi magi Cynopis historia, qui cum Ioanni euangelistæ, iussu Domitiani, in Pathmo exulanti, controuersia erat. Exempla quoq; leguntur apud Iosephum lib. 20. antiq. Iud. cap. 6.

Qui Magiam infamem postea coluêre, & funestus quorundam interitus. Cap. IIII.

In Rogerium Bach. scribit Ioan. Franc. Picus li. 7. ca. 7. et cõtra Petrum Apon. & Albertũ

SVperiorũ magorum nugamenta insulsè sequuti sunt, Appion Grammaticus, Iulianus apostata, Artephius, Robertus Anglicus apud Heluetios miserè mortuus, Rogerius Bachon, Petrus Aponensis Conciliator dictus, Albertus Teutonicus, Arnoldus de uilla noua, Anselmus Parmensis, Picatrix Hispanus, uel author libri ad Alfonsum sub Picatricis nomine,

mine, Cicchus Asculus Florentinus, & pleriq; alij obscurioris nominis scriptores, deplorati certè ingenij homines: qui quum se magiam tradere pollicentur, non nisi aut deliramenta quædam, nulla ratione subnixa, aut superstitiones, pijs omnib. indignas congesserunt: quorũ plures etiam in hac arte florentissimos, fama mulctatos, & quàm miserrimè hoc mũdo defunctos fuisse, se partim cognouisse, partim testantib. fidelissimis hominibus audiuisse, asserit eximium illud olim Germaniæ decus Ioãnes Reuchlinus, linguarum peritissimus. Quandoq; enim eiusmodi societatis iure deuinctos, uel ancipitibus falsisúe præstigijs ad mentiendum permotos perdunt dæmones, & iudicibus uinciendos, excarnificandos, enecandosq; produnt: uel ipsi tragico aliquo tristique supplicio interemptos abripiunt. Solent eiusmodi quidem honore, tenebrarum potestates suam afficere clientelam.

li. 4. ca. 9. & lib. 7. cap. 5. & 7. de Praenot. superst. uelut & aduersus Indorum Brachmanũ & Gymnosophistarũ, Aethiopũ magicae, ca 9 li. 7. Li. 2. de uerbo mirif.

Zaroes & Arfaxat magos in Persidis ciuitatibus ludificantes homines, ipsa hora martyrij Simonis & Iudæ apostolorũ fulguris ictu exustos fuisse, tradit Abdias Bab. episcop. libro sexto certam. Apostol. Sic & Cynopem magorũ principẽ, Ioanne euangelista orante, fluctus absorpsisse legimus. L. Piso primo Annalium auctor est, Tullum Hostilium regem, ex Numę libris, eodem sacrificio quo Iouem cœlo deuocare conaretur, quoniam parum ritè quædam fecisset, fulmine ictum. Amphiaraus Argiuus uates & augur, cauere sibi non potuit, quin primo die quo Thebas ueniret, hiatu terræ absorberetur.

Zaroes et Arfaxat Magi fulguris ictu martyri. Cynops magus à fluctib. absorptus.

Statius in Thebaide.

Scribit Olaus Magnus lib. 3. cap. 4. de gent. Septẽt. quòd Methotin quidam arte magica insignis, excellentem fictæ dignitatis, uel potius diuinitatis opinionem sibi assumens: simpliciũ animos præstigiosæ artis fama seductos, ad præstigiosa libamenta sibi pendenda adduxerit. Hic cùm esset summus deorum

Methotin magus occiditur.

pon-

pontifex, sacrificia ceremoniasque ita distinxit & ordinauit, ut discretus superûm cuique cultus & libatio obseruaretur, asserens deorum offensas communibus sacrificijs aut permixtis ceremonijs expiari non posse. Tandem sceleribus eius detectis, concursu populi occiditur: occisusque pestifera cadaueris sui contagione plurimos perimens, tumulo extrahitur, ac palo infigitur, quemadmodum uanitatis ipsius meruerant præstigiæ. Et eiusdem libri capite 18. hęc narrat: Colebatur etiam, inter alia Aquilonis numina, magus quidam Hollerus nomine, non minori fraude, quàm singulari superstitione, diuinitatis opinionē & cultum sibi in gente curiosa uendicans. Is siquidē parem cum Othino amplitudinem in medio deorum assecutus, adeò armorum & præstigiarum usu clarus euasit, ut ad traijcienda maria osse, quod diris carminib. obsignauisset, nauigij loco uteretur: nec segnius eo, quàm celerrimo uelorum uentorumque usu præiecta aquarum impedimenta superaret. Tandemque ut diuinitas eius ostenderetur esse mortalis, ab æmulis suis truculentissima morte est interemptus. Præterea Oddonem, Danicum piratam maximum, tradit absque carina altum peterrasse mare, & hostilia sæpe nauigia concitatis carmine procellis euertisse: ac postremò peritiore hoste circumuentum, gurgite submersum esse, qui marinos uortices præstigiosis carminibus olim calcare consueuit.

Hollerus magus trucidatur.

Odda magus submergitur.

Joannes Faustus

Ioannes Faustus ex Kundling oppidulo oriundus, Cracouiæ magiam, ubi olim docebatur palàm, didicit, eamque paucis annis ante quadragesimum supra sesquimillesimum, cum multorum admiratione, mendacijs & fraude multifaria in diuersis Germaniæ locis exercuit. Inani iactantia & pollicitationibus

nihil

nihil non potuit. Exemplo uno artem ea conditione Lectori ostendam, ut se non imitaturum, mihi prius fidem faciat. Hic scelestus ergo captus Batoburgi in Mosæ ripa ad Geldriæ fines, barone Hermanno absente, mitius ab eius sacellano D. Ioanne Dorstenio tractabatur, quòd huic uiro bono nec callido, plurium rerum cognitionem artesque uarias polliceretur. Hinc & tamdiu uinum, quo Faustus unicè afficiebatur, prompsit ille, donec uas euacuaretur. Quod ubi Faustus intelligeret, atque Grauiam sibi abeundum esse, ut raderetur barba diceret alter, uinum is si adhuc curaret, artē denuò promittit singularem, qua citra nouaculæ usum, tolleretur barba. Conditione accepta, arsenico confricari eam citra ullam præparationis mentionem iubet: adhibitaque illinitione tanta successit inflammatio, ut non modò pili, sed & pellis cum carne exurerentur. Cum stomacho idem ille mihi facinus hoc non semel recensuit. Alius mihi non incognitus, barba nigra, reliqua facie subobscura, & melancholiam attestante (spleneticus etenim erat) quum Faustum accederet, incunctanter hic ait: Profectò te sororium meum esse existimabam, propterea & pedes tuos mox obseruabam, num longæ & incuruæ in ijs prominerent ungulæ: ita hunc dæmoni assimilans, quem ad se ingredi arbitraretur, eundemque sororium appellare consueuit. Hic tandem in pago ducatus Vuirtenbergici inuentus fuit iuxta lectum mortuus inuersa facie, & domo præcedenti nocte media quassata, ut fertur.

Ludimoderator apud Goslarienses ex Fausti magi, uel uerius infausti mali doctrina instructus, modū quo carminibus in uitro coerceretur satan, didicit.

Faustus in- teritu in pago Wirtenbergi[co]

Vt itaque impediretur à nemine, die quodam in syluam abijt: ubi in magica execratione aberranti apparuit dæmon horrenda admodum forma, oculis flammeis, naribus ad cornu bubuli morem intortis, oblongis dentibus, aprinis non dissimilibus, genis felem referentibus, & in uniuersum terribilis. Hoc idolo terrefactus hic prosternitur, iacetque horas aliquot semimortuus. Tandem respiranti nonnihil, atque ad ciuitatis portas progredienti, quidam familiares obuij, uultus mutati, pallorisque causam rogant. Hic tremens & uelut furibundus obmutuit, inde domum ducitur, ubi horrendos edere sonos, & prorsus insanire cœpit. Anno tandem exacto fari denuò incipit, & ea specie sibi dæmonem apparuisse narrat. Cœnæ uerò Dominicæ communionem ubi tum celebrasset, tertio pòst die se Deo commendans, calamitosæ huic uitæ ualedixit.

Quidam item magus in pago uix ab Ihena oppido dimidium miliare, medicinam fecit: lite que inter hunc & uicinum fabrum lignarium orta, hic alterum conuicijs acerbioribus irritauit. Post menses aliquot periculoso afficitur morbo faber, qui prius offensæ ueniam precatus, magi opem implorat. Hic dissimulata iniuria, iubet ægrotum in potione uti radice, cui à Verre nomen est (sic legitur) cum alijs uenenatis herbis. Ea bibita tam atrocibus exercetur cruciatibus indies magis ac magis auctis, ut tandem cum morte uitam commutarit. Homicidij accusatur magus à fabri coniuge & consanguineis. Causa uerò ad magistratum Ihenensem delata, uinculis ille coercetur: & quæstionibus subditus rem omnem confitetur, ac in primis quòd uindictæ studio fabrum perdidisset, subiungens artem se edoctum fuisse à uetula non procul ab Hercinia sylua degente: item dæmonem sibi semper præstò fuisse, commonefacien-

nefacientem inspirantemq; quid consilij tam absentibus quàm præsentibus præstari oporteret. Quare palo affixus, Vulcano consecratur.

Alloquutum se plurimus asseuerat Ioannes Franciscus Picus, qui uana spe futurorum delusi ab apparente sibi dæmone, per inita pacta uocato, usque adeò uexati fuerunt postremò, ut optimè secum putarint actum, ne uitam amiserint. Alium quoq; intellexit ab eiusdem socijs adhuc uiuis, à dæmone quinquaginta fermè abhinc annis uiuum ablatum, nusquam comparuisse, dum curioso cuidã & malè sano principi Troiæ oppugnationem repræsentare, quasi in scena, pollicitus esset, Achillemque & Hectorem introducere præliantes.

De Praenot. superst. lib. 4. cap. 2.

Comes item Matisconensis magicæ factionis, hora prandij coram multis Baronibus & militibus abreptus fuisse à dæmonibus legitur, ac ter circum ciuitatem Matisconẽ sem uelocissimè uectus cunctis uidẽtibus, atque ter miserabiliter exclamasse, Succurrite ciues, succurrite: unde tota ciuitas fuit commota, atque ille factus perpetuus dæmonum comes, ut fusius docet Hugo Cluniacensis.

Recẽti adhuc memoria, Anno 1530, sacerdoti in crystallo thesauros Noribergæ ostenderat dæmon: hos cum loco perfosso ante urbem quæreret sacerdos, adhibito amico spectatore, & iam in specu arcam uidisset, atq; ad eam cubantem canem atrum, ingressus sacerdos in specum, opprimitur interficiturque, ruente cacumine, & specum rursus complente.

Saltzburgi incantator iactabat, se omnes in uicinia ad miliare serpentes posse in unam perducere foueã, & interimere: quod cum tentaret, tãdem antiquus & ĩngens proserpit serpens, quem quum carmine in foueam compellere niteretur, ille exiliens, incantatorẽ uelut cingulum amplectitur, trahitque in foueam, &

 enecat.

enecat. Hæc magiæ huius stipendia, hi simulatæ fructus amicitiæ, hæ ementitæ phialæ, annuli, carceres, ficti compedes, & uesana perniciosaq; ludibria.

Lib. 2. Sententiarũ, dist. 7. Rectè igitur ac piè Petrus Lombardus ait: Dæmonum scientia & uirtute exercentur artes magicæ, quibus tamen tam potestas quàm scientia à Deo data est uel ad fallendum fallaces, sicut Ægyptios: & etiam in ipsos magos data est, ut eorundem spirituum operatione uiderentur admirandi, à quibus erant damnandi: uel ad monendum fideles, ne tale quid facere pro magno desiderent, uel ad exercendum seu probandum iustorum patientiam. Nec putandum est dæmonibus, hanc rerum uisibilium materiam ad nutũ seruire: sed Deo potius, à quo hæc potestas datur.

De libris quibusdam magicis.
Cap. V.

PRæterea non eximios tantum uiros, sanctos patriarchas & Dei angelos tam sceleratorum execrandorumque dogmatum iactant authores, hi magi: uerùm etiam libros à Raziele & Raphaele, Adæ & Tobiæ angelis, traditos ostentare non erubescunt, ut hoc fuco suam pulchrè adornent Empusam: qui tamen libri ut & superiores, penitius introspicienti præceptorum canonem, rituum modum, uerborum consuetudinẽ, characterum genus, barbarũ constructionis ordinem, indoctam phrasim, sententiarũ uim, res insulsas, manifestè sese produnt, & inscriptiones esse adulterinas suppositiciasq;, nec nisi meras imposturasq; eos cõtinere, nec nõ ita pridẽ ex unius cõspirationis uolutabro cũctos nostra ætate scaturijsse, minimeq; Chaldæorum & Hebræorum linguam uetustatemque resipere; nec duplicem Ægyptiorum characterem, unum in sacris, alterum in prophanis agnoscere, certum est: ac interim à perniciosissimis abomi *Libri magici.*

nationum

nationum architectis ueræ sapientiæ ignaris fabricatos esse ex gẽtilitijs quibusdam obseruationibus, nostræ religionis ceremonijs, ueluti ex insidijs, ut circumueniant citius, studio immixtis, insertisque multis ignotis nominibus & signaculis, ut stupori terrorique sint rudioribus, simplicibus & incautis.

Optimo iure his annumeretur abominabilis libellus nuper in lucem ab impio homine emissus, tributusque Henrico Cornelio Agrippæ, meo olim hospiti & præceptori honorando, circiter annos uigintiseptem iam mortuo, ut hinc falso eius manibus iam inscribi sperem, sub titulo quarti libri de Occulta philosophia, seu de cerimonijs magicis: qui insuper clauus librorũ trium de occulta philosophia, omniumq; magicarum operationum iactatur. Sed

Quartus liber de occulta philosophia impius.

Cardanus li. 18. de subtil. alio titulo eius libri meminit.

Parturiunt montes, generatur ridiculus mus:

meræ sunt nugæ, & scopæ dissolutæ, ut nihil ex eo certi constituere queas, etiamsi huius uanitatis studiosissimus singula quo iubet author ordine, industrie prosequaris, inchoesque ex figura mundi, collectis literis ab ortu corporis planetæ secundum successionem signorum per singulos gradus, atque ex singulis gradibus ab ipso planeta aspectis, facta proiectione à gradu ascendentis, ut ille proponit, & fusius nugaciusque docet. Idem dictum uolo de tabulis, per quas malorum spirituum nomina extrahuntur: & de calculatione, quam Ægyptijs literis tradidisse Trismegistus dicitur, qui etiam omnium primus extitisse fertur, qui de nominibus spirituum eliciendis tractarit. Fabrica quoque exquisita in hoc libello subsequitur de characteribus bonorum & malorum spirituum: quos tamen ita effictos esse ad deceptionem, nec ijs quicquam inesse uirium, quilibet sanæ mentis haud difficulter iudicabit. Accedit & tabula, per quam figuræ quædam malorum

ſpirituũ familiares, & imagines inueniuntur,ſub quarum forma inuocantibus occurrere & comparere illi ſolent: item formæ familiares ſpiritibus Saturni, Iouis, Martis, Solis, Veneris, Mercurij, Lunæ. Pentacula deſcribuntur quoque tanquam figura quædam ſacra, à malis euentibus nos præſeruantia,& ad malorũ dæmonum conſtrictionem,& exterminationẽ adiuuantia: malos etiam ſpiritus allicientia,nobisq́; concilian tia,quæ ex characteribus, picturis, nominib. bonorũ ſpirituũ uariè cõponũtur,quib.abominabilis, imò blaſphemus ſacræ Scripturæ adhibetur abuſus. Inter reliquas preces,rogatur etiam malus ſpiritus ad cogendos homines, cuius nomen ſimiliter inſeritur: fitque hoc, ſi ad malum tendit operatio, ut ad uindictam, pœnam uel deſtructionem.Præterea ſi quis uerſiculus in Pſalmis, uel aliqua parte literarum ſacrarum, deſiderio noſtro congruus habetur, ille orationib. immiſcetur: & poſt orationem ad Deum,quandoq; oratio cõuertitur ad exequutorẽ illum, qui miniſter in præcedẽti oratione optatur,ſiue unus ſit, ſiue plures: ſiue angelus,uel ſtella, uel anima, uel ex Heroum numero aliquis.

Subſequuntur & uariæ conſecrationes rerum aliarum, tum libri, per quem malorũ dæmonũ miniſterio plurimùm quidam utuntur,cui ſpiritus inſcripti procliuem obedientiam ſacro quodam ſuo iuramẽto uouerunt. Hic poſt conſecrationẽ conſeruatur religioſè,ne extra inſtitutum aperiatur. Fumi certè & anicularum deliramenta. Idem ſentiendum de inuocatione bonorum ſpirituum ibi deſcripta,ubi poſt deliria multa,recitatur genibus flexis Pſalmus,Beati immaculati in uia, cum diuinis & angelicis nominibus: eoq́; finito ſurgit actor,& incipit ab Oriente in Occidentẽ cõtinuo uortice intra conſecratũ circulũ circuire,donec uertigine correptus humi in circulo procumbat, ubi quie-

quiescens statim in extasin rapitur, in qua is se prodit qui cuncta annunciabit. Sic & oracula per insomnia redduntur, si post alia ex præscripto administrata, lectũ ingrediatur actor cogitatu illi rei inhærente, quá cognoscere desiderat, eoq; indormiat modo. Hisce somnijs haud dubiè insinuat se diabolus, quãdo res imaginationi cogitationiq; tá ualidè impressæ adhuc in organis imaginationi inseruientib. hærét. Quæ etiá in mali spiritus inuocatione requirãtur, eadẽ religione ꝑsequitur. Vbi adhibẽtur quoq; cõsecratæ res, necessariæ tam ad defensionẽ inuocãtis & sociorũ eius, quàm etiá ad uincula & constrictionẽ spirituũ: quales sunt sacræ chartæ, laminæ, picturæ, pentacula, gladij, sceptra, uestes, ex materia & colore cõuenienti. Apponũtur & sedilia pro spiritibus, qui quoq; inuocati ad potũ & esum inuitãtur. Inde pestilẽtissimus subiungitur libellus, Heptamerõ inscriptus, siue elemẽta Magica Petri de Abano: quẽ, ut reliquos id genus oẽs, inter lectionis reiectæ libros, Vulcano cum primis cõsecrare decet. *Elemẽta Magica Petri de Abano.* In eo circulus & eius cõpositio describitur, itẽ nomina horarũ & angelorũ eis præsidẽtiũ, barbara nimis, quẽadmodũ & angelorũ quatuor anni tẽporũ nomenclaturæ: cõsecrationes quoq; & benedictiones circuli ac suffumigiorũ, exorcismus ignis cui superponũtur fumigia, uestis & pentaculũ factũ die & hora Mercurij, crescẽte luna, in charta, mẽbrana scilicet hœdi, ubi prius super illo dicta fuerit missa Spiritus sancti, & aspersa baptismatis aqua. *Vsus missæ & aquæ baptismatis.* Succedit modus operationis, exorcismus spirituũ aereorũ impius, oratio ad Deũ blasphema, in quatuor mũdi partib. recitáda in circulo, deinde uisiones & apparitiones uirtute exorcismi excitatæ, cum inuocatione horrenda exorcistæ: nomina item angelorum absurda diei Dominici, & eius coniuratio, ut & singulorum totius septimanæ dierum.

De Ioanne Tritemio, eiusq; libro Steganographia inscripto.

Cap. VI.

In epist. ad Germanum Ganaium Reg. cõsiliar. Tritemius magus. Steganographia Tritemij.

HVc pertinet Steganographię opus Ioannis Tritemij abbatis Spanhemensis, cuius in hæc uerba meminit Carolus Bouillus: Ad Tritemiũ diuerti, quẽ reperi magũ, nullã philosophiæ parte insignẽ. Eius Steganographiã euolui uelitatim nullorũ capitum perlegẽs initia. uix horas duas librũ in manib. habui: abieci enim eũ illico, quòd terrere cœperãt me tantæ adiurationes, ac tã barbara atq; insolita spirituum (ne fortè dicam dæmonũ) nomina: uniuersa uerò huiusmodi nomina (quoad uidere uisus sum) ignotæ linguę sunt. Aut enim Arabica, aut Hebraica, aut Chaldaica, aut Greca. Latina pauca, aut fermè nulla. Innumeri autẽ sunt characteres, quib. adiurationes singulę notãtur. Quod in epistola ad Bosciũ Tritemius scribit, uerba esse plana, lucida, sine omni literarũ aut uocabulorũ trãspositione, ita ut omnes legãt & intelligãt; secretũ tamen illius qualecunq; erit, manere ignotũ: hactenus uera loquutus sit. Nã in tota huiusmodi Steganographia passim sanctissimas ac pijssimas orationes inserit, quæ ad amicũ epistolarũ loco mittantur: re autẽ uera lachrymę sunt crocoddi. Id enim mihi facere uidetur, quod D. Dionysius in epistola ad Sosipatrum de Apollophane sentit: Diuinis aduersus Deum nefariè utitur, ac per mundanam inanemque sapientiam, diuinam sapientiam euacuare molitur. Quod autem sine adiutorio spirituum omnia polliceur se facturum, rectè (ut ait Daniel) in caput suum mendacia confingit: manetque puto angelus Dei bonus, ut secet eum medium, dissoluatque fœdus iniquum, quod cum nocentibus angelis inijsse ac sanxisse, palàm ex ipso opere declaratur. Porrò, si ritè memini, hunc ipsum in Steganographia illa ordinem seruat:

Daniel. 13.

Ordo Steganographiæ.

seruat: in primis spirituum ipsorum nomina digerit, hinc eorum adiurationes disponit, ac singulorum characteres subscribit: postremò figuras distinguit, è quibus pro adiurationib. singulis apta spirituũ nomina, quoties necessitas ingruerit, depromere atq; elicere liceat. *Partitur* autẽ in huiusmodi figuris, spiritus ipsos in quatuor, Imperatores, Duces, Comites, & Seruos: Imperatores uerò totius orbis esse tantũ duodecim, quotquot & uenti à philosophis esse tradũtur. Ex his quoq; quatuor designat pręcipuos, Oriẽtis, Meridiei, Occidentis & Septẽtrionis: quos, ut magnos, Imperatores appellat. Sub quolibet Imperatore statuit Duces, puto trigenos aut quadrigenos. Sub Ducibus singulis rursus Comites, maiore numero: & Seruos sub Comitibus innumeros. Hoc igitur pacto, ad artis suę effectũ cõuertitur. Cùm uult dissito amico sua aperire consilia, (hęc enim uocat secreta) scribit epistolæ loco orationẽ quandá miræ sanctitatis & deuotionis fuco affectatá, eamq; charactere cuiuspiá duodecim Imperatorũ imprimit, & ad amicum, qui (ut ait) nouerit artem, mittit. Exceptam igitur chartam aperit is amicus: & in calce epistolæ, characterem in primis cuius nam sit Imperatoris, attendit. Si est Orientis princeps, uersus ad Orientem, literas in eam cœli plagam patentes expandit, requiritque confestim ex suis libris, quibus adiurationibus princeps ille cogatur, ut suorum quempiam subditorum ad se mittat. Elicit autem adiurationes duas, ac primam quidẽ super patẽtes adhuc literas: spectásq; in aurorá profert, qua ritè prolata, mittit ilico Imperator ille quẽdá suorum aut Ducum aut Comitum aut Seruorũ, qui protinus aduolans, fit uiro eminus uisibilis, uelut nebula aut caligo in aere pendula. Vbi deinde secundæ coniurationis uerba expleuit, spiritus ille propius accedit, cominusque ad eius aures expetita amici

secreta propalat & nunciat. Sunt autem (quod sentiã) adiurationes ipsæ haud continua oratio, sed aggregatio quædam nominum ipsorum spirituum ad uarium quendam magicæ artis modum ordinatorum, suntq; huiusmodi nomina (ut dixi) omnia fermè ignota, uelut Arabica, &c. Memini item me in ipsius Opere ita legisse: Hi autem spiritus perniciosissimi sunt, & nequam. Odio quàm maximè habent lucem, tenebras diligunt. Forti adiuratione opus est, ut ad necessaria nostra cogantur. Quòd si in his adiurandis territus, pauxillum trepidaueris, aut in explenda adiuratione (siue uocabuli omissione, siue seriei immutatione) aberraueris, te ilicò necabunt. Hos igitur tam in uindictam paratos, quis adeò erit mente captus, ut bonos clementesque spiritus esse probet? Vidi in eo Opere adiurationes nonnullas, quas uocat potentes, quibus posit unusquisq;, qui assiduè cupit spirituum uti ministerio, alligare apud se spiritum, ac cogere ut in eius domo maneat semper, eiq; in cunctis famuletur. cæterùm in semotissimo (ut ait) à turba loco is spiritus locandus est, ne temerè ad se ingredientes necet, &c. Satis superque me fecisse uideor, si tibi hæc exposui, quibus liquidius & uiri, & artis quam pollicetur, fuci, ne dicam mendacia, tibi patescant. Hactenus Bouillus: quem licet mendacij & impietatis accuset Tritemius, se purgás in Pręfatione lib. Polygraphię ad Maximilianum Imperatoré: res tamen ipsa secus docebit, si quis Steganographię libros accuratè legerit: quorũ parté scriptam cũ figuris & spirituum nominib. apud Henricũ Cornelium Agrippam fœlicis memorię, ego ipse olim legi, atque eo inscio exscripsi. Studiò in argumétis famosorum horum librorum describendis longior fui, ut ijs cognitis promptius de reliquis eius farinæ blasphemijs censeatur. Congestos eiusmodi tenebrarum libros, ut damnabiles, improbatæ lectionis

uocat

uocat Vlpianus, prorsusq; corrumpendos esse statuit. Eosdem ignibus absumi uoluit Paulus apostolus. Act.16.

Hic disciplinæ & artis fons, origo & firmamenta, ac sacrilegi negocij methodus: cuius tamen ui obedire manes, cogi numina, turbari sidera, elementa seruire, eiusq; inexpugnabili potestate & cæca numinum coactorum uiolentia, stupenda supra naturam se opera perficere, sibi persuadent, iactantq; in sinu ridétes, bis certè miseri homines: quod uani testantur exitus, & post immensa laboriosaque studia frustrati euentus. Præstigias ostentant, non miracula: quæ non Dei assistentia, sed Dei permissione ob hominum incredulitatem, & dæmonum pactione sortiuntur effectum.

Huius scholę artes iactantur, ars Almadel, ars Notoria, ars Bulaphiæ, ars Artepij, ars Paulina, ars Reuelationum, & similia impietatis monstra plura, neutiquá toleranda: quæ hoc ipso sunt magis exitialia, quo indoctis apparent diuiniora. Magiæ artes quædam.

Incantationum uarij modi.
Cap. VII.

INcantationum uerò diuersi admodum omnib. seculis extiterũt modi, quorũ unus alio crebrior, hoc uel illo tempore fuit, atque hisce uel alijs locis celebrior. Huc refer uniuersum illud præstigiarum genus & illusionum, quibus malefici hi, qui se honestiori Magorũ nomine appellari malunt, phantasmata phasmataque edunt, multa miracula fraudulenter ostentantes, plerunque Goeticis incãtamentis, coniurationibus ineptis, illicitis gentilitijs sacrificijs, imprecationibus, mentione diuinorũ nominum, recitatione uerborum sacrorum aut barbarorum, siue adhibito quocunque murmure: nonnunquam plantis, animalibus, eorumq; partibus, præter rem uel superstitiosè uel dolosè admotis: interdum etiam certis suffumigijs, lumi

nibus, collirijs, περιάπτοις seu allegationibus & suspensionibus: insuper metallis, aut arte fabrefactis corporibus, simulachris, imagunculis, annulis, sigillis: characteribus hoc uel illo modo usurpatis, quibus admirandas rebus imprimi uires commentantur: item speculis, & similibus huius magicæ artis monstris organisque: quibus licet interdum aliquid uirtutis naturalis inesse potest, tamen ut plurimùm ad eorum constructionem aut usum adhibentur nefandè uel sacra Dei oracula, uoces siue sentẽtiæ, uel blasphema uocũ diabolicarũ deblateratio, à quib. uim omnem manare propagariq; in hæc media, ab ijsdem pendere confidunt, dæmonio interea colludente cooperanteq;: immò rem omnẽ Dei permissu, ob magi impietatẽ & astantiũ incredulitatẽ expediente, quàm elusus incantator alioqui frustra machinaretur: quod equidem ad omnes horum hominũ mirificas, naturalisq; potẽtiæ cursum & modũ exuperantes actiones, semel hic dictum responsumq; uolo. Enimuerò eò usq; horum hominũ animos sathanicæ huius professionis castrũ peruasit, ut creditũ sit, id genus imposturis dæmoniacis omnino perfici quæ requirũtur, aut naturis rerum uel nouas indui uires, uel priores adimi, infirmari aut uegetari, siue naturæ cursum mutari, fulmina cieri, tonitrua, uentos, pluuias inopinatò concitari uel sedari, serpentes feritate uirulentiaq; exui, bestias indomitas coerceri, ferrum rumpi, morbos infligi & curari, manes ac umbras euocari, & (ut Apuleius ait) animas agiles reuerti, pigrũq; mare colligari, & noua corpora creari. Nec portentosas eas res enumerare hic lubet, quas cum Coracesia, Callicia, Menaide, Corinthade, Aproxi, à Pythagora celebratis herbarũ nominibus, ad hoc certè aptis, si non excogitatis, ut sono terreát: & cum Democriti Chirocineta, Aglaophotide, Marmaritide, Achemenide (qua in hostiũ aciem cóiecta,

In actionibus illis magorum naturæ cursũ superantibus dæmon operatur, Dei permissu, ob magi impietatẽ et astantiũ incredulitatem.

trepi-

trepidare agmen, & terga dare, scribit Plinius) Hippo phanade, Adamantide, similibusq; terrificis plantarũ monstris, apud magos usurpatis, & iam singulari Dei bonitate in hominũ utilitatẽ memoriæ excussis, penitusque abolitis, quandoque prorsus sublatas uolet Deus. Immẽsus siquidẽ est harũ fallaciũ actionũ & rerũ numerus, quas latêre præstat: saltẽ incautos nimisque credulos pręmonuisse utile est, ne impiè attractis diuinis nominibus, uel sacrę Scripturæ uerbis iniquè cõtortis fallantur, seducãturq;, quẽadmodũ hactenus factũ animaduertimus: ut hoc nomine, quo grauissimè delinquitur, se purgẽt excusentq;, quod nimirũ nomina sacrosancta inuocẽt, uerbũq; Dei cõmisceant in hoc opificio diabolico, ubi scelere horribili sanctissimum Dei nomen prophanatur, atq; abusu abominando Scriptura conspurcatur diuina. *Li. 24. ca. 17.*

Et quãquã iniquis impijsq; his rationib. dæmones se accersere, aut ijs imperare posse, maleferiati hi homines gloriosius iactent, & ad horũ illicita murmura nutũq; illi obedire uideãtur quasi obstricti cõpulsiq;: interim tamẽ suos hos dominos & imperatores, sibi magis deuinctos seruilesq; habẽt, ut quibuscũq; dæmonũ spectris, laruis aut propositis imaginũ dolis seu ludificãtib. formis, fidẽ adhibere cogãtur: unde tamẽ ipsis nunquã usqueadeò multũ cõmodi sperandũ, nisi quod sibi hac ratiõe magis placeãt, aliosq; in admirationẽ pertrahãt, tãquã rerũ nõ uulgariũ, aut curiosarũ periti. Interim ab his cogi se simulãt dęmones: quãquã uenire optẽt, teste Porphyrio, ut suis deinde alios pręstigijs irretiãt. Sic quẽdã uidisse Ioãnes Fernelius scribit, ui uerborũ spectra uaria in speculũ deriuare, quę illic, quęcũq; imperaret, mox aut scripto aut ueris imaginib. (ut ille ait) ita dilucidè exprimerẽt, ut promptè & facilè ab assidẽtib. omnia internoscerẽtur. Audiebãtur quidẽ uerba sacra, sed obscœnis nominib. spurcè conta- *Lib. 1. de abditis rerum caus.*

contaminata. cuiusmodi sunt elementorum potestates, horrenda quædam & inaudita principū nomina, qui Orientis, Occidentis, Austri, Aquilonisque regionibus imperent. Hæc ille. Etsi uerò huiusmodi formæ & literæ appareant, à præstigiatore mendaciique parente nostris oculis obiectæ: non tamen non debét esse præstigiosæ, mendacesq; uel mendacijs inuolutę, ut mercedem requisitam dignamque curioso hominum studio reponat liberaliter, naturæ suæ immemor nunquam.

Lib.3. ca.19. Histor. de gēt Septent. Incātationū modi apud Septentrionales.

Incantamentorū etiam peculiares modos apud Septentrionales obseruatos, his uerbis describit Olaus Magnus: Inter Bothnicos homines Septētrionis passim reperiebātur malefici ac magi, tanquā in proprio loco, qui per summam ludificandorum oculorum peritiam suos alienosq; uultus uarijs rerum imaginibus adumbrare nouerant, fallacibusq; formis ueros obscurare conspectus. Nec solum pugiles, uerùm etiam feminæ & teneræ uirgines pro uoto suo laruas liuidò squalore terribiles, faciesq; adulterino pallore distinctas, ab aeris teneritudine mutuari cōsueuerūt: & rursus ablegato nūbilæ inumbrationis uapore, prætētas ori tenebras sudis perspicuitate discutere. Tantamq; uim carminib. eorū adfuisse cōstat, ut rē remotissimè positā, & quātalibet nodorū cōsertione perplexā, è lōginquo soli sibi conspicuā ad contactū euocare posse uideretur. Talibusq; pręstigijs idipsum hoc modo demonstrāt. Scire cupientes statū amicorū aut inimicorū, longinquo terrarū spacio quingētorū uel mille miliariū inde distantiū, Apponē seu Finnonē huius rei peritū, dato munere, lineæ scilicet uestis aut arcus, rogāt ut experiatur, ubi nā fuerint & quid agāt amici uel inimici. Quocirca cōclaue ingreditur, uno comite uxoreq; cōtentus, ranā æneā aut serpentē malleo super incudē præscriptis ictib. cōcutit, carminūq; murmure hinc

Saxo Grammat. in initio lib.7. Histor. Dan.

hinc inde reuoluit: continuoq; cadens in extasin rapitur, iacetq; breui tẽpore ut mortuus. Interea diligentissimè à prædicto comite, ne quoduis uiuens culex aut musca, uel aliud animal eũ contingat, custoditur. Carminũ namq; potentia spiritus eius malo dæmone ductore à longinquis signa (annulũ uel cultellũ) in testimoniũ expeditæ legationis seu cõmissionis reportat: ilicoq; resurgens, eadẽ signa cũ cæteris circũstantijs cõductori suo declarat. Idẽ cap. 18. lib. 3. de Ventis uenalibus, illud miraculũ tradit: Solebant aliquando Finni inter alios gentilitatis errores, negociatorib. in eorũ littoribus, contraria uentorũ tẽpestate impeditis, uentũ uenalẽ exhibere: mercedeq; oblata tres nodos magicos, non Cassioticos loro cõstrictos, eisdem reddere: eo seruato moderamine, ut ubi primum dissoluissent, uẽtos habere placidos: ubi alterũ, uehemẽtiores: at ubi tertium laxassent, ita sæuas tẽpestates se passuros, ut nec oculo extra prorá in euitandis scopulis, nec pede in naui ad uela deprimenda, aut in puppi pro clauo dirigendo, integris uirib. potirẽtur. His addit Olaus: Insana certè sunt documenta, quæ nostra excogitauit credulitas, ut acrius torqueremur. Vtinã facesseret à mentib. hominũ tale figmentũ: quod esse falsum, & nullius momenti, etiam à maiorib. est ostensum. Sed hæc gens Aquilonaris, arte hac post susceptam Christianæ religionis confessionẽ, legis inhibitione, nunquã uisa est uti palàm: nec alios eã, nisi cum uitæ discrimine, docuit. Multa alia eiusmodi maleficorũ opera enarrat Olaus impudẽter satis, in eiusdẽ libri capitib. diuersis, quæ profectò nõ semper fidẽ merentur: proinde in ijs recẽsendis breuior esse uolui. Ventos tamẽ ita magis sedari, testatur Herodotus quoque lib. 7. de præfectis Xerxis: quòd ij triduana tẽpestate quadringẽtas naues amisere, donec quarto die magi incisiões faciẽdo, & ueneficijs incãtando, uentũ The-

Venti uenales.

tidi &

tidi & Nereidibus sacrificando, tempestatem compescuerunt: siue eadem tempestas aliter cessarit.

Li.1.de Asino aureo.

Interijciatur hic Apuleij commentum, cuius hæc sunt uerba: Athenis, proximè & ante Pœcilem porticum, isto gemino obtutu circulatorẽ aspexi equestrẽ, spatham præacutam mucrone infesto deuorasse: ac mox eundem inuitamento exiguæ stipis uenatoriam lanceam, qua parte minatur exitium, in ima uiscera condidisse: & ecce ponè lanceæ ferrum, qua bacillum inuersi teli ad occipitiũ per inguen subit, puer in molliciem decorus insurgit, inq; flexibus tortuósis, eneruam & exossam saltationem explicat, cum omniũ qui aderamus admiratione: diceres Dei medici baculo, quod ramulis semiamputatis nodosum gerit, serpentem generosum lubricis amplexibus inhærere.

Ritus incantationũ Artephij. De uarietate li.16.cap.91.

His adde uarios incantationum ritus cultoris magicæ stulticię maximi Artephij, à Cardano enarratos: ut hinc non solùm dolosos, sed & mente captos esse eiusmodi magos, quis iurè censeat. Adhæc, à Græcorum plerisq;, literis proditum est, fuisse Pasetem quendam, inter magicæ uanitatis consectatores primę notæ, qui carminum potentia refertissimũ repentè conuiuiũ hospitibus discubituris præmonstrare consueuerit: idq;, cum libuit, mox euanuisse rursus, ut nihil omnino apparatum uideretur, discumbentib. omnibus fame & siti elusis. Si quid precio comparasset, id agebat, ut erogati nummi in uenditorũ loculis, apparerẽt, illis interim ludificatis. Simile quid passum esse Menippũ Lyciũ machinatione sponsæ, literarũ monumẽtis traditũ inuenitur, in nuptijs: ubi aurea supellex & imaginarium argentum, uelut fumus effluxère, administri & coqui ac reliqua familia increpata euanuit:

Pasetes ludificator magicus.

Menippus Lycius delusus à sua sponsa.

Aqua cribro hausta. Lib. 28.c.2. Valer. Max. lib.8.

Tucciam uirginem Vestalem incesti criminis ream Romæ, cum precatione certa aquam cribro hausisse, anno urbis 609, commemorat Plinius. Huius & Ter-

Tertullianus meminit in hæc uerba: Quid ego de cæteris ingenijs, uel etiam uiribus fallaciæ spiritalis edisseram? phantasmata Castorum (qui scilicet toties Romæ uictorias nunciarunt) & aquam cribro gestatam, & nauem cingulo promotam (à Claudia Vestali) & barbam tactu irrufatam? ut & numina lapides crederentur, & Deus uerus non crederetur. L. Domitio rure quondam reuertenti, iuuenes gemini augustiore forma ex occursu imperasse traduntur, nunciaret Senatui ac populo uictoriam, de qua incertum adhuc erat, atque in fidem ueritatis adeò permulsisse malas, ut è nigro rutilum, æriquè similē capillum redderēt: unde Ænobarborum cognomen. Suetonius. Habet etiam hoc hominum genus suos modos, quibus uinum uel butyrum & id genus alia, numerata prius pecunia, ex locis dissitis, satanæ opera adferri iubet. Tales aliquot insignes nostro æuo nouit Germania.

In Apologet. aduersus gentes cap. 22.

Aenobarborum cognomē unde.

Magos quoque ipsos, quibuscum dæmon colludit, non est mirum quandoque uel transferri subitò, uel ita apparere: quum plerosque dæmonum uexationibus obnoxios, uel eorum ludibrijs deditos, träsuehi nonnunquam aliò sciamus. sic Pythagoram uno momento & in Thurijs & in Metapontijs fuisse, Apollonium adhæc è Smyrna celerrimè Ephesum uerbo dicto translatum esse, ferunt historiæ. Atqui meritò omnem dæmonum quauis arte comparatam necessitudinem, cunctamque harum delusionum rationem, pestiferam fraudem esse, in extremum hominum exitium introductam, in confessum uenit.

Magi & dæmoniaci träsferuntur interdum.

Præstigiator quidam magicus Magdeburgi equulum in theatro frequenti per circulum transilientem ostentabat certa stipe: in fabulæ exitu paucá se apud mortales collegisse pecuniam questus, se in cœlum conscendere uelle ait. Hinc in sublimi eiecto fune, cō-

sequi-

Præstigiator magicus in aera cum equulo cõscendere uidetur.

sequitur in altũ equulus: præstigiator quasi eum cauda retenturus, quoque ascendit: cuius uxor maritum apprehendens assectatur, itidem ancilla, ut uiderẽtur ascensu contiguo uelut concatenati, simul aera petere. Hæc dum populus ad stuporem spectaret, cuidam ciui eo fortè declinanti, quærentique quid nam rerũ ibi ageretur? responsum est, circulatorem cum equulo in aera conscendere: hic se statim uidisse eum in uico ad diuersorium abeuntem asseuerauit. Illusos itaq; se ubi animaduerterent, discesserunt.

Magorum Pharaonis actiones præstigiosæ. Cap. VIII.

CÆterùm ut omnium obtutui hæc magorũ fabula & potestas, uel potius ludibria magis pateant, penitiusque cognoscantur, agite oculis non delusis contemplemur, solertique indagine inuestigemus magorum uel maleficorum Pharaonis conatus, opera & potentiam: sic & illis satis fiet, qui, cùm deceptarum menteque læsarum quarundam muliercularum fit mentio, confestim ad uoluntarios Pharaonis magos confugiunt, quasi eadem utrorumq; sit professio: quam longè lateq; differre sentio.

Exodi 7. Veritas trãsformationis in opere Mosis.

In manu Mosis, electi omnipotentis Dei ad Pharaonẽ legati, uirga reuera in uiuum, Dei uerbo, transformatur draconem. Quo argumento se, à Deo cœli & terræ, & omnium quæ in eis sunt, conditore unico (cuius quippe solius est creare, & res uerè transmutare) missum esse testatur. Quòd autẽ idipsum à Pharaonis Magis, carminibus factum dicit Scriptura, rem altius introspiciens, non eandem quæ à Mose uerè ostensa est, metamorphosim intelliget: sed saltem draconis pręstigiosam formam, obtutibus regijs offusam apparuisse. quare etiam mendax draconis magicæ uanitatis facies, in præstigij reuelationem, à uero Mosis dracone deuorabatur: ut mendaciũ à ueritate absorbetur,

Præstigiæ magorum Pharaonis.

betur, uinciturq;. Propterea, Iosepho teste, Moses inquit: Iam declarabo manifestè, non esse hæc præstigias ueritatis specie parum cautis imponentes: sed ipsissimam Dei uirtutem, argumentum omnipotentis illius uoluntatis apud incredulos futuram. & cum dicto, uirgam in terram mittit, iubens ut fiat draco: quæ mox dicto parens, Ægyptiorum uirgas, quæ draconũ specie reptabant, unam post aliam aggressa, omnes ad unam deuorauit. Enimuero si uerus extitit magorũ draco, dæmonis ope ex uirga ita transformatũ esse oportuit. ineptam autẽ prorsus esse in uiuæ bestię trãsmutationẽ uirgæ materiẽ, cuius liquidò cõstat: quẽadmodũ creare etiam ex nihilo, uel rem in multo dissimillimam, aut etiam contrariam pro suo arbitrio uerè transfundere essentiam, penes diabolũ est minimè. Corpoream materiã non subijci potentiæ dæmonis, quantum ad transmutationẽ ipsius ad formam, confirmat Augustinus: Non est putandũ, inquiens, istis trãsgressoribus angelis ad nutum seruire hanc rerum uisibilium materiem, sed soli Deo. Fatendum tamen, dęmones etiam celeritate incredibili, quibusdam rebus emotis, serpentes, dracones, uel quid aliud earum loco subijcere posse. Magi signa uidebantur potius facere, quàm faciebant: ait Clemens. Rectè item Iamblichus de Mysterijs: Quæ fascinati imaginantur, prę ter imaginamenta, nullam habent actionis & essentię ueritatem. Eiusmodi namq; finis est magicæ artis, nõ facere simpliciter, sed usque ad apparentiam imaginamenta porrigere, quorum mox nec uola (quod dicitur) nec uestigium apparet.

Li. 2. ca. 5. Antiq. Iudaic.

August. 3. Trinit.

Lib. 3. Recog.

Eodem censendum modo de reliquis signis: quod nimirum Moses eleuans manum, uirga ferierit fluminis aquam coram Pharaone & seruis eius; quæ tota mutata est in sanguinem: mortuisque piscibus tantus extitit fœtor fluminis, ut Ægyptij de eius aqua bi-

Aqua in sanguinem mutata.

bere nonpossent, totaq; Ægyptus sanguine redundaret. Idem suis Incantationibus Ægyptiorum magi effecerunt, à quibus pleriq; omnes Ægyptij, idololatræ & idonea satanæ organa pendebant: quorum oculis cuiuscunq; coloris aut imaginis spectrum fraudulenter offerre, Dei permissu, dæmonio facile erat, ut cor illud Pharaonis (quod Deus præuidebat fore ut induraretur) iusto Dei iudicio, maiori occallesceret duritie, meritamq; tandem ille lueret pœnam. Magorum autē fuisse præstigias facinus illud, uel hinc palàm est, quòd unicus ille Ægypti fluuius Nilus in sanguinem conuersus erat, eiusq; pisces computruerant opera Mosis serui Dei. Nec ulla præterea erat reliqua uniuersæ Ægypti aqua nō tincta: ut Ægyptij omnes undique circum flumen aquam effodere cogerentur, quam biberent. Vnde proculdubio colligendum, magos tantūmodo pauculæ aquæ antea in uase conseruatæ, uel effossę, rubicundá pręstigiose faciē ostēdisse suis carminibus uel fascino, ut Scriptura testatur. hoc est, ludificante dæmonū operatione, qui etiā agitatis ad hanc delusionē cōmodis humoribus, spiritum opticum uel uisualem quibuscunq; imaginib. imbuere queunt: quemadmodū plerisq; melancholicis usuuenire obseruamus, atq; in hypochymatis uel suffusionis oculorū initio ex humoris affluxu ad uisus organa ueluti pusillos culices obuersari intelligimus, interdum quasi lucentia quędam corpuscula, plerunq; ueluti caliginosa se oculis offerre, nonnullis tanquā lanarum filamenta & aranearum telas apparere, quibusdā circa lucernas circulos uideri: itē plerisq; regio morbo laborantibus, propter suffusam bilem omnia lutea & flauescētia sese ostendere: atq; hæc fiunt magis uel minus, hac uel illa forma, secundum humorum & spirituum uisoriorum constitutionem, quemadmodum naturæ peritis cognitum & perspectum est.

Quid

Quid aliud dicendum de ranis ex Ægypti fluminibus eductis, quibus terra cooperta est, Dei mandato Aarone manu uirgam in fluuios & lacus protendente? Magorum ranas solummodo fuisse eadem ratione merè imaginarias, hinc luce meridiana clarius euadit, quòd tantam ranarum colluuiem eos creare oportuisset, munus Deo omnino peculiare, nec ulli unquã creaturæ, multo minus satanæ eiusúe clientelæ concessum. Singularis hæc Dei ab initio fuit & mãsit prerogatiua, qua neminem dignatus est. Preterea si ueras in terram ex aqua magi produxissent ranas, utique & reducere uniuersum hoc ranarũ genus eadẽ arte potuissent. Procliuius etenim multo fuit, uisas in natiuũ naturalemq; suum locum, fluuium nimirũ & lacus repellere, quàm in domos, penetralia, cubicula, cubilia, furnos, cellas, loca hisce animalib. aliena, immò aduersissima, primùm eas nõ apparẽtes excire, ubi illis moriendũ est: quũ in aquis, ut designato his uiuario, liberè uictitent: aut saltẽ uitã illis adimere, quib. donasse uidebãtur, facilimũ fuisset. Vel quã sortitos credemus magos nocẽdi aut perficiẽdi potentiã, si ne ranas quidẽ lædere, aut carminibus, quib. eductæ putabantur, tantũ abigere ualuerũt? Hoc usq; adeò nequiuerunt, ut Pharao rex posito priore supercilio, coactus fuerit suos aduersarios Aaronẽ & Mosem hortari, ut Deum pro depellendis à se suoq; populo ranis deprecarentur. Quod etiam ita factũ est, definitoq; die ranæ sunt exterminatæ à domibus: ijsq; mortuis in cumulũ coaceruatis fœtebat regio. Sic Pharaonẽ etiã inuitũ Domino Deo incõparabili honorẽ deferre oportuit: quẽadmodũ & ipsos magos, penes quos ea potestas minimè fuit. Nã quũ Deo nõ amplius præstigias permittente, cyniphes uel pediculos, tum homines tum bestias infestantes producere, Aaronem & Mosem imitati, nequicquã tentassent: coram Pharaone cõfessi

Exod. 8.
Ranæ Ægyptiæ.
Genes. 1.
Creare soliũ Dei est.

ſunt, Digitus Dei eſt hic. quaſi dicerent: Digitus uel potentia Dei eſt, quæ uerè progignit & condit ex pul uere, uel etiá nihilo, quicquid pro ſuo arbitratu uult, & quando illi placitum eſt. Id uerò quod à nobis effiɛtum uidiſti, ſatanæ digitus eſt, qui nihil unquá reuera procreare, ſed phantaſticam ſolum rerum imaginé doloſe oſtentare poteſt. quare nos eius clientes, miniſtrorum ipſius omnipotentis Dei ueritatem imitati ſumus præſtigijs, quibus te ac tuum populũ hactenus illuſimus, Deo uero ob tuam incredulitaté & cordis duriciem conniuente. At ceſſat iam illa permiſsionis hora, ut non amplius ſatanæ ludibrijs ſuperſit locus, ſed Dei uiuentis ueritati teſtimonium perhibere cogamur. Ita Dei manum iam agnoſcunt, qui ei antea ſuis impoſturis derogarunt: Dei gloriam prædicant, qui eam ſuis fucis prius obſcurarunt. Nec poſtea uiuum uſq; adeò glorificaſſent Deum, niſi antea impediti, fruſtra ſuam tentaſſent artem. Nec Deo tam iuſta puniendi cótumaces occaſio fuiſſet reliqua, niſi *prius* ad præſtigias conniuiſſet: deinde impedijſſet, quo ſe ſuamq; potentiam notam faceret, oſtenderetq; illam lógè eſſe aliam, ac ueluti ex diametro pugnanté cum ea quam Ægyptij idololatræ & magi in ueri Dei contemptum hactenus adeò uenerati eſſent.

[illegible] artes [illegible] quæ- [illegible] epi-ſcopi. August. de Ciuit. Dei.

Non abs re hic Decretorum teſtimonium acciuero, in quibus hæc leguntur: Nec mirum de magorum præſtigijs, quorum in tátum prodiêre maleficiorum artes, ut etiam Moſi in illis ſignis reſiſterent, uertétes uirgas in dracones, & aquam in ſanguinem. In gentilium etiam libris legitur, quòd quædam maga Circe ſocios Vlyſsis mutauerit in beſtias: item de ſacrificio, quod Arcades de ſuo Lycæo immolabant, ex quo qui cunque ſumerent, in beſtiarum formas conuerterentur. Sed hæc omnia magicis præſtigijs potius fingebantur, quàm rerum ueritate complerentur. Vt ergo

ipſi

ipsi errores ignorantibus manifesti fiant, de eorũ proprietate atque inuentoribus iuxta traditionem maiorum patrum dicere congruum arbitramur. Magi sunt, qui uulgò malefici ob facinorum magnitudinẽ nuncupantur. Hi sunt, qui permissu Dei elementa concutiunt, turbant mentes hominum minus cõfidentium in Deo, &c. Hucusq; decreta.

Pythia mulier in Endor, non Samuelem, sed huius imagine diaboli spectrum excitauit.

Cap. IX.

HInc, ut ad mulierem in Endor maleficam, uel Pythonis spiritu impraegnatam, meo proposito obijciendam, confugiatur, per me licet: quum nullum hic aequè atque sacrae Scripturae testimonium admittam. Ea Samuelem excitasse legitur, è terra ascendentem, solito corporis habitu & uestitu, ac futura in Dei manu adhuc posita praedicentem. Ecclesiastici quoque author tradit, ipsius Samuelis haec acta & uaticinia fuisse, quum ait: eum dormiuisse, regi notum fecisse finem uitae suae, exaltauisse uocẽ suam è terra, & uaticinatum esse, delendam esse impietatem gentium. *1. Reg. 28.* *Eccles. 46.*

Etsi uerò historiae circumstantiae, & Iesus Syrach asserere uideantur, ipsum apparuisse Samuelem: penitius tamen rem intuenti ostendam, non ipsum Samuelem, sed illius imagine diaboli spectrum, Pythiae foeminae libenter obsequutum, ut ludificaret, usum fuisse. *A Pythia foemina non Samuel, sed huius imagine spectrum diaboli excitatur.*

Primò disertè seueroq; edicto à mortuis quaeri ueritatem uetuit diuina uox, mulcta mortis constituta: nec per eos doceri uult uiuos, nec ab ijs aliquas expectare patefactiones. Non inueniatur in te consulens mortuos: qui hoc facit, est βδέλυγμα Deo suo: hoc est, res talis, quam odit Deus, abominatur, & in aeternam *A mortuis nõ quaerenda ueritas.* *Leuit. 19. 20.* *Deut. 18.* *βδέλυγμα.*

 abij-

abijcit dānationē. Proinde nos suo uerbo, in quo sese & uoluntatē suá expressè declarauit, inniti firmissimè uoluit Christ9, inquiens: Mosen habēt, & prophetas.

Luc 16.

Adhæc, animas maleficarum carminibus è designata à Deo sede euocari, & in corpora inhumata cōpelli, uel falsissimum est: uel ne in sinu quidem Abrahæ, loco beatis assignato, tutę existunt eorum animę, in Domini manu conseruatæ. At satanam nihil unquam ab hac morte in sanctorū animas potuisse, nec bonos spiritus magicis artibus obedire: nec secretas semel à corporibus & collocatas in definitis sedibus animas, si reuocentur, redire, ut Ethnicis persuasum erat, confessum est hactenus: sed asciticia se illarum imagine ostentant dęmones. Quocirca non à mortuis ipsis, uerùm à dæmonibus illorum habitu uestitis, νεκυομάντεις responsa accipiebant: quæ, si illi integris & expressis mortuorum corporibus cernerentur, νεκυομάντεια: sin uerò tenues, nebulosas & euanidas sibi circunfunderent umbras, σκιομάντεια nuncupabantur. Verè D. Chrysostomus ait: Non anima defuncti est quæ dicit, Anima talis ego sum: sed dæmon, qui hæc, ut homines decipiat, sic confingit.

Magorū carminibus non obediunt beatorū animæ.

νεκυομάντεια.

σκιομάντεια.

In Matt. homil. 29.

Antea quoque Samuel plus minus biennio mortuus fuerat: & eius corpus si non omnino computruerat, tamen ita deformatum fuisse certum est, ut eximia illa specie uiua, qua antea innotuerat, & qua se nunc denuò fictus hic sistit Samuel, apparere nequiuerit; neque etiam deorum magnificentiam referre potuisse cadauerosum corpus, quilibet nouit: quū tamen deos è terra ascendere, se cōtueri affirmaret diuinatrix, multo quiuit minus loqui & uaticinari.

Quorsum etiam Samuelis pijssimi uatis tamdiu sepulti corpus, pallium consuetum eodem momēto, ex impiæ fascinatricis mulierculæ imperio incorruptum assumpsisset, quod in sepulchrum secum non assumpsit,

sumpsit, nec eo amiciebatur mortuus? Hoc autem sanctissimi uiri spectrũ ostentare, facilè fuisse illi, inficias ire nolo: qui se in lucis angelũ transformat, cum primis apud impium regem, tum perditam satanæ seruulam. 2.Corinth.11.

Deinde cum ipsa historia paulo antè testetur, Deũ contumaci & abiecto regi ipsum consulenti, responsa dare noluisse, uel per uiuentes prophetas aut sacerdotes, uel per somnia: multo minus per diuinum uatem ex morte suscitatũ, uel per angelum è cœlis missum, respondit regi, quem in furore suo omnino repudiarat, qui hoc etiam nomine motus, Pythiam diuinatricem professionis ergò, publico edicto iuxta Dei uoluntatem ex Israel exulantem, furtiuè uerò latentem, iniqua ratione consulere uoluit: quasi indignabundi animi institutum fuisset,

Flectere si nequeo superos, Acheronta mouebo.

Ideo non potuit non odisse & execrari hoc factum Deus, & iusto iudicio deploratam illusione dæmoniaca Saulis impietatem contra suum & ipsius præceptum, contra etiam conscientiæ testimonium designatam punire, ut in præfracti Saulis mentem satanæ fascinum meritò permiserit. Nec nouum aut inauditum hoc est: ubi quos pertinacis impietatis homines esse præuidet, præscitque, magis solet excæcare, indurare, spiritui mendacij relinquere, & in reprobam tradere mentem. Exemplo sit Pharaonis inuicta pertinacia, fides mendacibus spiritibus data, & extrema inde punitio. Exod.7.8.9. 10.11.14.

Quòd porrò historia commemorat, Samuelem senem pallium indutũ indignè tulisse, quòd è sua quiete excitus esset, atq; eum Sauli regi loquutũ uaticinatumque fuisse: hinc non conuincitur, uerum extitisse Samuelem hoc spectrum: quod diabolo spiritui mille artifici non sit difficile quamcunque formam men-

tiri, quiduis fingere, simulare, & de futuris iam antea uaticinio patefactis prædicere: maximè uerò, de quibus manifesta præludia, & euentus minimè dubij indicia in foribus ferè uidebantur. Nec ignorauit satan, certissima esse quæ Sauli uaticinatus fuerat uir Dei Samuel: ideo à Samuele antea prędicta repetit, potuitq́; non temerè coniecturam facere ex apparatu hostium magnifico & instructis copijs, itē ex dictis, factis & circumstantijs reliquis belli præsentis, quam sortem in eo cōflictu assequeretur Saul: potissimùm cū ipsum à Deo abiectū, nec resipiscentē, & aduersus Dei mandatū postremò Pythiam uatem diaboli mancipium consulentem, in sua haberet potestate, atq; pro suo impellere nutu, & præsentis prælij obijcere posset exitio.

1. Paral. 10. Ideoq́; Saulem mortuum testatur Scriptura in transgressione sua, qua præuaricatus erat contra Dominū: nempe contra Domini uerbum, quod non custodiuit, & quòd Pythonem consuluit interrogando, neq; requisiuit Dominum: ob hoc interfecit eum, translato regno ad Dauidem filium Isai.

Iesu Syrach authoritas. Porrò si Iesu Syrach testimonium urgeatur, quanquam (Hieronymo teste) illi ab Ecclesia non concedatur authoritas dogmata confirmandi Ecclesiastica, nec rerum earundem controuersias dirimendi: hæc tamen quoque addere libet, ne pia huius libri doctrina eleuari putetur, Iesum Syrach solummodo ex primo Samuelis libro historiam proponere: quod factum est, simplici enarrare oratione, quemadmodum legitur, ut ad auitæ uirtutis æmulationē posteros inuitaret, prouocaretque: Samuelis laudes succinctè recensere: minimè differere uoluisse, ueráne an ficta fuerit Samuelis apparitio.

Illusionē fuisse Samuelis apparitionē, censent Hebræi. Inter Hebræorum Rabinos autem quanquam pauci aliter sentiant, tamen Pythonum opus esse, ferè omnes censent: & nihil aliud præter præstigias, uanitatem,

tem,

tem, mendacium & deceptionem. Samuelem intelligunt spiritum Pythonicum, qui induerat Samuelis speciem: item Samuelem uisum esse dicere Sauli. Mulier uidebat Samuelem, neq; tamen audiebat eum alloquentem Saulem: sicuti nec Saul uidebat Samuelē, hoc est, illusionem illā diabolicam, quæ uidebatur illi Samuel. Sunt inter eos qui hæc omnia mulieris putāt arte conficta, quæ ex certis cōiecturis sic deluserit Saulem. Kimhi contra aduersarios sic arguit: Si Deus suscitauit Samuelē, ut futurum euentum indicaret Sauli: cur euentū illū nō magis reuelauit per somnia aut per prophetas, aut per sacerdotum oracula, quàm per maleficam mulierem? Saadias uerò, & Aias, quòd ipsa mulier, cum præter solitum morem miranda uideret, stupefacta, cœperit magna clamare uoce, hanc ueram fuisse uisionem, non quidem mulieris arte, sed Dei uirtute apparentem, falso existimarunt.

De uero Samuele non euocato à diuinatrice, Augustini sententia. Cap. X.

CÆterùm ut huic nostræ sententiæ roboris aliquid accrescat, audi argutissimum sanctioris Theologiæ cēsorem Augustinum, lib. Quęstionū ueteris & noui Testamēti: Indignū facinus æstimo, inquit, si secundum uerba historiæ cōmendetur assensus. Quomodo enim fieri poterat, ut arte magica attraheretur uir & natiuitate sanctus, & uitæ operibus iustus? aut, si non attractus est, consensit: quod utrunq; de uiro iusto credere absurdum est. Si enim inuitus adductus est, nullum suffragium habet iusticia: si autē uoluntarius, amisit meritum spirituale, quod positus in carne quæsierat: quod ualde absurdum est, quia hinc qui iustus recedit, permanet iustus. Porrò autem hoc ēst præstigium satanę, quo ut plurimos fallat, etiam in potestate se habere cōfingit. quod Apostolus inter cæ *2. Corinth. 10.*

Quæst. 27. itē part. 2. caus. 26. quæst. 5. Nec mirum.

ţera ait: Ipse satanas transfigurat se in angelum lucis. Vt enim errorē faceret, in quo & ipse gloriaretur, in habitu uiri iusti & nomine se subornauit: ut nihil proficere spem, quam prædicabant Dei cultoribus, mentiretur, quando hinc exeuntes iustos finxit in sua esse potestate. Sed hoc quosdam fallit, quòd de morte Saul & filiorũ eius non sit mentitus: quasi magnum sit diabolo, ante diē, occasum corporis præuidere, quum signa soleant quædā apparere morituris, quippe à quibus Dei protectio amota uidetur. quāto magis diabolus, quē angelica maiestate sublimē prophetica oracula fuisse testātur, de cuius magnitudine Apostolus ait: An ignoratis altitudinē satanę? quid mirum ergo, si imminētē propè mortē potuit præuidere, cùm hoc sit unde fallit, & se in Dei potestate uult adorari? Nā tāta hebetudine demens effectus est Saul, ut ad Pythonissam confugeret. Deprauatus enim causa peccati, ad hæc se contulit, quę damnauerat. Sed si quis propter historiā, ut ea quę uerbis expressa sunt, putet nó prętermittēda, ne ratio historiæ inanis sit: rectè faciet quidē, si tamen minimè istud ad ueri rapiat rationem, sed ad uisum & intellectum. Saul namque reprobus factus, poterat bonum intellectum habere. Historicus enim mētem Sau-
1. Reg. 28. lis & habitum Samuelis descripsit, ea quæ dicta & uisa sunt exprimens præter mittens, si uera an falsa sint. Quid enim ait? Audiens in quo habitu esset excitatus, intellexit (inquit) hunc esse Samuelē. Quid intellexerit, retulit: & quia nō bene intellexit, contra Scripturā alium adorauit quàm Deum: & putans Samuelem, adorauit diabolum, ut fructum fallaciæ suæ haberet satanas. Hoc enim nititur, ut adoretur quasi Deus. Si enim uerè illi Samuel apparuisset, non utique uir iustus permisisset se adorari, qui prædicauerat Deum solum esse adorandum. Et quomodo homo Dei, qui cũ Abrahā in refrigerio erat, dicebat ad uirum pestilētię,
dignum

dignum ardore gehennæ, Cras mecum eris? His duobus titulis subtilitatē fallaciç suę prodidit improuidus satanas: quia & adorari se permisit sub habitu & nomine Samuelis, cōtra legē: & uirū peccatis pressum, quū magna distantia peccatorum & iustorum sit, quum Samuele iustisimo futurū mētitus est. Verum potest uideri, si de Samuelis nomine taceatur, quia Saul cū diabolo futurus erat. Ad eū enim transmigrauit, quē adorauit. In recitandis his Augustini uerbis copiosior sum studiò: quòd haud ita pridem monachū audierim, qui in publica concione ipsius Samuelis spiritum uerè euocatum fuisse, ex Augustino defendere conatus sit. Idem ad Simplicianum, ubi ultro citroq; quęstionē de excitato Samuele agitasset, tandem ait: Quanquam in hoc facto potest esse alius facilior intellectus, & expeditior exitus, non ut uerè spiritum Samuelis excitatum à requie sua credamus, sed aliquod phantasma & imaginariam illusionem, diaboli machinationibus factam: quam propterea Scriptura nomine Samuelis appellat, quia solent imagines rerum earum nominibus, quarū imagines sunt, appellari. Quis enim, qui hominem pictum dubitet uocare hominē? quandoquidem & singulorū quorumcunq; picturá cū aspicimus, propria quæque nomina incunctáter adhibemus: ueluti cum intuentes tabulam aut parietem, dicimus, Ille Cicero est, ille Salustius, &c. quū aliud nihil sint quàm pictę imagines. Et paulò pòst: Si uerò liquidò cònstat, nominibus earum rerum, quarum imagines sunt, easdem imagines appellari: non mirum est, quòd Scriptura dicit Samuelem uisum, etiamsi fortè imago Samuelis uisa apparuit, machinamento eius qui transfigurat se uelut in angelum lucis, & ministros suos uelut ministros iusticiæ. Iam uerò, si illud mouet, quomodo à maligno spiritu Sauli uera prædicta sint: potest & illud mirum uideri, quomodo dæmones

Li. 2 quæst. 3.

2. Corinth. 11.

dæmones

dæmones agnouerint Christum, quem Iudæi non agnoscebant. Cum enim uult Deus etiam per infimos & infernos spiritus aliquem uera agnoscere, temporalia duntaxat, atq; ad istam mortalitatem pertinentia: facile est, & non incongruũ, ut omnipotens & iustus, ad eorum pœnam quibus ista prædicantur, ut malum quod eis impendit, antequam ueniat prænoscendo patiatur, occulto apparatu mysteriorũ suorum, etiam spiritibus talibus aliquid diuinationis impertiat: ut quod audiunt ab angelis, prænuncient hominibus. Tantum autem audiunt, quantũ omnium Dominus atq; moderator uel iubet, uel sinit. Vnde etiam spiritus Pythonicus in Actibus Apostolorum attestatur Paulo apostolo, & euangelista esse conatur. Miscent tamen isti fallacias suas: & uerum quod nosse potuerint, non docendi magis quàm decipiendi fine prænunciant. Et fortè hoc est, quòd quum illa imago Samuelis, Saulem prędiceret moriturum, dixit etiam secum futurum: quod utique falsum est, &c. Hactenus Augustinus.

Matth. 8. *Act. 16.*

De necromantia, quid sit, & qui eã usi fuerint. Cap. XI.

νεκρομαντεία. νεκυομαντεία.

NEκρομαντεία uerò, & νεκυομαντεία, eam uocãt, quæ sacrificijs solenni ritu institutis & peractis, atque diris execrationibus ab Orco manes educit, accitosq; de futuris sciscitatur: ita Samuelem mulier excitauit in Endor. Hanc Æneã quoq; exercuisse traditur, quum in Italiam uenisset, occiso Miseno tubicine. Apud Lucanum quoq; Erichthonẽ maleficam Thessalam, fascinatricẽq; euocasse mortuũ narratur, qui belli Pharsalici euentum Sexto Pompeio denunciat. Dicitur & Apollonius Romæ uerbis occultè pronunciatis, puellam nuptiarum die resuscitasse, cuius illum nobilem scriptorem Philostratũ testem esse miror.

Lib. 6. Erichtho malefica. *Philostr. l. 4. in Apollonij uita.*

miror. Idem gloriatur se Achillis animam ab inferis euocasse, ut corporis sui molem ostentaret, & ad interrogata de gestis in bello Troiano ipsi responderet: Non, inquit, sicut Vlysses terram effodiens, agnorum sanguine manes Achillis eduxi: sed omnes adhibui preces, quas placandis heroum animabus sacerdotes Indorum dici iubent. Appion quoq; Grámaticus memorię prodidit, se umbram Homeri euocasse, ut ab ea percunctaretur, cuias esset, & quibus parentibus editus. Sed eadem est ratio, & mera dæmonij ludibria, si ea uidebantur ita acta esse: ijs enim mirè erat exposita antiquitas, Dei ignara. quemadmodũ ea & ad herbarum facultates usq; adeò fuit attonita, ut ad uitam reuocari mortuos herba quapiá crediderit. Sic Xanthus historicus in primo lib. Historiarũ scripsit, occisum draconis catulum herba quapiam resuscitatum, quam magi Balim uocant: eadem Thilonem, quem draco interfecerat, uitæ restitutũ: & Iuba rex Mauritaniæ, herba itidem in Arabia hominem uitæ redditũ esse tradit. Hoc autem quum fieri nequeat, illos in lipothymiam uel animi deliquium illapsos, uel alioqui morbo propè uictos, admota illa herba uires uel excitante siue recreante, uel etiam naturæ respirantis uirtute quasi reuixisse fuisse uisos, mea est sententia.

Horat. lib. 2. Ser. Sat. 8.

Plin. lib. 25. cap. 2.

Balis.

Nec uerò ex Israelis cœtu hic solus deliquit Saul, nec etiam soli Ethnici dæmones mortuorum umbris inuolutos consuluerunt: quos, quum nescirent Deũ, minus mirum est uarias exquirendæ uoluntatis diuinæ, placandorum numinum, & explorandorum futurorum rationes effinxisse: sed & in reliquũ Dei populum peruasit furor ille, qui etiam usque ad hoc nostrũ seculum in quibusdá malè sanis perdurauit ingenijs. Vsitatissimam etenim superiorib. annis fuisse cõsuetudinem acciendorum & interrogandorũ manium,

norunt

norunt maiores, & hac de re peculiaria & magna uolumina fuisse consarcinata, eademq; in quibusdā scholis palàm proposita, sunt qui meminerunt. Nobis autem cura mandata incumbit, ut omnem consociationem cum dæmonijs & eorum ministris execremur, ne eorum usu polluamur, & oscitantia uel securitate eorum retibus implicemur incauti.

De diuinationibus Magicis.

Cap. XII.

Porrò ritus, quibus commoueri ex imo animas, producique arbitrabantur, item uariarum diuinationum magicarum monstrosas species, prodigiososque modos, satanæ artificio in æternam hominum perniciem dolosè confictos, in historijs annotatos, & ab Ethnicis usurpatos, eruditè in doctissimis suis Commentarijs, de Præcipuis diuinationum generibus, describit multijugæ lectionis uir GASPAR PEVCERVS: ubi licet plurima lectu dignissima, atque huc facientia, comperies: nos tamen alia non pauca nec obseruatione indigna sequentibus Capitibus proponemus. Et Incantatores quidem, ariolos, haruspices, augures, pythonissas, genesianos, saltores, sortilegos discernit diuus Augustinus libro de Natura dæmonum: id quod in Decretis annotatum etiam est 26. q. 3 & 4. c. igitur. Diuini autem omnes dicuntur, quum uel inita cum dæmonibus manifesta societate uaticinantur, uel superstitiosis quibusdam artibus, quę ex occulto cum dæmonibus pacto scaturiunt, mancipati idē efficiunt. Ad species ueniamus.

Diuini.

Λεκανομαντείαν describit Psellus, & eam fuisse in usu apud Assyrios ait: sed & Chaldæis & Ægyptijs familiaris fuit. ea etiamnum hodie utuntur Turcæ, licet nonnihil diuersè. In peluim aqua repletam imponebantur aureæ & argenteæ laminæ, lapidesq; preciosi characteribus certis signati: & postquam consueta essent

Λεκανομαντεία.

essent prolata uerba, quibus dæmon exciebatur, proponebatur quæstió. tùm primò quidem sonitus tenuis absque uoce audiebatur, qui signum erat ingredientis dæmonis: pòst aqua inundâte, uoces exiles ex ea emergebant, quibus ad quæstionē respondebatur: at opera data exiles admodum, ne mendacij coargui posset dęmonium in his quæ non nouerat.

Γαστρομαντεία hoc à priore discrepabat, quòd non uoce, sed picturis responsa expediebat. Collocabantur uasa uitrea, rotunda, aquis conferta limpidissimis, & circū collocabâtur accensi cerei: cūq; euocatio dęmonis secreto murmure finita, & quæstio relata esset, adhibebatur puer impollutus, aut mulier prægnans, quę uitra studiose accurateq; intueretur, ac circumspiceret, rogaretq;, imperaret & flagitaret responsa. Ea tādem imaginibus aquæ impressis, & per uitra pellucida renitentibus, diabolus ostendebat. γαστρομαντεία.

Κατοπτρομαντεία, ex nitidis tersisq; diuinat speculis, in quibus propositarum rerum imagines effictæ, redditæue à diabolo fulgent. Ea usus est Didius Iulianus imperator: & pleraq; satanæ monitu præuidisse, quæ acciderunt, scribitur. κατοπτρομαντεία.

Κρυσταλλομαντεία, ex crystallis fabrefactis atque expolitis, colludente in his diabolo (in plerisque enim minuta specie aliàs materiæ alterius conditus delitescit) depictas notas atque figuras euentuum ac rerum quæsitarum, quasi uaticinans suis Magis renunciat. κρυσταλλομαντεία.

Δακτυλιομαντεία appellatur, quando ex annulis ad certos cœli positus fabrefactis, uel diabolico ritu consecratis diuinant malefici. At qui uetitis his diuinationum dæmoniacarum modis utuntur, nimis impunè inter Christiani nominis homines degunt quamplurimi. Ex simili officina nuper quidam annulum eadem religione sacratum heroi obtulit uiginti corona- δακτυλιομαντεία.

nati-

natis uenum, eius scilicet uirtutis, ut felicem cõsequeretur euentum in quocunque lusus genere, quamdiu hunc comportaret. Cuius rei ut faceret periculum, assumpto annulo lusit, & quidem fortuna annuente, benignaq;. Quo successu illectus coronatos numerat, reditq; ad consuetę negociationis exercitium & lusum, ac perdidit duplo plus quàm antea lucrifecerat. Expertus itaq; se delusum, annulum infringi permittit.

ὑδρομαντία. ὑδρομαντεία uariè usurpabatur. Aqua implebatur cyathus, annulusq; filo suspensus ex digito librabatur in aquam: atq; sic cõceptis uerbis postulabatur rei quęsitæ declaratio, uel confirmatio. Si quod proponebatur, uerum erat, annulus suo nutu, non impulsus, cyathum feriebat constitutis ictibus. Hanc exercuisse Numam Pompilium, & excitos in aquam deos consuluisse tradunt. Extant & alij eius modi.

ὀνυχομαντεία. ὀνυχομαντεία perficiebatur oleo & fuligine in unguem pueri alicuius impolluti illitis, soliq; obuersis. Cõfici enim ex mixtione olei, fuliginis & radiorum solarium simulachra rerum expetitarum, opinio erat: quę tamẽ formabat mille artifex diabolus, ut ex hac mixtura in ungue reddi ac refulgere uiderentur.

κοσκινομαντεία. ἀξινομαντεία. Κοσκινομαντεία, & ἀξινομαντεία, ad perstringendos atque detegendos occultos scelerum authores, & res alias obscuras manifestandas, Magi utuntur. Hanc securi perficiunt rotundo palo infixa, aptataq; ad normam, & cum præfatione, ordine enumeratis suspectorũ nominibus. Ad cuius uerò mentionem securis uel leui impulsu se circumagit aut nutat, eum culpæ reũ peragunt. Sic apud Homerum produntur proci Penelopes, sed adhibito lapide Gagate, & prunis imposito. Illam administrant cribro forcipi imposito, & forcipe binis tantum apprehenso atq; eleuato digitis: itidẽq; adiuratione facta per sex uerba, nec sibijpsis nec alijs intellecta, dies, nues, ieschet, benedoefet, donuina, enite-

mitemaus: deinde suspectorum nominibus recitatis quocunque nominato cribrum uel tremit, uel nutat, uel uolutatur, eum reum statuunt. at quàm uerè, testatur omnis dæmonum ueritas. Potuit & ille qui cribrum in forcipe sustinebat digitis, illud pro suo arbitrio commouere.

κεφαλαιονομαντία, asini capite super prunas assato, nescio quibus perficitur ritibus, olim Germanis familiaris: κηρομαντία, cum ceræ liquefactæ, & in aquam distillantis figuræ obseruabantur, Turcis etiamnum in usu. κεφαλαιονομαντία. Ceromant.

ἀερομαντία ex aeris partibus ac motu sumpta, celebratur ab Aristophane in Nubibus. ἀερομαντ.

ἀλφιτομαντία describitur à Theocrito in Pharmaceutria: & ἀλευρομαντία quoque, quæ in frumento farinæ commisto considerabatur. τυρομαντία per caseum fiebat: ἰχθυομαντία uerò per pisces, olim à Tyresia & Polydamante celebrata & usurpata. ἀλφιτομαντ. τυρομαντ. ἰχθυομαντ.

λιβανομαντία ex fumo capiebatur incensi seminis papaueris, aut sesami prunis iniecti. λιβανομαντ.

βοτανομαντία per herbas instituebatur, ueluti per saluiæ folia: συκομαντία, per folia fici: λιβανομαντία, per thus. βοτανομαντ. Dion.

Δαφνομαντία per laurum. Nam ex eius crematæ strepitu futura colligebant: ex fragroso quidem secunda, testibus Porphyrio, Eustathio in Homerum, Tibullo. At laurus bona signa dedit: ex Tacito autem aduersa. Vnde Propertius: δαφνομαντ. Iliad. 7. Lib. 2. Eleg. Lib. 2. Eleg.

Et tacet extincto laurus adusta foco.

Antiphon, Philochorus, Artemon, Serapion Ascalonites, & ex recentioribus Fulgentius Placiades affirmant, qui lauri frondes sub puluinari capiti suppositas habuerit, uera hunc somnia noctu uisurum. Hinc Claudianus inquit, Parrhas. in Claud. li. 2. de rapt. Proserp. Cælius Rodig. lib. 5.

—Venturi præscia laurus.

m Quapro-

Quapropter & Apollini deo fatidico sacra fuit, & hinc Laurus Apollinea, Delphica, Fatidica dicta.

τεφραμάντ. τεφραμαντέα cum cineri digito bacilloue res de qua diuinandum est, inscribitur: isque sub dio exponitur. quæ enim remanent literæ, non dissipatæ uentis aut confusæ cinere, ordine suo docere de re quæsita putantur.

De Sortilegijs. Cap. XIII.

Κληρομαντία, Sortilegium. Quod genus duabus de causis hic explicare libet. Primò, quòd non exoleuerit adhuc, ut superiora diuinationum genera, sed & à uulgo & à prudentioribus etiamnum quandoque obseruetur, heu nimis impiè. Secundò, quòd uideam à nullo sortilegiorum species diligenter inuestigatas, ac distin-

Sortilegi. Li. 4. Etym. & 6. q. 1. ctè traditas. Isidorus autem Sortilegos esse scribit, qui sub nomine fictæ religionis per quasdam quas Sanctorum seu Apostolorum uocant sortes, diuinationis scientiam profitentur, aut quarumcunque scripturarum inspectione futura promittunt. Superstitionis genus, cui dæmon occultè sæpe colludit. Hinc sortes uariæ, puncta figuræ iactatæ, taxillorum iactus, plumbeæ figuræ in aqua proiectæ, in apertum librum repens oculorum intuitus, occursus alicuius sententiæ ex im-

Sortes. prouiso, & alia uæsana indicia, quæ uno sortium nomine comprehenduntur, diuersas species κληρομαντίας faciunt: ut ἀστραγαλομαντέαν, quæ per talorum iactus fit, & ex numero oblato sumitur, cum de re numerata ueluti de numero maritorum, uxorum, liberorum, uillarum, & aliarum rerum

ἀστραγαλομ.

quæ-

quæritur: aut cum numerus iactus comparatur elogio. Libri enim eiusmodi elogiorum sunt omnibus de rebus & negocijs: ex quibus cuilibet assignatus est suus & situs taxillorum, & numerus quomodocunque cadentium. Qui cui elogio respondere deprehenduntur, id uaticinium ac responsum ad quæstionem propositam esse demonstrant. Tales libros etiamnum cum figuris & numeris alearum excusos, Galli plerunque animi causa habent. Orta prorsus fuit hæc diuinationis superstitio à Pythagoreis, ut & ἀρυθμαντία elementis, illi literarum certos tribuebant numeros; numeris uim occulti futurique præsagam.

ὀνομαντία sumitur ex cuiuscunque quærentis nomine, per elementa scilicet eius, eorumque figuras. Huic quidem persimilis est ἀλεκτρυομαντία; sed ridiculo mirabilique modo & inuento exercetur. Locus enim circumscriptus in circulum; distribuitur per partes uigintiquatuor æquales: in quarum unaquaque, litera Alphabeti scribitur, & unicuique literæ granum frumenti imponitur. Inde gallus ad hoc enutritus dimittitur: & obseruantur eæ literæ, quarum ille grana depascit. Valens Imperator cum mirè perplexus ac anxius esset de Successoris sui nomine, *gallus* uatidicus & Alectriomanticus depauit grana *imposita* his literis Θ. Ε. Ο. Δ. quibus Theodosius significabatur. Vide quomodo colludat huic impiæ persuasioni dæmon: ὀρνιθίαν similem Histrionum Memphiticorum recenset Ioannes Leo, qui exiguas auiculas capsulæ in abaci formam constructæ annexas ostentant, quæ rostro sortium chartulas tam dextri quàm sinistri ominis extrahunt. Qui sortem suam scire cupit,

ὀνομαντ.

ἀλεκτρυομ.

ὀρνιθ.

Li. 8. de scrip. Afri.

obulum auiculæ obijcit: quem roſtro excipiens, in capſulam defert: deinde progrediens, reſponſi chartulam eodem roſtro profert. Quomodo his quoque nugis dæmon colludat, ac utatur ad ſuperſtitionem animis inculcandam, facilè colligitur ex dicto Leone, qui peius quàm in chartula ſorte accepta conſcriptum erat, accidiſſe ſibi poſtea conquéritur.

...ιχειομαντ. Iam ad στιχειομαντέιαν, quæ repentino in librum apertum oculorum intuitu, ex ſententiæ uerſusque ad quæſtionem facientis occurſu ſumitur modò ad numerum iactarum alearum, modò ſine eo. Et quoniam poemata pro uaticinijs, ut poetæ pro uatibus habebantur, in ijs potiſsimum exercebatur. Hinc & in publicis cauſis Sibyllina carmina ita obſeruabantur, & inter priuatos Græcos Homerica, Latinos uerò Virgiliana. Socrates audiens in carcere recitari Achilleum illud apud Homerum,

9. Iliados. ἤματί κεν τριτάτῳ Φθίην ἐρίβωλον ἱκοίμην.

Prædicebat Æſchini ſe poſt triduum moriturum. Alexandro Seuero obuenit hic Virgilij uerſus,

Æneid. 6. *Tu regere imperio populos* Romani *memento.*

Poſt annos aliquot Imperium adeptus fuit Romanum Brutus, exquirens ſucceſſum prælij Pharſalici, in hunc Patrocli uerſum incidit,

...ler. l. 1. c. 5. *Iliad. 16.*

ἀλλά με μοῖρ' ὀλοὴ καὶ Λητοῦς ἔκτανεν υἱός.

Claudio imperatori obuenit,

Æneid. l. 6. *Tertia dum Latio regnantem uiderit æſtas.*

Nec ultra biennium imperauit. Eidem inquirenti de fratre occurrit uerſus, qui & Gordiano iuniori pòſt, ex ſexto Æneid.

Oſtendunt terris hunc tantum fata. —

Decem & ſeptem diebus à ſuſcepto imperio interfectus fuit: Opilius Macrinus num ad Imperium peruenturus eſſet ſcire deſiderans, in hos incidit Homeri uerſus,

ἀγρίῳ,

ὦ γέρον, ἦ μάλα δή σε νέοι τείρουσι μαχηταί, Iliad. 8.
σὴ δὲ βίη λέλυται, χαλεπὸν δέ σε γῆρας ὀπάζει.

Sanè senex ad imperium peruenit, nec diutius quatuordecim mensibus id retinuit, occisus ab Heliogabalo. Adriano imperatori dubitanti de animo ac amore Traiani erga se, sortes hæ Virgilianæ obuenêre ex sexto Æneid.

Quis procul ille autem ramis insignis oliuo,
Sacra ferens? nosco crines, incanaq; menta
Regis Romani. ——

Pòst adoptatus à Traiano, successit ei in imperio Romano. Claudius secundus Aureliani imperatoris prædecessor, inquirens de posteritate sua, incidit in illud primi Æneidos libri:

His ego nec metas rerum nec tempora pono.

Genus eius per longam posteritatẽ stetit. Et hæc ferè sunt & sortium & sortilegiorũ genera: quæ nõ solum à sortibus ex urna capiendis, aut aliunde legẽdis ita dicta mihi uidentur, sed etiam à lectione. Nam & uersus sorte oblati legebantur, ut suprà demonstrauimus: & sortes etiam fuisse acceptas pro syngraphis, aut scriptura Oraculorum, responsorumûe, constat ex Delphicis sortibus. Valerius Maximus scribit, legatos ad Delphicum oraculum missos ob exundationem lacus Albani, retulisse sortibus præcipi, ut aquam eius lacus emissam, per agros diffunderent. Et hinc sortilegos dictos existimarem, qui sortes istas ex charta uel membrana uel cortice legissent. Horatius in arte Poet. Lib. 1. cap. 6.

—— *Et diuina futuri*
Sortilegis nõn discrepuit sententia Delphis.

In his autem omnibus speciebus dæmonem suas artes, suasque præstigias non omittere: sed ferè semper adhibere, uel inde constare potest, quòd & *impijs ritibus* fiant, & non nisi ad credulitatem im-

piam hominibus inculcandam, idolomaniam stabi-bilienđam, & crudelitatem exercendam:

Ouid. 13 Metamorph.

— Duræq; iubent Agamemnona sortes
Immeritam sæuæ natam mactare Dianæ.

De γαστριμαντεία & Pythonicis.

Cap. XIIII.

QVanquam suprà de Pythonicis nonnihil attigimus, quia tamen ibi nihil explicare uoluimus aliud quàm nomina tantum, quibus Sacræ literæ magos appellant infames: hic Pythij uox accuratius nonnihil explicanda prius ob frequentem eius usum erit, quàm longius progrediar. Apollinem uerò Pythium quidam dicunt ob nocentissimum draconem πύθωνα, in infantia eius iaculis interemptum: unde spiritus ille, quo afflati futura prędicebant, Pytho uocari cœptus est. Alijs Pythium oraculum ἀπὸ τοῦ πυνθάνεσθαι, id est, à sciscitãdo sortitum nomen putatur, quod de futuris occultisq; & ignotis consulebatur. Ab oraculo autem oppidum, cui alioquin Delphorum nomen erat, πυθὼ: & Apollo, quem hominis specie ex solido auro conflatum, in templo uenerabantur, ac præsidere loco fingebant, Pythij nomen adeptus est. Mulierem quæ cum halitu dæmonẽ excipiebat, atque ipsius incitatione Græcè uaticinabatur, Pythiam ob eandem causam, & πρόμαντιν uocabant. Chrysostomus de Pythia uel Apollinis oraculo ita perhibet: Dicitur hæc Pythia fuisse fœmina, quæ super tripode diuaricatis cruribus malignũ spiritum inferius immissum, partesq; genitales è quibus loqueretur subeuntem excipiens, furore repleretur, & crinibus sparsis spumansque ore debaccharetur, funderetque insana oracula. Methodius Hieronymi testimonio, aduersus Origenem librum condidit περὶ πυθωνίασσης, ut ait Sophronius. Nam tertio περὶ ἀρχῶν Origenes dæmonem Pythonicum quosdam à tenella æta-

Pytho unde, & Pythium oraculum.

Pausanias in Phocicis.
Strabo lib. 9.
Pythia mulier.
πρόμαντις.

læ ætate possidere scribit. Diuinando etiam magnũ præstabat quæstum suis dominis puella illa in Actis Apostolorum, Pythonis spiritum habens. Videntur quoque hæ uates se prius aqua Cephisi fluuij prælabentis Delphos proluisse: quò fit ut Lucanus dicat, Fatidica Cephisus aqua, uel potius ex ea potasse, ut qui ex Gallo Phrygiæ flumine bibebant, statim furebant. Vnde Galli sacerdotes Cybeles dicebantur, de quibus idem Poeta sic: *Act. 16.*

— Crinemq; rorantes,
Sanguinei populis ulularunt tristia Galli.

Semetipsos enim castrabant, & inter sacrificandũ furiosorum instar erant. Nunc porrò ipsum diuinationis genus quod γαστριμαντία uocatur, considerabimus. Licet autem diuinatio sit spiritus in humano corpore conclusi, ratione tamen loci partisque ex qua profertur, diuersa est. In στερνομαντία enim spiritus inclusi pectori, cuius os στέρνον nominatur, uel suggerebant, uel uinctis compressisque linguis obsessorum, ipsi per os efferebant requisita præscitaq; uaticinia. At γαστριμαντία, uel γαστριμυντία uaticinia profert ex uentre spiritibus turgido. Quare qui hoc diuinationis genere obsidentur, Ventriloquos ab Augustino: ab Aristophane ἐγγαστριμύθους appellari diximus, nec aliter prolata fuisse uaticinia tum Pythonicorum, quorum in Sacris literis fit mentio, tum Pythiarum apud Delphos: licet alioquin ratione sexus discrimen aliquot fit, id quod nondũ animaduersum uideo. In mulierib. enim sonus horũ uaticiniorũ ex genitalib. partib. edebatur & audiebatur. Nec enim alia uia ex Pythijs Delphicis dæmon pronunciare solitus fuit, quàm diductis feminibus per inguen modo, quo dixi. Quin & Tertullianus, auctor grauissimus affirmat se uentriloquas uidisse fœminas, è quarũ pudẽdis uocula quędã dũ sedebãt, excitabatur, respõdebatq; sciscitãtibus.

γαστριμαντ. *στερνομαντ.* *γαστριμυντ.* *Lib. 2. cap. 2.* *4. Reg. 23.* *Act. 16.* *ἐγγάστριται,* *mulieres quomodo uaticinentur.*

li. 8. Antiq. lect. cap. 10.

Denique Cælius Ludouicus, patrum nostrorum memoria fœminam se uentriloquam crebrò uidisse Rhodigij. Italiæ urbe & patria sua, scribit: ex cuius pudendis uocem immundi spiritus per tenuem quidem, sed tamen prorsus intelligibilem sæpe audierit de rebus præteritis, aut præsentibus mirificam: at de futuris plerunque incertam, sæpe etiam uanam & mendacem. At in uiris hi spiritus impuri tanta turpitudine uaticiniorum suorum uoces & sonum edere non possunt: sed per honestiorem corporis partem, os scilicet eloqui coguntur, ut suprà dictum est de Euricle ab Aristophane celebrato: cuius Vespas cum anno Christi M. D. L X. Parisijs *Hadrianus* Turnebus (tum Græcarum literarum post Philosophiæ & Eloquentiæ regius professor) interpretaretur, audientibus meis filijs Theodoro iam iurisconsulto, & Henrico medico, palàm gestabatur olim se Lutetiæ uidisse persimilem illi Aristophanis Euricli hominem astutū, Petrum Brabantiū: qui quoties uolebat, toties ex ima parte corporis, ore quidē aperto, sed labijs immotis loquebatur, & hac siue arte siue exercitatione, siue dæmonis impostura multis passim imponebat. Nam cum Lutetiæ uirginem quādā formosam, sed patre orbatam, deperiret, nec matrē superstitem inducere posset ut eam sibi desponderet; tandē, cū ultrò citroq; hac de re colloquuntur, uocē edit è corpore, qua demortuus mulierculæ maritus de pœnarū grauitate cōqueri uidebatur, quas ob uxoris diffidētiam in purgatorio perpeteretur, quòd eò filiā à Brabātio toties expetitam, optimo uiro denegaret. Quibus illa questubus exterrita, uiriq; miserta, petitioni nebulonis assensit: quē tamen non tam filiā, quàm dotē ei à patre in testamento constitutā ambijsse, satis apparuit. Sex enim mensib. pòst, ubi puellæ bona decoxisset, uxore socruq; relicta, Lugdunum aufugit.

ἐγγαστρίμυθοι uiri quomodo uaticinentur.

Conficta mortui de Purgatorio querela.

Ibi

Ibi mercatorem quendam ac trapezitam prædiuitem obijsse intellexerat. Qui cũ haberetur iniustissimus, eo quòd omnia per fas ac nefas in uita corrasisset, filiũ Cornutũ, eius unicum hæredem, in porticu pone cœmiterium obambulantem, adit: & eò se missum innuit, ut quid opus facto esset doceret. Cęterùm dũ ei de patris anima potius, ac fama, quàm morte cogitãdum esse dicit, uox inopinatò inter loquendum patrẽ referẽs exauditur: quá cũ Brabantius ex uentre daret, se tamẽ expauescere mirũ in modum simulabat. Monebatur autem hac uoce filius, quẽ in statum pater iniusticia sua decidisset: & quantis purgatorij cruciatibus tũ sui, tum ipsius causa exagitaretur, eo quòd iniquorũ eum bonorum hęredẽ reliquisset: quáq; nullo modo liberari posset, nisi iusta à nato expiatione facta, & debitis in eos eleemosynis collatis, qui maximè tum tẽporis egebãt: eos autẽ esse Christianos à Turcis captos. proinde uiro qui cũ loqueretur crederet: hũc ad redimẽdos eos Constãtinopolim à pijs hominib. ablegatum, eiusq; rei ergò diuinitùs ad eum missum. Cornutus, homo minimè malus, etsi his auditis dolum haud animaduerteret: quia tamen durũ uidebatur istud de pecunia uerbũ, se deliberaturum respondit, & Brabantiũ eò loci postridie redire iubet. Interea anxius, de loco subdubitabat, in quo uocem exaudierat, quòd umbrosus esset, ac opacus, & hominum insidijs Echoq; aptus. Quare postero die eum in alium apertum, planum, nullisq; uepribus aut umbris impeditũ locum deducit. Vbi nihilominus eadem inter loquendũ repetebatur cantilena: hoc etiá addito, ut Brabantio statim sex Frãcorũ millib. numeratis, tres in singulos dies Missas redimeret pro salute patris: alioquin nullam apud inferos fore redemptionem. Vnde filius conscientia ac religione obstrictus, licet ægrè, totidẽ tamen Brabantij fidei cõmisit, omni legitimo accepti

Alius eiusdẽ dolus.

solutiq; testimonio neglecto. Pater ignibus ac Vulcani ictibus liberatus, in posterum quieuit, nec filiũ amplius interpellauit. Verùm miser Cornutus dimisso Brabantio, cum solito lætior esset, idq; reliqui mẽsarij satis admirari nõ possent, mox ut sciscitantib. causam aperuit, adeò statim irrisus fuit à cunctis, quòd & nũmis & cerebro emunctus & expurgatus esset, ut præ mœrore post aliquot dies mortuus, & patrem ad inquirendam ex eo rei ueritatem insecutus fuerit.

De γυρομαντεία & circulatoribus.

Cap. XV.

Muhazzimin. Reperitur Fessæ in Africa circulatorum, magorũq; genus, quod Muhazzimin uocant. Hi omnium promptissimè dęmonia dicuntur eijcere. γυρομαντ. Et quia illorũ uaticinio nõnunquã succedit euentus, dici nõ potest quàm ea res eorũ existimationẽ augeat: quẽ eijcere nequeũt, aereũ esse spiritũ asserunt. Modus autẽ adiurãdi dæmonis hic ferè est. Primò characteres circulosq; nonnullos in foculo aut alio quouis loco depingunt: deinde signa quædam in dæmoniaci manibus ac fronte describunt, illumq; miris modis fumigant: postea carmen componunt, ex dęmone sciscitantur, quà & quomodo huc intrauerit, quis sit, quod illi nomen: tandem ut exeat, præcipiunt.

Zairagia. Sunt & alterius generis, qui regula quadam Caballistica (Zairagia appellant) operantur. Hæc autem multis continetur scriptis. Naturalis siquidem scientia putatur: neque alios Fessæ reperias, qui maiori cum fide magisque indubitanter ad interrogata respondeant. Verùm hęc ars difficillima est. Qui enim huic operã dare uult, nõ minorem Astrologiæ, quàm Cabalisticæ cognitionem habeat necesse est. Ioannes Lib. 3. Leo Africanus testatur in descriptione Africæ, se uidisse quendã ęius artis peritum in unius figurę descriptione

ptione integrum consumpsisse diem, & figuras in húc
ferè componi modum. Primò circulos multos in maiori circulo ducunt: in primo crucē formant, in cuius
extremitatibus quatuor mundi plagas appingunt, Orientem, Occidentē, Austrū & Aquilonē: in cētro ubi
lineę concurrunt, utrūq; notant polū: extra primum
circulū, quatuor depingunt elementa: deinde circulū
in quatuor secát partes, & sequentē circulū in totidē:
post hęc quālibet partē in alias septē secát, quarū quālibet charácterib. maiusculis Arabicis insigniūt, adeò
ut quodlibet elemētū uigintiocto habeat characteres.
In sequēti circulo septē Planetas notát, in alio duodecim zodiaci signa, in sequenti duodecim mensuū Latina nomina, in alio uiginti octo lunę domicilia: in alio 365 anni dies depingunt, extra hunc uerò quatuor
uentos cardinales annotant. Deinde unam tantum
rei propositę literá sumūt, atq; per omniá ante enumeratá multiplicant, productumq; characteris numerū
quodámodo diuidunt, atq; pro characteris ratione loco aliquo collocát, utq; elemētū illud exigere uidetur,
in quo reperitur character siue figura. His omnib. ita
peractis, figurá animaduertunt, quæ cū numero iá producto conuenire uidetur: cū quo eodem modo procedunt, ueluti cum priore progressio, donec uigintiocto
characteres habeant, ex quib. uná dictionē colligunt:
ex dictione uerò oratio cōflatur, quæ ad rem ipsam in
quæstionē uocatá respondet. Ea porrò oratio semper
in carmē prioris speciei cadit, quod Arabes Ethauil appellát, cōponiturq; ex octo stipitib. & chordis duodecim iuxta Arabicę linguę metricá. Carmē igitur ex ijs
characterib. compositū, uerum atq; indubitatū rei propositę prębet respōsum (ut credūt) primò quid quęratur, deinde rei quęsitę sentētiá. Hi autē rarò errare dicūtur, ꝙ Cabalisticá admirádá reddit. Et quāquá naturalis habeatur, nihil tamē se uidisse affirmat Ioan. Leo,
quod

Ethauil

quod non præter naturam potius sit: & ita scribit porrò. Memini me quondá in loco aperto collegij regis Abuluná (quod Fessę uisitur) in area leuigato marmore strata insignem uidisse figuræ descriptioné. Areæ quodlibet latus quinquaginta erat ulnarũ: huius duæ tertiæ partes ijs occupabátur, quæ ad figurá pertinebant: tres uerò descriptioné faciebát, quorũ quilibet suũ tantũ curabat locũ, durauitq; ea descriptio per integrũ diem. Huiusmodi quoq; aliá Tuneti à quodá artis peritissimo descriptá uidi: cuius pater duo uolumina cõmentationũ in eius artis Canones cõscripserat, quos qui exactè sciũt, summo habétur ab omnib. precio. Ego solum tres, Tuneti unũ, Fessæ uerò duos uidere potui: duas quoq; in eius artis regulas, Explicationes, & Cõmentariũ Margiani cuiusdá, eius paréntis qué olim Tuneti uidi, & aliud ab Ibnu Caldim historiographo cõscriptũ. Artis regulæ cum Cõmentarijs possunt quinquaginta aureis haberi Tuneti. Breuiter, Fessæ tria in uniuersum sunt fatidicorũ & diuinorũ genera: primi, ut diximus Geomanticis uel Gyromanticis utũtur figuris. Alij aquá catino uitreo infusam olei guttula admixta, lucidam & transparentem reddunt, in qua tanquam in speculo dæmones confertim se uidere affirmant, qui exercitum numerosum repræsentant: quorũ nonnulli in itinere sunt, alij riuum transmittunt, alij terrestre prælium gerunt: quos quietos interrogát, dæmonibus nutu manuum uel oculorũ indicio respondentibus. ô temeraria credulitas. Vitreum uas pueris interdũ uix octauũ egressis annum in manũ dant, à quib. num hunc uel illum dæmoné uiderint, interrogant. Permulti eò dementię rediguntur, ut in his nugis magná pecuniæ uim profundant. Tertiũ genus est mulierũ ueneficarũ, quæ se cũ dęmonib. habere familiaritaté affirmant: dęmones autem aut rubros, aut albos, aut nigros appellant.

Libri de his artibus.

Fessæ tria diuinorum genera.

Hodie

Hodie adhuc in cœmiterio uel foro publico Constantinopoli diuinandi artem profitentur, uictũ hinc quæritantes, Turcæ uiri & mulieres, cum primis Ægyptiæ, ab initio idololatræ. Hi in arena notatis figuris, uel eiectis colligatis aleis, & notarum numero collecto, in libro nescio quid legentes submurmurãtesq; uaticinantur: uel ceram cum oleo confundentes, donec refrixerit expectant, ex apparentib. deinde characterib. diuinant: nõnunquam ex aqua, speculo, uitro, & id genus similib. organis presagiunt, haud dubiè ab impietatis & τῆς ἀπιστίας magistro ita instructi, ut eos lõga annorum serie quasi ab uberib. maternis uirulentũ eiusmodi lac exuxisse, minimè hæsitem. Sic de quodã diuino, Diophanes nomine, refert Apuleius: Corinthi nunc apud nos passim Chaldæus quidam hospes, miris totam ciuitatem responsis turbulentat, & arcana fatorum stipibus emerendis edicit in uulgum, qui dies copulam nuptialẽ affirmet, qui fundamenta mœnium perpetuet, qui negociatori cõmodus, qui uiatori celebris, qui nauigijs opportunus. mihi deniq; prouentum huius peregrinationis inquirenti, multa respondit, & oppidò mira, & satis uaria. Sed hæc omnia falsa esse, testatur Sibylla Erythræa, ἐπεὶ πλάνα πάντα τάδ' ἐστίν, ἅπερ ἄφρονες ἄνδρες ὀρθεύουσι καθ' ἦμαρ.

Turcarũ magica diuinatio.

Li. 2. de Aureo asino.

Lact. lib. 2 de Orig. err. cap. 17.

Magicorum uatum oraculis non esse credendum, nec eos esse adeundos.
Cap. XVI.

AT omnes hi prædictionum modi ἀναπόδεικτοι dicti, qui nullas in natura causas habent, seuerissimè in Lege diuina prohibentur, ubi diuersis appellantur uocibus: ut semper apud omnes gentes diuinationum imposturæ fuerunt uariæ. Mirandum uerò magnoperè, eò usque prudentiam hominibus eripi, ut audire, dicto parêre, compelli, ligarique

tiq; spiritũ natura nobilissimũ, malicia autẽ ob rebellionẽ nequissimũ, propria uirtute hominis, natura eo inferioris, & malignitate penè nõ imparis quandoq; arbitretur: quasi se homini prẹter naturã dederẽ uoluerit is, qui Deo creatori natura inuitãte subijci recusarit. Qui ergo naturẹ fœdus uiolarit, hic ne in usum nostrũ unquã seruabit pactionẽ? Adde, mendacẽ mendacijq; parentẽ, quæcũq; uera ad falsitatem, & quẹcunq; bona ad maliciam intorquere. Quis nisi luxatæ mentis huic fidat, ut de futura ueritate percunctetur, quã uel nullo modo sciat, quia eius naturẹ est minimè nota, uel desuper non reuelata: aut si sciat, malicioso astu mẽdacijs inuoluat. quòd si purè eã quãdoq; proferat, uel coactus id facit: uel si spõte atq; libẽter, malo tamẽ animo, pessimoq; fine proposito, ut scilicet perniciosius offendat in posterũ, & ueritate qualicunq; quẹ in reb. agendis parũ emolumenti allatura sit, prolata, demũ sub alia (quæ nisi integrè pernoscatur, sit graue incommodum uel exitium paritura) atrocius lædat, & mendacium ipsum ceu uenenatam escam & exitialẽ hamũ cautius tegat Tartareus ille piscator. Stultus itaque ille, qui hunc cõsultum abit: at stultior multo, qui inde redit, nisi resipiscat. Interim non inficior, cum ille rerũ naturas cognoscat, multa ex causis naturalib. eũ prius scire, quàm ab humano intellectu percipiantur: & tãto exactius, quãto eius ingeniũ est sublimius: ea autẽ ignaris uelut fur prænunciat, præsertim quorũ in actu uiderit initia: ut uaticinari & occulta rerum prẹnouisse credatur. Copiosè, doctè & piè in hanc rẽ, contra magicas prænotiones, disputat libris nouem de Prænot. maximè uerò lib. 7, Ioannes Franciscus Picus, philosophus insignis. Chrysost. in euangelium Ioannis, Homil 18. Prædictio, inquit, futurorum immortalis Dei duntaxat opus est. Quòd si aliquando dæmones aliquid prẹdixerunt, stultum & incautum uulgus

gus deceperunt. eorum namque uaticinia passim falsa deprehenduntur. Nonnihil in hanc rem quoq; dictum est lib. 1. cap. 9.

Quare Phauorinus apud Gell. deterrere uolens & depellere adolescentes à genethliacis istis & quibusdam alijs id genus, qui prodigiosis artibus futura omnia dicturos se pollicentur, & persuadere eos nullo pacto adeundos esse consulendosq;, huiusmodi argumentis concludebat: Aut aduersa, inquit, euentura dicūt, aut prospera. Si dicunt prospera, & fallunt, miser fies, frustra expectando: si aduersa dicunt, & mentiuntur, miser fies, frustra timendo. Si uera respondent, eaque sunt non prospera, iam inde ex animo miser fies, antequam è fato fias. si fœlicia promittunt, eaq; euentura sunt, tum planè duo erunt incommoda: & expectatio te spei suspensum fatigabit, & futurum gaudij fructum spes tibi iam deflorauerit. nullo igitur pacto utendum est istiusmodi hominibus res futuras præsagientibus. Lib. 14. cap. 1.

Proinde exquisitiorem artium harum diabolicarum enumerationem permitto illis, qui eas didicerunt, ac magistri doctorisq; sui consilio, ductu & opera, exercere perpetuò suo aliorumque exitio audent, quos in nefariorum suorum scelerum communionem perditissimè adducunt. Dolendum autem hanc pestem immaniter in totum Christianum orbem proserpere, grassariq; nimis: maximè ubi uox Euangelij obscurius sonat, & nescio quibus gentilitijs, & dæmoniaco astu non dubiè in hominum deceptionem excogitatis superstitionum ritib. diuini cultus ueritas conspurcari uidetur.

De quo-

De quorundam sacrificorum & monachorum magica diuinatione, medicationeq; falsissima.

Cap. XVII.

SVum adhuc locum in familia turgidorũ Pythio spiritu, hic inueniunt, Magorum albo inscribẽdi meritò, nec ulla ratione prętermittẽdi, pleriq; sacrifici & monachi, ut indoctisimi, ita & incomparabilis impudentiæ, perditisimæque impietatis homines (uiris pijs, quos unicè ueneror, nihil detractum hic uolo) qui medicinæ sacræ, quam ne primis quidẽ labris eos gustasse constat, cognitionem mentientes, facile cuiuis uulgari (Consulares, uel alicuius doctrinæ, iudicij, existimationisúe uiros nominare pudet) de morbo sciscitanti, consiliumque quærenti, è maleficio uel incantatione esse morbum progenitum, ore mendaci respondere, persuaderéque non uerentur. ac Pythij hi uates sæpenumero incantatricem uel sagam notoria sua arte per indicia, si dijs placet, indigitare nefariè audent: honestæ alicui, inculpatæ ac piæ matronæ hoc cauterium crebrò inurentes, à quo illa nunquam, uel eius soboles, ne in multam quidem posteritatem, sanari poterit. En uerò non rerum suarum sategisse se arbitrantur, quòd morbum mendaciter commententur: nisi etiam insontes calumnijs opprimant, odiaque plus quàm Vatiniana apud hoc credulum nimis hominum genus concitent, litibus integras uicinias personare faciant, amicitias diuellant, sanguinis necessitudine constrictum unionis uinculum dissoluát, ad pugnas promoueant, carceres procurent, cædes tandem uariè architectentur: aut eorũ qui insontem denotatam huius maleficij ficti effectricem uel uindicare, uel illi patrocinari student: aut etiã huius fœminæ ab alijs cæsæ, siue à magistratu male instituto punitæ. Horum uiuum si me testem dixero, men-

Sacrifici quidam inepti, maleficij morbũ mentiuntur, & eius reas statuunt insontes.

ro, mentiar minimè, etiamsi indignatione rumpantur ilia Codro, aut eius sectæ assectis. Ita hos ecclesiasticos scilicet uiros, eximia sui instituti mancipia, religionis potissimum pallio, strenuam sibi nauare operam & experitur & gloriatur heros illorum Beelzebub: qui ob pecuniæ aucupium, aut falsæ existimationis cupidine prurientes, hoc modo suas aliorumque animas dæmonibus prostituunt & deuouent: medicinam artium ut uetustissimam, ita & utilissimam, maximeque necessariam, eiusmodi incantationum opinione in naturalibus morbis ad uitæ & salutis perniciem defœdantes.

Medicina tium uetustissima.

Ex horum numero quidam nugaci Dialogo nuper Germanicè (Latinè etenim ob inscitiam non potuit) typis effuso scribit, mulieri cuidam uentrem in eam extumuisse molem, ut uterum gerere censeretur: & quùm ante Bacchanalia se partum edituram speraret, eoq; frustraretur, hanc ad ipsius opem confugisse: qui propinato pharmaco se expulisse duos nucleorum cerasorum iam partim germinare inchoantium, partim ad digiti altitudinem natorũ cantharos (quartas uulgus dictitat, sex libris mensura propemodum æquiualentes) addito iuramento asserit. Mendacij uerò impudentia hinc cognoscitur, quòd nusquam in alia cauitate huic excretioni idonea, quàm intestinorũ sinu contineri potuerint nuclei. si autem nouem circiter menses, à cerasorũ postremò natorum tempore in illis impacti, tumorem tantum excitarint iam egerminantes: qua uia quæso interea temporis per intestina arctissimè nucleorum mole infarcta, distentaq;, naturalib. patuit excremẽtis? Mirum quòd eidem cõmento non assuerit fœminã hanc medicamenti oblati operatione, eadẽ opera nucleorũ germen emittentiũ acer uo agrum cõseuisse: uel nisi eos expulisset, potuisse actis loco benè stercorato (cũ uenia id mihi dicere ob

Commentum cuiusdam pastoris.

n rei

rei insulsitatem liceat) radicibus, post paucos menses læta gignere protrudereq; in apertum aerem cerasa.

Idem ille in celebri apud Geldros oppido, ubi olim medicinam publico feci stipendio, in uirginum arctius occlusarum cœnobio, uni ualetudinis nonnihil afflictæ, maleficium esse quo exerceretur, persuasit: nec id nisi missæ sacrificio super puellæ uentrem celebrato, tolli posse, addit. quo permisso, peractoque, eam primùm maleficio cœpisse exagitari, quum leuiter antea naturali afficeretur malo, postea sæpenumero monasterij gubernatrix (quam Matrem appellant) nobilitate, ætate & probitate ueneranda expostulauit. Suos interim, qui ipsum ob religionis fortassis nomen admirentur, habet ridiculus hic actor & ineptiarum scriptor, etiam officio pastor: cuius, quanquam mihi intus & in cute noti, nomini parcit calamus, ob conscientiam, quæ modestiam imperat, aliorumque uitia tegi uult. Quare & alios similium maleficiorum reos, eiusdem ordinis homines penitiùs mihi cognitos, prudens prætereo. qui nisi resipiscant, quod ex animo illis optarim, timendum ne de ijs dixerit Isaias: Percussimus fœdus cum morte, & cum inferno fecimus pactum.

Maleficiū pastoru cuiusdā sacrilegum.

Isaiæ 27.

Huc referendus sacer ille magus, qui à dæmonijs edoctus, & ex tenebrarum officina proserpens, tragicæ comœdiæ actum nuper exhibuit ad hunc modum. Qui Hambachi suam præstat operam in cuniculis insidiandis Petrus, ubi haud ita pridem anno 1563. in principio Augusti, equum suspenso ceruici cymbalo, pascuis mandasset unde exilierat: ille ratus equum furto abductum, adijt sacrificum Pythium Gerardum nomine, uicarium in Blatsum, diœcesis Coloniensis: qui consulto prius suo ueritatis magistro, furem cum equo Rhenum Bonnæ traiecisse, ac in diuersorio proximo uenditurum asseruit. Ipse respon-

responsioni fide apposita, incúctanter insequitur, rogatque in Rheni traiectu, num talis equus ibi esset transuectus: quod factum esse intelligit, commonstraturque equi ductus ab uno loco in alium. Tandem post dies aliquot continuo itinere peruenit Hacckenbergum in comitatu Senensi, ubi uirum offendit armatum, qui ipsius uidebatur insidere equo. hunc adortus, de equo sibi restituendo, quem suum esse asseuerabát, agit, meditaturque qua parte non satis munita hunc confodere posset, si fortè ad pugnam ueniretur: in quem solum finem fabulam hanc machinatus fuerat mendax ille & sanguinarius homicida ab initio. Post multam altereationem actor hic contrectat equi testiculos, quos suo equo exemptos sciebat, color alioqui & forma omnino respondebant. Ita hic culpam deprecatus, rem omnem ordine recenset, domumque redit. In itinere autem intellexit, mox post eius abitionem equum inuentum fuisse mortuum, altero pede posteriore casu traiecto per funem collo alligatum, unde solui nequiuerat: quæ mortis causá extitit. Sic innotuit huius execrandi uatis & sacrifici ueritas, digno certè flagello puniénda. Alter autem sumptus & iacturam circiter dalerorum decem in eo itinere fecerat: hinc grauiter adhuc malefico sacerdoti coram me minitabatur.

In maleficium, & diuos, inscitiam suam & errores referunt indocti medici & chirurgi. Cap. XVIII.

NEc interim aliorum quoque ineptorum hominum, medicinæ cognitionem impudenter dolosèque iactantium, unicum esse asylum inficias eo, ut quum morbi essentiam, multoque magis eius curationem, ignorent, coganturque ex imperitia uelut cæci de coloribus iudicare, maleficium

mox esse affirment: hoc uelamine suam tegentes in artis sacræ operibus inscitiam, elabentesque non secus quàm indocta illa chirurgorum turba, confestim ad diuos, uelut Quirinum, Antonium, uel qualemcunque alium refert gangrænam uel sphacelum uel phagedænam, aut ulcera alia maligna siue curatu contumacia: quæ tamen ab initio non usque adeò fuerunt praua, quàm paulatim illorum, solum ex quibusdam unguentorum formulis incerta periculosaque ἐμπειρίᾳ medicantium ignorantia, in eiusmodi maliciam degenerarunt. At calumniam, aut potius iustè in eos instituendam actionem, hoc maleficij nominis prætextu cautè declinare student hi uerè malefici.

Cuiusmodi existunt quoque noui illi homines, qui nuper ignis chymici fumo insolescẽtes, ex cuiusdam Theophrasti Paracelsi, hominis profectò maledicentissimi schola proserpsere: peculiaria arrogantiæ, φιλαυτίας, & inanis gloriæ mancipia: qui uoce Stentorea, pollicitationibus & sesquipedalibus uerbis nihil non possunt, in hoc pulchrè suum imitati magistratum: ex cuius libro Paragrammon inscripto, primùm memoriæ commendarunt uoces non sani hominis spurcissimas, quibus medicam artem ueterem & sacrosanctã insectantur, calumniantur, reijciunt, pedibusque conterere satagunt, noua ementiti principia cum uocibus nouis: quæ nec ipsi quidem intelligunt, nec rationibus defendent, contenti uerborum inutilium, quibus sua Paracelsus oppleuit scripta, congerie & aceruo. Hic se medicinæ monarcham, ueræque artis inuentorem iactat: talem illum quoque habent, colunt & uenerantur eius sectatores. Hactenus itaque latuit illa artium utilissima, & cumprimis in conseruando genere humano, si quid aliud, necessaria. Nihil hic est quòd singulorum à Deo creatorum uires à rerum primordijs cognouerit Adamus, nihil item quòd

Theophrastus Paracelsus.

Genes. 2.

à me-

à medicis corpus patris aromatibus condiri uoluerit Iosephus, nihil quoque quòd pro medicis leges promulgarit ex Dei iussu Moses: uanum similiter elogiũ Iesu Syrach, quo medicos propter necessitatem ab Altissimo conditos, honore debito affici uoluit: ineptũ adhæc, quòd similitudinem ab eo quod in rerum natura non existebat, sumpserit Christus, docens, medico non opus esse bene habenti, sed ægroto. Lucam quoque medicum, & quidem dilectum, appellasse ac salutasse D. Paulum, testatur ueritatis liber. Hi certè ueterem coluêre medicinam rationi innixam, usuque ac ratione confirmatam, quam etiamnũ nos usurpamus. Nihil hic de uenturo in extremis diebus medicinæ Monarcha & inuentore, Paracelso Theophrasto. Neque hic chymiam haud leuem medicinæ partem eleuo, quam magnifacio, uti & omnes mecũ ueteres: eamq; nunc mirè exornari, est quod arti nostrę gratuler: at eius potentia contra quoscunq; morbos extrahi oleum, pulueres & sales confici ex sulphure, uitriolo, antimonio, & id genus mineralibus reliquis, uti & metallicis: nec tam eximijs dotibus herbas illas uarias multiplicesq;, uisu, odore, gustu & tactu cognitas, quas inde experientię testimonio contra morbos tam felici hucusq; usurpauimus successu, ab initio fuisse ornatas, nondum in animum inducere queo. Gen. 50. Exod. 21. Matth. 9. Coloss. 4.

Vt uerò institutum prosequar, huius scholæ antesignanus, & fictæ nobilitatis oberro, cuius nomen propalatione indignum est, intra menses tres ad nobilem accitus, in terra Iuliacensi ischiade aliquandiu crudeliter excruciatum, cui ex præpostera curatione in tumorem attolli cœperat femur sinistrum, intra mẽsem huic bonæ ualetudinis restitutionem addixit: grauiter in eum inuectus medicum, qui sub iuncturis cauterium antea impresſisset, quod tamen ab hoc Paracelsista denuò contra omnem rationẽ tempore & lo-

co inconuenientissimo inustum est. Hic primum exhibito aliquot diebus puluere sudorifero, imbecillitatem corporis totius ægroto acciuit. Elapsis diebus circiter tredecim, quum in deterius cuncta uergere animaduerteret æger, inquit: Quid si iam primum numerare mensis dies auspicemur? respondit alter, non: quandoquidem Coloniæ oleum in igne adhuc foueo, quo femori illito, prodibit etiam si in eo lateat dæmonium. Hinc oleum applicat, & alternis ferè dieb. cochlear propinat uini sublimati in puluerem purgantem aliquandiu infusi: cui suum quoque miscuerat calcinatũ, ut ille uocat. ita factũ est, ut quartaná febré simplicé, duplicem & triplicé ęgroto cócitauerit breui. En huius artis potentiá: Probatum est. Interim in horrendum tumorem excrescebat femur illud, nulla imminutione facta ex ardenti uino toties purgante: dextrum interea femur contabescebat ex diutini ulceris fluxione, quod sponte proruperat. Cruciatus prætereà intolerabiles lenibat quandoque, uigiliasque perpetuas horis pauculis infringebat exhibitione pilularum ad formam stercoris muris apparatarum, unde & Stercus muris Paracelsi nuncupatur: has cum uino Maluatico propinabat etiam in ipsa febre, quas multa cordis angustia consequebatur. Hoc opiatum stercus ex Ducatorum ueterum auro purissimo ui chymica extractum prædicabat: & quum hac ratione ægrotus ei ducatos Hispanicos & Roseos nobiles, quos uocant, in ampliorem eius stercoris confectionem numerasset: reuersus ille ex dicta hospitij sui urbe, aurum illud non satis purum fuisse asserit, ut aliud adhuc accederet, ab hoc artifice alterius caloris naturalis quàm chymici potentia decoquendum: id tamen quod impurius iudicabatur, ad nobilem non redibat. Hypericonis adhæc, fuga dæmonis nuncupatæ, floribus sacculo

insutis,

insutis, capitique subditis: item corallo ceruici appenso, circumligatoque supra utrumque carpum, maleficia arcere clàm conabatur. Vltra menses duos in curatione hac Paracelsistica perseueratum est. Simulatque igitur extrema imminere uideret, hic non medicus, sed monarchæ Paracelsi sectator primarius, domum reuertitur, allaturus ex fumo chymico potentiora: rediturum autem se post biduum triduumúe, pollicetur. Proinde quibusueheretur equis, mittit æger: morbum prætexit curator, & paucis diebus pòst, ad ægrotum hunc nobilem, nuncium ablegat cum literis fidele eius sodalitium, quibus Paracelsistæ morbum depingit: quod nimirum uoratis tribus uel quatuor granis pulueris, ab uno uomitu cum multa angustia postea euomuisset corium, carbones uarios, arenam lapideam, setas porcinas in crucium figuram compositas, & id genus monstra plura: & quod aliud nullum ipse pharmacum admitteret, quàm quod in cistula apud nobilem relicta conseruaretur, eamq; se desiderare. nec Paracelsistam secus credere subiungebatur, quàm Lamiam, quæ ipsum hoc infecisset maleficio, ipsius quoq; probata sępe medicamenta impedijsse, ne suum sortirentur effectum. calamitoso adhæc morbo per incantamenta nobilem hunc mutilasse. eas penes me habeo literas: nam in extrema illa desperatione, ne nostram ægroto afflictissimo denegaremus operam, rogabar unà cum docto exercitatoque illustrissimi nostri Principis chirurgo M. Cosma Slotena. Temerè autem huic nihil polliceri uoluimus: solùm uerò iam decem diebus admoliti manum, cataplasmatibus anodynis suppurantibusque cruciatuum intolerabilium lenimen induximus, ac pus promouimus eo studio, ut ex femore ante dies quinq; secto, pus album perfectissimum paulatim effluere siuerimus: & iam ultra

libras eius decem fermè in olla reseruatas effluxisse non mentior. Accessit etiam nonnihil mutationis in quartanarum triade: non enim ea malorum hydra omnino superari potest, hoc potissimum anni tempore hyberno in corpore usqueadeò corrupto, labefactatis uisceribus, & prostratis ex dolorum immẽsitate uiribus, qui mẽses aliquot continuò eum decubitu supino affixêre lecto. Quare licet ægrotum hunc iri consumptum nos iudicemus, à Deo tamen alij sperant gratiam & auxilium.

En inscitiæ pallium, carmina, incantamentum & maleficium. Naturales enim morbos pati nobilem ægrotum, experimur nimis. Nec pharmaca Paracelsistæ alio fuisse læsa maleficio, quàm malefico igne chymico, & rei ignorantia, testatur ipse effectus. Pulueris enim sudorifici uncia media quotidie bis sumpta, sudorẽ extorsit copiosum: uini sublimati cum cathartico puluere prius confusi cochlear, aluum turbauit, mouitque: stercus muris narcoticum ex opio nimirum apparatum, stuporem somnumque induxit: cauterij actualis ulceratum stigma, cum eschara, adhuc apparet: quorsum itaq; hæc à suo opere carminib. præpedita fuêre? Si insuper uera est epistolæ missæ narratio, Paracelsistarum oculos fuligine chymico obductos, facile suis quisquilijs perstringere ualuit indefessus ille ab initio impostor: figmentum uerò fuisse in eum finem adornatum, ne palàm fieret fucus & inscitia, censent cordatiores: quũ etiam intelligant, ex purissimo auro & lapidibus preciosis ui ignis dissolutis, eorũ medicamenta non cõfici, id quod tamen impudenter satis iactant, ut milliũ exactione liberiori ægrotorum cistas exonerent: interim nihil minus quàm aurũ uel gemmæ, medicamentis inest: & quidem rectè, quum nihil ad rem nostram sæpe faciant: sed uenena, aut uenenata ut plurimùm

ægrotis

ægrotis ingerunt, & si quæ salutaria per se noscuntur, ijs tale empyreuma ab ignis uehementia sæpenumero imprimitur: ut pro benignis reddantur uenenosa, urentia & caustica. Quanquam ignis chymici potentia liquores, olea & pulueres apparari, quibus summa inest tenuitas & uirtus admirabilis, non sum nescius. His nihil derogari, quinimò debitã attribui laudem uolo. Mihi solum controuersia est cum ijs, qui sub huius artis prætextu & ignorantia maleficiũ commentantur, falsoq; ęgrotis eius rei fidẽ imprimunt. Memoriæ fermè exciderat, eundem nostrum Paracelsistam magnifico L L. Doctori, uenerãdo seni, in maligna tibię exulceratiõe cõsuluisse, ut hydropiper aquę Rheni, in fluminis aduersi medio exhaustæ immersum, parti affectæ applicaret, & paulo pòst aliud similiter imponeret, atq; dies aliquot in ea curandi methodo persisteret, ablatasque herbas inter regulas lapideas curuas seponeret, uigilãti inspectione obseruans, nũ eæ putrescerent, contabescerentúe: quemadmodum enim illæ sicarentur, eodem modo & tibiæ ulcus siccitatẽ sortiretur. Quatuordecim diebus mutationem ulceris fore, ægroto pollicebatur: qui mensem integrum perseuerauit, sed frustra. Magica certè medicatio, hoc medicorum genere digna.

Ad diuos, morsus canis rabidi curationem, & epilepsiam, referunt inepti medici.

Cap. XIX.

HOc item albo dignabor eos, qui canis rabidi morsus curationem apud D. Hubertum Ardennatem, ex præscripto emendicandam impiè censent: & qui epilepsiam D. Ioanni, Cornelio, Valentino, aut Egidio consecrant. Næ hos eorum qui ad diuinos aut Pythiam familiam confugiunt, pœnam non immeritò subituros timendũ est. Non

Diuis non est asscribenda morborum curatio.

inconuenienter hic adducam obiter, sententiam ex senioris Hippocratis, uel alterius memorabilis uiri (ut uult Galenus) libello de Morbo sacro aut Comitiali, quem Epilepsiam Græci dicunt: in quo, quum prius, diuini nihil amplius huic inesse malo quàm alijs morbis, demonstrasset, sic inquit: Qui primi hunc morbum sacrum esse pronunciarunt, tales homines mihi fuisse uidētur, quales etiá nunc sunt magi & expiatores & circulatores, & quidam arrogantes, qui se uehementer pios esse simulant, & amplius quid scire. Hi itaq; consilij ac mentis inopiæ obuelantes ac prætexentes diuinitaté, quum nihil haberent quod exhibitū prodesset, ut ne manifesta fieret ipsorū ignorátia, sacram hanc esse affectioné pronunciarūt: & rationib. idoneis collectis, curationé cōstituerūt sibijpsis securam, expiamenta offerentes, & incantamenta, & à balneis abstinere iubentes, & à cibis multis ac ineptis ad hominū ægrotorū esum, &c. Deinde pallium nigrum nō esse habendū præcepêre: niger enim color mortalis est. neq; pedé supra pedé habendū esse, neq; manū supra manū: hæc enim omnia curationis impedimenta esse. Omnia aūt hæc diuinitatis gratia apponūt, uelut amplius quid scientes, & alios prætextus proferétes, quò si sanus æger euadat, ipsis gloria & dexteritas asscribatur: sin moriatur, in tuto positæ sint ipsorū excusationes: habeantq; prætextū, quòd ipsi non sint in causa, sed dij. Neq; enim medicamentū aliquod edendū aut bibendū exhibuerūt, ut ipsi in causa esse uideri posśint. Et paulo pòst: Talia itaq; dicētes & excogitantes, amplius quid se scire simulát, & homines decipiunt, proponétes his lustrationes ac purificátes, quū uerba ipsorū magna ex parte se ad Deū & dæmoniū extédant. Atqui mihi sanè nō de pietate uerba facere uidētur, uelut ipsi putant, sed potius de impietate: & quòd Dei non sunt, pietasq; ac diuinitas ipsorū impia est ac

Contra uersipes medicos, et sacrilegos magos, eximia Hippocratis sententia.

est ac scelesta, uelut ego docebo. Si enim & lunã abolere, & solẽ obscurare, tẽpestatemq; & serenitatẽ facere, pluuias item ac siccitates, & mare sterile, itẽq; terrã, & alia huiuscemodi omnia, se scire profitentur, siue ex sacrorũ mysterijs, siue ex alia quadam professione aut meditatione hanc potentiã iactent: qui talia studio habent, impij sanè mihi esse uidẽtur, & deos non esse putare: neq; si sint, aliquid posse, neque ullum aliquod extremũ etiam malum prohibere. Quod quum faciant, quomodo non ipsis infesti sint? Si enim homo incantamentis ac sacrificijs utens, & lunam abolebit, & solem obscurabit, & tempestatem ac serenitatem faciet: non utique ego horum aliquid diuinum esse putauerim, sed humanum, si diuinitatis potentia ab humana uoluntate superatur, & in seruitutem redacta est. Fortasis autem hæc non hoc se modo habent: sed homines uictus indigi, multa & omnigena moliuntur & euariant, tum in alia omnia, tum in hunc morbum, in singulis affectionis speciebus causam Deo ascribentes. Non enim semel, sed sæpius eorundem mentionem faciunt. Siquidem enim capras imitentur, & si balatum edant & frendant, & si dextris partibus conuellantur, Matrem deorum causam esse aiunt. Si uerò acutiorem & concitatiorem sonum emittant, equo assimilant, & Neptunum authorem esse dicunt. Sed si aliquid stercoris etiam emittant, quod sæpe quibusdam contingit, præ morbo coactis, Hecates Enodiæ appellatio additur. Si autem tenuiorem & densiorem uocem edant, uelut auiculæ, Apollo Nomius, id est pastor: si uerò spumam ex ore remittant, ac pedibus calcitrent, Mars causam habet. Quicunque porrò pauores noctu ingruunt, timoresque ac deliria, & exultationes è lecto, terroresque ac fugæ foràs, Hecates insidias esse dicunt, & heroum insultus, expiamentisque utuntur ac incanta-

mentis,

Qui se potestatẽ habere aeris iactant, impij sunt.

Posteri nimis religiosi, idolorum nomina cum nostra religionis diuis commutarũt, quib. uarias illas epilepsiæ species dedicauerunt.

mentis, & scelestissimum ac impijssimum (meo sanè iudicio) faciunt numen. Expiant enim morbo correptos sanguine, itemque alijs sceleribus inquinatos aut iniustos, aut ab hominib. intoxicatos, aut qui scelestum aliquod facinus perpetrarunt: quos contraria his facere oportebat, sacrificare nimirum ac precari, & ad templa progressos dijs supplicare. Nunc uerò horum quidē nihil faciunt: uerùm expiant, & alia expiamenta terra occultant, alia in mare proijciunt, alia ad montes deferunt, ubi nemo attingat, neq; conculcet. Oportebat autem ea ad templa deferre, ac Deo contribuere, siquidem Deus est author. Non tamen ego puto hominis corpus à Deo inquinari, sordissimum scilicet à purissimo. Verùm etiamsi contingat ab aliquo inquinari, aut quid perpeti, cupierit utique à Deo purgari ac purificari magis quàm inquinari. Deus itaque est qui maxima ac sceleratissima peccata purgat & purificat, & liberatio nostra existit: ipsique terminos templorū ac delubrorum dijs designamus, ut nullus qui non purus sit, eos transcendat: & ingressi respergimur, non uelut qui inquinemur, sed si quod etiam prius scelus habemus, purificemur. Et de expiationibus quidem sic se res habere mihi uidetur. Hic uerò morbus nulla re diuinior reliquis mihi apparet: sed naturam habet quam etiam alij morbi, & caussam unde singuli gignuntur. Naturam autem & caussam ab eodem Deo fieri, à quo etiam alia omnia. Hactenus Hippocrates: cuius argumenta, ut nostro instituto non inutilia, fusius commemorare uisum est.

Christiana Hippocratis sententia.

Magicas artes esse uanas comperit Nero, easq; & earum sectatores damnauit Moses. Cap. XX.

Lib. 30. ca. 2.

AT cum Plinio & Mosis edicto, telam enarrandis breuiter fallacium magorū operibus contextam absoluo. Tradit ille, ætate sua principē

Neronem uanas falsissimasque comperisse artes magicas. Quippe, inquit, non citharæ tragicique cantus libido illi maior fuit, fortuna rerum humanarum summa gestiente in profundis animi uitijs: primumque imperare dijs concupiuit, nec quicquam generosius uoluit. Nemo unquam ulli artium ualidius fauit. Adhæc, non opes illi defuêre, non uires, non discendi ingenium, aliaque non patiente mundo. Immensum & indubitatum exemplum est falsæ artis, quam dereliquit Nero. Magus ad eum Tridates uenerat, magos secum adduxerat, magicis etiam cœnis eum † initiauerat: non tamen, quum regnum ei daret, hanc ab eo artem accipere ualuit. Proinde persuasum fuit, intestabilem, irritam, inanem esse, habentem tamen quasdam ueritatis umbras: sed in ijs ueneficas pollere artes, non magicas. Nero in exquirendis magicis artibus paulo curiosior, quòd nullum certæ ueritatis signum argumentumúe perspexisset, eas sustulit. Eò etenim earum uanitas proserpserat, ut sapientibus etiam ethnicis odio essent, & execrabiles. Interdicuntur quoque & damnantur earum affectatores seuerissimo Dei mandato in Leuitico, tum etiam Deuteronomio: Non inueniatur in te ducens filium aut filiam in ignem, diuinans diuinationem, obseruans dies, non diuinans ex sortibus, non incantans aut exercens præstigias diabolicas: non cõsulens Pythonem, non interrogans mortuos: quia abominatio est Domino omnis faciens hæc. Quod hi tolerarentur, audirenturque, Esaias uaticinatur casum & interitum Babylonis, cui & in primis exitio fuit huius teterrimæ artis studium, quum ad ultimum à Cyro rege sub Persarum imperium redigeretur. Ita clamat diuinus uates: Venient tibi duo hæc subitò in die uno, sterilitas & uiduitas, propter multitudinem maleficiorum tuorum, & propter duriciem incantatorum tuorum,

Magicas artes uanas esse comperit Nero.

† *aliàs inuitauerat.*

Leuit. 19. 20.
Deuter. 18.

Esaia 47.

rum, uehementem. Et subijcit: Sta cum incantatorib. tuis, & cum multitudine maleficiorũ tuorum, in quibus laborasti ab adolescentia tua, si fortè quid prosit tibi. Meritò itaq; apud priscos semper in quæstione fuit, incantamenta ualerent'ne aliquid, quum meræ sint præstigiæ.

DE LAMIIS. LIBER III.

Quid Lamia sit. Cap. I.

Lamia cur dicta, indicat Dürus Libytorum lib. 2. Fast. 6.

VNC ad Lamiæ historiam me confero, uulgò strigæ, à strige aue nocturna & infausta, quam pulchrè depingit Ouidius:

Sunt auidæ uolucres, non quæ Phinæia mensis
Guttura fraudabant, sed genus inde trahunt:
Grande caput, stantes oculi, rostra apta rapinæ,
Canicies pennis, unguibus hamus inest.
Nocte uolant, puerosq; petunt nutricis egentes,
Et uitiant cunis corpora rapta suis.
Carpere dicuntur lactentia uiscera rostris,
Et plenum poto sanguine guttur habent.
Est illis Strigibus nomen: sed nominis huius
Causa, quòd horrenda stridere nocte solent.
Siue igitur nascuntur aues, seu carmine fiunt,
Næniaq; in uolucres falsa figurat anus.

Sagam quoque nuncupant, à satagendo. hanc igitur appello, quæ ob fœdus præstigiosum aut imaginarium cum dæmone initum, propria ex suo delectu uoluntate, uel maligno dęmonis instinctu impulsuûe, illiusque ope, qualiacunque mala uel cogitatione uel imprecatione, uel re ludicra atque ad institutum opus inepta designare putatur: uelut aerem insolitis ignire fulminibus, tonitru terrifico concutere, damnosa grandinis insoliti multitudine ferire, tempestates excitare, segetem in agro lætam aliò transferre aut depo-

de populari, morbos præter naturam hominibus bestijsq; ciere & mederi, paucis horis longissimè euagari, choreas cum dæmonibus ducere, epulari, succubũ agere, homines in bestias commutare, & mille monstrosa rerum ludibria ostentare. Ad cuius longiorem descriptionem facient quorundam poetarũ (licet peculiare illud nostrarum Lamiarũ genus, quod ob opinioné maleficij hominib. & brutis in exitium eo quo audietur modo illati, nostro seculo côburitur, eos nõ nouisse existimem) uersus, ex peruersæ opinionis officina deprompti. ut Virgilij libro quarto Æneidos, ubi Dido ad Annam sororem ait:

Hinc mihi Massilæ gentis monstrata sacerdos,
Hæc se carminibus promittit soluere mentes
Quas uelit, ast alijs duras immittere curas,
Sistere aquam fluuijs, & flumina uertere retrò,
Nocturnosq; ciet manes: mugire uidebis
Sub pedibus terram, & descendere montibus ornos.

Et in Damone, seu Pharmaceutria, Ecl. 8.

Carminibus Circe socios mutauit Vlyßis. Item:
Picus equûm domitor, quem capta cupidine coniunx,
Aurea percussum uirga, uersamq; uenenis
Fecit auem Circe, sparsitq; coloribus alas.

Omnipotentiam quoque Circes maleficæ prædicat Homerus. Item:

Frigidus in pratis cantando rumpitur anguis.

Quibus non apud Ouidium gloriatur malefica?

Cum uolui, ripis ipsis mirantibus, amnes
In fontes rediêre suos: concussaq; sisto,
Stantia concutio cantu freta. nubila pello,
Nubilaq; induco: uentos abigoq;, uocoq;.
Vipereas rumpo uerbis & carmine fauces:
Viuaq; saxa, sua conuulsaq; robora terra,
Et syluas moueo: iubeoq; tremiscere montes,
Et mugire solum, manesq; exire sepulchris,
Te quoq; Luna traho. —

Item

Item de Medea legitur:

Verbaq; ter dixit placidos facientia somnos,
Quæ mare turbatum, quæ flumina concita sistunt.

Et paulo post:

Ter se conuertit, ter sumptis flumine crinem
Irrorauit aquis, ternis & hiatibus ora
Soluit. Et de eadem:

Et miserum tenues in iecur urget acus. Item:

Carmine læsa Ceres sterilem uanescit in herbam,
Deficiunt læsi carmine fontis aquæ.
Ilicibus glandes, cantataq; uitibus uua
Decidit, & nullo poma mouente fluunt. Horatius:

Quæ sidera excantata uoce Thessala,
Lunamq; cœlo diripit.

Et Tibullus de fascinatrice:

Hanc ego de cœlo ducentem sidera uidi,
Fluminis ac rapidi carmine uertit iter.
Hæc cantu finditq; solum, manesq; sepulchris
Elicit, & tepido deuorat ossa rogo.
Cum lubet, hæc tristi depellit lumina cœlo:
Cum lubet, æstiuo conuocat orbe nubes.

Lib. 6. de Bello ciuili.

Item de incantationis ui copiosè scribit Lucanus:

Mens hausti nulla sanie polluta ueneni,
Incantata perit. Paulo post:

Cessauere uices rerum, dilataq; longo
Hæsit nocte dies, legi non paruit æther,
Torpuit & præceps audito carmine mundus.

Et paulo antè:

Carmine Thessalidum dura in præcordia fluxit,
Non fatis adductus amor, flammisq; seueri
Illicitis arsere ignes. Item:

Gens inuisa dijs, maculandi callida cœli,
Quos genuit natura mali: qui sidera mundi,
Iuraq; fixarum possunt peruertere rerum.
Nam nunc stare polos, & flumina mittere norunt,

Aethera

Aethera sub terras adigunt, montesq; reuellunt.

C. Manilius Astronomices suæ lib. 1.

— Linguis dixêre uolucrum,
Consultare fibras, & rumpere uocibus angues,
Sollicitare umbras, imumq; Acheronta mouere,
In noctemq; dies, in lucem uertere noctes,
Omnia conando docilis solertia uincit.

Apud Maronem adhæc sacra inferis Magica se facturam simulans Dido, est

Vnum exuta pedem uinclis in ueste recincta:

uidelicet è ritu & consuetudine nocturnorum sacrorum & maleficiorum: ut & apud Ouidium,

Egreditur tectis uestes induta recinctas,
Nuda pedem, nudos humeris infusa capillos.

Apud Horatium tamen malefica succincta est, 1. Serm. Sat. 8.

Vidi egomet nigra succinctam uadere palla
Canidiam. —

Sine calceis tamen & capillo passo,

— Pedibus, inquit, *nudis passoq; capillo.*

Quòd autem Horatius addit,

— Scalpere terram
Vnguibus, & pullam diuellere mordicus agnam

eò facit, quòd maleficæ solebant in scrobe sacra facere dijs inferis: ut apud Ouidium,

Haud procul egesta scrobibus tellure duabus
Sacra facit. —

Quod quidem & ab Homero in Odyssea cantatur. Nec est de nihilo à Marone dictum,

Falcibus & messæ ad lunam quæruntur ahenis
Pubentes herbæ. —

Quandoquidem & æri uim medicatam inesse credebatur, uti ahenis potius falcibus à malefica secarentur herbæ, quàm ferreis. Et ad lunæ lumen lectas herbas efficaciores maleficijs censebatur, quòd

lunam maleficijs præesse existimaretur, & herbas sua quadam spuma & saliua inficere. Lucanus:

Donec suppositas propior despumet in herbas.

Vbi uerò Lucanus agit de maga illa Thessala manes euocante, maleficij materiem affingit:

Huc, quicquid fœtu genuit natura sinistro,
Miscetur: non spuma canum, quibus unda timori est,
Viscera non lyncis, non duræ nodus hyænæ
Defuit, & cerui pasti serpente medulla:
Non puppim retinens Euro tendente rudentes
In medijs echineis aquis, oculiq; draconum:

& reliqua. Huc faciunt Grugnæ Stryacis Carossæ Macaronicorum libri 5. Carmen mirè festiuum est, ridiculumque, Italicis dictionibus singulari lepôre & artificio ubiq; immixtis.

Quanquam poetarum assertio, uel etiam contradictio, parum ponderis hic apud me obtinet: tamen ut curiosioribus satisfiat, libet paucis hæc tela obiter eodem retorquere arcu. Si quid Medea, hac arte cumprimis celebris, hic potuisset, minimè prætermissura erat, à Iasone uincta, cum clamaret:

— Si possem, sanior essem:
Sed trahit inuitam noua uis. —

Maleficijs Medeæ præponderabat Iasonis forma. Adhæc Circe maga formosissima, quæ quicquid uellet, posse repellere, allicere, ligare, impedire, euocare credebatur, suum nequiuit remorari Vlyssem: magisque sine arte Vlyssi deuincta est, quàm Vlyssem cum omnibus suis artibus uel uinxerit, uel deluserit. Sic de Vlysse cecinit Ouidius:

Lib. 1. de Remed. amoru.

Nulla recantatas deponent pectora curas,
Nec fugiet uiuo sulphure uictus amor.
Quid te Phasiacæ iuuerunt gramina terræ,
Cum cuperes patria Colchi manere domo?

Quid

Quid tibi profuerint Circe Perseidos herbæ,
Cum tibi Neritius abstulit aura rates?
Omnia fecisti, ne callidus hospes abiret:
Ille dedit certæ lintea plena fugæ.
Omnia fecisti, ne te ferus ureret ignis:
Longus in inuito pectore sedit amor.
Vertere quæ poteras homines in mille figuras,
Non poteras animi uertere iura tui.
Diceris his etiam, cum iam discedere uellet,
Dulychium uerbis detinuisse ducem:
Non ego, quod primum (memini) sperare solebam,
Iam precor, ut coniunx tu meus esse uelis:
Et tamen ut coniunx essem tua, digna uidebar:
Quòd dea, quòd magni filia Solis eram.
Ne properes oro, spacium pro munere posco:
Quid minus optari per mea uota potest?
Et freta mota uides, & debes illa timere:
Vtilior uelis postmodò uentus erit.
Quæ tibi causa fugæ? non hic noua Troia resurgit,
Non aliquis socios rursus ad arma uocat.
Hic amor & pax est, in qua malè uulneror una,
Totaq; sub regno terra futura tuo est.
Illa loquebatur, nauem soluebat Vlysses,
Irrita cum uelis uerba tulêre noti.
Ardet, & assuetas Circe decurrit ad artes,
Nec tamen est illis attenuatus amor.
Ergo quisquis opem nostra tibi poscis ab arte,
De me ueneficijs carminibusq; fidem.

Porrò quòd Vergilius in Damone dicat,
Carmina uel cœlo possunt deducere Lunam:
Atq; apud Horatium glorietur Canidia,
Polo deripere Lunam uocibus possum meis:
Et saga apud Ouidium iactet,
Te quoq; Luna traho: hoc scitè ab Hippocrate diluitur. Si enim, inquit, homo carminibus Lunam dedu- *Libel. de Epileps.*

cere cœlo posset, tū certè Deus & mens diuina, astrorum conditor & rector, hominū potestati, magorūq́; incantamētis (quod dicere nefas est) esset obnoxius. Sed hanc fouet eiusmodi opinio causam. Aganice, ut Plutarchus refert, Hegetoris Thessali filia, siderum in plenilunijs defectus perita, ac temporis gnara quo luna obiectu terræ umbra obnubilaretur, quū hæc muliercnlis credulis præsaga futuri prędiceret, præcantatione lunam subducere cœlo credebatur. Tamen Pirithoum primum à cœlo detraxisse lunam, fingi à poetis, non ignoro. Hæc Propertius ita ridet:

De præcept. connub.

Luna unde dicatur cælo deduci.

Lib. 1.

At uos, deductæ quibus est fallacia lunæ,
Et labor in magicis sacra piare focis:
En agedum dominæ mentem conuertite nostræ,
Et facite illa meo palleat ore magis.
Tunc ego crediderim uobis, & sidera & amnes
Posse Cyrenæis ducere carminibus.

Quorundam poematum huius argumenti explicationem, etiam circa Libri sequentis finem comperies.

Cap. 22.

At apud hæc poetarum commenta locum merentur infinitæ historiæ, fabulis fabulosiores, XI libris Metamorph. siue lusus asini conscriptæ à L. Apuleio Madaurēsi, philosopho Platonico. Ex ijs accipe duas, ut cum his conferantur, fidemq́; parem sortiantur illa, quæ frequenter adhuc nostro hoc æuo à malè credulo ac dementato uulgo tanquā uera narrantur, licet sint mendacia mera, quibus etiam facilè ab alijs datur fides. Cauponam reginam hoc modo describit: Saga est, & diuinipotens, cœlum deponere, terram suspendere, fontes durare, montes diluere, manes sublimare, deos infirmare, sidera extinguere, tartarum ipsum illuminare. Amatorem suum, quòd in alium temerasset, unico uerbo mutauit in feram castorem: quòd ea bestia captiuitati metuens, se ab insequen-

Lib. 1. de Asino aureo, Apuleij fabula.

quentibus repræcisione genitaliũ liberat: ut illi quoque simile, quòd Venerem habuit in aliam, proueniret. Cauponem quoque uicinum, atque ob id æmulũ, deformauit in ranam: & nunc senex ille dolium innatans uini sui, aduentores pristinos in fece submissus, officiosis ronchis raucus appellat. Alium de foro quidem, quòd aduersus eam loquutus esset, in arietẽ deformauit: & nunc aries ille causas agit. Eadem amatoris sui uxorem, quòd in eam dicaculè probrum dixerat, iam in sarcinam imprægnationis obsepto utero, & repigrato fœtu, perpetua prægnatione damnauit. Et ut cuncti numerant, octo annorũ onere misella illa, uelut elephantem paritura, distenditur. Et lib. 2. de Pamphile Miloni nuptui tradita hęc scribit: Maga primi nominis, & omnis carminis sepulchralis magistra creditur, quæ surculis & lapillis, & id genus friuolis inhalatis, omnẽ istam lucem mundi sideralis, imis tartari & in uetustum chaos submergere nouit. Nam simul quenquam conspexit speciosæ formæ iuuenem, uetustate eius sumitur, & ilicò in eum & oculum & animum detorquet. Minus morigeros & uiles fastidiens, in saxa & in pecua, & quoduis animal punctò reformat. Alios uerò prorsus extinguit. Longioris moræ in ijs recensendis me pudet, quare figmentorũ enarrationem obsignabo cum his Apuleij uerbis lib. 1. Næ istud mendacium tam uerum est, quàm si quis uelit dicere, magico susurramine amnes agiles reuerti, mare pigrum colligari, uentos inanimes expirare, Solem inhiberi, Lunam despumari, stellas euelli, diem tolli, noctem teneri.

Lamiarum professionis modus ineptus, nec cohærens. Cap. II.

Professionis Lamiarũ modus ineptus, nec cohærens.

ATqui ut omnia satanæ instituta minimè cohærent, uariaque & mendacia comperiuntur: ita & professionis modus ineptus mancusq; est,

ac diuerse à quolibet eius factionis reo, quæstionibusq; subiecto narratur. Exépla sunt obuia in Malleo maleficarũ, libro sic inscripto, ubi legitur: Modus profitẽdi duplex est. unus solẽnis, per simile, ad uotũ solẽne: alius priuatus, qui seorsum dęmoni quacunq; hora fieri potest. Solennis inter eos fit, ubi Lamiæ in certã cõcionẽ statuto die ueniunt, & dæmonẽ in assumpta effigie hominis uident: qui quũ de seruáda sibi fide admonuerit, successumq; in reb. mundanis prosperũ & uitę longitudinẽ promiserit, quę præsentes sunt, nouitiá suscipiendá ipsi commendant. Et dæmon si in abnegáda fide, cultu Christianismi, & extẽsa muliere (sic enim beatissimá uirginem Mariam nuncupant) & in sacramẽtis nunquá uenerandis inuenerit nouitiá seu discipulũ procliuẽ, tunc dæmon manũ extendit: ac uiceuersa discipulus seu nouitia stipulata manu, illa seruaturũ se pollicetur. hinc dæmon subiungit, ea nõ sufficere: sed omagiũ deinde petit, continẽs, ut anima & corpore se in æternum illi dedat, & pro uiribus alios quoscunq; utriusq; sexus illi adiungere uelit. Addit deniq;, ut certa unguenta ex ossibus & membris puerorũ, & præcipuè renatorũ fonte baptismatis, sibi conficiat, per quæ omnia sua instituta ipsius adminiculo explere poterit. Hunc modũ nos inquisitores (scribũt Mallei maleficarũ authores) cognouimus in oppido Brisiaco Basiliensis diœcesios, plenè à saga iuuencula informati. Deinde pòst legitur: Pręfato inquisitore mihi referente intellexi, in ducatu Lausanensi quosdam magos coxisse & comedisse proprios infantes. Modus autem discendi talem artem fuit, ut dixit: quòd magi in certam ueniant concionem, & opere eorum uerisimiliter dæmonẽ in asciticia hominis specie conspiciant, cui discipulus necessariò dat fidem de abnegando Christianismo, de eucharistia nunquam adoranda, & de calcando super crucem, quando latẽter pos-

Prima secundæ partis q. 1 cap. 2. 3.

Nõ manum, sed eius formã extendit, tum spiritus carnem & ossa nõ habeat, fallax itaque est stipulatio, nec ullius momenti.

set. Fuit insuper fama communis, Petro iudice in Boltingen narrante, quòd in terra Bernensium tredecim infantes à Lamijs essent deuorati: quamobrem etiam in tales parricidas satis duriter exarserat publica iusticia. Alius postea iuuenis, tamen uxoratus, hunc refert ordinem: Oportet primò Dominico die, antequam aqua benedicta consecratur, discipulũ futurum cum magistris templum ingredi, & ibidem abnegare, &c. Deinde omagiũ præstat magisterulo, id est paruo magistro: ita enim dæmonẽ, nec aliter, uocant. Sequitur postremò: De utre bibit, ut audies: quo facto, statim intrinsecus sentit se imagines nostræ artis cõcipere, & principalib. ritibus huius sectæ imbui, confirmariq;. Quũ autẽ modum quo infantes comederent, à saga capta inquireret Petrus: hęc respondit, illum talem esse. Infantib. nondum baptizatis insidiamur, uel etiã baptizatis, præsertim quando crucis signo & orationibus nõ muniũtur. Hos in cunabulis, uel ad parentũ latera iacentes, ceremonijs nostris occidimus: quos, postquam putantur oppressi esse, uel aliunde mortui, ex sepulchro clàm suffuramur, & in olla decoquimus, donec euulsis ossibus, uelut cera ferè potabilis efficitur. De solidiore materia unguentum facimus, nostris uoluntatibus, artibus & transuectionibus commodum: de liquidiore uerò humore, utrẽ implemus: ex quo quicunque biberit, additis ceremonijs paucis, euestigiò nostræ artis conscius redditur, & magister. Hæc ille.

Vnguentum terribile.

Potus tartareus.

Professio Lamiarum diluitur, ostenditurq; fœdus esse præstigiosum, stultum, & nullius ponderis. Cap. III.

Qvàm hæc nõ cohæreant, sint absona indignaque quibus fides uel leuiter adiungatur. quilibet, dũmodò nõ omninǫ sit mẽtis inops, facilè

 iudica-

iudicabit. Fœdus aũt esse præstigiosum, phantasmate aut imaginatione, uel phantastico præstringentis spiritus corpore fallaciter apparente: uel neruis opticis seu uisorijs indita subdolè, quá satan uult, specie, commotis huc humorib. & spiritibus idoneis: uel sibilo, susurro aut murmure in organis auditus, uitiatę formis imagini respódéte, spirit9 maligni arte exeito cóflatũ stabilitũq;, ac inde nullius esse ponderis, facilè cognoscitur: potissimùm si diuersa cõtrahentiũ essentia, contractus forma, modus, & circũstantiæ, perspicaci mentis acie inspiciantur, atq; rationis fideiq; nostræ æquilibrio exactius pensiculentur. Sic plerasque omnes actiones Lamiæ hactenus attributas, quas suas esse, malesana quoq; fatetur, ex corrupta à prętigiatore uirtute imaginatiua, non Lamiæ, sed ipsius satanę existere, palàm fit: cui minimè opus est alterius adminiculo in sua potentia ostendenda, aut actionibus declarandis, qui nec ullius uoluntate aut imperio cogitur quàm Dei, & huius ministrorum bonorum: malis non coactus, sed sponte & quidẽ libenter obsequitur malicio-sus ille ueterator, secus licet fingat, simuletque, teste Porphyrio, ut suis præstigijs non magis irretiat. Non autem strictè colligari pactũ imaginariũ, doloq; malo mendaciter ab altera parte initũ necesse est, quũ à pręstringẽte spiritu apud stupẽtẽ, nec mentis compotẽ satis hominem, aliter fieri nó potest. Præterea dolosa hæc stipulatio, maximè in perniciosum finẽ conficta, sine testibus aut uadibus contra Dei uoluntatem, si tantũ habebit momenti, ut nulla queat rescindi ratione: at necessariò eius uirtute alter alterius uoluntatem sequi, illiusque præcepto morem gerere compellatur: quur pactum illud prius in baptismo ex peculiari Dei uoluntate & mandato, solennibus uerbis uerè sancitum, & quidem interpositis fideiussoribus, tanquam prærogatiua non pręponderabit? At-

qui,

qui, fidem Christianam hic abnegasse anum miseram, obijcies. Et nos, quotquot aliam salutis uiam quærimus, quàm Christum IESVM, eius præcepta obseruantes, uestigijsque insistentes, uiua in ipsum fide per dilectionem operante, fidem abijcimus, reipsa testati mente sana, quod illa uel ætate stupida, uel sexu inconstans, uel impotentia mentis lubrica, uel animi morbo desperans, aut imaginariè aut maligni arte delusa fecisse putatur. Aures Pauli uerbis, quibus fidem Christianam uerè abnegantes scitè depingit, paulisper accommoda: Illud scito, inquit, quòd in extremis diebus instabunt tempora periculosa. Erunt enim homines sui amantes, auari, fastuosi, superbi, malefici, parentibus immorigeri, ingrati, impij, carentes affectu, nescij fœderis, calumniatores, intemperantes, immites, negligentes bonorum, proditores, præcipites, inflati, uoluptatum amantes potius quàm amantes Dei: habentes formam pietatis, sed qui uim eius abnegarint. Et istos auersare: ex his enim sunt qui subeūt in familias, & captiuas ducūt mulierculas oneratas peccatis, quæ ducuntur concupiscētijs uarijs, semper discētes, nec unquá ad cognitionem ueritatis uenire ualentes. Quēadmodum autem Iannes & Mambres resistebant Mosi, ita & hi resistunt ueritati: homines mente corrupti, reprobi circa fidem. Sed non proficient amplius. Siquidē amentia eorum euidēs erit omnib. quemadmodū & illorum fuit. Hæc Paulus. Ad chrisma in fœderis contractu exemptū, ut fertur, si confugias, licet uel unico uerbo hic satis facere possem: id tamē ne plus facessat negocij, tutius erit respōdere: Si qua uis sit chrismatis eá non in extrema illinitione magis consistere, quàm in extrema aquę superfusione in sacramēto Baptismi, qui fide intercedēte sanctificatur, atq; ita cōfirmatur, ut si postea centies aqua corpori infusa abluatur,

Fidem Christianam abnegantes.

Gal.5.

2. Timoth.3.

1. Timoth. 4.

Pietatis uim qui abnegarunt, circa fidem reprobi.

Exod.7.

Chrismatis uim, si qua est, non posse externa exemptione tolli.

tur, imò tota cutis abradatur, nihilominus ex charactere fide impresso permanet baptismi essentia: etiãsi eius uirtutem homo quandoque lapsu abneget, tamẽ si resurgat, à peccatis ad uitæ emendationem pœnitudine conuersus, eadem stabit baptismi semel administrati energia. Ratio chrismatis erasi erit eadem apud resipiscentem, si ita uoles: alioqui uel uulnere syncipiti inflicto, aut putrido ulcere ea in parte exorto, illud quoq; interire sequeretur: quanquam etiam non uerè synciput in fœdere collidi crediderim, sed imaginariè: quemadmodum reliqua multa hic contingere animaduertimus, quò credulum hoc malesanorum hominum genus persuasione mala inducatur, ut se diaboli retibus iam inde implicitum usque adeò, seruumque credat, quasi omnis resipiscentiæ uia deinceps sit præclusa, quò hac ratione tandem extrema cogitet, moliaturque: quamuis non magis huic, imò multo minus, ut uitiata phantasia deluso, quàm quibusuis alijs grauiter peccantibus, conuersionis locus erit præcisus. Petrus siquidem, antea breui à Christo præmonitus, contra conscientiæ testimonium ter Christum, addito etiam iuramento, negat: atqui agnito errore, lachrymisque fusis, in gratiam recipitur.

Matth. 26. Marc. 14. Luca 22. Ioan. 18.

Fœderis uani demonstratio reliqua.
Cap. IIII.

ADhæc, quòd ullis ceremonijs pueros occidere quis posit, falsissimum est, meraq; satanæ suggestio, ac inanis credulitas. Item quòd illos ex sepulchris clàm effodiant, nihil esse nisi diabolicam persuasionẽ ex imaginatiua ui corrupta, aut alto somno uitiata, palàm constabit, si monuméta inspiciantur, unde eos extractos esse narrant: ibi etenim reconditi adhuc inuenientur. Nec hæsitare uolo, eodem modo in

Ceremonijs nõ posse occidi pueros.

do in mentem illis inductam esse infantis decoctioné in olla confectam, donec exemptis ossibus caro redderetur potabilis. Tam enim id existit inhumanum, tetricum, crudele, & creditu difficile, ut si uel meis intuerer hoc oculis, citius huius horribilis spectaculi fascino eos mihi præstrictos crediderim, quàm nefandum hoc & plusquam tragicum, omnemque exuperans fidem condimentum uerè apparatum esse fatear. Sed esto, quòd ex Stygia palude proserpant eius unguenti artifices horrificæ striges, quæ omnem humani sensus imaginem prorsus exuerint: cedo tamé, unde illi unguento ea uirtus, ut si quis eo inungatur, fiat sceleratarum uoluntatum, execrabilium artium, & transuectionum incredibilium particeps? uel si eo sedile aut lignum illinatur, mox alter huic innixus, per aera feratur: quemadmodum sagę persuasum habent, & liber ille testatur? Non libet hic anxiè de mortuæ, putidęq; & uirulentæ huius carnis decoctæ temperamento & uiribus disceptare. siquidem in rerũ natura eam ita paratã non inueniri, firmiter credo: idem de liquidioris materiæ in utre, ut dictum est, conseruatæ præparatione, potatione & uirtute dictum uolo. Interim negandũ non est, miseras has mulierculas ita formis uirtuti phantasticæ impressis, à dæmonio dementatas, non aliter ac si hæc ita uerè fierent, scire: uti ferè omnes illarum præter naturam actiones, imaginariæ salté uidétur: & propterea quęstionib. adactæ, flãmisq; propinquæ, sua apertè cõfitentur flagitia, per somnũ uel simulachrũ illis solũmodo cognita. Idipsum cõfirmatur in Decretis, ad hunc modũ: Quædã mulierculæ inseruientes satanæ, dæmonũ illusionibus seductæ, credunt se alia nefanda quoque agere, puta paruulos à lacte matris auellere, assare & comedere: domi per caminos seu fenestras intrare, & habitantes uarijs modis inquietare: quæ omnia & consimilia

Infantes mortuos ex sepulchris effodi, delusoriũ est.

Potus ille Stygius imaginarius, ut & unguentum.

In secũda parte, caus. 26. q. 5. Episcopi.

solum

solum phantasticè accidunt eis. Cum ea uerò, quæ fossula facta, & lotio infuso uel aqua, digitoque moto se tempestatẽ ciere arbitratur, colludit dæmon aerem turbans, ut illam sibi addictam in officio contineat.

Huius ergo ex utre potionis tartareæ, sed imaginariæ in fœdere usus, ipsum quoque præstigiosum esse, præter multam eius diuersitatem apertius demonstrat: lubetq́; hic cum Horatio dicere,

1. Carm. ode 36.2. *Ne quodcunq; uolet, poscat sibi fabula credi,*
Neu pransæ lamiæ uiuum puerum extrahat aluo.

Pacti item uanitatem, id quoque docet, quòd eo initio ceremonias quasdam contra Ecclesiæ statuta cogantur obseruare: quemadmodum diebus Dominicis ieiunare, aut sextis ferijs (ut aiunt) carnibus uesci, aut crimina in confessione celare, uel tempore eleuationis in terram spuere, uel sub Missæ actione uerba proferre inutilia, uel aliquid simile designare: ita Mallei referunt fabricatores. Hæc qualia & quanta sint delicta, quilibet pius, tenuiter modo Sacrarum literarum cognitione tinctus, intelligit. Etenim quum dies Dominicus sit audiendo Dei uerbo, orationibus & diuino cultui cum primis consecratus, his nemo fructuosius uacarit, quàm qui mentem à cibi nebulis serenam conseruarit. Est (inquit Christus) aliquod dæmoniorum genus, quod non nisi orationibus & ieiunijs eijcitur. Sobrios hinc nos esse iubet Petrus, & uigilantes ad orandum, quia aduersarius noster diabolus tanquam leo rugiens obambulat, quærens quem deuoret. Item Paulus docet suos Corinthios: Ne fraudetis uos inuicem, nisi si quid ex consensu pro tempore, ut uacetis ieiunio & precationi. Ita ieiunium & oratio ferè coniunguntur, & quidem ordine optimo: ut quod apud Tertullianum legitur, ieiunare die Dominico nefas existimari, non immeritò mirer.

Die dominico utiliter ieiunari.

Matth.17.

1.Petr. 4.5.

1. Corinth.7.

Quòd uerò carnibus uesci, urgente necessitate (si modò absit offendiculum, contemptus & gula) liceat diebus à Pontifice Romano uetitis, alij defendunt ex his Christi uerbis: Audite & intelligite: non quod ingreditur in os, impurat hominem: sed quod egreditur ex ore, hoc impurum reddit hominem. Item ex *Paulo* ad Coloss. 2. Ne quis uos iudicet in cibo aut potu, aut in parte diei festi, aut nouilunij, aut sabbathorum, quæ sunt umbra rerum futurarum, corpus autem Christi. Et pòst: Si mortui estis cum Christo ab elementis mundi, quid quasi uiuentes in mundo, decretis tenemini? Ne tetigeris, ne gustaris, neque contrectaris: quæ omnia ipso pereunt abusu, iuxta præcepta & doctrinas hominum, quæ uerbotenus quidē speciem habent sapientiæ per superstitionem ac humilitatem animi, & læsionem corporis, non per honorem aliquem ad expletionem carnis. Ad Timotheum hic quoque scribit: Spiritus certò loquitur, quòd in posterioribus temporibus descíscét quidam à fide, attendentes spiritibus impostoribus, ac doctrinis dæmoniorum, per simulationem falsiloquorum, cauterio notatam habentium conscientiam, prohibentium contrahere matrimonium, iubentium abstinere à cibis, quos Deus creauit ad sumendū cum gratiarumactione fidelibus, & ijs qui cognouerunt ueritatem: quòd quicquid creauit Deus, bonum sit, & nihil reijciendum, si cum gratiarumactione sumatur. Sanctificatur enim per sermonem Dei, ac precationem. De his si cōmonefeceris fratres, bonus eris minister IESV Christi, enutritus in sermonibus fidei, bonæq; doctrinæ, quam usque secutus es. Cæterùm prophanas & aniles fabulas reijce. Hæc Paulus. Item: Omne quod in macello uenditur, edite, nihil interrogantes propter conscientiam. Domini siquidem est terra, & plenitudo eius.

Carnibus uesci diebus à pōt. Rom. uetitis quando liceat.

Matth. 15.

1. Timoth. 4.

1. Corinth. 10.

Psal. 23.

Adhæc,

Celare crimina in confessione. Adhæc, quòd ex pacto certa celare crimina in confessione cogantur: quis amabò singula distinctè enarrabit peccata, quum plerunque omnes nostri cogitatus, uerba & actiones sint peccatorum labe conspurcata? aut quo'nam diuinæ uoluntatis testimonio, exacta illa nostrorum scelerum enarratione opus esse conuincetur? Quo ordine ea recensuit publicanus ille in templo, aut latro in cruce? *Lucæ 18. & 23.*

In terrā spuere tempore eleuationis. Tam quoque graue est delictum, in terram tempore eleuationis spuere, quàm sputum in ore continere. & æqualem pœnam merentur uerba inutilia tam sine Missa, quàm sub eius actione prolata. *Verba inutilia sub Missa proferre.* Huc adducatur, commissum in calcanda secretò cruce flagitium: *Crucem calcare secretò.* item, quòd die Dominico ante lustralis aquæ consecrationem templum ingrediantur: & mille alia anicularum deliramenta, eò huc adducta à dæmone, ut sub religionis prætextu superstitionem impietatemq; inueheret & stabiliret. *Ante lustralis aquæ consecrationē templum ingredi die Dominico.*

Hic præstigiosi fœderis neruum palàm cernit quilibet pius. Rectissimè ergo Augustinus ait: Omnes artes huiusmodi uel nugatoriæ, uel noxiæ superstitionis, ex quadam pestifera societate hominum & dæmonum, quasi pacta infidelis & dolosæ amicitiæ, penitùs sunt repudiandæ. *Li. 1. de doct. Christ. & legitur 26. q. 2. illud quod est.*

Superioribus nugamentis ex Psello accensere libet de Euchetis & Gnosticis, qui nefanda sacrificia perpetrare dicuntur, ut dæmonia toto concipiant pectore. *Eucheta & Gnostici.* Conueniunt die quo passus est Saluator, uesperè statutū in locum, unà cum puellis sibi notis: & post quædam sacra extinctis luminibus, mistim congrediuntur siue cum sorore, siue cū filia, siue cum qualibet. Nono rursus mense reuertuntur, puellasq; accersunt, & infantes iam natos ab his euellunt, perq; totū corpus pueros circūcidunt, & circūfuso sanguine phialas implent,

implent, corpora cremant, cinerem cum sanguine miscent. Hoc condimento epulas & pocula condiunt, tum sua inter se, tum aliorum clàm quorùmcunque possunt. Existimant enim hoc sacrificij & alimenti genere, tanquam maximè profano, characterem diuinum nobis impressum, ac dæmonia procul arcentem, penitùs aboleri, itaq; dæmonia liberius ingredi. Gnosticis (ut Irenæus attestatur, uir & Christianus & eruditus) prębuit in cunabula Carpocrates. His enim pręstigias Simonis magi, non ut ille clàm, sed publicè ac palàm tradebat: & uelut pro summis ac optimis studijs laudem confessam & publicam de nefarijs actibus, à deceptis auditoribus requirebat, & magicas tenebras in luce publica perorabat, de amatorijs duntaxat somnijsque immisis, ac dæmonijs paredris, alijsque similibus fraudibus.

Carpocrates magiam scelestam publicè docuit.

Qui homines dæmonum illusionibus artibusq; magis sunt expositi. Cap. V.

HIc porrò id hominum genus potissimum impetitur, quod tali est temperamento, uel à causis externis, ut à dæmonis spectro appetitum, uel illius suggestione tentatum, seu uti organum illius uoluntati non ineptum, ex fucata inductione facile præstet. Huiusmodi sunt melancholici, & ob iacturam uel qualemcunque aliam causam tristes, teste Chrysostomo, cuius hæc uerba sunt: Omni diabolica actione potentior ad nocendum est mœroris magnitudo: quia dæmon quoscunque superat, per mœrorē superat. Sunt item Deo diffidentes, impij, illicitè curiosi, peruersè in religione Christiana instituti, inuidi, maliciosi, uetulæ uix mentis compotes, similesque lubricæ fidei (qui enim facilè credit, facilè & recedit) uel insignis maliciæ mulierculæ. His ut instrumētis congruis insidiatur quibuscunq; potest modis,

Apta satanæ organa.

Li. 3. de Prouidentia ad Stagiriū monachum.

Ob mœrorem multos superat dæmon.

Clemens li. 2. Recog.

August. lib. 2. de doctrina Christ. ca. 24.

sug

ſuo tempore & loco: ſingulos, ut cuiuſque animi ſtudia & affectus ex certis indicijs cognouerit, peculiari aliqua ratione adoritur, inſectatur, illicit, uel aſſumpta plauſibili forma, uel cogitatione imaginationeq; uariè agitata & corrupta, donec tandem ipſius propoſito conſentiant, ſe ipſius perſuaſioni dedant, quicquid in mentem ille ingerat credant, tanquam fœdere obligati, ab illius nutu pendentes, ipſi obtemperantes, uera omnia eſſe quæ ſuggerit rati, formas in imaginatiua uirtute uel phantaſtica ab eo ingeſtas reuera ſubſtantialiter (ut ſic dicam) exiſtere confidentes ſanctiſsimè: nec aliter queunt, quum illorum mentem ex primo aſſenſu imaginibus inanibus uitiarit, conſopitis uel concitatis in hoc opus corporis humoribus & ſpiritibus, ut hac ratione ad organa accommodata ſpecies aliquas inducat, perinde ac ſi extrinſecus eæ occurreret uerè, non ſolùm dormientibus, uerùm & uigilantibus: atque hoc modo aliqua extrinſecus uel exiſtere uel fieri putentur, quæ tamen reuera nec ſunt, nec fiunt, nec ſæpe in rerum natura exiſtunt. Ea eſt horum immundorum ſpirituum ſubtilitas incomprehenſibilis propè, & fraus infatigabilis, ſenſus hominum eludens. Sic & ueterum Ægyptiorum ſenſus obſediſſe dæmonem, docet apud Clementem D. Petrus. *Li. 5. Recog.*

De ſexus feminei credulitate ac fragilitate.

Cap. VI.

Sexus feminei credulitas.

PLurimùm uerò huc ſexum femineum, nimirum temperamenti ratione lubricum, credulum, malicioſum, impotentis animi, & ob eius affectus quibus difficulter imperat, melancholicum: cumprimis autem effœtas, ſtupidas, menteque titubantes uetulas inducit ſubdolus ille ueterator. Quo nomine Euam conuenientius ſuæ perſuaſioni organum, non Adam, in rerum primordijs, quum duo ſolùm exiſterent *Geneſ. 3. 1. Timoth. 3.*

rent homines, aggressus est: quam leui etiam disputationis uelitatione uicit.

Hinc D. Petrus non iniuria mulieres uocat infirmius uasculum. Et Chrysostomus (si is est) in 2. parte Homiliarum in Matthæum: Sexus, ait, mulierũ incautus & mollis est: incautus, quia nõ omnia quæ uidet aut audit, cũ sapientia & ratione considerat: mollis autem, quia facilè flectitur, uel de malo ad bonum, uel de bono ad malum. Idem in epistolam ad Corinth. 2. Homil. 23. dicit, mulierum proprium esse decipi: D. Hieronymus, aut (ut uidetur) alius, in regula monacharum ad Eustochium, cap. 16. Debilis est nimium sexus quem geritis, ac fragilis, & mobilis, si suo relinquatur arbitrio. Scitissimè item: Mulierum genus, inquit Eleazarus apud Aristeam, suorum affectuũ sequax, atq; in lapsum procliue, propter imprudentiã, & eius naturam imbecillem. Quintilianus imbecillam rem esse ait fœminam. Mentis quoque imbecillitatem illis tribuit Valerius Max. lib. nono Rer. mem. cap. 1. Caius item pro Lucilla, apud Stobæum serm. 17. εὐάγωγον γάρ ἐστιν, εἰς πίστιν, καὶ μάλιστα ὅταν τι ἀτυχῶν τυχῇ. quibus significatur, mulierem ad credendum facilem esse, præsertim in calamitatibus. Scribit autem Fulgentius, credulitatem deceptionum esse matrem. Mulieres facilè decipi, & desperare citius quàm uiros, tradit Aristot. in princ. lib. 9. de Histor. animaliũ, & Albertus in initio lib. 8. de Animal. cuius bonam partem ex nono Aristotelis mutuatus est.

1. cap. 3.
Homil. 33. in princ.
Declamat. 338.

Hinc non ineptè mulier (ut Varro interpretatur, & repetit ipse Lactantius, & D. Augustinus, si is est, sermone de tempore 243) à mollicie dicta esse uidetur, immutata & detracta litera, quasi mollier. Quod & scribit Gratianus in §. Sed illud. 32. q. 7. Ab Homero item mulieres peculiari epitheto θηλύτεραι uocantur, tanquam molles. Ad animum molliciem hanc trahit

Lib. 8. Iliad.

Gratianus:uti etiá facit Glos. in cap.1.de claud.despō.
Fragiles adhæc esse mulieres, imbecilles,infirmas, & proinde deceptu faciles, testimonio sunt leges, quæ ea ratione statuerunt multa, ut scribitur in l. si mulier. C. ad Velleianum. & in l. si pater. C. de Sponsal. & in l. prima. §. penult. C. de rei uxor. act. & in l. ult. C. de Donation.ante nuptias.& in l.sicut,ibi: Sexus fragilitas. C. de Præscript.30 uel 40 annor. & in l. assiduis, post princ. C. Qui potior. in pign. habean. & in l. quisquis. §. ad filias. C. ad legem Iul. maiest. & in §. 1. ad fin. Institt. Qui alien. licet. & in capitul.ex parte abbatissæ,extrà, de Priuileg. & in capitul. Adam. 33. q. 5. & 24.quæst.quinta. Item l.2.§.uerba,in fin. in illis uerbis,Infirmitas mulierum. & l. regula,statim post prin. D.de Iur.& fa.igno. & l. cuius bonis. D. de Cu. fur. & l.deferre,in prin.D.de Iure fisci.& l.1.§. accusationem, ibi: Propter sexus infirmitatem. D. ad S. C. Turpil. & l.1.ibi,fœmineæ infirmitatis.C.Quan. mulier.tut.offi. fung.pot.& l.quisquis,nuper allegata.& l.nullus.C.de Iur.fis.l.10.& l.nullus folius.C.de Decur.eod.l.§.& his cōsequens, uersic. unde uolumus. in Auth. de æqual. dot.& tex.in d.§.uerba,ibi, propter sexus imbecillitatē.& in l.Imperialis,in princ. C.de Nupt.& in §.1. post medium, in Auth. ut immobi. ante nupt. dona. in illis uerbis,Mulier quippe mariti seductionib. facile decepta, &c.& annotauit Lucas Penna in l.ult. col.3. C. de Priuil.schol. lib. 12. Hinc secūdum ueterum Græcorū instituta, prouidè admodū ex lege tutores & curatores mulierib. dari solitos legimus, siue quorū arbitrio & authoritate nihil eis agere licebat,ut retulit Harpocration.Martianus autē scribit, Mineruam natam esse sine matre,quoniam in fœminis prudentia non est. Illius leguntur uersus in hymno Palladis:

Hanc de patre ferunt sine matris fœdere natam,
Prouida consilia quòd nescit curia matrum.

Quare

Quare Plato satis inciuiliter dubitare uidetur, utro in genere ponat mulierem, rationalium animalium, an brutorum.

De melancholicorum deprauata imaginatione. Cap. VII.

Porrò ne imaginatiuæ uirtutis instrumenta in his mulierculis hoc modo uitiari, & oculorum aciem perstringi, ut antè ostendi, usq; adeò absurdū uideatur: animaduerte melancholicorū cogitatus, uoces, uisa & actiones: ac quàm omnes sensus ex humore melancholico cerebrum occupante, mentemq; immutante, in his sæpe deprauentur intelliges, ut alij se esse bruta animalia credant, ipsorumque uoces & gestus imitentur. Nonnulli se uasa fictilia factos esse putant: ob id occurrentibus, ne collidātur, cedunt: alij mortem timent, quam sibi tamen consciscunt interdum. Plerique se criminis reos imaginātur, ut pauidi quemcunque uiderint ad se ingredientem exhorrescant, ueriti ne manibus ipsis iniectis captiui abducantur, & ad tribunalia supplicio afficiendi pertrahātur. Quidā senex nobilis, quādoq; è sede exiliens subitò, ab hostib. se impeti credebat: quos arreptos, retrò se in furnū cōfertim, sua quidē opinione, intrudebat. Alius metuebat, ne Atlas, uniuersum terrarū orbē sustinēs suis humeris, defatigaretur, & onus excuteret lassus, cuius intolerabili ruina omnes opprimerentur. Qui se totius mundi monarcham & imperatorem esse, ac ad se solùm id spectare nomen crederet, noui melancholicum Italum: alioqui bene habitum, eloquentem, nec alio morbo læsum. Vidi, qui cibum & potum pertinaciter auersaretur, condemnationem imaginatus. Sunt quos tam miserè exercet plena scrupulis conscientia, qui nodos in sc͂irpo quæritantes, culpā imaginantur ubi nulla est: & di-

Melancholicorum corrupta imaginatio.

uinæ misericordiæ diffidentes, se orco destinatos, lamentatione sedulò nocte diuq; deplorant. Noui, qui se fratrem multis inde miliaribus degentẽ uidere diceret: item qui suis auribus semper obstreperę (masculorũ concubitor) quęcunq; obuiũ, etiam cõiunctissimũ quereretur: atque hoc nomine ad me is scribebat disertè, nũ quid consilij à me adhiberi ualeret: quũ in auditus organo uitiũ esse alij existimarẽt. Mens autẽ huic sacrifico erat læsa: quemadmodũ & illi, qui pollicebatur se Gabrielem aut Michaelem coacturum, ut ad se uenirent, & illos de rebus magnis interrogatos responsum daturos. Sed cum ille rogaretur à Cardinale Tournone, ut id efficeret: respondebat, Se non posse, nisi præparato prius corpore multis ieiunijs & orationibus, nec nisi pro rebus reipublicæ Christianæ. Edidit hic librum de Phyala summi pontificis, & eius partibus.

Scio quoq;, ubi sulphur & picem redolere aliquem occlamaret melãcholię uitiũ patiens, & cibum oblatũ piper resipere iudicaret: quæ quàm alienissima esse à rei ueritate, cognoscebãtur. Partes itẽ pudibundas inflãmatione putoreq; ita uitiatas asserebat, ut gangrænã suborituram pertimisceret, his interim locis ab omni uitio immunibus. Infinita alia huc coaceruari possent exempla, ubi sensus omnes multifariam uitiatos cernas, ex unico illo humore, uel fuliginoso atræ bilis uapore, mentis sedem inficiente, unde phantastica illa procreari monstra constat. Imaginatricem quoq; interdum totam ex alijs humoribus corrumpi, exoluiq;, docet Galenus de Sympt. differentijs, quemadmodũ in catalepsi: plerunque autem uitiari, ut in delirio: est cum deficit atq; debilitatur, quod in lethargo contingit. Quare idem non licebit diabolo, tanquam spiritui ut Deo conniuente, in sensuum organa sese insinuet, & humores sibi commodos uel uapores commoue-

at;

et, uel aerem idoneum conferat ad organa: maximè delectu habito ex temperamento, ætate, sexu, uel alia causa externa aut interna apta: unde nouæ species in imaginatiua ui conceptæ, plerunque etiam spiritui uisorio per neruum opticum communicentur, quò se uidisse uel designasse, mortis etiam periculo affirmare audeant, quę nunquã uel uisa, uel in rerũ natura extiterũt? Leuia eius rei argumẽta in hypochymate oculorum uitio apparent. Meritò igitur Thomas frequenter allegat illud Augustini in libro 83. q. Serpit hoc malum dæmonis per omnes aditus sensuales, dat se figuris, accommodat se coloribus, adhæret sonis, odoribus se subijcit, infundit se saporibus.

De phantasia, & quomodo uitiatur. Cap. VIII.

DE phantasia sic scribit Iamblichus: Phantasia omnib. animę uiribus est adnata, omnesq; figurat atq; effingit similitudines specierũ, & apparitiones, uisaq; seu impressiones uiriũ aliarũ transmittit in alias: quæ quidem à sensu micant, in opinionem excitat: quæ uerò ab intellectu, secundo loco offert opinioni, sed in se ipsa ab omnib. imagines suscipit. Hęc utiq; omnes actiones animę fingit & exprimit, atq; externas accõmodat intimis. Hic Marsilius Ficinus Platonicus, in explicatione Prisciani philosophi Lydi, interpretantis librũ Theophrasti de phantasia & intellectu, capite 2. ait: Imaginatio actiones rationis effingit sub rerum sensibilium conditione, ac potest ultra sensuum actus latius phantasmata promere. Superat sensum: quia enim nullo mouente, imagines edit, imaginatio est tanquam Proteus uel chamæleon. Idem libro 13. capite 1. de Theologia Platonica. Phantasiam, inquit, quatuor sequuntur effectus: appetitus, uoluptas, metus, dolor. Hi omnes, quando uehementis- *Phantasia.*

simi sunt, subitò corpus proprium omnino, nunquam alienū afficiunt. Quid non fœtui adhuc matri unito, subita spirituum uibratione per neruos, quib. matrix cerebro coniūcta est, imprimit impraegnatæ imaginatio? ut si imaginetur malum granatū, illius secū notas proferat fœtus: si leporem, infans editur labello supremo bifido ac dissecto. Vehemēs siquidē cogitatio, dū rerum species uehementer mouet, atq; identidem uersat, formā quam cōtinua imaginatione reuoluit, fœtui imprimit. Spiritus enim interni atq; humorum affluētia, rei firmiter cogitatæ inducit figuram. Quum amaram potionem alicui offerri contueantur pleriq;, in ore mox amarorem sentiunt, quem haud dubiè uehementem mouere imaginationem credēdum est. Quibusdam eiusmodi cogitatione aluūs cietur: nōnullis, quod mirabile est, ex alicuius rei aspectu, uel etiā auditu (quod mihi usuuenit) stupescere uel horrere uidentur dētes. Theodorus Byzantinus in ea est sentētia, uiros fortes rarò uel nūquā spectra uidere: quòd ipsi ob innatā constantiam hæc minimè imaginentur. Nā solet timor, præ omnibus alijs affectibus, firmas in nobis gignere imagines: pòst amor. Scythæ, apud quos homines occidere sacrificium est, cùm fortes natura sint ac institutis, neque mortuos neq; lemures uidēt: sic nec latrones. eiusmodi autem simulachra frequentius obuia sunt pueris, mulieribus, uæcordibus, mollibus atq; ægrotis, qui propter imbecillitatem animi & corporis, assidua formidine uanisque insomnijs quatiuntur.

Imaginatio quantum possit.

Imagines fortes gignunt timor & amor.

Spectra nō uident fortes.

Aristoteles libro de Motibus animalium secundū communem commentationem, cap. 6. Alterant autem, ait, phantasiæ & sensus, meditationes. Phantasia uerò & intelligentia habent rerum uirtutem: aliquo enim modo species intellecta calidi & frigidi, aut delectabilis aut tristis, talis existit, qualis quidem & rerum

rerum unaquæque. Propter quod tremunt & timent intelligentes solum. Adde item, quòd absentibus sensibilibus, phantasmata remanent, & imaginationes, teste Aristot. 2. Anim. & inde ex motu locali formarum sensibilium remanentium in uirtute phantastica, cum humorib. in quibus sunt ut in subiecto, apparét aliqua quę non sunt. Sic in libro de Somno & uigilia idem inquit: Descendente plurimo sanguine ad principiũ sensitiuum, simul descendunt formæ in imaginatione cõceptæ. Est enim imaginatio thesaurus quidã formarũ per sensum acceptarum. Qua ratione possunt dæmones humores & spiritus mouere interiorum exteriorumq; sensuum, atq; ita ad organa species aliquas inducere, quasi extrinsecus dormientibus nobis & uigilantibus uerè occurrerent res ipsæ.

Tradit præterea Aristoteles de Somnio, imagines quæ apparét in somnijs ferri ad caput, & sensuũ organa, sicut nubiũ eleuãtur imagines, & diuersę animaliũ facies repręsentãtur in uapore aqueo uel terreo, qui à terra p solis calorẽ ad aeris mediũ effertur: sic & somniorũ imagines figuras capiũt diuersas, halitus eleuatos cõsequentes, unde uapor cholericus calidus & siccus flãmã mouere uidetur: qui aũt surgit halitus phlegmaticus, ex dulcedine, quãdo ad gustus organũ fluit, cognoscitur, somniaq; aquã spectãtia gignit: sed ex uapore melancholico nigro apparet quiddã horribile, & quasi dęmonũ imago: proinde huic uelut materię suis ludibrijs conuenientissimæ, diabolus se non illibenter insinuat. Quod autem ex cholera adusta, quæ melancholia est accidẽtalis, ãscendit, sentitur ut mordax, uulnerãs, acre, fellea amaritudine imbutum. sic etiam quod ex sanguine puro euaporat, pulchrum apparet, & delectabile: cuiusmodi est rosarum aut florum aspectus, choreæ, musica, & quæcunque uoluptaria cum uanitate coniuncta. Et ad hunc modum fit

illusio, ut pro qualitate imaginum, per somnum ex humorum halitu firmius inuectarum, res ita uisæ credantur esse ueræ.

Dæmones uerò nacti à Deo potestatem species eiusmodi formandi, & eas in animales spiritus imprimendi, talibus formis ostendunt personas modò lætas, edendo, bibendo, saltando, canendo, Venerem exercendo: modò tristes, quæ nihil non mali fabricent uel patiantur: modò humanas, modò bestiales, modò opprimentes, modò uolantes, & animæ sensus ijs infigitur tanquam rebus ipsis. Hinc fit, quòd homini aliquando uideatur, se esse asinum sacco coopertum, plerunque aquilam uolantem, nonnunquam cum Diana & eius nymphis uel etiam alio muliercularum cœtu de loco ad locum transferri, ducere choreas, lõgius peregrinari, & quibuscunque alijs interesse delirijs. Ideoque talia ijs frequenter in somnijs & nocte cõtingunt, interdiu non item, nisi melancholicis quibusdam & insanis: qui idem uigiles patiũtur, quod *alij* in somnis. Somnorinas eiusmodi imagines appellat Varro, teste Nonio.

Somnorinæ imagines.

Nec mirum uideri debet, dæmonem potentia sua naturali id ualere, cum etiam homo insomnis & sanæ mentis pro suo arbitrio, quas uelit in suis organis proponere producereque formas, atque in ijs imaginatione conquiescere, possit facilè: quemadmodũ ij omnes qui rerum expetitarum & absentium desiderio languent, experiuntur. Potest autem diabolus id facilius in consentaneis ipsius fuco instrumentis, puta fœminis, aut animi morbo saucijs: quos eiusmodi simulachris, quibus delectari uidentur, illudit, effascinatque. Et sicut in ebrijs, phreneticis & melancholicis usus rationis uitiatur, humorum & uaporum causa: non minus diabolus, qui spiritus est, eos concitare, suisque illusionibus accommodare,

& ra-

& rationem corrumpere Deo conniuente potest, ut formæ rerum non existentium, tanquam res ipsæ apprehendantur, cogitatus uinciant, obuersentur defendanturque. Hinc Thomas etiam docet, diabolum efficere posse, quòd imaginationi formæ aliquæ præsententur imaginariè. *p. p. 2. q. 7. ar. 2.*

Adhæc, intellectum humanum posse iuuari ab angelica intelligentia bona, ut aliquid cognoscatur cuiusdam illuminationis ratione, testatur Dionysius. Quum enim intelligere censeatur quiddã pati, potest illa speciem quandam in intellectũ imprimere, unde intelligẽdi actus elicitur. Diabolũ autẽ idipsum posse uirtute sua naturali, quæ non est imminuta, persuadendo, non illuminãdo, quemlibet fateri oportet: quo uerò quis illustratur magis, eo in ueri cognitione accrescit uberius, magisque prouidè sibi ab imposturis præcauet, quas solas suis persuasionibus meditatur dæmonium.

Quomodo phantasiam hominum corrumpat, & uaticinari uideatur diabolus, sententia Augustini. Cap. IX.

VT autem supradictis pondus accedat, Augustinum latius hic differentem adducere placuit: qui dæmones eiusmodi multa posse docet, duabus rebus ueluti quadam prærogatiua, sensus nimirũ acrimonia, & motus celeritate: sicq; hominũ sensibus uel ingerere, uel prænunciare, quæ ipsi dæmones facturi sunt, nec ita ab hominibus præ terreni sensus tarditate dignoscãtur, discernãturue. Accipiunt enim, ait ille, potestatem, & morbos immittere, & ipsum aerem uitiando morbidum reddere, & peruersis atque amatoribus terrenorum commodorum malefacta suadere, de quorum moribus certi sunt, quòd sint eis talia suadentibus cõsensuri. Suadent autẽ miris & inuisibilibus *Lib. de Diuinat. dæmonũ, cap. 3 & 5. itẽ li. de Spiritu & anima, cap. 28.*

libus modis per illam subtilitatem suorum corporũ corpora hominum non sentientium penetrando, seq cogitationibus eorum per quædam imaginaria uisa miscendo, siue uigilantium siue dormientium. Aliquando uerò non quæ ipsi faciunt, sed quæ naturalib signis futura prænoscunt, quæ signa in hominum sensus uenire non possunt, antè prædicunt, &c. Et post Quid autem mirum, si quemadmodũ medicus in corporis humani uel turbata uel modificata tẽperie, seu bonas seu malas præuidet ualetudines: sic dæmon, *in* aeris affectione atq; ordinatiõe sibi notas, nobis ignotas præuidet tẽpestates? Aliquãdo & hominũ *dispositiones*, non solùm uoce prolatas: uerùm etiam cogitatione cõceptas, cũ signa quædã ex animo exprimũtur in corpore, tota facilitate perdiscũt, atq; hinc etiã multa futura pręnũciant, alijs uidelicet mira, qui ista disposita nõ nouerunt. Sicut enim apparet cõcitatior *animi* motus in uultu, ut ab hominib. quoq; aliquid *forinsecus* agnoscatur, quod interim secus agitur: ita *nõ debet* esse incredibile, si etiam leuiores cogitationes dãt aliqua signa per corpus, quæ obtuso sensu hominum cognosci nõ possunt, acuto aũt dęmonũ possunt. Ad-
Cap.12. hęc lib.3. de Trinitate docet, facile esse spiritib. nequissimis, per aera corpora facere multa, quę mirẽtur animæ terrenis corporibus aggrauatæ etiã melioris affectus. Si enim corpora ipsa terrena nõnullis artibus & exercitationib. modificata, in spectaculis theatricis tãta miracula hominib. exhibent, ut hi qui nunquã uiderũt, talia narrata uix credãt: quid magnũ est diabolo & angelis eius, de corporeis elemẽtis per aera corpora facere, quæ caro miretur: aut etiã occultis inspirationib. ad illudẽdos humanos sensus, phantasmata imaginũ machinari, quib. uigilãtes dormientesũe decipiat, uel furentes exagitet? Quare ad Simplicianum scri-
Lib.2.quæstion.3. bit: Fallacia satanæ, atq; imaginum simulandarum

callida

callida operatio, decipiendis humanis sensibus multiformis inuigilat. Fallit autem studio fallendi, & inuida uoluntate, qua hominum errore lætatur. Sed ne apud cultores suos pondus authoritatis amittat, id agit, ut interpretibus suis signorumque suorum coniectoribus culpa tribuatur, quando uel deceptus fuerit, uel mentitus. Vitiatá quoq; phantasiá pulchrè depingit libro de Cura pro mortuis agẽda, his uerbis: Similia sunt somnijs nõnulla uisa uigilantiũ, qui turbatos habent sensus: sicut phrenetici, uel quocunq; furentes modo. Nam & ipsi loquũtur secũ quasi uerè præsentibus loquantur, & tam absentibus quàm præsentibus, quorum imagines cernunt siue uirorum siue mortuorum. Sed quemadmodũ hi qui uiuunt, ab eis se uideri, & cũ eis se loqui nesciunt (neq; enim reuera ipsi adsunt, aut ipsi sermocinantur, sed turbati sensibus homines talia uisa imaginari patiuntur) eodẽ modo & hi qui ex hac uita migrarũt, sic affectis hominibus uidentur quasi præsentes, cum sint absentes: & utrũ eos aliquis imaginariè uideat, omnino nescientes. Huic rei simile est etiam illud, cum homines altius quàm si dormirent, subtrahuntur corporis sensibus, & occupantur talibus uisis. Ex his enim apparent imagines uiuorum atque mortuorum: sed cum fuerint sensibus redditi, quoscunque mortuos uidisse se dixerint, uerè cum eis fuisse creduntur: nec attendunt qui hæc audiunt, similiter ab eis absentium atque nescientium quorundam etiam imagines uisas esse uiuorum.

L. de Diuin. dæmonũ c. 6.

Cap. 12.

Huc facit, quod lib. de † Spiritu & anima tradit Augustinus, & Decreta docent: Quædam futura prædicunt dæmones, & quædam mira faciunt, quibus homines alliciunt & seducunt. Vnde quædam mulierculæ post satanam conuersæ, dæmonum illusionibus & phantasmatibus seductæ, credunt se & profi-

† Cap. 28. 26. q. 5. episcopi ex cõcilio.

Lamiarũ nostrarum confessionem phãtasticam esse, ex August. & Decret. constat.

profitentur nocturnis horis cum Diana Paganorum dea, uel cum Herodiade, uel Minerua, uel innumera mulierum multitudine equitare, uel earum iussionibus obtemperare. Quapropter sacerdotes Dei prædicare debent populo, ut nouerit hæc falsa omnino: & non à diuino, sed maligno spiritu talia phantasmata mentibus fidelium irrogari. Ipse namque satanas, qui transfigurat se in angelum lucis, quum mentē cuiusq; mulierculæ cæperit, & hanc sibi per infidelitatē subiugarit, ilicò transformat se in angelum lucis, in diuersarumque formarum species & similitudines: & mentem quam captiuá tenet, in somnis deludens, per deuia quæque deducit. Et quoniam solus hoc patitur spiritus infidelis, nec in animo, sed in corpore euenire opinatur. Quis enim in somnis & nocturnis uisionibus non extra seipsum deducitur, & multa uidet dormiendo, quæ nunquam uigilando uiderat? Idcirco nimis stultus & hebes est, qui hæc omnia quæ in spiritu fiunt, etiam in corpore accidere arbitratur: cùm Ezechiel & alij prophetæ, Ioannes etiam euangelista & Paulus in spiritu, non in corpore uisiones uiderint. Hinc Synesius de Somnijs rectè inquit: Anima fascinata materiæ donis, perinde afficitur atque illi, qui cum liberi sint, ad certum tempus mercede conducuntur ad opus, ubi ancillæ cuiusdam pulchritudine capti, moras trahere uolunt, ipsius amatæ domino seruire constituentes.

2.Corinth.12. *Ezechiel.3.* *2.Corinth.12.*

De phantastica transformatione hominum in bestias. Cap. X.

Vide l.4.c.22. et l.6.c.12. huius Operis. Vincent. in Spec.natur. li.3.c.1.109.

De phantasticæ porrò mutationis hominum in bestias opinione, recentior est memoria nostrorum ferè temporum, quàm ut inter obliterata possit nesciri. Refert enim Guilielmus Malmesberiensis monachus, in sua historia, tempore Petri Damia-

Damiani fuiſſe duas uetulas in uia publica qua Romã itur, quales Auguſtinus appellat ſtabularias, id eſt trãſeuntes ad hoſpitia pro mercede ſuſcipientes (nam ſtabulum propriè hoſpitium uenale & publicum dicitur) quæ in uno commorantes tugurio, una quoq; arte malefica imbutæ, hoſpitem quandoq; ſolum aduenientem, in equum uel ſuem uel aſinum mutabant, & certo precio mercatoribus diuendebant. Quodam die iuuenem hiſtrionicis geſticulationibus uictũ exigentem, hoſpitio exceperunt, & in aſinum uerterunt, multum eo lucrifacientes, qui geſtuum miraculo diſtineret tranſeuntes: nam ad anus mandatũ nutumq; quocunq; modo mouebatur. Nõ enim illi intellectus perierat, ſed loquela. Ingenté inde quæſtum fecerant uetulæ. Quo cognito, uicinus carè aſinum redimit. Cautio tamen hæc à mulierculis adhibita eſt, ut cuſtodiretur ne in aquã deſcenderet. Seruatus diu ab aqua, & tandẽ incautiorẽ nactus cuſtodiã, in lacũ proximũ ſe cõiecit: & ibi ſe aliquandiu uolutans, propriæ reſtituitur formæ. Cũq; ab eodẽ obuius ſciſcitaretur eius cuſtos, num aſinũ uidiſſet? ille ſe eſſe reſpondit. famulus ad herum retulit: herus ad Apoſtolicũ Leonẽ, uirũ eo ſeculo ſanctiſsimũ. Cõuictæ anus idẽ fatentur: dubitantẽ Papã cõformauit Petrus Damianus, uir erudiriſsimus, prolato exemplo de Simone mago, qui ſuam Fauſtiniano imaginẽ impreſſerat. At hæ & ſimiles nugæ eandem ſortiantur fidem, quam Apuleij & Luciani metamorphoſis meretur. Ex Vincentio hic adde: Pudicam fœminam, in quam amore ueſano exarſerat Ægyptius quidam, à malefico in equam uerſam, & à D. Machario Ægyptio heremita reſtitutam.

Stabulum.

Mutati in aſinum iuuenis figmentũ.

Lib. 18. Hiſt.

Si qui uerò obuagari in Liuonia & locis finitimis uideantur lupi noxij, quos Lamias putant. Germanis *uueruuolff* dictos: ij certè uel ueri ſunt lupi, in eiuſmodi tragœdiam exagitati à dæmone, qui interim horum

Vueruuolff.

uagis

uagis erroribus & actionibus delirorum λυκανθρωπίας phantasię organa imbuit, uitiatq;, ut ij se esse excursionum erronearum & actionum authores corrupta imaginatione arbitrentur, fateanturq;: quod quidem diabolo non esse difficile, ex descripto λυκανθρωπίας morbo cuilibet constat, dum humores & spiritus in hæc ludibria idoneos commouet, potissimùm quibus atræ bilis nebulæ cerebrum uitiare solent, cuiusmodi existit fatuum monstrosumq; id genus hominū: uel certè dæmones censendi sunt eiuscemodi lupi, qui eam assumpsere formam, ut malè credulum hoc hominum genus magis irretirent suis uaframentis, insontes grauarent, & sanguinis innocentis reum redderent magistratum. Interea ij qui se in lupos credunt transformatos, alto immersi somno, diaboli studio, alicubi iacere cōperiuntur, quorum somnia ijs confundit imaginibus, quas hominum oculis præstigiose in pueris uel insectandis uel uorandis, siue armento lædendo, aut longè lateque hinc inde uagando objicit ueterator ille: ut certè non leuiter mirari oporteat, inueniri uiros cordatos, qui delusorum horum hominum confessioni tanquam ueraci innixi, mortis sententiam contra eos pronunciare non grauentur. Sed uno ab illis uerbo mihi responderi uelim, utrum uerè in lupos transmutari homines credant, nec ne. Nec condere, nec uerè transmutare creaturas diabolum posse, satis superque demonstratum est libro 3 & 5. ubi ex professo penitissimè excutitur hoc argumentum. Iam ualeant hæ nugæ. Nullum hic locum habet, quod de fœminis in mares uersis abstruso naturæ miraculo, Plinius, Sabellicus, Pontanus, & plerique alij scriptores non obscuri, qui libro sequenti adducuntur, tradunt: quum hic solum de phantasticis dæmonum illusionibus agatur.

Li. 4. cap. 22.

Sabell. lib. 9. cap. 8. de Ostentis.

Quomodo

Quomodo & quare à dæmonio dementententur Lamiæ, ut credant fateanturq; se fecisse, quæ prorsus non potuêre. Cap. XI.

CÆterùm uetulæ illæ, de quibus hic instituta est oratio, non absurdè ἐκστατικοῖς assimilari possent: qui uelut rapti extra sese, sensuq; omni & motu priuati, iacent exanimis similes, & post ceu ex profundissimo expergefacti somno, aut à morte ad uitã reuocati, redeunt ad sese, & miras fabulas, miraq; cõmenta narrant. at in has cogitationes se ingerens dæmon, earũ seriẽ texit, hancq; uariat mira arte & scitè, repetitis præteritis, annexis præsentibus, & aspersis etiã quibusdam admonitionib. de futuris, ne in suspicionẽ aniliũ fabularũ, aut temerè cogitatarũ ineptiarũ ueniant: inducta etiam persuasione, ut coràm spectasse quæ diabolus offudit, imaginentur, ita dementat eos, quos ad talia usurpat ministeria, ut sui prorsus non sint compotes: sed uelut κατὰ ἐνθουσιῶντας, ea agitent mente, in eaque intueantur, quæ dæmon obijcit: ex sese nihil faciant, nisi quantum aliquando permittitur, & id quidem ut plurimum est ridiculum. *ἐκστατικοῖ.*

At homines, Augustino teste, malarum rerum cupidi, occulto quodam iudicio diuino traduntur illudendi & decipiendi pro meritis uoluntatum suarum, illudẽtib. atq; decipiẽtib. eos præuaricatorib. angelis, quibus ista pars mundi infima secũdum pulcherrimũ ordinem rerum diuinæ prouidentiç lege subiecta est. Idipsum docent Decreta his uerbis: His portentis per diabolorũ fallaciã illuditur curiositas humana, quãdo id impudẽter appetũt scire, quod nulla ratiõe cõpetit eis inuestigare. Hæc potestas immundis spiritib. ideo datur, ut perniciosos sibi aptent, hoc est prauos homines seducant: illos scilicet, qui spernunt ueritatem, & credunt mendacio, iuxta Pauli sententiam: Sanam doctri- *Dæmonis ludibrijs qui magis expositi.* *In secũda parte, caus. 26. q. 5 Episcopi.* *2. Tim. 4.*

doctrinam non ferent, sed ad sua desideria coaceruabunt sibi magistros, prurientes auribus: & à ueritate quidem auditum auertent, ad fabulas autem conuertentur, onerati peccatis: ducentur uarijs desiderijs, semper discentes, nunquam ad scientiæ ueritatē perueniéntes. Hos Paulus uocat filios contumaces, in quibus agit spiritus ille cui potestas est aeris, eludens subtilitate & dolo inimitabili hæc sua instrumenta, in ipsius inductiones propendentia: nimirum has mentis acie læsas, effascinatas, maleque feriatas muliercu-las: quas ita dementat, ut quicquid illarum phantasiæ suggerit, aut quodcunque etiam malum ab ipso, uel etiam hominibus, Dei abstrusa permissione perpetratum est, aut quæcunque ludibria præstigijs conspicienda illis ostendit, eius malesuadi suggestione à se designata (licet phantasmate uel insomnijs solummodo nota) perperam credant bis miseræ, quæstionibus subiectæ confiteantur, à propria confessione mortis sententiam audiant, dirisque tandem flammis deuoueantur. Sic in ipsius uerba iuratis, animi & corporis oculorum aciem perstringit cacodæmon, sic sibi addictos demeretur, hoc deuotę illi mentis autoramentum. Hinc pulchrè Augustinus: Maligni (inquit) spiritus, quos isti deos putant, etiam flagitia quę non admiserint, de se dici uolunt: dum tamen humanas mentes his opinionibus uelut retibus inducant, & ad prædestinatum supplicium secum trahant.

2. Timoth. 3. *Ephes. 2.* *Lib. 2. de Ciuit. Dei, c. 10.*

Delusionū eiusmodi modus, & quid in ijs dæmon ualeat, & quid item nequeat, non inscitè describitur in eo libro cui Fortalitium fidei inscriptio est, ubi ita legitur: Decima differentia dæmonū est, eorum qui decipiunt quasdam uetulas; quæ Xurguminæ siue Bruxæ nuncupantur. Sciendum ergo, esse quosdam homines apostatas in fide, hæreticos & falsos, qui seipsos uoluntariè offerunt diabolo: qui & eos recipit, tradit.

Li. 5. de Bello dæmonum.

traditque artes inanes, quibus uidentur ducenta euagari miliaria, & quatuor aut quinque horarum spacio redire: item destruere creaturas, sugentes eorum sanguinem, atque alia perficere maleficia pro suo nutu ex dæmonis uoluntate. At à satana miserè decipiuntur, illuduntúrque non solum hæ, sed & qui eis fidem accommodant. Veritas autem rei sic habet. Quando pessima hæc figmenta usurpare statuerint malæ mulieres, se uerbis & unctionibus consecrant dæmoni, qui eis ad opus suum utitur, & cuiuslibet earũ phantasiam regit, ducitque per loca ab ipsis desiderata: corpora uero earum sine sensu permanent, quæ umbra cooperit diabolus, ut nulli sint conspicua. Et cum in earum phantasijs impleta esse, quæ uoluerunt, obseruarit, umbra sublata, proprijs motibus illas permittit. A' loco autem non fuerunt amotę, sed phantasiæ idolum extitit, quale cacodæmon efformauit. Ad illum enim errorẽ tollendũ, quòd corpore trãsferuntur, emanauit illud c. episcopi, quod ex distinctione ac recitatione eius ita probat Ioan. Francisc. Ponziuibius I. V. doctor: quia postquã fecit mentionẽ, quòd illæ mulieres testarentur se inequitare bestijs noctu, multaque terrarũ spacia peragrare: dicatq; plurimos hac opinione deceptos, existimantes aliquid numinis ac diuinitatis esse extra unũ Deũ: mandat, ut patet in uers. quapropter, ea omnia reputari falsa, & non à diuino spiritu, sed à maligno talia phantasmata mentib. hominũ irrogari. Et reddens rationẽ in uers. siquidẽ: quia ipse Satan trãsfigurat se in angelũ lucis. cũ mentẽ cuiusq; mulieris ceperit, & eam per infidelitatẽ sibi subiugauerit, ilico se trãsformat in diuersarũ species personarũ, atq; similitudines: & mentẽ quam captiuam tenet, in somnijs deludens, modò læta, modò tristia, modò cognitas, modò incognitas personas ostẽdens, per quæque deuia deducit. Subiungit postea, quòd hoc solus spiri-

Phantasiam Lamiarum quomodo regit dæmon.

Explicatio primi canonis ex Concilio Aquir. 2. part. caus. 26. q. 5. Volum. 10. Tract. de Lamijs. nu. 45.

2. Corinth. 11.

Lamias in spiritu equitare.

q

spiritus patitur: & quòd infidelis hoc non in animo, sed in corpore euenire opinatur. Et adducit exéplum de Ezechiele propheta, qui uisiones Domini in spiritu, non in corpore uidit: & quòd Paulus non audet dicere, se raptum in corpore. Ergo constat, quod uenit ad determinandum, non solum talia fieri à spiritu maligno, non diuino: sed etiá ea & illis similia fieri in spiritu, non in corpore. Et propterea sequitur, quòd etiá in casu nostro, licet uideantur hæ personæ dicere, se portari à dæmonibus sub hircorum forma, & similiter dicant se credere dominam in cathedra sedentem, esse dæmonem transfiguratum: quòd tamen debet dici, hæc & alia quæ se facere confitentur, phantasticè & in spiritu sibi obuenire. Hæc Ponziuibij conclusio: qualis etiam est Grillandi, eam exemplo probantis, quòd in agro Sabino accidisse commemorabimus infrà.

Ecclef. 49.
2. Corinth. 12.
Tract. de sortileg. q. 7. num. 6.

An & quomodo & quando corpora per aerem deferre diabolus possit.

Cap. XII.

NEc mirum est hoc dæmonis studium, quo miseras animas ludificari, deridere ac torquere conatur, uolens imitari atque æmulari, uelut simia, quæcunque Dei opera, per angelos bonos expleta: quemadmodum Abacuc prophetam coma capitis ex Iudæa in Babylonem reuerà breui momento translatum legimus, & postquam suis Danielem placentis refecisset, in eundem locum restitutum. Nec uerò phantasticè tantùm in hominum mentibus eum hæc efficere, sicut dictum ac probatum est: sed etiam uerè corpora surripere, ac per aera ferre, tum ipsius & angelorum naturalis facultas ac δύναμις, tum usus & experientia testatur: ac primò quidem, quod Dominum nostrum IESVM CHRISTVM in pinna templi

Diabolus simia Dei.
Daniel. 14.
An spiritus possint corpora trásferre.
Matth. 4.

templi constituisse legitur. Omnia enim tentationis illius opera corporaliter ac sensibus corporeis fuisse peracta, & diabolum ei tum in humana specie apparuisse, est multorum Theologorum unanimis sententia. Verùm in hoc discrepant, an Christus à dæmone fuerit delatus, & raptus: an uerò deductus saltem, ut ipse pedibus eò conscenderit. Sed quoniam diabolicis hoc persuasionibus fieri oportuit, ut Christus eum sequeretur: secunda opinione reiecta, primam maior Doctorum pars amplectitur. Dicit enim Euangelista, Statuit: non, adduxit, quemadmodum paulo antè, quòd adduxisset eum in sanctam ciuitatem. Proinde asseritur, quo ad Christum, eum corpore fuisse translatum à Satana. Rectè autem argumentatur Thomas, quòd data posibilitate in uno, per consequens datur in omnibus alijs qui sunt eiusdem ponderis & magnitudinis. Christus ergo cum per omnia nobis fuerit conformis, excepto peccato: hominibus idem euenire posse dæmonis insultu, quid obstat? Proinde dæmones nihil agere, nihil efficere, nisi quod κατὰ τὴν φύσιν αὐτῶν, ac naturæ suæ proprietatem sit, posse, iam antè Libro primo demonstratum fuit. Quicquid igitur agunt, non nisi uolente quidem ac permittẽte Deo faciũt, sed sua tamẽ quadã naturæ facultate: ut in habitu & potẽtia sæpe maiora posśint, quàm ipso actu, quẽ nos plerũq; spectamus: nec ex eo reliquas eorũ artes naturales expẽdimus, quas præstare nõ aliã ob causam nequeũt, quàm quòd nõ permittãtur. Etenim angelicæ naturæ ac spiritib. nõ est cõtrariũ, ut corpora quò Deus permittit deferãt. Satan aũt spiritus adhuc est: nec ex lapsu spiritualẽ eius essentiã interijsse, iã in principio ostẽdimus. Atqui angelus ꝑ aerẽ detulit Abacuc: angelus Philippũ ex itinere rapuit, ut inuentus sit in Azoto: cur idẽ ergo dæmonem præstare non posse dicemus, si Deus permittat? ut

Thomas in 4. cap. Matth. uers. diabolus autem.

Diabolus Christum corporaliter transuexit.

Thomas d. gl. Albert. ibid. Magn. ibid. Bonauent. 2. sententi. lib. 2. dist. 7.

Dæmones homines per aerem uehere posse. Tract. qq. 1. part. q. 5. titul. de mirac. & tit. de dæmon q. 16. art. 10. in fine.

Heb. 2.

Rom. 9. 2.

Cap. 2.

Aug. lib. 3. de Trin.

Dan. 14.

Act. 8.

Quomodo dæmon corpora transportet.

omnes sentiunt Doctores & Canonistæ. Quæritur tamen haud temerè, corpore'ne assumpto, an sine corpore per se, corpus è loco naturali sursum (quod est contra motus corporei naturam) euehere posſint dæmones? Et Thomas quidem eos corpora putat assumere, ut naturaliter ac uerè, sicut nostrûm aliquis, hominẽ transportent: idq; duplici ratione motuum ostendere nititur. Ego uerò respondeo, primùm hoc ipsos eodẽ facere modo quo angeli: & cum diuo Augustino, An uerò, si hoc angeli faciunt, ut quælibet animalia terrestria rapiant unde libet, cõstituantq; ubi libet: aut eos sine labore non posse, aut onera sentire, credendũ est? Quomodo omnia primogenita Aegypti, tantamq; hominũ multitudinẽ unica nocte potuit angelus occidere, ut non præ lassitudine destiterit? Secundò respondeo ac quæro, quî corpus illud assumptũ, quod hominẽ baiulat ac portat, sine alio itẽ corpore per aerẽ feratur? Naturale enim sit oportet. At sic in infinitũ quæreremus. Quare nõ est quòd dicatur, aut angelis aut dæmonib. corpora assumẽda ad delationẽ alicuius circũscripti. Tertiò, quotidiana experiẽtia testatur, eos corporib. ad hanc rẽ nec egere, nec uti: quod ego uidi, & impediui Dei auxilio, sicut Libro primo narraui. Sũt alia multa exẽpla, quib. & homines à dæmonib. è loco in locum, per iusta tamen spacia, deferri ostenditur, & id ne assumpta quidem humana forma. Neq; hinc absurdi quid consequitur, dæmonem scilicet hac ratione multa contra magistratum ac principes, adeoq; rerum omnium ordinem effecturum: ueluti captiuos è carceribus eripere, deliberationes ac arcana principum per homines ipsos manifestare, & eos qui in aliorum sunt potestate ac ditione, quocũq; iure, suis restituere: quemadmodum dicitur, quo tempore Francisci primi regis Galliæ filij detinebantur obsides in Hispania, magũ in Galliam euocatũ è Germania fuisse, qui

Tit. de dæmõ q. 16. art. 10. prima parte Tract. qq.

Lib. de ciuit. 13. cap 18.

Sine corpore an dæmõ corpora ferat.

cap. 11.

Non semper diabolum corpora per aerẽ ferre posse.

qui tanta credebatur præditus potestate, ut possset regios pueros per aera reducere, thesaurosq́; inuestigare & transferre.

Boccatius etiam refert fabellam de nobili Lombardo, qui in uniuersali expeditione Hierosolymitana, se meritum ingens existimans obtenturum, militiæ nomen dederat, ad occupandam terram Sanctam: discedensq́; coniugi suæ partem annuli signatorij reliquerat, cũ hoc pacto, ut si intra triennium ab ea die nõ rediret, uxori liberum foret, arra hac & symbolo neglecto, alteri marito nubere. At ille cum in Iudæa militaret, captus, ac in Aegyptum abductus, Sultano, (quẽ iam olim in Europa peregrinantem, attamen ignotũ, hospitio receperat pater eius) propter parentis hospitalitatem, uiriq́ue prudentiam ac dignitatem, mox adeò placuit, ut probatis diutina familiaritate eius moribus, tandem eum post se secundum omnibus rebus suis præfecerit. Interea cedente die, ac uertente triennio, postremum in extremam incidit tristiciam. Cuius ubi causam Sultanus expiscatus fuerat, magum aduocauit, qui illum in lectulo precioso consopitum, & magna auri gemmarumq́ue ui onustum, postrema trium annorum nocte Papiam in summum templum deferendum curauit. Vbi æditiuus eum mane conspiciens, refugit: ac interea dum alijs de spectro narraret Aegyptio, obuiam eum habuit ad ædes uxoris properantem. Quòd nisi tum redisset, ea domum, ab alio sponso uesperi ducta fuisset. At illud de Galliç Delphinibus non successisse quæstores ærarij tum Caroli V. quàm Francisci primi norunt, & Helionoræ nuptiæ satis indicant. Hoc aũt Boccatij figmentũ est: ut & illud, quod ita referã, ut tradũt Galli, de S. Nicolao de Varẽgulle, quod duobus leucis distat à Nanceo: simile illi quod in Legẽda S. Antonij de Hermogene legitur. In ergastulo detẽtus Lotharingus quidã Cõstantinopoli,

Decameron. Falsum, arte magica homines deferri per aerem.

Libello de præcipuis Galliæ ciuitatibus & sanctuarijs.

Ingens robur. li, tá robustius erat, ut Turcę ueriti ne catenas ac uincula disrumperet, torquem eius collo ferreum applicarent, quinq; digitorum crassitudine latum, ac tres crassum, ferreis catenis innexum. Huic cum in memoriam rediret sanctus patriæ suæ Nicolaus, eum comprecatus ut intercederet pro se apud Deum, ita consopitur. Postero mane cum pagi æditiuus templum reseraret, captiuum hunc in uinculis dormientem ad fores offendit: ille uerò è somno excitatus, in fano S. Nicolai, quem inuocarat pridie, se esse agnouit. Re peruulgata, populus accurrit: & post aliquot Alleluia decantata à sacrificis, quatuor accersiri iubet fabros ferrarios, qui uinculis eum exonerarent. Quæ cum nulla uiderentur humana ui posse dissolui, ecce in conspectu omnium torques dissilijt, & ueluti Cerbero,

Tum stridor ferri, tractæq; catenæ.

Quando corpora deferat dæmon, & an lamiarum. Sed hæc & eiusmodi conficta sunt: & ut accidant, minimè uerēdū est. Neq; enim iustissimus optimusque Deus omnia permittit, omnia concedit Satanæ,

Lib. 1. cap. 21. quæ uel is uellet, uel suæ naturæ subtilitate posset: sed ea demùm, quæ decreuit ipse non ad superstitionem stabiliendam, sed tum saltem, cum aut nos ad frugē re-

Lib. 3. ca. 17. uocare uult, aut impios punire. Videbimus hoc in caupone, qui propter furtum ac periurium euestigiò sublatus à dæmone, nunquam postea uisus fuit. Quare nec in lamias nostras, quibus ætas decrepita, fantasia corrupta, & mens læsa, pœnæ satis sunt, dæmonib. hæc uiolenta ludibria exercere Deus patitur: non enim dæmoni colludit.

Qui sine corpore assumpto, corpus per aerē ferre possit dæmon. Cæterùm quomodo sine corporibus spiritus hi corpora per aerem gestent, etsi nos tam exactè nequeamus intelligere, quàm possumus nostri motus tarditatem ac rationem: tamen haud admodum mirabimur, si consideremus quàm facile anima nostra carcerem

certe suũ & corpus hoc moueat, ut currat, saltet, ascendat: Spiritus enim & liberior & leuior est substantia, ducens originẽ suam ex ipso lumine, quod aut supra omnia est elementa, aut ex summo certè elementorũ: tum uerò, si quæ uentorum sæpe ui contingunt recolamus: ueluti, uaccas ex Iberia cis Pyrenæos delatas. Ecnephias enim & Typho non nisi repentini sunt flatus, quorum hic effert, ille defert, & illisu ipso repercussus correpta secum in cœlum refert, forbetque in excelsum. Ideo lapidibus pluit sæpe, quòd uento sint rapti, & coctis lateribus. Romæ in Auentino, in templo S. Sabinæ, quod olim fuit Dianæ fanum, saxum nigrum rotundum pendet ab uno aræ latere, quo monachi dicunt diabolum petijsse S. Dominicum, Deo supplicantem: non se tamen læsisse, adeò tremebant ei manus & brachia. Eiusmodi saxea moles etiam Coloniæ in templo metropolitano uisitur, q[illegible] per eius fastigium iniecta, trium regum (ut fertur) corpora ibi in summo honore cõseruata atterere perdereq; scilicet uoluit diabolus: at ne ea læderentur, retrorsum salijsse, perhibetur eadem fide, qua prius illud asseritur. Atq; supradictus ille mihi uidetur esse modus, quo illum res quasque corporeas sursum deorsum agere posse existimo, non tamen sine Dei arbitrio ac nutu.

Li. 1. cap. 1. supra.

Ecnephias Typho.

Plinius lib. 2. ca. 48. 54.

Corpus non nisi per iusta spacia ferri, nec eodem tempore diuersis in locis existere potest. Cap. XIII.

ATqui mutare essentiam creaturæ, aut efficere ut unum corpus per aliud sine unius uel amborum iniuria transeat, aut maius corpus penetret per spaciũ improportionatũ, ut ita dicã, loco, uidelicet quòd per foramina domorum exigua ingre

Locale loco suo conuenire debet.

Matth. 19. Marc. 10. Luc. 18. diantur tales fœminæ: hæc per dæmones non magis fieri possunt, quàm ut camelus transeat per foramen acus. Habetur hoc à CHRISTO ipso pro ἀδυνάτῳ. Corpus enim, & quicquid loco circumscribitur, hoc est, ut ita loquar, omne τοπικὸν ac locatum, debet esse suo loco proportionatum. Alioquin corporum penetratio admittenda esset: quod contra naturam & omne physicũ principium est. Nam quòd ipse CHRISTVS clausis ianuis ad discipulos intrauit, id nihil aliud sonat, quàm quod indicant præcedentia: Cum clausæ essent ianuæ præ metu discipulorum, Christus uenit ad eos. Non autem, quòd non reseratæ uel apertæ fuerint. Cur enim non cederent præsentiæ corporis Christi, & eius aperirentur clauderẽturq; uirtute? Ita ueteres omnes sensere. Nã ingressus, corporis sui ueritatẽ ostẽdit & Thomæ, cui manus suas & latus: & reliquis, quibus pedes porrigẽs ait: Palpate & uidete, quia spiritus carnẽ & ossa nõ habet. Nihil igitur istorũ quę diximus, efficere poterit dęmon: multo minus, ut unũ corpus uno momẽto diuersis in locis existat. Cũ enim omnia in mensura, numero & pondere disposuerit Deus, singula suũ habent & pondus, & mensuram, & numerũ. Quod ἄποσον, ἄμιγον & ἀσχημάτιστον, sine tẽpore & loco mouetur, infinitũ est: id uerò non nisi unum est. Reliqua ergo, ueluti spiritus & corpus, & tempore mouentur, & loco. Spiritus etiam substantię sunt, quę à loco circũscribuntur: sicut & anima nostra in loco est, quia alicubi præsens est: & localis, quia quòd alicubi præsens est totũ, alibi non est. Dicunt Iureconsulti: Qui ubiq; est, nullo in loco esse censetur. At non inest animæ linea, superficies, punctũ, sicut corpori: finita tamen est. Vbiq; uerò infinitũ est. Finiti aũt ad infinitũ nulla est proportio. Quod si anima tam est circũscripta, ut cum alicubi est tota, non possit esse alibi: quanto magis terrena corpora? Diuus Augustinus etiam

Corporum penetratio. *Aristotel. 8. Physic.* *Ioan. 20.* *Luc. 24.* *Corpus unum duobus in locis non est.* *Sapient. 11.* *Vnus Deus ubiq;. Quæst. ad Oros. q. 41. Aug. August. de Spir. & anima, cap. 18.* *l. filiusfam. §. secundum. de leg. 1. Aristot. 8. Physic.*

etiam de Christo post resurrectionem ita sensit, ut dicat: Quomodo discipulorum, cum esset in terra, contrectatus est manibus: sic eorum, ascendens in cœlũ, deductus aspectibus: & ita uenturus est, hoc est in eadem carnis forma & substantia, cui profectò immortalitatem dedit, naturam non abstulit: secundũ hanc formam non est putandus ubique diffusus. Corpus enim non est, nisi quod per loci spacium aliqua longitudine, latitudine, altitudine ita sistitur, uel mouetur, ut maiore sui parte maiorem locum occupet, & breuiore breuiorem, minusque sit in parte quàm in toto. His proculdubio de causis beatus Germanus existimauit fieri non posse, ut mulieres nocte simul in caupona essent, & mariti lateribus accubarent. Legitur enim in eius Vita, quòd cum nocte quadam in diuersorio mensa iterum à cœna sterneretur, admirans inquisierit ab hospitibus, cui cœna pararetur? eique responsum sit, bonis illis uiris ac fœminis quæ nocte uagantur. Itaque sanctus uigilare statuit, & ecce multitudinem ad mensam, uirorum ac mulierum uenientem: quibus ille mandans ne abirent, tota familia excitata quæsiuit, num quem ex ijs cognoscerent? His omnes uicinos ac uicinas esse dicentibus, singulorum ædibus perscrutatis, omnes in suis lectulis decumbentes inuenit. Itaque statim omnes adiurauit: qui se dæmones esse confessi sunt. Sic & Simon magus eadem hora in conclaui cum Nerone, & foris cum populo loqui credebatur. Huc etiam pertinet, quod suprà Capite septimo huius secundi Libri, de præstigiatore magico, Magdeburgi cum equulo in aera conscendere uiso, recensuimus.

Epist. 146. ad Consentium.

ad Dardan. epist. 17. lib. 1. cap. 2. de orig. anima, ad Hieron.

Quid corpus.

In uita S. Germani.

Lamias non esse domi simul & alibi.

In S. Petri Vita.

Lamias non inuehere eos morbos, quorum se fatentur effectrices esse: nec locum mereri in historijs, sed inter fabulas, quæ hac de re leguntur, exemplis ostenditur. Cap. XIIII.

Lib. 11. Hist. Scotor.
lib. 15. ca. 80. de Variet. rerum.
Historia mira de Duffo rege maleficio læso, si uera esset.

ADmirabilem huius arguméti historiam ex Hectore Boethio historiographo proponam, ab Hieronymo Cardano tamé refutatam: ut hinc de reliquis eiusmodi enarrationibus eodem censeatur modo. ea ita habet: Duffus rex incidit in morbum, non tam grauem, quàm cunctis uel eruditis medicis (Scotorum tunc uiuendi modi, corporeæq; cóstitutionis, quos nondum peregrini inuaserant morbi, habita ratione) cognitu difficilem. Siquidé sine ullo signo bilis, pituitæ, alteriusúe peccátis humoris redundantiæ, uel ab humano téperamento lapsus, Duffum sensim afflixit. Noctu enim sub perpetua uigilia decumbens, in sudoré imménsum soluebatur: interdiu uix dolore, quo nocte laborauerat, leuatus, *quieti se* dabat. Corpus lenta conficiebatur tabe, effœto simillimum. Hærebat cutis rigida, uenas, neruos, & qua forma ac situ constituta essent ossa humana, spectantibus ostendens. Suauis ac uniformis spirituũ à corde motus: quod tactu cordialis uenæ, arteriæ deprehendere uitale humidũ nihil téperie excessisse, demonstrauit. Viuidus illi color, auriũ oculorũq; uigor integer aderat, & téperatus: frequentior cibi potusq; appetitus. Hæc sanitatis signa in languente, multoq; dolore afflicto, cùm medici admirarétur, & quæ suarũ erát partiũ egissent, nihilq; inuenissent quo superfluus noxiusq; sudor coerceretur, aut quod somnum prouocaret, sed rex in horas magis magisq; sudore & cótinua uigilia angeretur: uersi ad patiétis cósolationé (ná eorũ sentétia, huic soli locus supererat) precati sunt ut benè de salute speraret, nec sibi deesset: fore ut externorũ medicami-

dicaminum medicorúq;, quos ipsi ocyus accirēt, ope, quòd peregrinus & parum eis cognitus esset morbus, aduentante uere, soleq; (uitæ in animātib. assertore) ad nos redeunte, sanitatē cōsequeretur. Obortus est sub id tēpus incerto authore rumor popularib. susurris, regē ueneficarū mulierū arte dęmoniaca, & nō naturali morbo tabescentē, per tam longa tēpora corpore & uirib. cōfici: easdēq; apud Forres Morauiæ oppidum, magicā & sortilegā artē in regis perniciē exercere. Horū fama ilico ut ad regis aures puenit, ne auctus rumor, re propalata, fascinatrices ut suppliciū euaderent, in fugam ageret: mittūtur in Morauiā, qui an uera essent quæ ferebātur, perquirerēt. Missi nuncij, itineris causam dissimulabant, & ueluti ineundæ pacis gratia inter Duffum regem & coniuratos Morauos, Forres adiêre: noctuq; in arcē admissi (steterat ea adhuc in regis fide) ob quam uenerant causam, Donevaldo arcis præfecto, ut imperatum eis erat, exponunt, eiusque fidem & auxilium ad negocium conficiendum implorant. Milites qui in arcis erant præsidio, tenuit nonnihil huiusmodi rei suspicio. Nam ex prostituta quadam (erat huic mater sortilega & incantatrix) dum blandiusculè eam tractaret amator, de regiæ ualetudinis tempore, modo, perpetuitate, quibus sortibus, quibus magicis carminibus uterentur Lamiæ, posteaquam nonnihil audiuerat, sodalibus indicauit, & illi Donevaldo, Donevaldus autem regijs legatis: meretricemque tempestiuam tanti facinoris nunciam (erat ea tum fortè in arce) Donęualdus ad se accitam, quæstionibus quo ordine cuncta gerebantur, & in quibus ædibus, ubi fateri coegerat, mittit intempesta nocte milites ad rem omnem explorandam. Hi in sortilegarum ædes

Rumoris huius autor esse potuit satan. Quorsum hæc aliquis nouisset, nisi dæmō locum designasset, ubi demētatas anus ad fictitiū eiusmodi opus permouisse se scierat.

Sparso dæmonis opera eo rumore, de Duffi ualetudine apud Forres uitiata à Lamijs, mulierculas demētatas dein in eiusmodi ludibriorum apparatū excitare potuit, ut Duffum & subditos in incredulitate confirmaret, eadem feminarū procuraret, nouasq; in Morauos faces mendacijs incenderet: si uera sit historia, quod minimè credo.

ædes foribus ui reclusis irrumpentes, sagarum unam cereum simulachrum ad regis Duffi imaginē dæmoniaca arte (ut credere par erat) confectum, ligneo affixum ueru ante ignem torrentem: alteram, carminibus recitatis liquorem quendam fundentem sensim supra statuam inuenerunt. Prehensæ itaq; ocius sagæ, coniectæque in uincula, & tractæ simul cum simulachro in arcem, rogatæque ad quid sub noctē carmina recitantes, effigiem regis igni exponerent? responderunt, dum simulachrū igni adhibitum torreretur, Duffum regem in sudorem solui: carminibus uerò recitatis, perpetua teneri uigilia, & ad liquescentem ceram macie confici: consumptam autem ceram, regis mortem continuò subsequuturam, ita se malos dæmones docuisse: ad facinusque exequendum. * mercede à Morauorum primoribus conductas fuisse. Perciti ira astantes ad anus uerba, confracto simulachro, ut sagas scelus graui luentes supplicio, flamma consumeret, extemplò curarunt. Ferunt, sub tempus quo hæc in Forressensi arce sunt acta, regem languore leuatum, & nocte absque sudore quieuisse: postridieque redeuntibus uiribus, quæ erāt humanæ facultatis, promptè egisse, perinde ac si nulla aduersa ualetudine antea fuisset detentus. uerùm † utut res se habuit, Duffus recrescentibus uiribus sanitati breui restitutus est.

Quomodo simulachrū cereum liquefactū potuit ad regis imaginem confectum esse cognosci? Vnde in seiunctissimo interuallo, uis tostionis, liquoris infusi, simulachri & carminum recitatorum, in Duffum resultare potuit? Quomodo item rex in sudorem solui potuit, & macię confici liquescente cera, quum cera igni admota facile & breui tempore defluat, regem autem longo tempore morbo hoc contabuisse narretur? Quomodo etiam ex cōsumpta cera mors subsequi? Ob prefractiores, in figmentum hac annoto.

Delusus itidē fuit magister Ioannes Legereti præsidens Sabaudus, qui se magicas cōponere imagines potuisse confessus est, quibus Philippum Sabaudiæ ducem læderet.

** Huc spectabat illa sathanæ uox, ut nouis facibus regem & Morauos inflāmaret, præterquam quòd illa mente delusa, morti ob falsam persuasionē obijcerentur: si uerum est quod scribitur.*

Post huius historiæ, atque eius argumenti aliarum enarrationem, in hunc scribit modum * Cardanus: Doceamus, an inter tot miraculorū commenta quicquam ueri sub-

† Hic historiogra-

sit.

sit. nam maxima eorum partem fabulosam esse, atque confictam, uel ipsi qui hæc constantissimè astruunt, negare non audent. Quæ igitur Boethius refert, condendæ historiæ haud iucundæ non ignauus author, alliciendi lectores causa conscripsit: ut quos Scythica facta moresque, tum regionis descriptio non delectarent, fabulæ saltem tædium minuerent. Neque id uitiosum historico: sed ubi historia per se sterilis est, licet eam iocis ac fabulis exornare. Quamobrem & iure ab his T. Liuius abstinuit: & Herodotus iustè damnatur, & Saxo Grammaticus laudatur. Tum uerò maximè accedit, quòd hæc Boethius scripta inuenit, & factum ipsum extra historiam est. In ipsa autem historia enarranda, utpote moribus gentis, bellis, prælijs, numero cæsorum, aut nominibus eorũ qui prælijs interfuerunt, quiúe strenuè se gesserunt, familiarum initijs, causis bellorum, temporum ratione, gestis ac serie principum, quibus tanquam membris historia constat, fuit diligentissimus. Quinetiam in his quæ ad historiam pertinent, nihil tam exiguum fuit (talia autem sunt, regionis & urbium situs, magnitudo, oppida, insulæ, nemora, montes, plantarum noua genera, animalia quadrupeda, aues, serpentes, pisces, soli fœcunditas, uentorum uicissitudines, cœli clementia, stagna, paludes, distantiæ, cæteraque omnia quæ rara sunt, intelligendæ historiæ accommodata) quod neglexerit, omiseritúe, aut secus quàm esset enarrauerit. In talibus uerò existimauit ornandam historiam, seu quòd uera esse crederet, alioquin sacris philosophię haud initiatus. Quę autem Berna & Pinnetus (quorum pòst, ubi de Incubo agitur, meminimus) & noster ille rusticus, uitrum tapillos clauosque euomens, & sonum confracti uitri in uentre, & horarum ictus in corde sentiens, aut uidere,

phum basitare uidet, an sagarum opera, uel quomodocunq; factum sit, ut Duffus conualuerit.

* *De uariet. rerum lib. 15. cap. 8.*

Superioris historia de Duffo refutatio.

Historia huius rustici lib. 3. cap. 7. describitur.

dere, aut audire ſibi perſuadebát, partim uera, partim falſa eſſe reor. nam uerè aliquid uidere, diuq; in uiſione perſeuerare, ni aliquid ſit quod uideatur, abſurdú eſt. Vident tamen quædam, tum audiunt: atq; cauſam horú in atram bilem reijcere oportet, quæ partim cibis & potibus, & aere & mœrore, timoreq; paupertatis, partim à cœli conſtitutionibus, partim ex conſuetudine aliorum delirantium contingit. Habebam ego olim amicum, cui contigit, ut in una harú uallıú octodecim mẽſes cómorari cogeretur. Vbi rediſſet ad me, multa de his incredibilia, quáuis philoſophiæ haud ignarus, enarrabat. admonui hominẽ, ne amplius talia proferret, ni pro fatuo haberi uellet, & uitæ periculú ſubire. Immiſcuit itaq; ſe negocijs arduis: cómutata q; uictus ratione, dum aliorú conſuetudine fruitur, ad ſe redijt. Seminis quoq; ac menſtrui ſanguinis retentio, plurib. cauſa eſt huius morbi, aut ortus, aut incrementi. In uniuerſum, tribus maximè hæc deceptio cóſtat: atræ bilis imaginibus, conſtantia ipſorú qui hac labe correpti ſunt, ac fraude iudicú. Nam olim permiſſum erat, ut ijdem accuſarẽt, condẽnarẽtq;, ad quos dánatorú bona redibát. Vnde ne hos miſeros adeò iniuſtè damnare uiderentur, multa fabulæ addebant. Cæterùm in illorú examine, cófeſsionibusq; nihil nó inane aut falſum, aut inconſtans, aut nullius momenti reperiebatur, præter contemptá religionẽ. Quædam enim Chriſtum abnegabant, aliæ ſacrificiú ipſum inter ueſtes cóſuebát, cóſpuebát aliæ imagines diuorú, atq; alia ſimilia ꝑpetrabát. Sublata primùm in hos miſeros ac inſanos poteſtas fuit à ſapiẽtiſsimo ſenatu Veneto: cú animaduerteret eò progreſſam illorú luporú rapacitatẽ, ut omnino inſontes dánarent ſpe prædæ: neq; contemptor diuini cultus quærebatur, ſed diuitiarú poſſeſſor. Inter hæc exorta eſt Lutheranorum ſecta: cumq; in hac, quòd per urbes propagaretur, non iam

Dominicani.

Opes aliorú, non religionẽ quærunt iniqui iudices et inquiſitores.

miſeri,

miseri, sed opulenti deprehenderentur, omissa priorũ cura, ad hos conuersi sunt. Sed nunc cum illis mitius agitur, ut omnia uel stulticiæ uel auariciæ plena esse comperias. Hi ergo (ut ad propositum redeam) quandoq; sibi uidere quædam persuadebant, atque audire: postmodũ rem ipsam ex propria leuitate augebát mẽdacijs, tum uerò mutuis colloquijs (ut dici solet) é culice elephas exoriebatur. Nam & plerisq; hominibus quandoq; aliqua insolita uidentur, audiunturque: sed ea contemnentes, sanoq́ iudicio abigentes negligũt. Hucusq; Cardanus: qui interdum contigisse quoque perhibet, ut aliquis, quem maleficio affectum uoluerint hæ mulierculæ, naturali causa eodem tempore in morbum maleficio congruum inciderit: quo cognito à maleficio prognatum esse credebatur, quoniá morbi natura & tempus conueniebant. Sic anui dementatæ falsa suggestione phantasiam uitiat naturalis morbi, illiusq́; exitus conscius dæmon: & reliquos ob incredulitatem eo modo illudi permittit Deus. Quum uerò censores à rerum naturalium cognitione essent alieni, minusq́; in literis Sacris exercitati, in historias (quicquid id est) ex sua opinione retulerunt: quod paulatim auctum exornatumque, materiem uberem huic stulticiæ præbuit.

Præterquam quòd huiuscemodi narrationes à compluribus in historias relata sunt, qui tum ob imperitiam rerum, tum per nimiam credulitatem quicquid aut uulgo iactatur, aut ab alijs traditur, non solum fieri posse, sed etiam reuera contigisse sibi persuadent ex superiorum temporum exemplis: quæ cum fabularum sint inuolucro tecta, fidem historiæ sibi uendicant apud illos. Sic illa de Duffo mendacia uidentur, & originem & auctoritatem sumpsisse, à poetarum narrationibus de Meleagri Oenei regis Ætoliæ filij interitu,

stipite

stipite fatali combusto. Cum enim grandis aper Ætoliam deuastaret, Meleager ad eum occidendum conuocauit proceres. Ex quibus Atalanta uirgo cum aprum prima uulnerasset, Meleager eius amore captus postquam aprum occidisset, ei caput apri dono dedit. Quod ægreferentes duo Meleagri auunculi, caput uirgini uolebāt auferre: sed Meleager illos occidit. Tum Althęa soror occisorum, & mater Meleagri, ut necem fratrum uindicaret, fatalem stipitem igni imponens, Meleagrum pariter exussit. Nam Meleagro recens nato, Althæa mater uidit Parcas igni stipitem imponere dicentes: O' puer tam diu uiues, quamdiu hic stipes. Althęa ergo Parcis abeuntibus mox stipitem igni subtraxit, & diligenter custodiuit. Iam uerò erga fratres pia, sed erga filium impia, illum stipitem rursus igni imposuit: quo combusto, Meleager etiam exustus est.

Ouid. lib. 8. Metamorph.

Stipes fatalis.

In Annalium Flandricorum lib. 16. scribit Iacobus Meyerus: 1 Legi aliquid horrendum contigisse Atrebati anno quinquagesimonono supra millesimum quadringentesimum, complures scilicet fuisse inhumaniter igne crematos, qui nocte occultas coitiones habuêre cum diabolo, unde 2 magnam accepêre pecuniam. Viri primarij mulieresque complures indicijs crematorum deprehensi, 3 quidam capti & sæuissimis tormentis admoti: 4 alij pecuniæ ui redempti: 5 nonnulli solum uerterunt: 6 quidam uerò in pœnis adeò cōstantes fuêre, ut nihil cōfiterentur. 7 Fuisse referuntur quidam ex iudicibus adeò detestabiles, ut quosdam sibi inimicos indicari curauerint tanquam conscios, reis in tormentis ad hoc coactis. 8 Addunt in nocturnis illis conuentibus ex omni ordine statuque mortalium uiros mulieresque interfuisse, & eos ibi diabolum in humanam effigiem transformatum adorasse, cuius tamen nunquam uidebant faciē,

in

in illius uerba mandataque iurasse: 9 conuiuio ab illo parato largiter epulatos, 10 inde extincto omni lumine quemq; cum sibi proximè oblata promiscuè concubuisse: sine ope diabolica in sua unde exierant, loca restitutos.

1 Hæc lecta & scripta, ut in hoc negocio diabolico multa alia, ex errore uel confessionis uel iudicum uel uulgi.

2 Pecuniam diabolus polliceri uel falsa ingesta opinione, uel apparenter solet, eaq; pollicitatione suos ditare: sed non exoluere, imò eiusmodi ludibrijs ludificari.

3 Vides iudicum imperitiam, iniquitatem, sęuitiam & tormenta non ferenda.

4 Quòd iudicum auariciam pecunia satiare maluerint, quàm in innocentia excarnificari, & ad cõfessionem enormibus torturis compelli.

5 Vt euitarent sanguinarias truculentissimorũ iudicum carnificumque manus, licet fœminæ innocentes reuera existerent.

6 Distracti cruciatibus fuêre, qui in innocentia cõstantes fuêre.

7 Inde liquet, quæ flagitia in carceribus sępe extorqueãtur, potissimũ in hoc negocio obscuro & dęmoniaco, atq; à iudicib. priuatę ultionis, rerũq; alienarũ studio nimis cupidis, quinimò insatiabilib. harpyis.

8 Quod ex omni ordine statuq; mortaliũ, &c. scribat, meras fuisse præstigias, nil nisi ludibria, uitiatam phantasiam, mentem læsam, imò somnia merà, quilibet alicuius indicij, haud obscurè intelliget.

9 Somnorinũ cõuiuiũ, id quod hora matutina quũ surgerẽt, & more solito pòst esurirẽt facilè senserũt.

10 Vbi nullũ erat lumẽ, extingui minimè potuit, proinde somniũ est merũ, uti & cõgressus ille promiscuus, quũ è suo lecto nõ fuissẽt moti, quare & sine negocio,

t & dæ-

& dæmonis ope reuera suis stationibus, quas non reliquerant, restituebantur, nihilq; uerius in tota ea narratione existit. Hoc modo si reliquæ eiusmodi historiæ excutiantur, detegetur mendaciorum pallium.

Stulta Lamiarum phantasia, & historiarum eius argumenti falsitas, ex Ioannis Grammatici historia Danica demonstratur. Subiungitur & aliud lepidum phantasticæ mulieris exemplum. Cap. XV.

STulticia hæc phantastica ut omniũ oculis euidẽtissimè pateat, ex Ioãne Grãmatico asscribã bona fide historiã, ab eo ut uerã inter reliqua intextam: quã tamẽ merè mendacẽ, aut mẽdacijs egregiè excultã (quod eqdẽ cũ docti alioqui uiri uenia dictũ cupio) facilè is iudicabit, qui ad rationis trutinã reuocarit, nũ grato, imò uirulẽto epuli gustu, rationis atq; eloquẽtię summũ munus, ac manuũ feliciter cõferendarum donum consequi quis posit. Ita scribit *lib.* 5. Historiæ Danicæ: Erant Ericus & Rollerus Regneri pugilis filij, patre eodem sati, diuersaque editi matre. Matrem quippe Rolleri, eandemq; Erici nouercam, Cracam uocabant. Mittitur Rollerus à patre, cognoscendi causa, quę domi interim dum abfuissent, essent acta. Is ut maternum fumare tugurium uidit, foris accedens, paruulũq; foramen furtiua luminis applicatione traijciens, introspecta æde, animaduertit matrẽ in furni cacabo coctilia pulmẽta uersantẽ. Suspexit præterea tres colubras supernè tenui reste depẽsas, ex quarũ ore proflua tabes guttatim humorem epulo ministrabat: duæ quippe colore piceæ erant, tertia squamis albida uidebatur, reliquis modicò eminentius pensa. hæc nexũ in cauda gestabat, quũ cæteræ immisso uẽtri funiculo tenerentur. Ille rem malefici cõsentaneã ratus, silentio quod uiderat presit, ne matrẽ ueneficij ream astruere putaretur. Ignorabat enim inno-

Craca saga.

innocuam anguium extitiſſe naturam; neſcius quantum uigoris illo epulo pararetur. Superuenientes deinde Regnerus & Ericus, ut fumidam aſpexêre caſam; ingreſsi diſcubitum petiuêre. Quibus ad menſam ſitis, Craca priuigno filioque unà cibum capturis, catillum diſcoloris dapis admouit. Pars quippe picea, ſed croceis guttis interlita, pars albida uidebatur: quippe pro uaria ſerpentum ſpecie, geminus pultem color infecerat. Cuius quum ſolam uterq; particulam delibaſſet, Ericus non ex colorũ habitu, ſed interni uigoris effectu epulas æſtimans, nigrantẽ dapis partem, ſed ſucco potiore confectam, catino quàm celerrimè uerſo ad ſe tranſtulit: albidamque ſibi admotam prius Rollero applicás, cœnam felicius geſsit. Et ne mutationis induſtria notaretur, Taliter (inquit) ęſtuante freto puppim in proram referri ſolitam. Nec tenue uiri ingeniũ fuit, induſtrij operis diſsimulationẽ à nauigij cóſuetudine mutuátis. Ericus itaq; fauſta iã dape refect9, interna ipſius opera ad ſummũ humanę ſapiẽtiæ pondus euaſit. Quippe epuli uigor ſuprà quàm credi poterat, omniũ illi ſcientiarũ copiá ingenerauit, ita ut etiã ferinarũ pecudaliumq; uocũ interpretationẽ calleret. Neq; enim ſolũ humanarũ rerum peritiſsimus erat, uerùm etiã ſenſuales brutorũ ſonos ad certarũ affectionũ intelligẽtiá referebat. Pręterea tam comis atq; ornati eloquij erat, ut quicquid diſſerere cuperet, continuò prouerbiorũ lepôre poliret. At ubi ſuperueniens Craca concham tranſpoſitá, partemq; pultis potiorem ab Erico comeſam cognouit; fortuná filio præparatá, priuigno ceſsiſſe condoluit. Cui mox gemebunda ſupplicare cœpit, ne unquam ſua fratrem ope deficeret, quem ipſius mater tot noſtræ felicitatis opibus cumulaſſet: quippe ſapido unius epuli guſtu, rationis atq; eloquentiæ ſummam; necnon gerendorum proſperè conflictuum gratiam

assequutus uidebatur. Adiecit quoque, Rollerum propemodum consilij capacem, futurumq; ut destinati sibi obsonij prorsus expers non esset. Monuit quoque, si suprema necessitatis uiolentia postularet nominis sui nuncupatione remedium celerius esse quærendum: affirmans, se diuina partim uirtute subnixam, & quasi consortem cœlitum, insitam numinis gestare potentiam. Ericus se ad astandum fratri, naturâ pertrahi dixit: probrosum referens alitem, qui proprium polluat nidum. At Cracam magis propria molestabat incuria, quàm fortuna filium grauaret aduersa. Artificem enim ingenio suo deludi, magnum olim ruboris incitamentum fuit. Hæc Saxo. Quòd nulla creatura, multo minus uirulenta anguium tabes extillaticia, gignat rationis & eloquentiæ summum donum, aut prosperitatem in bellis donet, sed peculiaria illa Dei esse munera, tam est manifestum, ut bonarum horarum malè impensarum meritò *insimulari* debeam, si huic conuellendæ hist*oriæ diutius* immorer. Præterea si confectum hoc uenenosum epulum ab Erico uoratum illis pollebat uiribus, quare in Rolleri filij usum non denuò adornabatur cautius, maximè cum insitam illam numinis potentiam secum gestaret Craca? nisi mendaces huius condimenti uirtutes semel alicui edenti consecratas, cum benedictione qua Isaac filium suum Iacobum confertim extremò bearit, cōferendas, ridiculè quis urgeat. Mirandum interim summopere, tam manifesta mendacia à præclaris illis ingenijs inter res uerè gestas describi, citra præmonitionem commenti alicubi lecti uel auditi: sic tutior earum foret lectio.

At fabularum pertæsus, factum uerum subnectam, non illepidum, nec à nostro instituto planè alienum, effœtæ cuiusdam mulieris phantasticæ. Phantasticos enim quandoque à communi sensu deuios appellat uulgus:

Phantastici.

uulgus: & phantasiam, intellectus uel rationis, uel cogitationis deprauationem. Ea misera in Vualdsassia conficiebat pharmaca, & uaticinabatur circa annum 1555. Quamobrem ab earum ditionum administro ad quæstionem uocata, uolens interrogata deludere, amentiam aliorum exprobrabat, qui eam sectarentur. Cùm uerò tormentorũ minis grauius premeretur, se inquit ex eorum esse numero, qui uagabundi Germanis dicuntur spiritus, & quotannis quater corpus quasi exanime relinqui, spiritu interea longius euagante ad solennes cœtus, conuiuia & choreas, quibus quoque interesset Cæsar: atque sibi codicillorum à Cæsarea maiestate donatorum authoritate, licere medicari, futura prædicere, necnon spiritu euolante eos celebrare conuentus. Iussa eos ostendere, protulit literas Latinas sacræ initiationis N. sacellani Cæsareæ maiestatis, nunc episcopi, in expeditione uersus Saxoniam Egeræ perditas: item agyrtæ cuiusdam schedas addidit, quibus ille sua unguenta, & execandi calculi artem, idque genus reliqua prędicabat. His testimonijs subnixa male feriata, ac à dæmone proculdubiò delusa (si ex animo hæc dixerit) anus, nĩhil nõ sibi licere in propinandis pharmacis & diuinationibus confidebat. Sed ut desisteret resipisceretque admonita, exilio puniebatur. Interim tamen sibi restitui codicillos maximopere cupiuit, sine quibus nullum fœlicem successum ex arte cõsueta sperari posse, persuasum fortasis habuit. Corpus autem eius tanquam exanime uisum esse quum alij afferent, illi ignem admoueri, si denuò ita spectaretur, prudẽter antea admonuerat Vualdsassiæ olim administrator Dominus HENRICVS VVESIVS, LL. Doctor consultissimus, qui hæc mihi ordine rętulit. Legerat is fortasis in libro Conformitatum, de fratre Rodicofano apud focum dormiente, cuius ma-

Phantasiæ

Historia uera.

Fol. 64.

nui dæmon ignitum carbonem admouerat: quem alter mox experrectus, ex diaboli manu eripuit, ut eo illum feriret, nisi euanuisset.

Aerem nullo modo à Lamijs turbari posse: & quomodo in hanc potentiæ suæ persuasionem à diabolo inducantur. item fruges non excantari. Cap. XVI.

In aere concitando quomodo à dæmone illudantur Lamiæ.

SIngulari insuper ratione in aere concitando illuduntur hæ aniculæ à diabolo, qui simulatque ex elementorum motu, & naturæ cursu, citius faciliusque quàm homines, mutationem aeris & tempestates fore præuidet: uel alicui infligendam ex abstrusa Dei uolũtate plagam, cuius ipsum spectat exequutio, intelligit: tunc harum muliercularum mentes agitat, uarijsque imbuit imaginibus, & suggestione multiplici, quasi ob inuidiam in proximum, uel ob uindictam aduersus inimicum sint aerem turbaturæ, tempestates excitaturæ, & prouocaturæ grandines. Itaque eas instruit, ut quandoque silices post tergum, occidentem uersus proijciant: aliquando, ut arenam aquæ torrentis in aerem conijciant: plerunque scopam in aqua intingant, cœlumque uersus spargant: uel fossula facta, & lotio infuso uel aqua digitum moueant: subinde in olla porcorum pilos buliant, nonnunquam trabes uel ligna in ripa transuerse collocent, & alia id genus deliramenta efficiant: atque ut arctius eas satan illaqueet, diem & horam sibi dictis rationibus notas præfigit. Quum uerò successum hæ uident, nimirum quascunque desideratas in aere turbationes, magis confirmantur: quasi euentus hic subsequatur ipsarum operationem, qua ne aquæ quidem stillam elicere possent. Nec sanæ mentis hominem opinari decet, futili uesanarum muliercularum actioni obedire elementa,

menta, & ad harum nutum institutam à Deo naturalium rerum seriem impediri uel inuerti: quod haud dubiè cõtingeret, si harum arbitrio tempestates, pluuię, grandines & fulmina inseruirent, ut quandocunque & quomodo hæ iubeant, ea insequantur: sic quoque diuina potentia ab humana uoluntate superaretur tanquam in seruitutem redacta, ut pulchrè docet Hippocrates. Recta itaque erit sententia hæc Senecæ: Rudis adhæc antiquitas credebat, & attrahi imbres cãtibus, & repelli: quorũ nihil posse fieri tam est palàm, ut huius rei causa nullius philosophi schola sit intranda. Si autem maligna imprecatione, aut certa uerborum obmurmuratione, se aliquid non uulgare perpetrare posse, in animum induxerint, cum Socrate dixerim, incantationes esse uerba animas decipiẽtia humanas, aut secundum interpretationem, aut secundum timoris incussionem, aut secundum desperationem: quæ sanè ne pili quidem facienda sentio, quum nullum effectum reuera naturaliter producere queant, nec ob id etiam sanitatem in morbum cõmutare, quanquam ijs se posse falsò arbitrentur uetulę. at eiuscemodi morbi à diabolo, conniuente Deo, ob horum hominũ incredulitatẽ, maleq; conceptam de sagarum potentia opinionẽ, sæpenumero accersentur, infliguntur q;. Idem dictum uolo de frugibus, quę nullo modo incantationũ uerbis aut imprecationib. lędi possunt, sed à dæmone quidem, Deo concedente, uel ueneficijs: multo minus eæ queũt aliò traduci, aliã licet opinionẽ ex poetarũ uberib. hauserint ueteres, ad nos quoq; deriuatam. Hinc celebratur illa duodecim Tabularum lex:

In libel. de Epilepsi.

Incãtationũ uerba nihil posse.

Agrum non posse à Lamijs excantari, nec lædi, sed à dæmone uel ueneficio.

QVI FRVGES EXCANTASSET, POENAS DATO: NEVE ALIENAM SEGETEM PELLEXERIS EXCANTANDO: NE INCANTANTO, NE AGRVM DEFRVGANTO.

Sub tit. de iniurijs, alij delictis. l. 9. al. tit. 11.

Plin. lib. 18. cap. 6. Vera autem carmina & ueneficia quib. segetes pelliciuntur, atq; in agrum transferantur, docet C. Furius Cresinus: qui è seruitute liberatus, cum in paruuo admodum agello largiores multo fructus perciperet, quàm ex amplissimis uicinitas, in inuidia erat magna, ceu fruges alienas pelliceret maleficijs. Quamob rem à Sp. Albino curuli die dicta, metuens damnationem, cum in suffragium tribus oporteret ire, instrumentum rusticum omne in forum attulit, & adduxit filiam ualidam, atque (ut ait Piso) bene curatam ac uestitam, ferramenta egregiè facta, graues ligones, uomeres ponderosos, boues saturos. postea dixit: Maleficia mea Quirites hæc sunt: nec possum uobis ostendere, aut in forum adducere lucubrationes, uigiliasq; & sudores. omnium sententijs absolutus itaq; est.

Meritò igitur summopere admirari, grauiterque ex animo dolere cogor, annis superioribus apud ea Imperij, eique cótigua loca, ubi clarius sonare Euangelij uox creditur, ob uitiatá tempestate uineam, dissectam quę adhuc in herba erat messem, non ad Dei uel probantis uel punientis manum, mentis oculos conuertisse magistratus: sed ea neglecta, ad deliras lubricæque mentis mulierculas numero plures respexisse, easque in squalidos carceres, dæmonum hospitia & diram carnificinam pertraxisse, ubi in excitatæ tempestatis & inuectæ iacturæ confessionem adactæ, Vulcano solenniter consecratæ sunt. Mente aũt delusas fuisse à diabolo, qui earum phantasiam ludibrijs præstigijsq; corrupit, ut se fecisse quæ nó potuêre, confessæ sint (quemadmodũ solent obsessi, melancholici, incubo pressi, Lycaones, cynanthropi, dementati, fatui & pueri) dubium est minimè. Non enim mulieris malitiosæ, aut alterius maligni hominis uoluntati & potẽtiæ aerem uel elementa, ut pro il-

lorum

lorum imperio noceat, subiecisse iustū & multæ misē rationis Deum, satis demōstratum est. Si diabolo potestas est aeris, hic Dei solius permissionem desiderat expectatq́;, nocendi semper cupidissimus: ut hoc nomine absurdum errorem esse, ingenuè dicá, si quis mulieris uetulæ, amentis & maleficæ imperio subijci diabolum credat. Hæc quidē ita illi subiacet, ut cogitatione, sermone & actu, illius sæpe uoluntati morē gerat: uerùm ipse profectò huius nutui pro sua libidine obsequi potest minimè, etiamsi uterq; idem expetat, cū Dei solius semper, & quandoq; fideliū eius ministrorum imperio obedire compellatur. In reb. corrumpendis aeris conturbati uim, uel quocunq; modo, unius Dei nutum & consensum præstolatur spiritus procellarū, ubi suos uel explorare uel castigare instituit Deus: cuius ministri ueri, in Christi nomine, dæmonium subinde pellere poterunt. Proinde hos qui ueritatis luce ac radijs sibi oculos configi arbitrantur, in aliam decuit traducere sentētiam & magistratū & plebeios: & quum sedulò grauiq; sermone ab idololatriæ flagitio auditores reuocare conentur, hanc quoque eius nefandissimam speciem explicare oportuit, qua lamijs attribuitur id, quod solummodo ad Maiestatem diuinam pertinet, tempestates nimirum pro suo arbitrio ciere, & grandinem prolicere: item quando in rebus afflictis eò usque deijcietur animus, ut superstitem adhuc esse Deum, qui opem ferre queat, uix credatur. *Ephes. 2.*

Si quæ fatentur dementatæ anus, præstare ualerent, uix in generis humani sustentationem frumenta superessent: immò nihil in rerum natura incorruptū permaneret, nec quidem ipse homo consisteret: proinde etiam non tanto opus esset apparatu in bellis, ubi nihil non instrumentorum & materierum pestilentissimarum cum grauissimis sumptibus effingitur,

tur, quo hostis in perniciem cogi, ager funditùs corrumpi, segetes prorsus dissipari, uites radicitùs eulli, aquæ penitus uitiari queant: solum hic eiusmodi uetula, quam Lamiam dicunt, uoto & opinione celerius, unico nutu non modò hæc efficiet, uerùm etiam copias ita affliget, urbesq; & regiones cõquassabit, ut se felices fore sint speraturi aduersarij, si in deditionẽ permittantur. Quid hic opus sumptuosis tormentis? quid pulueris illius diabolici mole? quid globorum & sphærularũ aceruis? Quid mixto in funestiorẽ pniciẽ lardo, uel quacunq; alia peste? quid igne in exurendis oppidis, arcib. & pagis? quid numerosa illa mancipiorũ sathanæ caterua? quid equitum cataphractorũ turba? Vnica hæc nostra Empusa, sola Lamia, omnipotẽtiam hic suá ostendet, quæ etiã in Turcam erit ablegãda, ut à subsidij in perpetuum Christianismi hostem colligendi onere Germania semel subleuetur, liberetur que. In media profectò luce cæcutijsse uidemur, qui amplam hanc occasionem tam stupidè neglexerimus. Sed dæmonis ope sublimia hæc operari nostras sagas, nec illius auxiliũ à Christianis admittendũ esse, respõdebitur. Hic uicissim mihi explicari uelim, cuius ope dissidia seminentur, propagenturque inter Christianos: cuius instinctu & adminiculo hos adeò temerè, frequenter ob rẽ nihili, fastu uel insolẽtia turgidos bella mouere, urbes pacificas euertere, regiones uastare florentissimas, sanguinem innocentem quàm possunt affluentissimè cum multa tyrannide effundere contingat: ubi uiolentię, stupri, adulterij, rapinæ, latrocinij, & nefandissimorum quorumcunq; scelerũ tam in amicos, quàm in eos quos hostes uocant, quinimò dæmoniacæ colluuiei & flagitiorum sathanicorum frequentissima schola & asylum securissimum? Quis hic architectus, quis Imperator, quis dux & rector? Si exitiosis id genus monstris quibuscumque & diaboli

boli organis in bellis locus est, quare ille denegabitur nostris Lamijs: quæ non uulgari ratione, secundum horum hominum opinionem, omnia perdere, cœlum terræ miscere, & hostem in ordinem redigere poterunt, etiam citra sanguinis effusionem, si ita uoles: uel cum grauissimis eius cruciatibus, pro suo arbitrio & libidine, citra ullam hæsitationem, & sine sumptibus? Eam de Lamiarum potentia persuasionem ad nos à mendacibus poetis deriuatam, in multorum etiam piorum animis tam tenaces adhuc egisse radices, ex animo frequenter lugeo: at durum illud flagellum peccata nostra mereri certum est. Quanquá uerò, dæmonis instinctu dicta facinora perpetrare homines, obijcietur: & uice uersa, diabolum ex prauorum hominum suggestione & uoluntate quoque operari: hic respondeo, ea non consequi necessariò: & oportere distingui rerũ substantias, unde actiones producuntur. Alia enim est proprietas dæmonis, Dei spiritus ministratorij: alia terrestris hominis. Ille quidem ut spiritus, in hominem se insinuare, eumq; agitare potest, unde dæmoniacus, uel à dæmone obsessus dicitur homo: nequit tamen in dæmonem spiritum se uicissim ingerere homo terrestris, ut inde similiter nomen mutuetur, opereturq;.

Grassante crudeli bello inter reges Daniæ & Sueciæ Anno 1563. ex castris Danicis scriptum est, Sueciæ regem inter suas copias circumducere quatuor uetulas Lamias, quæ carmine omnem Dano præpedirent uictoriam, ut nullum posset hosti facere damnum: & si qui à Sueciæ rege cingerentur obsidione, redderentur imbelles, atque in deditionem proni. Ac licet famæ huic prius nulla fuisset data fides, postea tamen unam ex his Lamijs captam fuisse à milite generosi Comitis à Schuuartzenburch Gunthardi, ducis exercitus, quæ ea confiteretur, scri-

pto

pro addebatur: deinde circa uias in puteis & locis aquosis limosisque inuenta fuisse extracta longè fila, quibus ligneæ cruces multæ alijque characteres appendebant.

Leuit. 20. Deut. 18. Si uera est historia, grauiter utrinque delictum est, contra manifestum Dei mandatum: à Suecis, quòd uetitam opem accierint: à Danis uerò, quòd sibi à magicis illis præstigijs & dæmonum ludibrijs timuerint. Enimuerò amentes illæ anus reuera nihil hic potuêre, quanquam secus fortassis erant persuasæ à mendaciorum architecto. Cæterùm permittit sæpenumero Deus iusto suo iudicio, eos qui dissidia uolunt, in reprobam tradi mentem, & ad foliorum arborum agitationem pertimescere, exhorrescereq;.

Ob tempestatem porrò illam, cuius suprà memini, minimè silentio erat sepeliendum, quòd quum ea in illis grassaretur oris, eodem tempore uarium procellosarum earum nubium exortum defixis oculis se uidisse, & attentius obseruasse in diuersis, etiam longè dissitis prouincijs, nimirum ducatu Vuirtembergensi, Franconia, Bauaria, Saltzburgo, Vienna, mihi asseruerit uir nobilitate, prudentia multijuga lectione & uario rerum usu eximius, qui citatis equis die noctuque citra ullam cunctationẽ ijsdem diebus per eas festinátissimè peruolabat ditiones ad Cæsarem, tractũ tempestatis & damni illati ubiq; singulari considerás studio: nec animaduertisse quicquá, quod ad Lamiarum opus potuerit contorqueri, ait. Cum stupenda se adhæc admiratione excepisse affirmauit, quòd in reditu ex hospitis relatu in itinere cognouerit, quasdam fœminas apprehensas, carceribusque traditas esse, ob accitam tempestatem damnosam, maximè apud eos quos alia mentis oculi acie de diaboli potentia, & delusarũ sagarũ ludibrijs censere decuit, quàm facere uulgus solet, propter peculiare & indefessum Theolo-

Theologiæ purioris studium, cui se hi mancipasse creduntur: unde non obscurè licuit elicere dilucidos eiusmodi plagarum authores & causas. Exemplum in lobo minimè dubium proponitur. Punitionis quoque similis minæ euidentissimæ in Prophetis leguntur, aduersus eos, quibus ad diuinæ uocis monitionem aures obduruêre. ut Aggæi 2: *Percussi uos uento urente & aurigine, atque omnium manuum uestrarum opera, & non fuit qui ad me cóuerteretur.* Et cap. 1. *Ponite corda uestra super uias uestras, dicit Dominus, Seminastis multum, & collegistis parum, &c.* Et infrà: *Respexistis ad amplius, & factum est minus: & intulistis in domum, & ego exufflaui illud. Propter hoc, inquit, super uos prohibiti sunt cœli, ne darent rorem: & terræ prohibitum est, ne daret germen suum, &c.* Item Iohelis 1. *Dissipata sunt horrea, disiectæ apothecæ, confusum est triticum, ingemuit animal, &c.* Leuit. 26. *Si non feceritis mandata mea, dabo cœlum uobis desuper ferreum, & terram æneá, & consumetur incassum labor uester, &c. Si autem in præceptis meis ambulaueritis, dabo uobis pluuias temporibus suis, & terra gignet germen suum.* His & Iohelis 2. rerum ubertas promittitur: *Zelatus est Dominus terram suam, & pepercit populo suo. & dicit: Ecce ego mittam uobis fruméntum, uinum & oleum, & replebimini in eis, &c.* Ecclesiast. 39. *Bona bonis creata sunt ab initio, sic nequissimis bona & mala. Initium necessariæ rei uitæ hominum, aqua, ignis & ferrum, sal, lac & panis similagineus, & mel & botrus uuæ, & oleum & uestimentum. Hæc omnia sanctis in bona, sic & impijs & peccatoribus in mala conuertentur. Sunt spiritus qui ad uindictam creati sunt, & in furore suo confirmauerunt tormenta sua. Et in tempore consummationis effundent uirtutem, & furoré eius qui fecit illos confundent. Ignis,*

gran-

grando fames & mors, omnia hęc ad uindictam creata sunt.

Ex animo itaque præmonitos uolo eos, qui in prędicto errore etiamnum conquiescunt, nec in aere turbando Dei manum citra hominum cooperationem agnoscere uolunt, inuectaque inde damna hominum arbitrio imputant, ut resipiscant adhuc. ad quam uocem si eorum ut præfractorum occalluerit animus, in tam inextricabilem diaboli labyrinthum eos prouolutũ iri præsagio, unde nullum educere poterit Thesei filum, sed solius miserentis Dei filius: tam frequentes carnificinas architectabitur accumulabitque Dei & hominum hostis ut iuratissimus, ita & sanguinis innoxij cædiumque impiarum sitientissimus Beelzebub. Nec dubito, quin oculis palàm hæc proponet euentus: quod Deus pro ineffabili sua bonitate clementer dignetur auertere. Falsus enim malo audiri uates: sed me uestigia terrent. Exempla noui complura: quid iam alij cum magno suo malo & reipublicæ detrimento experiantur, ipsi certiores erunt testes. Telam contexere longam & inexplicabilem in hominum ruinam exitiumque, mille artifici non erit difficile, potissimum apud quos ex uoto succedere institutum uidet, ubi nimirum ob peculiare suum ex Dei assensu factum, in uitam insontem porrò sæuiri animaduertit: tum neruum consequutus, alia similia, uel etiam tetriora molitur, quibus in sua nassa arctius constringit, atque ex Charybdi in Scyllam propellit, quos suis strophis pronas offerre aures comperit. Hic sanè sæpius conniuet Deus meritò, ob inuictam eorum incredulitatem, qui, licet aliter Sacrarum literarum lectione, maximè ex Iobo, instituti, non tam Dei iusti manum uel probantem uel castigantem agnoscunt in segetum, uinearum & pecorum perditione, quàm singularem eius misericordis

cordis benedictionem & gratiam in annonæ affluentia amplectuntur.

Nec hic prætermittere oportuit, circiter id tempus, quo Germaniæ superioris prouincias illa tempestas calamitosa afflixisset, me quoque pro rerum mearum sorte haud leuem passum iacturam ex grandinis, uel potius glaciei procella, in ditione Rauestenensi, non procul à Grauia. Ea segetes feliciter messas, & in agro per fasces quaternos cõiunctim ad exiccãdum, ut apud nos moris est, dispositas, ita disiecit ac excussit, ut omnino trituratas eas, & agrum denuò satum dixisses: unde nec eum conserere in proximum annum, sed terram aratro solum euertere uoluit uillicus, ut quæ abundè nimis frumento saturata, & fœnori reddendo facta idonea fuerit. Ramos quoque simul ex arboribus quasi securi sectos, per arua sparsim disiectos fuisse ex eius glaciei uiolentia uidi. Recto autem ductu, ne sparso, hic flauit spiritus, ut ferè nihil aut parum infortunij utrinque senserint proximi agri. Atqui Virgilio ethnico, circa messem non tam miraculosa fuit uisa eiusmodi turbatio aeris, Geor. 1.

Sæpe ego, cum flauis messorem induceret aruis
Agricola, & fragili iam stringeret hordea culmo,
Omnia uentorum concurrere prælia uidi,
Quæ grauidam latè segetem ab radicibus imis
Sublime expulsam eruerent, ita turbine nigro
Ferret hyems culmumq; leuem, stipulasq; uolantes.
Sæpe etiam immensum cœlo uenit agmen aquarum,
Et fœdam glomerant tempestatem imbribus atris
Collectæ ex alto nubes, ruit arduus æther,
Et pluuia ingenti sata læta boumq; labores
Diluit, implentur fossæ, & caua flumina crescunt
Cum sonitu, feruetq; fretis spirantibus æquor.
Ipse pater media nimborum in nocte corusca

Fulmin

Fulmina molitur dextra, quo maxima motu
Terra tremit, fugêre feræ, & mortalia corda
Per gentes humilis strauit pauor: ille flagranti
Aut Atho, aut Rhodopen, aut alta Ceraunia telo
Deijcit, ingeminant Austri & densißimus imber,
Nunc nemora ingenti uento, nunc littora plangunt.

Hæc profectò syncerè & singulari animi studio sibi proposita meminerint, qui ad se admonitionem pertinere candidam arbitrabuntur. Si uerò plerisque indolis morosæ hominibus recalcitrare, ac in me petulanter uel seriò insolescere lubeat, ijs quidem per me licet, dummodo aduersus conscientiæ & ueritatis testimonium non laborent, & Dei gloria ac reipublicæ Christianæ quies utilitasq; requiratur.

Ansam uerò huius incredulitatis pronam admodum obtulerunt rustici, fiducia in Deum uiua minus confirmati: qui multifariam hoc etiam tempore secũdum eorum incredulitatem uexantur à satana, ut aliàs lac ademptum, aliàs fœtum, aliàs segetes, aliàs armentum etiam interemptum à Lamijs putet: & uniuersam agriculturæ rationem non ad benedictionem Dei in uera fide, sed ad meras anicularum uoluntates referant. Adijciam doctissimi uiri IVLII SCALIGERI uerba ad Cardanum: Ais, ad maleficij efficaciam conferre malefici constantiam. Putasti cuiuspiã affectum agere in alium, quàm in eum cuius affectus est? Neq; uerum est, ab homine homini noceri posse uerbis. Nam quis illa eum uerba docuit? Non homo alius. Nam quis illum? Non cœlestis intelligentia. Quis enim eam facere audeat authorẽ fascini? Ergo malus dæmon: non ut hominem faceret potentiorem, sed ut ipsum deciperet credulitate, atque socium haberet tum impietatis, tum æterni exitij. Ipse igitur agit dæmon: stultus ille ac uecors, putat suis sese uocibus agere.

Li. 16. de Subtil. exer. 349.

Porrò

Porrò à contrario quis fortè obijciet, pluuiã cieri posse carminibus in perniciem à maleficis: quum ex iure scripto constet, aliquas in salutem pluuiam prouocare. nam lex 4. C. de mathemat. & mal. Constantini est, qua admittit eos qui precibus, carminib. aut medicamentis pluuiam impetrare ualent, aut aliquid quod ad hominũ salutẽ spectat, &c. Bartolus ibi: Summa & mens legis est, mea opinione, ut si quis istis artibus ad utilitatẽ hominũ utatur, permissæ sint, ut scribit Iosephus de Solomone libro 8. cap. 2. quæ alioqui uetitæ per se sunt, & maximè si in alicuius perniciem conuertantur. Hic paucis, cũ bona uenia, respondeo: Christianũ Imperatorem credidisse aliquã in his esse uim, haud secus atq; multi alij, & quidẽ pleriq; ἄθεοι ac poetæ. Ex quo cõsequitur, magnã hunc ea in re iniuriam Deo fecisse, qui non pijs uotis & culpæ deprecationibus supplicandũ, sed contestationib. impijs ac adiurationib. cogi Deum posse, ut hoc aut illud nobis donaret, arbitrabat: quin & amplã diabolo aperuisse fenestrã, quũ uero Deo relicto, per Satanæ aut ministros aut ministeria quid se consequuturũ consideret.

De naturalibus pharmacis somniferis, quibus interdum illuduntur Lamiæ, de earum item unguentis, & quibusdam plantis soporiferis, mentemq; impense turbantibus.

Cap. XVI.

INterdum Empusæ exornandæ adhibentur etiam naturalia quædam pharmaca, quibus ubi se inunxerint, confricuerintque, ita à fraudulento magistro institutæ Lamiæ, per fornacem mox se euolaturas, ac per aerem longè lateque euagaturas ad tripudia, dulcissima symposia, concubitus, & gratissima rerum spectacula, confidunt: quæ tamẽ per insomnia ipsis ingerit ille mille artifex, ubi ab inunctione somniferi

Naturalibus usa pharmacis quandoq; deluduntur à satana Lamia.

niferi omnino unguenti, in profundissimum lethargicumque somnum dilabuntur insciæ. Hæc ne somnia uideantur, libuit adducere, quid solertissimus occultarũ causarum indagator Ioannes Baptista Porta Neapolitanus lib. 2. Magiæ naturalis, siue de miraculis rerum naturaliũ, scribit: Adeò dira, inquiens, cupido hominũ mentes inuasit, ut quæ natura mortalium commoditati elargita est, abutantur, ut multis horum simul coaceruatis componant Lamiarum unguenta: quæ quanquam ipsæ superstitionis plurimùm admiscent, naturali tamen ui euenire patet intuenti: quæque ab eis acceperim, referam. Puerorum pinguedinem aheneo uase decoquendo ex aqua capiunt, inspissando quod ex elixatione ultimum nouissimumque subsidet. inde condunt, continuoque inseruiunt usui: cum hac immiscent eleoselinum, aconitum, frondes populneas & fuliginem. Vel aliter sic: Sium, acorum uulgare, penthaphyllon, uespertilionis sanguinem, solanum somniferũ, & oleum (& si diuersa cõmiscent, ab ijs parum dissidebunt) simul conficiunt, partes omnes perungunt, eas antea perfricando ut rubescant, & reuocetur calor, rarumq; fiat quod erat frigore concretum. Vt relaxetur caro, aperianturque, pori, adipem adiungunt, uel oleum ipsius uicem subiens, ut succorũ uis intrò descendat, & fiat potior uegetiorq; id esse in causa non dubiũ reor. Sic non illuni nocte per aera deferri uidentur ad conuiuia, sonos, tripudia, & formosorũ iuuenũ cõcubitus, quos maximè exoptãt: tãta est imaginationis uis, impressionũ habitus, ut ferè cerebri pars ea quę memoratiua dicitur, huiusmodi sit plena: cumq; ualde sint ipsæ ad credendũ naturę pronitate faciles, sic impressiones capessunt, ut spiritus immutentur, nil noctu diuq; aliud cogitantes: & ad hoc adiuuantur, cùm nõ uescantur nisi betis, radicibus, castaneis & leguminibus.

Cap. 26.

Lamiarum unguenta.

bus. Dum hæc pensiculatius perquirendo operam nauarem (ancipiti enim immorabar iudicio) incidit mihi in manus uetula quędam (quas à strigis auis nocturnæ similitudine Striges uocant, quæq; puerulorum sanguinē è cunis absorbent) spontè pollicita breuis mihi tēporis spacio allaturam responsa: iubet omnes foras egredi, qui mecū acciti erāt testes: spolijsq; nudata, tota se unguento quodam ualde perfricuit; nobis è portæ rimulis conspicua: sic soporiferorū ui succorū cecidit, profundoq; occubuit somno. fores ipsi patefacimus, multū uapulat: tantaq; uis soporis fuit, ut sensum eriperet. Ad locum foras redimus, iam medelæ uires fatiscunt, flaccescuntque. A somno seuocata, multa incipit fari deliria, se maria montesque transmeasse, falsa depromens responsa. Negamus, instat: liuorem ostendimus, pertinaciter resistit magis. Hactenus Ioannes Baptista. *Striges. Historia memorabilis*

Lamiarū quoq; unguentū propemodū simile tradit Hieronymus Cardanus, post cuius inunctionem mirabilia uideri apparet. Nā & de his quæ non sunt, & tamen uidentur, ibi sermo est. Constat pinguedine puerorum, ut dicunt, succisq; apij, aconiti, pentaphylli, solani, ac fuligine. Sed tamen dormire creduntur, dum hæc uident. Spectare autem uidentur theatra, uiridaria, cœnas, ornatus, uestes, formosos iuuenes, reges, magistratus, imò res omnes quibus delectantur, quibus etiam se frui arbitrantur. cernunt item dæmones, coruos, carceres, solitudinem, tormenta. Hæc igitur sunt uiolentorum insomniorum causæ. Hinc etiam illas apio uictitare ait, castaneis, fabis, cepis, caulibus, phaselisque, somnos turbulentos cientibus: sic magis per somnum ferri uidentur in diuersas regiones, atque ibi multifariam affici, prout uniuscuiusq; fuerit temperies, unguento adiuuante. Cui non absimile ad inducendū profundū longumq; *De Subtil lib. 18. de mirabilibus.*

Somniferum admodum oleum. somnum, adiungam hic oleum. Rec. semin. lolij, hyosciami, cicutæ, papaueris rubei & nigri, lactucæ, portulacæ, ana part. iiij. baccarum solani somnifici part. 1. ex his omnibus fiat oleum secundum artis legem, & pro qualibet uncia istius olei misceatur scrup. 1. opij Thebaici. Hinc sumatur scrup. 1. uel 1. s. & duorum dierum subsequetur somnus. Liquorem conciliantē mirificè somnum, ad guttam unam aut alteram exhibitū, imò guttas liquoris, somni tot quot illæ fuêre, horas introducentes, lubens hic adderē: sed præstat nō publicari. Eiusmodi quædam simplicia, puta lolium, faba inuersa, opiū, hyosciamus, cicuta, papaueris species, solanum furiosum somnificū, mandragora, nymphea, atq; id genus reliqua, naturalium rerum peritis non omnino ignota inueniuntur, quibus intellectus uel aufertur uel turbatur: ut qui ijs utatur, loquendo, audiendo & respondēdo amens uideatur, uel in somnum altissimum ad dies etiam aliquot præcipitetur: at eorum usum, & aquas, uina, pulueres, trociscos, olea, aliasque formas hinc conficiendi modum, silentio inuoluere malui, ne ijs abutendi ansam alicui subministrasse uidear. Perpetuò iuuandi, & non lædendi, animum donauit omnis boni author benignissimus.

Simplicia sensus turbātia & auferētia.

Adijciam hic tamen ob cautionem historias duas non inutiles, de horum soporiferorum uiribus. Mulier quædam ad rem attentior, optimeq; nota, sed quæ suum iam obijt diem, trituratores in multos conduxerat dies, curaratque ex lolio diligenter excreto (dourt nos uocamus) molito pinsitoque, admista secalis farina, panem apparari & coqui, ut eos minoribus sumptibus aleret. quo quum essent pasti, in quandam leuem inciderunt amentiam: & cum essent aliquandiu rotati uertigine, lassi ad unum omnes in profundum longumque inciderunt somnum, ut pro labore

Amentia et somnus grauis ex lolij usu.

labore, quem uetulæ præstare oportuisset, ipsi continuò stertrerent: donec ea tandem post alterum aut tertium diem errore animaduerso, uictus rationem mutaret.

Adhæc clarissimus eruditione, multijugaque rerum obseruatione & usu medicus, D. Renerus Solenander, collega in eodem apud illustrissimũ nostrum Principem ministerio coniunctissimus, quum Louanij anno quadragesimonono sub Hieremia Brachelio operam medicinæ daret, uidit puerum Seruatij Sasseni bibliopolæ mirandis symptomatibus correptum, ex esu fortè unius baccæ solani maioris (herbam bella donna Itali uocant) quam casu imprudens propter ætatem, ignarusq; rerum, ex horto D. Gemmæ Phrysij uicini sui (qui tum eam plantam prægnantẽ cum aliquot alijs exoticis herbis alebat) legerat, deuoraratque, cerasium uel uuam forsitan existere arbitratus. Puer primùm cœpit furiose agere, nec ullum parentem interstinguere, animo & corpore languere: uocatus D. Brachelius ad consilium & curationem, tam subita symptomata grauia miratur: statimque concepta suspicione assumpti alicuius ueneni maniaci, sciscitatur ubi nam puer fuerit, quid egerit: eum in D. Gemmæ horto lusisse narrant, uisumq; uersari circa dictam plantam, eiusque decerpere baccas. Sed priusquam hoc innotuisset, incidit puer in somnum profundum, ut excitari nequiret, is durat ad horas uigintiquatuor. tum puer sponte euigilat, agnoscens primùm patrem, deinde alios, sed stupidior: at paucis tum ex arte adhibitis remedijs, probè restitutus est.

Solanum maius herba bella donna.

Quod autem Gallo cuidam nobili, ex Narbonensi prouincia oriundo accidit, mirum magis est, eo quòd & risu simul & deploratione dignum uideatur. Is ex itinere captus à Turcis, & in Thraciam

Dormientis testes execti.

abductus, dynastæ cuidam donabatur, & (ut opinor) Bellerbeco, qui cis Bosphorum Thracium per Macedoniam præfectus militum dicitur. Ab hoc ille non asperè cœpit tractari more Barbaro, sed perhumaniter eo quòd gyneceo destinatus esset ob formam ac ætatem. Itaque tandem quodam die cibi ac potionis tum uarietate, tum copia fuit effectum, ut in somnum triduanum incideret. Quo finito, quum experrectus mingere uellet, exectos sibi testes animaduertit. tum demum attonitus cognouit, quàm diu dormisset, & cur tá lautè semper ac affluenter tractaretur, atque ex quo cibi genere tam alto correptus fuerat somno. Redijt tandem ad suos, & hanc attulit causam cur nuptijs facilè carere posset. Albertus autem Magnus in Ægypto nasci lapidem tradit, & Dioscorides, qui Memphites nuncupatur, à Memphi: quo contrito, & cum aqua uinoque epoto, stupor omnium sensuum inducatur, ut nullum omnino dolorem sentias. Vnde refertur à Iurisconsultis, ubi de quæstionibus agunt, ac tormentis.

Gemma stupore inducés. In Lapidario. Diosc. lib. 5. cap. 115. Plin. lib. 37. cap. 7. Paris de put. tract. de Syndic. c. tortura. lo. 2.

De opio, heiran luc, gelotophyllide, solano furioso, theangelide, & potu dementante laicum apud Bernates. Cap. XVII.

HIc obiter, ob raritatem, & rei quasi miraculum, non erat prætermittendum, opij esum Turcis, & multo magis Persis, tam esse familiarem, ut nihil propè familiarius: quòd eo uorato se ualidiores esse, minusque belli pericula timere, persuasum habeant: quemadmodum in his regionibus, ebrios quoque intrepidius se quibuscunque naufragiorum & discriminum fluctibus obijcere, obseruamus. Quocirca, ubi exercitum colligit Turca, opio uniuersa spoliatur terra, licet quotannis id incredibili colligatur copia ex papauere albo leuiter uulnerato, postquam

Opij frequēs apud Turcas & Persas usus.

Vide etiam Dioscor. lib. 4. cap. 60.

quam capita protruserit: unde lactis aliquot guttæ emanant, paulatim concrescentes. Eius semine apud Turcas non minus terra conseritur, quàm in his ditionibus tritico, præsertim Acharę, Caracharæ, Spartadæ, Emetetindæ, & in alijs uicinis oppidis Paphlagoniæ, Cappadociæ, Ciliciæ. Vix Turcam inuenias, qui opium non redimat: etiamsi unius aspri numismatis ualorem tantum possideat, eius dimidietatē opio impendet, secum id tam toga quàm bello collaturus. Quidam eius esui assuetus, semel drachmam mediam innoxiè uorabat: postridie uerò drachmā integram idem ille deglutijt citra ullum aliud incommodum, quàm quòd uelut ebrius appareret. Bellonius, qui huic nunquam assueuerat, eo sumpto, nihil incōmodi sensit, quàm in uētriculi orificio calefactionē, leuem cerebri turbationē, & somnū inquietiorem. Tritum Turcis in obijciēda calumnia prouerbiū est, Opium comedisti: ac si alterius prouinciæ homini exprobrares ebrietatem. Optimum habetur, amarū ualde, gustu calidùm, ut os inflāmet, ad modum pilorum leoninorum colore fuluum, odore molestū & graue. In extremo refrige rādi gradu id designari, cum insigniter amarieet, inflammetque, mirum est. Masschlach uulgares Turcæ nuncupant, Aphion peritiores. In usu quoq; habent puluerem illis dictum Heiran luc: cuius circiter coclear quicunque sumpserit, nihil loquitur, at continuò ridet, admiranda se uidere ratus: atque hinc suos instituit gestus, ut ingentem omnibus spectatoribus risum moueat: qui ubi ad mentem redierit, se his uel illis fuisse locis, & mira uidisse rerū spectacula, asserit. Rogati illi, puluerem cannabinum esse plerique responderunt: qui, quanquam ex Galeni doctrina, largius paulò sumptus caput feriat, uaporem sursum ob multam calefactionem mittens: citius tamen ex gelotophyllide parari suspicarer, si Tur-

Li. 3. cap. 15. Obseruationum.

Masschlach.

Aphion.

Heiran luc.

Lib. 1. de aliment.

Gelotophyllis

ſi Turcis fuerit cognita ea planta, in Bactris & circa Boryſthenem proueniens: quæ ſi cum uino & myrrha bibatur, uarias dicunt obſeruari ſpecies: ridendique finem non fieri, niſi potis ex palmeo uino pineæ nucis nucleis, pipere & melle additis. uel eũ ex ſolano manico uel furioſo cõfici, quis opinetur nõ abſurdè: cuius radicẽ ad drachmæ unius pondus ex uino potam, excitare ſpecies uanas, imaginesq; non iniucundas, docet Dioſcorides: ſed duplicatum eum modum, ad tres uſque dies mentis alienationem afferre, addit. Non omnino abſimile huic eſt, quod de theangelide, in Libano Syriæ naſci ſolita, traditur, ea uidelicet deuorata præſagire homines. At mea quidem opinione, ea uorata dementari illi potuerunt: ut ipſe diabolus ſe in illos, ut iam apparata organa, inſinuans, futura uel ambiguè uel mendaciter ſuo more prædixerit.

Solani furioſi radix imagines uanas inducit.

Li. 4. cap. 69.

Theangelis.

Potamátim itidẽ ad Indũ fluuiũ inueniri narratur, eaq; pota lymphari homines, obſeruátib. miraculis.

Similis cuiuſdam potionis ueneficio laicum dementabant, uelutque ſtupidum reddebant quatuor ordinis prædicatorum monachi Bernades, anno nono ſupra ſeſquimilleſimum, ut aquam cauſticam ſiue ardentem abſque ſenſu tolerarit, qua Chriſti quatuor uulnera pedibus, manibus & corpori ſe imprimere ſimularat laruata Maria, adornatus ſcilicet in hanc tragœdiam monachus, qui antea clauum quoque per alteram illius manum tranſegerat, nihilque non in D. uirginis ſpecie perſuaſerat laico, ut eius ſimplicitate & amentia abuteretur, cum tribus ſuis fratribus religioſis figmenti conſcijs, ad ſui inſtituti confirmationem: quo nomine potionatus ille, altari quoque in D. Virginis ſacello imponebatur, ubi uelut catalepſi correptus, in turbæ confluentis conſpectu immobilis ad ſtuporem uſque genibus flexis perdu-

Bernatiũ monachorũ tragœdia ueneſica.

In Chron. Germ. Seb. Fr.

Potus etiam dementantis & ſoporiferi ualde meminit Paulus Venet. de Re. or. lib. 1. cap. 27.

perdurauit: dum interea temporis Doct. Stephanus, fabulæ huius actor, per canalem in Christi & D. Virginis simulachris proximis mutuum colloquium mentitur. Fraude tandem detecta, artificium confessi sunt monachi quæstionibus subiecti, exustiq; eiusdem anni die postremo Maij. Historia sanè lectu dignissima, ut hinc in reliquarũ eiuscemodi imposturarũ, ad animarum exitiũ olim ab id genus hominibus constructarum cognitionẽ promptius perueniatur. Similibus fortassis in suis corporibus quandoque utuntur nostræ Lamiæ.

De incubi dæmoniaci illusione, & incubo morbo naturali. Cap. XVIII.

HInc iam incuborũ succuborumq; laruas aggrediamur, quid in his ueritatis foueatur, studiose & latius inuestigantes: ut nõ modò è uulgariũ, sed & prudentiũ animis, semel hoc falsæ persuasionis simulachrum excutiatur. Quum itaque huius hæresis maleficio & præstigijs delusæ dementatæque anus, à dæmone se comprimi, incubosque pati arbitrentur, hanc commixtionem, ut reliqua propemodum omnia, merè esse ex læsa mente imaginariam, uel solum qualicunque affrictu titillationem cieri, accedente rei imaginatione: nec uerè congressum fieri, rationibus demonstrabitur euidentissimis: ubi prius cõmonuero, nostris medicis morbum quendam dici Incubum, ab incubando, quòd pondus quoddã nobis dormientibus incumbere, & super nos consistere putamus, respirationẽ opprimens, & ob id uocẽ impediens: ita ut si uelimus clamare, nõ possimus, cum somnijs horrendis & imaginationib. plurimis nos ab alijs inuadi existimãtes. Fit ferè noctu, & à somni initio: & quęcunq; epileptici interdiu uigilesq; patiuntur, hæc noctu & in somno ephialtici. Plinius modò suppressiones, modò noctis ludibria, modò Faunorũ in quiete ludi-

Congressus dæmonis cũ muliere imaginarius.

Incubus.

te ludibria nominauit. Arabes, inquit Auicenna, albedilon & alcratum, Auerroes elgadum, Azarauius alcaibum, nostri uulgò grauedinẽ dicũt, quasi pondus equitando (sic loquũtur) nos opprimeret: sic nostrates quoq; dicunt sua lingua, Die mar rydet vns. Epilepsiam esse quidã sentiunt diminutã, quæ fit in somnijs, de qua Aristoteles intellexit lib. de Somno & uigilia: ἐφιάλτης Græcis nuncupatur, id est insultor, quasi aliquis insiliat, uim inferens, & eum cõprimens, ut nõ possit moueri, donec liberetur ab inuasore. πνιγαλίων à suffocando Themisoni dicitur. quę signa ab imminuto calore proueniunt: & quum spiritus animales existentes in cerebro, ob uapores ascendentes, à pituita & melancholia obtenebrantur, ita ut uirtus opprimatur, & uideatur aliquid graue sibi inferri, quod tamen reuerà non sit. Contingit autẽ potissimùm resupino corpore iacente: plerunq; ore uentriculi aut pituita crassa lentaq́;, aut ciborũ concoctu difficilium copia oppresso. Quũ uerò sagæ sint ob sexum & ętatẽ utplurimùm pituitosæ, & ob animi affectus melancholicæ, cur nõ supinè cubantes, huiusmodi morbo erunt obnoxiæ? atque accedente illo sensu communi, ab immundi spiritus assidua suggestione uitiato, putabunt fatebunturq́ue uerè se passas esse, quod solum uel per somnum uel imaginatione intensa innotuit? Conuenientem hic ex Iasone Pratensi historiam, de ocioso quodam sacrifico asscribendam duxi. ita narrat. Nuperrimè sacrificus quidam me cõuenit. Domine, inquit, nisi succurras misero & afflicto, actũ est; & prorsus perij: tabes me habet. Viden' quàm sim emaciatus, quàm exanguis? uix tenui pelle contegor. succulentus esse soleo, speciosulus, & bene habitus: nunc fœdum spectrum uideor, hominisq́ue inanis imago. Quid, inquam, te cruciat, & quam affectus tui causam opinaris? Dicam, ait, intrepidè, & ualde admiraberis.

ἐφιάλτης.

πνιγαλίων.

Incubus olim quoq; dæmon putabatur. Aetius libro 6. cap. 12. ex Posidonio. Nostrates appellant Germanicè, Die mar ryden, quasi dicas modium uel põdus superequitare.

De cerebri morb. ca. 26.

Incubũ passus sacrificus.

ris. Sub quamlibet fermè noctem ad me commeat muliercula mihi non ignota, & pectori meo illabitur, ipsa uiolenter comprimit, atque coarctat animæ meæ uias, ut ægrè respirare queam. Quin clamitare cupienti, uocis iter præcludit, ut quanquam prę pauore nitor attollere, minimè queam. Nec manus ad propulsandam iniuriam, nec pedes ad capessendam fugam expedire ualeo. Vinctum me & affixum tenet. Heus, inquam subridens, nihil admirandum prædicas (ex narratione incubum intelligebam) merum est phantasma, merum ludibrium. Nec plura moratus: Phantasma (inquit) ludibrium (inquit) profectò non est: ita me Deus amet, quæ hisce oculis conspicatus sum, & quę hiscę manibus exercui, enarro. Equidem uigilans, mentisque compos, eam uideo coràm, & inuadentem accipio, conorque obluctari: sed præ languore, metu, angustia & impacta ui, nihil efficio. Hac de re horsum uorsum amés cursitaui, unumquélibet percunctans, posset'ne succurrere miserabiliter pereunti, Minoritā cōsului, quē callidū ueteratorē dicūt, ab hoc præsentaneā opē sperabā: sed spe mea frustratus sum planè, nullā is salutē attulit: tantū monebat Deum optimū maximū, quē iam pridē precib. fatigaram, strenuè orandum, ut dignaretur infestam uexationem auertere. Adij uetulam quandam, pro fama *populari*, sagam atq; uersutam. Hæc aiebat, qui sub *crepusculum* diei statim ab excreto lotio matulā obturarem dextra caligula, & fore ut eo ipso die malefica me inuiseret. Id etsi uanum uidebatur, nec parum me ab experimento absterreret religio, uictus tamen impotentia & diuturni laboris tædio, tentaui. Et per Iouem, accidit uaticinium. Veniens in domum meam, uesicæ cruciatum querebatur: nec potui ab illa aut preculis supplex, aut contentione minax impetrare, ne sub noctem ad me terrifica

commea-

commearet: sed implacabilis ueterem morem asseruat, semelque constituit me fœdo angore conficere. Hominem hunc uix quiui ulla ratione ab insania reuocare: sed à secundo tertioúe congressu hilarior factus, morbum agnoscere cœpit, & sanationis spem fiduciamque concipere. Iam ad congressum imaginarium.

Hymenis membranæ, qua omnes muniuntur uirgines, ratione commonstrari certissimè, dæmonum cum mulieribus concubitum esse uanum, mereq; imaginarium.
Cap. XIX.

Concubitus dæmoniaci uanitas.

PRimùm huius congressus uanitas, fucusque apertissimis atque adeò oculatis testimonijs, ac argumēto irrefutabili cōuincentur, si uirgo hoc deprauatę imaginationis fascino agitata, ludibriaque eiusmodi perpessa, quæ à dęmonis initu corrupta creditur (qualem apud Hollandos religiosam, ex propria peractæ cum dæmone huius spurciciei cōfessione flammis adiudicatam scio) ab obstetrice perita, uel alia non indocta femina inspiciatur, contrectēturque: eam enim adhuc uirginitątis zona, hymene nimirum munitam esse (si alioqui à uiri concubitu fuerit libera) comperietur. Ea siquidem omnes uirgines ab initio dotatas, obuinctasque à conditore Deo fuisse, contra multorum secus contendentium sententiam ostendere uolui: primumque generale Mosis ex Dei uoluntate consilium, de indicijs uirginitatis indubitatè cognoscendis, si de uirgine matrimonio tradita, in læsę antea pudicitiæ suspicionem maritus uenerit, proponam, explicaboque. id tale est: Si duxerit uir uxorem, accesseritque ad eam, & odisse eam cœperit, quæsieritque diuortij occasiones, nomen pessimum ei obijciens, & dixerit: Vxorem hanc duxi,

Virgo religiosa apud Hollandos ob incubum præcipuè exusta.

Hymene dotatæ sunt omnes uirgines.

Deuter. 22.

duxi, & ingressus ad eam, non inueni uirginem, uel uirginitatis signa: tollent eam pater & mater eius, & proferent signa uirginitatis puellę ad seniores ciuitatis, qui sunt in porta, dicetque pater: Filiam meam dedi huic uxorem, quam quia odit, imponit ei nomē pessimum, ut dicat, Non inueni tuam filiam uirginē. & ecce hæc sunt signa uirginitatis filiæ meæ. Expandent uestimentum coram senioribus ciuitatis, apprehendentque senes urbis illius uirum, &c. Quod si uerum est uerbum illud, & signa uirginitatis in puella non fuerint inuenta, ducent puellam ad ostium domus patris sui, obruentque eam ciues illius ciuitatis lapidibus, ut moriatur. Ad huius loci explicationem, & ut medicis in omnibus puellis hymena non agnoscentibus satisfiat, ac meum interim prosequar institutum, breuiter de eo quædam prius dicam, obiter deinde non pœnitenda quæ ad hanc rem facient adiecturus.

Ac licet hæc de hymene uirginitatis propugnaculo improbetur disputatio plerisque Galliæ Anatomicis, puto, Syluio Fernelio, Vassæo, Rondeletio, Carolo Stephano: nonnullis tamen alijs placet, uiris in dissectionis artificio exercitatissimis: in quorum numero principem facilè locum obtinet Andreas Vesalius in humani corporis exquisita dissectione incōparabilis, qui in priori editione suæ fabricæ humani corporis, hymenis quidem ex Arabibus leuiter meminit: in altera tamen absolutiore membranam hanc uirginibus peculiarem agnoscit atque depingit, sed carneam esse & mollem dicit, longaque sectione instar rimæ cuiusdam peruiam: quapropter insignis illius medici & chirurgi Gabrielis Fallopij descriptionem magis exquisitam ex Amatomicis obseruationibus hic apponere uolui. Aliud, inquit, etiam notandū in hoc sinu mulierum est, quòd Anatomici aliquot re periun-

Lib. 3. cap. 9.

Li. 5. cap. 15.

periuntur illos deridentes, qui hymen ibi collocant. uerùm mea sententia non sunt ita deridendi, quoniam reuerà tu uidere poteris in uirginibus membranam quandam nerueam, non autem carneam, quæ immediatè post οὐρήθραν (ita enim Græci uocant canalem per quem mingunt fœminæ, uel rectius collum ipsius uesicæ) adest, & claudit sinum per transuersum. At tamen non est integra hæc membrana, sed in medio perforata, ut minimus digitus manus suo apice in adultis facilè ingredi possit: hocq; uirginale claustrum est, ac per foramen illius facillimè egrediuntur menses. Hoc noluit Soranus esse membraneum, sed potius ipsius sinus muliebris angustias, factas ex quibusdam rugis collectis, quæ à uasis ex utero illuc prodeuntibus contrahuntur: cumque hæ rugæ extenduntur in stupratis uirginibus, atque dum uasa dicta disrumpuntur, dolorem pariunt, & sanguinem ueluti mactata esset uictima effundunt. Pace tamen ego tanti uiri dixerim, quòd mihi potius uidetur membrana non admodum crassa, atque in medio annuli modo perforata, quæ postea lacerata in stupro, ac præter modum distenta, dolorem incutit: & tandem, ueluti in uiris fit, dum laceratur glandis frenum, euanescit. Hæc ille, ad sententiam Carpi & uetetum quorundam Anatomicorum stabiliendam.

Lib. 3. fen. 21. tract. 1. cap. 2. *Hymen.* Ad hunc modum de eo scribit Auicenna: Ante uiolationem puellę uirginis, sunt in collo matricis panniculi contexti ex uenis & ligamentis subtilibus ualde, ortis ex omni parte eius: quos perrūpit mas, & effluit quicquid in eis est sanguinis. Item Almansor: Os uirginis constrictum est, & rugosum. & in rugis colli uirgulares uenæ texuntur, subtiles: quæ quando corrumpitur uirgo, rumpuntur, & prædictæ dilatantur rugæ. Insuper huius ita meminit doctissimus medicus

dicus Ioannes Guinterius: Vteri ceruicem, digitis in eam insertis, secabis ad os usque, si uenerem experta fuerit mulier: alioqui digitos haud ita facilè, propter hymenæi impedimentum, inseras. Nam ceruix membranosa, ex musculis ipsius textura conniuet. Quæ ut disrumpatur, prima coitio acerrima est. Propterea Celsus in sectione calculi fœminarum, uult uirgini digitos subijci tanquam masculo (hoc est, per anum, ob hymenis scilicet interpositum, & pudendum contractius) mulieri per naturalia. Intra muliebre pudendum, siue in uteri ceruicis medio, eugion est (ait Alexander Benedictus, & Cælius) siue hymen, integritatis uel uirginitatis argumentum. Ea uerò neruosa intelligitur exilitas, uenulis dispersa tenuibus, quam primus conuellat congressus. *Lib. 1. Institu. Anat.* *Lib. 7. ca. 26.* *Lib. 2. ca. 24. Anat.* *Lib. 2. antiq. lect. cap. 55.*

In uirgineis itaque locellis, uel κολπῶ γυναικῶ inhæret latetque hæc tunica castitatis conseruatrix, qua primo insultu disrupta, uenarum uteri orificia hic intexta, desinentiaque, sanguinem fundunt, menstruum uulgò licet impropriè appellatum. Vnde nuptis uirginibus, prima concubitus nocte, ex huius membranæ uiolenter ruptæ uenulis sanguis promanat: cuius lituris, ut uirginitatis uel uirginalium notis, testibusque, tincta quibus teguntur uel incumbunt linteamina, coram magistratu, suspicacibus, coniugesque uiolatæ antea pudoris zonæ falsò insimulantibus maritis expandi ostendique iubet *Moses*. Hoc quoque munimentum cognouit author carminis uulgò triti: *Virginitatis signa. Mosis locus explicatur.*

Est magnum crimen, perrumpere uirginis hymen.

Apud Hispanos quoque admodum uulgare est sponsis, eas solutæ uirginitatis lituras sanguineas in linteo à primo concubitu obseruare. Apud hos etiam filias pro uirginibus aliquoties diuendere solent quædam lucri cupidæ nimis matres, hyme-

hymena inuiolatum, eiusque rupti manantem sanguinem alia materie ficta imitatæ.

Adhæc, præterquam quòd in uirgine quadam certissimè etiam tegumentum illud solidissimum deprehenderim, idipsum quoque à pudicissimis, mihique familiaribus matronis, quæ in seipsis hoc pudicitiæ munimentum prima admissione obseruarunt, pudica collatione resciui: hæ, omnes uirgines eo donatas esse, ex fœminis alijs, quibuscum familiariter & occultè hac de re contulissent, se intellexisse, uno quoque asseruerunt ore. Membrana interim alias crassiore, firmioreque: quasdam tenuiore fragilioreque hic obseptas esse, minimè dubium est: plerisque etiam lasciuo quopiam attritu eam diuelli, lacerariúe, aut putrescere quoque ex humorum affluxu, & ex morbo perrumpi constat. Exemplo id testatum facile fecerim: uerùm non est nostri instituti, inutilem huius argumenti contexere telam. Satis sit indicasse, imò apertas ostendisse rationes, quibus succuborum *incuborumque* falsitas detegitur: item Mosis locum nonnihil explicuisse: & medicis negantibus membranam hanc in omnibus uirginibus, ansam subministrasse, eã oculatius obseruandi: cuius quidem uitiatæ prius nomine, uxorem secretò arguisse olim maritum non immeritò memini.

Hymen membrana aliàs crassior, aliàs ualidior, ut sectione opus sit, aliàs fragilior.

Si quis iam exiguo illo hymenis foramine illusus, diabolum ut multiformẽ, Venereæ rei ludibria posse cum uirgine exercere urgeat: huic responsum uolo, ut me doceat, quomodo eo uirginitatis munimento inuiolato, posset ex eiusmodi congressus partu progignere uterus materierum usque adeò grandium, durarum, inęqualium, asperarum, acutarumque monstra, qualia Magdalenã quandam Constantiæ captam ex tali concubitu peperisse, paulo pòst ostendetur. Enimuerò si à portentosarum harum rerum procreatione

Cap. 47.

tione puella, à partium uteri peritis introspiceretur, contrectareturque, ut artis est, fraudem illusione primùm phantasiæ in Veneris opere ingesta factam: deinde ut imaginarius ille congressus iudicaretur uerus, dolores partus à spiritu cleri; atque rerum absurdarum insensilium mortuorum congeriem uelut illius coitionis fœtum ostentari à mille artifice, euidenter constaret.

De uirginitate perpetua diuæ Mariæ historia memorabilis. Cap. XX.

AD ualidiorem argumenti propositi assertionē, historiam cunctis seculis memorabilem hic, ex Suida breuibus contractam, ascribere uisum est non inutile. Ea ita habet: Quo tempore Iustinianus imperium obtinebat, erat quidam inter Iudæos princeps, Theodosius nomine. Hic cum familiariter admodum uteretur argentario Christiano, cui nomen erat Philippo, qui ipsum crebrò ad amplexandam Christianam religionem hortabatur: tandem ingenuè fassus est, se nihil dubitare, quin IESVS, quem nos Christum colimus, is sit, quem sacri uates mundi Seruatorem prædixerunt: uerùm se animum inducere non posse, ut abdicatis, quibus nunc apud suam gentem fungitur honoribus, nomē suum IESV Christo det. Vt autem ita de IESV Christo crederet, se non solùm sacrorum uatum oraculis persuasum esse: sed mysterio quodam, quod apud Iudęos in arcanissimis scriptum adseruatur, cōpertū habere, idq; huiusmodi esse. Mos erat olim apud gentē Iudaicam, quo tēpore ædes sacra in Hierosolymis extabat, uiginti duos perpetuò sacerdotes (quot scilicet linguæ Hebraicæ elemēta & ueteris Testamenti libri numerantur) habere: & quoties de eo numero unus aliquis mortē oppeteret, mox aliū in defuncti locū al-

In explicatione nominis IESV.

Historia de Christi diuinitate & Maria semper uirgine memoranda omnibus seculis, maximè contra Iudæos.

legere: allectumque in codicem, qui ad eam rem i
ęde seruabatur, cùm illius ipsius, tum parentis utriu
que expresso nomine, referre: notatis etiam tum d
functi, tum suffecti diebus. Cum itaque, quo tempo
IESVS Christus in Iudæa uersabatur, necdum tam
sese prodere, ueramq; fidem propalàm docere cœpi
set, mortuus esset, quidam ex dicto sacerdotum nu
mero: nec, post multa ac uaria suffragia, quispiam s
tis idoneus esset repertus, qui in illius locum asscrib
retur: tádem propositus est IESVS, Ioseph fabri (u
aiebant) filius, tanquá homo ætate quidem iuuenis
cæterùm & uita & moribus & doctrina in primis có
mendatus. atq; hoc suffragio ab omnib: demũ appro
bato, uisum est matrem eius in cóseſsum arcessere (pa
ter enim obierat) cognoscendorũ nominum gratia,
quæ in codicem, ut dictum est, describéda essent. Illa
igitur accita, & de filio eiusq; patre sedulò interroga
ta, respondit: se matré quidem IESV esse, atq; *ipsum*
peperisse: ná eius rei testes sibi esse eas mulier*es, quæ,*
cú páreret, præstò fuissent. patré uerò nullũ *illi in ter*
ris esse: quod ex me (inquit) quib. uultis discite argu
mentis. Dũ enim uirgo in Galilæa agerē, angelus Dei
in domũ, in qua uersabar, ingressus, non quidem dor
mienti, sed uigilanti mihi nunciabat, futurũ ut è Spiri
tu sancto párerē filium, iubebatq; nomē illi IESVS
indere. Itaq; uirgo cum essem, per eam uisioné conce
pi: peperiq; IESVM, permanens uirgo in hunc usq;
diem. His auditis, sacerdotes iubebát adesse fidas ob
stetrices, easq; summa cura explorare, an etiánum uir
go esset Maria. Illæ uerò cognita ueritate ex ipsa re, af
firmabant eam uirginem esse. Aduenerunt quoq; &
illæ mulieres, quæ fortè fortuna adfuerant parienti,
conspexerantque edentem infantem, quæ & ipsæ at
testabantur filium eius esse IESVM. Quibus rebus
attoniti sacerdotes, denuò rogabant Mariam, ut li
berè

Maria post partum, & mortuum Iosephũ uirgo.

berè profiteretur, quibus esset editus ille parentibus, quo ea ipsa parentum nomina possent in sacerdotum album referre. Ibi rursus Maria: Ego, inquit, reuerà eum peperi: uerùm nullius conscia patris in terra, audiui ab angelo filium Dei esse. Filius est igitur meus, & Dei. Sacerdotes ergo cum hæc intellexissent, in allato codice scripserunt hæc uerba: Eo die mortuus est sacerdos ille, illis natus parẽtibus: cooptatusq; est pro illo sacerdos cõmuni omnium nostrûm suffragio IESVS, filius Dei uiui, & Mariæ uirginis. Porrò hic codex è tẽpli & urbis excidio à primatibus inter Iudæos uiris magno studio ereptus est, asseruaturq; in Tyberiade, &c. Tandem subijcit author, se hæc ab ijs audiuisse, qui è Philippi argentarij ore intellexerant. *In sacerdotum ordinem cooptatus fuit Iesus*

Quædam adhuc ad præcedens argumentum facientia, obseruatuq; apud medicos dignißima.

Cap. XXI.

QVæ autem rara memoratuque digna in plerisque puellis à me sunt obseruata, ob argumenti communionem hic obiter adhuc subiungere uisum est: ut etiam alijs idem passis uitium, si quando postulet necessitas, promptius succurri queat, obseruetur que eo modo clausas uirgines facilè similiter confessuras se eiusmodi dæmoniacum concubitum passas esse, si fortè talibus præstigijs eas aliquando amasius hic impetierit, atque manifestius intelligatur huius Venerei actus ludibrium.

Priori circiter octodecim annos natæ, in ciuitate Grauiensi, chara mihi patria, ualida membranula in uteri ostio sanguinis saburra distendebatur, tumebátque cum ingẽti dolore: quàm quum ex litura à uiuo colore aliena, uno in loco putrere iudicarem, uellicans leuiter, aperire frustra nitebar: ea tamen po-

ftea perrupta fponte, copiofus profundebatur fanguis, unde paulatim conualuit.

Ad alteram puellam extremè Craneburgi decumbentem, matronæ uicinæ cum obftetrice accurrentes, eam geftare uterum uno ore, fœtus patrem quoque denominantes, occlamabant: (illa licet interpofito etiam iuramento contradicente, ac fe uirum nunquam admififfe, liberius affirmante) ufqueadeò huic uterus, potifsimùm in dextro uentris inferioris latere protuberabat. Ad hanc quoque uocatus, re apud mulieres & obftetricem defperata, eius fcilicet partus doloribus intolerabilibus in tertiam feptimanam nocte diuque perdurantibus, cum aliqua urinæ fuppresfione, uigilijs continuis, & appetitus deiectione, partem affectam fecundum artis legem & poftulantem necefsitatem tracto. ubi tam ualidè obfirmatum membrana illud pudendi os comperi, ut ne fubtilifsimi etiam fpecilli cufpidem ufquam, præterquam in oris ueficæ extremitate huic annexa, admiferit (quemadmodum in fuperiore quoque contigit) tametfi diligenti indagine circumquaque tentaretur. Re autem penitius introfpecta, penficulataque, quum puellam hanc annum agentem uigefimumprimum, forma uenufta, florida uiuidaque, conftitutionis prorfus fanguineæ, antea expurgationes menftruas nunquam fenfiffe, præter leue paucarum ftillarum indicium, quatuor antè annis matre defuncta, intelligerem: earum partium uenarum orificia magis hic introrfum referata, confertim in ea ætate, temperamento, uitæ ocio (fatricula etenim erat) & anni uerno tempore, efferuefcẽtem profudiffe fanguinem, apud me coniectura collegi. Itaque anhelitum puellæ fupinæ comprimere iubeo, retractis diductisque cruribus, quo magis tenax pellicula reniteretur: atque ueftigio impreffo in eius medio à perinæo uerfus ueficæ

ficæ collum,& iusto utrinq; relicto interstitio, chirurgum, ob casus illi inauditi raritatem tremebundum, ut rasorium mei nominis naufragio imprimeret adhorror: ac reiterata ob neruosam crassitiem bis sectione, supra octo sanguinis atri libras paulatim profluxisse, testabuntur plures matronæ. In eo decubitu eá ad tertium permanere diem propter hæmorrhagiam inbeo, licet se mox ab incisione maximopere leuatá sentiret, de nulla debilitate ob largissimam sanguinis tāto tēpore extra uenas in ijs partib. retenti effluxionem, conquesta. Elotis inde huius eluuiei reliquijs, aqua hordei cum melle rosaceo syringe iniecta, post tertium diem suæ restituebatur libertati, ualetudinē pedetentim cōsequuta inculpatá, ut uicesimosecūdo die post incisionem legitimè cœperint fluere menses, suum deinde seruantes naturæ tenorem.

Similē casum recenset Antonius Beniuenius his uerbis: Incidit in manus nostras puella quædam iam matura uiro, iam plenis nubilis annis, cui naturalia ipsa clauderentur. Quæ cum ego huiusmodi malum curaturus inspicio, membranulam quandam uideo, quæ ipsius uuluæ ori opponeretur. Quare duabus lineis inter sese transuersis eam incîdo, statimque tanta ac tam ingenti impetu nigrior materia profluxit, ut grande lumen, quod tunc minister admouerat, extinxerit. Menses enim præteriti intus tenebantur, qui & dolores etiam singulis mensibus excitarent. Tum reliquam curæ ex aliorum ulcerum more prosequutus, haud multis pōst diebus puellam ipsam sanam, & coniugio aptam relinquo: Hæc ille. *De abditis Sanat. causis cap. 28.*

Alias duas iam nuptui collocatas, ab obstetrice perita sectas etiam noui. Proxima adhæc hyeme, quū puellę octo circiter mēses natæ urina impeditius flueret, nisuq; membranula promineret, uteri orificio filiolá carere suspicata mater indocta, eam mihi offert

inspiciendam: ego acieulæ capitello membrana hac circumscripta, & uesicæ colli extremitate ostensa, matrem rectius institui: & quid ad eliciendũ liberius lotiũ faceret, edocui. Huc facit Aristotelis sententia, qui inter conceptionis impedimenta & monstrosarũ naturarũ procreationẽ, morbum istum cõnumerat hac uerborum serie: Iam fœminis nõnullis os uteri compressum, concorporatũq; ab ineunte ætate ad tẽpus usq; menstruorũ perseuerauit: mox urgentibus menstruis doloreq; infestãte alijs sponte disruptũ est, alijs dissectum à medicis: nonnullæ interierunt, quum aut per uim disrumperetur, aut disrumpi non posset.

Li. 4. cap. 4. Genera. animal.

Atqui membranulas eiusmodi circa pudendi osculum quandoque adnasci, asserit Auicennas, uitium id clausuram nuncupans: quod Alraticam appellat Albucas, inter Arabes non aspernandus chirurgus. hoc malo affectæ, Græcis ἀτρῆται, hoc est, imperforatæ dicuntur. Eius quoque meminit Corn. Celsus. Fusiorem de hoc uitio, eiusque curatione explicationem, in nostris Obseruationibus medicis raris leges. Phimosis adhæc est compactio in ore aut collo uteri, ab ulcere præcedente orta, teste Aetio. Sed hęc præter institutum.

Lib. 3. fen. 21. tract. 4. ca. 1. Clausura. Alratica. Lib. 2 ca. 72. Imperforata. Aetius libro 16. cap. 98. Lib. 7. ca. 28. Aetius libro 16 cap. 97. Paul. Aeg. lib. 6. cap. 72.

Quòd filij Dei ad filias hominum ingreßi sint, locus hic Mosis explicatur: quo magis congressus diabolici uanitas elucescit.

Cap. XXII.

SI quis iam præfractior, ad illam Mosis sententiã mihi obtrudendam confugiat, Quòd filij Dei ad filias hominum ingressi sunt, atque hę genuerint potentes & celebres uiros: & hinc cum multis alioqui doctis uiris inferre studeat, dæmones posse mulierum concubitu frui, atque generare: huic Augustini Steuchi Eugubini, episcopi Kisami, uerba hæc, quibus

Gen. 6.

quibus errorem hunc solidè refellit, opponam: Illud, inquit, reijciendum, separandumq; à natura dæmonũ uera, & penè inter fabulosos dæmones censendum, quod non modò è nostris quidam, sed etiã prophanæ philosophiæ professores pleriq; sibi persuaserũt, de filijs illis Dei, qui dicuntur apud Mosem filias hominũ uidisse, accensosq; in earũ cupiditate, ex eis filios genuisse: qui quum dicantur Hebraicè Nephilim, ab Hebræis nescio quibus, & nostris, quinetiã externè philosophis, dæmones crediti sunt, qui partem diuinam atque humanam mistam habuerint. fueruntq; multi, filios illos Dei angelos suspicati: è quibus, cum multis Hebręis, Iosephus in sua de Antiquit. Iudaic. historia: quem tamẽ Zonaras historicus excusat, quasi angelos ille appellarit filios Seth, ut Deo placentes, & angelorũ uitam æmulantes. Fuerunt & alij in ea opinione, ut Lactantius: uideturq; antiquissimus error è libris Mosis non rectè intellectis haustus. Siquidem perhibet Plutarchus, Pythagoram, Xenocraten, Platonem, Chrysippum, superiores Theologos sequentes credidisse, dæmones fuisse hominibus quidem robustiores, uiribusq; longè præcellentes, diuinitatem (inquit) habentes neq; syncerã neq; purã, sed cũ animæ natura & sensu corporeo coniunctam, uoluptatis & laboris capacem. Hoc etiam credidit Athenagoras *philosophus* Christianus, Iustinus item idem philosophus, & Tertullianus, omnes ambiguitate uocabuli ducti: arbitratiq;, filios Dei, angelos, purosq; deos, genitos ex eis: alij dæmones, alij heroas uocantes, ἀπὸ τοῦ ἔρωτος, amore illo quo illi filij Dei in feminas exarsissent, filiosque eximiæ uirtutis & audaciæ genuissent, quod in Cratylo etiã retulit Plato. & Athenagoras in legatiõe scribit: Similis quoq; cõditio fuit angelorũ. Etenim cùm omnes essẽt liberę uolũtatis, alij in ea qua creati à Deo fuissẽt, cõditionè permanserunt:

Li. 6. cap. 32. de Perenni philosoph.

Genes. 6.

Nephilim.

Lib. 1. cap. 3.

Lib. 2. cap. 15. Instit. diuin.

Heroes unde dicti.

alij naturam suam & conditionem uiolauerunt. Is ergo dæmon materiæ, & formarum quæ sunt in ea, Imperator extitit, & cæteri qui ex his circa primum æthera uersantur. Scitis autem nihil absq; testimonio nos prædicare, cum nitamur dictis Prophetarum. Illi igitur à carne uicti, & in concupiscentiam prolapsi: is autem neglector, & prauus circa rerum sibi creditarum curam est inuentus. Ex his uerò qui in uirgines exarserunt, nati sunt hi qui Gigantes sunt appellati. Itaq; angeli lapsi de cœlo, circa aerem & terram, prohibiti deinceps cœlum repetere, uersantur; animi quoque Gigantum circum mundum. hæc ille. Tertullianus quoque eadem sensit. Quæ quidam doctiores melioresque Theologi, quibus filiorum Dei notior fuit appellatio, nunquam dixissent: non Hieronymus, non Augustinus, non Gregorius Nazanzenus, non prudentissimus Chrysostomus. Nec difficile est erroris fontem agnoscere: nec durum probare, solitas Sacras literas filios Dei nuncupare dilectos illi, illumq; colentes. Vt de Israele: Ex Ægypto uocaui lium meum. Et in Exodo: Filius meus Israel. In Psalmo quoq; clara existit differentia, cùm homines sunt filij Dei, & cùm nō sunt: Ego dixi, dij estis, & filij Excelsi omnes: uos autem sicut homines moriemini. Ecce eosdem filios Dei & homines appellat: sed filios Dei, qa creati ab illo, factiq; uelut dij, futuriq;, si Deū coluerint: homines autē, qa in terrenā fragilitatē dilapsi, regis cœlestis imagine denigrata. Tales erāt illi eluuiōis tēpore filij Dei, bona progenies ex Seth, quæ cōmista cū filiab. hominū, scil. corruptissimis feminis, quę sicut uxor Adā, deincepsq; fermè oēs sic maritos suos corruperunt: unde corruptiores filij nati, origo mali, sanguinis pij cū impio cōmistio: propterea nati bellicosi, superbi, cōtumeliosi. Hęc sunt ueriora, à natura nō abhorrētia: cū illa nō absint à fabulis Poetarū.

Filij Dei qui.
Oseæ 11.
Numer. 24.
Matth. 2.
Psal. 81.
Filij Dei.

Nec

Nec naturâ fieri poteſt, nec aſſentitur philoſophia, ſpiritus corpore nudatos, amore fœminarum capi, aut ex eis generare potuiſſe. Habet enim fontem ſuum, & inferiores ortus, cupiditates: ſi deſit cauſa, deſit effectus. Vbi non ſunt mẽbra genitalia, non eſt amor coeundi. Vbi non eſt cibus & potus, non eſt ſperma. Vbi non fuit quærenda ſucceſsio & propagatio, non adhibuit natura cupiditatem generandi. Sicut ſpiritus nudi ſitire aut eſurire nõ poſſunt, ſic ueneris libidine nequeũt inflammari. Abſurdum quoque, duo eſſe genera dæmonum: tum ipſos angelos lapſos in concupiſcentiam, tum animas Gigantum. Fuerunt enim Gigantes homines, nec ex hominibus faciendi ſunt dæmones: nec caſus eorum fuit, quòd exarſerint in amorem. Erunt igitur fabuloſi dæmones, tam quos libido rapuiſſet, quàm generati ex eis. Tales erunt, quales Hector, Achilles, Aeneas, Hercules, ex hominibus & dijs nati, apud Poetas. Hæc Auguſtinus Steuchus: à cuius ſententia rationibus ac ueritate comprobata, quamuis Lactantius ἐν ὑποθέσει diſcrepet, in uniuerſali tamen de gẽtilium dijs θέσει non diſcedit. Sic enim argumentatur: Quid eſt autem tam remotum à Deo, quàm id opus quod ipſe ad propagandam ſobolem mortalibus tribuit, & quod ſine ſubſtantia corporali nullum poteſt eſſe? Dij ergo ſi ſunt immortales & æterni, quid opus eſt altero ſexu? nimirum ut generẽtur. Ipſa progenie quid opus eſt? cum ſucceſsione non egeant, qui futuri ſunt ſemper. Poterat hic argumentum Lucretij addere, quod ego ualidiſsimum exiſtimo:

Spiritus carnem & oſſa non habet.

Luc 24

Lib. 1. de inſtit. relig. cap. 8.

Deos ac dæmones nõ coire.

Lib. 1.

— *Si numina naſci*
Credimus, haud quenquam fas eſt cœpiſſe deorum.

Sequitur apud Lactantium: Vt habeat uel miniſtros, uel in quos ipſe poſsit dominari. Quid igitur opus eſt ſexu fœmineo, quum Deus, qui eſt omnipotens, ut uocatur, ſine uſu & opera fœminæ poſ-

sit filios procreare? Nam si quibusdam minutis animalibus id præstitit, ut sibi è folijs natos, è suauibus herbis ore legant: cur existimet aliquis, ipsum Deum, nisi ex permistione sexus alterius, non posse generare? Illos igitur quos imperiti & insipientes tanquam deos & nuncupant & adorant, nemo est tam inconsideratus, qui non intelligat fuisse mortales.

Semideos, ut alios mortales, fuisse natos: nec hominum, nec perfectum animal absq; coitu & semine maris ac fœminæ, nasci aut concipi.
Cap. XXIII.

EX superioribus apparet, quàm absurda sit ac prorsus indigna Christiano, Fulgentij sententia, qui quos Scriptura Nephilim, & Hebræorum theologia Issim appellat, eos & Heroas, & Semideos, & deos Senones dictos ait: aut quia ob meriti paupertatem cœlo digni non censeantur, nec terreni tamen putentur propter gratiæ uenerationem, cuiusmodi olim Priapus, Hippo, Vertumnus: aut quia diuinis uirtutibus, & in humanum genus beneficijs in hac uita præcellentes, post exutum hunc mortalem hominem in deorum beatorum choros translati sunt, ijsdem quibus olim in hac uita beneficijs ac uirtutibus, mortalibus perpetuò prouidentes: aut quia arcano superûm semine procreati sunt, quos ex deorũ siue dæmonũ cõmixtione cũ hominibus genitos putant, ideoq; mediã quandã naturã sortitos, ut qui nec angeli, nec homines sint. Etenim nõ apud Christianos, sed apud Ethnicos numina quædã tantũ, sunt terrestria, quædã cœlestia tantũ, quædam media, quæ Apuleius animalia ingenio rationabilia, & animo passiua, corpore aerea, tempore æterna dicit. Antiquitas autem Medioxumus appellauit, quòd

Nephilim. Issim. Semidei quales crediti. Senones. Medioxumi dij.

quòd uelut intercessores Deos minores, hominum autem natura maiores esse, & diuina quædam munera nobis tanquam μεσῖται conferre uiderentur: ut Æsculapius, Pollux, Castor, Liber, Quirinus, Atlas, & alij, quos Augustinus Steuchus nominauit. Herculem, Seruius communem Deum utriusque naturæ dicit, medium inter diuinitatem & humanitatem. Ex Ioue enim & Alcmena natus fingitur, quæ uxor erat Amphitryonis. Hinc cum per Herculem iuratur, Mediusfidius iurari solet, quasi medius filius. Vt autem ex homine Deum nasci, nec diuinitatis nec humanitatis patitur ratio, siue ex fœmina & uiro simul, siue ex uirgine tantum, quemadmodum Sibylla Erythræa dicit,

Hercules. *Aeneid. 8.* *Alcmena.* *Deus ex homine non potest nasci.* *Festus uerb. Med.* *Mediusfidius.*

—ἢ δαίμον' ἀνδρὸς

ἐκ μηρῶν, μήτρας τε, θεὸν τετυπωμένον εἶναι:

Sic etiam neque homo, neque perfectum animal, nisi ex maris ac fœminæ congressu, uel concipi uel nasci potest. Repugnaret enim hoc non solum ipsi ueritati, ac sacrosanctæ religioni nostræ, uerùm etiam uniuersæ rerum naturæ. Nam profectò in hominibus, cæterisque animantibus diuersitas sexus & coitio & generatio nullam habent aliam rationem, nisi ut omnia genera uiuentium, quando sunt conditione mortalitatis obitura, mutua possint successione seruari. Quod si absque coitu sexus utriusque, uel quo alio modo fieri posset, iniquissimas atque ridiculas tulisset Plato leges, qui cœlibatum è sua repub. non solum exterminauit: sed ijs etiam qui non nuberent, mulctas pœnasque constituit. Atque hæc est unica naturalis nuptiarum & ratio & causa, quam Iureconsulti prudenter inspiciūt. Aristoteles quidem & Theophrastus animalia bifariam generari rectè dixêre, alia scilicet ex coitu, alia ex terra & putredine. At illa perfecta sunt, hæc autem imperfecta, de quibus hic non

Nullum animal nisi ex utroq; sexu. *Dial. de Rep. 10.* *L. 1. ff. solut. matr. Iustin. in Nou. de nupt.* *Animalia perfecta & imperfecta.*

Genes.1. non loquimur. Etenim Deus in principio perfecta
August. lib. omnia condidit, & hominem quidem & reliqua in
21. Sententiarum, Sent. 7. speciem suam, hoc est masculū & fœmellam, nullo ge
nere excepto, nec aquatili, nec uolatili, nec terrestri.
Nam in uniuersali κατακλυσμῷ mundi, licet ipse postea
Genes. 7. sua uirtute denuò quælibet creare potuisset, Nohæ
tamen ita mandat: Ex omni iumento mundo tolles
septem & septem, masculum & fœmellam eius: de iumento uerò immundo duo, masculum & fœmellam
eius. De uolucre quoque cœli septem & septem, masculum & fœmellam, ad uiuificandum semen super faciem uniuersæ terræ.

Animalia nulla ex se concipere. Quare Æneas Syluius fabulosum esse putat, anseres in Scotia uicina ex arboris fructibus in aquam decidentibus nasci, uti tradit Saxo Grammaticus: licet Guilielmus Turnerus Anglus scribat, hoc anserū genus Berniclam dictum (cuius uel nidū uel ouum nemo uidit) sine parētum opera gigni sponte, quum scilicet ad certum tēpus malus nauis in mari computruit aut tabulæ aut antennæ abiegnæ, inde in principio uelut fungos erūpere, in quib. tēporis progressu manifestæ auiū figuræ cernerētur: deinde pluma uestitæ, postremò uiuæ & uolantes: atq; id asseri, præter commune omnium gentium littoralium, Angliç, Hyberniæ & Scotiæ testimonium, à Gyraldo, qui multo fœlicius quàm pro suo tēpore Hyberniæ historiā conscripserit. At idem ille non satis tutum esse uulgò fidem astrui, & Gyraldo ob rei raritatem non credendum subiungit: quare is ipse qui Anglus natione, & medicus professione erat, Theologum Anglum consuluit, qui uerum esse quod de huius auis prodigiosa generatione dicitur, affirmauit: uerùm in rerum naturalium cognitione potius docto medico ipsi Turnero, quàm Theologo fidem præstandam existimarem. Huc pertinet quod de uolucre Ephimero tradit

dit Aristoteles libro 5. de Histor. animal. Hyppanis fluuius apud Cymerium Bosphorum sub solstitio, defert ueluti folliculos acinis maiores, è quibus quadrupedes uolucres erumpunt, quod genus animalis in postmeridianum usque diei tempus uiuit & uolat: mox descendente sole macrescit & languet: deinde occidente, moritur, uita non ultra unum diem protracta: unde Ephemerum, id est diarium appellatum est. At prodigiosæ hæ narrationes non semper fidem merentur, quemadmodum nec id quod Ouidius tradit, Channem piscem ex seipsa concipere: & quod Archelaus de leporibus, utramque uim singulis inesse ac sine mare æquè gignere: quodque Aristoteles & Alexandri milites sunt mentiti, generationem murium lambendo constare, non coitu. Hyænam quoque părere sine mare, uulgus credit, Aristoteles negat. Idem de uulturum fœmellis traditum est. Superat autem omnia hæc mendacia, quod dicit, in Lusitania circa Vlyxipponē oppidum, & Tagum amnem, equas Fauonio flante obuersas, animalem concipere spiritum, indeque partum fieri, & gigni pernicissimum ita, sed triennium uitæ non excedere:

Plin. lib. 32. cap. 7. lib 8. cap. 55. li 10. cap. 65.

Plin. lib. 8. cap. 30.

Origenes in pr. m. cont. Faustum.

Plin. lib. 8. cap. 42.

Ore omnes uersæ in Zephyrum stant rupibus altis,
Exceptantque leues auras, & sæpe sine ullis
Coniugijs uento grauidæ. —

Virg. 3. Geor.

Atque hæc de animalibus brutis. Quæ si ratio ipsa respuit, ac sacra Scriptura refellit, quanto minus in homine concedenda? Concideret enim summum nostræ fidei fundamentum, abstrusissimumque incarnationis Christi mysterium: & quod supra naturam operante Spiritu Dei fuit effectum, id natura sibi uendicaret. Sola enim Maria uirgo, & ante partum & post partum, Christum hominē & Deum sine

Nemo præter Christum ex uirgine natus sine uiri semine.

Esaia 7.

Cap. 34. fine uiro & concepit & peperit, ut suprà demonstratum est: nec ulli unquam hoc aut tributum fuit, aut tribuetur mulieri: ne fortè potentia & uoluntas diuina prætendatur, cum hæc mendacia passim tradi uidemus: ueluti Platonem ex uirgine, Apollinis phantasmate oppressa natum: & Gothicas, quas Alrunas uocant, & specie & ingenio spectabiles fœminas, olim Filuniri siue Idanthresi Gothorum regis castra egressas, ac per Asiaticæ Scythiæ solitudines oberrantes, à Faunis & dæmonibus compressas, ac inde procreatos Hunnos fuisse. Se amore captos esse mentiuntur dæmones, ut amentes uicissim fœminas in officio arctius constringant, ardenter animarum perditionem depereuntes. Quod autem non ex mare, sed ex semetipsis concipiunt mulieres, ea est caro informis, inanima, quas molas nos uocamus. Ideo non animatur, quia non est ex duobus. Falsissimè igitur Simon magus ex uirgine se natū iactabat, ut Deū mentiretur: falsissimè Merlinus, dæmonis & uirginis filius habitus, ut infrà dicemus: falsissimè Seruius Tullius Laris familiaris filius creditus, & reliqui omnes semidei, de quibus diximus. Nam & ipsi mortales fuerunt, & patres eorum uiri, & matres fœminæ.

August cōt. Iud. cap. 9. *Plato.* *Alruna.* *Hunni.* *Mola mulierum.* *Plin li. 7. ca. 15. & lib. 10. cap. 64.* *Plin. lib. 37. cap. 37.*

Commentum de Martini Lutheri ortu dæmoniaco. Cap. XXIIII.

IN æstate anni sexagesimiquinti supra sesquimillesimum, Episcopus in celeberrimo famosi oppidi collegio, ad eleuandam Martini Lutheri doctrinam, in concione publica hanc de eius ortu enarrauit historiam, quam certè lepidam atque hoc loco dignam negligi minimè oportuit, ut uidentes uideant, & intelligentes intelligant. Diabolus in forma mercatoris & artificis gemmarij Vuitenbergā uenit, ubi apud ciuem hospitio excipi cupit, quòd merces suas precio-

preciosos cõmunibus hospitijs credere minus aude-ret, pro beneficio interim iustam pollicitus remunerationem. Cæterùm ubi hospitis filiã in amplexus muneribus, blanditijs, alijsq; uoluptatis irritamentis pellexisset, eius tandem concubitu fretus, breui euanuit, nec postea apparuit usquam. Puellæ indies magis ac magis uterus intumuit, quæ enixura tam horrenda raraque edebat indicia, ut fœtum non legitimè conceptum esse, argumentis minimè obscuris præsumeretur. Puer adolescens tantũ pauco tempore in scholis promouit, ut suos coætaneos & cõmilitones facilè uinceret, uitæ tamen ratione simulata. Inde ex patris instinctu factus monachus, uim religiosæ uirgini (quemadmodum ab eruditis uiris, ijsdemque non paucis fertur) intulit abiecta cuculla. Romam uerò profectus, ut conditionem sortiretur feliciorem, nec ex animo res cederet, incidissetque in sanctiss. patris Papæ & Cardinalium inclementiam, consilio inito cum suo patre, ut ob denegatas preces se ulcisceretur: ab eo consulitur (quòd imperitam plebem seductu facilem intelligeret) ut commentariolo orationem explicaret Dominicam, quam cunctos simul Christianos nouisse oportet, ut ea ratione sui instituti uoto potiretur. Explicationem autem hanc tanto artificio & fastu contexuit, ut non modò uulgaribus, sed & eruditis plerisque, donec fucum animaduerterent, commendaretur. Tragicus hic Vrsus plebeiorum hominum erga se studia uidens, longius indies grassari cœpit calamo tam contra Romanæ sedis indulgentias, quàm argumento alio, donec redargueretur, pudefieret & conuinceretur: nimisque longum foret enarrare singula, sapienti sat dictum. A' doctis omnibus hic Vrsus nuncupatur. Nomen eius, quem digito commonstramus, plus satis intelligitur. Indignum etenim uti &

ille,

ille, ut in uerbi Domini cathedra nuncupetur. In summa, fons est & origo uniuersæ hæreseos, in cuius extirpationem Concilium hoc sanctum tam diu incœptum, & agitatum: nunc tandem cum utilitate non exigua absolutum esse, meritò acceptum Deo ferimus.

Historia catholica de statu religionis nostri temporis Gallicè conscripta, authore S. Fontaino theologiæ doctore, tradit quoque probabilem esse opinionem, literarum monumentis propagatam: Margaritam uidelicet Lutheri matrem ex diaboli coitu concepisse, qui aliquoties antè cum ea fuisset congressus, quàm Ioanni Luder matrimonij fœdere iungeretur.

Lutheri profectò doctrinam alijs ueritatis machinis impugnare & conuellere oporteret, non eiusmodi figmentis, alioqui uulgus intelligeret. Siquidem crassum nimis hoc commentum est de tali dæmonis concubitu, quum ex descripta eius uita omnibus cõstet, natum fuisse anno 1483. die 10 Nouembris, nocte post horam undecimam, Islebiæ sub imperio Comitũ Mansfeldensium ex patre minimè obscuro Ioanne Luthero, uiro Patricio, & huius pudica coniuge Margarita matre: atq; Martini nomen ei impositum, quòd dies proximus, quo per baptismum Ecclesiæ initiaretur infans, Martino sacer esset.

Cur ex dijs ac uirginibus homines nasci confictum sit, & qua ratione spiritus ac dij cum mulieribus coeant, historijs aliquot docetur.

Cap. XXV.

Cur sine uiri coitu, multi nati fingantur.

CONficta autem & excogitata fuerunt illa ab hominibus & antiquitùs, & nostro seculo, uel per adulationem, ad principũ ac potentũ familias illustrandas ac euehendas: uel per pudorem, ad obscuritatem generis aut natalium turpitudinem tegen-

gendam: per timorem, ad stupra mulierum aut adulteria cælanda: uel per artem, ad libidinem quorundam explédam, qui plerunq; sunt aut iuuenes, aut ociosi sacerdotes, & forma & uarietate mulierum templa frequentantium capti. Iouem hoc pacto Danaæ misisse aiunt quondam in gremium imbrem aureum. Et Chærea consimilem iam olim lusisse se lusum ait, Deum sese in hominem cóuertisse, atq; per alienas tegulas uenisse clanculum per impluuium, fucum factũ mulieri. At quem Deum? qui templa cœli summa sonitu concutit. Ego homuncio id non facerem?

Imber aureus Iouis.
Terent. in Hecyra.

Patebit hoc optimè ex hac elegantissima Iosephi historia. Circa Christi tempora etiam Romę, in sacris Isidis, summa turpitudo deprehensa est. Erat Romæ Paulina, mulier non minus probitate morum quàm natalium claritate illustris, adhæc opulenta & formosa, ut quæ esset in ipso ætatis flore, sed in primis ornata pudicitia. Nupta autem erat Saturnino, uiro tali coniuge dignissimo. Huius amore captus est Decius Mundus, iuuenis non obscurus in equestri ordine. & quia maior erat fœmina quàm quæ corrumpi posset muneribus, eo magis accendebatur amantis insania, ita ut offerret ei pro unica nocte ducenta drachmarum millia. Ac ne sic quidem ualens eam flectere, non ferens amoris impotentiam, décreuit morbum simul & uitam finire inedia. Hoc eius propositum non fefellit Iden, libertam Mundi paternam, uarijs instructam, sed non probatis artibus: quæ indignè ferens obstinationem iuuenis, blanda oratione conuentum animare conata est, spem ei faciens, effecturam se ut potiatur Paulinę complexibus. Cumq; ille preces eius libenter acciperet, ait sibi opus quinquaginta tantum drachmarum millibus ad expugnandam mulieris pudicitiam. Ita refocillato iuuene, & accepta quantam petierat pecunia, nouam doli uiam ingressa est, ui-

Ioseph. antiq. Iud. lib. 18. cap. 4.
Paulinæ probitas.
D. Mundi amoris impotentia.
Amoris uis, ac precium.
Falsæ religionis usus.

Sacerdotes Isidis lenones.

dens Paulinam non capi pecunijs. Sciens porrò, eam uehementer addictam Isidis cultui, tale quiddam cōminiscitur. Conuentis aliquot ex eius sacerdotibus, accepta fide silentij, & quod efficacissimum est, ostentato pręmio, in pręsens XXV millibus, & alteris totidem post nauatam operam, indicat eis amorem iuuenis, rogans ut omnibus modis adniterentur eum reddere uoti compotem. Illi auri cupidine tacti, benignè sunt polliciti: quorum natu maximus properè se ad Paulinam contulit: & admissus impetratoq; absq; arbitris colloquio, uenire se ait missum ab Anubide, capto ipsius forma, & iubēte ut ad se ueniat. Illa libenti animo accepit nuncium: moxq; iactabat se apud familiariter notas mulieres, quòd dignata sit amore Anubidis: marito quoq; indicat, cōdictam sibi cœnam & cubile Anubidis. Id eo facilius concessum est, quòd cognita & probata esset uiro coniugis pudicitia. Itaq; in templum proficiscitur, & post cœnam instante somni tempore inclusa per sacerdotem, tenebris conciliantibus in latentem ibi Mundum incidit, totamque eam noctem obsecuta est iuueni, Deo se gratificari existimans. Eo deinde abeunte, priusquam sacerdotes doli conscij surgerent, Paulina mane ad maritum reuersa, congressum cum Anubide prædicat, & idem apud amicas quoq; magnificis uerbis exaggerat. Illis nec credere libebat, rei naturam considerantibus: nec mirari tamen non poterant, ob insignem mulieris pudicitiam. Die deinde post rem patratam tertia, Mundus adamatæ fortefortunà obuius: O' factum bene Paulina, inquit, quòd & ducenta illa millia mihi seruasti, quæ potuisti tuis facultatibus addere, & morem nihilominus meæ uoluntati gessisti. Nihil enim mea refert, quòd Mundum contempsisti, quandoquidem prætextu Anubidis optata uoluntate expletus sum. atque his dictis abijt. At mulier tum primò deprehen-

Iuuenis pro Deo coit.

so flagi-

so flagitio, uestem sibi lacerat: & re tota ad maritum delata, obsecrat ne tam insigne ludibrium impunitũ sinat. maritus porrò Imperatori totum significat. Tiberius, postquam accuratissima inquisitione didicit omnia, sacrificos illos impostores in crucem egit: unaq; Iden, inuentricem huius sceleris, cuius præcipua opera fuit in corrumpenda mulieris pudicitia: dirutoq; tẽplo, statuã Isidis iussit mergi in Tiberim. Mundum autẽ mitiore pœna exilij castigasse cõtentus est, crimen eius in Cupidinis impotentiam referens. Eusebius non minus notabile refert Saturni adulteriũ. Sacerdos Saturni, Tyrannus nomine, quasi ex respõso numinis, adorantib. in templo nobilib. quibusq; & primarijs uiris, quorũ sibi matronæ ad libidinem placuissent, dicebat, Saturnũ præcepisse, ut uxor sua pernoctaret in tẽplo. Tum is qui audierat, gaudens quòd uxor sua dignatione numinis uocaretur, exornatam cõptius, insuper & donarijs onustam, ne uacua scilicet repudiaretur, coniugem mittebat ad templum, in conspectu omnium cõclusa intrinsecus matrona. Tyrãnus clausis ianuis, & traditis clauibus, discedebat. Deinde facto silentio per occultos meatus & subterraneos aditus, intra ipsum Saturni simulacrũ patulis irrepebat cauernis. Erat aũt simulacrum illud à tergo excesum, & parieti diligẽter annexũ. Ardentibusq; intra ædem luminibus, intentæ supplicantique mulieri uocem subitò per simulacrum æris concaui proferebat, ita ut pauore & gaudio infelix mulier trepidaret, quod dignam se tanti numinis putaret alloquio. Posteaquam uerò quæ libitum fuerat, uel ad consternationem maiorẽ, uel ad libidinis incitamentum disseruisset numẽ impurũ, arte quadã linteolis obductis, repentè lumina extinguebantur uniuersa. Tum descendens, obstupefactæ & consternatæ mulierculæ adulterij fucũ prophanis cõmentationibus infere-

Lenocinij pœna.

Eccl. hist. lib. 11. cap. 25.

Deorũ libidines per sacerdotes exercentur.

Fucus sacerdotum in adulterijs.

bat. Hæc cum per omnes miserorum matronas multo iam tempore gererentur, accidit quandam pudicæ mentis fœminam horruisse facinus, & attentius designantem cognouisse uocem Tyranni, ac domum regressam uiro de fraude sceleris indicasse. Ille de iniuria coniugis, immò potius sua, ardentius inflammatus; inscriptum Tyrannum ad tormenta deducit. Quo confiсto atque confesso, cæcisque fraudibus reuelatis, pudor omnis & dedecus Paganorum peruaserat domos, adulteris matribus, incestis patribus, liberis spurijs deprehensis. Hinc existimare possumus, ac dignoscere, quomodo matrona Romana fuerit à Marte compressa: cuiusmodi multa Valerius Max. & alij historici referunt. Fuit hæc fraus semper usitata sacrificis, ut hac de causa simulacra deorum, ipsosq; deos & comedere, & bibere, & coire fingerent. Nota est historia apud Danielem, de sacerdotibus Bel septuaginta, qui cum ea quæ Belo proponerentur, tam constanter eum ipsum cōsumere affirmarent, ut sanctum Dei prophetam in discrimen uitæ adducerēt, ostium fani regem obsignare patientes: eos tamen sub mensa occultum aditum habuisse, ac per eum cum uxoribus & liberis ad Dei pateras exhauriendas patinasq; euacuandas uenisse, ex uestigijs summa prudētia deprehendit, regiq; demonstrauit. Quæ sagacitas quàm nostris etiā tēporibus utilis, atq; adeò necessaria esset, Aureliana Necromantia docet, & Christi diuæq; uirginis apud Bernates colloquium monachorum arte confictum, de quo suprà dictum est.

Sacerdotes semper pro Deo suo comedunt & coeunt.

Daniel. 14.

Vide lib. 5. cap. 23. infrà.

Lib. 2. ca. 35.

De mutua maleficarum commixtione. Cap. XXVI.

QVia superiori Capite satis deteximus illos deos, qui formosissimas quasque matronas sub religionis specie complexus suos sibi depo-

poscebant olim : uideamus iam qui nam sint dæmones, à quibus maleficę subagitari se uulgò iactant. Quod etsi possem exemplis nostri temporis, nostrarumque partium etiam in uirginibus sanctissimæ nostra opinione pudicitię demonstrare: tamen quòd odiosa sint, ijs prætermissis, unum ab exteris sumemus, quo nihil esse potest ad uanitatem falsitatemq; dæmoniaci coitus probandam accommodatius, nihil illustrius. Ioannes Leo Africanus testatur, in Africa Fessæ maleficas esse, quæ uideri uolunt habere summam cum dæmonibus familiaritatem : dæmones autem uel rubros uel albos uel nigros appellant: atque ubi alicuius fatum eloqui uolunt, certis odoribus semetipsas suffiunt, & affirmant eum tum se recipere dæmonem, quem accerserunt: inde mutata uoce dæmonem in se loqui fingunt. Tum qui rei alicuius explorandæ gratia uenerunt, eam magna cum reuerentia sciscitantur ex illis, & tandem numerato dæmoni precio discedunt. Verùm qui sanioris sunt iudicij, mulieres has Sahacat, quod Latinis Fricatrices sonat, rectè appellant, quòd damnando more soleant Venerem inter se exercere. Dicerem honestius, si possem. Si quando formosæ mulieres eas adeant, maleficæ earum amore non secus atque adolescentes puellarum accenduntur, & in dæmonis specie rogant, ut concubitum pro mercede patiantur. Ita fit, ut dum se dæmoniorum dictis paruisse putant, rem cum maleficis habuerint. Neque desunt quæ eius rei uoluptate allectæ, maleficarum consortium ambiant, & morbum fingentes, unam earum ad se uocent, uel miserum eò mittant maritum : quæ re intellecta, mulierem à dæmone quodam uexatam affirmat, eamque ob causam nullo modo liberari posse, nisi se illarum adiunxerit numero. His uerbis miser ille tandem uictus

Li. 3. descript. Afric.

Sahacat.

non modò permittit id, sed & maleficarum ordini sumptuosum parat conuiuium: quo absoluto ad tympanorum strepitum mirum in modum saltare solent, deinde uxorem dijs uentisque committere. Reperiuntur tamen, qui uel minimo negocio fustibus hunc dæmonem eijciunt. Alij dæmonio se obsessos fingentes, non alio modo maleficas illas decipiunt, quàm quo illorum uxores sunt deceptæ. Sic ars eluditur arte. At uide quanta interim misero diabolo fiat iniuria tam facto quàm dicto, dum & id illi criminis imponunt, quod non committit: & eam uoluptatem ipsæ sentiunt solæ, cuius illum participem esse prædicant.

De uanitate seminis per succubum & incubum translati. Cap. XXVII.

PEculiare uerò dæmonis prius cum uiro, deinde cum muliere congressus figmentum commentantur nimis impudenter, ac argumentantur absurdè admodū plerique Theologi (ut Mallei maleficarū architecti, Henricus Institoris & Iacobus Sprenger ordinis Prædicatorum, sacræ paginæ doctores & hæreticæ pestis inquisitores, eiusdē item ordinis Petrus de Palude, atque Martinus de Arles theologiæ professor, ac huius farinæ alij) eundem scilicet dæmonem uiri scelerati prius succubum, effici mulieri deinde incubum: semenque uiro antea ademptum, mulieris inde sinui in ipso actu instillari, atque hinc fœtum concipi, progignique: quem tamen Grillandus ait non dicendum filium dæmonis, sed eius cuius erat sperma: itaque affirmare communiter Theologos, S. Thomam in tract. qq. 1. parte. tit. de miraculis. q. 8. uers. ad primum. In Augustino uerò, quem citat, nihil eiusmodi reperi. Proinde dum ad choreas translatæ sunt uxores, satanam alium dæmonem in forma succubi marito substernere, qui adeò bene se accom-

De eodem dæmone succubo & incubo absurdum quorundā Theologorum argumentum. Volum. 10. tract. de sortil. 7. quæst. num. 13.

modet coire uolenti, ut etiam callidissimum quenq; falleret: ut ait Thomas d. titul. q. 5. Næ id ridiculum nimis uidetur, quàm quod multis debeat confutari argumentis. Hoc solummodo dicam: illam seminis ex sanguine & spiritu temperiem generationi aptam in ordinatis à Deo locellis, extra propria conceptacula, qualicunque præcipuè translatione corrumpi & interire: propterea quòd spiritus ac calor ille cordis totiusq; corporis nec adsit, nec quantitate & qualitate iusta sit in eo têperatus. quamuis eam temperiem à dæmone côseruari posse nugetur Thomas, tum propter motus celeritatem, tum fomenta adhibendo, quibus illa defenditur. Si enim hoc fieri posset, quàm fœcunda monstrorũ mater tam longo tempore extitisset humanum genus, semine ex feris uel bestijs permutato, translatoq; ab incubo dæmone, & mulieris finui infuso? En horribilem consequentiá. Hinc uides, quàm omninò non sit credendum Alberti scholiastæ, qui quasi per somnum sic scribit: Si semen emissum ad terram poneretur ad matricem, possibile esset quod conciperet: & sæpius contingere, quòd in balneo, ubi uir sperma emittit, muliere præsente, ipsa tanquam in coitu concipiat, quia matrix est maximè attractiua, & semen adhuc uigens, nec exhalatione impotens, atque ideo fœtum produci posse, idque experientia comprobatum esse. Nam si semen super saluiam effunderet felis, atque saluiam hanc aliquis comederet, tum ex illo semine generarentur in uiri uentre feles, per uomitum expellendi. Absurdiora hæc sunt, & mendaciora, quàm ut longiori refutatione indigeant. Idem sit responsum feminæ habitanti in uicinia Auerrois, qui scribit eá iureiurádo confirmasse, quòd infanté côceperit semine profuso à lasciuiéte mastupratore, & in balneo attracto: & ancillę reginæ Tanaquilis Ocrisiæ, quæ Tar

Lib. de Format. hom. c. 4. 1. de Gener. embry.

Liu. li. 1. Pli. lib. 36. ca. 37. Ser. Tullus Laris F.

quinio Prisco regnante, iactabat sibi repentè in foco comparuisse genitale è cinere masculini sexus, seque insidentem ibi consurrexisse grauidam, & ita Seruium Tullum natum, qui regno succesßit. Eiusdem profe-

Plin. lib. 10. cap. 33. Falsa de perdicibus

ctò uanitatis illud Plinij de Perdicibus. Neque in animali alio par opus libidinis. Si contra mares steterint feminæ, aura ab his flante prægnantes fiunt. Hiantes autem execta lingua per id tempus æstuant, concipiuntque superuolantium afflatu, sępe uoce tantum audita masculi.

De Syluanis, Faunis, & Satyris.
Cap. XXVIII.

NEc dubium est, alios mihi Augustinum hic de incubis dęmonibus obiecturos, ita scribētem: Quoniam creberrima fama est, multique se ex-

Lib 15 de Ciuit. Dei, cap. 23. Li 1. quæstionū super Genesim, quæst. 3.

pertos, uel ab eis qui experti essent (de quorum fide dubitandum non est) audisse confirmant, Syluanos & Faunos, quos uulgò Incubos uocant, improbos sæpe extitisse mulieribus, & earum appetisse ac peregisse concubitum: & quosdam dæmones, quos Galli Dusios nuncupant, hanc asßiduè immundiciam & tentare & efficere, plures talesque asseuerant, ut hoc negare impudentiæ uideatur: non hic temerè aliquid audeo diffinire, utrum aliqui spiritus, elemento aereo corporati (nam hoc elementum etiam cum agitatur flabello, sensu corporis tactuque sentitur) possint etiam pati hanc libidinem, ut quo modo possunt, sentientibus feminis misceantur. Hæc parum aut nihil facere cōtra nos, intelliget is, qui cū nostris rationib. supra adductis, exactius singula discusserit, expenderitq;. Quæ insuper rumore acceperit ille, duntaxat recēset, nec certi aliquid statuere audet. & si demus, spiritus aliquos elemento aereo corporatos esse: minimè tamē hinc sequetur, ab aereo corpore, cū eo quod cōtempe-

tẽperata quatuor elementorũ permixtione consistit, naturalem, uel similẽ ei qui inter paria terrena magis contemperatione imbuta contingit corpora, exerceri congressum. Aerem tales spiritus adferunt, aerem agitant, aerem uerberant. In eiusmodi actu præter alia requiritur caro & sanguis, quibus spiritus carent. Reliqua itaq; erunt ludibria à dæmone obiecta, confirmataq; uitiosa mulieris dementatæ phantasia. Quare præponderet hic ratio, & ueritatis robur.

De Satyris illis salacibus, qui etiam obtruduntur, & eandem cum Syluanis & Faunis rationem habent, an ueri fuerint dæmones, quid in Atticis scripserit Pausanias, breuiter adijciam. Equidem (ait) de Satyris quinam sint, ut aliquid certius quàm ab alijs traditum sit cognoscerem, singula ex multis sum percũctatus. Euphemus Cartandem, uir non ignobilis, hęc mihi recensuit: se, cùm in Italiá nauigaret, uentorũ impetu in extremas Oceani oras delatũ: ibi multas esse insulas desertas, quæ ab hominibus agrestibus incoluntur: ad illas insulas appellere nautas noluisse, quoniam antea in eas appulsi, à quibus tenerentur incolis, non ignorarent: sed tunc etiam præter eorũ uoluntatem tempestate eò adactos, insulas à nautis Satyrides appellari: incolas ruffos esse, & caudas non multo equinis minores, infra clunes habere. Hos, ubi primùm hospites sensissent, euestigiò nulla edita uoce ad nauim cucurrisse: ac mulieribus quæ in naui erant, manus iniecisse. nautas uerò pauefactos, mulierem barbaram in insulam exposuisse: in quam satyri irruentes, non tantum ea quæ naturà uiris exposita est partem, sed aliam quamlibet petulantissimè appetiuisse. *Satyrides insulæ.* *Satyri.*

De satyro quoque animali hæc scribit Ant. Sabellicus: Ex Athenis Sylla per Thessaliam & Macedoniam ad mare descendit, mille & ducentis nauibus ex Dyrrachio Brundusium transmissurus. Pro- *Satyrus.* *Lib. 3. Ennead. 6.*

xima est Dyrrachio Apollonia, & circa hác Nymphenm. Sacer ibi locus uiréti colle ac pratis, quę fontes multifariá irrigant. Hic, sub id tépus quo Sylla eò cum exercitu uenerat, Satyrum, animal humano ore, atq; ea forma qua pingitur, somno pressum, atq; ita captũ, locorũ accolæ ad Syllam uinctum perduxerunt. Ibi haud una uoce interrogatus, quis esset, multisq; uariarum linguarum peritis ad hoc ipsum adhibitis, tantum uociferatus dicitur: uoxq; aspera ex eo profecta, inter balatũ & hinnitũ media. Sylla religione tactus, datis comitibus qui eum in solitudinem deducerent, missum fieri imperauit. Animalia etiam fuisse quæ Satyri dicerentur, scribit Hieronymus in uita Pauli primi heremitæ: eosque locutos esse, & rationis officia peregisse. Refert quoque, Satyrum quempiam Antonium quondam allocutum fuisse, & gentilium errorem in se colendis animalibus damnasse. affirmatque unum uiuum olim productum in publicum, & mox ad Constantinum principem destinatum. His addit tamẽ diabolo facillimũ esse Satyri imaginẽ & nomen assumere. Apud Strabonem inde legimus de Satyris, Silenis, Bacchis, & Tityris, quos (inquit) dæmonas quosdam deorumq; ministros Citretas nuncupant.

Incubi illusionem infestare quandoq; probas etiam matronas, cum ridiculo exemplo adulterini congressus dæmoniaci. Cap. XXIX.

Tract. de Superstit.

Illusio incubi alijs quoque mulierib. probus accidit.

NEc locum (inquit Martinus de Arles theologus) apud maleficas, sed & circa alias probas mulieres accidit hæc incubi illusio. Nam ex sacerdotis cuiusdam relatu accepi, hoc tempore ipsi in confessione reuelatum fuisse à quadam proba muliere nupta, cui sæpe in somnis uidebatur, se reuerà super iumenta equitare per campos cum alijs: atque ita euagando super aquam, coire hominem cum ea, & intensam in actu se persentire uoluptatem: & hoc

sæpe

sæpe ei accidisse phantasticè, illusione dæmonis, manifestum est. Vnde Augustinus super Genes. Illa enim quæ accidisse ut quidam recordarentur, in quorundam animalium corporibus aut falsa facta narrarentur, aut illusionibus dæmonum, hoc in eorum animis factum est. Si enim contigit, ut quis in somnis fallaci memoria recordaretur, se aliquid fuisse quod nō fuit, aut fecisse quod nō egit: quid mirū est, si quodā iusto Dei occultoq; iudicio sinantur dęmones in cordibus hominum tale aliquid posse? Hæc ille.

Delusorij adulterij exemplum his accedat, apprimè ridiculum. Mercatoris cuiusdam uxor circiter sex uel septem miliaria à Vuittemberga, Slesiam uersus, absente negociationis causa marito, peculiarem solet admittere concubinum. Contigit itaque marito peregrè agente, amasium noctu redire: & post curatam cuticulam, uenereamque peractam uelitationem, ut uidebatur, hora matutina specie picæ assumpta momentò, concubinum insidere promptuario, ac concubinæ his uerbis ualedicere: Hic tuus fuit amasius: dictoque citius euanuisse, nec redijsse unquam. Quanquam Vuittembergæ ab ecclesiaste id acceperit insignis doctrinæ uir IOANNES LITHODIVS, medicus excellentissimus, ac collega mihi singulari necessitudine coniunctus: mihi tamen nugæ sunt. Nullo ergo modo, ait Cassianus, credendum est, spirituales naturas cum feminis carnaliter coire posse. Nam si hoc aliquando posset fieri, quomodo nunc uel nunquam uel rarò uideremus, aliquos ex eorum concubitu de mulieribus absque uirili semine nasci; cum præsertim constet, eas libidinum sordibus delectari admodum, quas proculdubiò in semetipsas potius quàm cum hominib. exercere mallent, si illud ullo modo effici posset? Nec item immeritò doctissimo philosopho & medico Iulio Scali-

Adulterini congressus illusio diabolica.

Ioannes Lithodius medicus.

In collat. patrum.

Lib. 16. de Subtilitat.

Card. Exer. 355. Lib. de Mysterijs.

Scaligero libet cum stomacho excipere, quæ de dæmonum coitu Psellus effutijt. Quare cum Iamblicho concludamus: Quæ fascinati imaginamur, præter imaginamenta nullam habent actionis & essentiæ ueritatem.

Commixtionis diabolicæ figmentum comprobantes historias omnes esse fabulosas. Cap. XXX.

Incubum dæmonem approbantes historiæ omnes fabulosæ.

HInc constat, cunctas quorumcunque historicorum enarrationes, commixtionis eiusmodi phantasticæ & diabolicę figmentum comprobantes, ut fabulosas, ab omni ueritate excidisse, optimoque iure pessum ire: & uel ab alijs primùm fuisse chartis illitas, uel ex aliorum relatu à facile credulis deinde falso transscriptas, & ad posteritatem traductas: quarum aliquas, ne silentio eas sepelijsse studio uidear, hoc loco dignabor. Hanc describit fabulam Boethius historicus. *In Marrea regione, uti ex ijs qui* fœdissimam rem conspexerant accepimus, puella natalibus altis, forma conspicua, complurium nobilium auersata connubium, in infandam cum cacodæmone incidit consuetudinem: quæ cum uterum ferret, parentum rigore coacta edere stupratorem: adolescentem mira pulchritudine frequentius secum noctu, interdiu nonnunquam conuenisse, unde uenisset, quoue inde abijsset, nescire se respondit. Parentes etsi filiæ parũ crederent, accuratius rem aduertentes, consilio quis esset, qui puellæ expugnasset pudicitiam, explorandi, cognito tertio pòst die indice ancilla, stupratorem adesse, reseratis foribus, accensoque tædarum ingenti numero, cubiculum ingressi, horrẽdum monstrum, figura supra humanam fidem terribili, in filiæ amplexibus sunt conspicati. Cucurrêre ocyus complures ad fœdum acciti spectaculum. Inter eos sacer-

Lib. 8 histor. Scot.

sacerdos probatæ uitæ, nec sacræ disciplinæ ignarus, cæteris aut trepidè abeuntibus, aut pauore illisis terræ, quum Ioannis Euangelij initium recitare orsus, ad eum locum, Verbum caro factum est, perduxisset, malus dæmon horrendo sublato clamore, cubiculi tectum secum asportans, omni supellectili incensa abijt. Fœmina periculo seruata, post triduum enixa est monstrum undequaq; fœdum aspectu, quale nusquam antea (ut ferunt) inter nostrates uisum: quod obstetrices ne in familiæ dedecus seruaretur, extructa ingenti pyra, citissimè exusserunt. Huic simile admodum est, quod de Venerea Psyches uelitatione, cum formoso deo Cupidine, qui alijs uenenatus serpens, & sæuissima bestia dicebatur, scribit Apuleius: quare etiam eandem ueritatis opinionem iure mereatur.

Psyches uelitatio uenerea cũ Cupidine. Li. 5. de Asin. aur.

Eiusdem fidei historiam quoq; aliam recitat idem Boethius. Anno Christianæ salutis sexto supra octogesimum, millesimum & quadringentesimum, nauigantibus è Phorthea æstuario negociationis causa in Flandriam, tanta uentorum oborta est uis, ut uelis, malo, armamentisque ruptis, & naui fœdè inter tumentes undas iactata, certissimam mortem cuncti expectarent. Nauicularius tantam tamque insolitam aeris inclementiam eo tempore demiratus (suberat enim solstitium æstiuum) quum id non sideri, sed malorum dæmonum, qui hominibus semper sunt infesti, insidijs magnis tribueret clamoribus: reddita est uox ex ima naui mulieris se miserè incusantis, quòd incubo humana sub effigie, qui cum per multos anteactos annos habuisset consuetudinem, iam tum fuisset commixta, & ab eo subacta: mari ergo celerius se tradendam, ut ipsa pereunte, quę tanti mali imminentis causam præstitisset, cæteri Dei benignitate permanerent incolumes. Accedens ad lachrymantem fœminam,

Lib. 8. hist. Scot.

Si uerum hoc fit, potuit illa incubũ in somno pati imaginarium: & ut cautius omnes illude-

tentur, eam pòst à dæmone fuisse excitatam nubeculam, cum sono & fœtore certum est. Hoc item dæmoni studio fuit, ut illa innocens in mare præcipitaretur.

nam, iubente nauiculario, sacerdos, eius atq; cæterorum saluti consulendi causa, crimen iam palàm fatentem, horrentem scelus uehementer alto pectore suspirijs indicibus, pœnitentemq; facti, piè est hortatus, ne sibi deesset, cui certò cognosceret numinis fauorẽ adesse, crimina lachrymis ac animi pœnitudine deleri: tantam miserentis Dei clementiã esse erga mortales, ut altius uel in malorum profundum lapsos, resipiscentes nõnunquã ad maiorẽ longè quàm unquam antea habuissent gratiam, recipiat. Media pij sacerdotis adhortatione, quũ multis suspirijs afflicta mulier admissum facinus deploraret, cunctis uisa est atra nubes è nauis sentina prosilijsse, ingentiq; sono, flamma, fumo atq; fœtore sese deiecisse in mare. Sedatum est inde cœlũ, pacatũq; mare, & negociatores cum naui cunctis suis rebus saluis in optatum portum abiêre.

De Merlino, cygno nauiculam aurea trahente catena, cygnea turri Cliuensi, phantastica coniuge, & reliquis sathanici concubitus exemplis. Cap. XXXI.

IDem Boethius, constantem fuisse famam inquit, Merlinum ex incubi & nobilis Britannici sanguinis fœminæ concubitu genitum esse. Hinc quilibet palàm uidet, quantum hisce miraculis apud historiographos fidei debeatur. Vt autem rerum mendacium collatione clarius eluceat ueritas, ridicula illius superstitiosæ ætatis commenta de Merlino, uelut de Cygno quoq;, illinere ex Vincentio non pigebit. Ab eo narratur, Vortigernum regem consilio capto quid ad sui tuitionẽ facere deberet, iussisse acciri artifices, qui turrim fortissimam extruerent. Sed cum eorum opera tellus absorberet, suasum est regi, ut hominem sine patre inquireret, cuius sanguine lapides & cemẽtum conspergerentur, quasi eo modo stabile redderetur

Lib. 21. Hist. cap. 30.

retur cementum. Inuentus igitur adolescens Merlinus nomine, qui cum matre adducitur coram rege, quæ illum ex spiritu in hominis specie conceptũ esse fatetur. Merlinus hic multa obscura reuelauit, & futura prædixit. Aperuit enim, sub fundamento esse lacũ: sub lacu duos latêre dracones, quorum unus rubeus populum Britonum, alter uerò albus Saxonum designaret: & uter eorum in conflictu alterum superaret, uaticinatus est: atque Aurelium Ambrosium, deuicto Hengisto, & combusto Vortigerno, regnaturum. Ex Rachele item matre adhuc uirgine se natum fuisse iactabat mendaciter Simon magus, ut Deum se mentiretur. *Merlini historia uel fabula.* *Clem. lib. 2. Recog.*

Ex Helinando insuper Vincentius hæc refert: In Coloniensi diœcesi famosum & immane palatium Rheni fluminis supereminet, Iuuamen nũcupatũ: ubi pluribus olim cõgregatis principibus, inopinatò aduenit nauicula, quam collo alligatam cygnus argentea trahebat catena. Inde miles nouus & incognitus omnib. exilijt, cygnusq; nauẽ reduxit. Postea uxorem duxit miles, liberosq; procreauit. Tandẽ in eodẽ palatio residens, & cygnũ inspiciens aduentantẽ cum eadem nauicula & catena, statim in nauẽ se recepit, nec uisus est amplius: progenies autẽ eius in hunc usque diem persistit. Hoc exemplo, spirituũ quoq; fieri cũ fœminis congressum, defenditur: & ex eo figmento in arce Cliuensi (ubi & altissima turris uetusta conspicitur, Cygnea nũcupata, in cuius fastigio cygni simulachrũ uoluitur) antiquissimis tapetis intextó, originis illustrissimorum ducum Cliuensium uetustatem deducunt: quemadmodum potentissimorum regnorum & clarissimarum familiarum initia eiusmodi adornari lenocinijs solent, ut diuini aliquid ijs inesse, citius persuaderetur. At commentum ipsum arguit ueternosus huius illustrissimæ domus historia. *Li 3. ca. 27.* *Iuuamen.* *Cygnus nauiculam argentea trahens catena.* *Cygnea turris Cliuensis.* *Obscura clariss. familiarum initia.*

Ex

Ex Gaufrido Antisiodoro eiusdem fidei miracu-
Cap. 26. lum, lib. 3. idem ille Vincentius scribit, narrans decanum quendam sacerdotum, cum sorore ducis Burgundiæ, regi Siciliæ Rogerio desponsata, aliquandiu in eo regno inhabitasse, qui se rem ibi comperisse admirabilem certissimè affirmaret: iuuenem uidelicet quendam strenuum, & natandi peritum, circa noctis crepusculum lucente luna in mari balneasse, & mulierem post se natantem crinibus apprehendisse, tanquam ex socijs aliquẽ qui eum mergere uellet. Quam alloquens, ne uerbũ quidem extorquere potuit: quare opertam pallio, domum duxit, & tandem in uxorem solenniter accepit. Increpatus aliquando à socijs, quod phantasma amplexus fuisset, expauescens, gladio extracto coniugi minitabatur, se filium quem ex ea susceperat interfecturum, nisi ipsa loqueretur, suamque fateretur originem. Quæ, Væ (inquit) misero tibi, utilem perdis uxorem, dum me effari cogis. Tecum mansissem: ac in rem tuam esset, si iniunctũ mihi silentium permisisses. Nunc autem me posthac non uidebis: & euestigiò euanuit. Puer autem adoleuit, & marinum cœpit frequentare balneum. Tandem die quodam coram multis puerum in eisdem fluctibus occurrentem rapuit phantastica illa mulier. Vlricus Molitor LL. Doctor, puerum hunc dæmonem fuisse in pueri forma apparentem, & matrem succubam, dæmonium scilicet, arbitratur: militem item incubum, & Merlinum ex matre delusa dæmonis artificio suppositicium. At mihi fabulæ erunt, quibus bonas horas malè nimis seculo illo cæco impenderunt pleriq; chartulisque posteritati commendarunt.

In tract. de Lamijs & Pythonicis.

De dæmone item succuba, gratissimæ omnium formæ adolescentem infestante, memorabilem quoque ex Boethio historiam comperies libro huius Operis quinto. Hieronymus adhæc in Vitis patrum
Cap. 28.

rrat, monachum quendam à dæmone in mulieris nustissimæ forma, ad obscœnos inuitatum fuisse nplexus: qui sua inclinans membra, effectus est si- ut equus & mulus, quibus non est intellectus. At- que ubi iam carnalem conaretur inire amplexum, [illegible]rimæ uocis ululatum emittens, umbra, ut erat, tenuis & phantasma inter manus amplectentis elabitur, ipsumque miserum cum fœdissima irrisione deserit.

Magdalenam ciuis cuiusdam famulam, scribit Ia- cobus Ruffus, nostra memoria Constantiæ fuisse cō- pressam à dæmonio, eiq; tandem per pœnitentiā ua- luisse ex institutione ministrorum ecclesiæ: ac po- [illegible]tos in utero sensisse cruciatus, ut in singulas fe- re horas infantem se crederet enixuram: inde clauos [illegible]os, ligna, uitra cōfracta, crines, stuppam, lapides, [illegible], ferrū, & huiusmodi innumera, ex matrice excre- [illegible]. Mea autem est sententia, Magdalenæ phantasiā fuisse à diabolo illusam: deinde ab eodem excitatos illos dolores, ut certius illum cum ea cōgressum fuis- se crederetur, quod tamen falsum erat. Vt deinde cō- ceptam augeret opinionem, subiecit subdolè res illas prodigiosas, quas in matrice non fuisse (quemadmo- dum ea etiam quæ ore reijciuntur, in imo corpore nō fuere) nō est quòd hic pluribus cōprobē: quū eádē sit ratio. Nam quū omne semen suū simile procreet, quo- modo ex semine in ea coitione fuso, tales potuerunt [illegible] materies? Sed absurdiora sunt hæc, quàm ut [illegible]orem requirant cōfutationē: sequēti quoq; Libro [illegible]dè id docebitur. Enimuero si in utero hæsissent, [pro]culdubio hic non modò læsus, sed insigniter dila- [ta]tus fuisset, quum essent materies duræ, asperæ, in- [æ]quales, acutæ, & quidem copiosæ. Si quoque illa fuisset inspecta, hymen certissimè apparuis- set inuiolatum.

Lib. 5. cap. 6 de Conceptu. hominis.

Delusionis uenereæ diaboli historiæ, & causa longioris tractationis huius argumenti.
Cap. XXXII.

DElusionis huius & fallaciæ diabolicæ duo adhuc exempla adijciam, ex illustri philosopho Francisco Mirandula. Agnoui (inquit) uirum nomine Benedictum Bernam, ætatis annorum septuagintaquinque, eundemque sacerdotem ex his quos presbyteros uocant, qui annis plus quàm quadraginta cum dæmone familiari sub forma feminæ illi associato concumbebat, in forum deducebat, alloquebatur, adeò ut astantes qui nihil uidebant, eũ pro fatuo haberent. Vocabat autem illam Hermelinam, quasi mulier esset. Alium quoque Pinnetum (ait) nomine noui, qui ad octoginta & amplius annos peruenerat, cum dæmone alio, qui muliebri forma ei uidebatur, uocabatque eum Florinę nomine, plus quadraginta annis uenereas uoluptates exercuisse. *Sed is,* dum hæc scriberem, uiuebat: alter pœnas iam dederat, cõfessus arcana se in sacrificio non protulisse, cõsecratum uerò munus mulierculis ad ueneficia præbuisse, pueris sanguinem exuxisse, atq; alia eiusmodi grauia scelera: tormentorũ tamen ui, ne iocum fuisse credas. Atq; hæc aliaq; plura (ait Cardanus, post eorum recitationem) si uellem adijcere, absurda, uiroq; tam graui profectò indigna sunt, ac uana, & ab omni ratione aliena. Primũq; ex ipsius exemplis illum confutare licet. nam iuuenculæ illæ uel uera uidebantur corpora, cum non essent: quod non solùm sensibus & naturali rationi repugnat, sed etiam Seruatoris authoritati. Si enim nõ solùm uisus, sed etiá tactus hoc modo decipi potest, Christi dictum nihil concludit aduersus Thomam. Sin autem corpus fictum illis uidebatur: quod atrocius poterat esse tormentũ, quàm uelut

Hermelina dæmon, amasia sacerdotis.

Pinneti amasia, Florina dæmon.

De Varietat. lib. 15. ca. 80.

uelut damnatum à Mezentio, cum mortuo concumbere? Horret animus, mens stupet, ubi talia cogitat. Sed uir alioqui nõ imprudens, & nimium quorundã Platonicorum figmentis addictus, monachorũ mendacia, uulgi famam, muliercularum nænias fabellasq; aureo asino dignas, sanctis philosophiæ sermonibus immiscuit. Eo igitur factum est, ut delectare potius Lectores, atq; allicere, quàm seriò tractare quicquam uisus sit. Sed & beatus Augustinus à tã absurdis narrationib. si abstinuisset, licet forsan pauciores habiturus lectores, grauioris tamẽ uiri opinionẽ assequutus fuisset apud eruditos. Sed ea fuit seculi labes, ut plurimi, uelut nunc de regno, sic grandiorib. mendacijs decertarent: quæ ille uir sanctus pro ueris accipiẽs, ac quasi æmulatione gentiliũ figmentorũ, libris suis inseruit. itaq; illi tantũ fidei habeo, quantũ se oculis uidisse testatus est: in alijs, minimè. Iam enim constat unicuiq;, maiorẽ talium narrationũ partem fabulosam esse. Sed unde tanta incremẽta tã absurdis deliramentis, iã penè dictũ est. Auaricia ipsorũ quib. inquisitio taliũ, iusq; eas puniẽdi permissum est: uanitas ac stulticia delinquentiũ, nouitatis desideriũ, & ignorantia causarũ euentuũ q; naturaliũ. Hęc Cardanus. Meo tamẽ iudicio sacerdos & Pinnetus à diabolo illusi fuerũt, qui mentẽ utriusq; ita uitiarit, in illorũ phantasiã illapsus, quã imaginẽ mulieris imbuit perpetua: quã illi ualde delectati, facilius induci potuère.

Risu sanè excipiendum, quod in hanc rem quidã, me præsente, coram potentissimo, eodemque prudentissimo principe narrabat: famulum scilicet diluculo nuper rus concessisse, ut equos maturè domum è campis reduceret: atque in agro quandam eiusdem pagi feminam maleficij insimulatã inuenisse, supino decubitu prostratam, cui incubuisset dæmon. Ad hęc, quæ'nam fuisset dæmonij forma, sciscitabatur

princeps. Respondit alter: Canis nigri. Hic ludibria eiusmodi, præstigias & uulgi opinionem falsè irridēs princeps: Ignorabam diabolum cani nigro similem esse, ait. alio profectò mentis acumine, quàm uulgares censere solent. Nec dubito, mulierem illam tunc tēporis etiamnum in lecto decubuisse: & idolum hoc rustico à satana fuisse obiectum ad sinistræ de ea conceptæ opinionis confirmationem.

Causa longiorus tractationis de ludibrioso diaboli concubitu.

Vberior equidem fui studiò, in fœdissimo ludibriosæ huius commixtionis negocio, ut cum omnis illa sagarum turba se ea uitiari confiteatur, & unaquæque suum certo indigitet nomine procum, si huic congressui nihil inesse ueritatis obtinuero, promptius uniuersa illa phantasmatum dæmoniacorum machina collabatur, ueritas elucescat clarius, diaboli regnū eat pessum altius, & unio in populo Christiano citius renascatur, inuiolatiusq; conseruetur.

De mulieris dæmoniacæ partu Lamiæ imputato, historia admirabilis. Cap. XXXIII.

OB argumenti communionem, historiam certè ut raram, ita & admirandam de commenticio partu à dæmone adornato, hic subiungam, ut inde similia diaboli ludibria penitius innotescant, ueritasq; eluceat apertius. Antonius Sucquetus, eques auratus, per totam Flandriam notissimus, & in aula Brabantica celebris Concilij ibi priuati consiliarius præter tres filios legitimos superstites, unum reliquit nothum, qui Brugis duxerat uxorem: hæc paulò post nuptiales faces, à malo genio cœpit uexari misere, ita ut ubicunque locorum esset, etiam corona honestarum matronarum cincta, è cœtu eriperetur, perque cubicula aut cœnacula, ubi erat, protraheretur, ac sæpenumero conijceretur modò in hunc angulum,

Antonius Sucquetus.

lum, modò in alterum, etiam reluctantibus, omniq́ue ui illam retinere conantibus qui huic aderant: id tamen accidit sine magna admodum læsione corporis. Persuasum omnibus erat, hoc malefica arte fieri à pellice, illi inuidente maritum, cuius amore deuincta tenebatur: erat enim iuuenis forma non ineleganti. Verùm dum uarijs multisq́; modis ita à maligno agitatur spiritu, cœpit gestare uterum: at nihilo minus autem eius uexabatur. Tandem aduenit tempus quo illi partus angustiæ obreperent, & una tantum adesset: qua ablegata ut obstetricem acciret, & alias quæ in hoc officij genere operam præstare possent, uisa huic intrare pellex illa, de qua modò facta est mentio, quæ ei obstetricis officium præbuit. uerùm puerpera præ angustia in mentis concidit deliquium: ubi uerò ad se redijt, liberatam se sensit ab onere. at puer nusquam apparebat, mirantibus id omnibus supra modum. accidit autem postridie, ut dum è somno puerpera expergisceretur, reperiret infantem iuxta se in lecto, fascijs inuolutum: cui & ubera semel atq; iterum præbuit. Atqui non ita multo pòst, rursus illa dormiente, à latere infans abripitur, nec postea inuentus est. Aiebant nescio quas schedas cum magicis notis in ostij sera repertas. Hæc mihi retulit sororius, uir profectò ut nobilitate, doctrina & pietate clarissimus, sic & fide dignissimus, qui Antonio affinitate iunctus, ea à puerperæ marito, illius fratre, ac cōiuge fratris, alijsq́; qui non rarò adfuerant, audiuit.

Cæterùm ne in hoc actu tam artificiosè instructo uelut attonitus, κωφὸν πρόσωπον agere uidear, succinctè quid hic sentiam, adijcere uolui. Quòd matrona hæc à dæmonio obsessa, maleficium se à pellice insonte pati crederet, accreuit uexatio primùm ex abstrusa Dei uoluntate permissa, machinatusque fuit diabolus grauiora imprægnationis ludibria, uterum illius

spiritu expandens, ut in falsa maleficij credulitate ipsam aliosque arctius postea, opinione fœtus à pellice obstetricante surrepti deuinciret, & quasi ream pellicem carnifici offerret, impietatis, sententiæ iniustæ, sanguinisque innocentis sitientissimus. Propterea eos tandem partus dolores mouere cœpit eo tempore opportuno, quo una solùm adesset fœmina: ut ea ablegata, liberius apertiusque in forma pellicis, à cuius tanquam maleficæ conspectu matrona hæc exhorruit, obstetricis munia obire uideretur. Post lipothymiam itaque, uel animi defectum à satana (ut dolus non animaduerteretur, ignoraretur que non procreatum fuisse infantem) fraudulenter excitatum, à suo opere quo antea uentrem inflauit dæmon, destitit, conciditque tumor. Quum uerò puerum natum esse, sed à pellice ablatum crederetur, postridie in alto somno uel infantis reportati fascijs inuoluti, & à matre lactati simulachrum suaue exhibuit mille artifex ille: aut uigili nonnihilque ex assidua dæmonis illusione ac agitatione adhuc stupenti, imaginarium siue surreptum alicubi tantillo tempore puerum obtulit, qui & eiusdem opera momento euanuit. Fabula in eum finem à diabolo fuit instituta, ut incredulitatis impiæq; opinionis fluctibus obijceret matronam, eiusdemque ancipitis fidei consortes: & ut de pellicis corio luderetur, & cautè in sententiam sanguinariam, eamque iniquam induceretur magistratus. Tanta arte uariam pestilentemq; nouit contexere telam subdolus ille textor.

Lamias solum doctorem habere uitiatam phantasiam, ridiculas esse res quibus lædere creduntur.

Cap. XXXIIII.

CÆterùm ut tandem hunc fabulæ actum finire occipiam, quemadmodum hæ Lamiæ nec longiori peregrinatione, labore aut studio, corru-

pta

ptæ mentis doctrinam cum Magis sceleratis conquirunt: ita nec ullos habent libros, quorum adminiculo in sua professione instituantur, promoueantúrue: nullas etiam præscriptas coniurationum formulas, quas sequuntur: nullum adhæc annulo incarceratũ, aut crystalli soliditate obseptum dæmonem, in suum ministerium, uelut pleriq; Magi, circumferunt: corruptam uarijs imaginibus ab immundo spiritu ingestis, phantasiam solummodo doctorem uenerantur & colunt: cui ut plurimùm propensius confisæ, miserè decipiuntur, ac in perniciem ruunt. Nec quidem præter uulgarem morem quicquam peculiare ob indolis crassitiem & spirituum inhabilitatem possunt, quod tamen dæmoni ob tenuitatem subtilitatemque erit facilimum. Et si sustinuero, nusquam dictarũ nobis Lamiarum mentionem in uniuersis fieri Biblijs sacris: non fortassis facilè conuincar. Neque etiam delusorum horum monstrorum sanationem restitutionemq; prætermisisset Dei filius in terris, si eo tempore dira hęc sæuijsset pestis.

Lamiarũ doctor, corrupta phantasia.

Quòd uerò hę maleficium, aut, si mauis, ueneficiũ etiam sine contactu inferre posse credantur, cum aliquo eius excremento cui nocere debet maleficium (cuiusmodi est urina, stercus, sanguis, capillorum & unguium pręsegmina) atq; hęc generaliter includi membris canis, similibus aliquo modo his quorum in homine sunt partes aut excrementa, claudiq; osse mortui hominis, ac in illius nomine sepeliri, alia quidem in uestibulo, alia in uijs crucis formam habentibus, alia in torrentibus: cum bona uenia mei olim heri & pręceptoris uenerandi Agrippę (qui ex hisce nugis librum consarcinauit) hęc merè inania esse, adeoque ridicula, cum Cardano liberè assero, atque satanæ instinctu in usum uocari: quasi aliquid hic possent res prorsus inefficaces, friuolæq;, quò à se designa-

Ridicula res, quib. sine contactu se lædere posse existimant uesanæ fœminæ.

Agrippa herus & præceptor Vuiert.

Lib. 18. de Subtil.

tum id quod apparet malum, à dæmone cõstructum, uel aliàs Dei occulta uoluntate, aut naturæ uitio natum, credant non sanæ fœminæ: potissimùm quum eas noua imbui uirtute, ex inepta uel blasphema aliqua admurmuratione, aut imprecatione maligna, falsa persuasione opinentur. Sic nuper Hammonæ iudex quidam Hessus, narrabat se quæsiuisse è quadam celebri & famosa saga, quam tum uinculis coercebat, póstea autem Vulcano cõsecratam, qua ratione quis Lamiarum maleficia euitare posset? Quisq;, respondit illa seriò, detrita & uetustate multoque usu consumpta calceamenta custodiat: quasi uerò eorum ópera inferri maleficia ualeant. Cui mens ita stupet, ut has non sentiat nugas?

Res uiles aut pharmaca in locis semotis sepulta non posse nocere.

Quòd etiam res uiles, aut noxia pharmaca alicubi recondita, ex interuallo transcensa aut prætêrita, noxam inducere, uel ex disiunctissimo etiam spacio, ceu neruo emissa excussaq; uiolenter ferri in eos quos petunt, nonnulli arbitrentur, etiam insignes & docti uiri, non mihi fit uerisimile. Si enim ingenita ueneni uirtute eiusmodi infertur uirulentia, eam quoscunq; uel transcendentes, uel prætereuntes ferire necesse est, quum delectus sit expers materia uenenosa. Secus autem experientia & res ipsa docet. Sin uerò quibus malè uolunt illæ uetulæ, solummodo læduntur: non ueneni halitu cõtinget noxa, sed maleficij ratione. Id porrò nihil eatenus posse, iam demonstraui: quum tamen nocumentum hinc subsequi uideatur, reliquum est ut ab ipso satana, ex Dei assensu, ob hominis lędendi incredulitatẽ, uel etiã ut hic probetur cũ Iobo, idipsum excitetur. Ille est qui excęcat, mutilatq;. Interim huic anui, quæ materiã uenenosam uel qualécunq; aliã sepelijt, id, ut dixi, quod ab ipso perpetratũ est, uel aliàs contigit, ita in mentem firmiter suggerit, persuadetq; dæmon, ut à se factum esse illa credat, asseratq;.

Atqui

Atqui ea diaboli ludibria ut plurimùm uim suam sortiuntur ex impia hominum credulitate, qua in eiusmodi potentiam dæmonis cōsentiunt. Enimuerò si serpens sub ostij limine repositus fœcunditatem amoliri potuit, ut in Maleficarum malleo legitur: cur in illis regionibus ubi serpentū numerus domos peruagatur, non omnes sterilescunt feminæ? Si quoq; olla in fundo putei arcis recōdita, ad cōgressum reddere potuit impotentem quendam Comitem: cur nō omnes ex communi puteo aquam usurpantes elanguere? At organa generationi destinata præpedijt dæmon (id quod uariè ratione naturali potest) donec ollam ex institutione mulieris dæmoniacæ concremasset malè credulus Comes, tum destitit ille dæmon libenter: quò in falsam de uetula opinionē Comitem reliquosque pertraheret. Sic quoq; in felium (si uera sit historia) specie in operarium insilire potuit dæmon, atque eodem tempore in operarij forma uerberare matronas, ut insontes tanquā maleficij reæ, hinc tandem cum iudicum periculo & animarū pernicie, ad suppliciū raperentur. Nec scopa aquæ in[illegible] muliere, & in aere sparsa, pluuiā accit: sed dæ[illegible] suprà dixi, ex præcognita aeris constitutione [illegible]s, ut illam his ludibrijs dementatam, in offi[illegible] detineat. Eadem ratione sunt reliquæ eius [illegible]osæque actiones, & instituta in Malleo atq; [illegible]sim enarrata, exactius discutienda.

Primæ 2. partis, q. 1. ca. 1. 6. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15 ubi uaria in hanc rem leguntur exempla. multa item superstitiosa & impia per totū sparsa librū.

Diaboli delusiones quomodo inuestigandæ.

Pluuiam non potest excitare Lamia.

Quæ connata sunt, non debent ad potestatem Lamiarum referri. Cap. XXXV.

SI quædam fortè in Africa sunt uoce & lingua effascinantium familię (ut tradunt Isigonus, Memphodorus, & Solinus) quę si impensius pulchras casu laudauerint arbores, segetes lætiores, infantes amœniores, egregios equos, pecudes pastu cultuque opi-

Quæ occultè quibusdā connata sunt, nō debēt ad potestatē Lamiarū [illegible]

opimos, emoriantur repentè: ijs ingenitam hanc esse proprietatem oportet, cuius causam post addit Plinius. Hinc apud Italos, Hetruscos potissimùm, multis seculis inolitum, adhuc perdurat hodie prouerbium, ut si quando hominem impensius laudantem aliquem audiant, statim obijciant, Di gratia non gli diate mal d' ochio: hoc est, precor ne oculi malum ei concilies, uel ne uisu lædas. Si item reiusdem generis fortè existunt in Triballis & Illyrijs, ut Isigonus adijcit, interimantque quos diutius intueantur, iratis potissimùm oculis, in quibus singulis pupillas (authore etiam Cicerone) habeant binas, & hoc malum sentiant puberes: aut si quoque inueniantur fortassis eiusdem sortis fœminæ in Scythia, quæ uocantur Bythiæ, teste Apollonide: uel in Ponto genus Thibiorum, sicut & multi alij eiusdem naturæ, authore Philarcho, qui eorum notas etiam prodit, in oculo scilicet altero geminam pupillam, in altero equi effigiem: nec eosdem posse mergi, ne ueste quidem degrauatos: siue quoque haud dissimile ijs genus pharmacum in Æthiopia comperiatur, ut refert Damon, quorum sudor tabem contactis corporibus afferat: horum causam priuatim reddit Plinius, naturam in quorundam toto corpore, in aliorum oculis uenena genuisse, ne quid usquam mali existeret, quod in homine non esset. Atqui hæc rara, & quasi miraculo priuatis quibusdam irrogata, ingenitaq; (quemadmodum & quibusdã contigit animalibus) nullum hic habent locum: quippe non pro delectu & arbitrio ex fœderis cum dæmone initi uirtute acquisita, quæ hic agitatur quæstio. Idem de Psyllis & Marsis (quos à Circes filio ortos ferunt) è uulgi opinione, gratia sancti Pauli celebribus, dictum uolo.

Lib. 7. cap. 2.

De Fascino per oculos. Plutarchus,

Huc accenseantur effascinatrices gentes Paletheoborum, Pontum incolentes, quas Plutarchus & Philarchus

larchus narrant, non pusionibus modò, quorum habitus sit imbecillis, sed adultis etiam, qui solido concretioriq; constant corpore, pestilentes esse, & intuitu soloq; halitu in tabem resoluere, morbosq; perimẽtes accire non solum his qui continuò adsunt, uerùm & hospitibus, & ab earum cõmercio alienissimi sunt. Adijciantur & Telchines Rhodi populi, qui omnia aspectu suo in peius commutasse leguntur. Peregrina hic quoque erit, naturalis rubentium & lipporum oculorum contagio. Nec enim ullum reperiri in humani corporis fabrica organum, quod tanta spirituũ copia scateat, & ex quo eorum fulgor usqueadeò emicet, ut de oculi pupilla, certum est. Quin Augustus Cæsar tã lucidos traditur habuisse oculos, ut in quos paulo attentius eos defixisset, hos uelut ad solis fulgorem oculis conniuere cogeret. Author quoq; Suetonius est, Tiberium Cæsarem expergefactum, etiam in tenebris, ut felem, uidisse. Scribit adhæc Gellius, in ultima terra, cui Albaniæ nomen est, incolas in pueritia canescere, & noctu acutius quàm interdiu cernere, fulgore scilicet teneram uisus aciem obtundente. Nec est quòd hic confugiatur ad Plutarchi ἀπορροίας, id est uaporum defluxus, eorumque potentiam, qua ignis instar proxima quæque depascant, dispergantque. Nec ingenita naphtæ uis, uaporem & scintillas alliciendi: aut natiua proprietas occulta charadrij auiculæ, galguli Latinis dicti, regio morbo laborantibus primùm conspectæ, croceos bilis uapores attrahendi, huc adducenda. Connata enim ea sunt: at de quibus hic rei uersatur cardo, ea delectu & uoluntate habere creduntur,

Symp. 5. Gellius li. 9. c. 4.

Lib. 9. cap. 4.

Charadrij uirtus.

Heliodor. in hist. Aethip. l. 3. Plutarch. Sympos. 5. 12. ca. 7. Suidas in diction. χαράδριος. Aeliã. li. 17. cap. 13.

Galgulus.

Qui

Qui propriè dicendi ueneſici, & memorabilia ueneficiorum exempla.
Cap. XXXVI.

ATqui iam ad Veneficos, uel, ſi liceret, Veneniſicos progrediamur, quos Græci φαρμακῶας, itē φαρμακῶτας, & φαρμακευτρίας fœminas, perniciosiſsimæ artis (quam Magiam ueneficam, ſi uoles, appellare licitum eſt) conſcias, dicunt. Hos pharmacis uel uenenis ex quacunq; materie, ſiue ex metallorū, ſiue ex ſtirpium, ſiue ex animantiū uel excrementorū genere, uel ex corporibus mixtis, propinatis, illitis, aut alicubi reconditis ut halitu feriāt, periculoſos ciere morbos quū atrociſsimis ſymptomatibus: alios in corporis extenuationē uiriumq; imbecillitatē inducere, quibuſdam iuncturarum compages diſſoluere, uarieq; cruciatibus excarnificare, nonnullos diuturna torquere ægritudine: pleriſque præcipitāter, quaſi uitæ filo mox rupto, interdum & cum intolerabilibus doloribus uitam præſcindere conſtat.

Enneadis 4. lib. 4. Horrenda ſunt quæ de Veneficis ſcribit Antonius Sabellicus in hæc uerba: Infamis inde annus ſequutus, M. Claudio Marcello & T. Valerio Flacco (ſiue Potito, ut alij ſcripſerunt) conſulibus, quum multi ex primoribus patrū ſimili morbo & euentu mortui eſſent: *Veneficia horrenda.* ancilla quædā ad Q. Fabium Maximū Ædilē Curulē uenit, cauſamq; eius cladis proditurā ſe profeſſa eſt, ſi fides ſibi daretur, quòd id indicium apud dominos haud futurū eſſet ſibi noxæ. Fabius re ad Cōſules delata, à Conſulibus ad Senatum, fide, conſenſu ordinis, indici data, patefactum eſt muliebri fraude eam cladem accidere: multas eſſe quæ in uirorum perniciem coquerent uenena: ac ſi ſecum eant, fore ut multæ ueneficio occupatæ deprehenderentur. Miſsi, qui ancillam ſequerentur: hi quaſdam medicamenta coquen-

quentes, apud alias recondita inueniunt. Quibus in forum delatis, uigintique numero matronis, apud quas id pharmaci genus fuerat deprehensum, publicè accersitis, & in his Cornelia & Seruilia patriciæ gentis: quæ quum salubria esse contenderent, à consutante indice bibere iussæ, spacio ad colloquendum sumpto, inter se loquutæ, id haurire statuunt: medicamento in conspectu populi epoto, ad unam interiere. Inde ad centum septuaginta eiusdem sceleris conuictæ, capitali sunt supplicio affectæ. Atrocitas rei, quia ad eam diem in nullam de ueneficio unquam fuerat inquisitum, prodigij est loco habita: uelut alienatis furore mentibus, id flagitium perpetrari contigisset. *Valer. Max. lib. 2. cap. 26.*

Veneficium quoque fuit, quod Casali, in urbe Salassiæ regionis Italiæ contigit. Circiter annum Domini millesimũ quingentesimũ trigesimum sextum, coniurauerunt uiri ac feminæ, quadraginta ferè numero, inter quos & carnifex erat: ut quum pestis antea sæuijsset, & iam cœpisset mitescere, unguentũ conficerent, quo illitis portarum uectibus, inficerentur qui uectes tractarent: apparrarant & puluerẽ, quẽ uestibus clàm inspergentes, noxã inferebãt. Latuit aliquandiu dolus, sublatiq; multi, à cõiunctis sanguine uel affinitate: data etiã ueneficis, ut ferebatur, pecunia hæreditatis ergò. Sed quũ cuiusdã Neci nominẽ fratrẽ atq; unicũ filiũ enecassent, uixq; alij quàm domini ipsi domuũ, aut filij perirent: simulq; animaduertissent Androginam se in domos insinuare, atque eos maximè interire, quorum ædes ingrederetur: deprehensa coniuratione, omnes exquisitissimis tormentis interempti sunt. Fassi etiam, quòd in celebri cuiusdam Diui pompa subsellijs perunctis, uniuersos trucidare ciues decreuissent: paratasq; in hũc usum fuisse supra uiginti ollas. Idem postea Geneuæ tentarunt

non-

nonnulli, qui & pœnas dederunt. Alios etiã Mediolani uectes inunxisse cõstat: sed quæstionibus subiecti, quum nihil cõfiterentur, nec quisquã obijsset, dimissi sunt. Bassianus Landus scribit, Patauij monachum quendam cum alijs plerisq; identidẽ conspirasse, qui pestis tempore infecta linteamina in domos occultè conijciebant, ut in multos deriuaretur cõtagio: sumptum quoq; ab his est supplicium.

In nobili familia de Petrinis Bononiæ, duo erant fratres, quorum alter maritus cum numerosa prole in eisdem ædibus commorabatur matri uiduæ: alter uerò iunior, spe consequendæ hæreditatis uniuersæ, totam familiam è medio tollere statuit, coniecto in uini dolium arsenico. Ex cuius usu cum grauibus torquerentur symptomatibus, conuocabantur medici celeberrimi, Matthæus Curtius, Ioannes Maria Bettus, & Hispanus Philippaldus: qui in ueneni suspicionem mox uenerunt, quòd ijsdem cruciatibus uicinos quoque exagitari, qui fortè domum ingressi, uinum illud hauserant, intellexissent. Eorum itaque consilio uas infringitur, uinoque effuso inuenitur arsenicum. Hinc curationem aggressi medici, omnes restituerunt, excepta matre, uetula debili, & puero infirmo. Fuga sibi consuluit ueneficus, atque ita ueneficij author innotuit. Facinus hoc contigit anno millesimo quingentesimo tricesimooctauo, in Augusto.

Socrui adhæc gener quidam ueneficus cantharides, extractæ cassiæ mixtas, obtulit Bononiæ. Quam uesicæ cruciamentis tam atrociter afflictam, ut etiam sanguinẽ largum ex uesica excreuerit, felici successu curauit D. Helidæus Paduanus Foroliuiensis, clarissimus & in artis operibus exercitatissimus medicus: queãdmodũ recensuit D. IOANNES BCHTIVS, medicus Coloniensis ornatissimus, illius olim discipulus,

Helidæus Paduanus Foroliuiensis medicus.

pulus, qui tunc temporis ipsum sectabatur, & superiori quoque curationi interfuit. Huic quoque narrarat D. Gisbertus Horstius, medicus experientissimus: Romæ quendam hydropicum diu decubuisse, cuius uxor tandem sumptuum pertæsa, ueneno illum tollere decreuerat: quare bufonis in olla usti puluerẽ ægroto propinat, unde ille copiosum reddit lotium: *hinc* denuò eundem puluerem exhibet, ut citius illi ærumnosam, sumptuosamq; uitá cum præcipite commutaret morte. qui multo uberiore exonerata per uesicam saburra aquea conualuit, præter coniugis expectationem. nam bufo etiam discissus, & renibus impositus, hydropicorũ aquas per meatum urinarium expellit. Eandem ipse Gisbertus aliàs sensit calamitatem ab ijs, à quibus minimè decuit.

Quàm sanè hic locum suum meretur illud Nasonis 1. Metamorph.

—Non hospes ab hospite tutus,
Non socer à genero, fratrum quoq; gratia rara est.
Imminet exitio uir coniugis, illa mariti,
Lucida terribiles miscent aconita nouercæ,
Filius ante diem patrios inquirit in annos.

Venefica item erat Ioanna puella, quæ anno millesimo quingentesimo quinquagesimoquarto, in Nouembri, nobili & piæ matronæ Annæ à Virmont, dominæ in Vuell, optimè de ea meritæ, bis clandestinè arsenicum propinauit. Ego ad morbi, ex prioris ueneni assumptione, curationem accersitus, post alia feliciter administrata ius caponis simplex ab ægrota sorberi uolui. Cui denuò, ut è medio (uellem nollem) tolleretur domina, arsenicum largius infuderat Ioanna, quæ illi à cubiculis erat. Eo autem non satis iuri immixto, gustu & uisu maximè, ob eius copiam, ab ægrota & me deprehensum est uenenum. Necdũ enim in animos antea irrepserat oblati *Venenum propinatũ Annæ à Virmõt, dominæ in Vuell.*

arseni-

arsenici suspicio, sed uenenatũ aliquid pisis ab eis comestis adhæsisse opinabamur. Inde, num destinatum gliribus perimendis puluerem alicubi occlusisset ægrota, sciscitabar: qui cũ altero collatus, certiores nos redderet. Nec defuit successus. Hoc etenim modo innotuit, uenenum dominæ denuò exhibitũ: sed primum à me & puero, ueneficij adornati tum adhuc ignaris, gustatum in iusculo. Concitato autẽ utrinque mox uomitu, & ijs quæ ueneni uim infringerent oblatis, additoq; antidoto, nullæ ueneni manserunt reliquiæ. Veneficium confessa puella, morti adiudicabatur: aliorum tamẽ intercessione ob ætatem iuuenilem, qua uix decimumquintũ attigeret annum, uitæ beneficio rursus donata, carceri perpetuo mancipabatur: unde post menses paucos effractis cancellis, eam liberarunt milites. Vt quilibet hoc doctus exemplo, prouidè magis suis consuleret rebus, flagitium hoc quàm breuissimè commemorare libuit.

Vidi & uetulam, quæ ob zelotypiam arsenicũ marito insonti cum olusculo propinarat, unde hic cum acerbissimis interijt cruciamentis: illa autem undis publico immergebatur supplicio.

Nuper improbam uxorem marito aliquot uicibus argentum uiuum dedisse deuorandum, eumque id sine ullo nocumẽto per aluum egessisse, narrat Georgius Agricola: mulierem uerò in maleficio manifesto deprehensam, pœnas legibus dedisse.

Lib. 8. de Natura fossil.

Exactis item his annis, quum mulier uenefica Somoniæ aliàs exhibuisset marito argentum uiuum, ut eum perderet, nec ex uoto negocium successisset: eadem die quodam festo cum campanis pulsaretur solenniter signum absoluti Missæ sacrificij, illa præcurrit ad ædes Dorpiorum, mercatorum ibi celebrium, ubi ab emente maiorem solito argenti uiui quantitatem quæsiuit mercatoris famulus, in quem finem id

com-

compararet? respondet, se in medicamento quodam ad enecãdos rattos & mures eo uti. Cùm primùm domum uenit, omne illud argentũ infudit holusculo cõciso coctoq́;, quod marito apponebat: is animaduertens nondum dissolutum nec satis permixtum Mercurium, assumpto olere in forum excurrit ad Consules, qui tum (ut apud eos moris est) post celebratam *Missam* ante curiam moras trahebant, fortè, ut fit, de republica conferentes: ueneficij accusat uxorem, ostendens pharmacum edulio mixtum. Quo autem mortis genere comprehensa illa perierit, non satis noui.

Memoranda historia de Venefico famulo carnificis; huiusq; malefica coniuge, quæ trium uirorum capita palàm ferire uoluit. Cap. XXXVII.

HOc catalogo dignabor mulierem famosam Mechteldim nomine, malicia non inferiorem quacunque uenefica, ob raritatem inauditam facinoris, in Septembri proximo anni sexagesimisecundi supra millesimum quingentesimum, recenter instituti ad hunc modum, in oppido circa Mosam ad Brabantiæ limites sito, Grauia nuncupato; loco mihi natalicio. Vt ex quinque captiuis tres eodem die supplicio ob sua flagitia afficerentur: accitur ex proxima ciuitate Geldrorum Neomagio carnifex, qui sperans eos ex magistratus decreto suspendendos, subsequitur: mutatam autem sententiam, capitáque esse ferienda ubi intelligeret, de imbecillitate sua apud satrapam Steinhusium conquestus est, quam ante annum contraxisset ex ueneno ipsi clam propinato à suo famulo; ut in heri sui ministerium posset surrogari: quæ solet esse in dignitatibus & præclaris officijs inuidia. Ne uerò diutius procrastinaretur suppliciũ; se statim

Femina triũ uirorum uoluit detruncare capita.

Venenum carnifici à famulo propinatum.

y missu-

missurum ad coniugem pollicetur, quæ suum collegam Arnhemia uocaret, in sententię latæ exequutionem. cum eo enim se contraxisse de opera mutua, & communi lucro, asseuerabat: quemadmodum plerunque fit, ut inter fideles artifices æquale redeat ex pacto emolumentum. Consensit præfectus, mittiturque Neomagium ad tortoris uxorem, ut euestigiò accerseretur Arnhemia publicus eiusdem officij administer. Illa lucri cupida, aliud statuit animo, mariti scilicet defectum suis supplere uiribus: quare gladium eiusmodi postremo actui tragico destinatum, pro marito à consule impetrat, cultrorúq; fabro dextrorsum exacuẽdum mox defert: ipsa etenim sinistra erat. Inde hora uespertina sibi capillitium clam secari iubet, & summo mane uestes uiri induta, præter thoracẽ studio relictum, ut in laxiore indusio minus obseruarentur mammæ: deinde imposito capiti pileo plumis ornato, latoq; illo gladio accincta, incunctanter Grauiam properat. Quam satrapa uidens imberbẽ, *Arnhemiensemq;* ratus esse lictorẽ, rogabat num in ea iuuenili ætate triũ simul truncare capita auderet? Hoc sibi cõmitti debere, nec iá primùm in illud se prodituram theatrũ, quũ eandem sæpius experta esset aleam: respondit, arripitq; restes quibus captiuos uinciret. Ita illis tandẽ productis, ut mox gladio feriendas submitterẽt ceruices: secretò Steinhusius præfectus admonetur à cõiuge & fratre, lictorẽ uideri fœminá. Hic cum uniuerso comitatu ad stuporem usq; consternatus, re mox cognita ex carnificis famulo, quẽ exacto iuramento ad ueritatis confesſionẽ adegerat, reos ad custodiá reduci iubet: & nisi clàm hoc feminei sexus monstrũ opera satrapæ se subduxisset, ne uel ab hominum turba in aquas proximas detruderetur, uel alioqui ab alijs oppidi maliciosis fœminis trucidaretur colis, uerendum erat. Reuersa autem Neomagium, risu apud

su apud multos celebratur, uelut tanto facinore nobilitata: maritoq; mortuo, eam duxit uxorem carnifex Arnhemiensis, defuncti apud Neomagos successor: sicut plurimùm, ob functionum cõmunem usum inter collegas matrimonia contrahi celebrariq; solet, ne in alienas familias transferantur nobilia eiusmodi officia, nec degeneret soboles.

De philtris, hippomanes, & reliquis amatorijs quisquilijs. Cap. XXXVIII.

HVc quoq; pertinet amatorium poculum aut pharmacum, Græcis φίλτρον nuncupatum, sensus uitians, ijsq; uarias species & amores concitans furiosos. Eius meminit Iuuenalis: *Philtrum.*

Hic magicos affert cantus, hic Thessala uendit *Satyr. 6.*
Philtra, quibus ualeant mentem uexare mariti.

Huc referantur quoq; Lælij uersus in Apologia 1. ab Apuleio adducti:

Philtra omnia undiq; eruunt,
Antiphates illud quæritur,
Trochisculi, ungues, teniæ,
Radiculæ, herbæ, surculi,
Aureæ ilices, bichorditæ,
Hinnientium dulcedines.

In hoc itaq; ueneficij genere locũ habet hippomanes, caruncula haud parum famosa, caricæ magnitudine, specie orbiculatum, latiusculum, colore nigro, quæ in fronte nascentis pulli equini apparet, quam edito statim partu mater lambendo abstergendoq; deuorat: & si præripiatur, animum à fœtu penitùs auersum habet, nec eum ad ubera admittit. ob hoc maximam esse uim eius ad amorem cõcitandum ferunt, quando in puluerem uersa, cum amãtis sanguine propinatur in poculis. hinc equis innasci amoris ueneficium, ait Plinius. Eius mentionẽ fecere Aristoteles, Solinus, Columella, & cæteri. item Virgilius: *Hippomanes.* *Aristot. de Natur. an. li. 6. ca. 18. & 22. Lib. 8. ca. 42. Colum. lib. 6. cap. 27.*

4. Aeneid. — *Crines effusa sacerdos,*
Ter centum tonat ore deos, Herebumq́; Chaosq́;,
Tergeminamq́; Hecaten, tria uirginis ora Dianæ:
Sparserat & latices simulatos fontis Auerni,
Falcibus & messæ ad Lunam quæruntur ahenis
Pubentes herbæ, nigri cum lacte ueneni.
Quæritur & nascentis equi de fronte reuulsus,
Et matri præreptus amor. Dicunt & eodem nomine uirus illud lentum, quod ex equarum libidinis œstro stimulatarum pudendis defluit. à Virgilio ita describitur:

3. Georg. *Hinc demum hippomanes uero quod nomine dicunt*
Pastores, lentum distillat ab inguine uirus:
Hippomanès, quod sæpe malæ legêre nouercæ,
Miscentes herbas, & non innoxia uerba.

Li. 2. Ele. 4. Et apud Tibullum:
Et quod, ubi indomitis gregibus uenus afflat amores,
Hippomanes cupidæ stillat ab inguine equæ.

Propertius lib. 4. in lenam quandam:
Consuluit striges nostro de sanguine, & in me
Hippomanes fœtæ semina legit equæ.

Et Ouid. lib. 1. Elegia 8. aduersus aliam lenam:
Seu bene quid gramen, quid torto concita rhombo
Licia, quid ualeat uirus amantis equæ.

Nouit Iuuenalis quoque: *Hippomanes, carmenq́; loquar, coctumq́; uenenum Priuigno datum.*

Nomen ueneno inditum ἱππόμανες, quòd effreni equinæ cupidini similes hominibus amoris accendat faces. Hinc, Pausania & Æliano authoribus, tantam in eo nouit uim Olympiæ Phormis Arcas, quòd illo æri mixto & effuso equam posuerit, abscissa cauda: huic hippomanes incluserat, fabrica non tam accurata, ut ea falsitate tantopere ad huius conspectum furijs excitari oportuerit equos: quos tamen ita alliciebat, tantaq́; agitabat insania, ut disruptis frenis in ipsam uiolen-

lentius, quàm in uiuam, insilirent equam. Neq; quod ungulæ inhærentes æreæ statuæ, lubrico eliderentur lapsu, idcirco cessabat appetitio, imò ardentius multo in his antè ore adhinniebant: neq; prius ab æneo potuère depelli simulachro, quàm flagris & equisonum uiolentia abstraherentur. Est & hippomanes, ut docet Theocritus, φυτὸν ἵππων, id est plãta siue herba, qua gustata equi in furias aguntur: unde & nomen.

Inter amatoria adhæc uenena connumerantur, in extrema lupi cauda pilus, eiusque uirga, remora pisciculus, felis cerebrum, & lacertę, stellio cui stincus nomen: item os de rana uiridi, in formicarum aceruo exesa: sinistri etenim ossis contactu amorem, dextri uerò dissidium excitari tradunt. uel ut alij referunt, à formicis obesa ranæ ossa conijce in aquam, quorum aliqua aquæ innatant, quædam subsident: hæc ligata in albo sindone, & suspensa, amorem conciliant, illis contacto homini odium paritur. Aliud experimentum simile ex hirundinum pullis: Accipiuntur ij unius fœturæ aut nidi, qui in olla conditi, in terra sepeliuntur, ut suffocati fame pereant. pòst ex effossis qui hiante rostro mortui inueniũtur, amori: qui occluso, concitando seruiunt odio. Vtero hyænæ sinistro lacerto quoque religato, si quis mulierem inspiciat, usui hic esse etiam perhibetur. Componuntur ea quoque interdum ex excrementis, aut animalibus è putredine genitis, aut ex connata nobis materie, quæ tamen ut illicita meritò mentem potius turbant, mutantque, quàm ad amandum cogant: sic menstrui mulierum, præsertim biliosarum & rixosarum, potus, adeò bibentes effascinat, inficitque, ut lunaticos & amentes efficiat. Habentur & alia philtra, à mortuorum uestibus, candelis, acubus, & ijs uniuersim quæ funerum gratia parantur, sumpta. quæ eo libentius, quòd nugarum plus quàm ueritatis habeant,

Amatoria uenena.
Plin. lib. 8. cap. 22.

nomino: quemadmodum natiua illa uenena, nimisq; efficacia silentio hic sepelire malui, doctioribus medicis ex sexto Dioscoridis de materia medica, & reliquis item Græcorum & Arabum, tum etiam quorundam recentiorum libris, atque usu quotidiano nimis cognita.

Quòd amatoria pocula, hippomanes, & quæcunque id genus alia, citius furorem inducant, quàm amorem concilient. Cap. XXXIX.

PORRÒ philtra, hippomanes, & quæcunque id genus alia, in amore uerè conciliando parum aut nihil ualere, sed furorem citius concitare, multorum non ignobilium uirorum est sententia. Ouidius in lib. de Medicamine faciei:

Sic potius nos tangat amor, quàm fortibus herbis,
Quas maga terribili subsecat arte manus.
Nec uos graminibus, nec misto credite succo,
Nec tentate nocens uirus amantis equæ.
Nec mediæ Marsis finduntur cantibus angues,
Nec redit in fontes unda supina suos.

Idem 2 de Arte amandi:

Fallitur, Aemonias si quis decurrit ad artes,
Datq; quod à teneri fronte reuellit equi.
Non facient ut uiuat amor Medeides herbæ,
Mistaq; cum magicis mersa uenena sonis.

Id postea exemplis Medeæ & Circes comprobat:

Phasias Aesonidem, Circe tenuisset Vlyssem,
Si modò seruari carmine posset amor.
Nec data profuerint pallentia philtra puellis:
Philtra nocent animis, uimq; furoris habent.

Lucretius amatorio poculo interemptus.

Hinc Eusebius Cæsariensis scribit, Lucretium poetam amatorio poculo in tãtum furorem uersum, ut se

ut se tandem propria manu interemerit. Sunt qui arbitrantur, uxorem illius huiusmodi obtulisse poculum, & eam Lucillam uocatam, ex Hieronymi testimonio in Rufinum, cuius hæc sunt uerba: Liuia uirũ suum interfecit, quem nimis odit: Lucilla suũ, quem nimis amauit. illa sponte miscuit aconitum: Lucilla decepta, furorem propinauit pro amoris poculo. De illo quoque extat illud Politiani in Nutric.

Liuia & Lucilla uenefica.

Hic qui philtra bibit, nimioq; insanus amore,
Mox ferro occubuit, sic mentem amiserat omnem.

Tradiderunt item literarum monumentis Cornelius Nepos & Plutarchus, Lucium Lucullum imperatorem amatorio quoq; poculo à Callisthene propinato, primùm mente læsum fuisse, deinde interemptum. Meminit & Plinius libro 25. cap. 3. circa finem. Narrat quoque Iosephus & Suetonius, C. Caligulam à Cæsonia uxore potionatum, amatorio quidem medicamento, sed quod in furorem uerterit. Quod commemorans Satyricus poeta, id poculum ex hippomanes apparatum fuisse ait:

Callisthenes ueneficus.
L. Lucullus Imperator amatorio poculo interemptus.
Li. 11. antiq. Iudaic.
C. Caligula potionatus ab uxore.

—Si non
Et furere incipias, ut auunculus ille Neronis,
Cui totam tremuli frontem Cæsonia pulli
Infudit. Sed de hippomanes quod creditur, asserit quoque Aristoteles libro 8. de Natur. animal. capite 24. figmenta esse muliercularum & professorum carminis incantatorij. Scribit adhæc 2. Mag. moral. mulierem quandam uiro cuipiam poculum porrexisse amatorium, ex quo is subitò decidit mortuus. Mortem etiam sępe accelerare eiusmodi philtra, tradit Hippol. Marsil. in d. l. eiusdem. §. adiectio. D. de sica. ubi est & tex. loquens de amatorio ueneno, sicuti & de amatorio poculo, in l. si quis aliquid. §. qui abortionis. D. de pœnis.

Cæsonia uenefica.

Et quanquam Constantinus Imperatorum Christiano-

stianorum primus, arte magica conciliari amorem sensisse uideatur, in l. ab eo edita. C. de malefi. l. eorũ. in illis uerbis, Aut pudicos amicos magicis artibus ad libidinem deflexisse deteguntur: & Accursius in authent. quo. opor. epi. & clari. §. hoc autem. in uerb. propter quædam. & Alberic. in rubr. de hæret. colum. 3. tamen D. Epiphanius Palæstinus Eleutheropolites lib. 1. aduersus hæreses, tomo 2. in 30. sect. tradit uanissimas esse eiusmodi amatorias incantationes, quibus scilicet fœminarũ castitas impetitur, ubi nomen Christi & signaculum crucis contrà opponitur: quod non contemnenda historia confirmat. Quin & illa Siciliæ constitutio, cuius initium est, Pocula amatoria, friuolum reputat & fabulosum, posse huiusmodi pocula amorem extorquere. Historiam de uirgine Deo dicata, atq; magica arte à iuuene ad amorem sollicitata, à D. Hieronymo conscriptá in uita D. Hilarionis, lege lib. 5. c. 12. ubi paucis meã ui debis adiectã sententiã.

Amatoriæ incãtationes uanissimæ.

Nouimus, inquit Henricus Institoris & Iacobus Sprenger theologiæ doctores, uetulam tres ordine abbates, ut publica omnium fratrum in eo monasterio etiam in hodiernum diem est opinio, non solum philtris incantasse: sed & interemisse, & quartum iam simili modo dementasse. Nec eam pudet fateri palàm, se fecisse & facere, eosq; à suo amore desistere nequiuisse, quod tantũ de ipsius stercoribus cõmedissent: simulq; quantitatẽ extenso brachio cõmonstrat. Fatemur aũt, quia nobis non erat in eã inquirẽdi ulciscendiq; facta potestas, illã adhuc superstitẽ esse. Hæc illi. Stercora uerò fuisse spurciciẽ ueneream, quã, uelut cœno immersi, toties erant experti in exercitata lasciuienteq; uetula meretricula monachi, ut ab eius illecebris inescati, quasi fascino uel certius maleficio detenti, desistere & ad mentem redire nequiuerint, mea profectò est sententia: hoc amatorium poculum, hęc

In Mall. malef. part. 1. quæst. 7. Tres ordine abbates amatorio poculo interempti.

brachij

brachij instar uorata uetuli scorti stercora. iudiciũq; esto penes eiusdem conditionis uiros, qui etiamnum quotidie simili maleficio illecti, in eadẽ palæstra strenuos exantlare labores satagunt.

Virgilius quoq; circa finem Pharmaceutriæ, testatur magica carmina nihil huc facere, cum scribit:

—His ego Daphnim
Aggrediar, nihil ille Deos, nil carmina curat.

Vbi Seruius id etiam annotauit.

Propertius item libro secundo, Eleg. 1. huius est sententiæ, cum inquit:

Seu mihi sint tangenda nouercæ pocula Phædræ,
Pocula priuigno non nocitura suo.

Nã loquitur de poculis amatorijs, quib. Phædra Hippolytum priuignum in amorem illicere tentauit. at nihil ea profuêre. Rectè itaq; admonet Ouidius secundo de Arte aman. hoc artis magicæ genus cauendum esse:

Sit procul omne nefas: ut ameris, amabilis esto.

Et lib. 1. de Remed. amoris:

Viderit, Aemoniæ si quis mala pabula terræ,
Et magicas artes posse iuuare putat.

Non inconuenientem huic loco historiam subiungere placuit ex Plutarcho. Amabat Philippus Macedonum rex puellam quandam plebeiam: facileq́, utriusque fortuna longè dissimilis, eam regi obsequentem fecerat. Quod cum resciisset Olympias eius uxor, id ægrè admodum tulit, pręsertim quod ferebatur ea puella amatorijs philtris sibi Philippum conciliasse. Ideoque irata, iussit clàm domo extractam ad se puellam duci, eo quidem animo, ut carcere aliquo clausam, aut in longinquas regiones trans mare relegatam, malè haberet. Productam uerò ante se cum speciosam, uenustam, ingeniosam, elegantem, & omnibus modis ac numeris amabilem uidisset, χαιρέτωσαν, εἶπεν ὀλυμπιὰς,

In præcep. connub: al. cap. 24.

αἱ διαβολαί. σὺ γὰρ ἐν σεαυτῇ φάρμακα ἔχεις: Valeant, inquit Olympias, calumniæ: tu enim in teipsa ueneficiorum uim habes. nec iam puellæ amplius, aut marito suo irata fuit. Huc facit illud Menandri apud Stobæum Florilegum cap. 65. ἔστ' ἀληθὲς φίλτρον εὐγνώμων τρόπος, τούτῳ κατακρατεῖν ἀνδρὸς εἴωθε γυνή. Inest uerum philtrum, benigni mores, Quo uincere uirum solet mulier. Et profectò hæc sunt uera amoris ueneficia. Nam si quæ coniuges philtris alijs & amatorijs poculis utuntur, eas abominamur ac fastidimus. Quemadmodum & Plutarchus asserit in eo libello, quem de Tuenda ualetudine scripsit: ut non dissimili ratione consequens sit, uxores contrà uiros, qui hasce res usurpāt, detestari. Et ut idem Plutarchus scribit in Admonitionibus connubialibus, sicut piscatio quæ fit medicamentis, citò quidem & facilè piscem capit, sed eum labefactat, & mensæ minimè idoneum reddit: sic qui amatorijs artibus carminibusque coniuges uoluptatis causa subigere conantur, cum attonitis dementibusque & labefactatis uitam agunt. Neque enim Circem (ut subdit) ab ea potionati quicquam iuuerunt, nec ipsa ulla in re illis abutebatur, cum suum asinorumque formam accepissent: Vlyssem uerò mente præditum, & prudenter cum ipsa uersantem, incredibili amore prosequuta est. Hæc ille. Explosis itaque philtris & magicis uanitatibus, amorem uxorum mutuo in eas amore, in alias uerò fœminas castimonia & quibuscunque alijs honestis pijsque studijs comparare nitamur. Sic lex connubialis decimaquarta doctissimi clarissimiq; iurisconsulti Andreæ Tiraquelli manebit inuiolata:

Philtra uera.

De Legibus connubial.

Carminibus, poculis, alijsque id genus philtris magicis, quibus creditur amor conciliari, uir & uxor penitus abstinento:

Sed mutuo inter se affectu, alijsque honestis rationibus

nibus amorem prouocanto, conseruanto, augento.

Quod multa sit philtri & magici furoris communio, nec argumentum ingratum, hic me paulo fuisse prolixiorem, agnosco libenter.

Animantia quomodo lædant uenefici, Cap. XL.

Animantia adhæc, pharmacis pabulo iniectis, aut alicubi sparsis ut degustentur, uel halitu attrahantur, lædunt perimuntque uenefici. Idem uel affrictu uel applicatione præstari posse, ut minimè nego: ita meminisse oportet, quosdam studiò, lupi stercus clàm in præsepibus condere, quod olfactu animaduertentia pecora, uoracemque hostem uerita, ob quandam antipathiam, miro exagitantur furore: ut maleficio ea torqueri, firmissimè credant ignari, apud ueneficij huius artifices consilium inquirentes. Eadem ratione dicunt, caudam lupi in boum uel equorum præsepi suspensam, eos ab esu exterrere. Metu etenim ob odorem perculsi, obliuiscuntur cibi esurientes: quemadmodum hominibus quoq; in magnis timoribus usuuenire experimur. *Veneficia perimunt animantia.*

In ducatu Vuirtenbergico non procul à Tubinga, carnifex ueneficij non ignarus, anno millesimo quingentesimo sexagesimoquarto in pecoribus suæ artis specimen edidit. Enimuero quum ex pacto huic cederent morticinorum animalium coria, atq; alia quæ hinc usui esse possent, hic boues, oues & porcos in pascua ex more deductos, ueneno clàm perimit, ut inde frequẽti nimis pelliũ numero, seuĩ itẽ & pinguedinis infinitis ferè talẽtis Augustæ Vindelicorũ & Argẽtinæ uenum expositis distractisq;, diues breui euaserit. Proinde & suspicione oborta, ueneficij accusatur, quæstionibusq; ipsi familiarib. subditus, rem uniuersam cõfitetur. Dat & pœnas forcipibus ignitis distra-

ctus

ctus in principio Augusti. Huc ij quoque pertinent, qui pugiunculis iumentum certis locis confodiunt, retracta prius seorsum cute: ut ubi ea relapsa uulnus impressum tegitur, latêret dolus, atque ea ratione mortuum perijsse maleficio, iudicaretur. Varium itaque est Veneficij genus, quo pecus interit: estque diuersitati industriè attendendum, ne rei loco pendat supplicium insons.

Fusius naturalia prosequi uenena, non est nostri instituti: cum huc solum spectet orationis filum, ut affectiones & morbi præter naturæ legem percellentes detegantur.

DE IIS QVI LAMIARVM maleficio affecti putantur. Liber IIII.

Qui maleficio affecti dicuntur, & quorum ita læsorum sacra meminêre Biblia, & quotquot uulgò Lamiarum maleficio cruciari existimantur, omnes à diabolo uel exerceri, uel obsessos esse. Cap. I.

Maleficio affecti qui.

MALEFICIO affecti dicuntur, qui uarijs & insolitis plerunque modis, præter naturam, Dei assensione, à dæmone in suis corporibus exercentur, siue homines sunt, siue bestiæ: quum ille ea aliàs uel subit, uel etiam non intrò subit sedutiles corporis humores exagitat & inficit, aut noxios in partes traducit principes, uel hisce uenas ductusque naturales obstruit, uel instrumentorum structuram luxat, uel spiritus cerebri turbat, multifarijsque imbuit formis, quos interdum quoque excitat, ut in ijs hominibus uirtus animalis se exerat potentius quàm in sanis: siue uenenata materia, siue halitu intus aut

foris

foris conspurcat, defœdatq́;, ac id genus reliqua, quibus ex causis morbi progignuntur innumeri, graues & admirandi. Nec interim hominum substantia & facultates ab huius subtilis artificiosiq́; hostis maleficio immunes liberæq́; permanent. Exemplum luce meridiana clarius in Iobo cernimus, cuius, diaboli studio, primùm quinquaginta boum iuga & 500 asinæ abripiuntur, puerią; cæduntur: secundò, ouium septem millia cum pueris igne cœlitùs demisso consumuntur: tertiò, camelorum tria abducuntur millia, & famuli occumbunt: quartò, domus, ob procellas impetuosissimas à satana excitatas, ab imis sedib. conuulsæ ruina opprimitur omnis soboles. Vbi nec harũ calamitatum aceruo Iobum à Dei cultu transuersum agere posset, quin adhuc nomen Domini ille cõstanter glorificaret: demum, consentiente Deo, eum ulcere pessimo à planta pedis usq; ad uerticem percutit, deformatq́; tam fœdè direq́; satanas, ut ille in sterquilinio sedens miserabiliter, saniẽ testa abraderet, adeò atroci excruciatus dolore, quò etiã mortẽ illi precaretur coniunx, nec ab amicis eum uisitantib. agnosceretur. Quid aliud de eo, quàm ipsum maleficio affectũ fuisse, & incantatũ in cunctis ad illum pertinentibus, quis dicet? Quæ hic intercessit dæmonis cooperaria malefica, quæ peruersa Lamiæ maleuolẽtia, quod execrabile ueneficæ pharmacũ? Quibuscũq; malis rebus perficiẽdis satis per se potẽs est, & uolũtate prõptissimus diabolus, si diuinæ maiestatis tãtũmodo accedat ꝑmissio: cuius nutui morẽ gerere, uelit nolit, cogitur. *Iob. 1.* *Iob maleficio affectus.* *Iob. 2.*

Nabuchadonezarem regem Babyloniorum furore percitũ, & in deserta ab hominũ consuetudine pulsum, fœno uescentem more bouis, figura uitiata, capillis eius in aquilarũ similitudinem crescentibus, & unguibus eius quasi auium, mente adhæc turbata, acerbissimè exagitat totum septennium diabolus. *Maleficio læsus Nabuchadonezar, Dan. 4.*

Dæmoniacus apud Gadarenos maleficio correptus. *Matth. 8. Marc. 5. Luc. 8.*

Satanę maleficio multis cruciabatur tẽporib. dę-
niacus in regiõe Gadarenorũ: è monumẽtis, suo q
pe domicilio egressus, nudus, ac supra modũ sæu
adeò ut per illã uiã trãsire posset nemo: neq; enim
tenis eũ ligare poterat quisquã, ꝓpterea quòd cũ
cõpedib. cõstringeretur, & catenis uinciretur, ijs a
lo discerptis, cõminutisq;, à dæmonio in deserto age-
batur. Vociferabatur aũt: Quid rei nobis tecũ est IE-
SV fili Dei? Venisti huc ad cruciãdũ nos ante tẽpus.
Dęmones uerò rogabãt, ne imparet ut in abyssũ abi-
rẽt, sed eos in porcorũ procul in mõte pascẽtiũ gregẽ
demigrare ꝑmitteret. Christo hic annuẽte, egressi in
porcorũ gregẽ abierũt, eumq; præcipitẽ impetu ege-
rũt in mare, ut suffocatus interierit. Hic & porci fermè
bis mille dęmonũ maleficio agitati, in suã ruũt ꝑniciẽ.

Marc. 1. Luca 4. Non'ne ille quẽ spiritus immũdus discerpẽs, proij-
ciensq; in mediũ: qui & Christi iussu exijt, nihilq; no-
cuit, inter maleficio correptos suum sortietur locum?

Matth. 17. Marc. 9. Luca 9. Maleficio læsus lunaticus. Huc referatur lunaticus, qui à puero spiritum habe-
bat mutum, quo ubi agitaretur, lacerabatur spumãs,
ac dentibus stridẽs atq; arescens: quẽ frequẽter etiam
in ignẽ coniecit spiritus, & in aquas, ut eum perderet:
neq; à Christi discipulis, ob eorum incredulitatẽ, ex-
pelli potuit: puerũ uerò tandẽ ad Christũ accedentẽ,
continuò discerpebat, ut in terrã prolapsus uoluere-
tur spumans: usq; adeò à spiritu exeũte Christi ius-
su, iterum dilaniatus, ut mortuus à multis haberetur:
donec manu illius arrepta, à Iesu erigeretur.

Luca 13. Nõ'ne paria cũ nostris, qui maleficiũ pati credũtur,
sensit mulier quæ infirmitatis spiritũ habuit, à satana
alligata octo & decẽ annis, atq; ita cõtracta, ut omni-
no caput erigere non posset, uinculo isto à Christo
sabbati die soluta?

Quis nisi animi planè pręfracti, inficias ire audebit,
si hi quos recẽsui, nũc tẽporis spectarẽtur, uno sanè o-
re acclamarẽt pleriq; omnes, hos peruersę alicuius ue

tulæ

malæ artificio ita præter naturá uariè exagitatos eſſe, miſerè demẽtatos, cótractos, lácinatos, diſtractosq́; ? Atqui cuius arte, dira hac calamitate illos opprimi te ſtatur Scriptura? Dæmonis. Cuius cooperatione, aut imperio? Nullius, ſed tátũmodo ꝓpriȩ dȩmonũ uolũ tatis malicia, & Dei ꝑmiſsióe ex arcano ipſius cóſilio, ut illi uel probarẽtur, uel caſtigarẽtur, emẽdarẽturúe. Nec uſquá in uaſto ueteris & noui Teſtamẽti uolumi ne exẽplũ, ubi in affligẽdis corporib. alicuius Lamiæ operá uſurparit, aut etiá reqſierit ſatá, cóperies: nihil illic tamẽ prȩtermiſsũ eſſe, qđ huius potẽtiá, actióes fraudesq́; oſtẽdere queat, fatẽdũ eſt. Neq; etiá alicuiꝰ opera indiget ueterator ille, abundè ſuo marte potẽs ludificare homines, eorũ mẽtis & oculorũ aciẽ ꝑſtrin gere, morbis prȩter naturá cruciare, ulcerib. ferire, aerẽ multifariá turbare. Per ſe maleficia oꝑari diabolũ, in Malleo legit, nec in his indigere mulieris malicioſȩ cóſenſu. ſed & ſagȩ ꝑditionẽ quȩrit: unde & ipſam cooperari aliquo modo cogit. Permiſſu tátum illi opus eſt, teſte Gregorio, cui uolútas ſemper mala. Interim tamen à ſe deſignari eiuſmodi flagitia, aliosq́; ſeuerè torqueri, & in reb. externis fœlicẽ impediri ſucceſsũ, & quȩcunq; alia diaboli miracula perfici, habent perſuaſiſsimum, confitenturq́; deluſæ quædam aniculæ. *Secunda 2. Partis quæſt. 1. cap. 7.*

Eas iá dixi, diuerſis de cauſis, à dȩmone ita obſidione uallatas, earũ mentẽ tá grauiter faſcino læſam, cerebrũ cogitatuũ imaginationũq́; organũ tá raris fraudulẽtisq́; phátaſmatib. & formis ob incredulitatẽ implicitũ, cóſirmatũq́; (quemadmodũ in grauibus ſomnis, atq; etiá melancholicis uſuuenire quotidie, oſtendi) ut aliud neſciant, torturisq́; ſubiectȩ fateantur ſua eſſe facinora, quæ ipſarũ ſaltẽ ſunt phantaſia, reuera autem ſatanæ, Deo huc conniuente: ſic aliquẽ crebrò maleficorũ recẽſent numerũ, quorũ alios occæcatos, alios mutilatos, nonnullos hoc uel illo modo à ſe excarnificatos, falſa opinióe dicũt: quo nomine nó tam

male-

Qui dæmoniaci, maleficio correpti creduntur.

maleficæ, quàm maleficio affectæ effascinatæque appellari merentur. Quotquot uerò tam crudeliter & multifariam, quibuscunque etiam conuulsionum generibus, morbis prodigiosis, uomitu & deiectione, præter naturam torqueri; hunc uel alium imitari sonum, uocem edere, certos mendaciter notare, denominare atque accusare homines, uti atrocis spectaculi architectos, obseruamus: cunctos à dæmone maligno mendacique citra alterius cooperationem agi, uexarique (nisi quandoque uenenum uel propinatum uel applicatum accessisse intelligatur) ingenuè fateor, atque adeò sanctissimè astruo.

De rebus monstrosis ore reiectis, quas non fuisse in corpore, multis ostenditur argumentis. Cap. II.

Materies, quæ ore reijciuntur, non omnes fuisse in corpore.

HVc spectat rerum monstrosarum per os reiectio, quia præstigiator ille quorundam sensus ita præstringit, ut eas ex corporis meditullio eductas esse, dubitare nollent. Sunt autem panni lanei rudioris laciniæ ut plurimùm, item claui ferrei iustæ interdum magnitudinis, eorumque fragmenta; fibulæ ferreæ & æreæ, acus, aciculæ, eæque complures numero, quandoque colligatæ, uel panno insertæ, fili inuolucra. Hæc à me uisa sunt. Nonnunquam & ossa euomuntur, subligacula, atque reliqua id genus longè absurdiora monstra: sæpius magnitudine œsophagi etiam, quoad fieri posit, in homine uiuo tensi distractique naturalem diductionem exuperantia, quibus nec alius ab ore introrsum laxior patet meatus. quo uel unico irrefutabili argumento facilè conuicero, ea dæmonis subtilitate uelocitateque imperceptibili, ori ingesta, nostris adhæc oculis uel celeritate eius uictis, uel fascino delusis, uel interiecto corpore aëreo aut aliter motis eò intus uel foris uel

utrinq;

utrinque humoribus aut spiritu caligantibus. Sic nos fallaci suo machinamento multiformiter exercet ille mille artifex.

Quum Neomagij quidam arroganter in Paschæ ferijs deglutiret ouum gallinaceum integrum, quod naturalem œsophagi expansionem superaret, illud in eo coarctatum, residere nequiuit, unde quoque cõpressa arteria mox suffocabatur.

Si porrò instes, urgeasq́;, ea nõn ex ore solùm, sed penitiùs è corpore reiecta esse: dic quęso, quo loco antea in corpore hęserint aut delituerint, cum nullus sit corpori reliquo cum ore meatus communis, excepto œsophago, præter arteriam asperam; cuius caput larynx ex tribus componitur cartilaginibus. Eius orificium, dum respiramus, dilatatur: cum deuoramus, cõprimitur ut plurimùm, nonnunquã exactè, ob quod ligamentis membranosis neruosisq́; coartatur. Ea arteria solummodo spiritum purum & impurum, recrémétitiumúe efflatu inspiratuq́; transmittit: aut humidum quiddam, puta sanguinem, pituitam, saniem, aut pus tussi expectoratũ: nihilq́; grauius hanc, nisi cum uitæ naufragio, etiamsi exigua admodũ materies dura hac casu aberret, tolerare, manifestũ est. Enimuerò quàm graues laterum dolores, cum sicca quadã tussicula triénio cũ mortis periculo prius excitarit, quàm ex pectore tussi propelleretur auellanæ magnitudine lapillus, narrat Antonius Beniuenius. Recitat quoque Alexander Trallianus exemplum de quodam, qui longo tempore tussi uexatus, non potuit, ne ualde tussiret, liberari, quousque calculum expuisset leuem, durum & renitentem: & nisi consilio usus fuisset, illum similiter ijs qui tabe laborarunt, moriturum censebat. Idipsum cuidam ciui Duisburgensi accidisse memini. Habet adhuc meus collega lapillũ fabæ magnitudine, anno 1553 à se exemptum in hospitali

Arteria aspera.

Larynx.

Lapillus tussi reiectus.

De Abdit. morbor. & sanat. causis cap. 24.

Lib. 4. ca. 15.

Pisano, ex sinistris pulmonibus cuiusdam adolescentis phthisi demortui: qui iam diu tussi uexatus, ppe annos tres incœperat tabe marcescere, qua tandē interijt. Lapillus est inæqualis, asper, non admodū grauis, pallescens, atq; oualis. Hac itaq; ratione strictius hoc uas, durū cartilaginosumq; ab illa multa, ampla, solida, uarieq; conformata substantia liberū esse constat. Hinc per οἰσοφάγον, cibo potuiq; destinatā uiā, atq; alterū oris interiorē meatum, è uentriculo illa rerū miracula uomitari, si imis corporis partibus antea inhæserint, necessariò sequetur. Eum aūt omnino neruosum existere, & cū primis eius orificiū, ideoq; exactissimo tactus sensu præditū esse, ac leui flatu aut halitu putrido facile affici, humore etiam acri uel acido grauiter pungi, sæuissimaq; cieri mala, norūt medici. Plerosq; enim ex flatibus in uentriculo generatis, ex pituitosis, aut alioqui uitiosis humoribus, aut ex cibis in uapores ab imbecilli calore resolutis, grauissimis uideas torqueri dolorib. alios ex coaceruatis crudis succis, uel etiam uitiosis aut acribus in uentriculi ore, in syncopem aut præceps animi deliquium concidere. Quosdam etiam ex alimentorum prauitate, aut malignorum humorum qualicunque copia, ut à bile admodum corrupta, aut à pituita salsa acri, excruciat cholera morbus: in quo uomitibus & deiectionibus tanto plerunque impetu biliosa excernuntur, ut cum humoribus, multis quoq; exhaustis spiritibus, uires affatim prosternantur, sitiant ægrotantes, ac sudent, tremor cordis syncopeque succedant, interdum & mors acerbissima. His exactiore lance pensiculatis, collataque grauissimorum morborum, symptomatumque exitialium causa materiali, cùm ingentis durissimæ atque adeò acutissimæ materiei, uelut ferreę, æreæ, ligneæ, osseæ pręstigiosa uomitione, tùm etiam expul-

Oesophagus.

Orificiū uentriculi neruosum, & ualde sensile.

Ventriculi dolores.

Cholera morbus.

expulsione rei lineæ laneæque, uentriculo & eius sed
apprimè orificio ita noxiæ, ut suffocationem ple-
ue quis uereatur, si in faucium partes exquisiti
dum sensus uel pilus impegerit, nedum acicula
us (quas etiam cum periculosa uitæ lucta uel
dio ignoranter subinde deglutiri cernimus).
fecto consensu, adeoque ore uno, ob ratio-
atisque robur, hic asserendum atque procla-
m erit, dictam rerum ore egestarum conge-
præstigiatore subtili celerique dæmonio in os
ces imas, nec ultra impelli, penitiusque impin-
si, strangulationem minitantem: acie oculo-
ostrorum interim elusa, uel spiritu optico turba
eius radijs obscuratis, ne prodantur præstigiæ:
mpliciores exiguæque fidei homines expedi-
n suam illicit nassam ueterator. Aliqui uerò affe-
ab alijs insontibus, & se magis fortè pijs, ipsi-
Christo fidelioribus, eiusmodi sibi irrogatam in-
n, malumque inflictum, mendaci satanæ sugge-
imò ipsius facticia uoce ebuccinant; id quod
corám accepi auribus.

de quòd sæpenumero nihil doloris in stoma-
e acutæ, pungentis, radentisque huius sub-
rudioris expuitionem uiolentam senserint:
ri nequeat, quin in ea huiusmodi rerum co-
nsuersè acta, facile alicubi inhæreat, quæ
at continuos postea cruciatus: quemadmo
muliere quadam, quæ acum æneam deglutie-
rat, tradit Beniuenius: unde primùm nihil sensit in- *De abditis morb. causis cap. 20.*
commodi, inde cœpit eam circa uentriculum urgere
dolor satis acutus: quo dum indies magis magisq; af
fligeretur, plures cõsuluit medicos, nihil de acu uora-
ta, quę memorię penitùs exciderat, referẽs. Varię fue-
runt inde sentẽtię. alij enim ab acriore humore, alij *Ex acu deglutita, morb.*

 à uen-

à uento inter ftomachi tunicas reclufo,cęteri uerò ex malo habitu excitari hoc malum putabant. Sicque annis iam decem ex una acu,urgente dolore acerbo, miferrimam illa trahebat uitam : donec acus perforato uentriculo fe prodidit,prodijtq;.Se acum & uidiffe,& mulierem curaffe,addit Beniuenius.

Quid ego in huiufmodi cafu haud ita pridem uiderim,obferuauerim,fecerimq;,paucis fubiungam in illorum gratiam,qui me operæ precium præftitiffe iudicabunt.Mulier quædam honefta, nomine Heluuicha, infantem curatura Dufeldorpij in Martio anni fexagefimiquarti fupra fefquimillefimũ, aciculas ore retentas duas,unã magnã,alterã minorẽ : fortè quum pueri cafum uereretur,deglutijt : hærebantq; eæ aliquot horis palmã latã fub larynge cũ dolore pungente & multis anguftijs.Ad quã tandem accerfitus,ut nihil cibi aut potus prius offerretur,quã incuruo forcipe fubt.li,quẽ fine mora adferri iubebã,tentaffem: nũ retrahi poffent,mandaui.Vixdum digreffus erã, quin forbitiuncula ꝓpinaretur,qua in gulę partes inferiores paululum fupra uentriculi orificiũ illæ deprimuntur.Vbi nouo cruciatu exorto, doloreq; pungitiuo, reuocatus,iufsi cereuifiam cũ butyro & pane fecalino,noftratibus cõfueto,crafsiusq; incifo,exhiberi fatis copiofè,atq; eã decubitu erecto dormire : nox etenim erat.Sic aciculas ad uentriculi finum impelli potuiffe arbitratus fum,easque infixas uomitu has partes contrahente,altiusq; eo nifu impingente,reddi tutò per fauces nequiuiffe.Hoc modo hora tertia matutinã panis illius pondere ad uentriculũ depreffę funt. Inde eam fecundo die alui iufculis pinguibus, cereuifiaq; butyrata. Decubitus tum imperabatur in dextram,uentre libero,pulninaribus fuppofitis femori & brachio, ut minus impeditè ex uentriculo per pilorum ad inteftina defcenderent acus. Ante uefperam

quum

quum ſurgeret, eam corpus uelut in æquilibrio conſeruare, nec hinc inde inflectere uolui, ne inæquali motu alicubi in inteſtinorum anfractu figerentur aciculæ: ſed ut erecta citra ullam corporis inflexionem moderatè inambularet conſului, quò cum excrementis conuenientius in inteſtina magna ſiderent acus.

Deinde ut fæces quas primùm exoneraret, ſtudioſè in uaſe conſeruarentur, admonui. Quibus poſtero mane redditis, diſſolutiſque in aqua, apparuerunt aciculæ: altera uerò longa nonnihil erat incuruata. Ac licet ab his iam ſecura eſſet, tamen grauiter adhuc paucos dies ægrotare uidebatur, uel ex concepto metu, uel alia de cauſa: ſed breui conualuit. Iam ad inſtitutum.

Ad cuius aſſertionem quoque facit, quòd tametſi mox uel paulò longius à cibo ſubſequatur uomitus hic ludibrioſus, nihil tamen cibi uel chyli appareat mixtum: quod à me diligenti inſpectione obſeruatum eſt. Adhæc eueſtigiò ab eiuſmodi dura, acuta, multiformiq; re expulſa, qua omnino uentriculum & œſophagum lancinari, radiq;, ſi profundius quàm ex oris cauo reijceretur, oportuit, innoxiè quaſi in ijs locis illæſi comedunt. Hoc à me non ſemel circiter annum quadrageſimũ octauum ſupra milleſimum, quingenteſimũ, apud Geldrorum Arnhemiam, ubi tum ſtipendio publico medicabar, uiſum eſt: quò hominum hiſce modis à dæmonio exercitorum adducebantur plauſtra, quorum uentriculum (in quo eas res portẽtoſas ſupradictas reſediſſe neceſſe eſt, ſi ex imis corporis partibus, quod omnium propè erat iudicium, expellebantur) quum ante & poſt uomitionem ſumma diligentia uigilantiq; ſtudio in multorum conſpectu contrectarẽ, ualideq; ſurſum ac deorſum pugno, palma & digitis uario torquerẽ modo, ut ſi quid gran-

 dioris,

dioris, asperæ, acutæq; materiæ illo cõtineretur sinu, non amplius posset latêre, sed renisu in duriorem ultrò citroq; impellentẽ manus meæ, hinc etiam suam læsionem sensuræ, contrectationem se detegeret: uel nausea, ob non leuem certè eiusmodi palpitationem, uiolenter concita reijceretur: nihil prosus tamen animaduersum est unquam eo momento euomi, nec ullam à contentis putatis iniuriam sensit uentriculus. Quod omnino fieri nequiuisset, si altius quàm ex sinuoso oris hiatu prosilijsset, obiecta oculis nostris ex gre materia.

Historia memorabilis de puella dæmoniaca, quæ à Lamijs cruciari dicebatur, ubi de crucis signo nonnihil agitur.

Cap. III.

Historia admirabilis de puella dæmoniaca.

PVella uerò sedecim plus minus annos nata, ea ratione à me habita, contrectataque, post alicuius moræ intercapedinem facie obseruabatur à patre, & altero, qui his eius moribus assueuerant, uomiturire: cuius os cum mox uigilanter & defixis oculis intueri studerem, eodem inspectionis momento instratam linguæ panni lanei rudioris nigri laciniam uideo: in quam digitis incunctanter iniectis, appendices prodigiosarum rerum dictarum ex oris parte altiori, quò eas in uentriculo antea non latitasse ostenderem (id quod paulo antè ibidem latius persuadere conatus fueram) emulgere uolui. Frequenter enim prius sic propulsam fuisse uariè congestam simul materiem, narrabat parens: ostensis quoque ueritatis documentis, utpote panno rudi nigro, cui aliquot acus & aciculæ infixæ, filoque conuolutæ adhærebant, item clauorum ferreorum uetustorum fragmentis. Ad quod meis obiectum dixi oculis, attriti panni nigri laciniosum rudimentũ, uix sputo irri

to irrigatũ erat hora etiá tertia pomeridiana, post solitum quoq; prandiũ: quo tẽpore illud crudo cibo uel chylo oblitũ esse oportuit, si reddidisset uentriculus. Vt aũt aliquá opinioné, qua ex stomacho id proiectũ esse induceremur, relinqueret satanas: Quàm amarũ hoc est, inquit mox post ablationẽ puella, uoce à natura prorsus aliena, puerili & sublallante, à dæmone haud dubiè elisa, teste Augustino: qui eius lingua diabolum uti affirmat, cuius corpus intrauerit. *Lib Quæstionũ, quæst. 31.*

Atrox uerò paulo antè spectaculũ, mereq; tragicũ, aliquádiu durás in hac puella ediderat tortor ille, quo puellæ os, ut prorsus obmutiret, arctissimè cõstringi, manus atrociter cõuelli, oculos toruè intorqueri, corpus deniq; totũ horrẽdo certè cruciatu exagitari cõtuebamur: nec citra crucis consignationẽ, manus aut os aperiri posse, asserebat pater cum suo comite: à me autẽ, qualicũq; in Deũ fiducia cõtra dolosam diaboli hypocrisin, absq; illius signi impressione tandẽ diducẽbatur, restituebáturq;. Nõ quod cruci quicquá derogatum uelim: sermo enim crucis potentia Dei est, ijs qui salutem consequuntur: hæc autem non in signo, sed in CHRISTI crucifixi imitatione consistit, ut nimirũ ipsius uestigijs insistentes, nos ipsos abnegemus, & crucẽ nostram tollamus quotidie, & sequamur illum. Iudæi signũ quærunt: sed Paulus prædicat Christum cruci affixũ. Per hunc nos corroborantem omnia possumus. In huius nomine expulerunt dæmonia Apostoli. Non crucis signum timet diabolus, sed ipsam crucem, uel cruciatum aut punitionem. Proinde Christo oblatrat: Venisti ad cruciandum nos ante tempus. Et si quid picturis aut statuarijs credendum est, nusquam cruci Christi latronum cruces affingi uidemus, quarum sinistræ non terribilis insideat dæmõ. Nec interim ignoro, Arabes philosophos crucem cœlestiũ fortitudinẽ dicere, quòd eorũ forti-

1. Corinth. 1. *Sermo crucis, potẽtia Dei.* *1. Pet. 2.* *Matth. 16.* *Marc. 8.* *Luca 9.* *1. Corinth. 1.* *Philip. 4.* *Nõ crucis signum, sed ipsam crucem timet dæmõ.* *Matth. 8.*

tudo per rectitudinem angulorum & radiorum resultaret: & stellæ maximè fortes essent, quando in figura cœli quatuor obtinerent cardines. Rufinus quoque in Sacra historia narrat, crucem ab Ægyptijs sacerdotibus inter Sacras literas relatam, cuius uis portendebat salutis spem hominibus, credentibus CHRISTO Saluatori nostro. Hieronymus Demetriadem hortatur, ut crebrò signaculo crucis frontem muniat, ne locum in ea exterminator Ægypti inueniat. Et ad Eustochium, de Custodia uirginitatis: Ad omnem (inquit) actum, ad omnem incessum, manus pingat crucem. Idem Tertullianus dixerat; Ad omnem progressum atque promotum, ad omnem aditum & exitum, ad uestitum & calceatum, ad lauacra, ad mensas, ad limina & cubialia, ad sedilia, quæcunque nos conuersatio exercet, frontem signaculo terimus. Harum & aliarum huiusmodi disciplinarum, si legem expostulas Scripturarum, nulla legis traditio tibi prætenditur: auctrix consuetudo, confirmatrix, & fidei obseruatrix. Crucis etiam signo dolos dæmonum propelli, docet Athanasius. Factum quoque per Marcellum episcopum Apameiæ, crucis signaculum in aqua cum fide aspergenda, ad dæmonis ex Iouis templo comburendo expulsionem, qui aquæ uirtutem non tulit, commemorat historia Ecclesiastica Tripart. Signum iure sugillet nemo: sed eius abusus omnino accusandus est, maximè si qui crucifixo & uiuæ in eum fidei debetur honor, ad crucem referatur. Sed ad incœptam historiam redeamus.

De Corona milit.

De Humanit. uerbi.

De hac re quædam in uita D. Iustinæ.

Lib. 9. ca. 34.

Vbi deinde curationem, mali puellæ dictæ promitterem, illius puerilis uocis sono, sibi nihil rei uelle mecum esse, & me astutum esse, atque, En quàm callidos habet oculos, respondit. Percunctante præterea me, num huius calamitatis authorem

horem cognoſceret? eadem laſciuiente pueriliter uoce reſpondens, honeſtam (meo quidem iudicio) matronam eodem tempore in cuſtodia detentam ob incantationis peractæ ſuſpicionem inſimulat: quæ tamen poſtea manumiſſa, domum auehebatur liberè, unà cum matre & duabus alijs mulierculis, propter maleficij crimen illis falſo intentatum, iam integrum menſem captis. Illud quoque hic ſilentio minimè prætereundum cenſui, puellam hanc, illas panni lacinias, fila, aciculas, acus uel clauos ore nunquam reieciſſe, quàm quum à dolore qualicunque, ob incredulitatem (quòd à cauſſa naturali ex abſtruſa Dei uoluntate dolor ortus, minus agnoſceretur, ſed imputaretur maleficæ, ac ad illicita confugeretur conſilia) prius Amersfortum, proximum illius habitationi oppidum, ad ſacrificum uel templi cuſtodem (ni fallar memoria) itum eſſet, qui aquam (conſecratam opinabantur) numiſmatis Snapphani precio diuendebat, qua propinata prodigioſus hic ciebatur uomitus. Ad hæc ſiquidem ludibria maximè Deus conniuere ſolet frequenter, ubi ab ipſo & naturalibus medijs, in hominum uſum diuinitùs ordinatis, contra manifeſtum Dei mandatum, fide Christiana poſtpoſita ad ſatanam curritur, uel eius angelos: quales hi cenſentur, qui huiuſmodi aquam uel ex baptiſterio ſublatam, uel aliter impiè luſtratam, aut cereæ paſchalis thus, aut eiuſdem religionis nomine ſacratas res alias, auſu uetito nefarioque, in conceptæ de maleficio opinionis iniquæ, diaboli inſtinctu, confirmationem, lubricæ fidei hominibus offerunt. *Vnde diabolo illudēdi neruus accreſcit.* *Deut. 18. Leuit. 19. 20.*

Ob historiae superioris connexum, obiter huius pueli, & reliquorum secuta sanatio post benedictionis formulam recitatam à foeminis eo nomine captis, coniungitur. Cap. IIII.

POrrò foeminis, quarum paulo antè memini, incarceratis, ac in concilium productis, cum à Senatu Caesareo imperaretur, ut hominibus plurifariam excruciatis, ob maleficij suspicionem formulā benedicerent praescripta, nimirum, Benedico tibi in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti, in tuis bonis, sanguine & armento: eaeq; imperata facerent, egregiò sanabantur aegroti. Benedicebatur autem quilibet ab ea, quam sui tormenti genitricem suspicatur, uel daemonis aut eius ministri accusatoris Pythonis, custodia quoq; coerciti suggestione putaret. Ne lectorem interrupta historię series remoretur, turbetque, ea hic paucis prosequar, quae alioqui ad sequentis libri argumentum pertinent. Hic sanciebatur ille omnium ore tritus canon; Quae ligauit, eandem quoque soluere necesse est. Quae uerò huius sententiae sit absurditas, hoc colliges modo: Si Lamia est, suam habere cū cacodaemone cōmunionē & foedus, eiusq; ope alios uariè crudelibus colligare torturis (quae uulgi est opinio) eosdē quoq; pro suo arbitrio, ab eo suo & satanae opere, cruciatib. scilicet, soluere, ipsius daemonis ope, qua antea ligauerat, existimatur. Serua enim est & mancipiū illius, cui se pacto & stipulatione obstrinxisse creditur: ut hanc sanè nihil diuinis possé uerbis peculiariter efficere, certius fidas, quibus recitatis si aliquid uirium erit donandum, per fideles Ecclesiae ministros, piaeque monetae homines ea pronunciata, citius suum ex Dei nutu sortientur effectum: quàm per eas quę Dei societati ex professo renunciasse, bellumque uelut hostes indixisse iudicantur.

Formula benedictionū uulgò in maleficij curatione usurpata.

Quae ligauit, eandē non soluere necessariò.

Quini-

Quinimò quicquid diabolus ligat, id Christus, e-
ius Apostoli ac ministri soluerunt, imò ipsum à suo
opere deturbarunt. Peculiare hoc Christi fuit mini-
sterium, cuius nomine apparuit. Nec etiam ob qua-
lemcunque incredulitatem, satanæ uexationem in-
hibere, ipsumque fugare potuerunt discipuli: quod
[illegible] illis à Christo exprobratur. Quid ergo in e-
iusmodi dæmonum uexatione & obsidio ualebunt
[illegible]æ, Beelzebub (ut creditur) obstrictæ? Nostri
[illegible]nes, ratio & usus docent, Contrariorum esse me
dicinam. Christus cum à dæmonio uexatum cæcum
& mutum sanasset, atque à scribis & pharisæis, Beel-
zebub principis dæmoniorum præsidio dæmones
expellere diceretur, eos confutans ait: Quomodo po
test satanas satanam eijcere? Et si regnum aduersus
se diuisum fuerit, non potest stare regnum illud: &
si domus contra seipsa diuisam fuerit, non potest stare
domus illa: & si satanas insurrexerit aduersus semeti-
psum, ac diuisus est, non potest stare, sed finem habet.
Qui nõ est mecũ, cõtra me est: & qui nõ cõgregat me-
cum, spargit. Nec etiam ab impio suam gloriam, quæ
in sanandis in ipsius nomine hominibus elucet, uelle
prædicari Deum, his diuinus uates docet uerbis: Im-
pio autem dicit Deus, Quare tu enarras iusticias meas,
& assumis testamentũ meũ per os tuũ? Quũ odio ha-
bueris disciplinã, & uerba mea post te abijcias. Os tuũ
abundauit malo, & lingua tua dolũ concinnat. Hinc pa
tet, eiusmodi curatione, eas incantationis aut ma-
gicij reas esse non posse conuinci, & canonẽ eneruę
[illegible]stere. Eleganter dixit Origenes: Magi nesciunt
benedicere, quia dęmones nesciũt benefacere. Quòd
autẽ sanetur, non alia profectò fit ratione, quàm, quũ
hæc corpora Dei permissu, ob incredulitatẽ exercue-
rit diabolus, in hac ut afflictos, & astantes, & quibus
inusitatum id malum innotuit, tum demum magistra
tum,

Matth. 12. Marc. 3. Lucæ 11.

In nomine dæmonu nihil boni fit.

Ab impio suã non uult Deus prædicari gloriam. Psal 49.

tum, confirmaret, non coactè, sed ultrò ac suapte spōte cedit: licet se compelli simulet, quò magis fallat, illaqueetque: atque indubitatius eo modo credatur, illas mulierculas benedictionis uerba recitátes, quan quam innocentes, esse tamen sagas: & alios fide uacillantes, spirantesque, uindictam suis technis irretiat: ac sententiæ inconsideratæ reum magistratum, in car nificinam insontium feminarum, & punitionem, uoracesque flammas inuitet. ita enim suarum rerū pro uiribus satagit, ut ab initio in ueritate nō stetit: quicquid loquitur & agit, mendacium est, uel falsitatis fermento consperſum: quum optima agere & loqui uidetur, homicidia struit, & mendacia architectatur, ut animas illaqueet & perdat, homicida ab initio. Destitit itaque in his ægrótis à læsione, quam ipse intulit.

De materie uaria ac dura, Pauli Grillandi sententia. Cap. V.

Tractatuum uolumine 10. de Sortilegiis.

HVc quum faciat singulare D. Pauli Grillandi, iurisconsulti clarissimi, iudicium, id asscribendum duxi. Aliàs uidi (ait) sæpenumero, quòd maleficio infecti, ubi liberationis remedium usurparunt, frequenter ex ore euomerēt, uel per secessum exonerarent acus, capillos, ferramenta, clauos, plumas, sulphur, lapides, & res demum tales, quas maleficio læsum uorare potuisse, erat impossibile: non solùm integras, sed nec fractas, nec minutè in frusta concisas. Vnde quid mirandum uidetur. Sed dic, ut quidam censuerunt, satanam ad maiorem hominum deceptionē facere dictas apparere species extraneas in resolutione facturæ, ut res miranda magis uideatur: quandoquidem inspiciuntur & considerantur ea esse talis naturæ, formæ & qualitatis, ut impossibile fuerit talia potuisse ingredi in corpus maleficio læsi

pe

per aliquam partem naturaliter: sed in rei ueritate non sunt species naturales. Et quòd uerum sit, hinc apparet, quia illa eijciuntur per uomitum uel secessum: atque ita inter materias illas liquidas apparent à principio, cum primùm è corpore emittuntur. at si seruaueris illas materies biduum aut triduum, aut dies quinque, quemadmodum ego aliàs studiosè seruari feci, uidebis omnia ea liquefacta penitùs, & ipsarum formas perijsse totas. Quòd si naturalia essent, profectò in sua priori siue primæua forma remanerent, nec possent per aliquos liquores aut humiditates corrumpi, maximè ferrum & lapides, propter eorum naturalem duritiem: ut manifestum est omnibus. Quidam alij dixerunt, dæmones, ut res miranda uideatur, tunc temporis, quando maleficio affectus irritatur ad uomitum, uel ad uentris opus, uelocissimè & inuisibiliter afferre ibi species illas siue materias, de quibus suprà, ueras & naturales, quas aliunde acceptas eò attulerant. Sed nota, licet dæmon potentia sua naturali hoc quidem posset, & tam dextro modo illas inserere in uomitu & stercore maleficio agitati, ut nullus hominum aduerteret: prior tamen opinio magis mihi placet, esse scilicet apparentes species sub illis formis non naturales. & quòd hoc uerũ sit, apparet ex ratione prædicta: quia communiter non durant sub illa forma, sed breui tempore in illos resoluuntur liquores, cum quibus mixtæ prodierant: uti ego frequenter uidi, & manibus proprijs contrectaui, quæ à principio (ut dixi) apparebant ueræ & naturales, & retinebant in se nescio quid duri: tamen breui tempore, ut dictum est, resoluebantur & peribant. Hæc Grillandus. Acuum quoque, ossium, capillorum, & id genus reliquorum reiectionem per os, techmas esse, sentit Cardanus.

Dura materies uomitu eiecta liquescit.

Hæc mea est sententia, quã magis esse probabilẽ, multis demonstro argumentis, nec ita quiuis humor in tantã potest cõcrescere duritiem.

Lib. 15. de Variet. cap. 80.

Histo-

Historiæ dæmoniacorum, qui à Lamijs affligi credebantur.

Cap. VI.

De Abditis morb. causis cap. 8.

Maleficio læsa mulier clauos & acus uomuit.

ACcidisse suis temporibus nouum & admirandum morbi genus, tradit Antonius Beniuenius. Mulier sextum decimum agens annum, ab ima uentris parte dolore exorto côuellebatur manibus. Cumque in horrendum clamorem erumperet, intumescebat ilicò totus uenter, adeò ut uterum crederes gestasse octo menses: & uoce exhausta, subitò per totum cubile hinc inde reiectans sese, & plantas interdũ ceruici cônectens resiliebat in pedes, iterum procidens ac exiliens, isthuc ipsum identidem factitabat, quoad paulatim ad se reuersa, quoquo modo recrearetur. Interrogata quid egisset, penitùs ignorabat. Nos uerò eiusmodi morbi causas inquirentes, arbitrati sumus hoc malũ ex matricis suffocatiõe, & uaporib. malis sursum elatis, ac subinde cor & cerebrum ferientibus, prouenire. Sed quùm medicamẽtis nihil promoueretur, ea ferocior facta, ac toruis oculis circumspiciens, tandem prorupit in uomitum, quo longiores & recuruos clauos, æneasq; acus, unà cum cera & capillis cõglomeratis reiecit: & nouissimè ex ientaculo frustum tantæ magnitudinis, quale integrum nullius deglutijssent fauces. Cumq; idipsum sæpius etiam uidente me factitasset, teneri eã arbitratus sum spiritu malo: qui dũ hæc ageret, spectantiũ oculos perstringeret. Quare ecclesiasticis medicis cõmendata, manifestiorib. deinde signis & argumẽtis rẽ cõprobauit. Nã & nos eã uaticinantẽ audiuimus, & ea prætérea agentem uidimus, quæ omnem morbi uim supergressa, humanũ etiã captũ excederẽt. Hucusq; Beniuenius. Hęc omnia certè in corpore nõ fuêre, sed diaboli oculos spectatorũ effascinãtis, ne huius materiæ in os impulsio animaduerteretur, pręstigijs & celeritate

in os

in os solū illata sunt, & tanquā uomitu mox eiecta. Id œsophagi huic materiei imparis angustia, illæsus post uomitum uentriculus, & ante uomitum (ut suprà dictum est) uentriculi robur testantur: quæ profectò minimè erant expectanda ex acie, & durissimæ substantiæ inæqualitate. Si ea eructauit uētriculus, quādo usq; adeò insensibiliter ingesta sunt, aut unde tam innoxiè reuomuntur, potissimùm ore uentriculi ita sensili, ut uel pauco humore acri extremè affligatur?

Meinero Clatsio, nobili in arce Bontenbrouch, sita in ducatu Iuliacensi, famulus erat Guilielmus nomine. hic ante annos quatuordecim à dæmonio exagitatus, primùm habebatur ægrotus, sibiq; ex diaboli instinctu confessionariū expetiuit pastorem in Gerad Bartholomæum Panen, qui suam in curando maleficio locare solet operam: quare etiam in dæmoniacæ fabulæ scenam requisitus, non omnino κωφὸν πρόσωπον agere potuit. Huic dæmoniaco cū ad faciei etiā liuorē, intumesceret guttur, eumq; suffocatum iri timeretur, ad orationem confugit Iudith Clatsij coniunx, pia matrona, cum reliqua familia. inde præter reliquas quisquilias ex Guilielmi ore extrahitur anterius opilionis subligaculum, filices, eorumque fragmenta, filorum sphærulæ, puellarum capillitium, acus, lacinia panni subditicij ex pueri ueste, pauonis penna, quam ante ocliduum ex pauonis cauda Guilielmus adhuc sanus euulserat. Rogatus mali huius causam: respondit, circa Camphusium obuiam se habuisse ignotam † mulierem, quæ in faciem illi inspirasset: atq; hinc quicquid id esset calamitatis, inuectum esse. Restitutus uerò, negauit hoc ita accidisse: sed à dæmone inductum se fuisse, ut hęc diceret, confessus est. addiditque, eas prodigiosas materies non in suo fuisse corpore: sed cum una spectaretur, alteram continuò à diabolo faucibus fuisse ingestam. Aliàs nummosos sibi loculos

† Hic fortè mulier agebat falsò maleficij suspecta, cui ijs technis notam hanc grauiorem inurere conatus est diabolus, ut manibus iniectis illa ad supplicium raperetur.

culos à dæmone donatos esse lætabatur, eosque in lecti stramine repositos esse. Quæsiti uerò, inanes sunt inuenti. Non absimile est quod in Francisci uita legitur, cum is eiusque socius turgidos inuenirent loculos, Franciscus uerò dæmonis præstigias, tentationesque animaduerteret, eosque propterea auersaretur, pecuniam exemptam pauperibus dari uoluit eius comes: eoque loculos consensu Francisci arripiēte, in manibus serpens apparuit, mox euanescens. Postea uisum est, musculum animalculum ex ore Guilielmi excurrere: quare euestigiò sub lectū se deiecit, questus musculum fuga sibi excidisse: quem lectum repetens, se reperisse narrauit. Sæpius inde uim sibi inferre uelle uidebatur, fugamque aliquoties adornare: quapropter quum semel in porcino sterquilinio inuentus, extractusq; arctiori coerceretur custodia, tam firmiter eius occludebantur oculi, ut nulla ui horum cilia possent diduci, distrahiúe. Accedens tādem maxima natu filia Clatsij Geertrudis, iam annum agens undecimum, hortatur eum, ut apud Deum uisus restitutionem exoraret. Vt autem pro ipso puella oraret, eandem ille rogat. Quæ Deum implorans, illius oculos inde cum magna omnium admiratione aperit. Sæpius ad hæc illum diabolus admonuit, ne heram multa de Deo effutientem, uel alios audiret: à quo semel mortuo, quemadmodum frequenter in publicis audiuisset concionibus, nequiret iuuari. Cum etiam hic aliàs ancillam culinariam impudentius attrectaret, atque suo hinc nomine nuncupatus redargueretur: horrenda raucaque uoce respondit, se non Guilielmum, sed Beelzebub nominari. Putas'ne ergo nos te ueriturasʻ? ait hera. Cui enim nos fidimus, te infinitis superat modis. Quapropter Clatsius zelo impulsus, undecimum Lucæ caput (ubi eiecti uirtute Christi dæmonis muti, & Beelzebub principis dæmonio-

Fol. 24.

In illius uitā non est diabolo permissa potestas.

Ex ore infantium & lactentium perfecisti laudē. Psal. 8.

moniorum fit mentio) præsente familia, attentè legit, ac in Christi nomine sathaná cedere iussit. Tandem energumenus hic uelut in animi deliquium lapsus, sedatè tota nocte iacuit ad horam usque matutinam: qua recreatus iusculo, ad parentes auehebatur sanus prius, actis hero heræque gratijs, imprecatus quoque illis Dei remunerationem ob passam iacturam. In itinere autem loco plano euertebantur bigæ, nihilque postea dęmoniacæ uexationis sensit unquá. Duxit interim uxorem, prolemque sustulit, & adhuc superest, ac uescitur aura æthera.

Eiusdem argumenti historiæ.

Cap. VII.

QVæstoris filius Morsæ aduersa nonnihil afflictus ualetudine, eam credidit inductam à muliercula, cui herbarum plenum corbem in porcorum pasturam attulisset: quod hæc gratias agens, ipsius presʃisset humerum. Vnde territus eo tempore puer, cœpit paulatim, etiam animo deiecto, peius habere. Hinc trica fœminei capillitij nigri & cinerei sicca, citra alterius materiæ admixtionem, excerni uisa est. Tandem admiranda magis, puta setas porcorum, pelli etiamnum inhærẽtes, ita siccas aluo deponebat, ut papyro conseruarentur, interdum similia cum excrementis deijcebat. His ludibrijs circiter medium fatigabatur annum: quæ, dein pedetentim, ut cœperunt, euanuêre. Nec dubium est, ea ob parentum & adolescentis incredulitatem fuisse permissa: quòd quum hic secundum naturæ ordinem nonnihil morbo grauari conspiceretur, eum non in naturæ uitium, aut Dei uoluntatem, sed in mulierculæ impresʃionẽ retulerunt. Eam itaque delusionem diabolo, quibus explicatum est modis permisit Deus, donec fortasʃis resipuêre.

Noui item cuiusdá uiri consularis coniugẽ, cuius

Arena per aluum mulieris reddita. aluus sæpenumero arenam reddere uidebatur, diabolo colludente, conniuenteque Deo: quòd ægrota ad illicita maleficorum diuinorumque auxilia *Deut. 18.* *Leuit. 19. 20.* confugisset, contra diuinæ Maiestatis edictum, impias horum hominum actiones comprobans. Cui certam polliceri opem cum Dei gratia, si imperata faceret, audebam. Morbum siquidem, quo afficiebatur, ex naturali causa ortum esse iudicabam: at arenæ deiectione, quòd incredula ad uetitum declinasset consilium, eam à satana ludificari, dictabat animus. Frequenter etenim hoc usuuenire uidemus, ut quum à naturali quis infirmetur causa, Deique (qui naturalium rerum usum docuit, atque eum nos affectare & inquirere uoluit) potentiæ diffisus, uoluntatique immorigerus, ad dæmonij clientelam consulturus quũ Saule accurrat uoluntariè, in reprobum tradatur sensum, ludicrisq; maligni obijciatur illudendus.

Commemorat Cardanus, probum quendam rusticum & amicum, qui facilius decipi poterat, quàm *De Variet. rerum lib. 15.* decipere, sic ipsi narrasse, quòd morbo incognito plures laborarit annos: quo tempore excantationibus sæpius uitrum, clauos, & capillos euomuisset: & quanquam demum restitutus fuisset, tamen in eum diem quo hæc referret, sentire se in uentre asseuerabat maximam uitri confracti congeriem, sonumque non leuem, quasi quis saccum uitri fragmentis plenum concuteret, à quo non parum uexaretur: tum uerò sin- *Rusticus horarũ ictus in corde sentiẽs.* gulis octodecim noctibus septima hora, etiamsi horarum numerum non obseruaret, totidem ictus annis octodecim, quibus iam sanatus fuerat, in corde maxima cum molestia perferre. Quis in eo organo, diaboli ludibrijs ob simplicitatem apto, non uidet dæmonis actus, præstigias & uexationes priores & posteriores.

De pueris dæmoniacis. Cap. VIII.

AMsterdamo, quod Hollandiæ emporium est maritimum, eiusmodi historia scripta est amplissimo uiro D. Hadriano Nicolai, apud Geldros Cancellario: decimooctauo Martij anni sexagesimi sexti supra sesquimillesimum, elapsis octo aut decem septimanis cœperunt in hac ciuitate horrendo modo torqueri pueri circiter triginta, ueluti mania aut furore subito correpti, & in terram prostrati, cum intermissione tamen, durabatque hic cruciatus horam integram uel dimidiam. Inde surgentes, nullius prorsus meminêre tormenti aut rerum tum actarum; uerùm se solummodo dormijsse putabant. Consulti ibi medici ob morbum creditum naturalem, nihil effecêre. Postea ob maleficij suspicionem, ad eiusdem curatores itum est, qui suis deprecationibus uarijsque alijs eius amoliendi rationibus tantundem promouere. Tandem quòd à dæmonio obsideri crederentur, ab exorcistis non paucis rogatum est consilium, quòd ignoranter multa ingenij captum & ætatem superantia effarentur pueri. Illi primum suo more legerunt, coniurarunt, & reliquam suam armaturam aduersus dæmonum insultum usurparunt, uerùm nullo successu. Dum lectiones adhiberentur, acus plurimas uomitu reiecêre pueri, aciculas quoq;, digitalia, panni lacinias, ollarum frusta, uitra, crines & id genus alia: nulla autem hinc subsequuta est integra curatio. Recurrit etenim hoc malum aliquoties, exhorrescentibus interim ijs qui astant ob rei incredibile spectaculum. Aliorum relatu uera hæc esse scio. Hic paucis meam subijcere sententiam placuit, nimirum quòd ad legitima non confugeretur consilia, Deum permisisse diabolo perstringere astantium oculos huiuscemodi materiebus ore proiectis, quæ in corpore neutiquam

fuêre, nec per arctas puerorum fauces, nec angustum œsophagi meatum aut intrò ferri aut foris propelli à dæmone potuêre: qui tamen horrendum hoc spectaculum oculis omnium obiecit in tam celebri loco, ut maleficij aut incãtationis nõ modò suspicionẽ uel inueheret uel augeret, sed magis mulieres insontes eius reas statueret, propterea ignis holocausto postea absumendas, ne innoxij sanguinis fusio negligeretur: atque ut maleficij credulitas impia altiores in animis mortalium radices ageret, & rumor hic ex loci celebritate longius latiusque disseminaretur. Sic non temerè, sed cum multo fœnore sibi huiuscemodi tragœdiæ finem aliquam decernit ueterator ille. Permittit uerò Deus frequenter tale crucis exercitium, ut probetur fidei nostræ firmitas: interim ne insontibus pueris nocumentum aliquod à dæmone accederet, sedulò cauit. Cæterùm genuinam mali eiuscemodi fugãdi rationẽ circiter Quinti libri finẽ cõperies.

De quodam, cui uiuo exectus clauus, & post mortem cultri, lignum, ferramenta.

Cap. IX.

CÆterùm illud quod à Christi natiuitate, anno millesimo quingentesimo tricesimonono, in quodam Eistettensis episcopatus pago Fugenstal, accidisse perhibet multijugæ lectionis uir IOANNES LANGIVS, illustrissimorum Principum Platinorum Rheni medicus doctissimus, omnem superaret fidem, nisi oculati spectatæ fidei testes adhuc superessent. In hoc pago Vlricus Neusesser agricola, cum crudelibus dolorum tormentis circa alterum hypochondrium conficeretur, subitò clauum ferreum sub illæsa cute manu apprehendit, quem chirurgus illic balneator nouacula exciderat: nec tamen cessarunt dolores, sed indies magis incrudescebant. Quapropter cũ nec aliud doloris remediũ fore miser, quàm

Lib. 1. Epist. 38.

Clauus ferreus sub illæsa cute latens, & excisus.

quàm mortem, suspicaretur, arrepto cultello, sibi guttur abscidit. Itaq; dum tertio die ad sepulchrum mortuus efferretur, aderant tum Eucharius Rosenbader ex Vueissemburg, Noricorum oppido, ac Ioannes ab Ettenstet balneator, qui astante magna hominum frequentia, demortui agricolæ uentriculum inciderunt, in quo lignum teres & oblongum, quatuor ex chalybe cultros, partim acutos, partim instar serræ dentatos, ac duo ferramenta aspera repererunt, quorum singula spithami longitudinem excedebant: aderat & capillorum instar globi inuolucrum. Sed quid potissimum hic admiraberis? an quomodo tot & tanta ferramenta in uentriculi cauitate cõtineri potuerint: an qua arte sint ingesta? Certè non alia, quàm dæmonis astu, & dolo. Hæc Langius.

Lignum & cultri in uentriculo inuenti.

Vlrico etiamnum superstite non ea in uentriculo hæsisse, ut nec clauum sub illæsa cute in carne ante sectionem uerè impactum fuisse, ausim dicere. Enimuerò cum illis locis ex mala intemperie, aut humorum acrium affluxu, uel flatuum copia, huiusmodi poterat prouenisse dolor, qualẽ in iliaco & colico affectu experimur: & constanti opinione sinistra de maleficio iam fortassis ægrotus, uel astantes, uel utrique ducerentur, dæmonis, uel illius clientelæ, magis ueriti uoluntatem malignam, permissasq; uires, quàm Dei patrocinio & incomparabili potentiæ fisi: diabolo traditi sunt illudendi, ut in carnis, antea nonnihil duræ & tensæ uel à materia, uel flatu, uel dæmonis astu ita apparentis, sectione clauum, & in aperiendo stomacho reliqua hæc rerum monstra ingesserit, præstrictis secantium oculis, quo id in cuius finem hanc instituerat tragœdiam, nempe incredulitatem, stabiliret: ubi scilicet in rebus aduersis, Deo relicto, eiusque medijs ex gratia donatis ab eo qui languoribus nostris uerè mederi potest, pfidi, satanã nimiũ in corpus hominis,

Dei scilicet creaturæ, ad ipsius similitudinem formatæ, posse concedimus, extra eius potestatem in mutanda rerum natura, aut materia aliqua duriori & acuta, certam meatuũ per quos inferri oporteret, proportionem exuperante, illæsè & insensibiliter penitius ingerenda, impellendaúe: cum tamen œsophagum & fauces uel quamcunque aliam partem latius diducere & extendere nequeat dæmon, quocunque suo artificio, quàm ex prima creatione ferant: quemadmodum aliàs fusius ostendi. Si uerò clauum ferreum ante sectionem in parte latuisse affecta urgeas, quando tam insensibiliter cedo impressus fuit, citra cutis uel carnis læsionem? quur etiam execto clauo cruciatum, ut putabatur, excitante, non desijt in altero hypochondrio dolor? sublata enim causa tollitur effectus, qui canon physicis est celebratissimus: & quæ post mortem sectione in uentriculo inuenta fuêre, ea inter secandum, citra controuersiam, à dæmone erant inuecta. At dissidij seminarium hoc modo à diabolo spargitur, ubi eo nomine alios maleficij irrogati reos confestim incusamus: quos adminiculo dæmonis illud machinatos esse credere malumus, quanquã insontes reuerà existant.

Religiosæ uirgines dæmoniacæ, quæ Lamiarum maleficio exagitari credebantur.

Cap. X.

Dæmoniacarum uirginum Vuerteti occlusarum historia horrenda.

ADmirabilis & horrifica fuit uexatio quarundam monialium, occlusarum Vuerteti in comitatu Hornensi, exercitarũ à dæmonijs. Initia autem eiusmodi dedisse paupercula̋ feminam narrant, quæ in quadragesima salis libras tres (quartam uulgus nostras uocat) mutuò à uirginib. acceperat, fereque duplum circa Paschæ solennitatem restituit. Hinc in dormitorio inueniebátur sphærulæ candidæ

uelut

uelut incrustata saccaro semina, at gustu salsæ, quæ tamen non edebantur: nec quomodo peruenissent eò, sciebatur. Postea eodem in loco obseruabatur incessus rei ingemiscentis, uelut hominis ægroti: audiebatur item quandoque uox, plerasque uirgines ut surgerent, & ad ignem secum accederent, se ægrotam esse, commonefaciens: ubi porrò surrexissent, morbidam sororem inuisuræ, nihil inueniebant. Si quando etiá hæin arrepta matula meiere tentarét, ea uiolenter erepta, lotio conspurcabát lectum. Aliquoties pedibus è lecto ad passus aliquot subtrahebantur, atque adeò *sub* plantis titillabantur, ut præ nimio risu morituras se uererentur. Quibusdá carnis particulæ euellebantur: plerisque in aduersam partem prorsus intorquebantur tibiæ, brachia & facies. Quædam sic excarnificatæ, licet ad dies quinquaginta duos nihil præter raparum ius citra panem sorpsissent: attamen atri liquoris, uelut atraméti scriptorij multa uomitu reijciebatur copia: quæ tá ferebatur amara & acris, ut etiá pelliculá ex ore abraderet: nec ullũ effingi poterat conditum, quo afficerentur. Aliquæ supra hominis caput euehebátur, & uicissim deijciebátur. Cũ ægrotas tũc sedatas lætasq;, recreaturi circiter tredecim numero amici simul monasteriũ aliàs ingrederétur, illę è mésa deorsum citra uocé & intellectũ dilabebátur, nónullę *inuersis* tibijs & brachijs táquá mortuæ iacebát. Vna *in altũ* sustollebatur, & quanquá manib, iniectis obluctarétur asiſtétes, tamé supra eorũ caput abripiebatur: eoq; denuò præcipitabatur modo, ut haberetur mortua. Postea ad se tanquá è somno rediens, è nosodochio in monasteriũ progreditur illæsa. Nonnullæ incedebant tibiarum extremitatibus innixæ, uelut *á-υιδαι*, citra pedum usum, qui uidebantur trahi tanquá ligamentis nimium laxatis, in sacculo penduli. Arbores quoque conscendebant ut feles, ab ijsque

proserpebant, nulla corporis immutatione. Contigit item, ut cœnobij præfectæ (quam matrem uocant) in eius ambitu colloquenti cum generosa & insignis pietatis domina Margareta comitissa Burensi (cuius in iustorum resurrectione meminerit misericordiarum pater) ex fœmore erueretur caro: illaq; præ dolore exclamans, in lecto deponebatur. Vulnus autem partim liuebat, partim nigricabat: sed curabatur. Accidit quoque, cum duæ ex hoc læsarum numero uirgines simul considerent ridentes & exhilaratæ, mutuoque colloquerentur de fele nigra in dormitorio corbi inclusa à matrona, quam in oppido commorantem nominabant: collatione uerò clàm obseruata à tertia uirgine sana, corbis ab hac, & præfecta cum duabus aut tribus uirginibus inquiritur, aperiturque, unde felis exiliens aufugit. Ea hinc notata mulier, tanquam maleficij rea in carceres conijcitur, cum septem deinde alijs, inter quas senior numerabatur matrona: cui uicini & pauperes testimonium, eam fuisse usque adeò misericordem & in egenos profusam, ut ipsa etiam indiguerit, perhibebant. Hæc eadem quæstionibus à tortore subiecta, nullis unquam tormentis ad sceleris confessionem adigi potuit. Tandem ubi ex more uictum offerret Burchgrauius, se infirmiorem esse quàm ut cibum admitteret, ait: at se potum solummodo desiderare, quo à Burchgrauio mox subministrato, ipsius uestem illa apprehendens, eiusque innixa femori expirabat. Alia quoque rerum miracula hic uisa sunt: durauitque ea carnificina ad annos tres manifesta, quam postea celarunt.

Margareta comitissa Burensis pia.

Eas uerò uirgines satanam obsedisse, dubitandum minimè: qui ludificandi occasionem sibi commodè porrectam ratus ex sale à muliercula reddito, credulis uirginibus maleficij opinionem inijcere, & insonti femi-

ti feminæ insanabile inurere cauterium studuit. quapropter formam sparsit granorum quasi saccharo obductorum, ut ad eorum gustationem pellicerentur uirgines: salsedinem autem indidit, ut suspicionem de ea quæ salem restituerat, citius ingereret. Nec defuit euentus. Concessit porrò Deus eam diuexandi potestatem, uel ut tentarentur uirgines, uel castigarentur, uel ob earum incredulitatem. Lubricæ fidei notæ fuerunt, quòd non ad Dei uoluntatem, sed in feminas cruciatuum causas retulerunt. Hinc quoque sathanicum illud duarum uirginum concilium ab astuto fuit institutum diabolo, qui mendaces earum rexit uoces, ut innocenti matronæ maleficij stigma imprimeretur, carceresque tormenta & cædes promouerentur. Si quoque felis fuerit uera, eam dæmonium hauddubiè eò inuexit: atqui ut dæmonem assumpto felis simulachro, fuisse credam, potius inducor. Vides etiam constitutos illi præcise lædendi limites, ut ex alta illa euectione & præcipiti deiectione, etiamsi una mortua uideretur, nihil tamen læsionis senserit; sed uelut è somno experrecta, abierit.

Non absimile fuit, quod uirginibus Brigittæ strictis legibus inauguratis, in cœnobio non procul à Xantis dissito olim usuuenit, quæ miris quoque modis diuexabantur, plerunque exilientes, nonnunquam balatum uocesque elidentes horrendas: urgebantur interdum ex designatis in templo sedibus, ubi & capitis uelamen quandoque abripiebatur: fauces his etiam, ne cibum admitterent, nonnunquam præcludebantur. Perstitit uaria & dira ea calamitas in plerisque ad decennium. Tragœdiæ causa imputabatur uirgini, iuuenis amore aliquando sauciæ, quem ea affinitate non dignarentur huius puellæ parentes. Idcirco huic in extremo mœrore positæ, dæmon ac- *Brigittæ sacra uirgines dæmoniacæ.*

cita iuuenis illius effigie, se obijcit, eam in uotum illud monasticum cogens: quæ dicto audiens, se cancellis constringi patitur. Inclusa, uelut furore percita, omnibus horrendum plurifariam exhibuit spectaculum: quod quidem malum uelut contagio in multas proserpsit uirgines: quæ ob propriam illius confessionem, ipsam uniuersæ eiusmodi miseriæ genitricem fuisse, certò crediderunt. Ex ea deinde capta, alioqui euecta, prolem bis sustulit carceris custos: ac tandem manumissam, à maleficij opinione inculpatam uixisse arbitror. Delusio fuit merè diabolica, qua illa decepta, se ea fecisse confiteretur, quæ peculiaria ipsius satanæ erant opera. At in quem finem ea fuerint à Deo permissa, sequenti intelligetur Libro: ubi omnibus imitanda harum uirginum proponetur curatio.

Ex eo obsessa loquebatur diabolus: sic opus diaboli, suum esse confitebatur.

Moniales in Hessi monte Neomagij, dæmonium aliquot annos infestasse audio, quod dormitorium noctu uelut cum turbine ingressum, testudine citharaque tam uidebatur ludere suauiter, ut ad choreas temerè induci potuissent uirgines: inde canis instar in unius N. lectum insiliebat, in quam muti peccati, quod uocant, cadebat suspicio. Similia multa & longè grauiora in eodem accidêre cœnobio, uiuente patre Paulo: quæ ut ab illis celantur, ita à me aperiri minimè decuit. Noui aliud item non ignobile collegium in Coloniensis prouinciæ limitibus, ubi ante annos octo dæmon canis specie interdiu procurrens, conscendensque sub interiori religiosarum uirginum indumento, spurcæ uelitationis indicia exteriore uestium motu ostendere uidebatur.

Moniales Neomagij à diabolo infestatæ.

Vexatio

Vexatio diabolica in monasterio Kentorpio, relata ad Lamias. Cap. XI.

HVc pertinent nobilium aliarumque uirginum in cœnobio Kentorpio prope ueterem Marcam, in Marchiæ comitatu iuxta Hammonem inclusarum, monstrosæ omnifariæque conuulsiones, à dæmonibus excitatæ, discriptæque Libro primo, Capite undecimo. Fœdissimum uerò illæ halitum ore spirabant in ipso, & paulo post ipsum paroxysmum: qui aliàs semel interdiu, aliquando sæpius inuadebat, aliquoties in horas aliquot multas protrahebatur. In accessione mali quædam conuulsæ, intelligentes erant, audiebant, astantes etiam internoscere se pleræque postea affirmabant. Nam in accessione propter spiritualiũ partium & linguæ conuulsiones, loqui minus poterant. Istæ non æquè ferociter torquebantur, neq; uno modo, sed aliæ alijs mitius. Sed hoc commune propè omnibus erat, ut cùm ex ijs una agitaretur, cęteræ quoque in seiunctis etiam cubiculis correptæ, solum tumultuantis strepitũ audientes, simili miserrimo modo uexarentur.

Vt porrò calamitatis huius origo & incrementum, dehinc tragicus fabulæ actus extremus, quem solum in durissimo hoc spectaculo affectauit ueteratorius ille homicida, innotescant, cautiusque aliàs maliciosis diaboli conatibus in raris illis horrendisq; uexationibus obuiam eatur, quæ ex ore unius senioris & cordatæ uirginis, huic cœtui consecratæ, & omnium primùm tam duriter afflictæ, exceperim diligenti inquisitione, paucis bona fide narrabo. Hæc Anna Lemgou dicta, quum primum ex sinistro doleret hypochondrio, epilepsiaque correpta putaretur, ad monasterium Nonhertic in primis religionis ergò ablegabatur, ubi ex D. Cornelij caluaria bibit: unde

unde eam melius habuisse, falsò dicebatur à monialibus.

Postea ubi hæc grauius cœpisset exagitari, aliæq; item puellæ, ad ariolum itum est. is opinionem ingessit de Elsa Kamensi coctrice, cunctas nimirum maleficio ab ea læsas esse. Hinc neruum sortitus diabolus, non solum eas multifarijs conuulsionum generibus torquere incipit, sed incitare quoque ut se mutuò & alios morderent, cęderentque, subueherentur item & deijcerentur citra noxam, sicut plumæ sibi uisæ, unde etiam non suæ potestatis se esse sentirent. Si autem à percusione uel quacunque alia uiolentia inhiberentur, cor afficiebatur grauiter: at suæ libertati relictæ, etiamsi seipsas lædere, concutere aut mordere uiderentur, nihil inde sentiebant mali: at in proprium sæuire corpus, necessarium esse imaginabantur. Si quando Anna in paroxysmo loqueretur, fiebat id quasi altero inspirante & expirante: ipsa interim seipsam dum loqueretur intelligebat, sed finito sermone penitus menti exciderant prolata uerba: uerùm si ea ab alijs illi repeterentur, tum quidem se dixisse meminerat, sed pudore suffusa tacuisse maluisset. Quandocunque etiam orationi se dederet, eam cum attentione prosequi, aut mouere huc linguam minimè ualuit, à maligno turbata. At si preculas suas horarias, quas uocant, sine mente obmurmuraret, tantum abest ut tum prępediretur, quòd etiam inde leuius habere recreariq́ue uideretur. Nequiuit insuper ulli rei uel bonæ uel malæ seriò attendere, tanquam mente stupida, sine sensu, discretione & iudicio. Si etiam pius aliquis suoq; Deo ex animo deuotus, eam alloqueretur, tum quasi à diabolo puniri uidebatur. Si quando autem huic loquerentur aliæ fœminæ de rebus suis ludicris, mirè ijs afficiebatur, leuabaturque. Hæc deinde quum exorcisaretur, incredibilem sanguinis

guinis copiam uidebatur fundere per os, unde nihil mali tunc temporis sensit. Omnibus uerò illis uirginibus ita à dæmonio affectis, is erat cum dolore inæqualiter serpente sensus sub pedum plantis, quasi aqua illas calida combusisset. Quanquam etiam uariè torquerentur, cunctis tamen æquè uigebat appetitus & nutritio. Ex iunioribus mentis impotibus frequenter & multum loquebatur dæmon: quibus se etiam forma nigra obijciebat in specie felis nigræ, uel Elsæ Kamensis, aut eius matris uel fratris, ut ab ijs omnes tam crudeliter exerceri, crederetur perperam. Vbi postremò Anna firmiter animo constituisset, non redire in monasterium, unde parentum ductu cesserat, sed suo Deo extra illud saniori iudicio piè inseruire, desijt calamitas: si uerò solummodo à collegij præfecta ad eam epistola mitteretur, toto horrebat corpore, quasi relapsura. Postea autem uiro nupsit, citra nullum eiusmodi noxæ sensum.

Affirmabat adhæc, Elsam Kamensem eodem morbo, uelut epileptico, quo aliæ, excruciatam fuisse, loquutam similiter sine sensu: quapropter eam sibijpsi hoc malum consciuisse, ne alijs maleficium inuexisse putaretur, dicebãt moniales. Hinc omnes à dęmonib. afflictę, sua tormenta nec Dei uoluntati subijciebant, nec diabolo imputabant: sed ad Elsæ Kamensis, in cœnobio coctricis, maleficas artes uno ore & consensu ex arioli indicio referebant: quæ quidem capta, tragicum hoc spectaculum à se editum fuisse fatebatur primùm, uenenata mixtione: moritura autem, nihil unquam uirulenti à se alicui propinatum fuisse: sed quicquid esset mali, se mente & mala imprecatione effecisse confessa est. Num uerò hoc ita fieri potuerit, paulo pòst explicabitur. Vide lib. 6. cap. 10.

Ab eius & matris exustione tanquam suæ potestatis iam neruum adeptus satanas, oppidi proximi ciui-

bus

Dæmoniaci ciues Hammonenses.

bus non paucis uario cruciamentorum genere insultat: è quorum numero quinque, ubi ecclesiastes Carolus Gallus in suum acciuisset cubiculum, ex Sacris literis eos aduersus satanæ ludibria instructurus, muniturusq;: atque hi Decem præcepta, Symbolum Apostolorum, & orationem Dominicam recitassent, hinc alter alterius nomen inquirit, mutuoq; ludicrũ nimis indicat, primo Libro inter ficticia dæmonũ nomina expressum. atq; unus ecclesiasten irridẽs, in hęc erumpit uerba: Quid nunc facturi sumus? expellere nos conatur pastor? Respõdit alter: Se uelle in hirco nigro equitare, ad quandã mulierem non ita seiunctẽ habitantem, quam etiam nominabat, se gratum illi fore hospitem iactans: ut maleficæ artis nomine redderet illam suspectiorem. Identidem se facturum alter quoq; narrabat, ac eodẽ uectore profecturũ ad aliã feminã, nomine designatã in eundẽ finẽ: ac uterq; sedi insidens tanquã fatuus, cõtinuò uocis indicijs ad dictas equitando uidebatur ferri mulierculas, quũ interim ne à loco quidem dimouerentur. Tertius adhæc quasi in globum cõuolutus, contractusq;, ad clausum cubiculi abripiebatur ostium, per quod inopinatò apertum, è gradibus decidit illæsus. In pago Houel appellata, circa Hammonem, multi quoq; inde uidebãtur energumeni. Nec procul hinc in alia ciuitate similiter diris torqueri modis à dæmone interea cœperũt oppidani: quare aliquæ fuerunt uinculis traditæ mulieres, at plures accusatę, quemadmodum in negocio eiusmodi diabolico fieri assolet.

Cap. 19.

Ita lac ductile & filatum siccum, ex Comitatu Marcensi, ad Cancellariam Cliuensem, ex accusatione cuiusdam ineptæ mulieris allatum est, quæ lacti eam fuisse redditam formam incantamentis à uicina sua asseuerauit: quum ignitum titionem ollæ in qua lac coquebatur subditum, hæc abstulisset, quo domi ignem foue-

foueret. Rei autem ueritas sic elucescet. In lacte tres sunt substantiæ, butyrum, caseus, & serum. Si iam lac uetustate nonnihil subacescere incipiat, quod æstate citius, hyeme tardius euenire solet, & tum coquatur: mox dissolutus caseus cum butyro coit, concrescitque, ut ad ductilis lini modum etiam longissimè filamento tenaci deduci extendique possit: ac si circum distésa ligna circumuoluatur, ad tantam peruenit siccitatem, ut fragile reddatur, atque in puluerem redigi facilè queat.

De uirginibus in monasterio Nazareth Coloniæ à dæmone exagitatis, & alibi. Cap. XII.

Haud dissimilia Coloniæ passæ sunt uirgines religiosæ in Nazareth monasterio occlusę: quibus hoc tamen accessit, quòd licet annis aliquot antea uariè & multifariam à diabolo uexarentur, torquerentur, conuellerenturq́;: tamen anno sexagesimoquarto supra sesquimillesimum, præter aliud spectaculum horribili modo frequenter editum, prosternebantur sæpenumero deorsum, infima corporis parte succussata ad eum modum, qui ueneri solet ascribi, oculis interim clausis: qui postea cum pudore aperiebantur, quum uelut à multo labore respirarent. Ansam autem huic malo dederat quædam Gertrudis, anno ætatis suæ decimoquarto monasterio inclusa, quæ ludibria hæc sæpius dissoluto cachinno patiebatur in lecto, licet amasiū singulis noctibus ferè congredientē stola consecrata abigere conaretur: quā ueXitationē quū altera uirgo in secundo decūbens lecto (hoc nomine adiūcta socię, ut tutior esset ab amasij insultu) audire uideretur, tota exhorruit, ac tádē quoq; diaboli hospitium facta miris conuulsionū generibus distrahebatur. in paroxysmo quandoq; cęcutiebat: ac licet

Virgines religiosæ in collegio Nazareth Coloniæ à diabolo uexatæ.

licet mente appareret constare, uaria tamen inconstanter nimis, & quæ desperationem spectarent, proferebat. Itidem & aliæ multæ. Ita pestis hæc uelut contagio proserpsit, maximè quum primùm ad legitima non confugeretur consilia. Dictam uerò amasiam suo proco horrendas scripsisse literas, postea inuentas, in inquisitione à me in eodem collegio facta, Anno 1565. 25 Maij, præsentibus nobilitate & prudentia clarissimo uiro, Domino CONSTANTINO à Lyskerken, consule dignissimo, D. IOANNE Altenano, decano olim Cliuen. D. IOANNE Echtio, medicinarum doctore ornatissimo, & filio meo HENRICO philosophiæ & medicinarum doctore, cognoui: eas autem ab illa ut energumena, nec mentis compote fuisse exaratas, non est quòd ullus dubitet.

Constātinus à Lyskerkē.

Dum hanc carnificinam adhuc exerceret diabolus, harum uirginum quædam peste correptæ, interea dum ea laborarent, nihil diabolicæ uexationis sensere, ex Dei solius benignitate singulari, qui torquendi in hoc seculo limites præfigit satanæ, ultra quos ferri nequit.

Porrò calamitatis initia subministrasse uidentur iuuenes lasciui, qui per coniunctum sphæristerium contracta amicitia cum una aut altera, clàm in monasterium conscenderunt, libidinemque explerunt. Quibus postea exclusis quum re ipsa amplius frui eæ nequirent, eius imagine mentem uitiauit, taliumque motionum ignominiosam spurcitiem, astantium oculis obiecit Mille artifex. At quo conuenienti Christianoque consilio huic tragœdiæ obuiam iri possit, peculiaribus literis eò missis fusè explicui.

Puella à dæmone uexata.

Huic albo accenseatur uirgo sacra Iudith nomine, quam haud ita pridem Busciducis in collegio iuxta ædem D. Ioanni Baptistæ dicatam, uidi crudelissi-

delifsimis intorqueri à satana conuulsionibus: eiusq; fauces ne cibum admitterent, comprimi: linguam itẽ inhiberi quandoq;, ne proloqui posset: uoces interim reddi & ridiculas & horrendas audiui.

Accedat & cognita mihi puella, uirgini nobili in cœnobio famulans, cui fidem dederat rusticus, qui deinde ad aliam animum adiecit. Qua recognita, mœrore turbari illa cœpit: ablegataq; medium circiter miliare à monasterio, in eximij iuuenis forma obuiũ habet dęmonem, qui se familiari colloquio in eius insinuans amiciciam, omnia rustici amati secreta huic detegit, cunctosq; cum altera puella habitos sermones enarrat, ut ad restim illam illiceret, cogeretque: & cũ ad angustũ peruenissent ponticulũ, ille assumpto oleo, quod ea manibus gerebat, ut minus impeditè transiret, eam iuuit: inuitauitq; tandẽ, ut ad notũ comitaretur locũ. Quónã eò sequerer (respõdit illa) ubi paludosæ tantũmodo sunt aquæ? Hinc ipse euanuit, illaq; perterrita in animi incidit deliquiũ: quare iussu dominæ, mihi familiaris, bigis in cœnobiũ reducebatur. ubi uelut mente turbata, multifariã sensu distrahebatur, querebaturq; se etiamnũ miserè ab illo dæmone uexari, ipsumq; aliquando per fenestrã uel aliò uelle eam abripere. Nulla certè alia huius maleficij extitit causa, quàm meditabundus animi mœror, ob amoris impotentiam: quam illudendi perdendique occasionem præproperè arripuit satanas. at puella rustico eodem postea marito freta, bellè ualuit.

Admirabilis historia de puella, cuius è latere culter exectus fuit. Cap. XIII.

HIc minimè prętermissum oportuit, id quod accidit in pago Leuensteet, sub Duce Brunsuic. ubi sorori cõmorabatur puella nomine Margarita, Henningi Achils filia, annũ agẽs uicesimũ: quę Anno millesimo quingentesimo sexagesimosecundo,

altero die Iulij, nimirum diuę Virginis uisitationi sacro, sororis calceos abstersura, eius cultrum (duo autem erant in uagina coniuncti eiusdem formæ, capulis æreis incisis ornati) extrahit, seque in humiliorem sedem demittit, propterea quòd uiribus diuturna febri consumptis imbecillior adhuc esset. Præter opinionem domum ingreditur uetula, num puellam febris etiamnum fatigaret rogans, & quomodo sese ex morbo haberet? Responsum illi ut fuit à puella, rursum extra ædes nullo uerbo facto egreditur. Calceis mundatis cultrum in sinu deponit: qui quum postea studiosè ab illa quæreretur, nec repertus esset, metu perculsa, dum singula uestigando diligenter & sollicitè perlustrat, horribili specie canem nigrum sub mensa uentri incubantem animaduertit: eo abacto sperabat fore, ut amissus culter detectus, ad pristinum dominum rediret. Vnde indignabundus ille, cum fremitu dentes ostentauit, simulq; se cũ saltu trans ostium in fugam coniecit. Mox puellæ uidebatur à capite uersus dorsum defluere quiddam tanquam humoris frigidi, cui etiam accedit animi deliquium, perduratque ea uelut mortua sine sensu ad diem tertium: quo tandem nonnihil respirare, cibo & potu refici cœpit. Summo autẽ studio rogata, qui'nam hoc malum inuasisset? respondet, se certo certius scire, cultrum illum, è sororis uagina à se extractum, in sui corporis latere sinistro defixum hærere: eo enim in loco se dolorem persentiscere. Cui licet contradicerent parentes & alij, quòd eá melancholia agitari, uel diuturni morbi, ieiunij, aut alterius rei molestę fortuito casu obuię ratione nonnihil delirare arbitrarentur: perstitit tamen usq; adeò in suis querelis, lachrymis assiduis & insomnijs, ut mente caperetur, nec cibũ diebus duobus sæpenumero admitteret, quanquam blandè inuitaretur, uel seriò minisq; urgeretur. Sua tamen habuit

plerumq;

plerumq; interualla & intermissiones, ut etiam quiete decumberet. licet non tam diu, ob dolorem continuum, à quo ita exercebatur, ut totam incuruatã baculo inniti oportuerit. Auxit & hoc eius animi dolorem, solatiumq; minuit, quòd quũ illa in corpore cultrum defigi certissimè crederet, alij tam constanter contrauenirent, proponerentq; ἀδυνατον, & phantasiam corruptam esse iudicarent, præsertim quum nullum quidem uestigium indiciumue appareret, præter quotidianos eius luctus, qui iam circiter tres perdurarant menses. Hinc prominere occipit in sinistro latere supra lienem intra infimas duas costas spurias uomica, oui ferè gallinacei magnitudine, & lunæ instar: cuius incremento aut decessu, uel intumuit, uel resedit. Tum inquit illa: Hactenus fidẽ mihi denegastis, quòd in meo corpore hæreat cultellus: at ubi uisitationis Mariæ solennitas denuò apparuerit, eũ in corpore figi, manifestissimè intelligetis, uidebitisq;. Sic tricesimo Iunij erupit ex ulcere tanta copia puris, ut tumor nonnihil sese remiserit, & inde cuspis uelut cultri apparuerit: quam puella arripere cupiens, præpeditur à parentibus, qui chirurgum ducis Henrici ex arce Vuolffenbüttel eo nomine accersunt. Hic quarto Iulij accedens, parochũ rogat, ut prius puellã alloqueretur, solaretur, Dei uerbo institueret, atq; ipsius responso uigilanter attenderet, quòd eam à dęmonio quandoq; exagitari plerisq; omnibus uideretur: & simul cum responso illa subiungit, se libenter curationis huius modum admissuram, etiamsi sciret sibi moriendum esse. Tum eodem die, Dominico scilicet, cultelli cuspidem sub costis prominere uidens chirurgus, eũ cũ suis instrumẽtis attrahit, q alteri conformis erat. uerũ circa ferri acuti medietatẽ nõnihil absumptus erat. Chirurgi opera hîc ulcus coaluit. Sic habet historia germanicè de hoc ꝓdigioso opere euulgata.

Puella dæmoniaca.

Cultellus extrahitur.

Admirandi huius spectaculi explicatio. Cap. XIIII.

QVum admirabile hoc spectaculum citra ullas diaboli præstigias uerè editũ fuisse, nec ullas admittere glossas aut explicationẽ, clamet una uoce quilibet, meam hîc simplici interpretatione sententiã interponere nõ grauabor: cultrumq; nõ fuisse in corpore, sed dæmonis præstigias & ludibria omniũ oculis fuisse offusa, puellamq; à dęmonio fuisse obsessam, quoad fieri potest, breuiter ostendere cum Dei beneficio, ad eius gloriã, ac dæmonis eiusq; sequacis turbæ delusæ contemptum, adnitar: quanquã uoce Stentorea multos occlamaturos minimè ignorem.

Dæmonis adminicula in hoc actu præstigioso. Primùm obseruari debuit, simplicẽ puellam longa exercitã fuisse febre, quã ex eius diuturnitate, quartanã fuisse colligo, natã ex grauissimi aterrimiq; humoris melancholici, qui in corpore putruit, copia: qui sępenumero etiã lienẽ obstruit, in eoq; tumorẽ, *duritiẽ* & apostema gignit, eaq; occasione talem sobolẽ quartana febris etiã nõ rarò post se relinquit. *Sexus. Aetas. Morbus longus.* Hoc iacto fundamento, nimirũ sexu fœmineo, ætate iuuenili, & diuturni morbi tædio, reliquũ suũ opus uigilanti indefessoq; studio superstruit & fabricatur dæmon. In hisce enim facilius multo, quàm in uiris, ætate matura & bona ualetudine fidem cõsequitur. *Humor melancholicus diabolo cõuenientissimus.* Hic in opificij subsidium, humorẽ suis actionibus cõuenientissimũ, quippe melancholicũ, à quo puellæ cerebrũ & corpus tantùm abest ut expurgata forent, quò etiã eo summè adhuc grauarentur, assumpsit. Enimuero, quãto affectu in hunc ut succũ ἀναλογικῶς sibi suisq; actionibus peculiarẽ se immergere solet, eiusq; adminiculo admirabilia inducere phantasmata & imaginationes raras, superiori libro ea demonstratione ostendi, ut repetitione minimè opus esse iudicem. *Cap. 24*

Solitudo. Vt porrò institutũ tragœdiæ actũ ꝑsequeretur dæmon,

mon, solitudinis ansam arripuit, exorsus manè semotis alijs, qui fortaßis fide uiua eius conatus impedijssent: primũq; uetulę faciẽ induit, quę de puellę ualetudine sciscitaretur, ut quũ eam postea cultri in corpore sepulti opinione demẽtasset, in suspicionẽ procliuius ipsa induceretur de lamia, quæ carmine id effecißet. Hoc etenim in primis sanguinario ueteratori studio est, ut lites moueat, cædesq; struat, maximè insontiũ, & falsam ꝑsuasionẽ aduersus uerũ Dei cultũ inducat imprimatq;. Vt quoq; alti⁹ animo postea infigeretur, cultrũ ex sinu in latus à uetula lamia (cui cũ diabolo cõmunio est) translatũ esse, in canis nigerrimi forma apparuit, quẽ menti nonnihil restituta dęmonẽ fuisse sentiret. Hinc in obseßionis initio eã aggreßus dæmon, sensum uelut catarrhi, uel humoris frigidi à capite ad tergũ destillãtis inducit, ut post redditã mẽtẽ, eo momẽto cultrũ hoc frigoris sensu in corpus sibi inuectũ esse crederet. Inde mox ingreßus, sensuũ organa ita turbauit, ut ad tertiũ diẽ uelut mortua haberetur: interea tã ualida ꝑsuasione de cultro in latere defixo imbutã phantasiã cõfirmat, ut secus in animũ inducere illa nequiuerit, quàm ita uerè rẽ gestã esse. Antea enim norat ueteratorius ille medicus, ex diuturna febre reliquias maligni succi ea in parte collectas esse, quæ putredini erãt obnoxiæ, & ulcus excitaturæ: uel quas ille, ut spiritus, ad putrefactionẽ ꝓmouere, eoq; protrudere: uel quod etiam humorem frigidum ad huiusmodi collectionem aptum, à capite accersere quiuerit. Talem absceßum inter abdominis musculos sinistros ex destillatione post longam febrem genitum, uidi in Electore Coloniensi archiepiscopo, D. Antonio, fœlicis memoriæ, cuius in iustorũ resurrectione ex gratia meminerit misericordiarũ pater unicus. Cæterũ ulcus in eũ finẽ fabricatus est in loco & humore cõuenienti, ut cultri cuspidẽ eo aperto o-

Vetula idolũ.

Canis nigerrimi species.

Antonius archiepiscopus Coloniensis.

stendere, & exectionis occasionē subministrare uideretur. Sic obiecta cuspidis forma, uel uera cultri allati cuspide, interim reliqua eius parte crasso aere tecta, puellæ, parentū astantiū & chirurgi oculos pstrinxit: quod facile uel aeris uel infecti spiritus uisorij adminiculo potest. Hac ratiōe cultellū ex sterquilinijs alicubi ubi rubiginē cōtraxit, eductū, supra ulcus deposuit sathā: ibiq; cuspidē ostēdit, reliquā cultelli portionē prestigijs uelat. hunc nōnihil à diabolo retentū, ut trahi uideretur, chirurgus instrumētis attrahit: sed nō è corpore, ubi hesit neutiquā, uerū ex eius superficie. ibi enim adumbratus delituit, tātillo tēpore dū cuspis cōspicitur, & chirurgus trahit, antea minimè. Nec mirum id uideri oportuit, quū à circulatorib. & agyrtis quotidie talia fieri cernas, cū uel per maxillas, uel per brachia, citra sanguinis effusionē & pugiones & graphja traijciunt; uel cum seram ori labijsque affigunt, uel globulum in os inijciunt, & stercus educunt: sic mille alia rerum miracula oculis obijciunt, quibus tamen nihil inest præter fucum & dolum.

Culter in corpore nō fuit.

Si nondum tibi satisfactum hac interpretatione putabis, & cultrum è corpore eductum esse contendas, cedò, quî & per quos meatus iniectus hic fuit? immissum enim prius oportuit, quod alicunde extrahitur. A capite dorsum uersus, & ad latus inseri à dæmone citra manifestam læsionem, quemadmodum humorē stillare per poros obseruamus, nequaquam potuit. Per os non aliò, quàm ad gulam, stomachum, intestina & anum apta materia deferri potest, minimè uerò culter: quem licet quoque per os inuectum esse concederem, non tamen ad eam lateris partem perferri potuit, nisi dissecto prius à latere uentriculo, peritoneoque, cum grauissimo uitæ naufragio. Ab ano uicissim non alius patet meatus, quàm ad intestinorum inuolucra, stomachum, gulam, fauces & os,

Hic

Hic denuò uia huic cultello circumquaque præcluditur. Si per carnem exteriorē insertum esse uoles, ubi dolor, effusus sanguis, uulnus, uel leuissimum ejus uestigium, aut cicatrix? Hic autem à uersutissimo spiritu id neglectum fuit, quòd cuspidem sursum in uulneris ore ostenderit, quū potius capuli formā certiori cautela exhibere oportuerit, si cuspide deorsum insertus fuisset culter: quæ in corpore non nisi cum lethali multarū partiū incisione inuerti potuit: nisi primò ab infima uentris parte sursum innoxiè protensum esse, stultè dixeris, quum eo loco nihil unquā doloris senserit: eas uerè interiores partes omnino fuisse illæsas, docet breuis curatio abscessus, quā impedire noluit: prorsusq; à suo opere, obsessione, afflictione, diuexatione & cruciatu destitit diabolus, quòd institutę suę tragœdiæ finem iam se consequutū uideret: quū nimirū in eā sentētiā omnes perduxisset, ut cultrū ex latere excisum esse certò crederēt. Sic diabolo maior tribuebatur potētia quàm debuit, puersa de Lamiarū uirtute opinio accreuit, ac in Dei patrocinio, Christiq; potestate minus fiduciæ collocatum est: maximè in illis ditionibus, ubi ex præstigiarū diabolicarum indicijs per fas & nephas carnificinę exerceri non desinunt.

Si fortè obijciatur, ferrū ita in carne fuisse exesum: respōdeo, dæmonē cultrū è puellæ sinu exēptū, in terrā uel in liquorē salsum inseruisse, aut alibi ea dexteritate reposuisse, ut in medio ferrū exederetur toto anno, quo absoluto fabulę catastrophē addere statuerat. Cōsideretur quoq; locus ferri exesus, qui digitos ferè duos latos à cuspide distat, & tanta quoque exesionis deorsum est magnitudo: quū uerò cuspide in carne, ac ulceris maligna putredine hæserit, quî fit quòd cuspis ab acri pure illęsa, & reliqua pars ferri, quę in uentris uacuo hæserit, fuerit erosa? Vel si uoles, ferrū cum parte absumpta in carne defixum fuisse: respondeo, id fieri nequiuisse, nisi secūdum longitudinē deorsum

cultellus in musculis hæsisset. quod si factum defendas, ego uicissim hac ratione nego, quòd manu situs ille potuisset extrinsecus contrectari, quinimò uisu dijudicari. Adhæc ferrum totú carni insertú simul & ferè æqualiter ab acri humore arrodi debuit. Quum uerò in medio saltem acies exesa fuerit, alibi quàm in corpore exesioné fuisse factam sequitur: & diaboli illusioné, operationeq; translatú cultrú, & in sterquilinium, aut alium liquorem salsum, aut acrem, aut putré immissum eò usq;, ut materia rodens aciei medietatem solummodo attigerit. Haud dubiè cautius húc fucum instituisset, si has eius actiones ea solertia excussum iri præuidisset.

Quòd insuper in rei uerè gestæ assertionem obtrudatur, eam baculo innixam perquàm curua inclinatione ingredi oportuisse: hinc quilibet rerum naturalium peritus luculenter intelligit, cultrum in corpore non hæsisse, qui ex qualicunq; inclinatione uel deorsum uel antrorsum, uel uersus utrumq; latus graues cruciatus excitasset, uulnerassetq;: nec alia corporis constitutione, quàm erecta, habuisset mitius puella.

Si adhuc urgeas historiæ ueritatem, quæso ubinam toto anno illa cultri longitudo delitescere, aut firmiter hærere ualuit? si in sinistri lateris musculis: hos tactui & oculis apparuisset. nec in liene recondi

tanto

*

tanto tempore, tamque innoxiè potuit, multo minus extra musculos introrsum in uentris cauitate: sic enim in imas partes concidisset, cum multo uitæ discrimine. Hæc siquidem fuit cultri longitudo & forma: * * *

Cæterùm puellam à dæmonio obsessam fuisse, non est quòd ullus ambigat: quemadmodū pleriq; etiam peritiores coràm attestati sunt. argumento esse debent multa eius uerba & actiones: quòd sæpius mente caperetur, cibum & potum ad dies aliquot reijceret: amici cum ea blandè, seriò, & minis agerent, nec tamen promouerent: quòd ipsa itidem uaticinaretur, prædiceretque tribus mensibus, palàm fore in uisitationis Mariæ festo, cultellum in corpore figi. Quis certum hunc diem norat, indicaratúe? naturali profectò ratione ab ea imperita stupidaque præsciri poterat minimè. Has ergo uoces haud dubiè ex ea edidit diabolus, qui circa illum diem abscessum perruptum iri iudicarat, & commodam eam amplexus ansam, suas simul præstigias obijcere statuerat. Erupit autem sanies tricesimo Iunij, quo cuspidem prius ostendit præstigiator: inde uisitationis feriæ agebantur secundo Iulij, & quarto cultrum extraxit chirurgus. Sic in exacta sua ratiocinatione fallitur quoque mendax sæpe uates. *In diei prædicti certitudine fallitur diabolus.*

'B 5 Ridicu-

*

Ridiculus modus res duras in corpus ingerendi. Cap. XV.

POrrò modum quendam ineptum, futilemque, quo eiusmodi materies duræ in corpus ope diaboli à Lamijs ingerũtur, describit Doctor quidã in libello Germanico, qui Iacobi domini Liberi in Lichtẽberg nomine, prædicatur, circũferturq;. Hunc itẽ approbasse Ludouicũ Milichiũ, uirũ alioqui piũ & eruditũ, in lib. Germanico, Magicus dæmon inscripto, miror. Ab his asseritur, corporis poros à diabolo extẽdi, per eosq; inseri stramẽ, setas porcinas, assulas, corium, præsegmina, fila, pisciũ & fruticũ spinas, & quascũq; materies acutas. deinde poros occludi, ut quandocunq; uolet architectus, recõditæ res rursus extrahi queant. Subiũgit doctor has similitudines: Quemadmodũ, ubi quis sub aqua lapidẽ recondit, nec eo ibi relicto manuq; retracta, quomodo eò deuenerit lapis, scitur: sic quoq; naturali ratiõe uaginæ poros absque læsione penetrat, ferrũq; liquefacit fulminis radius. Nõ dissimili modo in hisce delusiõib. fit, quę magis noxia stigmata, uulneraq; inferũt. Hęc eius uerba.

Rationes has admodum esse ieiunas, quilibet rerũ naturaliũ cognitione leuiter tinctus, intelliget haud difficulter. Siquidẽ poros illos natura ex prima creatione strictissimos, à dæmone eò usq; distrahi innoxiè posse, ut stramina, coria uel cultros transmitterẽt: deinde conciderent, emitterentq; suo tẽpore ad Satanæ arbitriũ libidinẽq;, conseruatã tot diebus uel mensibus substãtiam, prorsus ἀδύνατον esse, nec ullo modo fieri posse affirmo. Pori enim corporis à conditore tã angustè ab initio constricti sunt, ut præter tenuissimũ liquorẽ, uelut sudorem uel uaporem, crassius aut solidius nihil transmittant: quemadmodum etiam in duris crassisq; lapidibus, maximè coctilibus, & lignis obseruamus: quorum pori quidem liquorem transmittunt,

mittunt, at nihil durum aut solidum sine incisione, fractioneúe. Talia quidem phantasia facilè imaginatur, at in actum non item deducuntur. Similitudo de lapide in aquam manu demisso, profectò multũ absona existit: ridiculũq; est, conferre hominis corpus solidum, compactumq;, cum humida, tenui & fluitante aqua, omniũ capaci, quæ naues, & quodcunq; uoles, natura admittit. Sic nec igneus ille subtilissimus radius uaginæ poros peruadens, quicquam habet similitudinis cum crassa & dura re, quam in corpus humanũ per poros illæsè intrudi cõtendit doctor ille. Nisi demonstrationis uanitate quilibet palàm cerneret, in confutando prolixiorẽ me ostenderem: probationes uerò non dissimiles sparsim in eo libro sunt obuiæ. *Similitudo absona.*

In corporibus reperiuntur quædam naturaliter, quæ ad maleficia quandoq; referuntur.

Cap. XVI.

INterim naturali etiam ratione in steatomatum & atheromatum, aliorumque apostematum sinibus, carne exesa, ex uiscosis & putridis humoribus ac fibris calore coquente exiccatis, materias lapidibus, tophis, arenis, urceolorum testis, lignis, carbonibus, capillis & amurcę similes nasci, incãtationibus ab imperitis asscriptas, scimus ex Galeno & Cornelio Celso. Curauit aliàs D. Solenander in Lucensium Burgo matronã prouectioris ętatis, uxorem Hieronymi Luchesini patricij Lucensis, ab abscessu, quem diu sustinuerat supra clauiculam sinistram: ex eo aliquot dies aperto extraxit, prẹter crassioris puris multã copiam, quiddam tenax ac lentum, quod cum non facile posset diuelli, eluebatur diligenter: elotum tam simile erat hapso lini madentis, ut uix persuaderetur ægrotæ & astãtib. excrementũ esse toto genere præter naturã ex uiscida materia, calore & mali diuturnitate cõcretum: *Varia apostematum contenta, apud Galenum li. 2. ad Glauc. & li. 14. met. & Celsum li. 5. cap. 4.*

tum: omnes siquidem maleficium esse arbitrari penitus maluissent.

Tophi in iuncturis. Nónne in morbo articulari plerisque à pituita cruda, resiccata, crasso terrestrique humore indissolubiliter impacto, resolutis partibus tenuioribus, tophos, Græcis πώρους, uelut calcem, in iuncturis enasci uidemus: quàm etiam exemptam materiem, paulatim excipit alia? Qui post longam frequentemque tussim ex thorace uiolenter calculum expectorarunt, suprà recensuimus. In panniculo item epar cingente, lapilli aliquo numero inuenti sunt lethales, & grandes, ex ipso epate excisi. Vnum similiter ex intestinis expulsum fuisse, & alium porraceo colore quantitate unius articuli digiti ex fellis uesicula, uelut & è matricis acetabulis duos excisos memini. De tophaceis calculis in utero natis, uide Aetium libro 16. cap. 100. At ab eadem causa in his partibus, qua in renibus uel uesica, generari potuerunt, ea coctionis specie quam ὄπτησιν dicunt, nimirum ab humore crasso, uiscido, terreo, & calore igneo: quandoque uerò & naturali, sed non analogo materiæ, humorem hunc assante, cogente, & in lapidem indurante, qui interdum uariæ & admirabilis inuenitur formæ. Galenus se pilos meiendo excreatos uidisse narrat, & cùm ex colore, tum ex mole credidisse dicentibus eos ex crassa lentaque materia, quam calor calfecit exiccauitque, in uenis consistere, & se longitudinis ipsorum causam ignorare. In lotijs quoque eorum qui lue uenerea infecti sunt, multoties innatare uidentur minuta animalcula formicis affinia, aut ijs præsertim qui æstiuis mensibus in aqua cœlesti uolutari conspiciuntur.

Anton. Beniuenius de abdit. Morb. caus. ca. 3. 18. 24. 94.

Calculi ex thorace & intestinis expulsi, inuenti etiam in epate, fellis folliculo, & matrice.

Lib. 6. cap. 3. de Loc. affect.

Pili & animalcula cum urinis excreta.

Li. 2. Anatom. cap. 22. *Calculi mulierum.* Tradit Alexander Benedictus, mulieres calculis minus affici in uesica, præter calculos setarum, ueluti quædam capillamenta, qui non sine diro cruciatu innascun-

nascuntur ex mucosa materia. additque, aliquibus quædam in uesica concrescere, quæ nihilo à conchilijs specie differunt. Simile quiddam se uidisse in nobili quadam domina adhuc superstite, indicauit excellentissimus medicus Ioannes Evvichius, quę cum longo tempore renum calculo afflicta fuisset (nulla enim quantumuis eruditorum medicorum ope iuuari potuit) post aliquot annos primùm quidem aliquandiu lanam tenuem, nōnunquam inuolutam, interdum fila longa, alba, duplicata, instar eorum quibus utuntur uestiarij, & quod fidē superat, sæpe cum nodo, ac si ad usum consuendi aptata fuissent, per urinam excreuit. Deinde uerò, quæ res etiam aliquantulum temporis durauit, arctius cōpactam, uelut ochra commixtam non tam lanam, quàm membranam lanosam, quali integunt sese illi uermiculi qui ex Seribus insulis ad nos adferuntur, cum lotio reddidit. Postremò non rarò, præter reliqua, pilos longitudine unius digiti, partim utrinque albos, in medio nigros: partim contrà, principio nigros, cætera albos: præterea acutos in una parte tanquam extremitate, obtusiores in altera quasi profunditate ac radice (etsi radice carere oportuit) fortiusculos, durabiles. Atque [illegible]odi materiæ tantum nō miraculosæ ipsa secum [illegible] portauit arculam, & pluribus uidendam ex[illegible], eiusque partem Evvichio donauit. Sed mea [illegible]ntia, si res has monstrosas in renibus uel uesica [illegible] genuerit natura, meienti ægrotæ dubio procul [illegible]subiecisse dæmonem ob incredulitatem certùm est, maximè si illi suspicio fuerit ingesta de maleficio.

Cum Pisis experientissimum medicum & chirurgum D. Gabrielem Fallopium præceptorem sectaretur collega noster, simulque accessissent quendam mercatorum internuncium natione Lucensem, cuius

ius uxor ualetudinaria colicis subinde doloribus laborabat, tum uerò ijsdem torquebatur grauissimè: post alterum aut tertium curationis diem, à multis remedijs ex arte adhibitis, tandem præter omnium expectationem deiecit pilam, uel tophum potius non admodum grauem, magnitudine maiorem paulò columbæ ouo, à cuius reiectione paulatim desijt dolor, pristinaq; redijt ualetudo. Hęc reliquis demirantibus affirmabat Fallopius, idem aliàs nobilissimo medico Frisimelicæ doloribus colicis uexato, & cuidam tertio accidisse.

Lutra & lacerta in corporibus inuëta.

Anno 1549. commemorantur in Vngaria circa Thaysæ flumen inuenti homines, in quorum corporibus absolutæ lutræ & lacertæ essent inuentæ: quam uerisimile uideatur, aliorum esto iudicium. licet non ignorem, uermes prodigiosos ex causa naturali quandoque in hominum finibus ingigni. De qua etiam puella suspicio spargeretur falsa, serpentem stomacho inhærere, cruciamenta excitare, & subinde ad fauces conscendere, sub mea fuit cura, belleque iam habet.

Vermis longitudinis octo pedum.

Contigit & ante annos quinque, ut retulerunt fide digni, in insula prope Masecum, rusticum quendam post continuum uentris dolorem, & sumptam aliquando aduersus id mali theriacam, uermem excreuisse octo pedum longitudine, & digiti unius, quasi cornuto ore, non admodum dissimili anatis rostro. Sæpius item uisuntur uariæ formæ lumbrici ore reijci.

Pilas magnas nigras, instar magni pugni, æqualiter orbiculatas, sine sutura, pilis paruis mollib. artissimè infarctas, ex boum iuniorũ sanorũ lanienę destinatorũ uentriculo & intestinis exẽptas, aliquot annis penes me habui. Incãtatione ingestas has, exclamarent multi: generatarũ tamẽ harum pilarũ causam inuestigare natu-

naturalem libet. Vituli adhuc lacte uiuentes materno, si quando alimonia destituti, uel alioqui petulca ætate insolescentes, ad parentem uel aliam accurrũt uaccam, eius suras uel quemcunque contigerint ore locum hirtum, maximè posteriorum coxarum, tam exugunt auidè, ut etiam depilem reddant: piliq́ue ualido crebroque suctu in uentriculum attracti, & frequenti motu saltuq; lasciuo paulatim conglomerati, plerunq; lacte uel chylo obuoluuntur, aut pituitoso succo lento: qui temporis successu tenacior redditus, membranæ induit faciem: quemadmodũ substantia limosa albida statim à sectione uisa est primùm obducta hæc pilarum pellicula: quæ deinde exiccata pedetentim, corio tincto etiã nigricie assimilabatur. qua una in parte cultro nonnihil excisa, eiusmodi uniformes pili molles (quales in illis dictis pecorũ locis inueniri cernimus) admodũ cõpacti apparuerũt. Citius huic sentẽtiæ astipulabuntur, fidéq; habebũt, quicunque ueterinariæ rei assueuêre, & iumentorũ educationem attentius obseruarunt. Ita nihil omnino rationi derogatum uolo, si quando ea in rerum miraculis uel manifestò adesse, aut occultè foueri uideatur. Verùm quæ præter naturæ ordinem & rationis cognitæ modum à mille artifice satana, dolo & præstigijs, ut non credentes in suam illiciat nassam, nemine uerè, licet quidem phantasticè cooperante, effinguntur, & incantamenta putantur (quorum nomine frequenter incusantur puniunturq; innocentes) propono, quò ueritas à mendacio secreta cognoscatur, & dæmonis ludibria penitius nota negligantur, atq; sanguini innoxio posthac parcatur: æquioriq; sententia accusatores, peculiaria diaboli mancipia (diuinos alij uocant, mihi uerò erunt malefici) conuersa male inolitæ consuetudinis fori forma exibilentur.

Pila in bouis uẽtriculo unde nata.

Seruat quoq; alius apud se eiusmodi pilá leuem admodum,

modum, oui magni quantitate, sed orbicularem, Pilis extractam ex colo intestino iuuencæ bubulæ: hæc pomo citrio uel aurantio tam erat similis, ut si eo fuisset colore (erat autem nigro) uisu solo discerni non potuisset. Arbitrabâtur quidá tum, ex integro aurantio deglutito eam ita in uentre induruisse, sed arbitrarium hoc & ridiculum: cultro autem uix ægrè cortice una in parte inciso & detracto, inuenta fuit tomenti nigrioris congeries, & suffarcinata, uel potius tota concreta ex pilis. Huius pilæ meminisse uidetur Plinius in hæc uerba: Et in iuuencarum secundo uentre pilæ rotunditate nigricans tophus reperitur, nullo pondere: singulare (ut putant) remedium ægrè parientibus, si tellurem non attigerit. Ineptè autem tophum appellat, si de nostra loquatur pila. Ille siquidem inter lapides numeratur foraminulentos: hæc uerò pila ex pilis compacta, nihil habet uel lapideũ, uel arenosum, uel foraminulentum: sed est circũquaque spississima, & solidissima.

Valer. Max. lib. 1. cap. 8. Nec minus admirabile Aristomenis Messenij cor, quod Atheniéses ob eximiam calliditatem exectum pilis refertum inuenerunt, cum eum aliquoties captum, & astutia elapsum cepissent.

Cap. 9. Rerũ adhæc miracula alia huc facientia Alexáder I describit lib. tertio Anatom. in hęc uerba: Acies scalpelli fracta', dum uenam imprudens chirurgus cuidá incautè secaret, meatus penetrauit diuersos, postque aurem constitit, ubi continuis ferè punctionibus sentiebatur: qua molestia sæpe à nobis leuari uoluit. Supra fidem est, quod ipsi cum in Creta essemus, uidimus. Rusticus in quodam tumultu seditioso sagitta circa dorsum impacta uulneratus fuit: euulsa sagitta, ferrum in thorace relinquebatur. ac uulnus, perquisita frustra † cuspide ferrea, chirurgus sanauit. at post biennium per inferna ea excidit: quæ miraculi gratia, bar-

Aciem scalpelli chalybeã per uenas tortuosas ascendisse, non mihi fit uerisimile.

† Cuspis ferrea in thorace recondita, quæ iuxta aluũ post biẽnium excidit.

tia, barbatæ figuræ duorum digitorum latitudinis ostentabatur. Secundum enim diaphragma prius mucrone penetrauit, ubi pars carnosior est: deinde secundum intestina delapsa, iuxta aluum sensim podicem secuit, uiamque sibi ad exitum fecit semiexesa: qua de re magna medicorum fuit concertatio. Idem libro 2. Anat. Qui uenarum mesenteriacarum orificia inter intestina ampliora putant in uiuente, quę in cadauere delitescant, longè decipiuntur: arbitrantur enim, ciborum frusta per easdem fibras tenuissimas attrahi posse: putantque, uirginem ætate nostra Venetijs, dum hæc conderemus, quæ crinalem acum quatuor digitorum longitudine, quam inter dentes dormitura continebat, incauteque in somno deglutierat, per urinam post menses decem maximis emisisse cruciatibus: quoniam in uesica collectis uiscosis humoribus, lapis circum acum coaluerat, gallinacei oui magnitudine: & à uenis mesenteriacis acum prius haustam fuisse contendunt. Obiter hic adijciam, acus illius per urinam redditæ exemplum plurimos dissectionis ignaros commouisse, qui eam per uenas meseraicas à stomacho ad iecur, ac per uenam maiorem ad renum angustias, inde ad uesicam penetrasse, falsò arbitrantur, ora fibrarum in uiuentibus patentiora esse ad acum suscipiendam putantes: acus enim sua acie paulatim multoque tempore per intestina penetrauit (siquidem uiam sibi facit, quod à natura propellitur) hinc per uesicam qua parte carnosa est, indè per urinarium meatum excerni potuit. Ad eundem censeatur modū, de sagittæ ferrea cuspide, quæ bientium naturæ ductu commodas secuit partes: quod & alijs mirabilibus facilè comprobauero exemplis.

Cap. 93

Acus deglutita, cum lotio excreta.

A' dæmoniacis sæpe falli medicos doctißimos. Cap. XVII.

ILlis porrò dæmonis actionibus sæpius uel peritissimos, & in artis operibus exercitatissimos medicos circumueniri deprehendimus. Exemplum erit memorabile, quòd haud ita pridem, cum melancholia puellam uiginti annorum affici iudicaret clarissimus medicus, noctesque ea insomnes circiter undecim transegisset, hic ex arte pilulas de cynoglossa somnum conciliaturas offerret: quarũ una deuorata, digito alterũ ægrota occludens oculum: Vide, inquit, quàm nunc dormiam. Mox, à dæmone eá obsidione subiugatá, nec perperá, asserit medicus: à quo se irrideri animaduertit. Cum uerò hinc hominũ cogitatus dæmoniũ pspicere arbitraretur, q nulli se eas ad somnum exhibiturũ pilulas aperuisset (id quod tamen satanæ puellá obsidenti innotuisse, docuit ironica illa de somno ex pilula exigua deglutita generato, obiectio) inquam ego: Medicum ad obsessæ curationem accitum fuisse nouerat dæmon: quare omni eius instituto curandi hanc modo, & medicamentorũ præparatione uigiláter obseruata, ut spiritus est, eas somno puocando destinatas fuisse pilulas, ex ratione naturali pmptè intellexit: quo nomine captata occasione, medicũ illudere, riderequ͂, illi non fuit difficile. Nec hominũ cogitationes nouisse dæmoné, tradit quoq; Augustinus. In ea etiá puella, horrenda conuulsionũ atrociũ facies, crepitantibus quoq; iuncturarũ compagib. aliquando conspiciebatur. Ad aquæ lustralis aspersionem mirè etiam uidebatur exhorrescere. Hunc fucum quum aliàs detegere conaretur Melanchthon, dæmoniacum accessit, quem lustratis aquæ aspersione mirandum in modum exerceri exagitariq; intellexerat, aquam uerò simplicé sub pallio clàm contulit. Iniecta itaque à quodam lustrali aqua, suos cruciatus

Puella à dæmone obsessa.

Medicus irridetur à dæmoniaca.

Cogitationes hominũ ignorat dæmon.

De diffinit. eccles. dogmat.

confestim

confestim mirè ostendit dæmonium. Hinc ex sua pura aqua eundem aspersit Melâchthon, cuius iniectione non minus affici uidebatur energumenus. Proinde is se diabolū fefellisse aliquando narrare solet, qui antea ipsius actiones, & cuius esset animi, minus obseruarat.

Recenset Langius historiam de quadam muliere, quæ, cum Bononiæ rei medicæ operam ille nauaret, circa pudenda ulcere sanioso, meliceride scilicet, laborabat: simulatq; uerò spem consolidationis maximam læto chirurgo ostentaret, tum repentè nouus ἰχώρ, humor melli simillimus ubertim erumpebat, donec dæmon, quo obsidebatur, deprecationibus diuinis expelleretur: tum eadem nocte, nullo relicto cicatricis uestigio, ulcus sua sponte consolidabatur. Lib. 1. Epist. medic. epist. 38.

In hac muliere, quam obsidione constrinxerat dæmon, sua ipsum ostentasse ludibria, & ulceris illius speciem, certum est: atq; allato illitoq; humore melli simillimo, chirurgi oculos fascino delusisse, ut hic ex ulcere ἰχῶρα promanasse crediderit: quem à dæmone inuectum fuisse in ulceris consolidati uestigium, uel in ulcus phantasticum, ipsa momento peracta dæmonij secessu testatur curatio.

Narrat præterea insignis philosophus & medicus Ioannes Fernelius, quòd quum non ita dudum quidam per æstus nocte uehementer sitiret, è somno surgens, potu non inuento, obuium malum fortè prehendit: id mandens, fauces sibi quasi manu præcludi strangulari que sensit: simulque à subeunte dæmone iam obsessus, uisus est in tenebris uidere se à prægrandi nigerrimoque cane uorari: quæ postea, restitutus integra mente, ordine recensuit. Hunc non pauci ex pulsu, ex calore & scabritie linguæ febricitare, ex uigilijs & mentis perturbatione simpliciter delirare iudicabant. Alios eiusdé ordinis uiros doctissimos nou- De abditis rerū causis li. 2. A malo est quidā factus dæmoniacus.

qui eas symptomatum laruas conspicati, aliorumque relatui fidentes, uenenum morbi causam esse censuerint, frustraque propinarent antidota, & cauteria imprimerent.

Equestris ordinis quidam dæmoniacus.

Tradit adhæc Fernelius, iuuenem alium equestris familiæ, paucis antè annis, corporis concussione, & quasi conuulsione ex temporũ interuallis laborasse, qua nunc solum sinistrum brachium, nunc dextrum, interdũ etiã digitum unicũ, aliàs crus alterũ, aliàs utrumq;, aliàs corporis truncũ tanta celeritate exagitaret, ut uix à ministris quatuor decumbẽs cohiberetur. Caput aũt inconcussum iacebat, lingua & locutio libera, mens sana, õésq; sensus integri, uel in cõuulsionis ferocia. Decies ut minimũ quotidie corripiebatur: in interuallis sanus, sed labore cõfractus. Vera epilepsia iudicari poterat, si mentis sensuũq; læsio accessisset. Peritissimi quiq; adhibiti medici, conuulsionẽ epilepsiæ finitimã à maligno uene natoq; uapore, spinæ dorsi impacto censuerũt: è quo uapor in eos neruos emanaret, q̃ à spina in artus quoquo uersum, non aũt in cerebrũ disseminãtur. Hæc credita causa ut sum moueretur, clysteres imperãtur frequẽtes, purgationes generis oĩs & ualidæ, cucurbitulæ infiguntur neruorũ initijs, fotus, unctiones, emplastra primùm quæ discuterẽt, dein quę roborarẽt, uenenatamq; malignitatẽ obtererẽt. His parũ ꝓficientib. sudores ꝓliciuntur balneis, æstuarijs, & Guaiacinæ hebeni decocto: quæ nihilo magis ꝓfuerũt, quoniã oẽs longè aberamus à cognitione ueri. Nam mẽse tertio primùm deprehensus dęmon quidã totius mali author, uoce insuetisq; uerbis ac sententijs tum Latinis tum Græcis (quanquã ignarus linguæ Gręcæ laborãs esset) se ꝓdens. Is multa medicorũ secreta detegebat, ridens, q̃ eos magno periculo circumuenisset, quodque irritis pharmacis corpus hoc penè iugulassent. Quoties laboran-

horantem pater inuisebat, is procul à conspectu inclamabat, Appellentem hunc arcete, & ab ingressione propulsate, aut torquē è ceruice detrahite. ex hoc enim, ut Gallorum torquatis equitibus in more est, diui Michaelis imago propendebat. Ad hanc Fernelij narrationem, uelut parenthesi interiecta, respondeo: hūc dæmonem se Michaelis imaginem usque adeò uereri simulasse, ut astantes falleret euidentius: quasi uerò hic ullius exhorrescat simulachrum, qui ne quidem ipsum Christum, expressam Dei imaginem timuit, quem aggredi, assumere atque tentare ausus est: Paulum, uas electionis, colaphis cædere: Iobum iustum affligere: Euam in innocentia constitutam, uafro affatu fallere. Interrogatus hic (prosequitur ita Fernelius) quis esset, aut quo modo. & qua hęc potestate moliretur? dixit, multa intus esse domicilia, in quibus se recondit, & in quiete ad alios commigrare: se in hoc corpus iniectum à quodam cuius nomen non efferret: à pedibus ingressum in Regia, & à pedibus egressurum, cum præstitutus dies aduenerit.

D. Michaelis imaginem se formidare simulat dæmonium.

Matt. 4. Mar. 1. Luc. 4. 2. Cor. 12. Iob. 1. 2. Gen. 3.

Confutatio illius, quòd se in corpus à quodam iniectum proximè dixerit diabolus, idq; prorsus à nemine fieri posse. Cap. XVIII.

HÆc (mea quidem sententia) mendacij parēs fingit, libenterque fatetur, non coactè: licet ceremonijs & execrationibus se compelli simulet, ut alios ludat, à Deo auocet, sinistram de innocente opinionem inijciat, quo authorem iniecti dæmonis mox credant hunc de quo illis uolitet suspicio peruersa: ita rerum suarum sategisse arbitratur, si hac quoq; ratione hominum diuellat animos, cædesque struat. Enimuerò ut ne dæmoni quidem licitum est, corpo-

Dæmonas neq; alicui imprecando posse immittere.

ra aut hominum aut bestiarum ingredi pro sua libidine aut arbitrio: sic nulli uetulæ, nulli obstetrici (quæ corrupta multorum est opinio) nec ulli homini, quantumuis maligno aut scelerato diaboli mancipio, concessum est, corporibus dęmonas imprecando immittere. aliàs satanæ potentiam exuperaret hominis uirtus maligna, si homo pro corrupta sua uoluntate hîc posset, quod dęmoni denegatum scimus: quum hunc nihil omnino aut intus aut extra posse, citra peculiarē Dei assensum, ex Sacrarum literarum traditione manifestum sit: quo suffragante, in procinctu stat spiritus ille nequam, opinione celerius corpus uel ingrediens, ual collidens. Hæc unica est eius uoluntas, spes & expectatio: Dei nutum obseruat, & calculum expetit, non uerò maliciosam ullius hominis imprecationem. quæ si tantillum haberet momenti, uix homo in rerum natura superesset, qui non uel dæmonū myriadib. infarciretur, uel ab ijs auferretur, uel peste tolleretur, uel lue Gallica, aut Iobis ulceribus fœdissimis conspurcatus lugeret: ita domos, cōpita, uicos & urbes, his diris & imprecationib. personare ubilibet audias, ut nec parentes liberis, nec liberi parentibus parcant, imò seipsos leui de causa pleriq; deuoueant horribiliter, sitq; eiusmodi execrabilis salutatio coniugi à marito plerunq; ętiā hora matutina expectāda, & ediuersò. Sæpenumero ira perciti nonnulli, usqueadeò his assuescūt uotis, ut in habitū ea degenerēt: & pro decoro tandē habeatur, atq; orationis lenocinio, si in familiari colloquio, uel amica salutatione, uel risu iucūdo, horrēdæ eiusmodi cōcrepent uoces: quas tamē nullū sortiri effectū in aliū, palàm cernimus: tantum maledici hominis, olim rationē reddituri, nisi pœnitudine conuertatur, lædunt animam. Atqui potius, si quid imprecationes ualere quis urgeat, omnibus erit indubitatè ęterna salus expectanda: cum nemo sit,

Malum imprecandi cōsuetudo uulgatis.

cui

cui non aliquis salutem precetur perpetuam: quæ precatio ex Dei uoluntate fit, quemadmodum ex satanæ impulsu illa maligna. Si quandoque ex maliciosa parentum in filios imprecatione sinister aliquis euétus stituisset, nihil contra nos facit, ob peculiarem ingenitamq́ue parentum cum filijs sympathiam, cuius nomine exemplum quandoque horrendum proponere solet Deus. Quamobram Plato quoque, nihil parentis imprecatione filijs censet periculosius. Contrà uerò accidit pijs: quemadmodum in Iacobo, Isaaco, eiusq; liberis, item Tobia & eius filio apparuit. *Lib. 7. de Leg.* *Gen. 27. 49.* *Tob. 5.*

Dæmoniacarum imprecationum punitarum exempla. Cap. XIX.

SPectacula interim non uulgaria subinde oculis nostris à Deo proponuntur, ut ijs territi, inueteratam malè imprecãdi, uel etiam temerè iurandi, & sæpe falso, consuetudinẽ declinaremus. Sic fertur, militarẽ peditem ante paucos annos iter per Marchá fecisse: ac nũmosos loculos cuidá suæ hospitæ, apud quá decubuit ægrotus, custodiendos tradidisse. Post dies paucos restitutus, pecuniam reposcit ab hospita quę iam cũ marito eá esse retinendá statuerat. Se itaq; eá habere negat, iniuriarũ alterũ accusans. Iratus pedes, hospitá uicissim infidelitatis insimulat. Quo audito, cõiugẽ purgat hospes, peditéq; ex ędibus deturbat. Hic rei indignitate permotus, extractũ ensem in ostiũ infligit incõsideratè. Vim suę domui fieri ab hoc homine, proclamat hospes. Quare à magistratu in carcerẽ cõijcitur: agitaturq; sentẽtia, ob illatá uim, illum gladio feriendũ. Iá extremus dies iudicialis prę forib. erat, ipsiq; captiuo moriẽdũ esse, in carcere nũciat dęmon: at si se ipsi dedere uellet, ut nihil sit periculi, se factũrũ pollicetur. In innocentia se mori malle, respondet captiuus, quàm ea ratione liberari. Proposita de-

nuò periculi immensitate, ubi se aerem uerberare, & nihil proficere animaduertit dæmon, gratis suam illi defert operam, qua apud aduersarios uindicaretur: consulitque, Quando iudicio sisteris, tuam in causa forensi prætendes inscitiam, præsertim in dicendo: eapropter tibi patronum, quem aduocatum dicunt, concedi orabis: atque me non procul stante pileo cyaneo plumis insignito, postulabis causæ defensorem. Annuit captiuus, qui postridie in iudicium productus, cognita magistratus accusatione & instituto, rogat sibi in extrema illa necessitate permitti patronũ: qui conceditur. Multa disputat hic doctor Iuris uersutissimus, & argutè defendit, falsò accusatum esse & condemnari peditem: hospitem enim illi pecunia spoliato uim intulisse, ostendit: rem omnem ordine quo gesta est, & ubi seposita conseruaretur pecunia, aperiens. Hospite uerò audacius inficiante, & se diabolo deuouente, imprecanteque aliquoties, ut ab eo sustolleretur, si pecuniam haberet: destitit tandem à defensione causæ LL, doctor pileolo cyaneo ornatus, ac hospitem abreptum per forum in aerem auehit, ut ubi manserit, nemo cognouerit unquam.

A diabolo aufertur hospes ob imprecationem maliciosam.

Anno millesimo quingentesimo quinquagesimoprimo, in Megalopolicis finibus, non procul à Vuildstadia, in Pentecostes ferijs, plebem cereuisiæ poculis indulsisse scribitur: cui mulier intererat, quæ sæpenumero diabolum suis immiscebat iuramentis. qui, spectantibus omnibus, eam per ostium in aerem altius sustulit. Reliqui perterriti insequuntur, uisum quò duceretur femina: cernuntque eam extra pagum in aere aliquandiu pendulam, inde redditam in agro præcipitem compererunt mortuam.

A dæmone euehitur femina, ob nefaria iuramenta.

Teste

Testes carmine non adimi, & concubitus impotentiam etiam à dæmone modo naturali inuehi. Cap. XX.

Illorum insuper sensus à dæmone obtundi, & oculorum aciem perstringi censeo, qui carmine sibi testiculos totaque pudenda auferri existimant: quibus quum aliquandiu orbati uideantur, in integrum postea restituuntur. Hic satanæ potentia & arte nerui testium pudendorumque ad suam conuelluntur originem, quemadmodum plerunque in deploratis morbis uidemus fieri, maleque notę argumentum dicit esse Hippocrates: Testiculi pudendaque retracta, uehementes dolores atque lethale periculum significant. Intermoritur enim facultas uitalis, & nerui uersus originem retrahuntur. In dæmonis uerò operibus minimè illud uitæ naufragium hic pertimescendum: nec naturalis ea subest causa. ille etenim ad tempus fascino obiecto deludit, uel dolosa neruorum retractione fallit. Ita fit, quòd postea, ubi ad uetita consilia tales adegerit, impietatisque reos effecerit, libenter ab opere desistat, coactus minimè: licet se compelli simulet, ut superstitionem qualemcunque confirmet, aliosque arctius irretiat. Si enim hæc membra uerè adempta fuêre, quando hoc factum est, & quibus medijs? num citra sanguinis effusionem, partium læsionem & uulnerationem, omni adempto sensu id fieri potuit, & uel momento sanari? Et si hoc quoque, licet ἀδύνατον, demus: unde quæso contigit restitutio, si prorsus ea à corpore auulsa, & proinde alimento & uitali fomite destituta, tanto tempore mortua, putredinique obnoxia fuêre? Num satanæ est, & angelorum eius, noua creare: aut ablatis omnino partibus uitali uirtute destitutis, redintegrare pro suo arbitrio uitam, ac ueluti colla eas agglutinare, aut

Clem. lib. 5. Recog.

Testes carmine nō adimi.

Lib. 2. 10. Præsag.

sua potentia genuino affigere loco: quemadmodum
Lucæ 22. à Christo aurem Malchi, à Petro abscissam, indubitanter credimus restitutam? Minimè gentium. Antea auditum est, nihil planè dæmonem posse condere: explicatumque, quid illi ἀμίμητον, uel inimitabile.

Testes monacho sano uolenti exsecti. Cæterùm uerè, non profectò imaginariè auferebantur testes, anno millesimo quingentesimo quinquagesimotertio in Iunio, cuidam monacho Hermanno Vuolfratgen Euerfeldensi, custodi templi in monasterio Cruciferorum Duseldorpij. Hic ubi societatis actionisq; Venereæ cum muliere nupta insimularetur à monachis, qui ea quoq; frui dicebantur, & hinc sententiam ex actione aduersus se institueda coram Generali, uelut carnificinam grauiter timeret, morbum fingit, nimirũ rupturam in umbilico. Quocirca accitur M. Engelbertus Holter Euerfeldensis, illustrißimi nostri Principis chirurgus, malũ hoc curaturus. Huic, detecto figmento, animi morbũ insinuat Hermannus, meditaturq; quib. rationibus collegarũ manus pœnamq; euitare poßit. Hinc conuenitur, ut Priori à chirurgo persuaderetur, rupturá illá non posse restitui, nisi ægrotus apud se Euerfeldi aliquandiu decumberet, ac interea temporis uterq; illi testis execaretur: ut se in iuuentute fuisse castratum, & propterea impotentem, falsoque accusari, quandocunq; eo nomine iudicio coram generali sisteretur, conuinceret. Inducitur Prior ab Engelberto, ut secũ ille transigat de mercede duodecim modiorum uulgarium secalis, post umbilici rupti (ut Priori persuasum fuerat) curationem soluenda. Inde Hermanno bene ualenti utrunque testem illæsum clàm domi execuit Engelbertus, soluiturque ex pacto secale. Facinus hoc non semel cum iactantia narrari à chirurgo audiui, sed flagello certè dignum. Excussa tandem quoque cuculla

post

post annos aliquot, dux tadhuc uxorẽ hic monachus, quæ postea eum reliquit.

Adhæc, quòd incantamẽtis quidam uinciri putentur, ut concubitus omnino impotentes, quasi euirati, reddantur: hoc naturali occasione uarijs de causis usuuenire potest, uitiatis, impeditisúe uel natura, uel ex accidente congressus organis, quæ etiam propinato pharmaco labefactari queunt. Vnde legem de frigidis & maleficiatis, & ad libidinis usum ineptis, tulerunt Theologi. Propterea non semper erit incantationi imputandum illud uitium, nec statim suspicione aggrauandus insons. A' dæmone tamen ut quidẽ genituræ instrumẽta posse cõcubitui inidonea reddi, fateor: ita quoq; spurcissimæ anus maligna uolũtate & insulsa imprecatione id effici, cõstanter nego: quan quã illa, iniqua à dæmone persuasione inducta, secus aliquãdo credat. Eodẽ authore, aliàs cũ certa femina cõgressus, sæpe eidẽ homini permitti, relictis eius organis liberis, potest: aliàs cũ altera uicissim præpeditis uenereæ actionis instrumẽtis inhiberi, ubi nullo alterius adminiculo illi opus est. Sic in Italia, & cũprimis Romæ, uiros se quoq; impotẽtes reddere arbitrãtur nobilissima ac eadẽ putidissima scorta, si anterius subligaculi ligamẽ furtiuè alicui subtractũ colligẽt: eo etiã reddito, ab ea impotẽtia se rursus eundẽ liberare autumant. Idẽ de lupi uirga in alicuius nomine ligata uel soluta creditur. Si quis itẽ maleuolus, cubiculi in quo spõsus cũ sua sponsa decũbit, ostiũ solũ pulset, inclametq; infigẽs ianuæ cultrũ: si ille respõdet, tũ abrupta cultri cuspide, atq; in ligno relicta, is qui adornat maleficiũ, discedat tacitus, spõsum ea nocte nihil posse in re uenerea fertur. At nugæ sunt. Quidam narrat, quendã cõterraneũ suũ, uirum nobilẽ, iurasse ligatum se fecisse, ne cũ mulieribus cõgrederetur: ac restitutũ dexteritate quadam, qua hic alterius persuasionẽ con firma-

Impotentia concubitus quomodo efici potest.

Decretal. Greg. 4. tit. 15.

firmabat, adducens ei librum Cleopatræ, quem de feminarum informanda speciositate fecerat: legensque locum, ubi eo modo ligati corpus totum inungi iubet coruino felle, mixto cum sesamelæo, & ita iuuari. Hoc audito confisus ille Libri uerbis, id fecit, citoque augmentato libidinis æstu restitutus est. Quemadmodum impia credulitate quis læditur: sic & leuari eadem, credibile est, usuq; obseruatur.

De ludicro incuborum & succuborum cum hominibus cógressu, prolixè superiori Libro, ubi sagarum discutiuntur ponderanturque actus, egisse mihi uideor.

De ligaturis uarijs. Cap. XXI.

Ligatura uaria.

HIc leuiter uelut in Catalogū reducantur multiplicis ligationis deliria: quemadmodum ligatio in amorem uel in odium, in ægritudines & sanitates, & similia; item ligatio furum & latronū, ut in aliquo loco furari non possint: ligatio mercatorum, ut in aliquo loco emere uel uendere nequeant: ligatio exercitus, qui limites aliquos transgredi prohibeatur: ligatio nauium, ut nulla ui uentorum, etiam infinitis uelis uento obuersis, portum egredi ualeāt: item ligatio molendini, ut nullo impetu uolui possit: ligatio cisternæ uel fontis, qua aquæ extractio inhibetur: ligatio agri, ne progerminet: ligatio alicuius loci, ne quid in eo possit extrui: ligatio ignis, ut in aliquo loco accendi nequeat, nec aliquid comburat, adinoto etiam igne uehementissimo ardeat: item ligatio fulgurum & tempestatum, ne noceant: ligatio canum, qua uetatur latratus: ligatio auium & ferarū, qua uolatus uel fuga præpediuntur: atque id genus reliqua, fidem profectò exuperantia, quæ partim ficta sunt: partim, si euentus eiusmodi spectentur, non impijs imputandi hi erunt ligationibus, sed ad causas

Vide lib. 4. cap. 17.

ſas naturales, impiam credulitatem, dæmonis colluſionem, uel ad occultam Dei uoluntatem referendi.

Cum aliàs in Gallicano Lucenſium ſub Apennino uerſaretur cum amico D. Solenander, de uia audiebantur acclamationes ruſtici, uulpem uoce perſequentis: ubi illi ſuſpicerent, ecce ad montis latus aſcendit ocyſsimè uulpes gallina præpingui onerata. Ibi Solenandri comes, Quid, inquit, auferam illi prędam? ac mox uerſo non admodum prægrandi lapide, fortè in uia obuio, uulpem firmat, quæ depoſito onere ſubſtitit. Accurrit ille, fugienteque uulpe, prædam aufert. Deinde ſolà lapidis uerſione ſe id effeciſſe narrat, quem ablata præda ſemper ponderoſiorem eſſe oporteret: uidebatur tamen in ipſa lapidis euerſione aliquot immurmurare uerba. Cum redirent in Gallicanum, ruſticus cui erepta erat gallina, eam repetit. alter reddere recuſat. uocatur inde in ius, & ablatæ gallinæ accuſatur: qui id quidem non inficiatur, ſed ſe eam optimo ſortitum eſſe iure, quippe è uulpis faucibus ereptam, defendit. Tandem uentilata aliquandiu cauſa, ſententiam pronunciat iudex, ut gallinam ſimul coquerent, eaque unanimes cum aliquot bonis amicis fruerentur. Ioánes Sohetius Eburo lepidi ingenij medicus, quum aliàs diſputaretur de ligationibus, narrabat ſe aliquoties obſeruaſſe à matre, quando ſub intempeſtam noctem non redirent ad præſepia boues, nec errabunda iumenta inuenirentur, matrem tum arreptá ſecurim obuiam uel quoduis aliud ferramentum proieciſſe per feneſtras, addendo, Ecce pignus pro his aut illis: nam hac ratione, illa à lupis aut id genus feris illæſa ſupereſſe credebat. Quibus annumeretur conſcripta ab Olao hiſtoria magi Gilberti nomine, apud Oſtrogothos, ut immobilis maneret, ligati in ſpecu à præceptore Catillo, cui ille inſultare ſolet. *Lib. 3. hiſt. Sept. cap. 20.* *Ligatus in ſpecu Gilbertus.*

Porrò

Porrò uariarum eiusmodi ligationum opinio perficitur per maleficia, collyria, unguenta, potiones seu philtra, certas designatas materies: per alligationes, suspensiones: per fortes item imaginationes, & animi excessus: per imagines, characteres, annulos, lumina, sonos, numeros: per imprecationes, inuocationes, coniurationes, sacrificia, consecrationes, uota, nomina, uerba, perque uaria obseruationum & superstitionum deliramenta.

His autem nugis commiscere solent, si quæ ex Sacris literis instituto accommodari posśint. quemadmodum in serpentum adiuratione, maledictionem
Gen. 3. serpentis in paradiso terrestri commemorant: item
Num. 21. serpentis erectionem in deserto, aptè admodum, si dijs placet: insuper uersum illum, Super aspidem &
Psal. 90. basiliscum ambulabis, &c. Superstitio etiam hic plurimum ualet, translato ritu aliquo Sacramentali ad id quod uincire uel impedire statuunt. Se quoque ligari simulant dæmones: at certè non alijs uinculis, quàm quæ ipsi tradiderunt, mendacijs scilicet, sacrilegijs, adeoque uanis ac obscœnis rebus, ut eas referri pudor sit.

Homines ullius rei potentia in bestias transformari nequire. Explicatio fabularum de Vlyßis & Diomedis socijs, atque Arcadibus transmutatis. Cap. XXII.

In bestias nō transformari homines maleficio. Plerosque etiam sagarum maleficio in bestias conuerti, uoluit credula superstitiosaque uetustas. Sic quoque Demarchum commemorat Plinius, degustatis pueri immolati in sacrificio extis, in lupum se conuertisse (meritò uorax dicatur lupus, qui hominis exta uorat) & Circe poculo socios Vlyssis in illo errore diuturno fertur mutasse in feras, ut est apud Virgilium:

Quos

Quos hominum ex facie dea sæua potentibus herbis
Induerat Circe in uultus & terga ferarum.

Item Eclog. 8.

Has herbas, atq; hæc Ponto mihi lecta uenena,
Ipsa dedit Mœris: nascuntur plurima Ponto.
His ego sæpe lupum fieri, & se condere syluis
Mœrim, sæpe animas imis excire sepulchris,
Atq; satas aliò uidi traducere messes.

Huc facit Boetij carmen

Libro 4. de Consol. phil.

Vela Naricij ducis,
Et uagas pelago rates,
Eurus appulit insulæ:
Pulchra qua residens dea,
Solis edita semine,
Miscet hospitibus nouis
Tacta carmine pocula.
Quos ut in uarios modos
Vertit herbipotens manus,
Hunc apri facies tegit,
Ille Marmaricus leo
Dente crescit & unguibus:
Hic lupis nuper additus,
Flere dum parat, ululat:
Ille tigris ut Indica,
Tecta mitis obambulat.
Sed licet uarijs malis
Numen Arcadis alitis,
Obsitum miserans ducem
Peste soluerit hospitis:
Iam tamen mala remiges
Ore pocula traxerant,
Iam sues Cerealia
Glande pabula uerterant,
Et nihil manet integrum
Voce & corpore perditis.

Sola

Sola mens stabilis, super
Monstra quæ patitur, gemit.
O leuem nimium manum,
Nec potentia gramina,
Membra quæ ualeant, licet
Corda uertere non ualent.
Intus est hominum uigor
Arte conditus abdita:
Hæc uenena potentius
Detrahunt hominem sibi,
Dira quæ penitus meant,
Nec nocentia corpori,
Mentis uulnere sæuiunt.

In dialog. de Asino. Hisce figmentis, & Apuleij in asinum uersi fabulæ, ascribatur Luciani metamorphosis: qui in Thessaliam profectus, ut magicas artes disceret, in hospitiũ fortè diuertit, ubi mulier se unguento illinens, in coruum mutabatur. Lucianus eodem linimento se uolens inungere, in aliud errore incidit, quo unctus uertitur in asinum. Inductus autem in theatrum uarijs consperſum herbis, ex ancillæ institutione per rosarum esum restituitur.

Herbis & uenenis non sunt uires attribuẽdæ, quæ nec ad manifestas qualitates, nec ad totam illarũ substantiam referuntur. his uerò rationibus homines ab illis non transformari in bestias, notum est: carminibus itaque eam imprimi illis efficaciam, sequitur. *De Ciu. Dei lib. 18. cap. 18.* Augustini hic audiatur sententia: Si dixerimus ea non esse credenda, inquit, non desunt etiam nunc qui eiusmodi quædam uel certissima audisse, uel etiã expertos se esse asseuerent. Nam & nos cum essemus in Italia, audiebamus talia de quadam regione illarũ partium, ubi mulieres stabularias his malis artibus imbutas, in caseo dare solere dicebant, quibus uellẽt seu possent uiatoribus, unde in iumenta ilicò uerterentur,

rentur, & necessaria quæque portarent: postque perfuncta opera, iterum ad se redirent: nec tamen in eis mentem fieri bestialem, sed rationalem humanamque seruari: sicut Apuleius in libris quos Aurei asini titulo inscripsit, sibijpsi accidisse, ut ueneno accepto, humano animo permanente, asinus fieret, aut indicauit, aut finxit. Hæc uel falsa sunt: uel tam inusitata, ut meritò non credantur. Et libro de Spiritu & anima: Dicit humana opinio, quòd quadam arte mulierum & potestate dæmonum homines cõuerti possint in lupos & iuméta, & quæque necessaria portare, & post peracta opera iterum ad se redire, nec fieri in eis mentem bestialem, sed rationalem humanamque seruari. Hoc sic intelligendũ est, quoniá dæmones naturas non creant: sed tale aliquid facere possunt, ut uideantur esse quod non sunt. Deinde proximo etiam capite de Ciuitate Dei citato subiungit: Non itaq; solum animum, sed nec corpus quidem ulla ratione crediderim dæmonũ arte uel potestate in mébra uel lineamenta bestialia ueraciter posse conuerti: sed phántasticum hominis (quod etiam cogitando, siue etiam somniando per rerum innumerabilium genera uariatur, & quum corpus non sit, corporum tamen similes mira celeritate formas capit, sopitis aut oppressis corporeis hominis sensibus) ad aliorum sensum nescio quo ineffabili modo figura corporea posse perduci, ita ut corpora ipsa hominũ alicubi iaceant, uiuẽtia quidem, sed multo grauius atq; uehementius quàm somno suis sensibus obseratis. Phantasticum autem illud ueluti corporatum, in alicuius animalis effigie appareat, sensibus alienis, talisque etiam sibi homo esse uideatur, sicut talis sibi uideri posset in somnis, & portare onera: quæ onera si uera sunt corpora, portantur à dæmonibus, ut illudatur hominibus, partim uera onerum corpora, partim iumentorũ falsa cernẽtibus.

Lib. 3. & 4. ubi se à Fotide maga in asinum uersum, & quid tum egerit, describit. At mera sunt nugæ, ut etiam quæ in reliquis illis leguntur libris cap. 26.

Lib. 18. cap. 18. & lib. de Spiritu & anim. ca. 26.

D Nam

Præstantij pater in longo altoq; somno se equum putabat factum.

Nam quidam nomine Præstantius, patri suo contigisse indicabat, ut uenenum illud per caseum in domo sua sumeret, & iaceret in lecto suo quasi dormiẽs, qui tamen nullo modo poterat excitari. Post aliquot autem dies eũ uelut euigilasse dicebat, & quasi somnia narrasse, quæ passus est: caballum se scilicet factum, annonam inter alia iuméta baiulasse militib. quę dicitur Retica, quoniam ad Retia deportabatur: quod ita ut narrauit, factũ fuisse compertũ est, quę tamẽ ei somnia sua uidebãtur. Indicauit & alius, se domi suæ per noctẽ, antequã requiesceret, uidisse uenientem ad se quendã philosophũ sibi notissimũ, sibiq; exposuisse nõnulla Platonica, quæ antea rogatus exponere noluisset. Et quũ ab eodẽ philosopho quæsitũ fuisset, cur in domo eius fecerit, quod in domo sua petenti negauerat? Nõ feci, inquit, sed me fecisse somniaui. Ac per hoc alteri per imaginẽ phantasticã exhibitum est uigilanti, quod alter uidit in somnis. Hæc ad nos non quibuscunq;, qualibus credere putaremus indignũ, sed eis referẽtibus peruenerunt, quos nobis non existimaremus fuisse mentitos. Proinde quòd homines dicuntur, mandatumque est literis, à dijs, uel potius à dæmonibus Arcades in lupos solere cõuerti, & quod carminibus Circe socios mutauit Vlysis, secundum istum modum mihi uidetur fieri potuisse, quem dixi, si tamen factum est. Diomedeas autẽ uolucres, quandoquidem genus earum per succesionẽ propaginis durare perhibetur, nõ mutatis hominibus factas, sed subtractis credo fuisse suppositas: sicut ceruã pro Iphigenia, regis Agamẽnonis filia. Neque enim dæmonibus iudicio Dei permissis, huiusmodi præstigiæ difficiles esse possunt. Sed quia illa uirgo postea uiua reperta est, suppositum pro illa ceruam esse facilè cognitum est. Socij uerò Diomedis, quia nusquam subitò comparuerunt, & postea nullo loco apparuerũt, per-

denti-

dentibus eos ultoribus angelis malis: & pro eis aues occultè ex alijs locis, ubi est hoc genus auium, ad ea loca perductę sunt, ac repentè suppositæ, ideo credũtur esse conuersi. Quòd autem Diomedis in tẽplum aquam rostris afferunt & aspergunt, & quòd blandiuntur Gręcigenis, atq; alienigenas persequuntur, mirandum non est fieri dæmonum instinctu, quorũ interest, id est, ad quos persuadere pertinet, deum factũ esse Diomedẽ, ad decipiẽdos homines, ut falsos deos cum ueri Dei iniuria multos colant: & hominibus mortuis qui nec quum uiuerent, uerè uixerunt, templis, altaribus, sacrificijs, sacerdotibus (quæ omnia quum recta sunt, non nisi uni Deo uiuo & uero debentur) inseruiant. Hactenus Augustinus.

Nisi uerò altius dormientem Præstantij patrẽ obseruassent, ipse omnino ratus fuisset & narrasset ea reuera esse gesta fuisse, quæ tantummodo per somnum cognouerat, atque ita ueritatis opinionem apud multos sortitus fuisset rumor falsus. Sed mera sunt somnia & phantasmata: cui opinioni suffragatur D. Thomas, in quæstione de Miraculis. Pagano quoq; & infideli deteriorẽ esse indicant Decreta, qui credit posse fieri aliquam creaturam, aut in melius deteriusúe transmutari, aut in aliam speciem uel similitudinem transformari, quàm ab ipso omnium Creatore. 2. Parte 26. q. 5. epist.

Socios porrò Vlyssis in bestias uersos, & Diomedis comites in aues, atque Arcades stagnũ quendam transgressos in lupos cõmutatos, fabulosa esse, & poetarum commenta, multi credunt cum Plinio: qui scribit, homines in lupos uerti, rursumq; sibi restitui, fabulosum esse, cõfidẽter existimari debere, aut credere omnia quę fabulosa tot seculis credimus. Inde subiũgit: Mirũ est quò pcedat Gręca credulitas. Nullũ tã impudens est mendaciũ, ut teste careat. Hinc illud de Diomedis socijs ideo cõfictũ à poetis tradit, quõniã

Li. 8. cap. 22. Li. 10. c. 44. de Diomedis & Vlyssis socijs, atq; Arcadib. in aues & feras conuersis, fabularũ explicatio.

aues Diomedeæ, à Iuba cataractę dictæ, in solo totius orbis loco uidentur in insula, ubi tumusus & delubrũ Diomedis extant, contra Apuliæ oram, fulicarũ similes. Et quoniam aduenas barbaros clangore infestát, Græcis tantùm adulantur, miro discrimine, uelut generi Diomedis hoc tribuentes: ædemq; eam quotidie pleno gutture madentibus pennis perluunt, atq; purificant: unde origo fabulæ, Diomedis socios in earum effigies mutatos. Sunt qui ea ad mores referát: nimirũ ꝙ Arcades luporũ more uiuebant, ut homines uoraces & immanes, crudis uescentes carnibus, & fortè humanis. Idem de mutatione sociorum Vlysſis, *in mentis assimilatorum* ob prauitatem morum, *intelligi* potest: quemadmodum quoq; de Nabuchadnezare Babylonis rege conuerso legitur. *Dan. 4.*

De λυκανθρωπίᾳ morbo, quo se in lupos conuerti credunt homines. Cap. XXIII.

Vide li. 3. cap. 10. lib. 6. cap. 22. huius operis.

Literarum monumentis tradit Guilielmus Brabantinus in sua historia, uirum prudentẽ diaboli arte eò perductum fuisse, ut aliquibus anni temporibus non secus sciuerit, quàm se rapacem esse lupũ, qui per loca syluestria & specus oberraret, ac maximè pueros persequeretur, & eum sæpè uelut amentẽ per nemora uagari inuentum fuisse: qui tandem Dei gratia ad mentem rediјt. Adhæc Patauij lupus sibi uidebatur agricola, Anno millesimo quingentesimo quadragesimoprimo: multosque in agris insilijt, trucidauitque. Tandem non sine multa difficultate captus, confidenter asseuerauit se uerum esse lupum, discrimen solum existere in pelle cum pilis inuersa. Quapropter quidam omnem exuti humanitatem, uereq; lupi truces, uoracesq;, tibias & eius brachia gladio feriunt, amputantque, ueritatem rei exploraturi: cognita

Ioh. Fincel. li. 2. miracul.

gnita uerò hominis innocentia, eum chirurgis tradũt curandum, sed post dies non multos expirauit. Hos ea melãcholiæ specie exagitatos fuisse dubiũ est mini mè, quę Arabibus chatrab dicitur, deriuato nomine à bestiola, quę irrequieto motu super aquas modò huc, modò illuc absq; ordine uagatur. Latini, ut quidã uolunt, tipulam id insectum uocant, in palustribus locis frequens. λυκανθρωπίαν, id est hominis in lupum conuersionem uocant Græci: quidam melancholiam quoque lupinam appellant ex Marcello, item insaniam lupinam: plerique λυκάνθρωπον, alij κυνανθρωπίαν. Eo malo correpti, ex atrę bilis fuligine se in lupos, uel etiam canes credunt mutatos. Quapropter domo egrediũtur, potissimũ noctu, in cunctis lupos imitati, aut canes. Hi pallent, oculique ijs sunt concaui & sicci: crassè imbecilliterque uident, linguam habent siccissimã, ualde sitiunt, os saliua caret. Tibiæ his sunt ita ulceratæ ut curari nequeant, propter frequentes offensiones, & canum morsiones. Curantur hi sanguinis missione usque ad animi deliquium, uictu boni succi, balneis dulcibus, sero lactis, hiera ex colocynthide, Ruffi, aut Archigenis, aut Iusti, theriaca, & reliquis melancholiæ utilib. Caput his ante accessionem irrigatur soporiferis, nares opio inunguntur. Quandoque & somniferum medicamentum propinari oportet. Hoc naturæ uitium & humanæ mentis alienationem fabulæ apud Ouidium subministrasse occasionem uerisimile est, de Lycaone Arcadiæ rege, quem à Ioue in lupum ob sua scelera mutatum finxit. Interim atræ bilis morbi, lycanthropiæ dicti, adiungit notas, quemadmodũ ridicula poetarum commenta naturales sæpè solent habere causas.

Chatrab. Auicen. lib. 1. 3. fen. 1. tract. 4. cap. 21.
Tipula.
λυκανθρωπία
Paul. Aegin. li. 3. c. 16.
Aetius li. 6. cap. 11.
Melancholia lupina. Insania lupina.
λυκάνθρωπος.
κυνανθρωπία
Lib. 1. Metamorph.

Territus ipse fugit, nactusq; silentia ruris,
Exululat, frustraq; loqui conatur, &c.

Plerosq; etiã atra bile uitiatos, se leones esse, uel dæ-

Auic. lib. 3. fen. 1. Tract. 4. cap. 29. mones, uel aues, imaginari, annotauit Auicenna. Plinius & Edouardus scribunt, cerebrũ ursi deuoratum ingignere imaginationes, quasi in ursum quis trásmutatus sit. Id nostro hoc seculo cuidam Hispano nobili oblatũ fuisse edendũ traditur, qui per deserta & montes uagabatur, se in ursum esse conuersum phantasia uitiata ratus. Atqui dæmonem aut ullam creaturam, nihil posse condere, aut reuera immutare, rationibus, & ex Decretis abundè demonstratum est: & euidentissimè constat ex eorum qui hæc fuerunt passi ludibria, confessione, quam lib. 5. cap. 11. descriptam, qualicunque explicatione sum interpretatus.

Part. 2. caus. 26. q. 5. episc.

De naturali sexus humani mutatione. Cap. XXIIII.

Naturæ miracula in sexus immutatione.

CÆterùm quæ mihi fortassis hic obtrudere conabuntur alij naturæ miracula, ipse referam. Plinius: Ex fœminis, inquit, mutari in mares, non est fabulosum. Inuenimus in Annalibus, Licinio Crasso, C. Cassio Longino Coss. Casini puerum factum ex uirgine, sub parentibus, iussuq; haruspicum deportatum in insulam desertam. Licinius Mutianus prodidit, uisum à se Argis Arescontem, cui nomen Arescusæ fuisset: nupsisse etiam, mox barbam uirilitatemq; prouenisse, uxoremq; duxisse. eiusdem sortis & Smyrnæ puerum à se uisum: subditq;: Ipse in Aphrica uidi mutatum marem nuptiarũ die L. Cossitiũ ciuem Tisdritanũ. Liuius lib. 4. secund. bell. Puniç. tradit, Q. Fabio Maximo & M. Claudio Marcello Coss. uirum ex muliere Spoleti factum. Hippocrates autem scribit, Phaetusæ cuipiam Pythei uxori corpus uirile, & in uniuersum hirsutum & pilosum fuisse redditũ, barbamq; eam emisisse, uocé item asperam fuisse effectá. Quod ipsum etiá Namysiæ Gorgyppi uxori in Thaso euenisse, subiungit. Præterea Amatus Lusitanus con-

Lib. 7. cap. 4. Gellius lib. 9. cap. 4. Lib. 6. Epidem. part. 8. aph. 45.

Centur. 2. consilt. curat. 39.

scribit

ſcribit hiſtoriam eiuſdem argumēti,his uerbis: In oppido Esguerra, nouē leucis à Conybrica,nobili apud Luſitanos ciuitate, puella quædam genere nobilis erat, cui nomen (ſi rectè memini) Maria Pacheca erat: quæ cum ad ætatem perueniſſet, in qua mulieres primùm menſtrua emittere ſolent,uice menſium priapū uſque ad id tempus intus latitantem extrà eiecit. Et ſic ex femina factus eſt maſculus: & uirili toga indutus,ac ſacra aqua reſperſus,Manuel fuit uocatus. Qui ad Indos perueniens,& diues ac clarus factus, poſtea ad ſuos rediјt,& uxorem duxit. Sed an liberos genuerit,non ſatis compertū habeo. Conſcij tamen ſumus, imberbem hunc ſemper manſiſſe. Hactenus ille: quæ eo à me adducuntur ſtudio,ut probē non ſolum hanc ſexus permutationē & ueriſsimā eſſe, & naturaliū rationum baſi inniti: ſed etiam feminas tranſire in maſculos, ſaltē aduerſus inanem Auſonij aſſertionē, qui duorū exemplorū auctoritate etiam tueri conatus eſt cōuerſionis huius oppoſitionē. Verùm ubi cauſſa incredibilis iſtius effectus fuerit cognita & perſpecta, ilicò cōſequutionis neceſsitas alterius falſitatem deteget: quæ ut inueſtigatione acquiratur, duo ponēda ſunt fundamenta demonſtrationi naturæ prorſus cōuenientia. Primum eſt, poſt animantis productionē, uirtutē cōformatricē nō eſſe ocioſam: alterū, particulæ alicuius prærogatiuo iure dotatas mulieres. huius præſentia ſubminiſtrabit generationi materiam, illius cōfeſsio efficiētis actionē. Quæ ſi uera ſunt, ut profectò ſunt, oportebit circa pudēdū muliebre latitare aliquod membrū priapi figuræ perſimile: quia ex Phyſicæ ſpeculationis certitudine cōſtat operationē naturę nō exerceri in ſubiecto quolibet, ſed idoneo & prędiſpoſito: quēadmodū etiā uis cōformatrix, animāte iam edito in lucem, non procreat de nouo partes ob materiæ conuenientis & reliquarū occaſionum defe-

ctum,sed imperfectas adimplere facilè potest. Proinde his ita constitutis, sciendum est,eiusmodi particulam reperiri in κόλπῳ γυναικῶν, quæ cunctis mentulę uirilis conditionibus prorsus respondet, adeò ut prædita sit ligaméntis,neruis,uenis, arterijs, musculis,pręputio,glande,ne quid omnino desideretur. Eius exquisita obseruatio hactenus ferè fuit neglecta, ob pinguedinis uelamen, à recentioribus: at ab Auicenna describitur sub nomine Albathara, uel Albandar: & à Ruffo Ephesio κλειτορὶς uocatur,unde obscœnum uerbum κλειτορίζειν,uel κλειτοριάζειν deriuatur:nec non Nympha, Myrton, ὑποδερμίς. Atque exigua hæc caruncula paulatim molis augmētatione exurgit tandē in priapum omnibus suis numeris absolutum; quod cōtingit præcipuè aut menstruæ expurgationis initio, aut connubij tempore, quoniam in eo Naturæ impetus incrementum molitur:in hoc uerò,propter primi coitus uehementiam, effringuntur particulæ istius carceres,quibus exonerata uirtus formatiua dein elaborat in promptiori expulsione. Ita etiam fit,quòd tunc corpus & hirsutius euadat propter mensium suppressionem, & robustius ob sexus uirilis successionem, Hoc autem mēbro quum saltem mulier dotetur (unde omnes feminæ licet actu tales sint,potentia tamen masculos nominarim) necessariò elicitur, hunc mutationis ordinem progredi tátum à sexu femineo ad masculum,non ęconuerso: quia natura semper *addit*, nunquam demit: semper expellit,nunquam *reprimit*; semper mouetur uersus dignius, nūquam indignius. Itaque Ausonio uanitatis crimen adstringo, quòd Beneuenti puerum quempiá repentè uirginem factum refert:

Lib. 3. fen. 21. Tract. 4. cap. 33. Albathara. Albandar. Kliteris. Nympha. Myrton.

Nec satis antiquum,quod Campano in Beneuento
Vnus ephebórum uirgo repentè fuit.

Poetas eiuscemodi fabulas excogitasse uel inde liquet,

quet, quòd fingunt Tiresiam uatem Thebanum, cuius suprà meminimus, cum coeuntes angues baculo percusisset, mutatum in fœminam fuisse, postque annos undecim, iterum à se cæsis anguibus, uirilem naturam recepisse.

Horum item miraculorum meminêre Sabellicus & Pontanus. Sed quod abstrusa naturæ operatione contingit, atque in ea metamorphosi, & quidem solius sexus, continuò perdurat, nullum hic meretur locum, ubi tantummodo de fictis momentaneisq; dæmonum formis & præstigijs, quo ad fieri potest, explicandis agitur. Sabell. lib. 9. cap. 8. de Ostentis.

Quòd plerīq; putantur dæmoniaci, qui melancholia agitantur, & è diuerso.

Cap. XXV.

DE melancholicorū imaginatione deprauata, & subsequentibus eorum interdum deliris ridiculisque actionibus: nonnunquam etiam grauibus, serijs, horrendisque operibus, suprà lib. 2. cap. 23. satis multa dixi, ut repetitione minus opus sit. hinc tales uel fatui uel à dæmonibus obsessi sæpe iudicantur, quemadmodum quoque energumeni uicissim melancholici interdum dicuntur. Exquisitum itaque desideratur hic iudicium, ut inter utrosque discernatur affectus: qui plerunque etiam complicantur. Humori etenim melancholico, uti materiæ suis ludibrijs consentaneæ, diabolus se, ut antea memini, insinuat libentissimè. Non tamen à dæmonijs cuncti exercentur melancholici: at contrà ferè fit, ut omnes dæmoniaci ob acerbos cruciatus affectusque graues, reddantur melancholici. Mulier quædam Budericiæ singulis annis eiusmodi melancholia, uel potius mania agitabatur, ut septimanas aliquot multas noctu circa sepulchra in cœmiterijs degeret: excurreret e-

tiam subinde in plateas, effringens huius ianuas, & illius fenestras perrumpēs, interdiu aufugeret ad loca secretiora & syluestria. Et quia is paroxysmus maximè incideret in diē festū Paschæ, hoc est, tempus uernum, huic morbo ex humorū motu aptū: credebatur tum temporis à uulgo, illam à spiritu exagitari maligno. Vide item historiam dæmoniacæ, quæ melancholia infestari reputabatur suprà cap. 16.

Ficti obsidij diabolici historiæ memorabiles duæ: alterum autem ad incantamenta relatum. Cap. XXVI.

Obsidij dæmoniaci figmenta.

Mendicus Iustus fictè dæmoniacus.

IN hac eorum qui à dæmonum maleficio exagitantur, historica serie, non extra institutum fuerit, recensuisse naturale, rarumque tamen, diabolicę obsidionis figmentum, à me olim Neomagij apud Geldros uisum, in quodam mendico nomine Iusto. Hic ut iusta occasione pecuniam emendicaret largiorem, ante templi fores decubuit, dæmonij in se dominium simulans. Nam perpetua inquietudine exiliebat, concidebatq; iacenti uenter: interdum & fugam minacē, insultum uiolentum, & toruam faciei inuersionē fingebat. Custodes latus utrinque claudebant, eius coniunx & scortum: quæ prosilienti renixæ, ferramentis appositis eum coercendum mentiebantur: interea oratione mendicorum rhetorica oppidò instructę, strenuam nauabant operam, ut eleemosynam à populo die Dominico mane hunc adeunte locum, elicerent uberiorem. Tandem in dolosi machinamenti opinionem uenit magistratus. Adhibiti lictores, qui à cœmiterio discedenti, sub prandio, quo tempore ab hominum frequentia hic tutus est locus, manus inijcerent. nam hic eiusmodi apprehendisse hominem, erat religio, nefasque ducebatur, ob prophanationem loci scilicet sacri. Postremò tamen cognito latrocinio

quater

quater perpetrato, abreptus, in uinculis artem cõfes-sus est, qua uentrẽ, ut pro suo nutu exundaret subitò, relabereturq; continuo uortice, coegisset. Prius obice altius podici indito, & multo butyro simul deuorato, quo antea obliniebantur præmuniebanturq; uentriculus & intestina aduersus uim hydrargyri deleteriá, argentum uiuum deglutiebat, quod suo pondere ex uentriculo per pylorum in intestina ferebatur. ubi ob pessulum ostio obditũ, præcisa erat exitus uia: quare quum uehementer id humidum sit, & tenuium ualde partium, ac cognata mobilitate inquietissimũ, quanquam à calore naturali excitatum, non tamen ob intestinorum butyro inunctorum anfractus euaporare (etiamsi ea fuisset caloris uehementia) potuit. Hinc ciebatur ualida illa uentris perturbatio, & iactus inæqualis, quam augebat uehemens & uoluntaria uentris succussatio, illæsis interim ob præsumptũ butyri antidotum partibus interioribus. Stipe autem collecta, & arbitris semotis, inquietum dęmonem, captiuũ quippe Mercurium, extracto pessulo liberabat. Hunc tragœdum decimo post editum hoc spectaculũ die, propter latrocinium, Germanica punitione imponi rotæ uidi: ex qua horis duabus pòst descendit, eodem tamen repositus die, strangulatusq;.

Hydrargyrũ ualde humidum & tenuium partium.

Ad hunc numerum referatur impostura, uerè commenticijs ligaturis ascribenda, cuiusdam Ioannis Patris nomine, Germanis Hans Vatter, nati in pago Mellinge, medium miliare dissito à Duringorũ Vuymaria. Hic professione bubulcus, triennium per celebres aliquot Germaniæ ciuitates uagatus est, simulans se ipsis D. Ioannis ferijs hora matutina, quũ boum curam gereret, à Nicolao Gottel, postea ob sua flagitia Vuymariæ exusto, incantatum, pane assumpto cyaneo ex sextuplici sanguine cõfecto, nimirum infantis nondum baptismo initiati, & ab eo occisi,

Ioãnis Patris commenta.
Ligatura ficta.

cisi, serpentis, bufonis, echini, uulpis ac lupi, ut duodecim annis atrociter à diabolo diuexaretur. Hoc Nicolaum in carceribus confessum fuisse asseuerabat. Hinc dæmonem excruciasse ipsum multifariam ait, ac tam strictè momento colligare manus sæpe in tergo uinculis ex pilis equinis & sericeis lacinijs intortis, ut nisi mox eorum incisione laxaretur, sanguinis subsequeretur eruptio. Coartabatur enim singulari artificio ligaturæ nodus inexplicabilis. Ac antea præ angore sanguinem è sinistra aure atque ore frequenter effluere querebatur: & inter reliqua, semel Mansfeldia in aere euectum se, & ualido uento Halam ultra muros translatum, ibique catenis argenteis colligatum fuisse narrabat: item Bornæ, ubi in turre inclusus fuerat, ut nonnihil à diaboli torturis leniretur, atque ab eius laqueis tutus conseruaretur, per foramen angustum crassi formicis à diabolo perruptum, se indusio solummodo tectum, à dæmone extractũ fuisse, atque in uastam traductum solitudinem: sed quomodo, se nescire: atque ibi tres noctes sine ulla cibatione humana peregisse. Addidit quoque, se catenis ferreis crebrò à dæmone constrictum fuisse circum corpus, pedes & collum: ac semel ita in patibulo ad hoc spectaculum à satana ex ingentibus lignis constructo, in quodam horreo alligatum fuisse. Admiranda quoque phantasmata, apparitiones & spectra annexuit, nec omnia enarrare breuibus se posse inquit: sed cuncta ordine, uelut seriem historicam, conscripta esse, tandemque per typographiam lucem uisura, ut mundo innotesceret, quanta crudelitate plurifariam à dæmonio excrucietur, dilanieturque. Nec prætermisit suũ in orando, concionibus sacris audiendis, & communicatione Sacramenti corporis & sanguinis Domini singulis quatuor septimanis, studium. Ad resipiscentiam quoque ut populum hortaretur, se impelli affirmabat,

mabat. Post diutinam huius tragœdię ostentationem, Norimbergam tádem uenit, ubi ijsdem usus technis, à prudenti & circumspecto Senatu obseruari cum uigilanti sagacitate industriaque, semotis custodibus fidis, iubebatur: & licet primùm abitionem urgeret, desperationem deinde simularet, & nescio quæ non comminisceretur ad artis suę fucum: eò tamen ad extremum redactus est, ut se nunquam à diabolo ligatum fuisse, sed sibijpsi laqueos à se paratos, celeriter semotis arbitris iniecisse, ubi item eorum materiem suffuratus fuisset, fateretur. Vinciendi etiam specimen ostendebat liberè: & suctu sanguinem ex gingiuis extractum fuisse narrabat, quem quoque manu quàm ocyssimè in aurem seorsum instillabat. Reliqua item enarrata miracula, mera fuisse mēdacia fassus est: uniuersamque huc spectasse fabulam, ut inde rem faceret. Quapropter ob facilem, nec extortam cōfessionem, sententiam mitigauit, reumque publico palo in spectaculum & irrisionem ad horæ dimidium alligatum, exilio puniuit amplissimus eximiæ prudentiæ, iudicij, uirtutis atque authoritatis ordo Senatorius, 9 Maij, Anno millesimo quingentesimo sexagesimosecundo. Id uerò diabolicæ uexationis per incantamenta figmentum, tanquam rem ueram, alius antea epistola typis excusa præmaturè euulgauit, tecto dolo falsus.

Magistratus Norimbergensis prudentia summa.

Eiusdem simulatæ obsessionis iuuantibus sacrificis historiæ. Cap. XXVII.

EOdem anno, nimirum sexagesimosecundo, in Martio, Dusseldorpium uenit puella quædam Vuerlensis, circiter annos uiginti nata, bene habita, sed uultu torua. Hæc, ut mendicandi solennior esset occasio, literis munita testantibus, eam à dæmonio obsessam, ad D. Hubertum Ardennatem profectionem

Puella Vuerlensis epileptica, putatur dæmoniaca.

ctionem instituerat, ut ibi à satanæ iugo solueretur. Cum patruo & conducticio homine comitem etiam habebat monachum, annum propè trigesimum agentem. In collo, tanquam amuletum contra diaboli scilicet impetum, dependebat stola ecclesiastica. Ab eximiæ pietatis & doctrinæ uiris ornatissimis, ecclesiaste suo, & medicis collegis meis coniunctissimis (qui bona fide rem omnem mihi exposuerunt, tum enim aberam) quicquid id esset negocij, solertissimè inquiri uoluit Princeps noster illustrissimus, quibusuis imposturis non tam faciles, ob non uulgares ingenij dotes, offerens aures. Quantum itaq; ex ægrotæ & aliorum relatu conijcere illi poterant, epileptica putabatur. At monachum comitari, quòd ob ecclesiastici uiri præsentiam, minus à dæmonio impeteretur, dicebat: tandemq; eò adacta est, ut illum in eodem secum decumbere noctu lecto fateretur, non autem à suis exuuijs prorsus nudatum, sed qui indusio adhuc tectus esset. Quum uerò hora quadam matutina è somno excita, patruum, atq; alterum custodem uestitos in lecto secum conquieuisse obseruaret (fortassis uespere præcedēti potu adeò consopita, ut minorē horum concubitorum habuerit rationē) se aliàs eos pedibus è lecto expulsuram minitabatur, si redirent: at nullam patiebatur repulsam monachus. Rogata etiā, quomodo aliæ monachi lupæ aut concubinæ (quas duas illum Vuerlæ reliquisse nō negabat) ipsius peregrinationem ferrent? Ægerrimè, respondit. Monacho quoque iactanti, se tribus uerbis horribile in ea posse spectaculum excitare, quū à collegis meis permitteretur, ut quicquid ad hanc rem ualeret, ostendere non grauaretur, nihil omnino potuit.

Obsessionis diabolica cōmentū punitum. Maubusæ in Hannoniæ finibus huiusmodi contigit facinus, mihi narratum à uiro cui fidere quis possit, & qui modò mihi affinitate iunctus est, doctus & pius,

pius, totiusq; actus spectator. Nam tum fortè diuersabatur apud urbis illius præpositum, suum consanguineum, quem salutandi gratia conuenerat. ibi subsistens præ foribus, uidit undiq; populum confluere, & uelut agmine facto ad templum concurrere. rogabat quid rei esset? Tum illi quidam: Obsessum à dæmone quẽdam aiebat ibi exorcisari: quod ut uideret, accessit. Ingressus tẽplum, uidit sacrificũ quendã peragentẽ sacrum, & dęmoniacũ altari proximum, qui aspectu horridulo & turbato sedebat tacitus. hunc sacrificus ille per finitimas undiq; regiones circũduxerat, subinde exorcismis tentans dæmonium eijcere. Is dum pronũciaturus Euangeliũ, se in illud latus ubi erat dæmoniacus, contulisset, & ad Euangelij locum peruenisset, Dæmonia eijcient, linguis loquentur nouis: tum dæmoniacus, quasi horũ sermonũ impatiẽs, se cõcutere, agitare, & altùm clamare incœpit. perlecto Euangelio subticuit, donec finita missa, sacrificus illũ suis aggrederetur exorcismis, qui quidẽ & ridiculi fuerũt, & stolidi ac inepti. Subinde inculcabat illud, Maledicte diabole, dic maledicte diabole. At dæmoniacus ad pauca respondebat. Tandẽ exorcista: Dic, inquit, maledicte diabole, quid'nã est omniũ tibi inimicissimũ, maximeq; cõtrariũ? Subticuit aliquandiu, & tergiuersabatur dæmoniacus. exorcista uerò acriter urgebat atq; instabat: tandẽ dęmoniacus ueluti ui actus, clamabat, Aqua lustralis. Tũ ea aqua craterã argenteam impleuit exorcista, ac ori dæmoniaci admotam coegit illũ exhaurire: qui torquere se, & sic grunnire planè cœpit, ut porci solent, dum cultrum iugulo infigit lanio: ac paulo pòst totus intumuit, gutture potissimùm, ita ut supra naturam id contingere quiuis dixisset. Hinc exorcista ueluti præsentissimum alexiterium ad expellendum dæmonem, illius gutturi applicuit D. Gundulæ reliquias, theca argentea recon-

Marc. 16.

reconditas. Tum ille agitare sese, & intorquere, sicque clamare cœpit, ut Stentora illum dixisses uincere, uel quantum Gradiuus Homerus: ut inquit ille. Deinde quasi uictus, ad interrogata respondebat omnia: uerùm quæ sciscitabatur exorcista, talia erant, ut uel ad aliquorum contumeliam, uel uindictam producta uiderentur: certè stolida erant, indigna, minimeque ferenda. Altero die denuò subiectus est exorcismis dæmoniacus: sed ut accessit hic meus affinis, ilico destitit exorcista. Audierat (ni fallor) hunc cum præfecto, & nescio quo alio prudente sene habuisse sermonem de hoc dæmoniaco: & in hanc incidisse illos suspicionem, ut omnia ista fictè agi & fraudulenter crederent. Vnde huic obuiam ueniens ait, idque Latinè, quo uidelicet perspecta esset illius eruditio, & Latini sermonis lepor, ait inquam, Ipse est extra: hominem à dæmone liberatum innuens. Postridiè urbem reliquit. Non ita multo pòst detecta re, palàm fuisse imposturas patuit: quare tandem uterque meritas ob tantum flagitium dedit pœnas.

Eiusdem argumenti eleg[a]ns historia. Cap. XXVIII.

Historia festiua figmenti femellæ dæmoniacæ.

ALiud diabolicæ obsessionis & exorcismi figmentum legitur in libello Gallico ante triennium Parrhisijs edito, inscriptoque Narrationes mundi fortuitæ, narratione 32. In pago cuidam arci proximo inter Delphinatus & Sabaudiæ montes, qui à rudiori plebe incolitur, sacrificus magis bibis agendis quàm parochiæ administrandæ aptus, in pastorem eligitur, quòd lectionis scientia tantummodo reliquos præcellere rusticos uideretur. Et quũ ex recepto more nihil ferè in pagis illis citra pastoris cognitionem perficiatur, hic pedetentim apud omnes illius pagi feminas factus est compater: quibus quum

quum ea occaſione uteretur familiariter, una tamen Liſetta nomine, à curatore magis habebatur in delicijs. Huius maritus, qui in bello Gallico uictum fodiendo aliàs quæritaſſet, & iam ad eaſdem decreuiſſet redire operas, cœpit nonnihil angi ob nimiam patochi cum uxore familiaritatem, eique omnium ſacrificorum conſuetudine interdixit. Mœrore itaque offuſus paſtor bonus, aliud captat ex tempore conſilium: mittitq; ſecretò anum maleficam, cum ſua commatre, quam uocant, conſulturam, quibus modis ad conſuetam amicitiæ uelitatione reuerti tutò poſſent. In eiuſmodi comœdiæ actu exercitata apprimè uetula. Liſettæ aures hoc blando demulcet affatu: Mea filia, te animi admodum eſſe anxiam cõperio: eiſdemq; doloribus conficitur tuus compater, propterea quòd legitimum ſuum amorem præpediri uideat. cõpatior & ego quidem, quòd iuuencula eandem olim ſim experta aleam, & duram perpeſſa ſortẽ: nihilominus rebus afflictis remedium inuentu facile, ſi prudentiam quis prouidè adhibeat. Auderes'ne fingere te dæmone obſideri? Helas mea mater, reſpondet iuuencula, perſonã hanc non inſcitè induerem, ſi ea ratione proſici poſſe, ſpes affulgeret: quandoquidem in mentem redit, uicinam noſtram, me puero, ſimili uulnere ſauciam, quotieſcunque cum alijs puellis illi obuiã eram, bellè & artificioſè cruciamentũ hoc ſimulaſſe. A' ſortilega hac deinde accuratius inſtructa Liſetta, ante tẽplum audita miſſa intorquere oculos, contrahere manus, ſpuma defœdare os, & lupi eiulatũ edere incipit. Accurrens mox uulgus ſtolidum, præcipiti & nouo hoc malo attonitum, eam dæmonio agitari cenſuit. Miſer maritus nõ ita procul ob zelotypiã ſedulò eam obſeruans, haud leuiter turbatus, illam domum reducit, ubi conſolatum uicini confluunt. Sic ille ob grauẽ torturã, qua oppreſſam inopinatò arbitrabatur con-

iugem, suspicionis non immeritò conceptæ oblitus, rectà ad parochi ædes, uelut mentis impos, properat, oratum, ut suis exorcismis tam malitiosum ex uxore spiritum exturbare dignaretur. Dominus Mauricius quanta poterat dexteritate sese continens, mirè exclamat, lugetq; insperatum huius ægræ infortunium, inquiens: Ha ha ha, mi compater, morositas in uxorem nimia, & suspicio ob causam non satis iustã, probum maritum certè decet minimè: siquidem eo nomine in sensus communis errorem quandoq; etiã dilabuntur matronę inculpatissimæ. Inde arrepta stola atq; organis coniurationi idoneis, ægrotam liberè adit, atq; post suffragia infinita occulto murmure deblaterata, interrogat spiritũ, quis'nam esset? Lisetta probè instituta à uetula, uoce rauca submissaq; respondet: Ego patris huius iuuenculæ spiritus sum, ut hanc pœnitẽtiam decẽ annis ex uno corpore in aliud trãsgressus agerem, condemnatus. Maritus præsens ubi intellexit soceri esse spiritũ, non sine lachrymis in has e uestigiò erũpit preces: Mi pater, per Deum te oro, ut exeas, nec amplius torqueas misellam filiam. Spiritus respondit: Hinc equidẽ egrediar, sed in te cõmutato hospitio rursus cõmigrabo, ubi designatũ pœnitentiæ tempus absoluam. Sabaudus hic horribili ea sententia territus, usq; adeò exhorruit, ut incunctanter stola parochi arrepta cinxerit collum, exclamans: Mi cõpater, mi amice, aliquem'ne modum nosti, quo grauis illa sententia mutari queat, per preces, ieiunia, eleemosynas, uel alia pietatis officia? Tum Lisetta uidens ex uoto succedere institutũ & fucũ, uoce ait ficticia: Amice pauperior es, quàm ut qualia conueniunt euitandæ huic pœnitentiæ bona conferre ualeas, sed horum loco quadraginta inuisere templa, & in quolibet orationes fundere attentas oportet, quibus apud Deum offensarũ remissionẽ impetres: alioqui

q̄ui ordinationē cœlestē euasurus neutiquā. Hæc pœnitentia marito ea ratione imperabatur à Lisetta, ut propter templorū distantiā in ea peregrinatione, temporis satis furori spiritus extinguendo donaretur. Vt autē uoti cōpos minus impeditè redderetur, spiritus uoce facticiā sermonē ꝓsequitur, cum homine expostulans, q̄ iniqua suspicione suū aggrauarit cōpatrē, uirum scilicet sanctum, cuius preces quoq; Deo apprimè forent gratæ: eo nomine uxoris curā huic cōpatri esse cōmendandam, interea dum religionis ergò peregrè illū agere oporteret, studiosè hortatus est. Misser hic Ioannes, à purgatorij pœnis se facilè absolutū fuisse ratus, in genua ante parochū prouoluitur, ut ignoscat obsecrans. Remissione haud grauatim exorata, ne deterius quid illi contingeret, religiosam ilicò exequitur peregrinationem. Interim commissæ sibi Lisettæ qua potuit uigilantia fidelē noctè dieq; præstitit operam D. Mauricius, ut ꝓfligato hoc spiritu, alter eius locò successerit, cuius paulatim in uiui infantis imaginem adolescentis, patrem se esse post absolutum pœnitentiæ tempus, credebat maritus.

De ijs qui ueneficium patiuntur. Cap. XXIX

CÆterùm si q ueneno oblato, uel illito; uel eius uapore attracto, à ueneficis infecti sunt, iudiciū esto penes medicos: qui hîc inter uenena (quorū uis cæca & delitescens uario symptomatū cruciatu fatigat) & inter morbos ex illis natos (q̄ nō tantū manifestis qualitatib. sed totius etiā substantiæ dissidio, uitæ nostrę primordia demoliri cōstat) atq; inter morbos alios uulgares, raros, occultos, naturales tñ, secūdū peculiares quorūcunq; notas, discernēt. Siquidē uenenati, ꝓ pharmaci hausti uel applicati qualitatib. apertis, uel occulta totius substātiæ proprietate, multifariam afficiuntur: ut stomachi, alui, intestinorū, ie- *Venefĉio infecti.* *Dioscor. li. 6. in Proœmio.*

coris, renum & uesicæ cruciatibus grauiter exerceantur, ut singultiát, erodantur, cõtremiscant, refrigerentur, obmutescant, conuellantur, pulsus difficilis fiat, ueternus premat, uertigo obuersetur, caligent sensus, sanguis erumpat: ut itẽ strangulentur, siti aut febre cõflictentur, ægrè lotiũ reddant, torminibus uexentur, nausea premantur, crebrò uomant, frequẽs animi deliquium ex nimia cordis angustia sentiant, dysenteria flaccescant, rubescant, tabe putreant, liuore suggillentur, pallescant, desipiant, stertant, uiribus deficiant: imò ex tarantulæ morsu alij perpetuò rident, alij plorant, alij clamitant, alij dormiunt, alij uigilijs afficiuntur, plerosque uomitiones torquent, nonnulli saltát, sunt qui sudant, alij tremebundi fiunt, quidam pauoribus infestantur: alij alia patiuntur incommoda, & phreneticis, lymphaticis ac maniacis assimilantur: & mirum, quòd auditis continuò musicis instrumentis tripudiantes, donec ueneni uis insensibiliter per cutis meatus & per sudorem discutiatur, liberentur.

Tarantulæ morsus symptomata & curatio.

Venena autem, eorumque tam generalia quàm priuata indicia, præter reliquos, non minus diligenter & exactè, quàm etiá doctè, descripsit Dioscorides: nec segnem in eo opere explicando, exornandoque præstitit operam, solertissimus simplicium inuestigator Matthiolus. Inter ea uerò quæ intrò assumuntur, multo prȩsentius ac atrocius, quàm quæ contactu, offendunt. At quæcunque contactu lædunt, hebetiora, minusque efficacia sunt: neque in solo spiritu uel in aere, uerùm in humore quodam promouente, uires sortiuntur. Porrò quod halitu ferit uenenum, omnium præsentissimum & efficacissimum est, nec humoris nec crassioris materiæ tanquam uehiculi indigum, ut in nos agat, commigretque. Enimuerò tenuissimum quum sit, spiritu attractum, ocyssimè per pulmones in cor, uiscus uitæ primarium, & in arterias propagatur, in

Li. 6. de Materia med.

Venena intrò assumpta.

Contactu lædentia.

Halitu ferientia.

tur, in

tur, in uniuersum denique corpus prorepens: primumque spiritus, deinde humores, postremò ipsam partium substantiam uitiat. Morbi, teste Hippocrate, qui à corporis membrorum ualidissimo proficiscuntur, grauissimi sunt: atque si, ubi cœperunt, permanserint, necesse est ualidissimo membrorum laborante, totum corpus affici. Interim meminisse oportet, ex putredine longius grassata, uel alia abditiore ex causa, uirus etiam in nobis prouenire gigniq; posse. Hanc quæstionem ueteres disputasse, docet Galenus: rationibusq; apertissimis collegisse, eosdem affectus fieri & à lethalis ueneni haustu, & à corruptione quę à corpore scaturire potest.

2. de Nat. hum.

Lib. 6. de Locis affect.

Huc pertinent eorũ notę, quos *φαρμακεία* læsit: ubi scilicet philtra ad amorem ciendum porriguntur, esu haurienda, uel potu. Sic in uita Marci Antonij Plutarchus de eodem refert, quòd magicis carminibus & amatorijs poculis deuincta mẽs, amissa libertate propria, in Cleopatræ uultu hęrebat infixa, longè redeundi quàm uincendi cupidior.

Pecudes quandoq; uenenis tolli, sed ut plurimùm peste. Cap. XXX.

VEneno adhæc propinato, uel ita collocato ut halitu lædat, iumenta perniciose affligi quandoq;, inficiatur nemo: sed ea numerosa, sæpius ad internecionem grauissima prosterni peste his peculiari, homines non infestante, item præcipitibus alijs morbis in suo quæq; genere, partim hominibus quoque familiaribus, partim plerisq; pecoribus proprijs, subitò tolli, ab optimis agriculturæ & ueterinariæ artis uel mulomedicinę scriptoribus tam ueteribus quã recentioribus memoriæ proditũ est: qui tamen morbi à uulgaris ingenij hominibus, ne alios nominẽ, maleficia frequenter creduntur.

Pecudum ueneratio.

Pestes animantium.

Sæpenumero id contuemur, & superioribus annis contigisse meminimus, ut solos iugularit boues pestilentia quædam. irrepit etiam, quę sues, & quæ oues, alia quæ gallinas interimat. Pecudes ferasque tollentem pulchrè describit Virgilius:

3. Georg. *Hic quondam morbo cœli miseranda coorta est*
Tempestas, totoq; autumni incanduit æstu,
Et genus omne neci pecudum dedit, omne ferarum,
Corrupitq; lacus, infecit pabula tabo.

Discrimen uerò paulo antè expresserat:

Quàm multæ pecorum pestes, nec singula morbi
Corpora corripiunt. —

Anno millesimo quingentesimo quinquagesimo secundo, medicinam faciente in Lucensium balneis collega meo, narrabat Franciscus de Pergula, eius loci Lucensium nominę uicarius, ibi circa pagum Menabiam, supra balnea, in fine Maij, morbum quendam inuasisse pecora tam pestilentem, ut statim correpta, tumescentia conciderent mortua: rusticos uerò cum id animaduertissent, quædam subitò affecta, euestigiò mactasse: in quibus id erat obseruatum, ut si horũ infectorũ sanguis nudum contingeret hominis corpus, anthraces procrearet, qui (quod mirũ uidebatur) nõ patefacti, erant innoxij: aperti aũt, & confestim cauterio nõ notati, latissimè serpebãt, & aliquib. mortis erant causa. Caro pecorũ recens læsorũ & mactatorũ cocta, comestaque, nihil inferebat incommodi. at ius carnis, lethale potanti deprehensum est.

Therionarca in Cappadocia & Misia nascente, omnes feras torpescere, quibus fuerit admota, nec nisi hiænæ urinæ aspersu recreari, tradidêre ueteres.

Pestis pecorũ & frugũ sterilitas accidit sæpe ob nostra peccata. Exod. 7. Pestem etiam pecorum, quemadmodum & frugum sterilitatem, interdum à diuina uoluntate ob populi flagitia prouenire, obseruatu necesse est. Sic ob Pharaonis duritiem pestis grassatur in pecus, ulcera in homines

mines & iumenta, grando item in uniuersa Ægypto. Et Iohelis 1. Dissipata sunt horrea, disiectæ apothecæ, confusum est triticũ, ingemuit animal, mugierũt greges armenti, quia nõ sunt pascua eis, sed & greges pecorũ disperierũt. Et Aggæi 1. Ponite corda uestra super uias uestras, dicit Dominus. Seminastis multũ, & collegistis parũ: comedistis, & non estis saturati: bibistis, & non estis inebriati. Et infrà: Respexistis ad amplius, & ecce factũ est minus: & intulistis in domũ, & ego exufflaui illud. Propter hoc, inquit, super uos prohibiti sunt cœli, ne darent rorẽ: & terræ prohibitũ est, ne daret germen suũ: & uocaui siccitatẽ super terram, & super montes triticũ, uinũ, oleũ, & quæcũq; progignit humus, & super homines iumenta, & omnẽ manuũ uestrarũ laborem. Et cap. 2. Percussi uos uẽto urente, & aurigine, atq; omnia manuũ uestrarũ opera, & non fuit qui ad me cõuerteretur. Itẽ Leuit. 26: Si nõ feceritis mandata mea, dabo cœlũ uobis desuper ferreum, & terram æneam, & cõsumetur incassum labor uester, immittamq; in uos bestiã agri, quæ orbos uos faciet, atque exterminabit pecora uestra, & imminuet uos. Si autẽ in præceptis meis ambulaueritis, dabo uobis pluuias temporibus suis, & terra gignet germen suum. Resipiscẽtibus ijs denuò, hæc ubertatis fit promissio, Ioelis 2. Zelatus est Dominus terram suam, & pepercit populo suo, & dicit: Ecce ego mittam uobis frumentum, uinum & oleum, & replebimini in eis: & non dabo uos ultrà opprobrium in gentibus. Deut. 32.

Eam autem rerum suarum iacturam impatienter quidam tolerantes, non cum Iobo eam Deo acceptam ferunt: uerùm ad diuinos & ariolos, sacrificos, diabolicarum actionum patronos, quasi à Lamia, satanæ adminiculo, ad eam deuenerint stragem iumenta, confluunt: qui inde ementitis uotis, & quacunque

possunt fallaci persuasione, hos damno & incredulitate bis miseros homines, in maliciosa opinione semel concepta obfirmant: adhibita etiam non solùm superstitiosa, sed & impia curatione, quam Libro sequenti explicabo: ubi quoque ostendetur, quòd stercore lupi in præsepibus posito, iumentorum maleficium aliquando fingitur. At quo modo in animalium uentriculis ex pilis, iustæ quantitatis pilæ increuerint, paulo antè dictum est.

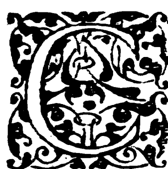
Matth.8. Marc.5. Luc.8. Gadarenorum porci, satanæ maleficio adacti, in mare præcipites lati perierunt: ut Scriptura docet. *In uita Hilarionis eremitæ.* Docuisse quoque senem Hilarionem, tradit Hieronymus, diabolum hominum causa etiam iumenta corripere: & tanto eorum ardere odio, ut non solum ipsos, sed & ea quæ ipsorum essent, cuperet interire. atque huius rei proposuisse exemplum, *Iob.1.* quòd antequam beatum Iobum tentare permitteretur, omnem eius substantiam interfecerit.

CVRA.

CVRATIO EORVM QVI LAmiarum maleficio affici, uel dæmonis obsidione subigi creduntur. Liber V.

Vbi eadem opera, ob argumenti communionem, curationes à maleficio diabolico non alienæ interseruntur: & ligaturarum, characterum, annulorum, periaptorum, & effigierum tam in sanando, quàm in lædendo, siue claustris aperiendis, siue furibus inuestigandis & similibus, uanitas ostenditur.

De curatione præseruante ab hoc mali genere. Cap. I.

VRATIONIS ratio hic partim erit προφυλακτική, exoptatissima medicationis pars, ut à fascino & incantationum ludibrijs quis præseruetur: partim etiam μεθοδική, ut ij quos iam maleficio collisos credimus, ritè legitimoque restituantur ordine. atque erit illa aliquo modo communis, ex Sacrarum literarum fontibus deprompta: non autem magica uel superstitiosa, tantopere à multis desiderata, excultaque. Quum uerò, quicquid hactenus rerum monstrosarum in hanc relatum est historiam, diaboli sint artes, opera, ludificationes, laruæ & spectra: contra hanc nos circumquaque ualidis aggeribus, præsidijsq; infallibilibus communiri est operæprecium. Atqui spiritus quum sit, spirituali accingamur armatura: quam ex diuina Pauli exhortatione cognoscere, atque uniuersis complecti neruis decet, qui ita hortatur: Quod superest, fratres mei, sitis fortes per Dominum, perque potētiam roboris illius. Induite totam Dei armaturam, ut aduersus diaboli assultus consistere possitis. Quoniam

Curatio aduersus diaboli conatus præseruans.

Ephes. 6.

non est nobis lucta aduersus sanguinē & carnem, sed aduersus principatus, aduersus potestates, aduersus mundi dominos, rectores tenebrarū seculi huius, aduersus spirituales astutias in cœlestibus. Quapropter assumite uniuersam Dei armaturam, ut possitis resistere in die malo, & omnibus peractis stare. State igitur lumbis circūcinctis baltheo per ueritatē, & induti thoracē iusticiæ, & calceati pedibus, ut parati sitis ad Euāgelium pacis: super omnia assumpto scuto fidei, quo possitis omnia iacula mali illius ignita extinguere. Galeāq; salutaris accipite, & gladiū spiritus, qui est uerbū Dei, in omni deprecatione & obsecratione, orantes in omni tēpore, in spiritu, & ad hoc ipsum uigilantes cum omni sedulitate. Petrus itē fideliter admonet: Sobrij estote, uigilate, quoniā aduersarius uester diabolus tanquam leo rugiens obambulat, quærens quem deuoret. Cui resistite solidi in fide, scientes easdem afflictiones, uestræ quæ in mundo est fraternitati consummari. Hic enim agit in incredulis.

Armatura Dei. *1. Thessal. 5.* *Gladius spiritus.* *1. Pet. 5.* *Ephes. 2.*

Hic & saluberrima Tertulliani exhortatio suū habebit locū, qui nos uelut Iobū, fortissimū Dei athletā, aduersus tentationū insultus pugnare uoluit: itē serico uestiri probitatis, purpura pudicitię, chlamyde patientiæ. In animū quoq; inducendū suadet, cūcta quę dæmon ad nostræ integritatis euersionē machinatur, in gloriā cōstantis casura: & eius machinamēta in hūc finē à Deo permissa esse, ut qua cōstantia perferre aduersa uelimus, experiatur: quemadmodū apud Hieremiam prophetā quoq; legimus: Dominus exercituū iusti probator est. D. Maximus in lib. de Charitate, dęmones nos infringere interficereq; iubet: atque illud haud dubie perfici, quando cum præceptorū Dei obseruatione affectus in nobis efferuescētes uincimus: hoc uerò, quum prorsus affectibus carentes, illis uniuersam calumniandi occasionem præscindimus, cum prophe-

propheta dicētes: Vade homicida, Dominus mecum est, bellator fortis: tu cades, & deleberis apud me in æternum. Olympiodorus cap. 10. in Ecclesiasticæ historiæ interpretatione, omnes sensuum aditus occludendos censet, sic ut neque per oculorum illecebras, neque per aurium pruriginem, neq; per nocentis linguæ petulātiam dæmon admittatur: hoc enim signaculum contra dæmones absolutissimum habeatur. Quidam duobus in pugnam progrediendum armis monent: precatione quidem pura, quæ in cœlum subuehat affectus: & scientia uera, quæ salutaribus opinionibus cōmuniat intellectum, & suggerat quid sit orandum, ut ardenter oremus, non hæsitantes. D. Antonius ita suos confratres aduersus dæmonum insultus munit: Magna, inquiens, dilectissimi aduersum dæmones arma sunt, uita syncera, & intemerata ad Deum fides. Credite mihi experto, pertimescit satanas rectè uiuentium uigilias, orationes, ieiunia, mansuetudinem, uoluntariam paupertatem, uanæ gloriæ contemptum, humilitatem, misericordiam, iræ dominatum, & præcipuè purum erga Christum amorem. Nouit teterrimus Coluber ex præcepto Domini, sub iustorum se iacere uestigijs, qui ait: Ecce dedi uobis potestatem calcare super serpentes & scorpiones, & super omnem uirtutem inimici. Hic porrò præclara longaque oratione contra quascunque dæmonum præstigias uexationesq; suos instruit.

Rectè Hermes Trismegistus tradit, unam & solam custodiam hominum à dæmonum astu, esse pietatem. Pium enim hominem nec dæmon malus, nec fatum tenet. Et quemadmodum uera fides mirabilia aduersus diabolum, eiusq; potentiam in credentibus operatur: sic & falsa credulitas, Deo permittente, euentus cooperante diabolo inauspicatos interdum gignit, uel potius demeretur. Cum Dauide ergo confidenter

Lactant. de Orig. err. l. 4. cap. 16.

Psal. 117.

fidenter dicamus: Dominus mihi adiutor, non timebo quid faciat mihi homo.

Omnium itaque primum tanquam rei caput deſideratur, ut in uera doctrina & genuino Dei cultu inſtituti, nos totos reſignemus, tradamusque ipſius uoluntati, fide uiua & ſpe indubitata, nos illi curæ eſſe, ſub ipſius patrocinio & tutela ſecuros degere, ipſius primùm gratia progenitos eſſe, ſingulariq; nos
Eſaia 9. *Ioan. 3.* *1. Petr. 2.*
conſectante miſericordia ſeruari: uerè confiſos, Chriſtum in hoc nobis natum, & filium nobis datum, qui peccata noſtra ſuper humeros ſuos in ligno pertulit: & per potentiam Patris, à morte ſuſcitatus, mortem uicit, & ſatanæ imperium demolitus eſt, ut hic iam inde irrito conatu ſuas nobis machinetur inſidias, ſi ſepulti unà cum Chriſto per baptiſmum in mortem, & peccatis mortui, in nouitate uitæ ambulemus, iuſticiæque uiuamus. Si etenim Chriſto inſiti, in illum
Rom. 6. *1. Petr. 1.*
atque Patrem eius credimus, illius mandata obſeruamus, ueſtigijs inſiſtimus, abnegato dæmone, omnibusque eius conſilijs, uniuerſa denique impietate,
Galat. 5.
opera ſpiritus ſectantes, fructusque fidei edentes, in charitate non ficta erga Deum & proximum, in manſuetudine, benignitate, lenitate, temperantia, continentia, caſtitate, ſenſuum cohibitione, conſtanti cuiuſcunque aduerſitatis, iacturæ & iniuriæ tolerantia, uitæ demum innocentia, puris manibus extenſis orationi aſsiduæ intenti, peccati inquinamentum ut ueneni perniciſsimi perditiſsimique halitum, internecionis periculo repentè nos obijcientem, declinantes: maleficorum profectò minas haud difficulter cauebimus, uel negligemus, uel tolerabimus. Si uerò
1. Ioan. 2.
quis peccauerit, inquit Ioannes, aduocatum habemus apud Patrem, IESVM CHRISTVM iuſtum. Et ipſe eſt propitiatio pro peccatis noſtris: non pro noſtris autem tantum, ſed etiam pro totius mundi.

Et

Et per hoc ſcimus,quoniam cognouimus eum, ſi iuſſa illius obſeruamus. Qui dicit, Noui eum, & præcepta eius non ſeruat, mendax eſt, & ueritas in eo non eſt. Qui uerò ſeruat ſermonem eius,uerè in hoc charitas Dei perfecta eſt. Per hoc ſcimus, quòd in ipſo ſimus. Qui dicit ſe in eo manere,debet ſicut ille ambulauit,& ipſe ambulare. Qui committit peccatum, ex diabolo eſt: quoniam ab initio diabolus peccat. In hoc manifeſti ſunt filij Dei, & filij diaboli. Omnis qui non facit iuſticiam,non eſt ex Deo: & qui non diligit fratrem ſuum. Hinc Paulus,in Chriſto IESV neque circuncisionem, neque præputium ualere aſſerit: ſed fidem, quæ per dilectionem operatur: cuius fidei loco nouam creaturam, ſequenti capite ad Galatas, locat: & obſeruationem mandatorum Dei, ad Corinthios,ſupponit. *1.Ioan.3.* *Galat.5.6.* *1.Corinth.7.*

Vnde ſatis liquet,de qua hic fide loquar: quam amplecti,cuiq́ue firmiter inſiſtere oporteat. Non ſimplicem formulæ fidei præſcriptæ enarrationem propono,quam & facile pronunciaret diabolus: non etiam ore iactatam ab ijs quorum cor à Chriſto procul eſt, quæ conſopita,mortua, ſterilisq́ue deliteſcit, nuſquã ſe prodens,uelut infœcunda arbor excindenda, ignique mandanda: ſed hanc urgeo, quæ totum innouat hominem,uirtute uiua ſe in Chriſti membris exerẽs, fructificans, efficax potentia Dei ad ſalutem habenti, ſacra ſaluationis noſtrę ancora. prora & puppis,petra contra quamcunq; ſatanæ tempeſtatem impetumq́; immobilis: in qua quicquid ſuperſtruitur, inuiolatũ perdurat, imò aduerſus hanc ne quidem inferi portæ præualent. *Matth 3.* *Vera fides.* *Matth.16.*

Auguſtini hic audiatur conſilium: De iſta tota dæmonum ludificatione,ait, nos quid dicamus,qui hæc legent, fortaſsis expectant: quid Chriſtiani agere debeant, quando inter idola gentium miracula fieri aſſerun- *De Ciuitat. Dei lib.18. cap.18.*

Hierem. 51. feruntur. Et quid dicemus, nisi de medio Babylonis esse fugiendum? Quod præceptum Propheticum ita spiritualiter intelligitur, ut de huius seculi ciuitate, quæ profectò & angelorum & hominum societas impiorum est, fidei passibus, quæ per dilectionem operatur, in Deum uiuum proficiendo fugiamus. Quanto quippe in hac ima potestatem dæmonũ maiorem uidemus, tanto tenacius mediatori est inhærendum, per quem de imis ad summa cõscendimus. Hactenus ille. Cyprianus ad Fortunatum, de exhortatione martyrij: Aduersarius, inquit, uetus est, & hostis antiquus, cum quo prælium gerimus. Sex millia annorũ *plenè* cõplentur, ex quo hominem diabolus impugnat. Omnia iam genera tentandi, & artes atq; insidias deijciendi usu ipso uetustatis edidicit. Si imparatum Christi militem inuenerit, si rudem, si non sollicitum ac toto corde uigilantem, circumuenit nescium, fallit incautum, decipit imperitum. Si quis uerò Dominica præcepta custodiens, & fortiter Christo adhærens, cõtra eum steterit, uincatur necesse est: quia Christus, quẽ confitetur, inuictus est.

Huic fundamento firmiter insistentes, tantũ abest ut ulla unquã ratione, satanæ artib. siue astutijs à uera in Deum uiuentem fiducia dimoueri possint, ut etiam uarijs ac multiplicibus illius conatibus & insultibus impetiti, exercitati, ac uelut aurũ in fornace examinati, indies seipsis sanctiores iustioresq; euadant. Quare dæmonibus imbecillitatem in eos, quos diuina non destituisset gratia, exprobrare solet D. Antonius, in assiduis suis aduersus illos luctis: & eos expauescere uerè credentes, asserit Petrus apud Clementem. item iustissimo Dei iudicio, in huiusmodi cogitationum uanitate languentibus, labores & afflictiones pro remedio conferri, idem Clemens tradit, postea subijciens: Dæmonem, nisi quis uoluntatibus eius

Li. 4. Recog. Dæmones expauescunt uerè credentes.

eius se sponte subdiderit, potestatem aduersus hominem non habere, ut uincat scilicet. Vitæ igitur emendatione, & attenta asiduaque oratione ad Christum cõfugiendum est, exemplo Chananeæ mulieris. Hæc, Chrysostomo authore, non iuit ad diuinos, non quæsiuit ligaturas, non defectionis reas mulieres: sed omnia reliquit tentamenta diabolica, & uenit ad Iesum. Si enim uolumus Deum sententiam mutare suam, nostram in meliorem mutemus uitam. Ritè hic hortatur Iesus Sirach: Conuertere ad Dominum, & relinque peccata tua: precare ante faciem Domini, & minue offendicula. Reuertere ad Dominum, & auertere ab iniusticia tua, & nimis odito execrationem, & cognosce iusticias & iudicia Dei, & sta in sorte propositionis & orationis altisimi Dei. Non demoreris in errore impiorum. Nec minus piè quàm prudenter, in tribulatione inimicorum consulit Iosaphat rex Iuda: Cum ignoramus quid agere debeamus, hoc solum habemus residui, ut oculos nostros dirigamus ad te Deus. Hic suum habeat locum Psalmus Dauidis 90.

Matth.15. *Cap.17.* *2.Paral.20.*

Qui habitat in adiutorio Altisimi, in protectione Dei cœli commorabitur.

Dicet Domino, susceptor meus es tu, & refugium meum, Deus meus, sperabo in eum.

Quoniam ipse me liberabit de laqueo uenantium, & à uerbo aspero.

Scapulis suis obumbrabit tibi, & sub pennis eius sperabis.

Scuto circundabit te ueritas eius, non timebis à timore nocturno.

A' sagitta uolante in die, à negocio perambulante in tenebris, ab incursu & dæmonio meridiano, &c.

Saluberrimũ insuper aduersus dæmonũ machinamenta

menta consilium, in conscripta hac præseruationis

Homil. 21. de Ornatu mulierum.

lege, subiungam ex Chrysostomo his uerbis: Sicut sine calceamentis uel uestimentis uestrûm nemo in forum descendere uellet, ita sine Dei uerbo nũquam in forum prodeas. sed quum es ianuæ uestibula transgressurus, hoc prius loquere uerbum: Abrenuncio tibi satana, & coniũgor tibi Christe. Ne unquam absque hac uoce exeas: hæc erit tibi baculus, hæc armatura, hæc turris inexpugnabilis. Cum hoc uerbo & crucem in fronte imprime: sic enim non tantum homo obuius, uerùm nec ipse diabolus te quicquam lædere poterit, cùm his te cernens armis ubique apparentem. Et hæc teipsum iam hinc doce, ut cùm signũ cæperis, sis miles paratus, & contra diabolum trophæum erigens, iusticiæ coronam capias, quam nos assequi cõtingat gratia & benignitate Domini nostri IESV Christi, per quem & cum quo Patri gloria, simul & Sancto spiritui potestas & honor, nunc & semper, & in secula seculorum.

Quomodo ab ecclesiarum pastoribus in maleficio curando seducatur populus.

Cap. II.

Ad huius fundamenti iacti perpendiculum, si recto filo superstruerent ecclesiarum pastores, obstructis quibuscunque adulterinæ doctrinæ impietatisq; fenestris, saluberrima præcautione subditis prospectum consultumque foret contra dæmonis artes, præstigias & ludibria: quibus non usqueadeò temerè illaquearentur incauti, quemadmodum quotidie cum animarũ iactura usuuenire cernimus,

Quidã pastores ecclesiarũ magi.

non modò pastorum (quorum intererat, munusque postulabat præcauere) negligentia: sed eorum instinctu, consilio, peruersa doctrina, fallacique operatione, qua imperitum uulgus in rebus afflictis, morbis

subitis,

subitis, longis, cognitis, incognitis, ex causa naturali uel præter naturã, mox ad inquisitionem illicitæ opis illectant. Imò eam sæpenumero ijdem promissa certa salute ostentare, uenalemque prostituere non erubescunt: homines planè inepti, rudes & indocti, sacræ medicinę (quam ne à limine quidem salutarunt) cognitionem nefandè mentientes (de ijs saltem hic loquor, non de uiris bonis, pietatisque nomine spectatis) ut uel hac suspensa hedera, ueluti specioso pallio actiones suas tegant fraudulentas: potissimùm quum professione sint uiri scilicet ecclesiastici, sacerdotes uel monachi, de quibus, ut gregis exemplaribus doctoribusq;, in sinistram tantummodo impegisse suspicionem nefas ducitur.

Sed fortassis hãc artis quasi per manus traditę prærogatiuam, iure sibi uendicant hæreditario hi magi: quòd Ægyptiorũ sacerdotes (à quibus Pythagoras, Empedocles, Democritus & Plato magiã didicerũt) quo quisque remedio sanitati restitutus esset, id simul conscriptũ, Memphis in Hephæstio, Vulcani & Isidis sacrario, deponebant: quemadmodũ & Gręcorum sacerdotes magiæ antistites, suas obseruationes in adytis tẽplorum Apollinis & Æsculapij in Pergamo etiã repositas custodiebant, quas uelut Æsculapij oraculo edocti sacerdotes, ægrotis communicabant, à quibus summa cum fiducia eæ acceptari solent. Sancta extat in horũ impudentiã, eximij Hippocratis, quanquam religione ethnici, sententia: qua non argutè tãtum, sed & piè hos redarguit, & impietatis insimulat: Qui, inquiens, lustrationibus & magicis incantamentis morborum, affectationes depellere se iactant, hi uictus indigi, uerba eorum ad dęmonium referunt, ut quiddam se amplius scire uulgo ostẽtent, & homines decipiant. Expiant enim morbo correptos, sanguine & sceleribus inquinatos, iniustos & intoxicatos,

Galen. lib. 1. de Cõp. med. sec. gen. & lib. 6. Epidem.
Herod. li. 1.
De Morbo sacro.

ac expiamenta alia sub terram defodiunt. alia in mare proijciunt: alia ad montes desertos, ne quis ea contrectet, asportant. At Deus, ait, qui maxima & sceleratissima peccata purgat, nostra est liberatio.

Pontifices Romani plerique infames magi.

Nec eò impudentiæ illos arbitror dilapsuros in liberioris incantationum usus defensionem, ut mihi obtrudere audeant, plerosq; Romanos pontifices magiam infamem edoctos, eam quæstuosè uoluptuarieque exercuisse: cuiusmodi erat Syluester secundus, qui (teste Platina & Nauclero) eo artificio pontificatum adeptus est: quemadmodum & anno 1032, Benedictus nonus, antè Theophylactus dictus, postea ob maleficia Maledictus nuncupatus: item Ioannes uicesimus, & Ioãnes uicesimus primus (authore Bennone cardinale) qui Laurentio, Ioanne Gratiano & Hildebrando, cardinalibus, incantamentorum conscijs, ut & Malfitano & Gerardo Brazuto familiariter usi traduntur. Nam à Syluestre secundo ad Gregorium septimum, magum eximium (qui, ut Benno refert, quando uolebat, manicas discutiebat suas, unde ignis in scintillarum modum dissilijt, ijs miraculis uelut sanctitatis signo simplicium oculos ludificans) omnes pontifices fuisse incantatores, scribitur in eorum Vitis: ubi eius farinæ exempla execrabilia, quibus mulieres in amorem pellicerent, dæmonum sacrificijs in syluis & montibus dediti, leguntur: quæ silentio sepeliri malui, ne hominum in eo dignitatis fastigio collocatorum flagitia ueneficiaq; commemorasse, in reprehensionem rapiatur. Licet etiam pauci tales fortassis extitêre, maiorem tamen numerum à malis artibus fuisse liberum, nulli in dubium uenit. Non est itaq; quòd hoc pallio se tegant, aut aliud prætexant hi nostri recentiores malefici. Hoc tamen deplorandum, quòd nusquam ullum genus hominum comperies tam iniquũ, impunitumq;, atq; horum plerosq;, qui ubi

qui ubi in aliqua calamitate corporis uel animæ, rebus perditis, uel quacunq; alia aduersitate, in consilium à simplicioribus uocantur, neutiquam eos admonent, hæc à Deo uel immitti, uel permitti, ut tanquam in igne probentur: & propterea ad Deum unicum afflictorum patronum confugiendum, ac diuina à Deo in nostrum usum iusto ordine instituta auxilia ritè inquirenda: uerùm impietatis incredulitatisque uiam sternunt, ore impudentissimo ac mendacissimo ad maleficium uel incantationem uicinæ alicuius matronæ, quicquid id est mali referentes, fiq; quasdam notas, quibus mali genitrix dignosca insinuantes, næ sacrilegi perditionis authores. O certè plusquam Vatiniani seminariũ hoc, frequen inter proximos quosq; uti pestilentissimum, ita & issimum, ut non modò integræ uiciniæ admo antea pacatæ, hac arte grauibus conturbentur dijs, cædibusq; diuexentur, sed & pagorum atq; urbium auita societate unitarum compages disrumpantur, ac inusta familijs calumniarum stigmata in longam propagentur posteritatem. Eius sectæ noui ificum, qui (designatum numerum exprimere propemodum pudet) trecentas sagas in oppido mi amplo aut populoso, ubi iam dego, quod fortè in dicebatur ille, aliàs ipsi incognitum, commorari; aciter fingere non erubuit. *1. Petr. 4.*

Quemadmodum ea ratione satanæ regnum accrescit, confirmaturq; : ita Christo summa fit contumelia, iniuriaq;, ac eius Ecclesiæ immedicabilia infliguntur uulnera ab illis, quorum studio ex professo sanari sauciam luxatamq; magis decuit. De eius famihominibus manifestò Paulus, ueluti digito commonstrans, suo uaticinatur Timotheo in hæc uerba: Spiritus certò loquitur, quòd in posterioribus temporibus descifcent quidam à fide, attendentes spiri- *1. Tim. 4.*

tibus impostoribus, ac doctrinis dæmoniorum, per simulationem falsiloquorum, cauterio notatam habentium conscientiam, prohibentium contrahere matrimonium, iubentiũ abstinere à cibis, quos Deus creauit ad sumendum cum gratiarum actione fidelibus, &c. Rectissimè igitur à Basilio scribitur: Qui in cantatorem audit, illumq; obseruat, quacunq; pressũs est necessitate, tametsi uerbo dicat in Deum se fidere, re tamen ipsa ex futilibus uanisq; rebus auxilium sibi ascisscit. nam iusto uerum auxilium Deus est.

Quibus rebus in dæmoniaci mali curatione decipiant magi ecclesiastici. Cap. III.

Sacrilegi huius seculi magi.

PRæter mendacem illam persuasionem, qua uulgo nimis credulo hi malefici imponũt, ut aliquid scire præter doctorum hominum cognitionẽ in hoc inscitiæ theatro illi ἀναλφάβητοι, imperiti & impij uenditent, suis hinc inde emendicatis blasphemis exorcismis, se mendaciorum unicum authorem in speculo uel urnæ aqua, incantationis conscij imaginem præ se ferentem cogere, qui rei ueritatem tanquam irrefutabilis testis detegat, profitentur: nec minus blasphemiarũ, multifarijs crucibus sæpenumero scelerata manu consignatis ornatarũ, inter miserorũ hominũ curationẽ effundere audent, mente reprobi: cum Ianne & Mambre olim pœnas daturi, nisi maturè resipiscãt.

Hic suam sortitur uim aqua extra primã *Dei* consecrationem benedicta, uel sæpius inspersa, uel propinata: sal item exorcismo expiatus, cereæ Paschalis eadem ui consecratæ particula, uel eiusdem thus, candelarum in die Purificationis contra pauidum (si dijs placet) dæmonem lustratarum incensus, ramorum & frondium in die Palmarum sacratorum, item herbarum in ferijs D. Ioannis Baptistæ ante ædes suspensarum,

ſarum,uel in ſolennitate aſſumptionis D. Virginis in templo aſpergine luſtralis aquæ ſolenni,ex more,uirtute ex alto aduerſus ſatanæ potentiá maiore, quàm in prima Dei creatione indutarum ſuffumigia, & neſcio quæ non eiuſdem religionis oſtenta, quibus in admirationem imprudentes illiciant,ſtuporemq; incutiant.

Scribit in hanc ſententiam Martinus de Arles, Theologiæ profeſſor: Multi eius ſunt ſententiæ, ut quando campanæ ipſo die D. Ioannis, uel pridie D. Agathæ pulſantur,nõ ſolum profligare Lemures,ſed & Lamias,ne hinc inde uehi queant,aut etiam nocere credant. Idem in eodem tractatu: Quòd præſtigioſi & pythones & necromantici ſunt iſti,ad quos quotidie populus ſtultus & inſipiens concurrit,ut futura cognoſcat,uel perdita reſtituantur: quibus fiunt, ut uulgò fertur,dæmonũ apparitiones in uitris uel annulis,ubi ueniũt inuocati ad uocata prædicenda, uel ablata manifeſtanda: & ut dicitur, iſti arioli ſemper miſcere conantur ſacra inter ſuas ſuperſtitiones : ut qui ad eos concurrunt,ſimplices hi atteſtantur. Nam & infœlices ipſi eodem die quo ſimilia nefanda perpetrare non uerentur,ſacrificiũ euchariſtiæ celebrare infœliciter audent.quod Magiſter Ioannes Nider in ſuo præceptorio oſtendit,dicens: Malefici inſtrumenta ſuæ maliciæ per Eccleſię ſacramenta, uel per alia diuina contingi uolunt: ut filum trahendo per chriſma ſanctum,imaginem terream ſub pala altaris ad tempus ponendo,& ſimilia faciendo. Nam euchariſtię ſacramento (ut fertur) utuntur in ſuis maleficijs,& plurima talia committunt,immiſcentes res ſanctas ſuis ſuperſtitionibus. Sed ex inſtinctu dęmonis iſta fiunt triplici de cauſa,ut recitat idem doctor. Primò,ut non ſolùm homines talium occaſione perfidi fiant,ſed etiam ſacrilegi,diuina quantũ in eis eſt con

Tract. de ſuperſtit. num. 8. 9 & 14.

taminando, ut magis creatorem suum offendát, & intimius animas proprias cōtaminent, & plures in peccata ruere faciant. Secundò, ut Deus grauiter ab hominibus offensus, secūdum beati Augustini sententiá, dæmoni maiorem potestatem in hominibus malis tribuat: cui Deus concedit iratus, quod denegaret propitius. Tertiò, ut sic sub specie boni apparētis, plures simplices facilius decipiát, qui tacta diuinis rebus & orationibus à Deo putant aliquid numinis obtinuisse, ubi solū grauiora erant cōmissa peccata. Hęc ille. In alijs aūt superstitionibus, quæ fiunt ab istis *ruralibus*, etsi dæmones non expressè inuocentur, interserūt tamen se actibus & superstitionibus, ut hominum decipiantur mentes. Hactenus theologus ille. Et 2. q. Episcopi à diabolo captiui tenētur, qui relicto Creatore, à diabolo auxilium quærunt. Et pòst: Attende ubi maleficiū occulto Dei iudicio permittitur, non ad magos & necromanticos & sortilegos est recurrendum pro solutione & remedio, ut hac nostra tempestate ad quosdá nefandos sacerdotes passim isti uulgares concurrere non uerentur: sed ad Deum, per humilē confessionem & deuotam orationē: ut habetur 33. q. 1. cap. ultimo. Nec faciēda mala, ut eueniant bona. Plura ibidem. Idem postea: Quare autem ad prædictos necromanticos sacrilegos & diuinos nullus debet concurrere, ultra hæc quod peccant mortaliter, & participes efficiūtur culpæ & damnationis ipsorū, ratio est quia ipsi, etsi Deo permittente, aliquádo uera dicunt: eorū tamen testimonio non est utendū, quia sæpius fallunt & mentiuntur. Patet, quoniam in spiritu ueritatis, falsitas non est: in spiritu autem mendacij, plurimæ quæque sunt ueritates, ut unica latente falsitate decipiant, ut dicit Gerson de Probatione spirituum: Hac ratione, inquiēs, prohibuerūt à testimonio ueritatis, quàm fatebantur, Christus dæmoniacos, & Paulus Pytho-
Act. 16. nissam.

nissam. Hic Augustinus: Fratres, ait, nostis me supplicasse frequentius, ut consuetudines paganorum & maleficorũ minimè seruare deberetis, &c. ergo apud Deum me absoluo, dum iterum atque iterum admoneo & contestor, ut nullus ex uobis diuinatores aut sortilegos requirat, nec eos de qualibet re aut causa aut infirmitate interroget. Nam qui ad hos consultum accedunt, eos fidem abnegare, probant Theologi ex Augustino, 27. q. 7. non obseruabitis. ubi enumeratis multis superstitionibus sic concludit: Qui hanc & quascunq; obseruationes aut facta aut auguria obseruat, aut attendit, aut consentit obseruantibus, aut talibus credit, aut ad domum eorum uadit, aut in domum suam introducit, aut interrogat, sciat se fidem Christianam aut baptismum præuaricasse: & ut paganum & apostatam & Dei inimicum, iram Dei in æternũm grauiter incurrere: nisi Ecclesiastica pœnitentia emendatus, Deo reconcilietur. *In Sermone de augurijs.*

Sacræ scripturæ & nominum Dei *abusus execrabilis, in curationibus morborum magicis.* Cap. IIII.

HVc, ut ἰμπῦσα suis fucata coloribus, multorum demereatur animos, atque in sui amorem emendicato lenocinio, alios cautè illiciat, uerba Scripturæ sacræ pura, uel instituto immixta, item Dei nomina, uelint nolint, cõtorquẽtur: uerùm quàm conuenienter, iudicent illi, qui penitius mysticũ Dei uerbum, eius essentiam ac uiuam uim intelligunt. Sed hunc uerbi Dei abusum prorsus detestabilem esse, & hanc sacratissimi Dei nominis prophanationem, scelus horribile dicendam esse meritò, fateamur necesse est. Nec profectò mendacium auditur impudentius, atque in Deum contumeliosius, quàm ex prolata Scripturæ sententia, aut nomine Dei pronũciato con

tra designatum à Deo Scripturæ ordinem, & sacratissimi nominis usum, in rebus quibuscunque uel ludicris uel serijs, aut contra morbos, nouam exilire uim effectricem, qua id obtineamus quod proposuimus. Cuiusmodi hæc sacrosancta de Christi ossibus à Iudæis non confringendis existit prophetia: Os non comminuetis ex eo. Si quis hæc uerba proferens, dentes cōtingat, dum Missa peragitur, dentium dolorem sedari credunt. Alius ante febris accessionem manus cum ægroto lauat, secretò ad febris sanationem Psalmum illum enarrans, Exaltabo te Deus meus rex. Est qui laborantis prehensa manu dicat: Æquè facilis tibi febris hæc sit, atque Mariæ uirgini, *Christi* partus.

Exod. 12. Ioan. 19. Cōtra dentiū dolorem. Aduersus febrem. Psal. 144.

Contra eandem. Recipe tres panes Missales, in uno scribe, Qualis est Pater, talis est uita: in altero, Qualis est Filius, talis est sanctus: in tertio, Qualis est Spiritus, tale est remedium. Hæ tres hostiæ sic inscriptæ, dandæ sunt febricitanti, ut eas singulis trium continuorum dierum uesperis deuoret: sed ea conditione, ne ijs deuoratis quicquam cibi aut potus eodem die sumat. Iubetur quoq; singulis uesperis quindecies recitare orationem Dominicam, & toties salutationem Angelicam, ad gloriam & laudem sanctæ & indiuiduæ Trinitatis. Aliud aduersus eandem: Duc ægrotum feria sexta ante solis ortum uersus Orientem, qui expansis ad solem manibus stabit, deinde hæc uerba dicito: Hodie dies illa est, qua Dominus Deus ad crucem accessit: sed sicut crux nunquam amplius ad eum ueniet, ita nunquam amplius ueniat ad te tam æstus quàm frigus: In nomine Pa † tris, & Fi † lij, & Spiritus † sancti. Deinde recitato nouies ternas orationes Dominicas, & ternas salutationes Angelicas. Hæc ut efficacia sint, non uno die, sed tribus continuis diebus perficienda sunt.

Vt ui-

Vt uinum eo anno non peruertatur, uasi inscribit Aphricanus: Gustate & uidete, quòd bonus est Dominus. *Ne uinum inuertatur. Psal. 33.*

Sunt qui ad sanguinem restringendum accipiunt aquæ frigidæ cyathum, cui instillant profluentis sanguinis guttas tres, & inter unamquamque legunt orationem Dominicam, & Angelicam salutationé. Hinc patienti propinant, rogando, Quis te iuuabit? Respondetur: Sancta Maria. Tum subditur: Sancta Maria hunc fluentem sanguinem firma. Inscribunt alij laborantis fronti sanguine effuso, Consummatum est. Sunt qui in sanguine sistendo hęc recitát: Sanguis mane in te, sicut fecit Christus in se: Sanguis mane in tua uena, sicut Christus in sua pœna: Sanguis mane fixus, sicut Christus quando fuit crucifixus. Ter repete. Item, † In sanguine Adæ orta est mors: † in sanguine Christi redempta est mors: † in eodem sanguine Christi præcipio tibi † ô sanguis, ut fluxum tuum cohibeas. *Cardanus de Subt. lib. 18. Ad sanguinē sistendū. Ioan. 19.*

Aliud: De latere eius exiuit sanguis & aqua. Item, ex quacunque corporis parte profluentem sanguinem cohibere nituntur his uerbis: Christus natus est in Bethlehem, & passus in Hierusalem, sanguis illi turbatus est: dico tibi per Dei uirtutem, & omnium sanctorum auxilium, ut consistas, quemadmodū Iordanus, in quo sanctus Ioannes Dominum nostrum IESVM Christum baptizabat, in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti. Tene innominatum digitum in uulnere, & fac cum eo tres cruces super uulnus, dic quinquies Pater noster & Aue Maria, & semel Symbolum in sanctorum quinque uulnerum honorem. Hic insignis philosophus Iulius Scaliger ad Cardanum scribit: Declarasti præcantantis fidem magnopere conferre ad efficaciam præcantationis, in tuis Antilogijs: exire à fascinatricis animo facultatem, *De Subtil. exerc. 113.*

atque aerem immutare, cuius corruptione ueneficæ spei finem illa consequatur. Quòd si uerba tua sanguinem sistunt ex incisa uena profluentem, nulla cum eorum robore magnetis potentia comparari mereatur. Haud minor, propè dixerim, impietas in alia ratione.

Homil. 21 de Mulier. ornatu. Chrysostomus ad seductos ligaturis & incantamentis ob immixtum Dei nomen. Non ligaturas (inquit) tantum, sed etiam excantamenta tibi conducis, uetulas ebrias & titubantes domum ducens. Nec confunderis, nec erubescis, post tantam ad hæc trepidans disciplinam. & quod grauius est errore, quando hæc admonemus & dissuademus, putantes se excusari, dicunt: Christianã esse hanc mulierem excantantẽ, nihilq; aliud loqui quàm Dei nomẽ. Propterea enim magis eam odi & auersare, quòd Dei nomine ad contumeliã utitur, dum se dicens esse Christianã, gentiliũ opera facit: etenim & dæmones Dei nomen fatebantur, sed tamen erant dæmones, Christoq; ita loquebãtur: Nouimus te, quoniam es sanctus Dei. & tamen ipsos increpauit, & eiecit. Propterea obnixè oro, ut uos ab hàc fallacia puros conseruetis: & tanquam baculum, Dei uerbum habeatis. *Luc. 4.*

Vidi haud ita pridem apud magnæ authoritatis uirum nobilem, librum conscriptum execrabilem, flammis dignissimum, plenum exorcismis, frequenti crucis consignatione, & ex sancta Scriptura formulis in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti finitis, contra equorum nõ modò morbos quoslibet, sed & quæcunque eorum impedimenta: ut si uel calceus equo ferreus in itinere excidisset, statim precatione eiusmodi recitata, illæsus ungula ad stabulum progredi crederetur, etiam longissimè dissitum.

Contra uermes equum infestantes, tribus diebus ante solis ortum quę sequuntur, dicito & facito, super

equo;

equo: In nomine Pa † tris, & Fi † lij, & Spiritus † sancti, exorciso te uermem per Deum Pa † trem & Fi † lium, & Spiritum † sanctum, ut nec carnem nec sanguinem nec ossa huius equi edas aut bibas, & ut fias tanta patientia, quantus fuit sanctus Iob, ac tanta bonitate, quantus fuit sanctus Ioannes, quum baptizaret Dominum nostrum in Iordane, in nomine Pa † tris & Fi † lij & Spiritus † sancti. Recita deinde ter orationem Dominicam & salutationem Angelicam, in dextram equi aurem, ad gloriam sanctæ Trinitatis:

† † † †
Dominus, Filius, Spiritus, Maria.

O curas hominum, ô quantum est in rebus inane.

Carminibus equos apud Nigritas etiam strenuiores & in bello tutiores reddi, docet Aloysius Cadamustus. Interim scelera hæc & blasphemiæ exterminandæ suos habent & admiratores, & cultores: & à quibus impunè exercentur, noui. Atqui uix hæc merentur ut Cabalistarum commentis assimilentur, qui decem Dei ueri nominibus, & angelorum, quorum in sacris Biblijs fit mentio, ea quæ magnificè pollicentur (quemadmodum & illi nefandæ impietatis patroni diabolo operante, & Deo ob præfractam eorum incredulitatem conniuente, plerunque conficiunt) peragere se asseuerant. Horũ Cabala ligaturis & nefarijs magiæ nugis scatet, fœtetq́; : de quib. etiam librum cõscripsit Costa ben Luca apud Hebræos. Verè hic Clemens ait: Vsque ad hoc res denique accessit, ut cum uerbo Dei fugentur dæmones, per quod esse prouidentiam declaratur, inuenerit ars magica ad infidelitatem cõfirmandam, quomodo etiam hoc ex cõtrarijs imitetur. Sic * serpentum uenena mitigare carminibus inuentum, & uerbo ac potestati Dei contrarios inducere sanitates. Angelis quoque Dei

In nauigat. cap. 32.

Li. 8. Recog.

**Serpentes à Nigritis fascinari, scribit Aloysius Cadamustus in nauig. ca. 28.*

Dei contraria reperit ars magica ministeria, animarum suscitationes, contra hæc & figmenta dæmonum ponens.

Magici modi furis inuestigandi, lædendæ sagæ, & maleficij amoliendi, cum blasphemo diuini nominis & sacræ Scripturæ abusu.

Cap. V.

Inuestigandi furis modus dæmoniacus.

NOn alienum ab hoc argumento modum inuestigandi furis interseram, quem sic experiendum quidam præscribunt. Conuersus ad Orientem, in crystallo crucem facito cum oleo *oliuæ*: & sub cruce scribatur, Sancta Helena. Inde puer castus, ex legitimo toro natus, annorum decem uel circiter, capiat manu dextra crystallum. à cuius tergo tu genibus flexis prouolutus, ter summa cum ueneratione hanc recitabis orationem: Deprecor te domina sancta Helena, mater regis Constantini, quæ crucem Domini nostri IESV Christi inuenisti, per illam sanctissimam deuotionem & inuentionem crucis, & per illam sanctissimam crucem, per illud gaudium quod habuisti, quando illam sanctissimam crucem inuenisti, & per illam dilectionem quam erga filium tuum regem Constantinum habuisti, & per illa summa bona, quibus frueris perpetuò, ut cómonstres in hoc crystallo quicquid peto & scire cupio, Amen. Et cum angelum in crystallo uidebit puer, rogabis quæcunque uolueris, & respondebit angelus. Hoc autem facies in solis ortu, cum iam emerserit, & aer serenus clarusque extiterit.

Li. 16. ca. 93. de Rer. uarietate.

Irridere eiusmodi commenta (inquit Cardanus) semper consueueram, quanquam hoc ipsum experimentum à multis probaretur, habereturque secreti loco. Verùm contigit, ut puer quidam conturbernalis ac sciolus affirmaret, se uidisse in phialæ collo furem, de

rem, de quo interrogabatur, qui in imum descendisset, nec amplius apparuisse, idemque alios duos spectasse: in aduentu item ipsius quasi fulgur illuxisse, ac manum capiti imaginem admouisse, capitiumq; antè retraxisse. Erat autem phiala uitrea, nitidaque, aqua sacrata plena, in linteo expiato collocata: linteum uerò erat instratum scamno, tres candelæ cereæ accensæ & lustratæ: super os phialæ duo oliuæ folia, transuersè in crucis formam imposita. Perbreuis accedebat coniuratio: Angele sancte, angele candide, per tuam sanctitatem, meamque uirginitatem, ostende mihi furem. & hæc super os phialæ obmurmurant: prius uerò precationem Dominicam, & salutationem Angelicam, singuli genibus flexis proferunt ter, ac singulis uicibus pollicis ungue crucem super phialasignant. Soli astant in obscuro. Videbant integrum hominem, pallium habentem, capite prono, caluum, ascendentem descendentemque in phialæ collo, non aliter quàm solent atomi in sole. Visus est autem fermè ad octauam horæ partem. Totum hoc spectaculum ad tres horas perdurauit: nihilominus, ut author rei ait, fur non est deprehensus, neque inuenti calices duo argentei, qui perierant. Referunt, eum qui sustulit, si ritè hæc peragantur, aliquid pati, dum peraguntur. Hæc dum ille narraret, experiundi talia incessit cupido, adfuitque occasio. Mulier quædam contubernalis desiderio uidendi quædam capta, aduocat aliam mulierem admodum eiuscemodi rerum peritam: adornant sacrificium, tres puellæ (ut referebant ipsæ) uiderunt multa: ego tunc temporis aberam. Denuò mulierem aduoco, paratur sacrificium: folia oliuæ non intererant, nulla precatio Dominica, nulla salutatio Angelica, sed tentoriolum solum undiq; cóclusum aditur. Adest & ipsa femina, quæ nó solùm uidebat, sed & puellæ: non in phialæ collo, sed in cono illo

illo qui super eius fundo consistit: non in aqua, sed uitro: non perfectas imagines, sed quasi partem solum superiorem: non magnas effigies, sed non minores minimi digiti ungue: non descendentes è superiore parte; sed ex imo quasi coni uacuo ascendentes, uidere se referebant puellæ, puerque ille de quo iam antea dictum est, qui & fratrem tunc in Hispanijs degentem conspicere se asserebat, puellæ alios sibi cognatos: mira res, seu fabula. Cum ab initio filium magę cernerent (is erat puer & monachus) illiusque aspectu delectarentur, rogabant eam ut dimitteret: negauit se facturam, quòd interim ipsius filius torqueretur. Referebat aliquando Iosephus Niger, harum rerum maximè peritus, dæmonem pueris se sub forma Christi ostendisse, petijsseque ut adoraretur: quod cum polliceretur quidam se facturum ea conditione, si dæmon eius cogitationes aperiret: inde iratus hic euanuit. Spectabant præterea in phialæ collo quid rubens, quod quasi in extrema erat aquæ superficie (nã phialæ aqua tantum ad collum usq;, aut paulo altius consurgebat) hoc saga angelum, cum nauicula textoria in manu, esse dicebat: puellę illius faciem in uacuo se uidere aiebant, tanquam puerul: puer, solum brachium cum nauicula. Hic, ut referebant, perpetuò circumfertur ac uidetur: nam reliquæ imagines statim abeunt. unde anus illa imperare uidebatur, ut pueris ludimagistri, unáq; imaginẽ statim post aliam euocare. Cúq; ipsa alijs commonstraret, sciscitatus sum, quo modo ipsa quæ iã filios quinq; pepererat, spectaret quæ ego non uiderem? se facturam respondit ut conspicerem: uerùm opus esse festo D. Ioannis baptistæ, aut Natalis Domini, ait. Iam in foribus erat id festum, accedo media nocte, docet arcana: ea erãt sex uerba, quę multiplici sensu explicari poterant, sed (meo iudicio) in Christi contemptum potius maximum, quàm gloriam.

riam. uelut, Iesus transit, significare potest quòd moriatur, quod transeat per uiam, & quòd finem habeat. qui sensus uidetur uerior esse, cum subijciat, Ego sum: deinde, Angele sancte, & reliqua. Deprehendi meras esse fabulas, nec quicquam illam scire præter nugas. Cum enim bullas in aquæ margine excitasset nescio qua arte: ut margaritæ mihi uiderentur, uolebat. Forsitan constanti illa sua intrepidaque opinione puerulos, alioqui faciles, in suam trahit sententiam: atq; ita se uidere fatentur, quæ minimè uident. Et enim puellas, de quibus dixi, tandem eò adegi, ut nihil se uidisse faterentur: cum multæ, ne uideantur corruptæ, se uidere simulent. Huc usque Cardanus.

Vt in hoc actu blasphemus nominis Dei & Sacrarum literarum abusus euidentius innotescat, exẽpla prodẽdi furis uel sagę, ex sacrifici libro clàm à me subtracta, annectam. *Vt fur deprehendatur.* Accede fluentem aquam: inde collectos tot numero lapillos, quot sunt de quibus furtum commissum suspicaris, domum confer, & ignescant: hinc sub limine sepeliantur, per quod ingredi consueuerunt homines, & triduum relinquãtur: postea ante solis ortum eximantur: deinde scutella cũ aqua imponatur circulo, transuersa obliquaq; mixtim cruce insignito, cui inscriptum est, Christus uincit, Christus regnat, Christus imperat. Scutella adhæc cruce signata, & formula coniurationis per Christi passionem, mortem & resurrectionem adhibita (quam propter impiè curiosos celo) in aquam singuli lapilli in cuiusque suspecti nomine conijciantur: & ubi ad rei lapillum fuerit uentum, tum calculus tanquam ignitum ferrum, feruorem concitat. Vt insontem grauet, fraudetque, eiusmodi fingere ebulitionem, diabolo non est difficile.

Ex oculo excusso sic fur cognoscetur. *Quomodo furi oculus excutiatur.* Primùm leguntur septem Psalmi, cum Letania: deinde formida-

midabilis subsequitur oratio ad Deum patrē & Christum, item exorcismus in furem: hinc in medio ad oculi similitudinem uestigio, figuræ circularis nominibus barbaris notatæ: figitur clauus æneus triangularis, conditionibus certis consecratus, incutiturque malleo cypressino, & dicitur: Iustus es Domine, & iusta iudicia tua. Tum fur ex clamore prodetur.

Psal. 118.

Impius modus lædendi furis, sagæ & inimici.

Si furem, sagam, inimicum secus lædere uoles, & malum tolli: ante solis exortum, die sabbathi, ramum auellanæ anniculum abscindes, sic dicens: Ego te ramum huius æstatis reseco, in illius nomine, quem cædere aut mutilare institui. Inde in mensa sternatur tegumentum, additis his uerbis: † in nomine Patris † & Filij † & Spiritus sancti †. ter hæc & sequentia recitētur, & incute, droch, myrroch esenaroth † betu † baroch † ass † maaroth. postea dic: Sancta trinitas puni hunc, qui id mali designarit, atque hoc aufer per magnam iusticiam tuam, † eson elion † emaris ales ege: in tegumentum incute.

Vt res furto sublata restituatur, anathema Magicum. Cap. VI.

Anathema hoc S. Adalberti magicum potius ob diuini nominis & sacræ Scripturæ abusum, quàm Christianum, hic ea adijcio ratione, ut occulta eiusmodi actionum plerisque religiosis hominibus usitatarum impietas oculis omnium magis elucea. Cautionem tamen lucri inde fraudulenter eliciendi nomine adhibent, ut nemo scilicet præsumat anathematizare anathema huius sancti sine licentia prælatorum sancti Adalberti & Diœcesani loci, sub pœna anathematis prædicti, &c. ut ipsi loquuntur. illud autem tale est:

Anathema S. Adalberti Magicū.

Ex autoritate Dei omnipotentis Patris & Filij & Spiritus sancti & sanctæ Mariæ uirginis matris Domini

mini nostri IESV Christi & sanctorum angelorum & archangelorum & sancti Michaelis, & sancti Ioannis baptistæ, & ex uice beati Petri apostoli & aliorum apostolorum, & sancti Stephani & omnium martyrum, sancti Syluestri & sancti Adalberti & omnium Confessorum, & sanctæ Alegundis & sanctarum uirginum & omnium sanctorum qui sunt in cœlo & in terra, quibus data est potestas ligandi atque soluendi: excommunicamus, damnamus, maledicimus uinculo anathematis, & à liminibus sanctæ matris Ecclesiæ segregamus illos fures, sacrilegos, seu raptores, operarios, consiliarios, coadiutores, coadiutrices, qui hoc furtum siue malum perpetrauerunt, siue sibi inde aliquid usurpauerũt: sit pars eorũ cũ Dathan & Abiron, quos terra propter eorum peccata & superbiam deglutiuit: sit etiam pars illorum cum Iuda traditore, qui Dominum precio uendidit, Amen: & cum Pontio Pilato, & cum eis qui dixerunt Domino Deo, Recede à nobis, uiarum tuarum scientiam nolumus: fiant filij eorum orphani: sint maledicti in ciuitate, maledicti in agro, in cãpo, mal. in sylua: sint maledicti in domibus, in horreis, in lectulis, in cubiculis: mal. in curia, in uia, uilla, mal. in castro, mal. in flumine, mal. in ecclesia, in cœmiterio, in tribunalibus iudicij: mal. in foro, in bello, morando, loquendo: mal. tacendo, maled. manducando, uigilando, dormiendo, bibendo, mal. palpando, mal. sedendo, iacendo, maled. stando, mal. in ocio, in omni opere, mal. in toto corpore, in tota anima & in quinque sensibus corporis, mal. in omni loco, mal. fructus uentris eorum, mal. fructus terræ eorum, maled. sint omnia quæ eorum sunt, maledictum caput eorum ora, nares, nasus, labia eorum, fauces eorum, dentes eorum, oculi, pupillæ eorum, cerebrum, palatum, linguæ eorum, guttura, pectora, corda, uenter, iecur, uiscera omnia, stomachus, mal. *Anatome hominis*

ſplen, umbilicus, ueſica, mal. crura, tibia, mal. pedes, pedicæ eorum, mal. colla, mal. ſcapulæ, mal. dorſa eorum, mal. brachia, mal. cubitus, mal. manus eorum, digitus, mal. ungues in manibus & in pedibus, mal. coſta, genitura, genua, mal. caro eorum, mal. oſſa eorum, mal. ſanguis eorum, mal. pelles corporis eorum, mal. ſit medulla in oſsibus eorum, maled. ſit ſuperior pars à capite uſque ad plantas eorum: quicquid intereſt, totum maledicatur, ſcilicet quinque ſenſus ſui, uiſus, auditus, guſtus, odoratus, & tactus. Et maledicantur in ſancta cruce, & in Chriſti paſsione, & cum quinque uulnerib. Chriſti, & cũ effuſione ſanguinis Chriſti, & cum lacte uirginis Mariæ. Adiuro te *Lucifer* cũ omnib. ſatellitib. tuis, [a] cũ Patre & Filio & Spiritu ſancto, & cũ humanitate & natiuitate Chriſti, & cũ uirtute omnium ſanctorum, [b] ut nullam habeas requiem diebus neque noctibus, donec perducas eos ad interitum, ſiue mergantur in fluminibus, ſiue ſuſpendantur, uel deuorentur à beſtijs, ſiue comburãtur, ſiue interficiantur ab inimicis, & odio habeantur ab omnib. uiuẽtibus. Et ſicut Dominus beato Petro apoſtolo & eius ſucceſſoribus, [c] quorum uices tenemus, & nobis quamuis indignis poteſtatem contulit, ut quodcunque ligaremus in terris, ligaretur & in cœlis: & quodcũq; ſolueremus in terris, ſolueretur & in cœlis: ſic illis ſi emẽdare noluerint, cœlum claudimus, & terram ad ſepeliendum negamus, ſed ſepeliantur in *paſcuis* aſinorum. Inſuper ſit terra maledicta, in qua ſit *ſepul*tura eorum, pereant in futuro iudicio, conuerſationem cum Chriſtianis non habeãt, neque corpus Domini quum in mortis articulo ſunt, ſuſcipiant: fiant tanquam puluis ante faciem uenti: & ſicut Lucifer abiectus eſt de cœlo, & ſicut Adã & Eua de Paradiſo expulſi ſunt, ſic expellantur de quotidiana luce. Item conſociati ſint cum illis, quibus Dominus dicit in die

Verè indignus.

die iudicij, Ite maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis eius: ubi uermis non morietur, nec ignis extinguetur. Et sicut candela de manibus meis eiecta extinguitur, sic opera eorum & animæ eorum in fœtore barathri extinguentur, nisi reddant quod furati sunt, infra certum terminum; Amen dicant omnes: postea cantabitur, Media uita in morte sumus, &c. Matth. 25

a Præter uniuersam huius impietatis farraginem en quàm conuenienter hic coniungatur Lucifer eiusque satellitium cum Patre, Filio & Spiritu sancto, &c. Quàm profecto hic exclamare lubet, quæ communio Christo cum Belial? 2. Corinth. 6

b Hinc constat (si quid ualent imprecationes) theologicum anathema mortalibus quæcunque infortunia, morbos & inquietem ciere, non Lamias; quæ ut plurimum nec legere, nec eiusmodi coniurationum portenta ob extremam ferè ætatem, fœmineum sexum, & nimis grauem ingenij stuporem fingere, multo minus usurpare norunt.

c Tam impium hoc esse anathema sentio, ut publici edicti anathemate, eius etiam nomen exulare deceret. Dabo tibi claues regni cœlorum, Petro prædixit Christus, doctrinam scilicet cœlestem, cuius potentia quicquid ligaret, ligatum foret, &c. Non blasphemorum eiusmodi anathematum fulmina concessit, minus multo mandauit. Matth. 16

Alij quidam uiri Ecclesiastici eodem ferè modo, hoc est, tanquam magico incantamento usi sunt Psalmo 108. secundum uulgarem distributionem, certa persuasione ducti, contra quencunque ardua hæc & dura pronunciassent solum uerba, illum protinus uel interiturum, uel ut longissimè, annũ superuiueré

non posse. Verùm aliò prorsus spectat hic Psalmus, querelis, lachrymis & suspirijs potissimum aduersus eiusmodi scribas & phariseos plenus, cuius & genuinam sententiam sine negotio capias, si eum personæ Christi applicueris, grauiter expostulantis de Iuda proditore, & Iudæorum sanguinem innocentis sitientium crudelitate. Ipsa Dauidis uerba asscribo, ut quantam uim sæpe patiatur sacratissimus ille sermo, nemo non intelligat.

Deus laudem meam ne tacueris, quia os peccatoris, & os dolosi super me apertum est.

Loquuti sunt aduersus me lingua dolosa, & sermonibus odij circumdederunt me, & expugnauerũt me gratis.

Pro eo ut diligerent, detrahebant mihi, ego autem orabam.

Et posuerunt aduersum me mala pro bonis, & odium pro dilectione mea.

Constitue super eum peccatorem, & diabolus stet à dextris eius.

Cum iudicatur, exeat condemnatus, & oratio eius fiat in peccatum.

Ioan. 17. Act. 1. Fiant dies eius pauci, & episcopatum eius accipiat alter.

Fiant filij eius orphani, & uxor eius uidua.

Nutantes transferantur filij eius, & mendicẽt, & eijciantur de habitationibus suis.

Scrutetur fœnerator omnem substantiam eius, & diripiant alieni labores eius.

Non sit illi adiutor, nec sit qui misereatur pupillis eius.

Fiant nati eius in interitum, in generatione una deleatur nomen eius.

In memoriam redeat iniquitas patrum eius in conspectu Domini, & peccatum matris eius non delea-

deleatur.

Fiant contra Dominum semper, & dispereat de terra memoria eorum, pro eo quòd non est recordatus facere misericordiam.

Et persequutus est hominem inopem & mendicum, & compunctum corde mortificare.

Et dilexit maledictionem, & ueniet ei: & noluit benedictionem, & elongabitur ab eo.

Et induit maledictionem sicut uestimentum, & intrauit sicut aqua in interiora eius, & sicut oleum in ossibus eius.

Fiat ei sicut uestimentum quo operitur, & sicut zona qua semper præcingitur.

Hoc opus eorum qui detrahunt mihi apud Dominum, & qui loquuntur mala aduersus animam meam.

Et tu Domine Domine, fac mecum propter nomen tuum, quia suauis est misericordia tua.

Libera me quia egenus & pauper ego sum, & cor meum conturbatum est intra me.

Sicut umbra quum declinat, ablatus sum, & excussus sum sicut locustæ.

Genua mea infirmata sunt à ieiunio, & caro mea immutata est proper oleum.

Et ego factus sum opprobrium illis, uiderūt me, & mouerunt capita sua.

Adiuua me Domine Deus meus, saluum me fac secundum misericordiam tuam.

Et sciant quia manus tua hæc, & tu Domine fecisti eam.

Maledicent illi, & tu benedices: qui insurgunt in me, confundantur, seruus autem tuus lætabitur.

Induantur qui detrahunt mihi, pudore, & operiantur sicut diploide, confusione sua.

Confitebor Domino nimis in ore meo, & in medio multorum laudabo eum.

Qui astitit à dextris pauperis, ut saluam faceret à persequentibus animam meam.

Aduersus uniuersam nimisque inolitam pluribus in locis apud religiosos, anathematis consueti impietatem, hoc sacrum diuini Chrysostomi consilium ex sermone de Anathemate, cunctis amplectẽdum propono; Ea propter uos oro, inquit, ne uobis uerba hæc mente excidant.

Dogmata enim impia, & quæ ab hæreticis profecta, arguere & anathematizare oportet, hominibus autem parcendum, & pro salute ipsorum orandum.

De sacrilego, itemq́; genuino uerbi Dei usu, & impio sanandi maleficij modo.

Cap. VII.

PORrò, quod'nam sacrilegium grauius existimaueris, quàm omni propriæ salutis memoria pertinaciter excussa, tam sceleratè uenerabili Dei nomine abuti, & sacrosancto eius uerbo uim inferre, & rapere intorquereq́; ad dæmonij præstigias in Dei contumeliam tegendas, quod ex arcano Patris æterni sinu humani generis amore uictus Dei filius CHRISTVS IESVS deprompsit, promulgauitq́; miserorũ & perditorũ hominũ causa; ut hi cum essent lapsu primorum parentũ à Deo separati, omniq́; gratia excidissent, ex hoc se in gratiam repositos discerẽt, haberentq́; certa & expressa diuinę erga se uoluntatis testimonia, quibus se in ueris animorũ cõsternationibus, & ancipitibus distractorum sensuum fluctibus erigerent & erudirent: ut prolixius docet Peucerus in suo de Diuinationibus commentario.

Verbi Dei genuino usu.

De genuino sacrę Scripturæ usu sic Timotheo scribit Paulus: Omnis Scriptura diuinitùs inspirita, est utilis

2. Tim. 3.

utilis ad doctrinam, ad redargutionem, ad correctionem, ad institutionem, quæ est in iusticia, ut integer sit Dei homo, ad omne opus bonum apparatus. Item Romanis: Euangelium est potentia Dei, ad salutẽ omni credenti. Ad Hebręos 4. Viuus est sermo Dei, & efficax, & penetrantior quouis gladio utrinq; incidente, ac pertingens usque ad diuisionem animæ & spiritus, compagumq; & medullarum, & discretor cogitationum & intentionum cordis. Ad hos usus, nimirum ad renouandam hominum corruptam naturam, traditum est Dei uerbum. Hæc præstat fide apprehensum in cordibus credentium, cooperante Spiritu sancto, qui per uerbum efficax est: non, ut mentitur diabolus, à sceleratis & impijs ipsius ministris ore solũ prolatum, alias exerit uires, quàm quò destinatum ab initio fuit. Cumq; pronunciet Dei lex: Non assumes nomen Domini Dei tui inuanum: non enim insontem habebit Deus, eum qui assumpserit nomen Domini Dei sui inuanum: certissimum est, & irrefragabiliter uerum, eos omnes qui eiusmodi incantationum Scripturæ sanctæ fuco uelatarum, ritibus & modis utuntur, atrocissimas manere pœnas. Quare si quis effectus sub horum uerborum pallio, uel uerè uel fascino uideatur consequi, dæmonis esse opus ne dubites. Nihil aut accedit, aut decedit uirtuti uerborũ, ab impijs his hominib. pronunciatorũ. Confirmat hęc Augustinus, dicẽs: Verum est, fratres charissimi, quia permittit hoc Deus diabolo, ad probandum Christianum: ut cum interdũ per illa sacrilegia, aliqua remedia, in illa infirmitate percipére, & aliquid uerũ potuerint agnoscere, facilius diabolo credant. Sed qui totam religionem Christianam desiderat custodire, oportet ut hæc omnia tota animi uirtute contemnat.

Rom. 1. *Deut. 5.* *Sermon 241. de Tempore.*

Memorandum fallacis curationis maleficij dęmoniaci, cum certa benedictionis formula exemplum,

Cap. 4. ob hiſtoriæ continuatum tenorem, ſuperiori Libro cõſcriptum inuenies. Cui obiter adijciatur alter modus ſuperſtitione priorem uincens, atq; ex ſacrifici libro exſcriptus, ut hinc de reliquis eiuſmodi ſanationibus præiudicium concipiatur. Accipe tres olei uiolacei menſuras: & conſiſtens contra ſolem, ante eius ortum, exprime nomen hominis læſi, & matris eius, & angelos gloriæ qui ſtant in gradu ſexto, ſeptem diebus, ter in die. Septimo autem collocetur ille nudus ſub ſole, & oleo uniuerſa inungatur caro: hinc coram ſole ſuffumigetur myrrha, olibano, & præcipuis aromatibus: deinde iſtos honoris angelos inſcribe in argenti lamia, quæ cum aromatum incenſo ſuffita, in collo ſuſpendetur. Viceſima die menſis hoc fiet cum ſucceſſu, ut maleficio affectus curetur.

Sacrilegus curationis maleficij modus.

Magicæ & ſuperſtitioſæ morborum curationes, adhibitis carminibus uel uerbis ignotis, quæ etiam omnino non conueniunt cum imaginibus cœli. Cap. VIII.

HVc pertinent ſuperſtitionũ & uerborum ignotorum, quibus utrum benè aut malè preceris ignoras, monſtra: haud dubiè à malis inuenta hominibus, & pro libidine excogitata, quæ cum Dei contumelia in ſacroſanctæ noſtræ medicinæ cõſpurcationem calumniamque furtim irrepſère. cuiuſmodi hi uſurpantur rhythmi contra epilepſiam:

Curationes magicæ, ſuperſtitioſæ & impiæ.

Caſpar fert myrrham, thus Melchior, Balthaſar aurum:
Hæc tria qui ſecum portabit nomina regum,
Soluitur à morbo Chriſti pietate caduco.

Ita antiquitas credebat, uerbaſcum cum ſua radice tuſum, uino aſperſum, folioque inuolutum, & in cinere calefactum, ſtrumiſque impoſitum, eas abigere, ſi hoc feciſſet uirgo ieiuna ieiuno, & manu ſupina tangens dixiſſet: Negat Apollo peſtem poſſe creſcere,

re, quam nuda uirgo restinguat. Atque ter hic despuendum putabat. Narrat Beniuenius, quòd ariolus duobus digitis uulneri militis superpositis, & carminibus nescio quibus insusurratis, telum in dextram pectoris partem immissum, ossique sinistræ scapulæ infixum, redire ex osse iusserit. unde (scribit) etsi absque ægroti noxa, non tamen sine utriusque animę dispendio miles curatus est. Facile fuit dæmoni, ad magi murmur colludęnti, telum extrahere, ut magis alios suis fraudulentis perniciosisque actionibus sibi deuinciret. *De Abditu morb. causis cap. 26.*

Adhæc, ut sanguinis fluxus inhibeatur, in usu est: In nomine Patris & Filij & Spiritus sancti, Chunrat cara sarite confirma consana imaholite. Hic meritò dixerim: Quæ communio luci cum tenebris, aut quæ concordia Christo cum Belial? Addam, quòd carmine apud Homerum, sauciato Vlyssi sistere sanguinē potuit Autolyci filius. Sic Theophrasto ischiadicos sanat carmen: Catoni luxata membra cantio hæc, Danata, daries, dardaries, astararies, & reliqua. Si duo maleficio læsi, mutuo se grauiter prosequantur odio, in pane missali hæc inscribantur uerba: Abrac amon filon. & offeratur utrique edendus panis: hinc perpetuus utriusque subsequetur amor. Contra canis rabidi morsum, pani inscribitur: Irioni khiriori essera khuder fere. inde uoratur. Non infimæ sortis nobilē cognoui, simili curationis ratione celebrē, qui pomi particulæ inscribit, Hax pax max Deus adimax, atque edendam illam uenenato à cane rabido porrigit. A singulis autem medium stuferum Brabanticū postulare eum audio. qua pecunia congesta, sacellum prope arcem suam extruxit, missis aliquot ea impietatis mercede redemptis cohonestatum, uti fertur. Vt uerò huic mysterio ponderis aliquid accederet, ad maximum natu ex sobole uelut iure hæreditario pro- *1. Corinth. 6.* *Plin. lib. 28. cap. 2.*

pagari eam curationis efficaciam, nec ad alios posse deriuari, temerè credulis persuadetur. Similibus diabolicarum uocum portẽtis contra dentium dolorem utuntur, Galbes galbat galdes galdat. Ridiculũ quoq; hoc scriptum appenditur: Strigiles falcesq; dentatæ, dentium dolorem persanate. Quidam ad febrem omnis generis intermittẽtem, uirgas duas parallelas uerborum ui medijs partibus committit, ipsoque contactu uincit crucis effigie, quam collo subnectit: sic quidem multos leuat, sed qui ferè grauius recidant. Contra febres, thoraci lignum rotundum applicant Turcæ, deinde illud alio simili ligno percutiunt, nescio quid submurmurantes. In collo schedulam contra easdem suspendebant quidam superstitiosi monachi, iubentes singulis accessionibus quasdam effundere preces, & post tertiam accessionẽ bene sperare. Quis non animaduertit fucum? In primis plurimùm ualet confidentia, nec in principio consilium quæritur: deinde in acutis, iã morbo adulto, uix fieri potest quin post tot paroxysmos mutetur morbus. Si Dei aut dæmonis uirtute ob scriptum euenit sanitas, cur non euestigiò ea sequitur? Exaratas has uoces, Gibel got gabet, rostro pulli imponunt: inde stylo præacuto huic caput recta in medio pertundunt, pullusq; exilit ac uiuit, maximè in æstate. Ea autem delitescit causa, quod pulli caput cerebrũq; osse utrinq; diuiditur: inter quod in medio distinctum, stylus quà facilè potest, penetrat: nec quicquam, illæso cerebro, uitæ decedit. Verbis porrò eam inesse uim existimat uulgus, earum rerum imperitum. Atqui ab illis si uirtus ea promanat, cur transfixo hœdi siue hominis aut canis capite, non idem contingit? His adde illud Constantini, in piscium captura: Iao Sabaoth. Iure itaque optimo Galenus, quanquam ethnicus, Chariachirum & Bamachium derisit: ipsisque Dioscoridem prætulit.

Li. 6. Simpl.

sit, qui non imprecationibus & uerbis superstitiosis, uelut illi, tradiderit medicinam. Idem lib. 10. Sim. Substantia est, ait, quæ suspenditur: non uoces barbaræ, ut quidam præstigiatorum facere assolent.

Nulla uoces cum imaginibus cœli conueniunt.

Illud porrò omnem superat stulticiam, quòd quasdam uoces cum imaginibus quibusdam cœli conuenire, pleriq; autument: & uerba quæpiam cum solennitate prolata, mutare sensus hominum & brutorum: hinc in speculo consecrato uideri imagines, hinc moueri feminas in amorem, hinc mutari elemẽta, terram uariè affici, ignem ab ustione cessare, morbos curari. O' delirium incomparabile. Quæ'ná uis hæc quæso, unde deriuata, ubi recepta? Si etenim pendet ab harmonia cœlesti tota uerborũ uirtus, ut Alchindus contendit: cur non ipsa per sese operari id potest, cum sit causa superior? Dicet fortasse, cœlum media & proxima causa, hoc est uerbis agere. At hoc doceat, in sono ne, aut in uoce, an in uerbis exteriorib. operãdi uis recipiatur. prior enim natura sonus quàm uox, & uox quàm uerba: hæc enim ex illa, illa uerò ex alio cõficiũtur, cũ uerba uocẽ & sonũ includant, & in definitione uocis contineatur sonus. Sine uoce sonus esse potest, quia natura prior: pari ratione sine uerbis uox. sine uoce aũt & sono uerba non sunt. Si igitur uis in sono recipitur, & qua sonus mouet elementa, omni sono etiam inanimatorũ corporum poterit ea uirtus communicari: quare nec uoce, nec uerbis opus erit. Si autem in uoce, cum ea plerisq; etiá animantibus præterquam homini competat, idipsum poterit à brutis etiá fieri. Si uerò in humanis uerbis tantum recipi dixeris, rogo unde accipiatur uis, in prima'ne syllaba, aut medijs, aut ultima? Si in syllaba, iam non in uerbis: ea uerò mox perit. eadẽ in alijs erit ratio. Quare colligitur, nullo modo uerbis inesse hanc posse uirtutem cœlitùs operantem.

Fuse de ijs contra Alchindum disputat Ioan. Franc. Picus lib. 7. cap. 6. de Praenot. superstitiosa aduersus magiam.

De ma-

De magica sanatione per ligaturas, periapta, characteres, effigies, annulos uel sigilla. Cap. IX.

Ligaturarũ & periaptorũ uanitas.

HIc ligaturæ magicæ & periapta tum alia, tum ex Sacris maximè literis furtim tracta, suũ habent locum, quibus contra dæmonum studia, incantationes & maleficia homines quoque dementantur. quemadmodum cum primum Euangelij Ioannis caput minutissimis literis in schedula pictum, & Missæ recitatione consecratum, collo alligatur, mirum contra incantamenta & diaboli machinationes creditur esse amuletum. At si chartula hæc alicuius habebitur efficaciæ, prærogatiuam certè singularem aduersus satanæ molimina obtinebunt illi, qui sacram Scripturam ex professo in manibus uel manicis continuò circumferunt. Sed ea nisi animis sit irradicata nostris, ubi uelut à fomite uitali in actum excitetur, mortua permanet litera, etiamsi millies suspendatur, alligetur, portetur, affricetur, obmurmuretur, inscribatur, sigillis aut annulis imprimatur, bibatur, edatur, uel etiam uoretur. Cõfirmat hæc Chrysostomus: Quidam, inquiens, sacerdotes aliquam Euangelij partem scriptam circum collum portant. Sed dic sacerdos insipiens, non'ne quotidie Euangelium in Ecclesia legitur & auditur ab omnibus? cui ergo in auribus posita Euãgelia nihil prosunt, quomodo possunt circa collum suspensa seruare? Deinde ubi est uirtus Euangelij? in figuris literarum, an in intellectu sensuum? Si in figuris, bene circa collum suspendis: si in intellectu, ergo melius in corde posita prosunt, quàm circa collum suspensa. Eiusdem est sententia: Quãdo in grauem lapso morbum, aliqui incantamentis succurrendum esse consulunt, alij rebus collo alligandis, alij aliter: & tu constanti animo, quicquid id est, ob

Verbum Dei nõ mortua est litera, sed spiritus & uita. Ioan. 6.

Homil 43. in ca. Matt. 23.

Dei

Dei timorem sustines, patique fortiter malis quam eorum aliquid sectari, hoc te martyri facit proximum. Hac ratione docet Athanasius quoque, dæmones plurimùm formidare uerba Psalmi 68, si quis ea attentè ex animo oret. Exurgat Deus, & dissipentur inimici eius, & fugiant à facie eius qui odiunt eum. Sicut propellitur fumus, tu propelles eos: & sicut liquescit cera à facie ignis, sic pereant impij à facie Dei, & reliqua.

In lib. de Varijs quæst.

Hac etiam oratione sathanam abegisse D. Antoniũ in acerbissimo illo certamine aduersus dæmonũ turbas, testatur idem. Aliàs & illud Psalmistæ occinebat, Si consistant aduersum me castra, non timebit cor meum.

In Vita D. Antonij.

Minus insuper momenti habebunt manu efficti characteres, effigies, annuli uel sigilla, hac illaúe figura delineata, sculptaúe, uel imaginibus ad certos cœli positus hoc momento, & illo loco insignita. Atque ut nulla astrorum uis in ea quæ manibus conficiuntur opera imprimitur: ita etiamsi infinitè diuinis notis, nominibus, aut Scripturæ sanctæ uerbis ornentur, substantijs nihil ex figuris quibuscunque, ueræ uirtutis uel accedit uel decedit: quibus singulis mirandas peculiaresq; uires certarum actionum effectrices ab initio Deus indidit. Nec enim iam noua ibi instituitur qualitatum mixtura: non materiæ, ex prima ordinatione, conuenienti qualitatum temperamento inductæ, noua & essentialis forma infunditur: sed corpori antea conformato, sua materia & forma, quibus existit, conseruantur, suaq; adornato temperie, arte duntaxat noua affingitur species: ad quam nihil sidera, nihil eo tempore existentes in aere qualitates conferunt: immò, ut semel dicam quod res est, uniuersam hanc commentitiarum specierum congeriem, uanam esse, & inefficacem, non pudet liberè profiteri. etiamsi hic mihi offundent Thebit philosophum, & magiæ antisti-

Characterũ, effigierum annulorum & sigillorum nugæ.

antistitem, annulos conficiendi modum docentem, quibus animum exhilarari, hostes, cacodæmones & morbos arceri, miraculaque edi mentiuntur: cuiusmodi annulorum commẽta Eudemum philosophum quoque fabricatum esse tradunt. Obijcient & Albertum sui semper similem, & horum annulorum sigillorumque à ueritate sæpenumero diuaricantẽ fabrum. Accedet quoq; Marsilius Ficinus, doctissimus alioqui philosophus, & pleriq; alij. Nec Gygis Lydorũ regis annulus menti excidat, ut magica annulorum cathena ornatius prodeat Lamia, Menippi Lycij sponsa: cuius digito, ne comitiali morbo correpta cadat, à philosopho redarguta, annulus applicetur argẽteus, hoc modo intus notatus: † habi † haber hebr †. atque hinc breuiola, quæ uocant, contra febres à quodam nebulone quæstore ficta, offerantur:

Plato lib. 2. de Rep. *Li. 2. Mineral. Tract. cap. 1 & 3.* *Marsilium Ficinum hoc nomine notat Ioannes Franc. Picus lib. 7. cap. 6.* *Philostr. l. 3.* *Breuiola cõtra febres.*

Ananisapta ferit, mortem quæ lædere quærit.
Est mala mors capta, dum dicitur ananisapta.
Ananisapta Dei, iam miserere mei. Per nuptialem uerò annulum sponsus mingat, ut ab impotẽtia ueneris & fascino soluatur, authore Nicolao & Guilielmo Varignana medicis, & Petro Argelate chirurgo: si amorẽ quis dissolui uelit, in amãtis calceo stercus amatę collocetur, odorq; perceptus amorẽ infringet. Causam profectò eius uirtutis nimis manifestam, nõ est quòd ad occultam proprietatem torqueas.

De characteribus, imaginibus, figuris, exorcismis, ritibusq; illicitis, quibus thesaurus inquiritur, claustra aperiuntur, capillitio suspenduntur maleficæ, obijciunturq; reliqua diaboli ludibria.

Cap. X.

Magicus thesauri inquirendi modus.

THesaurum porrò sic inquirunt hi magi. Virgã auellanæ tribus signata crucibus, coniuratur nõ modò superstitiosè, sed & impiè ac blasphemè. Addun-

Adduntur characteres cum barbaris nominibus & in fodiendo leguntur Psalmi, de Profundis: missa, Misereatur nostri: Requiem, Pater noster, Aue Maria, & Ne nos inducas in tentationem, sed libera nos à malo, Amen. A' porta inferi, Credo uidere, &c. Expectate Dominum, Requiem æternam, cum oratione certa. Et si fodiendi tempus neglexeris, à diabolo tollitur thesaurus.

Vt claustra aperiantur, in particula cereæ baptismo designatę flores uolubilis imprimuntur, liganturque in anteriore indusij parte: ac ubi reserare uoles, ter inflabis, dicesque hæc uerba: Arato hoc partiko hoc maratarikin tuo nomine aperio hoc claustrum, quod infringere cogor, quemadmodum inferna confringis, in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti, Amen. *Diabolica claustrorum apertio.*

Æthiopidis etiam herbæ tactu clausa omnia aperiri, quibusdam simul admurmuratis cantilenis, traditur: eôdem referendum, quod cuidam ad laqueum damnato Venetijs, omnes patefactæ fuerint fores, disiectis seris, una tantum admota herba, signaculis quibusdam decantata. At si uis ea inest herbis, quorsum admurmurantur cantilenæ, aut adhibentur signacula? Vel si uirtutem hanc obtineant cantilenæ & signacula, cur aduocantur herbæ? Si simul coniuncta hanc efficaciam sortiri dicas, meram esse superstitionem, contrà obijcio. rerum alioqui naturalium miraculis ut nihil derogatum uolo, ita eiusmodi cantiunculis & signaculis nil penitus tribuendum esse, ingenuè affirmo. Quum autem herbæ illæ non operentur nisi cantionibus & signaculis applicatis, consequēs est, ijs etiā nihil eiusdem uirtutis adesse. Si effectum subsequi respondes: cōtingit is profectò dæmonis opera hic colludētis ratione cātilenæ uel signaculi, ut eiusmodi ludibrijs incautos alliget strictius, cau- *Plin. lib. 24. cap. 4.*

tiusq;

tiusque fallat, nec ullo modo iuuet. Dicam hic cum Plinio, non satius fuisset Æmilianum Scipionem Carthaginis portas herba patefacere, quàm machinis claustra per tot annos quærere?

Lib.24.ca.2.

Pro defensione, figura cum creta in terra notatur, & miræ affinguntur nugæ, recitanturque Psalmi, & Orationes, nec non Missæ actum cohonestant, & in arbore clauus figitur ferreus.

Vt mille hominibus uel equis cinctus quis appareat, anniculus salicis ramus unico inflictu abscissus usurpatur cum exorcismo, barbarorum nominum recitatione, & characteribus absurdis.

Imagines damnosæ.

Damnum alicui inferre se credunt, si imaginē conficiant in eius nomine quem læsum cupiunt, ex cera uirginea noua, sub cuius axilla dextra hirundinis cor locetur, & hepar sub sinistra. Item, collo appenditur filo nouo effigies, quæ acu noua in membro lædendo figitur, recitatione uerborum, quæ ob curiosos studiò prætermittenda censui. Ea ex ære quandoque apparatur, cuius membra ad diriorem deformationem inuertuntur, ut pes manus loco formetur, & pedis uicissim locum subeat manus, faciesque inuertatur. Ad atrocius malum similis imago adornatur in hominis forma, in cuius capite nomen certum scribitur, & in costis ea nomina, Alif cafeil zaza hit mel meltat leuiatan leutatace: ea in sepulchro defoditur. In eundem usum, ut ipsi uocant, in Martis dominio, parantur duę imagines, una cerea, altera ex hominis mortui terra: & ferrum quo homo necatus fuit, traditur alteri imagini, ut alterius necandi simulachri caput transfigat. In utraque duo inscribuntur nomina, & characteres seorsum peculiares: & certo altera reconditur loco.

In mulieris amore conciliando, conficitur in hora Veneris imago, ex cera uirginea in amatæ nomine: cui

cui character imprimitur, & circa ignem calefit: & inter agendum, cuiusdam angeli memoria in mentem repat. Non absimile monstrum fingitur, ut quis tibi in omnibus obsequatur.

Vt tandem capillitio suspendatur nostra hæc malefica, & huius nugatorij actus scena tragicum sortiatur exitum, apparatur effigies ex terra capitis mortui hominis, in alterius nomine baptisanda, cui nomen cum charactere inscribitur: hinc osse putido suffitur, & inuerso ordine leguntur Psalmi, Domine Dominus noster, Dominus illuminatio mea, Domine exaudi orationem meam, Deus laudem meam ne tacueris, &c. Deinde duobus diuersè locis ea sepelitur.

Imago, ut capillus suspendatur malefica.

Vt periaptorum, characterum, figurarum, annulorum, imaginum, reliquorumque id genus prodigiorum uanitas ubique explodenda, omnium obtutui lucidissimè pateat, formulas has sacrificio surreptas supprimere nolui, quo de cęteris eiusmodi hominum ludibrijs facilius pronunciaretur sententia: quibus si uel ueritatis momentum inesse leui solum cogitatu suspicatus fuissem, eas hauddubiè euestigiò, cui debentur, consecratas excepisset Vulcanus.

Quibus uerbis stupor ac taciturnitas in tormentis & quæstionibus induci creditur, & solui.

Cap. XI.

INueniuntur, qui cum scelus aliquod capitale admiserint, uel antequam subijciantur quæstioni, uel interea dum torquētur, quorundam aut scriptura, aut prolatione uerborum consequi sibi uidentur, ut & tacere possint, & nihil omnino sentire. Id quod tam firmiter sibi persuasum habent, ut fuerint qui hac fiducia ultrò se tum carceri, tum quæstioni obtulerint. A' diabolo enim, cuius interest scelera non puniri, sed indies accumulari, confirmantur in malo, nec solum

Quomodo tormēta quidam non sentiant.

organis uocis obstructis impediuntur, ne loqui possint, uerùm graui etiam somno opprimuntur, ut nec audiant interrogata, nec tormenta sentiant. Interim tamē his illi penduli uerbis ac uersibus, sanè perquàm ἀπάθειαν utuntur:

Verba stupore & taciturnitatem inducentia.

Imparibus meritis tria pendet corpora ramis,
Dismas & Gestas in media est diuina potestas
Dismas damnatur, Gestas ad astra leuatur.

Psal. 44. Sunt qui uerba Prophetæ eructent: Eructauit cor meum uerbum bonum, ueritatem nunquam dicam regi. Alij autem hac prece se muniunt: Quemadmodum lac beatæ gloriosæ Mariæ uirginis fuit dulce & suaue Domino nostro IESV Christo, ita hæc tortura siue chorda sit dulcis & suauis brachijs & membris meis. Alij uerò saltem hæc proferunt: IESVS autem transiens, per medium illorum ibat. Os autem non comminuetis ex eo. Et tamen contrarium uidemus euentum. Licet enim ἀναισθησίαν ita dæmon occupet, ut nihil sentiant: ossa tamen illis comminuuntur & confringuntur. Qua etiam ratione probari posset, eorum uerborum nullam esse uim: quin ridicula potius esse, quàm credibilia, quæ iam proposuimus. Enimuerò nec diabolo quidem esse permissum ut efficiat aliquid eiusmodi, interea dum ijs ut superstitiosè utuntur flagitiosi, ꝓpter duas mihi causas uidetur. Primò, quòd cum omnis potestas à Deo sit, diabolus nec ipsi nec legitimis ipsius actionibus possit resistere, ut nocentes publicæ eripiat iusticiæ: sicut docet D. Augustinus, & Thomas Aquinas: Secundo, quòd impunitas scelerum Deo non placeat, & malefaciendi licentia minimè permittatur: Alioquin institutus ordo & iusticia Dei sibi inuicē repugnarent. Sed tamen hominum impietate sic merente, sæpius hæc accidisse fateor. Testatur enim clarissimus Iurisc ōsultus Paulus Grillandus, se bis id & uidisse, & in facto comperisse, his

Luca 4. Ioan. 19.

Diabolus cur nō semper linguam & sensus impediat.

Rom. 13. De ciuit. Dei lib. 10. Thom. q. 5. prima partis tracta. qq. tit. de miracul. De Sent. excōm. c. ut fama. l. ita uulnerat 9. D. ad l. Aq. Tractat. de quæst. et tort. q. 4. num. 14.

his uerbis: Primò Pisis dum essem assessor magnifici domini Capitanei illius ciuitatis: deinde Romæ dum essem auditor criminalium causarum reuerendiss. domini Auditoris Cameræ, ubi quidã fur sagacissimus, & duplicis maliciæ reus, contra quem erant examinati quindecim testes super diuersis indicijs magni furti 137. ducatorum aur. habens noticiã quòd curia præfati domini Auditoris procedebat cõtra ipsum, antequam personaliter compareret, accepit nonnulla sortilegia contra torturam: quibus expertis iterum atq; iterum uidens quòd sufficiebãt ad parangonem, quadam die dum ego essem in ædibus turris nouæ ad examinãdum quosdam alios reos, ille sponte ueniens accessit ad me, & se constituit in carceribus ipsis, dicẽs, quòd ultrò uenerat ad purgandũ indicia, & notã infamiæ sibi illatæ. Contra quem tamen necesse fuit deuenire ad torturã, tot indicijs contra ipsum laborãtibus. In qua dũ erat eleuatus, dormiebat capite cliuo, ac si iaceret in lecto, absq; ulla penitus lamẽtatione, aut clamore: & ad tractus chordę erat tanquã statua marmorea. qui dũ eleuabatur à principio, dicebat quædã uerba submissa uoce, deinde silebat ut dormiens. Statim ego suspicatus fui, ne gestaret aliquod sortilegiũ siue facturam maleficam penes se, aut ex illis uerbis captaret aliquod suffragium: perquisiui quàm diligẽter per omnes partes corporis sui, demumq; reperi in capite, sub scuffia scilicet inter crines, quandam paruam schedulam hæc uerba continentem, uidelicet: † IESVS autem transiens † per medium illorum ibat † os non comminuetis ex eo † cum crucibus ita signatis: quam illico abstuli ab eo. qui licet illa sic ablata satis conquereretur, nihilominus iterum positus ad torturam, & eleuatus iterum, illud idem sicut antè faciebat. & in principio ipsius eleuationis nonnulla uerba submissa uoce dicebat, quæ percipere nunquam potui, nec

Tormenta nil curant fures.

Nihil sentiũt doloris.

quicquam confessus est. Demum mutatis tormentis, sub tormẽto taxilli subiectus fuit, & similiter spernendo dolores, nihil unquam confessus est: sed in sua negatiua semper audacius conualuit, adeò quòd necesse mihi fuit eo instante, ab inquisitione eundem absolue re. Similis casus occurrit Hippolyto de Marsilijs, dum erat officialis ducis Mediolani.

Hippolyt. de Marsil. in l. repeti. col. 4. ff. de quæst.

Iterum ait Grillandus, nec dum est annus elapsus quòd audiui alium Romæ positum ad torturam, & repetitis uicibus grauiter cruciatum, qui uerba de lacte Mariæ uirginis submissa uoce proferebat, & nullum dolorem pati, sed cuncta spernere uidebatur: & dormiebat sicut alius in tortura, adeò quòd à tribus iudicibus pręsente procuratore fiscali examinatus, nulla unquam ab eo confessio extorqueri potuit, licet correus & criminis socius id fateretur expresse, & illum in socium nominaret: cuius processum uidi, illumque cognoui.

Aliud exemplum.

Aliud exemplum quod similiter in facto accidit mihi Romæ cuiusdam maleficæ mulieris, quę antequam eleuaretur in tortura, uerba quædam submissa uoce dicebat: deinde eleuata silebat penitus uelut mortua, & nigrior apparebat in uultu carbone extincto, oculos extra caput ualde tremendos more illorum qui strangulantur emittens, & nihil penitus loquebatur neque boni neque mali. Vltima autem hæc historiola minimè nostro obstat instituto. Nam si ex *lamijs* nostris illa fuit malefica, quid mirum si diabolus linguam ei faucesq; præcluserit? ne scilicet illa suá innocentiam probaret, & dæmonis ludibria detegeret.

Exemplũ mulieris.

Superioribus uerò exemplis simile nuper habuimus Antvverpiæ, in carnifice eius urbis, natione Gallo: quem cum innumera, eaque notiora flagitia commisisse nemo non sciret, adigere tamen nullum tormentorum genus, quamuis immane, potuit, ea ut con fiteretur,

Carnificis pertinacia.

fiteretur, in tantam statim ἀκινησίαν ac sensuum penè omnium alienationem incidebat. De qua cum prudentissimus Senatus Medicos ordinarios consuluisset, eiusmodi stuporem non nisi pharmacis quibusdam somniferis induci posse deprehendit: cuiusmodi suprà Libro secundo, capite trigesimo quarto & quinto descripsimus.

Nisi hac ratione inducta sit ea torturæ tolerantia, ut immensos ille cruciatus perferret, Deus permittere potuit, quò ijsdem ad resipiscentiam tandem cogeretur, uel ut reprobus, acerbiores dignasq; extremè pœnas lueret. Siquidem gladio tandem cęsus est citra ullum pœnitentis animi indicium ebrius, qui multis retrò annis se hominum utriusq; sexus innumerorũ sanguine inebriarat, quos multifario supplicij genere ob fidei confessionem, uita spoliarat.

Nonnulli tamen, ait Grillandus, dixerũt, quòd aduersus istas coniurationes & maleficia taciturnitatis reperiuntur remedia quædam, quæ diuersis precibus conficiuntur. Ex quibus dicunt, quòd omnes ligaturę & maleficia huiusmodi dissoluuntur, & reus grauissima tormenta & cruciatus patitur in corpore: & inter alia solent dicere uerba illa prophetæ: Eructauit cor meum uerbum bonum, dicam cuncta opera mea regi; &, Dominus labia mea aperiat, & os meũ annunciabit ueritatem: &, Confundatur nequitia peccatoris, perdes omnes qui loquuntur mendacium: &, Contere brachia iniqui rei, & lingua maligna subuertetur. Ex quibus uerbis, precibus & exorcismis, dicunt maleficia ipsa resolui, & reum mirabiliter cruciari. Vide Paridem de Puteo, in Tractatu de Syndicatu, c. tortura. lo. 3. folio centesimo decimotertio. & Syluestr. Prior. in Tract. de Strig. demonst. mirand. libro quarto, capite quinto. Super quibus tamen cogita, quia de uirtute ipsorum remediorum non possem quicquam cer-

Tractat. de quæst et tort. q. 4. num. 16.

An uerbis dissoluatur taciturnitas & stupor.

Psal. 44. & 118.

Psal. 50.

Psal. 7.

Psal. 9.

ri attestari, ex quo illa nunquam expertus fui,nec per alium experiri hactenus uidi. Ego uerò,licet & D. Grillandus,& mille alij oculis id uidissent suis:tamen uirtute uerborum siue prolatorum, siue pictorum, siue sculptorum, fieri nunquam credam.

Enimuerò fur ille etiam schedula spoliatus, nihil adhuc,crudelius licet distractus,cõfitebatur:nec submurmurata uerba insensilem habitum inducere queunt. Quare uel somnifica re assumpta, aut à diabolo, qui cum antea pepigisse animo tales, eique se deuouisse, & etiam traditos esse necesse est, insensibilitate illata id fieri sentio, quum dæmoniacos complures Libro quarto à me enarratos,uarijsque cruciatibus à diabolo exercitos,nihil eorum sensisse, sed postea uelut è somno surrexisse,commonstrauerim.

Cap. 9. 10. 11.

Figurato nullam inesse uim ratione figuræ. Cap. XII.

HInc liquet, quantum fidei sit adhibendum fuco dæmoniaco, ab Hieronymo in uita D. Hilarionis eremitæ descripto : Eiusdem, inquit ille, Gazensis emporij oppido uirginem Dei uicinus iuuenis deperibat : qui cum frequenter tactu, iocis, nutibus, sibilis, & cæteris huiusmodi, quæ solent morituræ uirginitatis esse principia,nihil profecisset, perrexit Memphim,ut confesso uulnere suo, magicis artibus rediret armatus ad uirginem. Igitur post annum doctus ab Æsculapij uatibus non remediantis animas, sed perdentis, uenit præsumptum animo stuprum gestiens:& subter limen domus puellæ tormenta quædam uerborum, & portentosas figuras sculptas in æris Cyprij lamina defodit. Ilicò insanire uirgo, & amictu capitis abiecto, rotare crinem, stridere dentibus, inclamare nomen adolescentis. magnitudo quippe amoris eam in furorem uerterat.

Perdu-

Perducta ergo à parentibus ad monasterium, seni traditur, ululante statim & confitente dæmone: Vim sustinui, inuitus sum abductus: quàm bene Memphis somnijs homines deludebam? O' cruces, ô tormenta quæ patior. Exire me cogis, & ligatus subter limen teneor. Non exeo, nisi me adolescens, qui tenet, dimiserit. Tunc senex: Grandis, ait, fortitudo tua, qui licio & lamina strictus teneris. Dic, quare ausus es ingredi puellam Dei? Vt seruarem, inquit, eam uirginem. Tu seruares, proditor castitatis? Cur non potius in eum qui te mittebat, es ingressus? Vt quid, respondit, intrarem in eum, qui habebat collegam meum, amoris dæmonem? Noluit autem sanctus, antequam purgaret uirginem uel adolescentem, signa iubere perquiri, ne aut solitis incantationibus recessisse dęmon uideretur, aut ipse sermoni eius accommodasse fidem: asserens fallaces esse dęmones, & ad simulandum esse callidos. & magis reddita sanitate increpuit uirginem: Cur fecisset talia, per quę dęmon intrare potuisset? Hucusque Hieronymus. Sed puellam magis obsedisse amorem mentiens dæmonium, quàm amorem, mea est sententia. nec uerborũ aut figurarum in lamina incisarum potentia, id contigit: sed quòd diabolo occasionem subministrasset, quemadmodum exprobrat Hilario, eam exercendi facta illi fuit potestas.

Dæmonis mendacium, ut illis quisquilijs ipsum detineri persuaderetur alijs.

D. Thomas credit, annulos, uel quicquid est figuratum ex arte, nihil operari ratione illius figuræ: neq; ex illa figura maiorem uim recipere à corporibus cœlestibus, quàm non sic figuratum: quoniam quæ ex arte fiunt, non sequuntur materiam, neque formam. Identidem & de uerbis prolatis sentit: quoniam uerba nihil immutant, nisi auditum. Verissimè ergo, imagines ex ære, plumbo, auro, cera alba, rubra uel

In libel. de Occultis naturæ operibus.

Figurato nulla inest uis ratione figuræ.

Lib. de Superstit.

alia materia baptiſatas uel adiuratas, conſecratas, imò potius execratas, per magorum artes & ſub certis diebus, uirtutes obtinere mirabiles, in eiuſmodi artium libris recitatas, errorem eſſe ſcribit Martinus de Arles theologus. Et Porphyrij opinionem de talibus conſtruendis imaginibus, fuiſſe falſam, comprobat D. Thomas Auguſtini teſtimonio, libro 10. de Ciuitate Dei. Verum quidem eſt, res naturales, formas ſuas & uirtutes conſequi ex corporibus cœleſtibus: ſed imagines artificiales nullam ab arte uirtutem imbibere, aut aliam aſſequi uim queunt, niſi quam ratione materiæ obtinent. Figura autem non eſt alterandi uel actionis principium. ideo nec alius uirtutis cauſam habet aurum eius imaginis, quàm aliud alterius figuræ aurum. Atqui ſi alium conſequi effectum appareat, fit is dæmonum operatione, homines ludificantium, ſecundum Auguſtinum. Tales itaque imagines aſtronomicæ uim adipiſcuntur per dæmonem: cuius ſignum eſt, quòd illis imaginibus quoſdam imprimi characteres oportet, cum naturali uirtuti eæ operentur nihil. In hoc tamen à magicis ſimulachris diſcrepant aſtrologica, quòd in magicorum compoſitione fiunt expreſſæ quædam dęmonum inuocationes, unde eiuſmodi effigies ad expreſſa pertinent pacta cum dæmonibus inita. At in aſtronomicarum factura, tacitú exiſtit cum dæmonibus fœdus per quoſdam characteres & figuras ab ipſis dæmonibus inuentas, ad quorum characterum impreſsionem, facientibus ſuffragantur dæmones. Hactenus ille.

Thomas Aq. in lib. contra gentes, de Fato, de Operibus naturæ occultis, & præcipue in 2. parte Summæ theologicæ.

Scitè igitur à Cardano, philoſopho & medico, ſcribitur: Licet ſigillis uim non leuem tribuant, ut Solis ad magiſtratus honores & gratiam cum principibus, Iouis ad diuitias & amicos, Veneris ad uoluptates, Martis ad audaciam, Mercurij ad ſolertiam, Saturni ad laborum patientiam, Lunæ ad populi fauorem: non

Lib. 18. de Subtil.

non ignoro lapides prodesse, figuram autem nihil. Idem, ubi magicæ stulticię maximi in ea arte Artephij placita enarrauit, ut non solum dolosos, sed etiam mente captos fuisse magos dijudicetur, prodigiosos quoque planetarum characteres, item annulos terrificis planetarum notis insignitos, & sigilla monstrosis eorum formis munita delineat. at mox subiungit: Hi sunt characteres dolosa mente excogitati, quorum uirtutum nullam esse certum est. Nam quid his characteribus cum planetis ipsis rotundis commune est? At ne nomina putes aut Arabica aut Chaldæa, aut Hebræa aut Græca: quòd si etiam essent, quid plus eis inesset uirtutis quàm Latinis? Igitur figmenta mera esse oportet, nulliusque uirtutis: quam si contendas obtinere non nisi dæmonum pacto fieri potest. Quis etenim talia inuenire ualuit, nisi dæmonũ persuasionibus? At iam dæmones nihil docere constat. Dicent autem, formas esse in Nona sphæra, quæ in India uidentur, Ita siquidem malus ille Aponensis finxit. Sed concedatur: quis uerò postmodum docuit, hunc characterem Solis esse, illum Saturni? Hinc clarè liquet, deridentium hominum hæc pura fuisse commenta. Plura inde magorum delirameta ordine ex Artephio ibidem recitantur.

Libr. 16. cap. 90. de Varietate.

Similia apud Agrippam de Occul. philos. lib. 1. cap. 33. & li. 3. ca. 29. 30. 31.

Si contendant magi, se rebus naturalibus uti, characteribus, figuris, herbis & uerbis, publica alioqui dæmonum commercia abominanti: hinc refellentur, quùm sit apud Aristotelem & omnes naturales philosophos compertissimum, actiuas uirtutes non posse figuris inesse, & literis uel quibuscunque characteribus, cum nihil aliud sint quàm compositio & ordo excogitatus ab artifice seu pingente seu fingente: pręterea & materiales imagines ultra suam speciẽ & formam operari non posse, testatissimum est, multo minus admirabiles supra naturæ legem producere effe-

ctus. Signa uerò si dicantur, ea quum diuinitùs instituta non sint, quin potius reiecta, & à natura abhorrentia: restat ut plus quàm superstitiosa sint, & à dæmone inuenta, uel palàm fabricante, uel clàm in malè credulorum phantasiam suggerente. Somnia itē sunt, quod figuras & characteres in elementali materia impressos párere radios fingat Alchindus Arabs, quibus motiones in rebus alijs excitentur, quum illi quatenus ex arte fiunt, nullo modo causarum superiorum influxus commoueant. His adde Porphyrij deliramenta, quibus figuras à dijs maximopere amari, easque in sacrata imagine contineri imaginatur: contra Aristotelem, atque etiam Theologos, qui characterum, herbarum, aut etiam uerborum ui, separatas mentes supra hominem in aliqua materia coerceri posse negabunt.

Quapropter ociosa, patrocinante ueritate, prodigiosorum huiusmodi figmentorum permanebit fabrica: impiumque est comminisci, sacra uerba ea pollere uirtute, si denuò eò confugiatur, ut notatis solis literarum figuris tam mirabiles progignátur effectus. Euangelij efficacia, non in exaratis characteribus, huic figuræ uel illi annulo, sigillo aut imagini applicatis, uerùm in uirtute mystica, ad salutem credenti, consistit. Verbum Euangelij in corde iuxta uiam satum, auditum, & non intellectum, rapit malus ille: auditum autem, protinusque cum gaudio exceptum, radicem, ut in petra satum, non habens, continuò euanescit: auditum item, & cura huius seculi suffocatum, ut semen inter spinas iniectum, infœcundum manet, inefficaxque: sed auditum & intellectum, firmaque fide apprehensum, efficax est, hominemq; in nouam commutat creaturam, & mentes consolatur afflictas, aduersus dæmonis insultus communiens, ardentique inuocatione in Christi nomine inflammans,

Rom. 1. 1. Corinth. 4. Matth. 13. Marc. 4. Luc. 4. 8.

mans, exorante quæcunque petuntur: non autem hoc præstat chartis illitum uerbum, aut cuicunque materiæ impressum insculptumúe, uel collo alligatum, siue superliminari impositum, aut subtus limen in terra sepultum. Tantum enim abest ut intuitu pictarum aut incisarum insculptarumúe Scripturę sacræ uocum aut sententiarum, quacunque sint expressæ forma, terreatur, fugetur aut uinciatur diabolus, ut etiam ipse eandem probè calleat, nec allegare erubescat, quò fallat cautius: quemadmodum cùm Christum tentatione impeteret, fecisse legitur. *Matth 4.* Sed bona conscientia, uiua fide, ex uera Dei agni- *Marc.1.* tione & Spiritus sancti inspiratione prognata, atque *Luc.4.* *Psalm.90.* uerbi Dei potentia prosternitur ille, profligaturque. Hinc ligaturas omnes & remedia, quæ medicorum *Li.2. de doct. Christ.* condemnat schola, iure optimo quoque Augustinus reijcit.

Formula curandi maleficij superstitiosa, item alter modus futilis pellendi dæmonis, blasphemus alius contra febrem.

Cap. XIII.

NOn inconuenientem curandi maleficij modum merè superstitiosum, quanquam mysterij loco habitum, hic asscribam, ut euidentius quorundam hominum eluceat impia credulitas. Hunc insignis doctrinæ, integritatis atque usus uir D. Ioannes Echtius, ἰατρὸς πολλῶν ἀντάξιος ἄλλων, pro suo candore, communicauit: non quòd eum approbaret, sed risui unà mecum exponendum arbitraretur: à matre aũt ęgrotę nactus erat, quę studiose religioseq; omnia *Ioa. Echtius medicus.* præscripta se obseruasse, filiáq; inde curatã, si dijs placet, affirmabat. Historia, cui annectitur curatio, sic habet: Clarissimi iuriscõsulti N. filia, annos nata circiter tredecim, monialis (quã uocãt) monasterij nõ procul à Susa- *Superstitio[illegible] dæmon[illegible] uirgin[illegible] ratio.*

à Susato siti, maleficio laborare credebatur. nam uenter tumidior erat, ut hydropicam quis iudicasset: & cum lotio calculos excernere uidebatur, qui uerè erant fragmenta latericia inæqualia, magnitudinis auellanæ nucis, & minora, præcedente summo dolore. ad hæc, alterum crus habebat luxatum. quocirca quũ extrema metuerent moniales, & puellæ parentes, ea Coloniam deferebatur, accersebanturque duo celeberrimi eius urbis medici, D. Ioannes Echtius, & Hubertus Faber: qui re ad exactam artis trutinam uocata, pensiculataque, dæmonis opus foueri iudicarunt. Ad puellæ itaque curationem adhibebatur quidam ariolus uetulus, nomine Abrahamus, qui hanc sanandi formulam parentibus præscripsit. Omnium primò sacra administretur synaxis. Deinde potionis sequentis cyathus paruus plenus, uel uitreus, matutina hora & uespertina puellæ maleficio affectæ propinabitur. Recip. Rhabarbari electi drach. I. radices enulæ, artemisiam rubram uulgò dictam, centauriũ minus, mentam aquaticam: hæc simul, præter artemisiam, in olla noua indentur, & in honore sanctorum trium nominum ebulient in uino albo: artemisia autem in aquæ pinta, quam hic uocamus, circiter uncias duodecim ponderante, decoquetur. Item pauperi alicui homini pio commendabitur recitatio orationis Dominicæ & salutationis Angelicæ, quinquies separatim repetendæ: primę, in nomine puellæ maleficio læsæ, quòd Christus in hortum duceretur: secundæ, quòd Christus aquam & sanguinem sudarit: tertię, quòd CHRISTVS IESVS condemnabatur: quartæ, quòd IESVS citra culpam in crucem conijciebatur: quintæ, ob Christi passionem, quòd in cruce expiraret, ut sagam conuertere, & illatum malum amoliri dignetur IESVS. Præscripto modo hominem simplicem in genua prouolutum, attentione summa orare oportet;

Rhabarbarum quidem bilem uacuat, sed quorsum hoc cum reliquis plantis pellendo dæmoni conferret?

tet: deinde octo diebus continuis Missam audire ægrotum, & consistere ubi recitatur Euangelium: atq; in cibo & potu aquam lustralem, salemque expiatum miscere.

Obsessa curatio futilis. Alia quædam puella exagitata aliquandiu à dęmonio, eius inspiratione ita liberabatur, ut itinere satis longo & recto singulis ferè passibus in genua procumberet Marcodurum usque, nusquam è uia communi trita deflectens, etiamsi fouea, aquæ, lutum uel excrementa essent obuia, in ijs quoque genibus deuolui oportuit: at in ara sacra D. Annæ (ad quam frequentissimus ibi religionis ergò concursus) missa celebrata, liberationis indicium iri ostensum pollicebatur dæmon. Proinde circa puellam sub missę actione se conspexisse umbram candidam, ait sacrificus: quam quoque puella se obseruasse tanquam certissimam liberationis notam asseruit. En dęmonis fucum, quo δαιμονομανίαν stabiliat.

Paracelsistica dæmonum profligatio. Domum à lemuribus turbatam Theophrasti Paracelsi asseclæ uindicant, liberantq; suspensis in quatuor domus angulis, membranis uirgineis, quas uocant, quibus inscriptum est: Omnis spiritus laudet Dominum: uel, Mosen habent, & prophetas: uel, Exurgat Deus, & dissipentur inimici eius. *Psal. 150. Luc. 16. Psal. 64.* Si eodem modo suæ artis statuunt principia, quo hanc cómentati sunt curationem, dæmonesque fugare conantur, non est quòd ueterem medicinam euersum iri metuamus. Absurdè enim prima hæc sacri Vatis sententia in chartulis suspensa, ad dæmones exturbandos usurpatur. Nam omnis spiritus, hoc est, quicquid spiritu & uita fruitur, laudet Dominum: non autem ab impio, multo minus à diabolo, laudem suam celebrari uult Deus. Quomodo etiam instituto respondeant illa uerba Abrahæ, diuiti epuloni reddita, Mosen habent & prophetas, ipsi iudicent. Si tertiam urgeant senten-

tiam,

tiam, ad Caput octauum huius libri, de Periaptorum uirtute, eos relego.

Blasphema febris curatio.

Huc pertinet curandi ratio cuidam extremè decumbenti nuper à quodam chirurgo contra febrem adhibita, ut mihi eundem ægrotum paulo post accersito referebatur. Tres ille radiculæ partes huic offerebat, singulas semel mordendas. ad primam inquiens: Vtinam Christus non esset natus. ad alteram: Vtinam mortem non obijsset. ad tertiam: Vtinam nec surrexisset. Deinde eas collo appendebat, iubens eum bono esse animo, si illæ perirent. qui enim eas tolleret, illum simul febrem ablaturum prædicebat. Interijt tamen æger hic empyemate, mea quidem sententia.

Dæmones non aliter sanare morbos, quàm à læsione ab illis inuecta cessando.

Cap. XIIII.

Fortalitium fidei lib. 5. de bello dæmonum.

SI iam obijciatur fœlix curationem harum magicarum successus: respondeo, In uita sancti Bartholomæi legi, dæmonem curasse morbos: atque hoc fecisse non sanando, sed à læsione, quam ipse inuexit, cessando, ut tradit Abdias episcopus Babyloniæ lib. 8. Certam. apostol. in hæc uerba: In idolo Astaroth apud Indos dæmon erat, qui se curare languidos, & cæcos, quos ipse lædebat, illuminare fateretur. Erát enim sine Deo uero homines illi: & necesse erat ut à Deo falso ludificarentur, qui eiusmodi arte illudit, uerũ Deum nõ agnoscẽtes. His concitat dolores, morbos, damna, pericula, datq; responsa ut ipsi sacrificent: & quum à se inuecta remouet, tanquam ab ipso sanentur, existimant omnes, nimirum stolidi: ille autem non sanãdo subuenit, sed à læsione cessando. Itaq; cum lędere desinit, curasse putatur. Et post: Ipse diabolus arte reddit homines ægrotos, ijsq; suadet uenerari idola. & ut sibi eorum animas deuinciat, ab

eorum

eorum uexatione desistit, ubi lapidi aut metallo dixerint, Tu es Deus meus. Et pòst ex Bartholomæi mandato fatetur dæmon, primò carnem hominum à se lædi, uerùm in animas nullam sibi concessam esse potestatem, nisi sacrificauerint. Deinde subdit: At ubi pro corporis sui salute nobis sacra fecerint, ab afflictione desinimus, quod tum in illorum animabus dominari inchoamus. Cum itaq; à læsione quiescimus, eos curare uidemur, & uelut dij colimur, dæmones interim existentes. Pulchrè id à Tertulliano etiam docetur his uerbis: Habent de incolatu aeris, & de uicinia siderum, & de commercio nubium, cœlestes sapere paraturas, ut & pluuias, quas iam sentiũt, repromittant dæmones, benefici planè & circa curas ualetudinum: lædunt enim primò, dehinc remedia præcipiunt ad miraculum noua, siue contraria, postquam desinunt lædere, & curasse creduntur. Adiungã quid in hanc sententiã Tatianus Assyrius contra Græcos differat: Nullus affectus, inquiens, per occultam alterius rei dissensioné tollitur, nec ægrotus aliquis curatur amuletis, ut pelliculis appensis. Dæmonũ istæ aggresiones sunt: & qui ægrotat, uel amat, uel odit, uel appetit ultionem, istos sibi auxiliatores asciscunt. Vtuntur autem dæmones hoc artificij modo. Quemadmodũ figuræ literarũ, & uersus qui inde cõscribuntur, nõ per se possunt indicare, quod scribitur: sed hęc sibi cogitationũ suarum signa homines cõstituerunt, ex certa ipsorum coniunctione, ita ut ordo literarum definitus est, rem intelligentes: sic etiam uariæ radices, & neruorum & ossium adhibitio, non sua natura aliquid efficiunt, sed tanquam elementaris institutio sunt improbitatis dæmonũ, qui ad quid singula ualere debeát, præscripserũt. Vbi uerò ab hominibus usurpari uiderint ministeriũ uel curationé ipsorum, superueniunt, & eos ad seruitutem redigunt. Et pòst: Non

In Apolog. cap. 22.

Non ſanant dæmones, ſed dolo capiunt homines. & rectè Iuſtinus ille maxima dignus admiratione, dæmones latronibus ſimiles eſſe docuit. Siquidem ut illi uiros aliquos capere ſolent, deinde pacta mercede familiaribus eos reſtituere: ſic etiam qui à uobis exiſtimantur dij, quorundam hominum membris ſe inſinuantes, deinde per ſomnum ſuam in illis gloriam fabricantes, in publicum prodire iubent: & in conſpectu omnium, poſtquam deſideratis ex mundo rebus ſe expleuerunt, ab ægris auolant, & morbum ſuo dolo productum obliterantes, priſtinæ ualetudini homines reddunt. Teſtatur & D. Hieronymus, licet uirtute magica poſſunt aliqua fieri miracula, ut illa quæ pertinent ad curioſitatem tantum, & uanitatem (ſicut Simon magus fingebat ſtatuas ambulare, loqui, ridere, & ſimilia) ea tamen quæ ſunt ſalubria, ut exiſtunt curatio languidorum, illuminatio cæcorum, & huiuſmodi, non poſſe artibus magicis ſiue à dæmonibus effici.

Hinc Auguſtinus, & legitur 26. q. ultima, admoneant: Admoneant fideles ſacerdotes populos ſuos, ut nouerint, magicas artes incantationesque quibuſlibet infirmitatibus hominum nihil remedij poſſe cóferre, non animalibus languentibus claudicantibusue, uel etiam moribundis quicquam mederi: ſed hæc ſunt laqueus & inſidiæ antiqui hoſtis, quibus ille perfidus genus humanum decipere nititur. & ſi quis hęc exercuerit clericus, degradetur, laicus anathematizetur. Idem ferè in libro de Ciuitate Dei legitur: & 26. q. 2. qui ſine. ubi mortem potius eſſe dicendam eiuſmodi curationem, quàm uitam, docetur.

Ad curationum harum dæmonicarum cognitionem facit, quod Sabellicus ſcribit: Talis, inquiens, Circenſium ludorum fuit pompa, quos tum inſtaurari contigit, quòd quidam è plebe homo T. Latinus, ſiue

Ennead. 5. lib. 9.

siue Tyberius Atinius, ut alij scribunt, à Ioue erat monitus, ut consulibus nunciaret, non placuisse sibi proximorum Circensium præsultorem: instare urbi periculum ingens, nisi darent operam, ut sibi ludi ex integro fierent. Id ille imperium quum forte detrectasset, ueritus ne, si fidem non fecisset, pro ludibrio abiret in ora hominum: ita accidit, ut paucis diebus quibus species illa fuerat homini noctu oblata, filium nulla euidentiore morbi causa amiserit. At tum iterum simili oraculo interrogatus, an satis magnam haberet spreti numinis mercedem? Cæterùm quũ rem adhuc in occulto haberet, subita est corporis debilitate afflictus. Tum demum propinquorum consilio usus, lectica primò in forum ad consules, mox per illos in curiam delatus, ubi quę per quietem fuerat iussus dicere, ordine exposuit. Miraculo accidisse aiunt, ut in pedes erectus, domum incolumis abierit. Sed malorum dæmonum aliquis Atinio in somnis affuit, qui futurum intelligens, ut paucis diebus ille filium amitteret, ipseq; aliquanto breuius graui esset morbo defuncturus: ubi scilicet à se affligi desijsset, hanc fallẽdi ansam nactus, ut Romanum pop. in maiores adhuc tenebras conijceret, ridiculum illud ludorũ schema oculis cæcæ multitudinis offudit.

Fictam esse dæmonum sanationem, & eam quandoque à Deo permitti ob imprudentium credulitatem, admodum sæpe efficacem.

Cap. XV.

ITaque liquet, fictam saltem simulatamque curationem quandoque exhibere dæmonem, à cruciamento cuius ipse author extitit, desistendo libenter, cuius rei admiratione faciles hominum mentes illaqueet, sibique infidelitate subiuget spiritus in diffidẽtiæ filijs efficax: hoc unum cum primis annitens, *Ephes. 2.*

ut hi quos defraudarit, eum diuino cultu & honore dignentur: uel Deum, ob contumacem hominum incredulitatem, plerunq; aliqua permittere credimus, ut uidentes non uideant, & audientes non audiant, nec intelligant. uel quo modo ex confidentia in medicum, medicamẽtis plus accrescere interdũ uirium conspicimus: sic ex fide eiusmodi incantationũ uerbis superstitiose adhibita, quanquá ex Scriptura frequenter furto satisq; inconcinnè subtráctis, aliquid singularis energiæ accedere, non temerè quis credat. quod nec Galenum latuit: illum plures curare affirmantem, in quem plures confidunt. Tantum habet ponderis, intensa sanationis imaginatio. Quare Pomponatius dicere non ueretur, in sanatione acquisita ex ueneratione osium Diuis ascriptorum, si essent ossa canis, & tanta & talis de eis haberetur imaginatio, non minus subsequeretur sanitas: imò multa corpora ueneratione dignamur in terris, quorum animę patiuntur in inferno, authore Augustino.

Lib 1. Prognost. ca. 2.

Li. de Incantamẽt. ca. 12.

Imaginatio intensa sanationis efficax.

Ex maiorum historijs recentiq; patrum nostrorũ memoria repetunt pleriq; exẽpla, asseruntq; non paucos ad sola uota sanctis nescio qua credulitate & religione facta, aut ex contactu cótuitu'ue osium (non dicam thecarum) quæ de quorundam cadaueribus collecta ac reseruata ferebantur, recuperasse amissam uiriũ integritatẽ, sanitatis restitutione δαιμονίως stabiliẽte, uniuersi cultus impij authore unico diabolo. Imò inde natá peruasisse in animos hominũ opinionem, auctáq; ætate & roboratá inueterasse aiunt: ut plus ualere, longeq; ualidius obortas corpori ægritudines euellere atq; extirpare sola uota statuis delata, quàm remedia censerentur. Eam inoleuisse consuetudinẽ addunt, ut si quid aduersi accideret, nõ diuina desiderarẽtur auxilia, sed in subsidium illi inuocarentur sancti, quos talibus præsidere ac dominari

malis

malis persuasum erat: neglectũ ea ratione fuisse Deũ, contemptuiq; & pro nihilo habitam medicorũ operam: preces quoq; Deo ad cœlestiũ mandatorũ præscriptum deferendas, directas fuisse ad sanctos, aut ad statuas: uim item medicatricem diuinitùs remedijs in natura ordinatis inditam, uotis fuisse tributam.

Constantis credulitatis potentia. Quantum autem ualeat constans credulitas, apud uulgus propè innotuit. Credulitatem requirit superstitio, quemadmodum fidem uera religio. Tanta siquidem potest obfirmata credulitas, ut etiam miracula operari credatur in opinionibus & actionib. falsis. Quilibet enim in sua religione, etiam falsa, modò firmissimè credat ueram, spiritum suum ea ipsa credulitatis ratione eleuat, donec assimiletur spiritibus illis qui eiusdem religionis duces sunt, & principes: eaq; uideantur operari, quæ natura & ratio nõ discernunt. Hæsitatio uerò & diffidentia, institutum opus non modò in superstitione, sed etiam in uera religione infirmant: & effectum quæsitum, licet multo usu confirmatum, eneruant. Quomodo autem superstitio imitetur religionem, exempla ostendunt, inquit Agrippa: uidelicet quando excommunicantur uermes & locustæ, ne frugibus noceant: quando baptizantur campanæ & imagines, & eiusmodi plura. Sed quia prisci illi magi, & qui eius artis authores apud ueteres extiterunt, fuerunt Chaldęi, Ægyptij, Assyrij, Persæ & Arabes, quorum religio omnis peruersa erat, & idolorum cultu inquinata: cauendum nobis summopere est, ne permittamus illorum errores supra nostræ religionis Christianæ puram ueritatem dominari. Blasphemum enim hoc esset, & βδέλυγμα. *De Occult. phil. lib. 3. cap. 4.*

Historijs non illepidis ostenditur, quantum in magicis curationibus ualeat temeraria credulitas. Cap. XVI.

CÆterùm quid temeraria illa ualeat credulitas, exemplis ostendam ridiculis: & prius non illepidum, à uiro Ecclesiastico, non infimi nominis Theologo, accepi. Narrabat is: Ad mulierculam quandam oculorum lippitudine aliquandiu laborantem, casu nebulonem diuertisse, qui sanationẽ oculorum certissimã pollicitus, suspẽsa in ipsius collo schedula, tam cauit strictè, ne ea auferretur aut aperiretur aut legeretur, ut nihil hinc prorsus expectandũ iuuamenti asseruerit, si aliquo hîc modo delinqueretur. Mulier in multã erecta spem cõfidens, à lachrymis se quoq; cõtinuit, quibus antea oculorũ accrescebat malus; atq; hac ratione paulatim cõualuit. Demũ ob adeptam sanitatem schedula negligẽter habita decidit: eiusq;, cui hactenus unicè fidebat, animaduersa dein iactura, redeunt lachrymæ, malũq; recrudescit. Schedulæ interim ab alio inuentæ, reseratæ & lectæ, inscripta Germanico idiomate hæc aiebat fuisse uerba: *Der teüffel kratze dir die augen auß, vnd scheisse dir in die læcher.* Quod si uerbũ uerbo reddatur, sonat: Diabolus eruat tibi oculos, ac eorũ foramina merda sua repleat. Si horum aliqua fuisset uirtus uerborum, euulsi perijssent oculi, cauitatibus dæmonis excremẽtis rursus infartis. Nõ omnino absimile, Plinio referẽte, uidetur illud Marci Seruilij Nouiani principis ciuitatis, qui in metu lippitudinis, priusquã eam ipsam nominaret, aliusue ei prædiceret, chartã duabus Græcis literis P & A inscriptam, circumligatam lino, subnectebat collo.

Idem ferè legitur in Libro Germanico de ludicris & serijs, cap. 427.

Schedula ridicula collo appensa.

Si cuidam puellæ terrifico furore interdum à dæmonio agitatæ, chartulam corio tectam, antea quidẽ in altari Missæ recitatione sacratam scilicet, suspendit eccle-

Chartula inanis collo subnexa.

ecclesiasticæ professionis uir, sanationem pollicitus: ea tamen cautione adhibita, ut in officio & rei fiducia retineretur puella: si schedula neglectui habita periret, eam ad pristinum relapsuram. Idcirco de custodienda uigilãter chartula, singularis omnibus incumbebat cura & studium. Tandem coniunx mea Iudith ad uillicum nostrum diuertit, è quo ubi miserabilem puellæ casum cognouisset, illam continuò uoluit accersiri. Atq; hic illa studiosè pieq; admonita ab uxore, ac rectius instituta, ut fiducia in Deum afflictorũ patronum concepta, dæmonis negligat ludibria, sacrilegumque sacrifici consilium contemnat: eam mensa apparata cibo quoq; refici iubet coniunx, simulque à collo periapton aufert. Qua re perculsi territiq; procul fugiunt spectatores, relicta cum puella in domo coniuge sola, unà cum Sophia filia: ueriti, ne ob suæ anchoræ sacræ iacturam, cui hucusq; nixa puella minus angebatur, tanquam in portu subsistens, mox exiliret furore percita, insultuque uiolento assistentes suo impeteret more. Interea admonitioni acquiescẽs, apposito fruitur uictu, citra ullam animi turbati notam, hilaris, ac, ne unquam amplius trãsuersam à uiua in Deum fiducia se auocari sineret, erudita: optimè inde, nostra quidem sententia, habuit. Corio autem conciso, implicata aliquoties chartula inerat sub lutea, plana, sine characteribus: quam confestim Vulcano consecrauit, præsente puella, uxor,

Fallacem, captiosam, & periculosam huiusmodi esse sanationem, nemo non uidet. Ludit sæpe numero sub rerum harum ludicrarum specie diabolus: & hoc exequitur, quod machinatores illi malefici persequũtur, ut omnis uis ab eiuscemodi figmẽto proficisci credatur. Rectè itaque Rabi Moses ille Ægyptius, mendaces & stultos esse affirmat, qui soli figuræ, soli scripturæ, solis lineamentis, solis denique uocibus aere *Libro 1. perplexorum, cap. 72.*

fracto natis, tantam miraculorũ uim & potestatem tribuant. Nec temerè Antoninum Caracallam imperatorem eos condemnare statuisse, tradit Ælius Spartianus, qui cõtra tertianas & quartanas febres penapta gestarent: quæ quoque à Luciano lepidè irridentur. Tales quoque curationum modos, ut superstitiosos, reijcit Augustinus his uerbis: Superstitiosum est, quicquid institutum est ab hominibus ad facienda & colenda idola, pertinens uel ad colendam, sicut Deú, creaturam, partemúe ullam creaturæ: uel ad consultationes, uel pacta quædam significationum *cum* dæmonibus placita atq; fœderata: qualia sunt *molimina* magicarum artium, quæ quidem commemorare potius quàm docere solent poetæ. Ex quo genere sunt, sed quasi licentiore uanitate, haruspicum & augurum libri. Ad hoc genus pertinent omnes etiam ligaturæ, atq; remedia quæ medicorum quoq; disciplina condemnat, siue in præcantationib. siue in quibusdã notis quas characteres uocant, siue in quibusdam rebus suspendẽdis aut ligandis, in quibus omnibus ars dæmonium est, ex quadam pestifera societate hominum & angelorum malorum exorta. Vnde hæc cuncta uitanda sunt Christiano, & omni penitus execratione repudiáda atq; damnanda. Item Serm. de Temp. 215 Et si adhuc uideritis aliquos aut ad fontes, aut ad arbores uota reddere, sortilegos etiam & diuinos uel præcantatores inquirere, phylacteria etiam diabolica & characteres, aut herbas uel succos sibi aut suis appendere, durissimè tanta eorum peccata increpantes dicite: Quia quicunq; fecerit hoc malum, perdit Baptismi sacramentum. Identidem Serm. 241. de Tempore.

In Dial. philosoph.

Li. 2. de Doctrin. Christ. ca. 20. & 27. [illegible]

Hic prætermitti minimè oportuit indusium illud necessitatis nuncupatum, Germanis *Nothembd*, tantopere à proauis celebratum, quo induebantur, ut in bellis à quocunque telorum uel sphærularum bombardi-

Indusium necessitatis. Nothembd.

bardicarum ictu & armorum iniurijs liberi perdurarent, & quoduis aliud corporis incommodum declinarent securi. Eo quoque usæ sunt parturientes, ut citius tutiusque fœtum deponerent. Hinc nomen sortitum est, quòd in necessitate usurparetur, & suũ præstaret auxilium. Hoc autem solenni modo adornabatur. In una eademque nocte feriarum Natalis Christi, filum ex lino in nomine diaboli à iunioribus notę castitatis puellis neri texiq;, & indusium consui oportuit. In pectore uerò duo assuebantur capita, in quorum dextro longa propendebat barba, & uelut galea erat imposita: sinistrum autẽ horridum & corona ornatum regis illius magni Beelzebub fuisse diceres. latus utriusq; muniebatur cruce. Longitudine à collo medium hominem contegit indusium cum manicis. Id apud eximiæ nobilitatis uirum uidi, cui à patruo milite strenuo cesserat, qui eo muniri solet, plurimum huic fisus: quemadmodũ pleriq; etiam Cæsares, alijq; principes & magnifici cõsueuêre. Hæc aũt plus quàm superstitiosa, sathanæ doctrinã crassè nimis redolent.

Quòd eximij medici alligationibus, characteribus, carminibusq; usi sint: & de Homerica medicatione, ac Vespasiani miraculo.

Cap. XVII.

INterim excellentissimos quosdam medicos hic grauiter impegisse non ignoro, qui non parum fidei his apposuêre nugis. Ex horũ numero est, doctissimus alioqui, Alexãder Trallianus, qui Herculis erecti leonẽ suffocantis, & in lapide medico insculpti imaginẽ annulo aureo inclusam & gestatam, cholicis mederi affirmat: sic & calculosis, podagricis & febricitãtib. cõsuluit nõ solùm alligationũ, sed & characterũ & carminis usu. Galenũ quoq; ab ijs q̃ euidẽter apparẽt, ꝑsuasum tẽporis ꝓcessu, adducit, uim ijs inesse sentien-

Lib. 10. ca. 1. circa finẽ l. 9. ca. 4. & l. 11. in fine. li. 12. cap. 9. Hunc eo nomine taxat Ioan. Gerson.

Annulorũ, alligationũ, characterũ, & carminũ usus apud medicos.

Homerica medicatio.

tientem (in tractatu de Homerica medicatione) quã tamen antea negauerat. Inscriptionis autem ea extitit causa, quod Homerus suppressum uerbis sanguiné, & mysterijs sanatos morbos tradiderit. Nec Ætium, hærentes in gula & tonsillis spinas & ossicula carmine superstitioso excantare puduit. Telum carmine ex thorace retractum, suprà ex Beniuenio commemoraui. Marcellus etiam pasim inculcat carmina: his quoque usus est Octauianus in Euporistis: item Q. Serenus, qui uerbum, Abracadabra, chartæ figura à se tradita inscriptum, appensumque ex collo, à febribus, maximeque ab hemitritæo liberare docet. Gordonius itidem, & plerique alij superstitionibus addictiores medici recentiores, licet primarij, carmina habuêre familiaria, ut etiam ad sanguinis profluuia, ad comitales accessiones, ad partus difficultaté, ad febres intermittentes & erraticas, ad lumbricos, uulnera, fistulas, luxationes, hernias, & nescio ad quæ non, haud pauca inuenerint. Quorum experientiam (inquit Augerius Ferrerius, cuius eruditam sententiam non inconuenienter hic latius adducam) cum ob oculos positam, & tot illustrium uirorum autoritate confirmatam uideris, quid facies? Nam ijs quæ sensibus exposita sunt contrauenire, sani hominis nó est: doctorum uerò experimenta infirmare, temerarium. Tu uerò (dices) qui hæc inculcas, quid sentis? Dicam liberè. Neque enim superstitiosus homo sum, neque fabularum amans, sed ueritatis studiosus. In quam cùm toto animo ac studio omni incumberem, prodigiosas quoque has curationes attingere uolui, ne qua parte in artis operibus deficerem. Deprehendi itaque, curationis huius euentum non è characteribus, non ex carmine promanare: sed tanta est uis animi nostri, ut si quid honesti sibi persuaserit, atque in ea persuasione firmiter perseuerarit, idipsum quod conce-

Li. 2. method. ca. 11. de Homerica med.

concepit, agat, & potenter operetur: modò alterius, in quem agit, animum non habeat repugnantem, neque diffidentem. Nam si etiam fidentem & coadiuuantem habuerit, citius quod intenditur, perficietur: si neque fidentem neque diffidentem, nihilominus uis animi agentis operabitur. Id in dentium doloribus, in quibus frequentissima hæc est medicatio, apertè uidere licet. Nam præcantator ita mouet non reluctantis ægroti animum, ut dolor illo submurmurante, uel cum characteribus agente, sensim extinguatur. Quod miraculo non caret. At si fortè æger diffidat, aut planè ridiculum existimet remedium, aut circunstantes habeat qui fidem eleuent, & remediũ coram illo contemnant, præcantanti nulla uis erit, quia persuasioni suæ repugnantem habet alterius animũ. Hic illud interseram, quòd cuidam puellæ nobili dolorem dentis à nobili uiro carmine lenitum meminerim. sed illam redargutam ob impium curationis modum admissum, facti pœnituit: quare recurrit dolor, qui tamen postea euanuit sponte. Qui uerò citra fidem ac persuasionem ad incantandum accesserit, operam suam ludet: nisi fortè tam stupidum alterius nanciscatur animum, qui simulatione se decipi non sentiat. Non sunt ergo carmina, non sunt characteres, qui talia possunt: sed uis animi confidentis, & cum patiente concordis, ut doctissimè à Poeta dictum sit:

Nos habitat, non tartara, sed nec sidera cœli:
Spiritus, in nobis qui uiget, illa facit.

Verùm confidentia illa ac firma persuasio comparatur indoctis animis per opinioné, quam de characteribus & sacris uerbis conceperunt. Doctis & rerum intelligentiam habentibus, nihil opus est externis sed cognita ui animi, per eam miracula edere possun, qualia de Apollonio refert Philostratus, cum ab

externis mundanisque negocijs in animi secessum se recepisset. Indoctus ergo animus, hoc est, suæ potestatis & naturæ inscius, per externa illa confirmatus, morbos curare poterit. Doctus uerò, & sibi constans, solo uerbo sanabit: aut ut simul indoctum animum afficiat, externa quoque assumet, non solum quæ uulgo prolata dicuntur: uerumetiam alia quoque à se inuenta, uel quæcunque illi ad manum aut in mentem promptè uenerint. Hactenus ille.

Vt porrò intelligatur manifestius, in illis quæ præter naturæ ordinem adhibentur curationibus, dæmonium sæpe operari & colludere in hominum exitium, uerba Antonij Sabellici hic adferam: Mirum, inquit, quantum præstigiorum, ipsius principis & aliorum oculis offuderunt mali dæmones per id tempus, quo Vespasianus Alexandriæ fuerit. Nam & Basilides libertus, qui aberat, uisus est illi sacrificanti ministrare, ut regium nomen futuro imperio omen fecerit: & mox paulò illum pro tribunali sedentem, duo è plebe uiri adierũt, opem sibi orantes à Serapide demonstratam: hic oculis captus, ille debili crure, per quietem se monitos dicere, fore ut cæco dies illucesceret, si ipsius oculos sputo Vespasianus inunxisset: alterq; firmior fieret, si calce contingeretur. Quum uix fides rei esset, nec res ullo modo successura crederetur, ne experiri quidem à principio Vespasianus ausus est. Cæterùm amicis hortantibus, utrunq; pro concione tentauit: nec defuit euẽtus. Verebatur scilicet dæmon ille, quẽ sub Serapidis nomine colebat Ægyptus, errorũ mater, ne piorum ecclesia recens ibi constituta, ex uetusto illo ipsum exturbaret domicilio: præuiditque futurum, ut duo ægri, uterq; sua defuncturus esset clade: impulitq; proinde ambos, ut à Vespasiano opẽ implorarent, ut quum euentus secutus esset, eius fauore qui erat rerum potiturus, oraculi maiestas augeretur,

Ennead. 7. lib. 3.

Vespasiani miraculum.

retur, nec ex ipso Imperij fastigio ad ueræ lucis fulgorem animum intenderet.

De ligaturis, periaptis, & amuletis physicis: item dæmones nullis plantis aut terrena materia allici aut fugari. Cap. XVIII.

NVllam tamen hic fidem ligaturis, periaptis & amuletis physicis subtractam uolo. Pleræque enim substantiæ in earum generatione specificæ aut indiuidualis (ut sic dicam) constitutionis ratione, cœlitùs aliqua imbuuntur uirtute, quæ ingenita & occulta antipathia aliarum quarundam actiones inhibeat & liget: unde physicæ ligaturæ origo & nomen. Ita adamantis & alij præsentia, magnetis operationes, ne ferrum trahat, impedit: oleum, à palearum attractu uim succino adimit, ligatq;. *Ligatura physica.*

Oenothora (authore Crateua) collo alligata uel iugo súspésa, prius uino aspersa, omnium animalium feritates domat.

Periapta adhæc & amuleta uerè physica, ratione quoque fulciri naturali, & ab eorum substantia uapores quosdam uelut ἀπόῤῥοιας defluere, quidam contendunt medici: qui spiratione occultè attracti, morbi causam uirtute sua alterare, corpusque reficere possunt. Hac ratione radicem Pæoniæ maris recentem, & anagallidem rubro flore côtra epilepsiæ minas suspendimus: stercus item lupi & intestinũ, doloris colici cruciatib. afflicto alligamus, nõ (ut opinatur Pamphilus medicus) ob incantationis uirtutẽ, sed causam naturalẽ (ut dixi) occultam, uel spiritus scilicet harmoniacos, ut Paracelsi sectatores sentiunt. Quocirca Galenus eorũ experiẽtia doctꝰ, periaptis sic cõfidere oportere admonet, ut substãtia illorũ, & nõ incãtationis magorũ uerba, auxilietur. Eandem sustinuit sententiam Theophrastus; Potius, inquiens, absurda illa puten-

De periaptis & amuletis physicis, uide Theodorum Priscianum medicum ad Eusebiũ lib. postremo. Galen. li. 6, & 10. de Simpl.

Li. 10. Simp.

Li. 9. de Histor. plant.

putentur, quæ alligata & ueneficiorum aduersantia uocantur, & tum corporibus tum domibus unicè opitulari creduntur: quæ commenta hominum planè esse uidentur, qui suas artes magnificare celebrareq; cuperent. Vnde nullam contra malignos spiritus antipathiam inesse moly uel hypericoni (etiamsi Fuga dæmonum à superstitiosè credulis nuncupetur: nec alia facultate quàm cœlestium gratiarum, noxios malorum dæmonum uapores à nobis arcere putetur) uel item luporum capitibus ianuis affixis (uix enim scio, an usquam laxior his spiritibus fenestra aperiatur, quàm ubi portarum custodiam his capitibus demandatam conspicimus) ingenuè assero: quanquam eas herbas in ædibus suspensas, ab hominibus & pecore maleficia arcere & fugare, quemadmodum cnebisij cardui (quem Cuus appellant Ægyptij) uiribus dæmonem in colloquium allici, grauissimi pronuncient authores: quibus tamen, extra ueritatis metam non est affectu danda fides, quum ijs multo citius imponi à simulatis dęmonum artibus potuit, quàm illis qui Christum induti, penitius satanæ ludibria cognorunt. Quare etiam rerum & uaticiniorum diabolicorum labyrinthis, præclarissima illa ueterum ingenia implicita magis, irretitaque fuisse perhibent historię: quæ Christi aduentu, multorum testimonio, prorsus desiêre & obmutuêre. Spiritus sunt dæmones, qui ut nullis alliciuntur plantis uel terrena substantia, ita nec fugantur: etiamsi plerunq; apud suos cultores, se aliquarum rerum potentia inuitari, allici, trahi, cogi, uel etiam abigi, ut impia credulitate eos sibi magis obstringant, fraudulenter simulent. Hic D. Thomas docet (allegans Augustinum 21. de Ciuitate Dei) dæmones allici per uaria genera lapidũ, herbarum, lignorum, animalium, carminum, rituum, non ut animalia cibis, sed ut spiritus signis, si modò hæc

Moly. *Hypericon.* *Fuga dæmonum.* *Luporum capita.* *Cnebisius carduus, Cuus.* *Diosc. lib 3. cap. 37.* *Plin. lib. 28. cap. 10.* *Diosc. lib 3. cap 15.* *Proclus de Magia & sacrif.* *Grauiter hic oppugnat Ioannes Franc. Picus lib. 7. ca. 5. de Praenot. superstit. aduersus magiam.* *August. de Ciuitat. Dei.* *Euseb. lib. 5. cap. 1. 8. & lib. 8. cap. 6.* *Plin. lib. 30. cap. 1.*

hæc eis exhibentur, in signum diuini honoris, cuius ipsi sunt cupidi. His ergo rebus utitur maleficus instinctu dæmonis, per pactum inuocationis expressè uel tacitè, uel ad infamandum creaturas Dei, quæ de se bonæ sunt, uel ad maiorem credulitatem & deceptionem fidei animarum hominum perditorum, qui his & alijs utuntur ad inuocationem. Non igitur utitur maleficus, immò uerius dęmon, huiusmodi tanquam rebus efficacioribus ad tale maleficium: sed tanquam signis pacti illius inter se & ipsum maleficum, quem iam ut suum cultorem posſidet tanquam hæreticum, & à fide alienum. Hæc ille. Posse tamen quædam corpora, uelut melancholica uel cholerica, non tam grauiter à dæmonio exagitata, quibusdam adhibitis rebus uel harmonijs nonnihil immutari, & ab afflictione leuari, inficias ire nolo, quo modo Saulem musica per auditum demulcēte quietiorem redditum legimus.

Plutarch. de Abel. or. *1. Part. q. 115. ar. 5. ad. 3.* *1. Reg. 16.*

Quibus materijs dæmones & maleficia arceri credebat antiquitas, & ecclesia Romana. Cap. XIX.

IN eiusmodi religione suum habere locum credebatur sulphur, ad expiandum suffitu malos dæmones: quo in purificationib. sacerdotes uti solitos, uelut & asphalto aut ablutione aquæ marinæ, scribit Proclus: quoniam purificat sulphur ob odoris acumen, aqua uerò marina propter igneam portionem. Hinc Ouidius de Medea:

Sulphur. *Asphaltū.* *Aqua marina.* *Dæmones expiantia.*

Terq; senem flamma, ter aqua, ter sulphure lustrat.

Expiare & pentaphyllon herba putabatur, proinde in hanc rem usurpāt eam sacerdotes antiqui: quēadmodum & oliuæ ramos, quæ tantæ esse puritatis dicitur, ut ferant oliuam à meretrice plantatam, uel infructuosam perpetuò manere, uel omnino exarescere.

Quæ fascinũ & maleficiũ auferre creduntur. scere. Simili modo expiationi conferre arbitrantur thus, myrrham, uerbenam, ualerianã, phu Arabibus dictam, palmam Christi portatam, antirchinon, uel radicem bryoniæ siccam, ac radicis aristologiæ siccæ suffitum, item benedictam, & gariophylatam, scillam quoque in limine domus suspensam.

Tantũ gloriç tradiderũt quidã herbç uetonicæ, ut domus in qua sata sit, existimetur tuta à piaculis omnibus. Holitha herba in Morauia nasci fertur rara, quæ spiritus malignos pellat.

Similiter fel canis nigri suffitum, uel eiusdem sanguis linitus per omnes parietes, maximè præstare dicitur tam ad expiandum dæmones malos, quàm maleficia, ubicunque fuerint. Sunt & aliæ antiquis contra fascinationes cõmendata, uelut palmarũ lignum in pomo osseum dente limatum, radix satyrij Orchis cognominati, feminæ scilicet, quæ distinguitur internodijs & ramosiore frutice. Rutam fascini amuletum esse, tradit Aristoteles. Alissum in domo suspẽsum, salutare amuletũ existere cõtra hominũ quadrupedũq; fascinationes: item rhamni tertij ramum ualuis fenestris'ue impositum, ueneficia omnia depellere, tradit Dioscorides. Contra hæc quoque ualere cynocephaliam, docet Appion Grammaticus. Baccharem herbam beneolentem, Virgilij testimonio freti, cõtra fascinum singulari pollere uirtute putant: in Bucol.

Sectione 20. Probl. 34. *Li. 3. cap. 89.* *Plin. lib. 30. cap. 2.*

— Bacchare frontem
Cingite, ne uati noceat mala lingua futuro.

Resistere & fascino, frontis hyænæ corium legitur. Hæc etiam multi lapides tum ex alijs, tum ex Alberto, ut mendacibus diaboli nundinis accedat authoritatis pondus, cõferri queũt. Iaspidẽ empusis & alijs idolis aduersari, refert Dionysius. Corallum rubrum collo infantium appensum, aut armillis insertum, in brachioq́ue gestatum, uel etiam in domo re-

tentum,

tentum, prærogatiuam habere aiunt contra fascinum. Lyncurius lapis præstigias ab oculis auferre creditur: quomodo heliotropius lapis uisum perstringere, & gestantem inuisibilem reddere: lipparis suffitus omnes bestias euocare, synochitides umbras inferorum educere, anachitides diuorum imagines apparêre facere: enectis somniantibus suppositus oracula reddere putatur. Oleum ex gagate sacratum, dæmoniacis conferre, superstitiose docet Mesue. Dicuntur & pennæ upupæ suffitæ, phantasmata fugare. Ouum quoq; in lustrationibus acciri solet: hinc oua lustralia dicta sunt. unde Ouidius: *Lib. 5. de Antidotis.* *Oua lustralia.*

Adueniat quæ lustret anus lectumq; locumq;,
Deferat & tremula sulphur & oua manu.

Ligatum adhæc sanare creditur picus auis comesta suffumigium ex dente hominis mortui: si item corpus totum inungatur ex felle coruino & oleo sesamino, ex Cleopatra: uel si argentum uiuum in calamo uel auellanę nucleo uacuo cum cera occlusum, sub puluinari maleficio lęsi collocetur, aut sub limine ostij, per quod is in domum uel cubiculum ingreditur. *Ligatos curantia.*

Hic nostri in primis confugient ad suffimentum prunæ, cui cor piscis & iecur impositum erat à Tobia: ex cuius odore in superiora Ægypti fugisse dæmonium legitur, ubi angelus illud ligauit. at non tam suffumigio fugatum hoc respondeo, quàm Tobiæ iunioris castitate, & attenta ipsius, eiusque coniugis ad Deum misericordem oratione, ex angeli institutione. Narrat & Eusebius Serapin, qui Græcis Pluto dicitur, apud Ægyptios symbola dedisse, quibus dæmones expellerentur: docuisse etiam supplices, quomodo assumptis brutorum figuris insidientur hominibus dæmones: quib. maximè obnoxij fiant, qui cibis subinde distẽdãtur lautioribus. In sinũ despuere, *Tobia 8.* *Tobia 6.*

aduer-

aduersus fascinationes, ueteribus quoque in usu fuisse legitur. Sic apud Theocritum:

ὡς μὴ βασκανθῶ δὲ, τρὶς εἰς ἐμὸν ἔπτυσα κόλπον.

Ouidius:

Despuat in molles tam sibi quisq; sinus.

Vehementiore adhæc strepitu & maleolentium graminum fumo dissolui & sedari aereorum dæmoniorum insultum, creditum est. Idcirco (ait Gaudentius Merula) tanquam ex Academicorum officina fluxerint, etiam nunc Italæ mulieres tempestatibus imminentibus, diri odoris pabula sub dio comburũt: sacerdotes autem more Thracum (qui tempestate imminente, armati cum strictis ensibus & crotalis, horribilique clamore in nubes fremebant) ad obstrepera cymbala, quæ campanæ dicuntur, conuolant: magis confidentes in boatibus illis apud Deum inanibus, quàm orationibus & ieiunijs. De suis conterraneis ferè quid simile scribit Olaus Gothus, qui concitato in nubibus fragore, sagittas ex arcubus in aera excutientes, ostendebant se opem ferre dijs suis uelle, quos tunc ab alijs oppugnari putabant. Nec ea temeraria superstitione contenti, inusitati ponderis malleos, quos Iouiales uocabant, ingenti ære complexos, magnaque religione cultos, ad eum usum habebant, ut per eos tanquam per Claudiana tonitrua, & per usitatam rerum similitudinem, cœli fragores, quos malleis cieri credebant, exprimerent: tantique sonitus uim fabrilium specie imitantes, deorum suorum bellis sic adesse, admodum religiosum existimarent. Durabat is Iouialium malleorum usus usque ad annum à Christo nato 1130.

Lib. 1. cap. 5. Memorab. Contra tempestates.

Lib. 3. cap. 8. de gent. Septentr.

Mallei Iouiales.

Apud nostros quoque proauos, non sana parochorum doctrina inoleuit longa annorum serie persuasio: artemisiam in ferijs D. Ioannis baptistæ sacris ante domos suspensam, item alios frutices & plantas,

atque

atque etiam candelas facesque, designatis quibusdã diebus celebrioribus aqua lustrali rigatas, uel nescio quo modo expiatas, & quando usus postulat incensas, contra tempestates, fulmina, tonitrua (in quæ etiam agminatim euestigiò ad omnium campanarum uiolentum continuumque tractum atque pulsum, ut præsentissimum auxilium & anchoram sacram, concurritur) & aduersus diaboli potestatem, opera, & quæcunque maleficia, uelut prærogatiua quadam ualere. Quosdam incendere ipso die Ioannis fasciculum lustratarum herbarum, contra tonitrua, fulmina, grandinem, & credere eo suffumigio diabolum profligari, tempestatesque sedari, tradit Martinus de Arles. *In Tractat. de Superstit. num. 9.* At ueritati minimè oportet præscribere uetustatis obseruantiam. Fides est, spiritualis existens, quæ dæmonem exterminat: uerbum item Dei, spiritu efficax. *Matth. 4. Marc. 1. Luca 4.* Vetusta huius rei testimonia & exempla, in ueritatis libris sacrosanctis quàm plurima atque irrefutabilia leguntur.

Eadem religionis obseruatione in Apennino Italiæ intra Bononiam & Pisas, exorta tempestate mulieres foras procurrunt, eam eleuatis manibus consignantes caseo in die ascensionis Domini presso, decussatimque signato, crucis figura impresso fune, atque ita se fore illæsas arbitrabantur. Eodem in Apennino ouum in Ascensionis festo exclusum adseruant, summoque illigant tecto, atque hoc modo istas ædes à tempestatis iniuria tutas fore existimant. Alij strata mensa in medio cubiculi, imponunt inter duas cereas ardentes ceraunium lapidem (*ein donnerbeitel*) is tum sudat, quod ipsis uidetur miraculum: cum tamen non minus natura id fiat, quàm uitrearum fenestrarum sudatio aut tum temporis, aut in hypocausto calente.

In hanc insuper rem uariè quibuscunque substan-

tijs applicantur exorcismi, quibus herbæ ita consecrantur, ut sint utentibus eis sanitas animæ & corporis: fitque precatio, ut ex omnibus hominibus pecoribusque quæ inde gustauerunt, putredo & cuncta diaboli phantasmata expellantur, &c. Ex agendis & obsequialibus hæc nota.

Ex pontificali. *Aqua exorcisata.* Huc pertinet aqua in usum innumerum ab omnipotente creatore condita, quæ nouas scilicet uires indueritijs uerbis, Exorciso te creatura aquæ in nomine Dei patris omnipotentis, & in nomine IESV Christi filij eius Domini nostri, & in uirtute Spiritus sancti, ut fias aqua exorcisata ad effugandam omnem potestatem inimici, & ipsum inimicum eradicare & explantare ualeas cum angelis suis apostaticis. Alexander I. Romanus pontifex autor fuit, ut huiusmodi lustralis aqua consecraretur ad dæmones pellendos, & ut in templo domique conseruaretur: sed in Græcorum ecclesia, hæc aqua condemnatur ut superstitiosa.

Sal exorcisatus. Habet item uirtutem suam peculiarem sal. Eo quoque Elizæus ex Dei mandato insalubrem aquam Hierichuntis reddidit salubrem: iam autem absq; eo exorcismis redditur sanctior præstantiorque contra satanam hoc modo: Exorciso te creatura salis per Deum † uiuum, per Deum † uerum, per Deum † sanctum, per Deum qui te per Elizæum prophetam in aquam mitti iussit, ut sanaretur sterilitas aquæ, ut efficiaris sal exorcisatus in salutẽ credentium, ut sis omnibus te sumentibus sanitas mentis & corporis: & effugiat atque discedat ab eo loco, qui te aspersus fuerit, omnis phantasia & nequitia uel uersutia diabolicæ fraudis, omnisque spiritus immundus adiuratus, &c. Alexand. I. in epist. Decretal. I Idem textu, extat in c. aquam sale conspersam, de Consecr. dist. 3. Huc referatur & nobile illud balsamum uirtutis uariæ, præter in-

ter insignem eius odorem. Quo ut reges & sacerdotes Leuitici inungerentur, in ueræ electionis confirmationem constituit in sua politia Moses, donec hominem indueret æternus Rex & sacerdos IESVS Christus. In ea ecclesia autem Romana grauibus exorcismis & trina expiratione ad crucis modum facta lustratur, nouiesque cum multo murmure genu ter flexo salutatur, Aue sanctum oleum, ter Aue sanctum chrisma, ter Aue sanctum balsamum: atq; huius ope & præstantia non solum creditur exturbari dæmonium, sed eius loco substitui Spiritum sanctum.

Nulla radice dæmonem extrahi, contra Iosephum: & de radice Baaras nuncupata.

Cap. XX.

CÆterum quòd Iosephus gloriatur, se præsente Vespasiano Imperatore, uidisse quendam de gente Hebraica Eleazarum, naribus cuiusdam à dæmone obsessi annulum, cuius signaculo radix à Salomone reperta, erat subdita, applicuisse, & dæmonem è naribus odorantis extraxisse: qui cum in terram repentè concidisset, Eleazarum coniurationis Salomonis cantico dæmonium proscripsisse: hic certè fatendum est, Iosephum Iudæum, ut & Vespasianum ethnicum, atque Eleazarum Hebræum, diaboli præstigijs illusos fuisse, qui se radicis Salomoni asscriptæ potentia attrahi simulabat, cum non coactè, sed spontè, Dei assensu, cesserit (simulat enim se cogi, ut alios cautius dementet) quò plus fidei annulo, uel figméto radicis, materiæ dæmoni exturbãdo ineptæ, adhiberetur, nec ad Deũ unicũ satanæ propulsoré legitimo cõfugeretur ordine: atq; ut fabulæ exitus cõsimili initijs cõmento absolueretur, nimirũ decoro te geretur pallio actus hic ꝑ se impius: nec in doli quæstionẽ uocaret, põdusq; acqreret, Salomoni ars asscri-

Lib. 8 antiq. Iud. cap. 2. Crinitus lib. 9. cap. 11.

Annulo inclusa radicis dæmonem extrahentis historia.

bitur, cuius existimatione quascunque suas stabiliret sanciretq́; fraudes diabolus. At hunc diuinum ueræ sapientiæ antistitem, atque à superstitiosa dæmonum magia alienum fuisse constat: & secundum sacras Hebræorum historias, disputare solitum de arboribus & herbis, à cedro Libani usque ad hysopum: item de iumentis, uolucribus, reptilibus & piscibus. quæ omnia rerum solum naturalium cognitionem, uel si mauis, naturalem magiam præ se ferunt: nisi fortè idololatriæ postea in uxorum gratiam, eum curiosas annexuisse artes, quis obstinatius suspicari uelit.

De bell. Iud. lib. 7. cap. 25. Fortasis radix illa fuerit, quam idem Iosephus alio describit loco, cuius historiam, ut dæmonis figmenta & imposturæ magis elucescant, non pigebit adiungere: Vallis, inquit, qua Macherus Iudææ ciuitas à parte Septentrionali cingitur, quidá locus Baaras appellatur: ubi radix eodem nomine gignitur, *Baaras radix.* quæ flammæ quidem asimilis est colore, circa uesperam uerò ueluti iubare fulgurans accedentibus, eamq́ue euellere cupientib. facilis non est: sed tam diu refugit, nec prius manet, quàm si quis urinam muliebrē uel menstruum sanguinem super eam fuderit: quinetiam tunc si quis eá tetigerit, mors certa est, nisi fortè illam ipsam radicem ferat de manu pēdentem. Capitur autem alio quoq; modo sine periculo, qui talis est. Totam eá circumfodiunt, ita ut minimum ex radice terra sit cōditum: deinde ab ea canem religant: illoć; sequi eum à quo religatus est cupiéte, radix quidem facilè euellitur, canis uerò continuò moritur, tanquam eius uice, à quo herba tolléda erat, traditus: nullus eum postea accipientibus metus est. Tantis autem periculis propter unam uim capi eam, operæprecium est. Nam quæ uocantur dæmonia, pessimorum hominum spiritus, uiuis immersa, eosq́; necantia quibus subuentum

non

non fuerit,hæc citò, etiamsi tantummodo admoueatur ęgrotantibus,abigit.Hucusq; Iosephus. At minus fidei dabitur radici, si eius colligędæ modus sereniore mentis oculo perspiciatur.

Eadem propè scribit Aelianus lib. 14. cap. 27. de Cynospasto herba magica, quæ alio nomine Aglaophotis dicitur,& eadem cum baaras putatur.hæc per diem inter cæteras herbas(à quibus ne minimũ quidẽ differt)delitescit,nec ullo modo agnoscitur,nocte uerò stellæ instar lucẽs,& igneo splẽdore coruscãs,facile in cõspectũ uenit: itaq; signo ad radices eius defixo discedunt,absq; eo neq; colorẽ eius interdiu,neq; speciem cognituri. Nocte iam exacta aduentãt,& herbam ex signo agnoscunt: euellere uerò, aut circũfodere tantum cauent. primum enim qui eius naturæ imperitus,eã attigit,perijsse ferũt.Canem igitur iuuenẽ adducunt, diei spacio famelicum, & funiculũ ualidum arctißimè ad inferiorẽ herbę stipitẽ uinctũ cani etiã alligant,& carnes assas multas ei obijciũt,quã longißimè interim possunt recedẽtes.Canis nidore motus,impetu ad carnes fertur,& herbã radicitùs eruit: cuius radices si sol uiderit,canis mox expirat, & secretis quibusdã ceremonijs, utpote in ipsorũ gratiã extinctus, sepelitur. Plinius lib. 4. cap. 17. inter magicas herbas à Democrito proditas Aglaophotin commemorat,quæ ex admiratione hominum propter eximium colorẽ acceperit nomẽ, inmarmorib. Arabiæ nascentem Persico latere: qua de causa & marmaritin uocari: magos utique ea uti, cum uelint deos euocare.

Idem ferè commentum narratur de homunculo illo facticio,ex mandragoræ, harundinum, bryoniæ, aliarumque plantarum radicibus concinnato. Sculpunt enim impostores in his adhuc uirentibus, tam uirorum quàm mulierum formas, infixis hordei & milij *Homũculus ex radice mãdragora.*

milij granis, ijs in locis, ubi pilos enasci uolunt. deinde facta scrobe, tamdiu tenui arena obruunt, quousq; grana illa radices emittant: id quod uiginti dierum spacio ad summum fieri dicunt. Demum eas eruunt, & adnatas è granis radices acutissimo cultello scindunt, aptantq;, ita ut capillos, barbam, & cęteros corporis pilos referát. Vulgò auté ignaro & simplicibus persuadetur, has radices humanam effigiem repręsentátes, effodi haudquaquá posse, nisi cum magno uitæ periculo: cane qui effodiat, radicibus alligato, & auribus pice obturatis, ne radicis clamorem audiant effodientes: quòd audita uoce periclitentur, pereantque fossores. Mirum quantum uirium huic facticio homuncioni, quasi ex urina furis suspensi enato sub patibulo, ex uulgi persuasione tribuatur contra tempestates & nescio quas non calamitates. Merę autem sunt nugæ.

Cap. 26 q. 5. episcopi. Memorabile est, quod 2. Decret. legitur: Séper diabolus sub uelaminibus latens, prodit se, dum ea confingit quæ hæret personis, per quas fallere nititur. Si autem quilibet opponit & dicit, Quomodo eueniunt illa, quę illi diuini prędicút futura: aut quomodò possunt ægris præbere medelam, aut sanis immittere ægritudiné, si aliquid proprię uirtutis aut potestatis nó habeant: hoc à nobis accipiat responsum: Quòd ideo quisquá non debet eis credere, quia aliquando eueniunt quæ prædicunt, aut sanare uidétur languidos, aut lædere sanos: quia hoc permissu Dei fit, ut ipsi qui hæc audiunt uel uident, probentur, & appareat qua fidę sint uel deuotione erga Deum. sicut in Deuteronomio legitur Moses ex diuino uerbo Dei populo præcepisse: non esse credendú prophetæ aut somniatori, etiamsi euenerit signum atque portentum quod loquutus est, si à uero Dei cultu is abducat. Deut. 13.

Grauissi-

Grauißimus exorcistarum uulgarium sacrificu-lorum abusus. Cap. XXI.

ADhæc, ad eorum qui maleficio affecti creduntur, uel à satana obsidione pressi, curationem inepti, temerarij & audaculi homines, professione Ecclesiastici, sed uitæ spurcicia nimis mundani (quales in hoc ministerium & scenam postulat fabulæ actor) suis præscriptis exorcismis & formula certarum ceremoniarum obseruata accurrunt, ut morbum soluant, pellantq; dæmonium: quod interdum horum diris & deierationibus cedit uolens & colludens, ut impietatē corroboret. Næ incantatorib. iure optimo hi accensendi erunt exorcistæ. Hic ut quasdā eorum obseruationes breuibus enarrē, unde (ueluti ex ungue leonem) reliqua metiaris, post confessionē illius qui cōiurationibus expiabitur, per singulos domus angulos, in lectisternijs & culcitris, uel sub limine ostij, diligēti indagatione quæritur, nū aliqua maleficij materies posit inueniri, mox exurenda. Ab Apostolis sanè uel primitiua Ecclesia, id ꝓmanauit minimè. Si enim à diaboli malefico actu, exorcismis integrè quis curetur: quorsum eæ quisquiliæ in angulis reconditæ, uel terra obrutæ, corpus nullo modo contingentes, aut halitu ferientes oberunt? Inde candelam benedictam continet manu genibus flexis maleficio læsus, qui aqua etiā aspergitur lustrali, & collum stola cingitur: ac præter orationes recitātur Litaniæ uulgares, addendo ad sanctorum inuocationem, Ora pro eo, uel Orate, & Propitius esto, Libera eum Domine. Et orationum loco adhibentur exorcismi, qui quoque ut minimum ter in septimana continuantur: ut multiplicatis intercessionibus, gratia obtineatur sanitatis. Hanc formam præscribunt Mallei maleficarū authores Theologi, contra euidentē Christi doctrinam:

Ἐξορκισταί.

Superstitiosa maleficio affecti curatio.

Exorcismorū abusus.

2. Secūda partis. q. 2. cap. 6.

Matth. 11. Ioan. 14. 16. Matth. 6.

ctrinam: Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam uos: Ego sum uia, ueritas & uita: Quicquid petieritis Patrem in nomine meo, dabit uobis. itē: Orātes ne sitis multiloqui, sicut ethnici: putant enim fore, ut ob multiloquium suum exaudiantur. ne igitur efficamini istis similes. nouit enim pater uester, quibus uobis opus sit, priusquam oratis ab illo. De ceremoniarum lenocinijs nihil aliud dicam, quàm ea quidem pietatis præbere speciem: sed quoniam inania rerum existunt simulachra, non arcent impiorum spirituum assultum: at maioris impietatis quandoque sunt occasio.

Ceremonia inania rerum simulachra.

Præterea extra ordinem exorcista procedere potest per orationes: & si legere nouit Scriptura (sic illi Theologi loquuntur: unde exorcistam quandoq; non nouisse legere, multo minus intelligere quæ legit, manifestum est) legat Euangelia quatuor prima Euangelistarum: item euangelium, Missus est angelus: & passionē Domini: quę omnia magnam habent uirtutem ad expulsionem operum diaboli. Item, Euangelium sancti Ioannis, In principio erat uerbum, scribatur, & ad collum suspendatur, & sic gratia sanitatis expectetur. Hæc eorum sunt uerba. Hic plura Scripturæ testimonijs conuelli possent: quemadmodum, si exorcista quandoq; non intelligat quæ legit, solumque lingua loquatur, quomodo uerè pronunciabitur Amen? uide Paulum 1. Corinth. 14. Nā breuis esse laboro.

Fusius item hæc in Tractatu de modo exorcizandi maleficiatis, Auenione excuso, uide paulo pòst.

Commodè hic Augustinum in Ioannis Euangelium me adducturum uideor, qui ita habet: Fingunt spiritus mali umbras quasdam honoris sibimetipsis, ut sic decipiant eos qui sequuntur Christum: usqueadeò, fratres mei, ut illi qui seducūt per ligaturas, per precationes, per machinamenta inimici, suis præcantationibus misceant nomen Christi. quia non pos-

Tract. 7.

sunt

ſunt ſeducere Chriſtianos,ut dent uenenum: addunt mellis aliquantum, ut per id quod dulce eſt, lateat id quod amarum eſt, & bibatur ad perniciem, uſqueadeò, ut ego nouerim aliquo tempore illius Palleati ſacerdotem ſolere dicere: Et ipſe Palleatus Chriſtianus eſt. Vt quid hoc, fratres, niſi quia aliter non poſſunt ſeduci Chriſtiani? Ne quæratis ergo alibi Chriſtum, quàm ubi ſe uoluit prædicari Chriſtus. Et quomodo uoluit prædicari, ſic illũ tenete, ſic in cordibus ueſtris ſcribite. Murus eſt aduerſus omnes impetus, & aduerſus omnes inſidias inimici. Nolite timere: nec tentat ille niſi permiſſus fuerit, aut miſſus. Mittitur tanquam malus, à poteſtate dominante. Permittitur, quando aliquid petit: & hoc, fratres, non fit niſi ut probentur iuſti, puniantur iniuſti. Quid ergo times? Ambula in Domino Deo tuo: certus eſto, quòd te non uult pati, non pateris: quod te permiſerit pati, flagellum corrigentis eſt, non pœna damnantis. Ad hæreditatem ſupernam erudimur, & flagellari dedignamur? Hæc Auguſtinus.

Quare Christi nomen precationibus & exorcismis immiscent seductores.

Quomodo autem ad exturbandum dæmonem, uel opera eius euertenda, ualebit illa Euangeliorum recitatio, cum non ſint inſtituto huic, intellectu conſona? & ubi dæmonia eijcerent Chriſtus, eiuſque diſcipuli, & uiri poſtea ſancti, uerbis huic negocio aptis conſignatiſque loquebantur, & reſpondebant (ut fertur) ad formam. Si etenim in uerborũ inconuenientium pronunciatione ſimplici uirtus conſiſtit deſiderata, non minus, imò maius præſtiterunt quidam è circumeuntibus Iudæis exorciſtis, qui tentauerunt ſuper eos qui habebant ſpiritus malos, inuocare nomen Domini IESV, dicentes: Adiuramus uos per Ieſum, quem Paulus prædicat. Erant uerò quidam filij Sceuæ Iudæi, principis ſacerdotum, ſeptem, qui hoc faciebant. At reſpondens ſpiritus ma- *Actor. 19.*

Verbis instituto cõsonis opus est in eliminando satana.

lus, dixit: Iesum noui, & Paulum scio, uos autem qui estis? Et insiliens in eos homo in quo erat dæmoniũ malum, & dominatus eis, inualuit contra eos, ita ut nudi & uulnerati effugerent de domo illa. Hoc autem innotuit omnibus Iudæis simul & Græcis, qui habitabant Ephesi, & timor incidit super omnes illos, & magnificabatur nomen Domini IESV. Multi uerò ex ijs qui curiosas exercuerant artes, comportatos libros exusserunt coram omnibus, & supputatis illorum precijs, pecuniæ quinquaginta millia repererunt.

Officium adhæc super energumenis, item coniuratio malignorũ spirituum in hominum corporibus existentiũ, prout fit in sancto Petro Rom. (sic scribitur) prius Romæ excusa sunt, postea Auenioni anno decimoquinto supra sesquimillesimum: ubi inter orationes uarias, & exorcismos etiam insulsos, eiusmodi interseritur oratio, quæ anatomen corporis humani Christo proponit, qui alioqui nesciret, quam eius partem esset sanaturus. Ea ita habet: Obsecro te Domine IESV Christe, ut extrahas omnes languores ab omnibus membris huius hominis, à capite, à capillis, à cerebro, à frõte, ab oculis, ab auribus, à naribus, ab ore, à lingua, à dentibus, à faucibus, à gutture, à collo, à dorso, à pectore, ab uberibus, à corde, à stomacho, à lateribus, à carne, à sanguine, ab ossibus, à tibijs, à pedibus, à digitis, à planta, à medulla, à neruis, à cute, & ab omni compagine membrorum eius, &c.

Anatome hominis.

Historiæ memorabiles quorundam exorcistarum. Cap. XXII.

RAram, sed memorandam historiam cuiusdam exorcistæ, ex eorum numero qui ad se solum spectare exorcismis dæmones expellendi officium, persuasum habent, prætermittere oportuit minimè.

nimè. Quidá pastoris munere fungens in pago Durweifs, circa Esuweiler, puellam nomine Helená diaboli obsidione pressam in Loen pago, prope Aldenhouiam sito, in Iuliæ ducatu, suis execrationibus se liberare uelle, elato supercilio promittebat, conuocatis ad huius miraculi spectaculū solenne aliquot ecclesiasticis uicinis: quorum unus, pastor nimirum in Biecht Ioannes Vuindelius, qui actioni interfuit, rem omnem mihi recensuit ordine, atque ex mea petitione scripsit. Exorcistæ huic aliquandiu suis deierationibus frustra sudanti in exturbando dæmone, hic tandem ait, se mansurum propterea, quòd circa uitrum loco illi illustrando, ut fieri solet, applicatū uersarētur multi eius collegæ, qui ipsum cōfirmarent. Miser ille pastor mendaciorū authori cōfisus, ad eos per uitrum expellēdos, quod hic scilicet cōmonstrarat, haud mora conuertitur: atq; ubi se operá ludere uideret, indignabūdus tandē in hæc erupit uerba Latina, quæ nō intellecturū dęmonē fortassis sperabat: Si ullá habes potestatē trāsmigrandi in Christianū sanguinē, trans migra ex illa in me. Cui incūctanter Latinè, & quidē iuridicè respōdit diabolus: Quē pleno iure in postremo die possidebo, quid opus est illū tentare? Postea dæmonis testimoniū de Missa cognoscere cupiēs Ioannes Sartorius parochus in Loen, materna lingua rogabat dæmoniū, quare puella mox ad sonū campanæ, indicantē missę actionē celebrandá, semper ab eo cogeretur ad tēplum: num Missa tam esset bona, aut mala? Ad hanc quæstionem se non respondere posse, sed deliberaturū, inquit. Actus hic celebratus Anno 1559. circiter 17 Augusti.

Exorcista Latinè respondet dæmon.

Si exorcista ille assueuisset lectioni uitæ Francisci, non difficilem dæmonis fugandi modum inuenisset. Cum enim Franciscus in eo pellendo quandoque se aerē uerberare intelligeret, Iuniperum Christi

In lib. Conform. Fol. 84. Iuniperus Christi nauta.

nautam

nautam se missurum minitabatur: quo nomine audito, fugam sine ulla mora arripiebat diabolus.

Fol. 154. 155. In eadem narrationum obscurarum historia legitur, Franciscanum suis exorcismis diabolum compulisse ad ueritatis confessionem quater alta uoce repetitam, de uirtute indulgentiarum ad D. Virginem, uti dicũt, pro pœna & culpa, tam efficacium, ut quiduis in ecclesia remitteretur, etiamsi uniuersi mundi homines quis trucidasset. Querebatur item, earum potentia omnes subtrahi animas, quarum antea potestatem obtinuerat: & proh dolor, non paucas ex purgatorio euolantes animas summam indulgentiarum energiam mirè prædicare: mulierem quoque ea ratione à se obsideri, ut maxima earum uis innotesceret: fatebatur rogatus, earum contemptori consultius esse, ut asinum cauda traheret Rauenna Mediolanum.

Monachus dæmonem expulsurus, cum numerosa & solenni supplicatione, quam Processionem uocát, ad obsessum uenit. Quare huic cœtui illudens satan,

Michea 6. Latinè ait: Populemi quid feci tibi?

Superiori adhæc anno, nimirum millesimo quingentesimo sexagesimotertio, quum apud Vuesaliam inferiorem nouerca priuignam annorum circiter duodecim, Gerardam nomine, tam premeret duriter uerbis, uerberibus & fame, ut in morbum illaberetur

Vuesaliensis exorcista. caducum: dæmonium ex ea pellere conatus est exorcismis, & pixide cum pane missali gulæ admota, monachus quidam Vuinandus, ex Dominicanorum cœtu: qui & uaccæ exorcismos applicuit, stolæque Missalis portionem in pascuis iussit fodi, ubi pascebatur uacca. Demirandum sanè, tam impunè eiusmodi dæmonum mancipia tolerari à magistratu: ægerrimè etiam hospitium concedente pijs quibusdam, uel certè pio zelo ductis, si propositæ confessionis for-

nis for-

nis formulæ subscribere grauentur. Qua in re, ut & id genus reliquis, moderationem & iudicium præferre decet consulis in uenerando illo ordine clarissimi, D. THEODORI GRONII, ob non uulgarem doctrinam, pietatem, prudentiam ac humanitatem, sua laude multa citra controuersiam dignissimi, quo & coniunctissimè fruor, etiamsi rumpantur ilia Codro.

Qui diabolo bellum Coloniæ facit, pater est collegij Conuersarum, nomine Godhardus ab Hagen. Sunt & ex Paracelsi asseclis, qui nonnihil se hîc posse gloriantur: at oculos suos uitrioli fumo læsos, dęmonij præstigijs facilè nimis uinci patiuntur.

Exorcismi ficti historia insignis: item diabolum egisse exorcistam. Cap. XXIII.

Ficti exorcismi historiam aliam sanè lectu dignissimam hic subiungere placuit, ut aliæ eius generis actiones ex ἀναλογίᾳ penitius dijudicentur. Est autem ea ut mihi notissima, ita & certissima. Nam ęo ferè tempore Lutetia Aureliam ueni, ubi cognomine meo Latino, nimirum Piscinario, notior, Natalis Ramardi medici regis Francisci & reginæ Nauarræ, filios duos, Natalem apud sanctum Lazarum in suburbijs Priorem, & Ioannem, item Ioannem Vernetum nepotem, instituendos suscepi: quos etiam post paucos menses Parrhisios reduxi. Hic tum familiariter utebar multis nō obscuri nominis uiris, potissimùm medicis, Gerardo Fabro Cadurcano, Vitale Besumbæo, Ioachimo quodam ex Prouincia oriundo, Michaele Villanouano, & reliquis. Ibi tunc temporis quoque cum Ioanne Sturmio, multijugæ eruditionis uiro, simul degebat doctissimus ille Ioannes Sleidanus, qui institutam tragœdiæ narrationem ea fide & ordine

Vuierus. Piscinarius. Natalis Ramardus.

ordine explicat, ut à me nihil debeat immutari.

e Aureliauensi spiritu historia memorabilis.

Anno millesimo quingentesimo supra tricesimum quartum, Prætoris uxor Aureliȩ testamento cauerat, ut sine pompa sepeliretur, atque strepitu. Quum enim è uita quis excessit in Gallijs, prȩcones funebres ad hoc conducti per urbis loca frequentiora circumeunt, & cymbalis excitato sono multitudinem conuocant: deinde nomen eius qui discessit, atq; titulos edunt: & hortati populum ut pro mortuo Deum precentur, quando sit & ubi sepeliendus, pronunciant. Cum autem funus defertur, adhiberi solent plerunq; monachi mendicantes, & multa prȩferuntur luminaria. certatim ista fiunt, & æmulatione quadam: & quo magnificẽtior est apparatus, eo maior est populi concursus & admiratio. sed ea, quá dixi, fœmina nihil eorum sibi fieri uoluit. Maritus ergo qui coniugis memoriam diligeret, morẽ ei gessit: & Franciscanis, quorum in templo sepulta fuit iuxta patrem & auum, muneris loco dabat sex tantùm aureos, quum illi sperassent multo maiorem prædam. Et cum deinde syluam cæderet atq; diuenderet, petentibus illis ligna dari sibi gratis, denegabat. Tulerunt hoc ualde grauiter: & cum antea minus illum probarent, ulciscendi rationẽ hanc excogitabant, ut dicerent, ipsius uxorem in sempiternum esse damnatam. Architecti erant huius tragœdiæ Colimannus & Stephanus Atrebatensis, ambo Theologi doctores: & ille quidem erat exorcista, totumq; suum apparatum in eiusmodi rebus adhiberi solitum, habebat in promptu. rem uerò sic administrant. Nouitium quendam adolescentem supra testudinem templi collocant: is intempesta nocte, cum ad demurmurandas preces illi more consueto uenirent, magnum excitat strepitum. adhibentur adiurationes & exorcismi: sed nihil ille proloquitur. iussus edere signum, quo declararet, num sit mutus spiritus, denuò

tumul-

tumultuatur & perstrepit: id erat loco signi. Eo iacto fundamento, ciues aliquot, & celebres quidem, ac ipsorum studiosos adeunt: narrant sibi triste quiddam accidisse domi, neq; tamen quid rei sit exponunt: sed rogant, ne grauentur adesse nocturnis precibus. Cum hi uenissent, & precationum esset factum initium, ille de superiori loco turbam excitat. rogatus quid uellet, & quis esset, significat non sibi licere loqui: iubetur ergo per signa respondere ad interrogata. Foramen autem erat factum, per quod admotis auribus exorcistæ uocem haurire poterat, & intelligere: deinde tabulam habebat ad manum, quam interrogatus feriebat, sic ut infrà posset exaudiri. Primùm itaque rogatus, num ex eorum sit numero, qui ibi sint sepulti: postea multis ordine recitatis nominatim, quorum erant ibi corpora condita, uenitur tandem ad uxorem Prætoris: ibi dato signo, se spiritum eius esse demonstrat. An sit damnatus, & quo nam suo merito seu delicto? num propter auariciam, aut libîdinem, aut superbiam, aut non pręstitam charitatem, an uerò propter nuper natam hæresim & Lutheranismum? Dein de quid sibi uelit illo strepitu & inquietudine? num ut corpus loco sacro sepultum effodiatur, alioq; transportetur? Ad hæc omnia sic, ut iussus erat, per signa respondet, quibus aliquid uel affirmabat uel negabat, prout bis aut ter tabulam feriret. Cum autem & damnationis suæ causam esse Lutheranam hæresim, & effodiendum esse corpus significaret: monachi petunt à ciuibus quos adhibuerát, ut ijs quę coràm uidissent, dent testimoniũ: & actis, quæ iam erant confecta superiorib. diebus, subscriberẽt. Hi, re deliberata, ne Pręto rẽ offenderẽt, aut molestiã sibi crearẽt, id facere recusant: illi nihilominus panẽ azymũ, quẽ uocant hostiã & corpus Domini, cum reliquijs omnibus diuorum aliò transferunt, & Missas ibi suas peragunt: quod

lege

lege pontificia fieri solet,quum locus aliquis propter infamiam & prophanationem est expiandus. nam certa quædam eius rei capita sunt, ipsorum comprehensa libris. Episcopi autem uicarius iudex, Officialem uocant, ea re cognita, ut propius omnia cognosceret, uenit eò, comitatus honestis aliquot uiris, & exorcismos fieri se præsente iubet:ac deligi nonnullos petit, qui supra testudinem ascendant, & uideant num spectrum aliquod appareat. Ibi Stephanus Atrebatensis admodum repugnat, & ualde dehortatus ne fieret, aiebat non esse turbandum spiritum: & quanquam is, quem dixi, uicarius multum instabat ut adiurationes fierent, tamen impetrare nihil potuit. Interea Prætor, ubi reliquos iudices urbanos,quid fieri uellet, docuisset: ad Regem profectus, rem omnem commemorat. Et quia suis priuilegijs ac immunitatibus freti iudicium monachi declinabant, Rex è senatu Parisino deligit,qui de causa cognoscant: ijsque plenam potestatem attribuit.facit idem Cancellarius Antonius Pratensis, Cardinalis & legatus per Galliam pontificius. Itaque quum nullam haberent exceptionem rei,traducti Lutetiam,coacti sunt respondere:sed nulla potuit ab eis exprimi confessio.Positę singulis erant custodiæ separatim, & nouitius quidem tenebatur in ædibus Fumæi senatoris, & sæpe sollicitatus nihil uoluit fateri, metuens ne pòst interficeretur ab illis ob inustam ordini maculam, & factam ignominiam: sed quum iudices & impunitatem ei promitterent, & fore dicerent ut in ipsorum potestatem minimè rediret, totam actionem ordine recenset: & adductus ad illos, idem adfirmat. Illi, quanquã erant conuicti, & in ipso propè maleficia deprehensi, recusabant tamen iudices, ac priuilegia sua iactabát: uerùm id frustra fuit,& de communi consilio lata sententia damnati sunt, ut Aureliam reducti, & in carce-

rem

rem conditi, publicè deinde producerentur ad primarium templum, & ad eum urbis locum ubi supplicia sumuntur de maleficis, atque ibi suum scelus ipsi profiterentur. Postea in prouerbium abijsse memini, ubi figmentum aliquod narraretur, Spiritus est Aurelianensis, dici solitum.

De alijs sacerdotibus, simulatum dæmonem exorcismis fallaciter expellentibus, item de simili dæmoniaca muliere sanata: uide capita 26 & 27 Libri quarti. At hoc hominum genus prærogatiuam hæreditariam haud dubiè hic prætendet: adiurabat enim Christum quoque per Deum uiuentem princeps sacerdotum. *Matth. 27.*

Exorcismi modum nouit quoque diabolus, eoque adoriri Christum ipsum audet: Adiuro te, dicens, per Deum, ne me torqueas. Sed sua potentia dæmoni uni uel pluribus imperauit Christus: Exi, Abite: & eue stigiò ad obedientiam sunt coacti. ut rectè Eusebius ille Cæsariensis in Panegyrico dixerit: Communis quidem omnium Seruator rebelles potestates, quæ circum hunc qui terris imminet aerem peruolantes, humanis animis insinuabant sese, inuisibili ac diuina potestate, uelut feras agrestes, suarum ouium ceu pastor bonus, procul fugauit. In ipsius nomine egredi dæmones iusserunt paucissimis uerbis Apostoli, & illius discipuli, totius naturæ dominium & imperium omnis abstrusę uirtutis in cœlo & in terra, & spiritum omnipotentiæ ore suo gerentes. *Marc. 5.* *Matth. 8.* *Marc. 5.* *Luca 8.* *Actor. 16.*

Explosis itaque exterminatisque nostris diuinis, ariolis, magorum occultis antistitibus, & quibuscunque alijs superstitionum collegis uulgaribusq; exorcistis: abijciamus Ægyptiacas disciplinas, feralia carminum arcana, uanos furores, execrandas artes, & philtra uim factura dijs, & Colchicos succos, & dęmoniacas factiones, Plutonica deniq; uolumina, & um-

brarum libros, Stygiasq; coniurationes, atq; Acheron teos ritus membrana chartaúe contentos, Pyriphlege thonti, hoc est, igni focoq; (ut Capnion inquit) tradamus, & fidamus Deo: ac in Christo Dei filio, per quē uiuimus, mouemur & sumus, sinceriter simpliciterq; spem omnem fixam habeamus. Quare & genuinam maleficij curationem iam proponamus.

Curandi maleficij methodus certißima. Cap. XXIIII.

Nobis hic longè alia, quàm inolita iamdudum consuetudine acceperimus, in *profligando* satana, eiusque sanandis maleficijs, *ratio ine*unda uidetur, doctrinæ Christi & Apostolorum conformior. Omnium uerò primùm, ubi malum aliquod præter naturæ ordinem in aliquo se prodere uidetur, ad eum ex Dei ordinatione confugiendum est, qui professione, doctrina atque artis usu celebris, morbos, eorum differentias, signa, & causas penitius dignoscat: nimirum ad bonæ conscientiæ medicum. Enimuerò tam rara sæpenumero & grauia in morbis suboriuntur symptomata, quæ licet naturæ impetu exoriantur, tamen ad maleficium mox referunt rerum imperiti atq; exiguæ fidei homines: quemadmodum in diuersis conuulsionum speciebus, melancholia, epilepsia, uteri suffocatione, putrescente semine, & multifarijs uenenorum effectibus frequenter apparet. At inter hos affectus & accidentia discernens *prudens &* circumspectus medicus, ubi ea pēsicularit *exacta* trutina, adhibito etiam ad diligentem causarum naturalium indagationem iusto, quoad fieri potest, perpendiculo, ubi naturæ limites malum exuperare egredique, ac satanæ, qui spiritus est, motus actionesque animaduertit, in spiritualem medicum, Ecclesiasten nempe, aut Ecclesiæ ministrum inculpatum, sanæ doctrinæ,

Ecclesf. 38.

Curādi maleficij methodus certa.

1 Timoth. 3.
Tit. 1.

ctrinę, tenentem mysterium fidei cum pura conscientia, uitæ innocentia notum, non turpiter lucri cupidum, non uinolentum, cui etiam bonum à pijs perhibeatur testimonium, curationis onus transferet. Interim meminisse operæprecium est; multa non ex maleficio euenientia, sed ex occulta naturę occasione, medicos quandoq; latêre. ut enim rebus inest secreta iuuandi proprietas, ita & nocendi: quam tamen nó perpetuò agnoscit medicus.

Tantum tamen operæ à medico hic accedet, si fortè ęger natura, uel ex morbo, aut aliunde humore melancholico (cui, uti aptæ suis operationibus materiæ non illibenter se insinuare solet dæmonium) aut alio succo maligno grauari uideatur, ut hic prius blandè expurgetur medicaméto. Tradit enim Pomponatius; priscos exorcistas, quos pręcãtatores uocát, ante coniurationé; obsessorũ corpora ab atra bilę expurgasse. Morbis siquidem geminis ut plurimùm hi infestãtur, corporis nempe, ex meláncholico succo genitis: & animi, ut amentia, mœrore, timore, uitę odio, & desperatione, quibus nocte diuq; eiusmodi homines macerat iuratus humani generis hostis, & ueluti lugubrib. tentationib. ita uellicat; ut quasi aquila apud inferos Titij iecur arrodere uideatur. Obsessos expulso eo humore, nó amplius mirabilia facere, experiméto se uidisse; in expositióe illius problematis dicit Cõciliator. Vxorem quoq; cuiusdã sutoris à dęmonio agitatá, uariaq; sonátem idiomata, eo modo perfectè curauit Galgarandus medicus, Mantuæ celeberrimus.

Puella quædam in Burgo melancholica, se Virgilij spiritu obsessam esse fatębatur, diu coniurata: quod creditum est facilius, quia puella simplex, admodum pia, & quæ semper domi latuerat, Hetrusca, affectaret exprimeretque Mantuanum, hoc est, Longobardicum idioma, ut subinde Latinum aliquid so-

naret. Cum nihil proficerent coniuratores, medicus ex arte adhibitis melanogogis primùm, & deinde alijs roborantibus illam optimè per Dei gratiam restituit. Exonerato itaq; corpore, promptius in reliquam sanationis obseruantiam, uelut à naturali iam impedimento leuatus, ab Ecclesiæ ministro inducetur δαιμονιζόμενος.

Ille tũ de obsessi uel maleficio læsi uita & moribus, item de eius in religione Christiana, institutione, & in præcipuis fidei nostræ capitibus, & qua fuerit, uel etiamnum sit in Deum confidentia, uigilanter inquiret. Qua de re ubi penitius fuerit instructus, procliuior, & propemodum strata erit restitutionis uia. Etenim satanę in corruptorũ morum, spurcę uitæ, itemq; diffidentiæ filijs efficaciam & illusionis potentiá permittit Deus, quorum sensus excæcauit deus huius seculi, ne illucescat illis lumen Euangelij gloriæ Christi, qui est imago Dei. Affectuum quædam requiritur ἀναλογία, ut sit, quod dici solet, mali corui malũ ouum.

Ephes. 2. 2 Thes. 2. 2 Corinth. 4.

Vbi ergo uigilanti inquisitione & artificiosa coniectura, affectus causam aliquatenus cognouerit Ecclesiæ minister, conueniens huic medicamentum applicet, ut si uisa fuerit antea dissolutior, ex sacræ Scripturę libris admoneatur, corripiatur, exemplis auocetur, & ad emendationem inuitetur, tandem resipiscentia in ordinem redigatur. Apud præfractæ indolis hominem instandum, urgendumq; tempestiuè & intempestiuè: item redarguendus hic, & iusto Dei iudicio in contumaces, subinde terrendus. Pusillanimis, & diffidentia deiectus, in spem certam & fiduciam indubitatam de ineffabili Dei bonitate & misericordia incomprehensibili erigendus, & undequaq; confirmandus erit: in quam sententiam plena consolationis testimonia extant quamplurima, quę suo loco & tempore adducentur. Si quoque peruersa doctrina aut fanaticis opinio-

opinionibus, uel superstitionum ludibrijs quosdam trásuersè raptos esse, uelut ansa eo modo dęmoni subministrata, comperiatur: zizania hæc erunt eruncanda, atque salubriora doctrinæ purioris substituta semina cum omni uigilantia sedulò inserenda. Nec cognitione recitationis Dominicæ orationis & symboli Apostolici secundum literam, contentum esse oportet (tantum etiam posset quiuis maliciosus) uerùm illud uiuum Dei uerbum ita in animis implantetur, ut apprehensum efficaciter, sentiatur potentia esse Dei ad salutem omni credenti, contra quoscunque dæmonum conatus: ut item uiuifica fide inuocare Deum uerum, æternum, omnipotentem, & multæ miserationis parentem, in nomine filij pro nostris peccatis mortui, & ad nostram iustificationem per gloriam Patris, absorpta morte, uicto satana, debellato inferno, patẽter exuscitati, ijdem ualeant. Si quis inter nos affligitur, orare iubet D. Iacobus.

Rom. 1. *Rom. 6. 8.* *Iacob. 5.*

Quomodo dæmonis maleficio affecti, de eius præstigijs & imbecillitate deinde erunt instituendi. Cap. XXV.

DE diaboli item operibus & præstigijs erudiantur, & quàm eneruatus imbecillisque sit, ut nihil etiam posit, nisi Dei permissu: nec Deum quæcunque permittere, sed in re concessa illi limites, ultra quos ferri nequit, præfigi: quinimò Christum profectum in cœlum, sedere ad dexteram Dei, subiectis sibi angelis, potestatibus & uirtutibus: cui si tanta fuit subiugandi potentia, multo magis satanam subegit, coercuitque, ut nihil omnino ualeat, nisi peculiariter illi concedatur. Quod itaque clementer in nobis permittit Deus, non potest esse malum. illi enim cura est de nobis: qui cum omnis gratiæ sit Deus, nos ad æternam suam gloriam per IESVM CHRISTVM

Diaboli infirmitas, qui nihil potest nisi permissu. *1 Pet. 3.* *1 Pet. 5.*

uocatos, iam parumper afflictos instaurabit, fulciet,
1. Petr. 5. roborabit atque stabiliet. Quis est qui nobis noceat, si boni æmulatores fuerimus? Quicquid enim fideli irrogatur, id illi bono commodoque cedit, iuxta illud
Rom. 8. Pauli: Diligentibus Deum omnia cooperantur in
Matth. 6. bonum. Precationem ergo perpetuam esse decet, quò fiat uoluntas cœlestis Patris in nobis. Quicquid patimur, teste Hieronymo, nostris peccatis meremur.
Lib. 2. cap. 4. Nõ habẽt dæmones, inquit D. Ioan. Damasc. uirtutes aduersus aliquẽ, nisi à Deo dispẽsatè cõcedatur: sicu-
Iob. 1. ti in Iobo, & in porcis. Permissione uerò Dei facta, &
Matth. 8. fortitudinẽ habent, & transmutãtur & trãsfigurãtur in quãcunq; uolunt figurã secundũ imaginẽ, idest phan
In Dialog. lib. 3. tasiam. Item Gregorius: Absq; omnipotentis Dei cõcessione nullam habet potestatem contra hominem malignus spiritus: qui etiã in porcos transire nõ po-
Super Matt. lib. 1. tuit, nisi permissus. Rectè quoq; Chrysostomus: Homines nõ quantũ uult, tentat diabolus: quoniã quantum ad se, nunquã cessaret à tẽtatione. neq; enim habet aliũ actum: non enim manducat, nec dormit, nec aliud operatur, nisi ut tentet, fallat & subuertat. Non magis itaq; timẽdam diaboli potestatẽ, quàm Deum impedientem, docet Ambrosius super Lucam. Spiritus enim mali, etiam Dei uocãtur spiritus, quòd eius captiui sint: nec attingere, castigare, tentare quicquã ausi, nisi à Deo concedatur. Iobo ne pilum quidẽ lædere potuit satanas, nisi impetrata permissione, eaq; limitata. Quocirca nõ est formidandus diabolus: sed Deus, qui ursum hunc catenis alligauit captum, ut nihil omnino absque eius singulari nutu ualeat. Hinc Christianus quæcunq; aduersissima à Dei digito excipiet, qui omnia in sua continet manu. Nec Christiani nomen merentur, qui malignæ alicui mulieri aut diabolo imputant malũ inuectũ, ad Dei uoluntatem
Iob. 1. 2. id minus referentes. Iobus affligitur à dæmone, at à
Dei

Dei manu accipit dicens: Dominus dedit, Dominus abstulit: sicut illi placuit, ita factũ est: sit nomẽ Domini benedictũ perpetuò. Non cædentis uirgæ rationẽ ille habet, sed uolentis patris. Virga punit filiũ: at non eam fecisse hic dicit, nisi mente nondum constet: sed patrem, qui uirgam in manu habet, eaq; utitur. Sine eius uoluntate, ne pilus quidem capiti excidit, quin omnes pili numerati sunt: ipse uirgam usurpat, quàm grauiter, & quàm multum, & ubi uelit. *Matth. 10.*

Quomodo ad tolerantiam inuictam erunt excitandi dæmonum maleficio læsi.

Cap. XXVI.

PRopterea æquo patientiq; ferendum nobis erit animo, quicquid afflictionũ acciderit carni, siue id lege naturæ, siue supra naturã contingat. Idẽ quoque faciundum, si animum immẽsus inuadat dolor, angor, mœror, tristicia, tentatio. Ob oculos uelut speculum semper reuocetur exemplum sanctissimi illius Iobi, qui tot exercitatus modis, & tantarum calamitatum ac miseriarum mole pressus, Deum laudibus extulit (quanquam malorum interim pondere impar, in uerba animi parum patientis erupisse uideatur) ac licet nullius malæ occasionis sibi conscius esset, non dæmonem accusat tamen, nec ab illo aut ullo homine tantas sibi inflictas ærumnas queritur: sed ex Dei æquissimi uoluntate sibi ista accidisse agnoscit. ut cum uxor ei exprobraret, Vbi nunc tuus est Deus, cui confisus es? non animum abiecit, sed respondit, Vt fatua loqueris? Si bona à Deo acceperimus, quare mala non tolerabimus patienter? Sic nos quoque in afflictione nostra, ad Deum oculos mentemque dirigere decet, & iustissimæ eius uoluntati nos nostraq; placidè summittere:

Qualiscunq; afflictio patienter ferenda.

Iob. 2.

tere: quandoquidem ille nihil uult, nisi quod optimum, quanquam nobis interdum secus uideatur. Quos diligit, castigat: nec peccatoris uult mortem, sed ut conuertatur & uiuat. Suorum famulorum, ut diaboli uel cuiusuis alterius, ministerio utitur, quò nos ob nostra scelera aut incredulitatem puniat, & hoc modo ad rectam conuersionis uiam reducat: uel etiam sic tentat nos Dominus Deus noster, quemadmodum Deuteronomij 13. legitur, ut palàm fiat, utrũ diligamus eum, an non, in toto corde & in tota anima nostra. Pro summo gaudio itaque ducite fratres (inquit D. Iacobus) quoties in tentationes incideritis uarias: illud scientes, quòd exploratio fidei parit patientiam. Cęterùm patientia opus perfectum habeat, ut sitis perfecti & integri, nullaque in parte imminuti. Beatum item prædicat uirum, qui suffert tentationem: quoniam cum probatus fuerit, accipiet coronã uitæ, quam promisit Dominus his, à quibus fuerit dilectus. Hinc admonet D. Petrus: Charissimi, ne miremini, dum per ignem exploramini, quæ res ad experimentum uestri fit: perinde quasi nouum aliquid uobis obtingat: imò in hoc quòd consortes estis afflictionum Christi, gaudete, ut in reuelatione quoque gloriæ eiusdem gaudeatis exultantes. Timotheum hortatur Paulus, ut afflictiones ferat tanquam bonus miles IESV Christi. Non enim quis coronatur, nisi legitimè certauerit. Exemplum accipite, fratres mei (monet Iacobus) afflictionis & patientiæ, prophetas, qui loquuti sunt in nomine Domini. Ecce beatos dicimus eos qui sustinent. Tolerantiam audistis Iobi, & finẽ Domini uidistis, quòd ualde misericors sit Dominus, ac commiserans, qui pios è tentatione nouit eripere, Petro teste. Iobum totum (excepta illius anima, quam illæsam permanere uoluit Dominus) etiam in suis substantijs & sobole durissimè, Deo

Prouerb. 3. Hebr. 12. Ezech. 18.

Cur diaboli & angelorũ eius ministerio utatur Deus.

Aug. serm. 24. de Temp.

Iacobi 1.

1. Petr. 4.

2. Timoth. 2.

Iacobi 5.

2. Petr. 2.

Iob 1. 2.

Deo annuente, afflixit satan: uerùm post inuiolatam illius patientiam, cum multa eius usura, cuncta illi uberrimè reposuit Deus: cuius iam non est decurtata manus, id ipsum potest, & infinitis partibus maiora. Quorsum ergo alicuius hominis, aut etiam ipsius dęmonis, nos terrebit uiolentia aut malignitas? cur ab horum iaculis usqueadeò expauescimus? quæ si in nos uibrentur, figanturque, nõ tamen ad internecionem transfigent, si constanti fide reuerberemus, retorqueamusque. Resistendum diabolo, & fugiet à nobis: nec illi locus est dandus: sed Christi uerbo pellendus, Abi satana. Fidelis est Deus, qui non sinit nos tentari ultra id quod possumus: imò faciet unà cum tentatione exitum, quò sufferre queamus. Nouit ille, quibus nobis opus sit, priusquam petamus. Ne exhorrescamus, hortatur Dauid, à timore nocturno, tentatione scilicet occulta: nec à sagitta uolante in die, tentatione quippe manifesta: nec à negocio perambulante in tenebris, nempe à spectris in tenebris uersantibus: nec ab incursu & dęmonio meridiano, quod Paulo nuncupatur angelus lucis, in quem se transfigurat diabolus.

Iob 42. *Iacob. 4.* *Ephes. 4.* *1. Corint. 10.* *Matth. 4.* *Psal. 91.* *2. Corinth. 11.*

Ad tolerantiam inuictam contra dæmonum insultus, & constantem in Deum fiduciam, ita afflicti sedulò excitandi sunt patrum quoq; exemplis: uelut Antonij Ægyptiaci, quem in tumulo latitantem tam grauiter lacerarunt dæmones, ut tanquam mortuum ad hospitium reportarit illum minister: ubi nonnihil respirans & quasi reuiuiscens, clam alijs ad tumulum se referri iubet: ibique ex priorum uulnerum dolore prostratus, cum ex animi fortitudine ad conflictum dæmones prouocasset, nec illi cunctarentur, assumptisque uariarum bestiarum & serpentum formis, Antonium dentibus, cornibus, unguibusque impeterent, & denuò lancinarent, subitò lucis quidam ra-

Tolerantia. *Antonij Aegyptij lucta cum dæmonibus.*

dius dæmones & tenebras fugauit: statimq; sanatus Antonius, Christum præsentem esse intellexit, dicés: Vbi eras Iesu bone, ubi eras? quare à principio non adfuisti, ut uulnera curares mea? Ex uox ad eum facta: Antoni, inquit, hic eram, sed distuli ob tuum certamen, quod prius obseruare libuit: iam autem, quoniam strenuum te pugilem præstiteris, in toto orbe celebre tuum erit nomen. Hæc in uita S. Antonij ab Athanasio descripta, & è Græco per Euagrium Presbyterum translata, ubi lucta cum diabolo uaria mireque acerba, & insignis diuini uiri patientia constantiaque legitur.

Anton. Sabell. Libro 10. Exempl. c. 13. D. Hilarius Antonio contemporaneus, sed iunior, à dæmone mirè excruciatus, oratione uincebat. Hic ubi paululum ab oratione quiesceret, mox à dæmone in tergo & lateribus appetebatur, ipsum irridente ijs uerbis: Hordeum iam'ne an paleas fesso tuo asino offeres? Nam suam carnem nonnihil obstreperam, antea sic affatus fuerat: Ego te asine non hordeo, sed palea pascam, ne posthac recalcitres. *In li. Conf. Fol. 42.* Hic uides Franciscum non satis nouisse hominis pij uires in toleranda quauis afflictione dæmonis. Legitur enim in eius uita, fratrem Egidium interrogasse Franciscum his uerbis: An diabolus sic sit terribilis, quòd homo per unum Pater noster non posset sustinere? ipsum respondisse, Quòd nullus posit sustinere diabolum per medium Pater noster, quin statim moreretur. Huc referatur Cypriani sermo de Bono patientię, ubi & impatientiæ exempla proponuntur: item sermo quartus Chrysostomi.

Communium precum in maleficio sanando efficacia. Cap. XXVII.

Communes preces. VT insuper maleficio læsorũ fidẽ adaugeat, uulneraq; tortore dæmone eius iussu fugato, sanare dignetur misericordiarũ pater, cõmunibus ad eum

ad eũ ex animi penetralib. fusis confidenter precibus erunt iuuandi. Id ab authore epistolæ ad Hebræos disertè mãdatur: Memores estote uinctorũ, tanquã unà cum illis uincti: eorũ qui affliguntur, uelut ipsi quoq; uersantes in corpore. Orate pro uobis inuicẽ, ut sani sitis: piè monet D. Iacobus. multũ enim ualet deprecatio iusti efficax. Helias homo erat similiter obnoxius affectionibus ut nos: & precatus est ne plueret, & non pluit super terram annos tres, & menses sex: & rursum orauit, & cœlum dedit pluuiam, & terra produxit fructum suum. Item: Infirmatur quis inter uos? accersat seniores Ecclesiæ, & orent super eum, ungentes eum oleo in nomine Domini: & obsecratio fidei saluum reddet laborantem, & eriget eum Dominus: & si in peccatis fuerit, remittentur ei. Hinc orationum fidei publicè & seorsim à Christi fidelibus ad rem præsentem accommodatarum respondentiumq; energia, liquidò constat. Ne Petri fides deficeret satanæ insultu, qui expetiuerat ut eum uelut triticum cribraret, Christi oratione intercedente impetratum est. Cõtra diaboli astutias ut uigilẽt cũ omni sedulitate & deprecatione ꝓ omnib. sanctis, Ephesios studiosè exhortatur Paulus. Admonet itẽ Timotheũ, ut ante omnia fiãt deprecationes, obsecratiões, interpellationes, gratiarũactiones pro omnib. hominibus. Fidẽ quoq; Christi operâ sibi augeri orãt Apostoli. Per Mosis orationẽ ad Dominũ, soror illius Maria liberatur à lepra. Sic patris oratione, Christo genua flectẽtis, dicẽtisq;, Domine miserere filij mei, quoniã lunaticus est, & misere affligitur, &c. increpatur dæmoniũ, puerq; sanatur. Se aũt credere testabatur hic uir in suis precib. & orabat Christum, ut ipsius incredulitati succurreret. Mulier quoq; Græca, Syrophœnissa genere, ad pedes Christi ꝓuoluta, rogabat eũ, ut dęmoniũ à quo filia misere cruciabatur, exturbaret: & ob ei⁹ interpellationẽ,

Hebr. 13. *Iacobi 5.* *3. Reg. 17.* *Luca 22.* *Ephes. 6.* *1. Timoth. 2.* *Num. 12.* *Matth. 17.* *Marc. 9.* *Luca 9.* *Matth. 15.* *Marc. 7.*

exone-

Iudith.8. exonerabatur filia. Multum confidebat Iudith in oratione fratrum, quando dixit: Orate ut firmum faciat propositum meum Deus, &c. Nihil aliud fiat, nisi oratio pro me ad Dominum Deum nostrum. Actor.8. Petrus & Ioannes orant pro Samaritanis, ut acciperent Spiritum sanctum.

Ieiunij in operibus diaboli uincendis energia. Cap. XXVIII.

Ieiunia. INdicantur etiam ieiunia, si fortè caro, nimia sui indulgentia proteruiens, locum dæmoni dederit: ut hoc restricta freno, in ordinem redeat. Quare Porphyrius tradit, ieiunium & castitatem maximè laudari, non quia ijs placatior in primis efficiatur Deus: sed ut retroagantur qui sanguine & immundicia gaudentes, quo perfrui possint his, utentium corpora inuadunt. Matth.17. Marc.9. Luca 9. Est enim aliquod dęmoniorum genus, quod non nisi orationibus & ieiunijs eijcitur, Christo authore: incredulitatis, propter quam illud expellere nequiuerunt, discipulos redarguente. Iud.4. Eleachim quoque sacerdos Domini magnus, sic omnem Israelem alloquitur: Scitote quoniam exaudiet Dominus preces uestras, si manentes permanseritis in ieiunijs & orationibus in conspectu Domini. Tob.12. Et Raphael Tobiá docet, bonam esse orationem cum ieiunio.

Lib.8.histor. Scot. Historiam in hanc rem mirè commodam narrat Hector Boethius, in Gareothæ scilicet regionis uico quodam, quatuordecim uix passuum milibus ab Aberdonia dissito, eximiæ formæ adolescentem coram Aberdonensi antistite questum esse palàm, sese à dæmone succuba (ut dicunt) gratissima omnium quas uidisset forma, multos iam menses infestari, eandemque occlusis foribus noctu ad se ingredi, & blanditijs in suos compellere amplexus: dubia luce eam penè sine strepitu abire, nec ullo se modo, cum plurifariam

fariam tentasset, à tanta tamque turpi uesania liberari. Iubet continuò circumspectus & pius Episcopus, adolescentem aliò se conferre: & ut secundum Christianam religionem magis laudatis ieiunijs & orationibus solito attentius accommodaret animam: hinc fore arbitrabatur, ut pijs operibus intento, uictus cacodæmon tandem terga daret. Nec felix defuit successus salubri consilio: quòd adolescens religiosè exequutus, paucos post dies omnino ab illis uindicatur ludibrijs. Sic incubum dæmonem non amplius infestasse Nauetis mulierem, post cõfessionem & sacram communionem, quæ ieiunia & preces comitari solent, legitur in uita D. Bernhardi. Hic ieiunij, uti theriacæ præsentissimæ, uires & encomium, oculis omnium semper opponendum hoc seculo dissolutissimo, exulceratissimoque, ac animi & corporis morbis dæmonumque insultui apprimè obnoxio, ex Athanasio & Cypriano adducam: Ieiunium morbos sanat, destillationes exiccat, dæmones fugat, malasq; cogitationes expellit, & mentem nitidiorem reddit, & cor purgatius, & corpus salubrius, & ad thronum Dei hominem sistit. Et pòst: Quisquis igitur ab immundo spiritu uexatur, certũ habere debet, hoc pharmaco, ieiunio inquam, statim spiritus malos afflictos abscedere, uim ieiunij metuentes. Valde enim dæmones oblectantur crapula, & ocio corporis.

Ieiunij uirtus & encomium.

Cyprianus de Ieiunio & tentationibus Christi: Ieiunium, inquit, si discretione regatur, omnem carnis rebellionem edomat, & tyrannidem gulæ spoliat & exarmat. Ieiunium extraordinarios motus in cippo claudit & arctat, & appetitus uagos distringit & ligat. Ieiunium si humilitate ornetur, seruos Dei contemptores mundi effieit. Ieiunium carnes azymas mundat & solidat, & putredines quæ ex adipe prodeunt, consumit & siccat. Ieiunium Scripturarum delicijs pasci-

pascitur, contemplatione reficitur, gratia stabilitur, cœlesti pane nutritur. Danieli interpretatio somniorum reuelatur ieiunio, & tres pueri de Babylonio illæsi egrediuntur incendio. Moises in monte quadraginta diebus cum Domino perseuerans, & Dei familiaritate colloquium & legis ministerium promeretur. Helias quoque eodem dierum numero abstinens, eremo conuersatur. Et pòst: Efficax est oratio præcedente ieiunio, & sacris studijs antecedentibus non patitur postulatio deuota repulsam. De ieiunij potentia insignes duo sermones Basilij Magni, item unus Chrysostomi 18.

Eleemosynarum uirtus. Cap. XXIX.

Eleemosyna. Accedat adhæc, pro facultatum ratione, earum communicatio, & in pauperes erogatio, oblatioq́ue: quem odorem bonę fragrantiæ, hostiam
Philip. 4. acceptam gratamq́ue Deo, appellat Paulus ad Philipp.
Roman. 12. qui Romanos etiam impensè adhortatur ad tolerantiam in afflictione, & precationi ut instarent, necessi-
Actor. 10. tatibusq́ue sanctorum cõmunicarent. Cornelius item cẽturio ex cohorte Italica, religiosus ac timens Deũ, prę̃stãs eleemosynas plebi multas, deprecansq́ue Deũ semper, quã audiuit ab angelo uocẽ: Corneli, orationes tuæ & eleemosynæ tuæ ascenderunt in memoriã
Tobiæ 12. corã Deo. Et Raphael angelus ad Tobiam: Bona est, ait, eleemosyna magis quàm thesauros auri recondere: quoniã eleemosyna à morte liberat, & ipsa est quę purgat peccata, & facit inuenire misericordiã & uitã
Tobiæ 4. æternã. Itẽ Tobias pater ad filiũ, ante mortẽ: Ex substãtia tua fac eleemosynã, & noli auertere faciẽ tuam ab ullo paupere: ita enim fiet, ut nec à te auertatur facies Domini. Quomodo potueris, ita esto misericors. Si multũ tibi fuerit, abundãter tribue: si exiguũ penes te fuerit, etiã exiguũ libẽter imperiri stude. Præmium enim bonũ tibi thesaurizas in die necessitatis:

quo-

quoniá eleemosyna ab omni peccato & à morte liberat, & nó patietur animá ire in tenebras. Fiducia magna erit corá summo Deo eleemosyna, omnibus faciétibus eam. Apud Lucá ipsa ueritas loquitur: Date eleemosyná, & ecce munda sunt uobis omnia. Nabuchodonozori Babylonis regi suasit Daniel, ut eleemosynis redimeret animá. Apud Ecclesiasticú legitur: Vt aqua igné ardenté extinguit, ita peccatú expiat eleemosyna: cuius Dominus gratiá redditurus, memor erit in posterú, ut author tépore casus sui adminiculú inueniat. Ná eleemosyna uiri, quasi sacculus cú ipso, & gratiá hominis quasi pupillá cóseruabit, & postea resurget & retribuet illis retributioné, unicuiq; in caput ipsorú. Ergo conclude eleemosyná in corde pauperis, & hæc pro te exorabit ab omni malo. Hic locum habebit Cypriani sermo de Eleemosyna, ité Chrysostomi homiliæ 32. 33. 34. 35. 36. 37.

Luca 11. *Daniel. 4.* *Eccles. 3.* *Eccles. 17. & 29.*

Cum multifariam afflictis quàm uariè agi debet, & imitanda diuersæ sanationis exempla. Cap. XXX.

APud ægrum lucida suarum exacerbationum habentem interualla, horum plurima, cum iudicio à prudente Ecclesiæ ministro proponi possunt. Apud hunc uerò qui continuò torquetur, mente læsus, orationes (ut dixi) communes, & fidelium intercessiones necessitati præsenti consono sensu applicatæ, ieiunia & egenorum subleuatio, suum habebunt pondus.

Cæterùm si uno in loco, maleficia collidantur numero plures (quemadmodum in monasterijs, potissimùm uirginum, uelut organorum satanæ ludibrijs magis accommodatorum, frequenter usuuenire cernimus) ante omnia huc cura propendeat, ut separentur, & unaquælibet ad parentes uel sanguine aut affinitate ꝓximos auehatur, quo singulæ seorsim commo-

Vbi plures maleficio læsi simul uno in loco sunt, quid faciendum.

commodius fideliusque inſtitui & ſanari queant, reſtitutionis habito pro cuiuſque neceſsitate delectu: ne uno (quod aiunt) calopodio (quorundam ineptorum, mendacium, impoſtorum, ſuperſtitionis impietatisque antiſtitum more) quis calceare conetur omnes, & diſſolutis præſcriptorum uerborum minus conuenientium formulis, commenticijsque quibuſdam ritibus & ſubſtantijs ad rem minimè facientibus, profligare pergat dæmonem, in ijs ridentem illudentemque, & fugam plerumque ſimulantem egregiè, quaſi compulſum, licet ultrò cedentem, ut nos incredulitatis labyrintho altius inuoluat, ſi uetitis eum medijs fugatum credamus: hac ratione è corporibus cedit ſæpenumerò, & quidem libenter, ut animas minus impeditè poſsideat, eisque dominetur. Quæ uerò uirgines arctius occluſæ cohibentur, nec egredi permittuntur, quod equidem in eiuſmodi caſu comprobare nequeo: uel quæ in deſignato eo loco clementem Dei manum, patrisque uirgam, cum uera ſui abnegatione fortiter tolerare cum Iobo in animũ induxerint, mutuam hic præſtent in ſuorum cruciatuum interuallis operam, ſe mutuò conſolantes, modumque præſcriptum, quoad fieri poteſt, obſeruantes: nec ad huiuſmodi ſpectaculum admittantur iuniores, ne territæ tormentorum raritate & uehementia, quid mali contrahant, cum eis auidè admodum inſidietur diabolus.

Iuniores ad tale ſpectaculum non admittendæ.

Cum aliàs ad piam puellam in cœnobio obſeratã literas dediſſem, quibus uirginum eo in loco olim incredibili cruciamentorum genere à dæmonio exercitarum (quarum ſuperiori memini Libro, cap. 10.) hiſtorias mihi cupiebam deſcribi, ea in hanc ferè ſententiam reſpondit: Duas adhuc ex illis ſupereſſe octogenarias propemodum, à quibus ſæpius audiuiſſet, ne magno quidem ſe uelle graui illa caruiſſe calamitate,

Memorãda hiſtoria curatarũ monialiũ apud Mariæ arborem prope Xanctos.

mitate, ex Dei uoluntate nata, quòd inde peculiare gratiæ diuinæ donum & illuminationem se consequutas sensissent: nec secus earum testari uitá. Quid Antonio nocuit, seueros in suis ceruicibus tulisse magistros? cui eos secundum Dei uoluntatem perpesso in maius cessit lucrum & gloriam. Scribebat quoq;, missos eo tempore fuisse undecunque uiros doctos, qui terrificorum eorum symptomatum laruas contuiti, eas penitissimè scrutarentur, amolirenturque: sed quo in eiusmodi consilijs confidentius perstitêre, eo malum recruduit grauius, ut tandem Dei opus esse singulare faterentur: à cuius manu cum id exciperent, & se toto corde sub potenti eius brachio submitterent, semet integrè abnegantes, humilitatemque usqueadeò amplexæ, quo etiam cunctis suis affectibus restiterint, eosque uicerint: & breuiter, ad diuini uerbi normam toto animo uitam conformarint, tunc paulatim euanuerunt uniuersæ illæ diræ. Piam epistolæ illius uirginis partem iustis de causis inserere uolui, quod id cõsilium meo instituto prorsus responderet: & ne eiusmodi uirgines usqueadeò à piorum numero alienas esse, quis temerè in animũ inducat, etiamsi adhuc multa in ijs desiderari nõ diffitear, quæ inscia & non sana informatione prætermittuntur.

Porrò monasterium id ingressus, coràm cum altera contuli uetula, quæ id mali decem sustinuerat annos, eo nomine gratias Deo agens quàm maximas: ac si ætas admitteret, se libenter denuò ijsdem uelle calamitatum fluctibus obijci asserebat. Hortata autem me est maximopere, ut si in consilium ad ita afflictas accerserer, ne exorcismos admitterem unquã. Quædam in eo tormentorum theatro constituta, à fratre uirgis ex quorundam consilio excarnificabatur: quemadmodum ab ineptis etiamnum hodie cõ-

sulitur, quasi dæmonem profligent uirgæ, & non potius eo modo ille carnificinam procuret. ea rei indignatione & pudore illa perculsa, contabuit pedetentim, & moritura cecinit. rogata uerò cãtionis causam, respondit: eo quòd de salute sua æterna minimè hæsitaret. Altera quoq; iam diu à dæmonio excruciata, & morti proxima, se totam attenta oratione Deo offerebat, ut cum ea pro suo arbitrio quicquid uellet, in tempore & in æternum ageret, dummodo ipsius glorificaretur nomen, obsecrans: rogabatq; reliquas uirgines, ut post eius mortem nõ ex more, Miserere *mei Deus*, canerent: sed, Gloria patri. Memorabile abnegationis ueræ exemplum.

Vera abnegationis exemplum.

Singularem insuper, & suo loco imitandã aliquando curationis eorum quos uexat diabolus, rationem, ex sequenti colliges historia. Philippus Vuesselich Coloniensis, monachus abbatiæ Knechtenstein, integer & simplex, à spiritu referente abbatem macilentum, ante multos annos mortuum, exagitabatur miserè & multifariam, circa annum quinquagesimũ supra millesimum quingétesimũ: interdum auehebatur sub tectum, aliàs per ligna transuersa coniunctiora supra campanam intrudebatur, plerunq; per murum transferebatur inopinatò. inuentus quandoq; est corpore super piscinam proiecto, capite autem in terram reclinante. Tandem se prodit spiritus, diutinæ & multiplicis uexationis causam explicãs: se nimirum esse *illum* abbatem Matthiam Durensem, tot annis sepultum: ac eo torqueri, quòd suspensam D. Virginis effigiem exquisitè depingi curarit: nec satis fuisse factum pictoris Nouesiani laboribus & impensis, qui inde iacturam senserit, ac sibi ipsi uim fecerit: uerum id fuit. Subnectebat hinc solutionis modum, cuius nomine hanc exorsus erat fabulam diabolus: expiari scilicet hoc delictum non posse, aut ulla se liberari ratione, nisi reli-

Curandi dæmoniaci exẽplũ insigne.

gionis

gionis ergò apud Treueros & Aquisgranum peregrinaretur hic Philippus (quem ob simplicitatem accommodatum suis ludibrijs organum ratus est diabolus) & tres Missæ, de trinitate scilicet, de domina, & de tempore, in eius assertionem recitarentur. Vt hic spiritus uoto satisfieret, cõsuluerunt Theologi Colonienses: & capitulariter (ut illorum more loquar) id reliqui postulabant quoq; monachi, à suo superstite etiamnum abbate D. Gerardo Strailgen Morsensi: qui saniori institutione atque acri increpatione in aliam potius sententiam Philippum existimauit traducendum, ut uidelicet fide uiua omnis miserationis Deo patri, & Christo assertori nostro unico confisus, dæmonis imposturas animo negligeret forti: redeuntique spiritui obijceret, se non esse sui iuris, at sub aliorum degerē imperio, proptereà nec posse ob rerum penuriam à sè obediri eius uotis. Quo facto, spiritus respondit: Dic Suppriori. de eo enim confirmandi sui instituti spem conceperat. Quare Abbas, ubi dæmonem perseuerare, nec monachum illius illusionibus satis confidēter resistere animaduertit, ipsum denuò rectius instituit, studiosè hortatus ut resipisceret, nec tam pronas offerret satanæ technis aures: si uerò manes, uti hactenus, audire pergeret, se illum flagris, & quidem capitulariter cæsurum, seuerissimè minitatus est. Hinc irritos suos spiritus uidens conatus ob abbatis constantiam, & animum Philippi magis erectum fiducia in Deum aduersus fraudulentia exitialiaq; dęmonij studia, nunquam redijt, alioque migrauit. Hanc curandi methodum, in eo fraudum diabolicarum genere, quandoque in usum reuocandam arbitrarer.

M 2 In con-

Fictæ obsessionis curationes certæ probatæq;. Cap. XXXI.

MVliercula Bartholomæa nomine, quum in pago Vuell, præter morem sub Missæ actione hymnus ille qui incipit, Gloria in excelsis Deo, Germanica lingua caneretur, mox uelut dæmonio correpta, in extasin conijci uidebatur, cum maxima hominum perturbatione: in eo tormento semper perdurans, donec absolueretur cantio. Quum ad hunc actum aliquandiu conniueretur, nec tamen desineret fœmella, tandem à pagi domina, Anna à Virmont, in arcem uocatur: quæ humaniter & amicè causam rogat, cur sub ea cantilena se ita uinci sineret, quũ eadem essent uerba Germanica quæ Latina, absq; mutatiõe: eiq; hymnum Germanicũ prælegit, & uerba interpretabatur, quibus nihil absonum, nihil impiũ, aut quod ullam offensionis deberet dare causam, inesset. Iubet itaque eam forti esse animo, se iam eundem hymnum Germanicè cantaturam in cubiculo, præmonens: & si illa deijci se pateretur, adhibituram se remedium, quod pellendo eiuscemodi dæmonio esse cumprimis usui didicisset, minitabatur. Ita mox in cantionis initio, muliercula loco prius obseruato, quo se prosterne re uellet, in terrã prouoluitur. cui haud mora uestitu prius leuato, domina prudens & cordata matrona, simul cum filia Katarina Bilandia, præclaræ indolis fœmina, uirgas imprimit acres, eo quo decuit studio: illa interim retracta manibus ueste, earũ conabatur arcere titillationem. Extremis enim morbis, teste Hippocrate, extrema exquisitè remedia optima sunt. Hoc propinatum pharmacũ, contra huiusmodi dæmonis insultũ existere antidotũ incomparabile, atq; se à doctis uiris didicisse, mulierculæ denuò persuadet domina, hortaturq; eam cõfidentiori esse animo, neruũ dæmonij

Aphor. 6.

monij hoc medicamēto iam esse haud dubiè infractū: eamq; rursus concinere iubet. Sic dulci modulamine simul repetitur cantilena, finiturq; sine ullo commotionis indicio. Hoc comœdiæ actu à famulis ante ostium obseruato, feminá illi eggressam arripiunt, unaq; hymnum alta uoce canunt: & consilium hoc fuisse exturbando huic satanę ut certissimū, ita & saluberrimū compertū est. Oportet autem habere delectū in usurpanda hac theriaca. nō enim omniū oculis uno medēdum est collyrio: solū eius generis dæmonio profligádo præsentissimum citra ullam morá aut hęsitationē erit alexipharmacū, quod hominē inuadit exercetq; pro ipsius energumeni uoluntate, arbitrio & libidine. Se ea ratione fuisse sanatam, à domina in arcem Vuel reuocata Bartholomæa, coram me confessa est. Hic qualemcunq; sortitus fuit effectum Canon 60, de his qui se simulant dæmoniacos, qui ita habet: Eos qui se dæmone correptos esse simulant, & morum improbitate eorū figuram & habitum simulatè præ se ferunt, uisum est omnimodo puniri, & eiusmodi afflictionib. & laboribus eos subijci oportere, quibus hi qui à dæmone uerè correpti sunt, ut à dæmonis operatione liberentur, uerè subijciuntur.

Se uidisse Romæ quendam nomine Iulium, narrat Rondeletius, qui catalepsi putabatur corripi, quoties illa Passionis uerba audiret, Consummatū est. Voluit *Ioan. 19.* autem probare, num uerè corriperetur, an fingeret. Quū itaq; simul essent apud Alexandrum linguæ Hebraicæ professoré, & huius uxor fortè in alterius gratiam recitaret duo illa uerba, statim sacrificus hic exstasi uidebatur affligi: eoq; uiso, alter baculum adferri iussit, quo morbū profligaret: proinde haud mora ad se redijt. Auxit suspicionē, quod quū eo malo afficeretur, prius undiquaq; spectaret, ubi suum tutò reponeret caput. Auditū postea est, illum ob hác simulationē

missum fuisse à Venetis in exilium, cum quadam meretrice, quæ simili morbo se prehendi simulabat.

Catalepsis à melancholico sanguine. Porrò figmentum non erat, sed catalepsis, à sanguine melancholico cerebri substantiam occupante, quam patiebatur puella in quodam pago non procul à Nemauso in Simeneis montibus. Hæc erat annorum uigintiquinque, nupta cuidam iuueni quem parum amabat: uixitque tantum dies octo cum eo, ubi hoc morbo ob animi ægritudinem corriperetur. Quam ob causam in parentum ædes redijt, in quibus tamdiu à malo illæsa permanebat, quàm mariti obliuio duraret: recrudescebat uerò, quum de marito cogitaret, uel illius mentionem audiret: aut etiam quando ad illam insciam maritus fortè ueniret, priusquam eam uel uideret uel audiret. Quòd si in uia aquæ hydriam gestaret, eam quandoque deponebat, aliquot horas in eodem loco sedens uel decumbens, oculis & ore apertis, sine sensu & motu, nisi quòd uentris & costarum infernarum musculi multum mouerentur.

In concubitus maleficio quid faciundum. Cap. XXXII.

In cap. Si per sort. 33 q. 1. De naturalis congressus, satanæ opera præpediti, curatione ita scribit Igmarus Remensis archiepiscopus: Si per sortiarias atque maleficas artes occulto, sed nunquam Dei iniusto iudicio permittente, & diabolo præparante, concubitus non sequitur: hortandi sunt quibus ista eueniunt, ut corde contrito & spiritu humilitatis, Deo & sacerdoti purè confiteantur, &c.

Decretum in concubitus maleficio. *In Tract. de Lamiis & Pythonicis.* In controuersia, ubi maritus ad congressum ineptus esse ex maleficio accusaretur, in foro Constantiensi decretum fuisse scribit Vlricus Molitor, ut primum à medicis ille, quem leges dicunt maleficiatum uel

uel frigidum, inspiceretur, num alia illius impotentiæ naturalis foueretur causa: deinde ut triennium adhuc uxor cum marito conuiueret, qui suas interea temporis experiretur uires: utque eleemosynas liberalius erogarent, & ieiunijs uacarent, quò matrimonij institutor Deus eiusmodi malum amoliri dignaretur. Decretum sanè ad imitationem reuocandum. Huc accersantur etiam, quæ in cuiuscunque maleficij curatione hactenus proposui.

Cæterùm ridiculam admodũ, nimisq; religiosam plerisq; bona fide ne prodant, in auré exemplo insinuare uolui. Muliér Katharina Lor nomine, cuius mihi nota soboles, uiro nupta, hunc in initio comperit impotentem. Quare à uario temerè quæsito consilio, hæc in ara D. Antonio sacra Euerfeldi in ducatu Montensi, ubi degebat, ceream membri uirilis effigiem religionis ergô, ut à suo malo leuaretur maritus, suspendit offertq;. Sacrificus rei ignarus canone ad altare demissis oculis recitato, ut fieri solet, suspicit, priapumque illum cæreum inopinatò intuitus, Tollatur dæmonium illud mox inquit.

Exorcismi quando, & quomodo, & à quibus adhibendi. Cap. XXXIII.

POrrò si dictis rationibus nondum cedit inflicta calamitas, opusque satanę perdurat, eum increpare licet ex Christi doctrina Marci decimosexto, quod credentes per eius nomen dęmonia sint eiecturi. Eapropter Apostolorum & primitiuæ purioris Ecclesiæ exemplo, per Christi nomen expellat minister, uero ductus zelo, conscientiæ bonæ testimonio fretus, habẽs peculiare illud Spiritus sancti donũ. eijciendi nimirũ dæmonia: gladio spiritus, quippe Dei uerbo accinctus, atq; diuina panoplia circũquaq; munit⁹, assũpto sup omnia fidei scuto, quo omnia iacula mali

Quando adhibendi exorcismi, & quomodo.

Qualem oportet esse exorcistam.

Ephes. 6.

In concilio Carthaginensi 4. 2. dist. c. exorcist. 1. ca. 7. de Cõsec. dist.

s.c. omne die. ubi de energumenis, id est, obsessis agitur, quibus manus imponebant exorcistæ. mali illius ignita queat extinguere (qualem armaturam in huius Libri initio ex Paulo proposui) ne cum discipulis Christi dæmonium fugare nequeuntibus à Christo audiat: O' natio incredula & distorta, quò usque tandem ero uobiscum? quò usque patiar uos? firmiter hinc infallibili nitatur promissioni: Amen

Matth. 17. Marc. 9. Lucæ 9. Ioan 14. Matth 21. Marc 11. Lucæ 20. dico uobis, qui credit in me, opera quæ ego facio, & ipse faciet, & maiora horum faciet, quia ego ad Patrem uado. Et: Quodcunque petieritis Patrem in nomine meo, hoc faciam, ut glorificetur pater per filium. Si quid petieritis per nomen meum, ego faciam. Scribit item Lucas, septuaginta reuersos ad Christum cum gaudio discipulos, dicentes: Domine etiam dæmonia subijciuntur nobis per nomen tuum. Ait autem illis: Videbam satanam sicut fulgur de cœlo cadentem. Ecce do uobis potestatem calcandi super serpentes & scorpiones, & super omnem uirtutem inimici, & nihil uobis nocebit. Ita in

Philip. 2. Act. 4. Genes. 1. Ioan. 1. Christi nomine flectuntur genua cœlestium, terrestrium, & infernorum. Nec aliud nomen sub cœlo datum est hominibus, in quo oporteat nos saluos fieri. Solo hoc Patris æterni uerbo creata sunt cœ-

Matth. 8. 9. 12 17. Marc. 1. 5. 9. Lucæ 4. 8. 9. 11. 13. Actor 16. lum & terra, & quicquid in eis consistit. Eius nutu in præcipitium ruit illa immensa angelorum caterua. Ad Christi aduentum imperiumque horruerunt & profugerunt, quotquot arctissimo uinculo in sua custodia miseros mortales constrinxerant diaboli. In hoc nomine credentes discipuli, dæmonia exturbarunt. Pythonis spiritum in Macedonia, ex puella dæmoniaca eiecit Paulus his uerbis: Præcipio tibi in nomine IESV Christi, exire ab ea. & exijt eadem

Abdi. lib. 1. hist. Apost. Li 4. Recog. hora. Sic à Petro iussi sunt dæmones egredi, qui uel unicum diem sibi indulgeri, ut in subiugatis permanerent corporibus, rogabant: teste Clemente.

Apud Hieronymum presbyterum in uita Hilario-

nis Pa-

nis Palæstini eremitæ, legitur de quodam Constantij Imperatoris candidato, ex Francia Germaniæ orto, quem à teneris unguiculis dæmon obsederat malignus. Ductus igitur ille Gazam ad Hilarionem, exponensque tam Syra quàm Græca lingua (quas tamen nusquam didicerat dæmoniacus) multiplicem obsidionis causam, ei respondit uir sanctus: Non curo quomodo intraueris, sed ut exeas in nomine Domini nostri IESV Christi impero. In hoc nomine Simon apostolus simulachrum Solis comminuit: & Iudas Lunæ, dæmonibus inde uisibiliter Æthiopum forma expulsis. Dæmonem ex Solis idolo fugauit D. Thomas: draconem sub mortis statua in Scythia exeuntem profligauit Philippus apostolus: septem dæmones similitudine canum inter monumenta commorantes secus uiam, prætereuntesque grauiter lædentes, abegit D. Andreas. Sic in Capitolio draconem clausisse Syluestrem, & Philippum Leuiathan fugasse, traditur.

Abdias episcop. Babyl. li. 6. Histor. Apost. item lib. 9. 10. 13.

Ioannes euangelista superato ueneno, dæmonem in Dianæ templo ducentos & quadraginta nouem annos commoratum, his uerbis loco expulit: Interdico tibi in nomine IESV Christi Nazareni, ne ultrà hic habites: & confestim decessit Ephesο. Quocirca iussu Domitiani in Pathmon insulam exul deportabatur uir sanctissimus. Hic cum Cynops magorum princeps in Phara oppido contra Ioannis doctrinã, & edita in Christi nomine miracula, ex falsa sacerdotum Apollinis in Ioannem criminatione, maleficijs populum dementaret, auocaretque, mortuos etiam se excire iactabat: quorum facie assumpta etiam dæmones apparuerunt, è mari emersi. Tandem Ioanni ait Cynops: Veni sodes ad portum, ut aspicias potentiam meam, & amplius admiraberis. Igitur Ioannes cum uniuersa multitudine redijt, præcipiens illis

Ioannis euangelistæ in fugando dæmone contra magum Cynopa miracula.

tribus dęmonibus, qui ſub imagine hominum nuper reſurgentium comitabantur, ne diſcederent. Concuſsis itaque manibus, & terribili maris ſonitu peracto, Cynops ſe, ut antea, dimiſit in mare, atque ſic ex oculis hominum euanuit: qui clamare non ceſſabant, laudando dicentes: Magnus es Cynops, & nemo præter te. Ioannes interim orabat Dominum, ut inter uiuos ultra nequaquam connumeraretur magus ille. Tum repentè uehemens eſt pelagi murmur auditum: & procellis ingruentibus ei loco, ubi ſe præcipitauit, nuſquam apparuit. Et dæmones qui ſub humana figura ſtabant, quaſi iampridem reſuſcitati à mortuis, adiurabantur ab Apoſtolo Dei, dicente: In nomine crucifixi IESV Chriſti hanc inſulam exite, nunquam redituri: & ſtatim ab uniuerſorum oculis diſparuerunt, fruſtra expectantium Cynopa, ſi fortè ex freto reſurgeret. Sic apparet, quantum uerè Chriſtianis magiſtri nomen profuerit. & imitatio iuuerit.

Cynops magus ſubmergitur oratione D. Ioannis.

Hæc eſt coniuratio, hic uehemens fortiſque exorciſmus, hic modus fugandi dæmonis certus, hæc breuis formula, hi ſunt characteres, quibus innocatur omnipotentia rebus ſupra communem uitæ rationem agendis: hæc doctrina uera, hoc fundamentum ſolidum: hic philoſophorum lapis, longè quidem exuperans eum, de quo Alchimici hallucinati contendunt: imò lapis angularis, in quo omnis ſtructura firmiter coagmentatur. Hæc ſunt diuina teſtimonia, hæc ſacrorum noſtrorum monumenta, hæc ueri ſacerdotis memoralia, hæc puriſsima ſigna, hæ noſtræ in exturbandis dæmonibus ceremoniæ, paucis contentæ, facili uſu, uili apparatu. Hæc ars cœlo ſublimior, tartaro profundior, libera periculis, umbrarum hoſtis, cōtemptrix laruarum, ſimulachrorum peroſa, nec thuris nec meri indiga, uniuerſis mani-

Eſaiæ 28. Epheſ. 2.

manibus, lemuribus, laruis imperitans, omnia busta, omnia sepulchra & species mortuorum contemnens, & inania terriculamenta, & noctium occursacula, & inferorum commeacula (ut Capnion inquit) exporrecta fronte fugans, fatum & naturam uincens, & quicquid unquam ritè optamus, si modus à magistro traditus obseruetur, indesinenter perficiens, & indeficienter adimplens. Verbo languores uniuersos sanauit, & dæmones expulit Christus. Si ergo securè operari uoles, necessariò illud Pauli consilium ob oculos pone: Quodcunque facitis in uerbo & in opere, ut omne id in nomine Domini nostri IESV Christi faciatis. Hoc est salutiferum medicamentum: quin ipsa panacæa, uel potius hæc salus nostra & medela. Rectè hinc Nazianzenus in Defensorio ait, Dæmones adhuc contremiscere, quando Christi nomen inuocatur. Contra hunc nullæ ligaturarum præstigiæ, nulla maleficiorum ostenta, nec ulla dæmonij opera, momentum quidem perdurant, quin dicto citius euanescunt. Proinde à Lactantio quàm uerissimè dictum est: Dæmones iustos, id est ueri Dei cultores metuere: cuius nomine adiurati, de corporibus excedunt: quorum uerbis uerberati, non modò se dæmones esse cõfitentur, sed etiam sua nomina edunt. Quia nec Deo, per quem adiurantur: nec iustis, quorum uoce torquẽtur, mentiri possunt. Itaque maximis sæpe ululatibus editis uerberari se ac ardere, & iam iamque exire proclamant. In hoc ordine curationis, Scripturæ sacræ fundamento innixæ, nullam erroris suspicionem, nihil idololatriæ, nullam blasphemiæ opinionem foueri, luce meridiana clarius contuemur.

Matth. 8.
Coloss. 2.
Li. 2. c. 16. de Orig. errorũ, Idem apud Clem. lib. 9. Recog.

Dæmo-

Dæmonia eijciendi modus Ecclesiæ ueteris. Cap. XXXIIII.

CÆterùm ne quis hoc nostrum consilium uelut ab usitata nostrorum hominum ecclesiastico-rum ratione alienum calumnietur, & explodendum decernat, bona fide hic beati Clemētis uerba subiungam, quibus pellēdi satanæ formam in Ecclesia ueteri & puriore familiarem, nostroque præscripto conformem, pulchrò describit lib. 8. cap. 32. de Constit. S. Apostol. Iacobus Alphæi: Exorcista non ordinatur, spontaneæ enim beneuolentiæ est hoc certamen, & gratiæ Dei per Christum superuentione Spiritus sancti. Nam qui accipit charisma curationum, per reuelationem à Deo declaratur, quum pateat omnibus gratia, quæ est in ipso. Et lib. eodem cap. 7. Postquam exiuerunt Catechumeni, dicat diaconus: Orate energumeni, hoc est, uexati ab immūdis spiritibus: intentè omnes pro ipsis orate, ut benignus Deus per Christum increpet immundos & nequam spiritus, & eripiat seruos suos ab imperio inimici, qui increpauit legionem dæmonum, & principem malorum diabolum, ipse nunc increpet pietatis rebelles, & liberet figmenta sua à uexatione ipsius, & purget ea quæ ingenti sapientia condidit. Etiam attentè oremus, Salua & excita illos Deus in uirtute tua. Inclinate uos Energumeni, ut benedictionem accipiatis. Et Episcopus oret dicens: Qui fortem armatum ligasti, & omnia uasa eius diripuisti: *qui* dedisti nobis potestatem ambulandi super serpentes & scorpiones, & super omnem uirtutem inimici: qui homicidam serpentem ligatum tradidisti nobis, tanquā passerem puerulis, quem cuncta pauent & horrent à facie uirtutis tuæ: qui eum deiecisti, sicut fulgur è cœlo in terram, non lapsu locali, sed ab honore in ignomi-

Energumeni.

Cap. 8.

Lucæ 10.

gnominiam,ob uoluntariam nequitiam: cuius aſpectus ſiccat abyſſos, & minæ liquefaciunt montes, & ueritas Domini manet in æternum: quem laudant infantes, & lactentes benedicunt: quem celebrant & adorant angeli: qui aſpicit ſuper terram, & facit eam tremere: qui tangit montes, & fumigant: qui minatur mari, & ſiccat illud, & omnia flumina deſerta facit: cuius nubes puluis pedum eius: qui ambulat ſuper mare ſicut pauimentum: unigenite Deus magni patris fili, increpa ſpiritus nequam, & libera opera manuum tuarum ab alieni ſpiritus uexatione: quoniam tibi gloria, honor & adoratio, & per te tuo patri in Sancto ſpiritu in ſecula, Amen. *Iob 8.* *Pſal. 103.* *Nahum 1.* *Iob. 9.*

Iudicium Philippi Melanchthonis de dæmoniacis, ex Epiſtolarum libris. Cap. XXXV.

ETſi ſunt interdum phyſicæ cauſæ furorum ſeu *παραφρονήσεως* ſeu *μανίας*: tamen certiſsimum eſt, diabolos in aliquorum hominum corda ingredi & efficere furores & cruciatus in eis, uel cum phyſicis cauſis uel ſine eis: quia manifeſtum eſt, tales homines interdū etiam ſine phyſicis remedijs liberari. Et ſæpe hæc diabolica ſpectacula ſunt prodigia & ſignificationes rerum futurarum. Ante annos duodecim mulier erat in Saxonia, quæ nullas literas didicerat: tamen quum agitaretur à diabolo, poſt cruciatus loquebatur Græcè & Latinè de futuro bello Saxonico: Erit magna anguſtia in terra, & ira in populo, *ἔσται ἀνάγκη ἐπὶ τῆς γῆς καὶ ὀργὴ ἐν τῷ λαῷ τούτῳ.* Ante annos ſedecim erat in Marchia puella, cui rapienti pilos à ueſtibus, uertebantur illi pili in nummos Marchicos, quos deuorabat puella longo fragore dentium. Et figuræ illæ nummorum interdum ex manibus eius ſubitò extortę, erant ueri nummi, qui adhuc à non-

à nonnullis seruantur: ac subinde magnos cruciatus sentiebat puella: sed à toto illo morbo liberata est post aliquot menses, & adhuc uiuit sana. Sunt autem crebræ piorum precationes pro ea factæ, & consultò omissæ sunt aliæ ceremoniæ.

In Italia audio fuisse mulierem, quæ etiam nullas didicerat literas: quæ quum agitaretur à diabolo, interrogata, qui uersus Virgilij sit optimus? respondit,

Discite iusticiam moniti, & non temnere Diuos.

De illis miseris uirginibus, quas Romæ cruciari audio, eas à diabolis torqueri iudico, & significantur pœnæ Italiæ & aliarum gentiũ. Nec uerò dubito uera piorum precatione tolli id malũ, & expelli diabolos posse. Rectè etiam facient, siqui homines non Epicurei, sed uerè inuocantes filium Dei Dominum nostrum IESVM Christum, seriò præcipiant diabolis, ut ab illis miseris discedant, & de uenturo iudicio filij Dei, in quo malitia diabolorum ostendetur palàm uniuersæ ecclesiæ, dicent, & de pœnis diabolorum. Sed hæc fieri oportet seriò, & omittendæ sunt ceremoniæ τῆς ἀρτολατρείας & lustralis aquæ & falsarum inuocationum Cornelij & similiũ. Scio plura exempla, in quibus profuisse piorũ precationem certũ est.

Ineptus maleficij bestiarum curandi modus uulgaris, tempestatis item sedatio impia.

Cap. XXXVI.

CVius uerò Scripturæ testimonio, aut quo exẽplo fulciatur uulgaris illa & aliquãdiu malè in olita maleficij per quẽcũq; ineptũ, & quãdoq; bis cæcum, curandi, & dæmonis eliminandi ratio, me profectò latêret: ubi præter inutilẽ ceremoniarũ congeriẽ, exorcismos ij homines adhibent diros, ne dicã blasphemos: Stẽtorea etiã uociferatione, ꝓfusorũq; uerborũ turbine, uiolẽter abigere dæmonẽ uelle uidẽtur, Euãgelia à ꝓposito dissona, Symbolũ Apostolorum,

lorũ, orationẽ Dominicã, salutationẽ Angelicã, & nescio quæ alia, iterum atq; iterũ repetentes. Quorsum hęc ad satanæ expulsionẽ cõferent? ubi mandatũ, ubi exemplum, apud Christum, Apostolos, uel eius discipulos, siue etiam primitiuæ ecclesiæ ministros? Rei propositæ non respondet uerborũ intellectus. Christus, eiusq; imitatores in fugando diabolo cõuenientibus sunt usi uerbis. Illam autem uerborũ recitationem cum instituta actione minimè cohærere, nemo non uidet. At abominabile suũ sacrilegiũ ponderent illi, qui eum modũ nedũ usurpare audẽt, uerùm etiã bestijs & inanimatis rebus, præter subnascẽtis Ecclesiæ synceriorus exemplũ, execrandas cõiurationes & frequentẽ tremendi nominis Dei nũcupationẽ solenniter applicare, item signũ crucis cũ oratione Dominica & salutatione Angelica ter uel sæpius repetita (sic Mallei referũt authores) uaccæ cõsecrare. Hos ut minimũ, ut in secũdi Præcepti transgreſsione haud leuiter delinquere, ne quid grauius addã, sentiũt alij.

Bestijs & rebus inanimatis coniurationes superstitiose applicatur.

2. secunda part quæst. 2. cap. 7.

Describit præterea Iacobus de Chusa chartusianus, quomodo sal, panis & aqua exorcismis consecrantur, & quomodo panem cum aqua gustari oporteat nouem diebus continuè, quibus etiam recitabuntur tria Pater noster & Aue Maria in honore sanctæ Trinitatis, & sancti Huberti, &c. aduersus quencunque morbum tam hominum quàm pecudum, item insultum satanæ, & morsum canis rabidi. At bonas horas hunc nimis malè collocasse sentio. Alibi eiusmodi sale asperguntur, & thure coniurato suffiuntur homines & bestiæ, & recitantur Letaniæ. Consilium item contra maleficas, ne animalia, &c. ab eisdem inficiantur, sic describitur: Recipe tempore Paschali de candela Paschali benedicta uidelicet, stillas uel particulas à superiori parte collectas, ubi ardebat, & fac de illa

cera

cera candelam paruam: & tunc in die Dominica surge manè, & accende ceram, & accipe lumen illut, ut stillæ aut particulæ cadant super cornua & aures illius animalis, In nomine p. & f. & duplex ſſ & combure illud animal modicum cum lumine illo benedicto infra cornua aut aures, &c. & quicquid residuum fuerit de cera aut candela, affige ad modum crucis circa stabulum supra ianuam aut sub ianua, ubi animalia solent intrare & exire, tunc illo anno animalia tua non inficientur à maleficis.

Benedictionē insuper hanc pecorum, quibus abstrahitur per incubos lac &c. ut hic scribitur, ita docet libellus. Recipe ramos palmarum, & fac crucem, deinde scribantur hæc nomina, Tetragramaton Adonai, Otheos, Iesus, Maria, Ioannes: & ponantur in modum crucis super crucem præfatam, & tegantur hæc de cera consecrata in uigilia Paschæ: aut scribantur prædicta nomina in cera benedicta ad modum crucis posita super lignum crucis de ramis palmarum prosternatis ante crucem in die Palmarum, & tunc super hoc ponatur in modum crucis parum de corporali & stola benedicta: & illud sui aut inuolui debet panno lineo, imponendo modicum de abrotano & folijs palmarum, & istud ponatur in uasculo, trans quod colari debet lac extractum à bestijs: & debet bestia sumere nouem uicibus de aqua consecrata seu benedicta: & debent in quibus lac funditur, aspergi cum aqua benedicta, ut suprà, &c.

Item, istud etiam ualet cōtra omnia maleficia siue sint in braxatura & cultura, tinctoribus & hominibus, bestijs: & sic de alijs, ut infrà.

Item, præscripta nomina contra maleficia scribi debent in cera benedicta, ut prædictum est, & ponatur in ceruisia recenti antequam ascendat, & incipit laborare ad caput, &c.

† IESVS

† I E S V S Nazarenus † rex Iudæorum †. Non percuties eos qui signati sunt hoc signo thau T. Istud præscriptum ualet pro hominibus & pecoribus, qui sunt per Pythonicam infecti, & debet dari in ferculis aut potibus eorum, uidelicet in chartula scripta, ut suprà. Hactenus ille.

Idem adhęc hominū genus in foramen cornu uaccini terebra impressum, contra incantamētum quandoque intrudere solet mixturam ex cereæ Paschalis, & eiusdem thuris ac stolæ momento.

Huc accedat lactis uaccini restitutio per consecrationis modum in frequenti usu habitum apud ancillam Theodori Lopers, uicarij in nosodochio Kreueldiensi, tres alentis uaccas: quæ ubi domum reuersæ, non satis lactis pro more redderent, ancilla Christina nomine, uaccas in mille diabolorum nomine egredi, atque suum repetere lac iubebat: inde ad cuiusdam mulierculæ ob maleficium suspectæ ædes progredi, consistereque aliquandiu cum ualido & frequenti boatu illę uidebantur: deinde ad stabulum regressę, lac refundere solitum dicebantur. Nugæ sunt, & mera ludibria. *Ridicula consecratio.*

Contra grandines uerò & tempestates, ultra crucis signum, lapilli tres ex grandine in ignem sub inuocatione sanctissimæ Trinitatis conijciuntur, oratio Dominica cum Angelica salutatione bis aut ter recitatur: adiungitur Euangelium Ioannis, In principio erat uerbum: atque signum crucis undiq; contra tempestatem antè & retrò, & ex omni parte terræ subinfertur. Demum quum in fine ter repetierit exorcista, Verbum caro factum est: & toties annexuerit, Per Euangelica dicta fugiat tempestas ista: subitò tempestas, si eam maleficium excitarit, cessabit. Hæc uerissima experimenta, nec suspecta iudicanda, dicūt Theologi illi. Qui sanè illud ipsum uitium cōmittere *Grādinis & tēpestatis ex maleficio natæ sedatio superstitiosa. Ab Augustino interdicitur, & legitur 26. q. 7. nō obseruetis.*

N uidens

uidentur, quod in alijs emendare cupiunt: &, ut ille canit poeta Satyricus,

Dum stulti uitant uitia, in contraria currunt.

Quantum enim deest eiusmodi coniuratoribus, ut non uerè exprimant rationem præstigiatorum & incantatorum? Et tamen ista & similia non in leuibus solùm experiuntur rebus, sed etiam in benedictis Dei creaturis, imò in mysterijs & institutis Christi perfidè abutuntur. Sed absurdiora hæc sunt, quàm ut longiori confutatione indigeant. In secundum Decalogi præceptum hic quoq; haud dubiè impingitur, quanquam secus ab illis doceatur.

Atqui si in nomine Dei & Christi pronunciato preces & exorcismos finiri, & exoptatum finem interdũ cõsequi obijciant, Christi ueracis quæso uicissim uerba audiant: Multi dicent mihi in illo die, Domine Domine, nónne in nomine tuo prophetauimus, & tuo nomine dæmonia eiecimus, & tuo nomine multas uirtutes præstitimus? Ac tum confitebor illis, Nunquam noui uos. Discedite à me qui operamini iniquitatem. Impiorum itaq; exorcismi uirtute nó cedit diabolus, sed sponte: ut impietatem cõfirmet, & erroribus alios immergat altius.

Matth. 7.

Rectè itaque D. Thomas de potentia Dei, quæst. 6. art. 10. in solutione 3. argumenti, ait: Si Salomon fecit exorcismos eo tempore, quando erat in statu salutis, potuit esse in illis exorcismis uis cogẽdi dæmones ex uirtute diuina. Si autem tempore illo fecit, quo idola adorauit, ut intelligatur eum per magicas fecisse artes, non fuit in illis exorcismis uis dæmones compellendi.

Si iumenta præter naturam quid pati uideantur, item contra uenena, quid faciundum. Cap. XXXVII.

SI uerò præter naturam quid pati iumenta credantur (quod tamen cognitu difficilimum, cum sępe in pascuis uenena uel depascātur, uel spiritus attractu illiciant) primùm omnium his pharmacum cōtra uenena uel similia uitia offerri potest, & reliqua administrari, quæ ex naturali coniectura & arte (quam doctè copioseque tradit Vegetius de arte ueterinaria uel mulomedicina libris quatuor, item Columella, Cęsar Constantinus, & pleriq; alij ueteres & recētiores) usui fore arbitrabimur, successum tolerāter expectantes. Quæ si minus iuuerint, sed morte armentum abripiatur: uelut speculum, mentis oculis opponenda erit Iobi patiētia: & quicquid id est calamitatis ac damni, Deo sic uolenti (qui dedit & abstulit, idq; sicut illi placitum est, ita facit) ferendum erit acceptum: nec ad ariolos aut diuinos, aut Pythonis spiritu turgidos, contra euidens Dei mandatum, impiè cōfugiendum. qui profectò imitatione sacrilega comprobare uidentur M. Catonis idololatriam in agro lustrando certis ceremonijs, solennibus sacrificijs, uerbis atq; uotis Telluri dicatis, ut insuetas alat arbores: ipsis etiam arboribus exoratis ut transmigrent, & in alieno solo accrescant: rapis quoq; obsecratis dum seruntur, ut sibi & familiæ uicinisq; benignè conferant: precibus Marti fusis, ut ager pecoraq; seruentur.

Columel. de re Rust. lib. 6 & 7. Cæsar Const. lib. 17. 18. 19.

Iob. 1.

De re Rust. cap. 141.

Suffimentum autem animantium morbis prohibēdis utile, legitur apud Vegetium. qui licet id quoq; lustrare animalia, fascinum tollere, dæmones fugare, & grandines inhibere, ab alijs malè persuasus scribit: tamen odore suo, causa quippe naturali, tam hominum quàm animalium morbis resistere, & aerem defecare addit. ita habet:

De Arte uet. lib. 1. cap. 20.

Recip. sulphuris uiui lib. ij. bituminis Iudaici lib. j. opopanacis, achanti, galbani, castorei, irios crudi, an. unc. sex. salis Ammoniaci unc. ij. salis Cappadoces,

cornu ceruini, lapidis gagatis masculi, lapidis gagatis feminæ, an. unc. iij. lapidis hæmatitis, lapidis sideritis, lapidis argeritis, an. unc. j. equuleas, id est, caballiones marinos, caudas marinas, ungues marinos, an. numero septem. uuæ marinæ unc. iij. medullæ ceruinæ, cedrei, picis liquidę, an. pondera iij. ossa sepię numero 7. auri semiunciam, ballucæ siliquam. Hęc uniuersa commisceantur, & succendátur. Sed si memoratos lapides aut inuenire nequiueris, aut enormitate precij ab emptione cessaueris, reliqua efficaciter prosunt.

Pecora doloso maleficio acta.

Interea tamen studiosè inquirendum, *num aliquid* mōstri alatur, aut fucus alicubi foueatur: quemadmodum à quodam latomo apud Batauos factum memini, qui stabula ingressus, lúpi stercus clàm in præsepibus abscōdebat: cuius odore, ut uoracis sui hostis pręsentia, ob antipathiam, ueluti malefico actu, territæ pecudes, ultrò citroque exultare, & insolito concitari furore uidebantur, unde turbati rustici incantamentum esse conijcerent. Quocirca ad fabulæ actorem, uelut è specula hęc obseruantem, atque sanandi maleficij nomine celebrem concurrebatur: qui tecta fascini materia, lupi nimirum excremento, occultè ablata, ocyus malum amoliebatur. Sublata enim causa, tollitur effectus. Sic rem qualemcunque ex hac professione faciebat: à uiris tamē bonis admonebatur, ut maturè eiusmodi falsitati renunciaret, ne merita falsarium consequeretur punitio.

Cōtra ueneficium quid faciundum.

Porrò contra quæcunque uenena, oblata *philtra* aut cupidinis pocula, medicorum imploranda erit opera: ut postquam perspicaci indagine ex relatu, circumstantijs & symptomatibus obortis, si non in ueneni essentiæ absolutam cognitionem, saltem ad eius qualemcunque conjecturam illi peruenerint quàm ocyssimè (in mora enim hic sæpe periculum existit) tum pro eius qualitate deleteria & uehementia, quàm

poterunt

poterunt artificiosa & exacta methodo admoliti euestigiò manum, alexiteria, & quæ ars dictabit, ordine administrabunt. Morbi si tolli posset causa cognita, concidet simul effectus. Venena, eorumque assumptorum uel aliàs inficientium indicia, simul & propria antidota, medicorum nouit schola: nec ea hic explicare, nostri est instituti. Si uerò ita affectos, ad temerarios alterius scholæ homines aberrare cõtingat, mortis aleam profectò haud rarò, etiamsi pestifera ueneni uis sit lenta, uirulentia pedetentim accrescente, tandemque cordis uitalem fomitem feriente, experiuntur infelices.

DE MAGORVM INFAMIVM, Lamiarum & ueneficorum pœnis, Liber VI.

Quòd magis infamibus uarijs diuersa sit infligenda pœna. Cap. I.

VOD meam hic sententiam à uulgari, & iam multis annis inueterata dissentientem, uelut appendicem, quatuor superioribus Libris annectã: nõ mihi professione medico, uerti uitio decet, quasi uocationis meę sepes transiliam. Veritatem enim in profundo abstrusam inuestigare licet cuilibet, nec illi uetustatis authoritatem præponderare oportet ullam. Negocium uerò illud dæmoniacum tam inextricabilibus cum sit inuolutum labyrinthis, ut non facilè quis hinc se explicet, etiamsi ducem habeat emunctarum narium Theseum: inde si aliquis pro ingenij modulo ueritatem elicere studeat, non is reprehensione coercendus: at potius iuuandus, suamque merebitur laudem, si uel bonæ operæ momentum præstiterit. Quare autem non con-

 cedetur

cedetur medico, rerum absconditarum ex professo indagatori, qui huic scholæ aliquandiu nauarit operam (quàm uerò felicem, erit penes alios iudicium) in forum prodire, & suam proponere opinionem, citra eorum quorum interesse agnosco, præiudicium? Iurisperito uicissim, aut cuiuis alij, nedum non inuidebimus medici, sed eum cum fœnore honorem libenter etiam deferemus, ut in re apud nos magis placitis aut longi usus obseruantiæ, quàm rationum firmitati nixa, uel alioqui controuersa, *ingenuè* suam interponat sententiam: à nobis certè *obuijs amplectendam* ulnis, si in ueri cognitionem aliquo *ducat* modo: reijciendam autem, si à ratione comperiatur aliena.

Cum bona itaque Iurisconsultorum uenia dicam, magos infames uarios quum suprà multo discrimine à sagis & ueneficis meritò distinxerim, non eadem debet his simul confusè & indifferenter statui pœna. *Magis omnibus non eadē debet infligi pœna.* Quotquot enim magorum nomine dignatus sum, non ignoranter, aut coactè, sed studiò sedulaque uigilantia, factis etiam grauibus impensis, interdum & peregrinationibus huc institutis, curiosas has inquirunt artes, & blasphemiarum plaustra, libros uidelicet execrabiles magno frequenter ære rediment, è quibus satanicæ scientiæ mysteria, si dijs placet, exugant diaboli mancipia & nutricij: ut post non uulgarem & eximiam suo doctori primario præstitam operam, merita donentur laurea strenui discipuli (nisi ex Dei gratia, conscientiæ aculeo pungente adacti, satanæ nuncium remittant, ac maturè resipiscant) qua is suos cohonestare solet, quos sibi & animo & corpore mancipatos, in præcipitium rapit. Eiusmodi magos olim capitali supplicio mulctauit Moses. *Leuit. 20. Deut. 18.* Fuisse itē postea punitos, ex Petri uerbis apud Clementē liquet. *Li. 3. Recog.* Iste, fratres, (inquit) quem ostendo uobis, paulo antè

uenit

uenit ad me, de Simonis mihi malis artibus nuncians, quomodo ipsam sceleris sui officiná piecerit in profundum, non quasi pœnitentia ductus, sed metuẽs ne deprehensus publicis legibus subiaceret. Propterea etiam in Iudeæ Antiochiam fugit territus, putans se à Cæsare quæri ad pœnam. Tradit quoq; Cassidorus, Athalarici regis Gotthorũ esse sentẽtiam: Maleficos, uel eos qui ab eorũ nefarijs artibus aliquid crediderint expetendum, legum seueritate puniri oportere. Quia impium est circa eos esse remissos, quos cœlestis pietas non patitur impunitos. Huc referatur Augustinus, qui ex Ciceronis sententia dicit, in XII Tabulis, antiquissimis Romanorũ legibus conscriptum esse: Ei qui has artes exercuerit, suppliciũ sit. Magus & ueneficus hic intelligitur, non illusa uetula, cunctarum expers artium. Illorum artem exterminant respublicæ omnes bene constitutæ.

Abdi. lib. vi hist. Apost.

L. 10. Recog.

Li. 9. cap. 18.

Lib. 8. ca. 19 de Ciui. Dei.

Sunt interim plerique magi non ita extremè cum aliorum iactura, flagitio scelereque exorbitantes, qui pro suo nutu ex occulta quadam, quam ex uoluntatis & studiorum consensu cum dæmonibus contraxerunt, societate, recitata superstitiosæ uel impiæ coniurationis formula, uel submurmuratis secretò insulsis uocibus, cuiuscunque formæ requisitæ imaginem aut spectrum, præstricto oculorum acumine, in urna uel speculo uel aere aut alibi ostentant. nihil autem uerè in rei essentia, non phantasticum uel imaginarium, hac ratione præstare hi queunt: quemadmodũ omnes Pharaonis magi, eiusdem cum his hominibus professionis & potentiæ, nihil præter rerum præstigiosam exhibuêre faciem. Hoc magorum genus non perinde alijs noxium, ut repudiata dæmonum communione ad mentem redeat pœnitens, & admonendum & compellendum est. Idem in republica ritè composita circumforaneis illis præstigiatoribus

Exod. 7. 8.

Magorum alios nõ [illegible] de la[illegible] pœna.

& ioculatorijs ἀγύρταις meritò accidat, ne ea impunitate, curiosarum rerum studiosæ plebis loculis cautè in posterum insidientur.

Quicunque uerò diris execrationibus, exorcismis, precationibus, blasphemo nominis diuini contra secundum Præceptum abusu, barbaris uocibus authorem prodentibus, quemcunque effectum præter naturę ordinem, aduersus uerbi diuini institutam à Deo rationem extorquere, in rebus serijs uel ludicris satagunt: ij ut curiosarum artium ad propriam perniciem cultores, saniori doctrina primùm instituti, stricta lege coercendi sunt, & ad resipiscentiam cogendi. quòd si præfracti perseuerent, arbitraria esto mulcta, qua constringantur, ne tandem in legem contra blasphemos à Mose latam deliquisse iudicentur.

Leuit. 24.

Magorum religiosorum mulcta.

Cæterùm magorum plurimi professione sunt religiosi, quos uocant, qui occultam mentiti artem, maleficij dignotionem curationemque iactare non uerentur: ut si morbo aliquo contumaci, imperitæ plebi ignoto, nec uulgari quis conflictetur, atque eorum fictę confisus scientiæ, consilium quærat, maleficium esse uel incantationem persuadent morbum ex naturali causa ortum, medicisque doctioribus non obscurum: additis etiam indicijs, quibus uelut digito commonstratur innocens sæpe femina: hi & morbum comminiscuntur, & inuincibilem calumniam insonti impingunt, illusores utroque nomine non modò inter perniciosissimas iniqui quæstus ἀγύρτας, adulterinæ monetæ (quod pietatis prætextu alios inescent, & dæmonio deuoueant, offerantque) architectos & falsarios reputandi, uerùm etiam illis qui libellos spargunt famosos annumerandi, & uelut ciuilis, ne dicam, publicæ tranquillitatis turbatores censendi, si hoc controuersiarum & atrocissimorum odiorum,

diorum, quibus miserrimè conflictantur intonantq; uiciniæ, pagi & urbes, feracissimum seminarium, ad iustam trutinetur bilancem. Suos tamen hi inueniunt patronos, ob religionis fortè titulum. Hos enim qui tangit Christos, Dei configere pupillam clamatur. Hoc grande nefas, & morte piandum. Interim tamen, ut minimum, ab hoc instituto coercendi sunt, à bonorum fruitione suspendendi, uel etiam exilio puniendi: at pro sceleris enormitate, ijs quorum interest, ne sutor (quod dici solet) ultra crepidam, pœnam decernendi, augendi uel immutandi potestatem relinquo. *Zach. 2.*

In horum magorum albo censendi suo quodam iure, quotquot contra diuini uerbi maiestatem & genuinum usum, in medicinæ, omniumq; artium & sacratissimæ & utilissimæ non tolerandum despectum, contra quoscunque tum hominum tum bestiarum morbos, salem coniurationibus uerbisque sacris huc contortis execratum, & aquam eadem potentia expiatam propinant, uel exorcismis ueræ uirtutis exortibus, aut inconditis incongruisque uerbis, sacro aliquo nomine, uel diuinæ Scripturæ uocibus, scitè fucatis ut dolus lateat, teste Augustino: uel sacris aut alioqui horrisonis sine intellectu dictionibus recitatis aut scriptis, & collo suspensis, aut alicubi alligatis utuntur. Superstitionis limites hos transilijsse fatendum est, & propterea redarguendi acriter refrenandique, ne in immane idololatriæ scelus & sacrilegium utrique, & actores, & qui admittunt, incurrentes, illius olim diras subire se pœnas, serò querantur. *Magicorum medicorum punitio.*

Quam pœnam arioli, & qui in annulo uel uitro captiuum circumferunt dæmonem, mereantur, & quòd magici libri ſint exurendi.

Cap. II.

Diuini & arioli ut Rei publicæ turbatores & falſarij habēdi.

PLerique inſuper magi Pythonis ſpiritu inflati, artem diuinandi profitētur: & res perditas quis ſuffuratus fuerit, aut ubi eæ recōditæ ſint, & alia abdita, uel etiā ancipitia, ſe manifeſtare poſſe iactant. Quum autem hi uel φιλαυτίας fumo inducti, ut aliquo habeantur ſaltem numero, ſibi artem uendicāt occultam, & ſcientiam quam ignorant: uel propria cōpulſi malicia, ut fraudēt: ſiue auariciæ illecti ſtudio, ut quæſtum fraudulēter faciant, etiamſi interdū per ſatanæ cooperationē nihil aut parū nouerint, gloriētur nihilominus de diuinandi cognitione, ſiue etiā aliquibus exorciſmis, execrationib. uotis & ceremonijs, quod pollicentur, peragant: utriq; mēdacijs & mendaciorū authori, uelut teſti certiſsimo innixi confiſiq;, quum furti aut alterius ſceleris notam inurant ijs qui hîc ut innocentiſsimi agnoſcūtur, ita & illæſi nominis inter uicinos antea ſemper uixerunt pacificè: at hoc notati cauterio præter meritum, calumniam in poſteritatē multam ſuſtinent, ut hac ratione graui ſimultate & odio diuellantur conturbenturq; numeroſæ familiæ, & celebres uiciniæ antea continuò pacatiſsimæ: diſcordiæ huius exitialis & calumniarum execrandarū authores non alio habendos eſſe loco, quàm ſeditioſos Reipublicæ turbatores & falſarios, equidem ſentio. Quibus, ut minimum, cumprimis ſilentium à magiſtratu imponi decet: deinde arbitrariam pro delicti qualitate, pecuniæ irrogari mulctam: ac niſi à maleficio deſiſtant, exilio puniri: quemadmodū in quodam ariolo Ioachimo, ab ornatiſsimo Senatus Regij ordine apud Geldros, olim prudēter factū memini. Enimuerò

uerò pœnam à Mose, ex Dei uoluntate sub lege ueteri, eius farinæ hominibus constitutam, illis non imprecor. Ea ita sonat: Vir & mulier in quibus Pytho uel diuinationis fuerit spiritus, morte moriantur, lapidibus obruent eos, sanguis eorum sit super eos, uel capitali pœna digni sunt. Item: Anima quæ declinauerit ad magos & ariolos, & fornicata fuerit cum eis, ponam faciem meam contra illam, & excindam eam de medio populi mei. Et Deut. 18: Non inueniatur diuinus qui diuinando futura prædicit, nec mathematicus, nec ueneficus, nec maleficus, nec incãtator, nec consulens Pythonem, nec magus, nec à mortuis sciscitans. Abominatur enim Dominus quicunq; ista facit, & ob istas abominatiões excindit eos Deus tuus ante te. Sic interijt Ochosias rex Israel, quia infirmus spreto Deo uero, & legitimis medijs, misit ad consulendum Beelzebub deum Accaron. Quapropter à populo Israelitico illos publico edicto designata pœna exulare uoluit rex Saul, qui magos & ariolos abstulit de terra, atq; interfecit eos qui Pythones habebãt in uentre. Nec pœnas idẽ ille euasit debitas, quòd huius familiæ mulierculam in Endor consuluerit. Contra Manassem quoque, & Israelitas, Deus mirè excanduit: grauiterque puniti fuère, quòd diuinos sustinuerint. 4. Reg. 17 & 21. horum etiam meminit Esaias cap. 19 & 44.

Leuit. 20.

Pœna diuinu, magus & ueneficus à Mose constituta.

4. Reg. 1.

1. Reg. 28.

Suus hic locus quoque debetur ijs, qui, ut ipsis iforumque uoluntati obediat, & ad nutum respõdeat, miserum circunferunt dæmonem, in deditionem extremè suffitibus & ceremonijs adactum, & iam annulo ab aurifabro sanè subtili artificiosoque incarceratum: uel qui eum ostentant in duro, nec fragili scilicet crystallo, aut uitro (mirum est, id à diaboli, ex tartaris continuò ardentibus euolantis, calore non colliquescere) tam strictè & irremissè cõcatenatum, ut suis

Eorũ qui in annulo uel uitro dæmonem captiuum circunferunt, pœna.

ut ſuis ſolum nunc dominis uelut ſeruus captiuus & mancipium (quemadmodum ipſe naturalis poſtulat ordo reciprocus, uti dominus ſerui dominus, ita & ſeruus domini ſeruus) ſuam diuinando, aut res abſtruſas detegendo, ſtrenuè præſtaret operam. Hi quum animæ ſuæ conſulant malè, & alijs imponant, impietatisque inquinamentum affricent, minimè tolerandi ſunt. Præclarum iuſtæ pœnæ, imitationeque digniſsimum exemplum ante paucos annos in huius profeſsionis hominem, Iacobum Iodoci de Roſa nomine, Cortricenſem, Arnhemiæ apud Geldros propoſuerunt, promulgaruntque *Cæſaris authoritate* eximij uiri Senatorij: eius *ordinis clauum* uigilanter gubernante ampliſsimo doctrina, exiſtimatione & prudentia uiro D. Adriano Mario Nicolai, cancellario mihi multis nominibus obſeruando. Annulum ille circungeſtabat, in quo exorciſmis colligatum putabat dæmonem, quem ſingulis quinque diebus, ut minimum, alloqui, & de rebus nouis alijsque conſulere cogebatur: libros quoque maleficas artes coniurationesque impias continentes habuit, qua occaſione non modò hominum & beſtiarum morbos ex maleficio ortos ab alijs diſcernere, ſed & curare uoluit. Quapropter poſt ſuos carceres, heros ille publico loco ante ædes Senatorias circa forum ſolenniter ſpectatorum corona cinctus, malleo ſimulatum captiui dæmonis carcerem, annulum uidelicet, poſti impoſitum, ſententia ritè lata aperire, atque omnino perfringere cogebatur, eoq́; modo captum libertate donare: niſi fortè uiolento mallei impulſu contritum dęmonem credat is, qui annuli ſolido munimento illum conſtringi poſſe ratus fuit. Acceſsit quoque, ut libros in ignem idem ille conijceret: aſtaretque tantiſper, donec flammis eos abſumpſiſſet. Exilio inſuper puniebatur, poſt exolutas huius actionis

Adrianus Marius Nicolai Geldriæ cancellarius.

nis causa factas impensas. Actum Arnhemiæ, 14. Iulij, Anno 1548. Eadem ratione erunt crystallus, uitra, & reliqua nefario usui consecrata organa, sententia solenni condemnanda, & palàm infringenda. Horum artificibus & patronis pro delicti magnitudine, ex æquioris magistratus arbitrio infligetur pœna. *Annulus, crystallus, uitra, & reliqua nefario usui cõsecrata, solenniter infringenda.*

Porrò de curiosarum harum artium libris quid decerni debeat, ne quidem in quæstionem uocandũ: quum memorabile & posteris omnibus sine controuersia imitandum hic exemplum legamus in Apostolorum Actis, ubi Pauli apostoli prædicatione Ephesi comburuntur cuncti eò comportati execrationum libri, pecuniæ quinquaginta millium precio æstimati. Hermogenes item magus librorum magicorum copiam magnam offert Iacobo apostolo, qui exurebantur. Eos qui magiam admirati fuerant, uolumina combusisse, tradit Athanasius de Humanitat. uerbi. Hos quoque libros prorsus corrumpi uoluit Vlpianus Iurisconsultus, l. cæteræ. §. 1. ff. familiæ hercis. *Magorum libri palàm exurendi.* *Act. 19.* *Abdias lib. 4. hist. apost.*

Huc uniuersum illud diuinatorum dæmoniacorum theatrum, secundo Libro inter infames magos relatum, accenseatur. Ob necromantiam accusatus est L. Apuleius à Sycionio Æmiliano, coram Claudio Maximo Africæ proconsule: &, ut quidam uolunt, damnatus: licet plerique secus arbitrentur. *August. de Ciuitat. Dei lib. 8. cap. 19.*

Quid leges & decreta de magis, & ariolis, eosdemq; consulentibus statuant.

Cap. III.

QVid deinde leges & decreta de tota illa magorum colluuie proposita statuant, subijciendũ duxi. Potissimùm uerò, quod ab ijs quoque obijcitur, qui Lamias in tempestate cienda & grandine prouocando nihil posse cõcedunt, illud est.

l. multi.

l. multi. C. de maleficis & mathematicis, multi magicis artibus usi elementa turbare, uitam insontium labefactare, non dubitant, & * manibus accitis audent uentilare, ut quisque suos conficiat malis artibus inimicos: hos (quoniam naturæ peregrini sunt) feralis pestis absumat. Data Non. Decembris Constantino Aug. IX. & Iuliano II consulibus: quorum ille Constantinus secundus dictus, hic non multo pòst Cæsar factus, & tandem Apostata cognominatus.

Aliàs manes accitos.

Lamias autem nostras, ut indoctas, uetulas & deliras, artes exercere nullas, nec ulla ratione elementa mouere aut uitiare posse, ut nec ullum hominẽ, *item* dæmones cogere ut alijs noceant, omnino non posse, satis superque demonstratum est. Quocirca eas decretum hoc minimè concernit. Si quæ sunt, quæ uitæ hominum insidiantur, eique uim faciunt, ueneno id fieri oportet: proinde etiam ueneficæ tales dicuntur, & sunt: eæ ex hoc edicto puniantur. Item lib. 9. Codicis, Imperator Constan. A. ad Maximia: Nullus aruspex, nullus sacerdos (id est, uetitæ magiæ doctor) nullus eorum qui huic ritui assolent ministrare, ad limen alterius accedat, nec ob alteram causam: sed huiusmodi hominum amicitia, quamuis uetus, repellatur, concremando illo aruspice qui ad domum alienam accesserit: & illo in insulam deportando post ademptionem bonorum, qui eum aduocauerit suasionibus uel præmijs. Idem Imp. ad populum: Nemo aruspicem consulat, aut mathematicum, nemo ariolum: augurum & uatum praua cõfessio conticescat. Chaldæi ac magi, & cæteri quos maleficos ob facinorum magnitudinem uulgus appellat, nec ad hanc partem aliquid moliantur: sileat omnibus perpetuò diuinandi curiositas. Idem Imp. Const. A. &c. ad Thaurum præfectum prætorium: Etsi excepta tormentis sunt corpora honoribus præditorum, præter illa uidelicet crimi-

Contra diuinos, magos, sacrilegos, & ueneficos lata Imperatorũ leges.

Chaldæi, magi et malefici.

crimina quæ legibus demonstrátur, etsi homines magi, in quacunque sint parte terrarum, humani generis inimici credendi sunt: quoniam tamen qui in comitatu nostro sunt, ipsam propemodũ pulsant maiestatem, si quis magus, uel magicis certaminibus assuetus, qui maleficus uulgi cõsuetudine nuncupatur, aut aruspex, aut ariolus, aut certè augur uel mathematicus, aut narrandis somnijs occultans artem aliquam diuinandi, aut certè aliquid horum simile exercens in comitatu meo uel Cæsaris fuerit depreheńsus: præsidio dignitatis exutus, cruciatus & tormenta nõ fugiat. Si uerò conuictus fuerit, & ad proprium facinus detegentibus repugnauerit pernegando, sit eculeo traditus, ungulisq; sulcantibus latera perferat pœnas proprio dignas facinore.

Nullus debet consulere diuinatorem, & quilibet à diuinando debet cessare: & contrà faciens punitur, h. d. secundum Salicet.

Nullus debet consulere incantatorem de his quæ futura sunt, nec Chaldæos, nec maleficos: & qui contrà fecerit, ultore gladio capitali pœnæ subiacebit. Viuianus.

Qui dæmones inuocant, uel imagines cereas incantant, puniuntur, h. d. Salicet.

Facientes incantationes ad finem mali, sunt puniendi: de Iure uerò Canonico, etiam si faciant ad finem boni. 26. quæst. 2. cap. illos. & c. ex tuarum extrà, de Sortilegis. & c. fin. d. tit. ubi Glosa. Bart. Salicet.

Vlpianus in l. item apud Labeonem. §. si quis. ff. de Iniur. dicit teneri constitutionibus principum eos, qui aliquam illicitam diuinationẽ pollicentur, iuxta l. nemo habet. C. de Mathemat.

Diuinatio diuinorumq; consulta in Toletano synodo, & in epistolis Decretalibus condemnantur.

Grego-

Gregorius, & hab. 26. q. 5. si quis: Si quis ariolos, aruspices, uel incãtatores obseruauerit, aut phylacterijs usus fuerit, anathema sit. Gloss. Phylacteria dicuntur hic chartæ, in quibus continentur incantationes. Idem, & hab. 26. q. 5. contra: Contra idolorum cultores uel aruspices atque sortilegos fraternitatem tuam pastorali uehementius hortamur inuigilari custodia: quòd si emendare se à talibus nolle repereris, si serui sunt, uerberibus uolumus castigari: si uerò liberi, inclusione digni, districtamque sunt in pœnam dirigendi.

Phylacteria.

Augustinus, & legitur 26. q. ultima, *admoneant:* Admoneant fideles sacerdotes populos suos ut nouerint, magicas artes incantationesque quibuslibet infirmitatibus hominum nihil remedij posse conferre, &c. Et siquis hæc exercuerit clericus, degradetur, laicus anathematizetur.

Idem ex concilio Ancyritano, cap. 34. Qui diuinationes expetunt, & morem gentilium subsequuntur, uel in domos suas huiusmodi homines introducunt, exquirendi aliquid arte magica aut expiandi causa, sub regula quinquennij iaceant secundum gradus pœnitentiæ diffinitos. Gloss. Secundum legem isti concremantur: sed ille in cuius domo hæc fiunt, post publicationem bonorum in exilium mittitur: ut. C. de malefic. l. nullus.

Idem ex concilio Martini papæ: Si quis paganorum consuetudinem sequens, diuinos aut sortilegos in domum suam introduxerit, quasi ut malum foras mittant, aut maleficia inueniant, uel lustrationes paganorum faciant, quinque annis pœnitentiam agant.

Cõtra nostros incantatores Ecclesiasticos.

Item ex concilio Laodicensi, cap. 30: Non oportet sacris officijs deditos uel clericos, magos aut incantatores existere, aut facere phylacteria, quæ animarũ sua-

suarum uincula probantur: hos autem qui talibus rebus utuntur, proijci ab ecclesia iussimus.

Item ex concilio Toletano 4. cap. 30. Si quis episcopus, aut presbyter, uel diaconus, uel quilibet de ordinibus clericorum, haruspices, aut incantatores, aut hariolos, aut certè augures uel sortilegos, uel qui profitentur artem magicam, aut aliquos eorum similia exercentes, consuluisse fuerit deprehensus, ab honore dignitatis suæ suspensus, monasterij curam excipiat: ibiq; pœnitentiæ perpetuæ deditus, scelus admissum sacrilegij soluat.

Gregor. Hadriano notario: Peruenit ad nos, quòd quosdam incantatores atq; sortilegos fueris insequutus: & omnino nobis solicitudinem zelumque tuum gratum fuisse cognoscas. studij enim tui sit, solicitè quærere: & quoscunque huiusmodi Christi inimicos inueneris, districta ultione corrigere.

Item ex concilio Aurelianensi: Si quis clericus, monachus, uel secularis, diuinationes uel auguria crediderit obseruanda, uel sortes quas mentiuntur esse sanctorum, quibuscunque putauerint intimandas, cum his qui cum eis crediderint, ab ecclesiæ cōmunione pellantur.

Item ex concilio Carthag. cap. 39. Augurijs & incantationibus seruientem, similiter Iudaicis superstitionibus uel ferijs inhærentem, à conuentu Ecclesiæ separandum præcipimus.

Ex concilio Acquirensi, part. 2. caus. 26. quæst. 5. episcopi: Episcopi eorumque ministri omnibus modis elaborare studeat, ut perniciosam & à Zabulo inuentam, sortilegam & magicam artem ex parochijs suis penitus eradicent: & si aliquem uirum aut mulierem huiuscemodi sceleris sectatorem inueniunt, turpiter dehonestatum de parochijs suis deijciant. Ait enim Apostolus: Hæreticum hominem post primam & Tit. 3.

O secun-

secundam correctionem deuita, sciens quòd subuersus est, & is etiam qui eiusmodi est. Subuersi sunt, & à diabolo captiui tenentur, qui relicto creatore suo, diaboli suffragia quærunt: & ideo à tali peste debet mundari sancta Ecclesia. Canon 61. de sortilegis damnandis: Qui se uatibus tradiderunt, uel ijs qui Centuriones dicuntur, aut ijs similibus, ut ab illis discant, si quid sibi reuelari uelint, secundũ ea quę prius à patribus sunt sancita, Canoni qui est de sexennio subijciantur. Eidem pœnæ subijcere oportet eos, qui ursas aut similes bestias ad lusum & perniciem *simpliciorum* circumferunt: & eos qui fortunam, *fatum, genealogiam*, aut similium uerborum *turbam ad nugas* deceptorias obloquuntur: eosq; qui nubes *fugare dicuntur*, & imprecatores & amuletarios & uates. In his autem persouerantes, nec mutantes sententiam, nec fugientes hæc perniciosa & ethnica instituta, omnino deijciendos ab Ecclesia definimus, sicut sacri Canones dicunt. Nam quæ luci cum tenebris communio? aut quæ concordia Christi & Belial? *2. Corinth. 6.*

Hic nulla in legibus aut decretis, Lamiarum à nobis descriptarum, aut attributorum ijsdem scelerum fit mentio.

Quamcunq; item diuinatoriam artem condemnat lex Mahumetica, asseritq; Deum solum arcana & futura nosse, quare à Mahumetanis Inquisitoribus nõnunquam apprehenduntur, conijciunturq; in uincula illius disciplinæ sequaces.

De magorum infamium & diuinorum pœnis edicta Imperialia Germanica.

Cap. IIII.

DEcreta adhæc contra magos infames & diuinos promulgata inter statuta Imperij Germanica

manica de Actionibus criminalibus & torturis, hoc loco adiungam, paucis meam subiecturus explicationem.

Artic. 17. Ex indicijs magi infamis uel cuiuscunque alius diuinatoriæ artis, nullus carceri tradetur, aut quæstionibus subijcietur: magus autem ille & accusator pœnas propterea dabit. Si quoque iudex ex eiusmodi accusatione magi processerit, is puniti hominis impensas, cruciatus, iniuriam & iacturam præstare rependereque tenebitur.

Artic. 35. Si quis aliquem docere artem magicam uoluerit, siue eadem alicui fuerit minitatus, & incommodum sequatur: uel idem incantatoribus aut incantatricibus familiariter usus fuerit, uel suspectas eiuscemodi res, modos aut uerba incantationes spectantia usurpauerit: atque idem ille telis magi nomen sustinuerit, indicia hæc uidentur rationi satis consentanea sufficientiaque, ut quæstionibus subdatur.

Via autem qua iam proceditur, multò est alia, dum solum ex maliciosa accusatione, uel falsa aut imperita suspicione ineptæ rudisque plebis, uetulæ à diabolo delusæ & obsessæ, quinimò maleficio à dæmonio læsæ in terribiles latronum speluncas, & cacodæmonum antra à præfectis conijciuntur, & mox crudelibus tortoribus excarnificandæ traduntur, excogitatis multifarijs ineffabilium tormentorum modis tyrannide non toleranda. Nam uelint nolint, sint & innocentissimæ, non tamen à cruenta hac carnificina prius desistitur, quàm delictum illæ confiteantur. Sic fit, ut temporis momento semel inter sanguinarios eiusmodi homines in innocẽtia semel Deo suã offerre malint animã inter flãmas, quàm tragicorum truciumq; tyrannorum Pha-

larides & equuleos continuò sustinere. Si uerò torturarum acerbitate uictæ inter carnificum manus expirent, uel spiritu uitali uiribusq; eousq; fuerint tormentis inter umbras exhaustę, ut in lucem productæ, mox exoluantur, animamq; reddant, eho cum iubilo exclamatur, eas nimirũ sibi uim fecisse (quod & ex cruciatuum uehementia & carcerum squallore fieri posset) aut dæmonem ijs collum infregisse. Sed ubi tandem is apparuerit, quem nihil latet, scrutator cordium & renum, ipsius abstrusissimæ etiam ueritatis cognitor & iudex, uestri actus palàm fient, ô uos *pręfracti tyráni*, ô Phalarides sęuissimi, ô iudices *sanguinarij, ô carnifices*, tortores & latrones truculenti, *hominẽ exuti*, & cęcitate ab omni misericordia ꝓcul remoti: ad ipsius extremi iudicis tribunal iustissimũ uos ꝓuoco, qui inter uos & me decernet, ubi sepulta & cõculcata ueritas resurget, uobisq; in faciem resistet, latrociniorũ ultionem exactura. Tum palàm fiet uestra Euangelicæ ueritatis cognitio, quam tantopere quidam uestrûm eructant: tum experiemini quanti apud uos uerũ Dei uerbum fuerit: tum remetietur uobis eadem mensura, qua emensi estis. Exemplis manifestissimis mihi passim in Imperio Romano, ubi hoc promulgatum edictum, obuijs, hæc demonstrauero haud difficulter: sed unico iam desinam, reliqua præter ea quæ sparsim in toto hoc Opere leguntur, mundo suo tempore ostensurus, nisi ab ea incredibili & plusquam Turcica tyrannide cessetur.

Comes quidam mihi non ignotus, intra biennium ob maleficij suspicionẽ mulierculas duas torturis distractas exussit, quarum altera cruciatuum acerbitate, priusquam in lucem producta esset, expirauit. Ex unius confessione, quæ nobilem uirum suo maleficio ad insaniam adactum, subsidio cuiusdam uirginis nobili matronæ famulantis, præ tormentorum magnitu

dine

dine fatebatur: hæc eadem in carcerem quoq; incunctanter abripitur cum uiro quodam, atq; ea crudelitate excarnificatur uterq; à tortore, ut ipse quęstor à Comite ad me missus, quòd priorum feminarum exustarum confessionem petijssem, suo ore mihi fassus est, se nihil ęquè mirari, quàm quòd incredibilem cruciatuū sæuitiam sustinere quiuerit. Experimento adhæc in puella hac tentatum fuerat, num aquæ iniecta supernataret: quod & accidit, ut etiam hac nota pronunciaretur Lamia. Falsitatem hoc unico argumento ostendi, quòd nobilis ille nullo maleficio læsus deprehenderetur, sed à dæmone obsessus: quapropter quum sacrificus quidam & monachus in eo abigendo frustra laborassent, nostrum fuit requisitum consilium. Oraui insuper Comitem per eius quæstorē & literas ea causa scriptas, ut in domus meæ ministerium ob innocentiæ eius certitudinem destinaretur puella dimissa. post menses uerò multos ea cum uiro à tanta carnificina soluta est. Antea tamen etiam in Comitis familiam (& nisi memoria fallar) in fratrem eius nothum grassatus fuerat suis ludibrijs pręstigijsq; cacodæmō. Affigitur & iam lecto ipse Comes menses plures mutilus in ætate nondum decrescente.

Nunc ad articulum 42. Constitut. Imperial. Si quis maleficij se reum statuat, inquiretur causa & circumstantiæ (ut prædictum est) quibus uidelicet organis, quomodo & quando, quibus uerbis & quali operatione id perpetratum sit. Si cōfessioni addat, à se aliquid sepultum esse uel cōseruatum, incantationi perficiendæ idoneum, hoc ut inueniatur, curandum erit: si autem uerbis aut alio opere designatum id intelligatur, similiter attendendum erit, num malefica sint, aut eò spectent: quærendum adhæc, à quo incantamenta edoctus sit, & quomodo huc deuenerit: an in alijs quoque eiusmodi maleficio usus fuerit, & in quo, & quod

consequutum inde fuerit incommodum.

Cumprimis hic iubetur, ut prius inuestigatione prudenti inquiratur, qua materia, quibus modis, quo loco & tempore maleficium sit commissum: an ueneficium sit uel ars & ludibrium diabolicum, an etiam in rerum natura existat, & perfici queat: an quoque talibus organis aut medijs: an hæc etiam rei propositæ conueniant: quapropter ab ijs rogandum consilium, qui substantias earundemque uires penitius intelligunt: quid adhæc detrimenti harum ope inuexêre, uel inferre potuerunt, quum eæ ut plurimum res nihili & inefficaces, *imò quisquiliæ* comperiantur, ut postea Capite septimo fusius *docebitur*.

Artic. 98. Si quis per incantamenta alicui damnum fecerit, punitor hic mortis supplicio, & quidem flammis.

Qui uerò incantamentis citra alicuius iacturam usus fuerit, pœnas luet pro delicti magnitudine: atque ea in re consilium inquiret iudex, quemadmodum de eo quærendo suprà scriptum est.

Hic in dubium uenire omnino non debet, quin incantamentorum ui hic aliquis iacturam senserit: quod si factum sit, ueneficium fuisse necesse est, alioqui non: quum intuitu, uerbis, imprecatione, aut inepta quauis materia sub ostij uestibulo aut alibi abstrusa, nulla induci posit læsio, quemadmodum in his Libris multifariam demonstratur.

Magis

Magis resipiscentibus proponitur Syluestris secundi papæ historia, cui figmentum annectitur de miserabili cuiusdam maleficæ mulieris fine. Cap. V.

Resipiscentibus autem, pontificis Romani 81. Syluestris secundi famosum exemplum ex Platina, Nauclero, Petro Pręmonstratensi, Bennone cardinale, Chronico fratris Martini ordinis prædicatorum, & alijs, proponere uolui. Hic Gilbertus antea uocatus, natione Gallus, malis artibus (ut aiunt) Pontificatum adeptus est. Adolescens enim, in Floriacẽsi cœnobio diœcesis Aurelianæ inauguratus fuit monachus: relictoque monasterio, diabolum secutus, cui se totum mancipauerat, Hispalim ciuitatem Hispaniæ bonarum artium causa profectus est, ubi se philosopho Saraceno magiæ perito insinuat. Apud magum uerò hospitem uiderat librum necromanticum, quem ille clàm surreptum cupijt. Cum autem religiosius cautiusque custodiretur, per hospitis filiam cum qua illi domestica intercesserat familiaritas, tandem secretò ademptum ut perlegeret, impetrauit Gilbertus: qui eo bona fide accepto, meditatur abitionem, periculũ tamẽ ex furto sibi metuens. Gilbertus igitur ambitione & diabolica dominandi cupiditate impulsus, largitione primò quidem archiepiscopatum Remensem, inde Rauennatem nactus: pontificatũ postremò, anno millesimo (ut tradit Petrus Præmonstratensis: ut alij uerò, anno 997) maiore conatu, adiuuante diabolo consecutus est: ea tamen lege, ut post mortem totus illius esset, cuius fraudibus ad illud dignitatis fastigiũ conscendisset. Quanquam interim artes magicas in Papatu dissimularet, caput tamen æneũ in abdito conseruabat loco, à quo responsa accepit, si quando à spiritu maligno quic-

Syluestri 2. magi historia, eiusq; resipiscentia.

quam postularet. Demum cum Gilbertus regnandi cupidus, diabolum sciscitaretur, quamdiu in pontificatu uicturus esset? respondit humani generis hostis ambigue, ut solet. Si non attigeris Hierusalem, diu uiues. Dum itaque Pontificatus sui anno quarto, mense uno, die decimo in basilica sanctæ crucis in Hierusalem Romæ sacrificaret, graui statim correptus febre, fato se moriturum cognouit ex dæmonum strepitu (teste Petro Præmonstratensi) qui pensum sibi soluendum existimarunt. At pœnitentia ductus Pontifex, & scelus magici erroris sui coram populo fassus deplorat: omnesque primò posthabita ambitione & diabolicis fraudibus, ad bene sancteque uiuendum adhortatus est: deinde unumquenq; rogauit, ut post mortem truncum corporis sui laceri & disiecti, quemadmodum merebatur, bigæ superimponerent, eoque loci sepelirent, quo sponte ab equis uectum foret. Inter ipsas uerò mortis angustias supplicat (inquit Benno) sibi manus & linguam abscindi, per quas Deum blasphemasset, dæmonibus sacrificans. Ferunt igitur Dei nutu & prouidentia (ut ait Platina) equos ipsos spontè ad Lateranensem peruenisse basilicam, atque in loco sepultum eius fuisse corpus: ut sceleratissimi, apud Deum ueniæ locum sibi relictum esse, si uel ita aliquando pœnituerint.

In Spec. hist. li. 26. cap. 26.

Tristiorem maleficæ Anglicanæ finem describit ex Guillerino Vincentius, licet figmentum esse credam: tamen ut misceantur seria iocis, Lectorem tenebit fabula, uel historia fabulæ non absimilis. Mulier, inquit, eodem tempore apud Berheliam Angliæ uillam, malefica & diuinatrix, cum quodam die conuiuaretur, cornicula quam in delicijs habebat, uocalius solito nescio quid cornicata est. Quo audito, de manu cultellus excidit, simul & uultus expalluit: eaque diutissimè ingemiscens, in hæc prorupit [illegible]-

Malefica & diuinatricis quid à morte acciderit.

dem

dem uerba: Hodie ad ultimum sulcum peruenit aratrum meum, hodie incommodum grande & audiam & patiar. Adhuc ea loquente, aduenit nuncius, eodem die eius filium & totam familiã subita interijsse morte narrans. Ea re intellecta, continuò saucia dolore decubuit, iussitque acciri superstites liberos, monachum & monacham, quibus cum gemitu ait: Ego miserabili meo quodam fato dæmoniacis artibus hactenus operam nauaui, uitiorum omnium sentina, & illecebrarum magistra, spe tantum uestræ religioni innixa, quum à me ipsa desperarem. nunc itaq;, quandoquidem me dæmones habituram exactores pœnæ scio, quos habui scelerum suasores, per materna uos rogo uiscera, ut mea tentetis leuare tormenta: erit enim de animæ perditione sententia irreuocabilis. Corpus ergo meum in corio ceruino insutum includite in theca lapidea, operculum deinde ferro plumboque constringite, & lapidem ipsum tribus magnis circundate catenis. Si tribus noctibus ita securè iacuero, quarto die me sepelietis, quanquã terram corpus non admissuram ob mea maleficia uerear. Cantentur pro me Psalmi quinquaginta noctibus, & Missæ celebrentur totidem diebus. Matris uoluntatem exequuntur liberi, at nihil promouerunt. Primis enim duabus noctibus, cum clericorum chori Psalmos canerent circa corpus, dæmones ostium templi immenso obice clausum, leui negocio cõfringentes, duas extremas thecæ funeralis diruperũt catenas, media autem operosior permansit illæsa. Tertia nocte circa gallicinium, strepitu eorum qui ostio appropinquabant, totius monasterij fundamenta uidebantur concuti. Vnus autem cæteris uultu terribilior, & statura celsior, ianuas maiori uirtute collisas in frusta deiecit, arrogantiusque funus petit: inclamatoque mortuæ nomine, ut surgeret imperauit. ea mox re-

ſpondente, Nequeo ob uincula: Soluêris, inquit, & malo tuo, ſtatimque catenam, quæ reliquorum ferociam eluſerat, nulla conamine ueluti ſtupam infregit, thecæque funeralis operculum pede detruſit, & apprehenſa manu palàm omnibus eam ad templi fores protraxit, ubi in procinctu ſtabat equus niger ſuperbè hinniens, undiquaque prominentibus uncis ferreis: quibus impoſita miſera, ab intuentium oculis cum uniuerſo comitatu euanuit. Suppetias tamen orantis clamores miſerabiles per quatuor ferè audiebantur miliaria.

Lamias hæreticis non eſſe annumerandas: item de cuſtodiæ & carceris diſcrimine.

Cap. VI.

QVoniam uerò Lamiæ, quas ita nuncupant, ſunt ſexu mulierculæ, ut plurimùm uetulæ, natura melancholicæ, mentis impotes, animum temerè deſpondentes, exiguæ in Deum fiduciæ: ijs uelut idoneis organis libètius ſe diabolus adiungit, ac promptius inſinuat, ut earum mẽtes uarijs conturbet formis: quarum ludibrijs effaſcinatæ, ſe feciſſe exiſtimant, fatenturq́; id quod ab ipſis fuit alieniſsimum. Enimuerò ſi perſpicaciori mẽtis acie rem omnem ad normam exigas eorum quæ à dæmone & agi poſſunt, & aguntur, ac quæ ab hominibus, illius opera ac inſtrumentis propoſitis perfici creduntur: à dæmonio, quicquid id eſt, deſignatum eſſe comperies. Vix itaque inducor, ut eas in hæreticorum numero collocare audeam: quum hoc nomen nemo, niſi ſemel atque iterum admonitus, & tamen fanaticis imbutus opinionibus, conſtanter & præfractè perduret, mereatur. Error in mente non facit hæreticum, ſed uoluntatis pertinacia. Quare hæ mente prorſus à ſatana corruptæ, & falſis imaginationibus diſtra-

Quomodo Lamiæ deluſa dæmonis opera putent eſſe ſua.

Hæreticus quis. Tit. 3.

distractæ, si nihil aliud ipso actu in alium commiserint, erunt examinandæ, & rectius in præcipuis nostræ fidei Christianæ capitibus instituendæ, ut quod in suæ huius religionis inchoatæ primordijs spoponderint, diabolo renunciantes, atque eius tamen clandestino fraudulentoque inductu (quod primæ parenti Euæ quoque contigisse scimus) postea declinarint incautæ, id iam resipiscentes, ex salubriori institutione præstare per Dei gratiam, omnibus suis uiribus satagant. Quid hic dæmonio minus poterit, suasione contraria fidelis IESV Christi minister? qui ouem satanæ suggestione perditam requiret, atque ad ouile Christi reducet. Facile uerò, facto attentè periculo in ipso articulorum Fidei examine, si fortè alicubi aberrarit malè persuasa, elucescet: & num saniori doctrinæ pertinacius reluctetur melius docta, mereaturque hæreseos notam, an conuersa, & à seductionis uitiatæque mentis ueterno excitata, in Ecclesiæ membrum denuò recipi, & pro se orari ex toto pectore cupiat, obsecretque. Propterea non tam procliues esse decet Christianos, ut fide & mente propter sexum ac ætatem imbecilles uetulas, ex sinistra alicuius maleuoli opinione, suggillationeque, in tetros illos, squalidos, hominũ custodiæ non designandos carceres, horrida cacodæmonũ captos torquentium domicilia, præcipites agant, atque crudelissimo cuiuis tortori immaniter excruciãdas quouis etiam atrocissimo tormentorum genere, uelut in Phalaridis tauro cõclusas, in carnificinam, humanitatis profectò affectum omnem exuti tradant: quemadmodũ multis in locis non tam prudenter quàm seuerè fieri constat.

Præter exorbitantium cruciatuum doloris iniquè inflictos, animaduertendum etiam, inter carcerem & custodiam multum discriminis constitui à Iurisperito.

Discrimen custodiæ & carceris.

ritorum ſchola: quæ, eorum qui poſtea plectentur uita, cuſtodiam neutiquā uult eſſe pœnam : quam à carcere horrido diram irrogari etiam inſontibus ſenſerunt, qui præter meritum quandoque in illum fuêre detruſi. Verùm ut æquitatis commiſerationisque ratio labefactata negligitur, contemniturque: ſic & cuſtodiæ nomen cum uſu apud pleroſq; propemodum euanuit. Ita fit, ut ſolitudine diutina, carcerum ſqualore, caligine tetra, uarijsque dæmonum ſpectris exhorreſcentes miſellæ Dei creaturæ, antea nonnihil diaboli aſsidua ſuggeſtione, faſcino & deluſione, mētis ſenſu luxatæ, & iam denuò torturis uarijs excarnificatæ, dum quæſtionibus atrociter ſubijciuntur, cum morte ſemel momento acerbiſsimam eiuſmodi uitam commutare malint, quæcunque propoſita flagitia libenter confeſſæ, quàm ferocius in eaſdem putidiſsimorum carcerum ſpeluncas & equuleos præcipites retrudi.

Cod. lib. 9. de cuſtodia reorum, l. 1.

Hoc modo factum eſt, quod haud ita pridem aniculam tormentis eò adegerint, ut iam Vulcano litanda, fateretur ſe hyemis proximæ anni ſexageſimiquinti ſupra ſeſquimilleſimum, aſperitatem incredibilem, frigus extremum, & durantiſsimam glaciem genuiſſe. Nec defuêre uiri graues, qui ueris ueriora hæc crederent, quum in uniuerſa rerum natura nihil extet inſulſius, quemadmodum ad me ſcripſit D. Antonius Houæus, uir doctrina, pietate, atque exiſtimatione ampliſsimus, abbas Echternacēſis, nominibus multis mihi unicè & ſemper obſeruandus.

Experimenta in dignoſcendis Lamijs fallaciſsima. Cap. VII.

CÆterùm quod manibus pedibusque colligatis, uel pollice manus dextræ, magno digito ſiniſtri pedis, & uiciſsim pollice ſiniſtræ, digito magno

magno dextri pedis transuersè uinculo astrictis, Lamias maleficij reas, aquæ iniectas nunquam submergi, at supernatare, uelut certum experimentum, nec fallax indicium esse, apud magistratum & carnifices in plerisque ditionibus obseruetur: næ illud nimis est ridiculum, mirumque, huic insulsæ persuasioni ullum hominem, uel leuiter rationis sensu præditum, fidei tantillum apponere. Natationis siquidē causas, uti leuitatem, raritatem, spiritus sustinentis cōclusionem, corporis uiui habilitatem, idque genus reliquas naturales occasiones, non magis inesse his corporibus, etiam sontibus, ut quidem fateor, ita asserere audeo: si quid eiusmodi præter naturæ ordinem uideatur, id fieri suffulciente feminas, de quibus etiam falsa est suspicio, diabolo, ne submergantur (conniuente Deo ob incredulitatem magistratus, fallax hoc experimētum admittentis) quo in sententiā iniquam iudicem tandem inducat hac fraude impostor ille, ab initio sanguinarius. Mulierem quoque rariore carne præditam, & teneriorem esse, quàm uirum, docet Hippocrates. Tradit uerò Philarchus, in Ponto genus Thibiorum esse, & multos alios, quorum notas in altero oculo duplicem pupillam, in altero equi effigiem assignat: nec eosdem posse mergi, ne quidem ueste degrauatos. Id si uerum est, connatum esse oportet.

Natationis causa.

Li.1. de Morbis mulieb. in initio.

Plin. lib. 7. cap. 2.

Similis temeritatis & superstitiosæ dæmoniacæq; falsitatis experimentum est, quod in Malleo legitur: Die Dominico sotularia iuuenum axungia seu pinguedine porci, ut moris est pro restauratione fieri, perungunt: & sicubi ecclesiam intrant, tamdiu maleficę ecclesiam egredi nequibunt, donec exploratores aut exeant, aut illis exeundi licentiam expressè concedant. Nec absimile erit, quod in hanc dignotionem plerisque in locis obseruatur admodum impiè, ubi ex terra quam ter sparta primùm in sepultura inijciunt pastores

2. Secūda partis, quæst. 2. in initio.

pastores, portiuncula Missæ sacrificio scilicet sanctificata, calcando templi limini supponitur: nec sagam, si in templo sit, tum posse egredi putatur. Item assulas sume ligni quercini, in quo aliquis sit suspensus, uel se strangularit: inspergantur illæ aqua lustrali, collocenturque in templi ingressu: nec egredi ea poterit, nisi assulas summoueris.

In libello Coniurationum Romæ & Aueníoni impresso sic legitur: Ad corrigendum & notificandum maleficam, accipe mulctram nouam, & formulam casealem nouam, & stanneam nouam, & mulge de omnibus uaccis, quas habes, tantum lactis, *quod possis* formare uel facere unum caseum in nomine *illius maleficæ*, & forma per prædicta uasa unum caseum: & cum factus est caseus, perfora cum armilla acuta totum caseum: & per hoc denudabitur ipsa malefica in facie, &c. Considera item maleficam in fronte illius, quia diabolus abradit eam cum ungula post consensum ad delendam sacram unctionem baptismatis, ita ut stigma in fronte gerat: id quod tamẽ semper, quantum potest, cum peplo uelare nititur. An hoc uere ita contingat, uide lib. 2. cap. 20.

Præterea regulus apum à Lamijs deuoratus, creditur has ne delictum in tormentis fateantur, confirmare. At eadem hic est ratio, quæ in alijs, superstitiosa nimirum credulitas. Contrà, Achemenidon plantam colore electri sine folio nasci in Tardistylis Indiæ, meminit Democritus, cuius radice in pastillos digesta, in dieq; ex uino pota, noxij per cruciatus nocte confiteantur omnia per uanas numinum imaginationes. Vide & Caput 11. libri huius nostri Quinti.

Quæ in maleficij perpetrati inquisitione sunt facienda, & confeßioni soli non eße standum. Cap. VIII.

Regulam autem hanc minimè fallacem à quæstionibus obseruare decuit, ut de singulis illis flagitijs iam confessis, accuratè cum iudicio inquiratur, quas alios passos dicunt, fatenturque ęrumnas & calamitates à se illatas, num ita se habeant, uel in rerum sint natura: & si comperiatur quosdam ita læsos, uel morbos aut damnum perpessos esse, ut iam ab alijs hæc confessis, designata huiusmodi mala putentur: inde quibus medijs, materiebus aut organis perpetrata sint, penitius inuestigetur: & num illa media, materies aut instrumenta istiusmodi effectibus producendis sint apta, consonaque. Vbi naturalium rerum & uirtutum cognitione celebrium medicorum iudicia in consilium accerseantur, quemadmodum in alijs quoque casibus eos spectantibus fieri uolunt leges. Vt enim non est alicuius melancholici, aut mente uitiati standum confessioni: ita etiam ex harum confessione non est infligenda temerè punitio, nisi ex certis circumstantijs, & demonstrationibus euidentibus, indubitatum constet ueneficium uel uenenatio, pharmaco uidelicet propinato aut illito: aut eo loci, unde halitu inficere manifestū est, deposito. Oportet siquidem probationes luce meridiana esse clariores, maximè in actione quam uocant criminali, quæ Iurisconsultorū laudabilis est sentētia. Nam in hoc maleficij negocio, multa turbulentè, uel ex sinistra opinione aut suspicione, uel malitiosè ex maligno affectu, uel ob morborum difficultatem, aut rerum iacturam, ex incredulitate, quòd non satis Dei iustę uoluntati ex animo se totos quidem tradant, subijciantque, dicuntur, multa confusè de alijs spargun-

Confessioni mente læsi non est standum.

In actione criminali oportet probationes luce meridiana esse clariores.

ſparguntur, cõfeſsione item illuſarum à dæmone uetularum ſanciuntur, diabolo frigidam hic ſuffundente, & machinationis clauum fideliter dirigente: ut ſi quis aurem applicet facilè, accuſationem & confeſſionem ratas exiſtimans, ita ſe tandem deluſum ſentiet, quo tanquam in labyrintho inexplicabili inuolutus, nunquam ſit exitum inuenturus, ſi ad legum normam & iuris rigorem cuncta ex auditis exequi ſtatuat. Ea ſatanæ ars eſt, res uſqueadeò tricis ſubtiliſsimis implicare, confundereque, ut nec ulla Theſei ſagacitate extricari, nec Oedipi prudentia explicari queant. Sic uel in principijs omnino *ſubſtitiſſe, & intra metas ſe continuiſſe, aut maturè retrogreſſum eſſe* præſtare, ne diabolo ab initio homicidæ, ob aperta mendacia aut ueritatem dolo falſitateque uitiatam, aperiatur feneſtra, per quam ſe in actiones noſtras inſinuet, ipſa re & uſus obſeruatione comperi. Nec omnem longius graſſandi occaſionem ſatanæ præcidendi, compendioſior unquam erit uia: alioqui mendaciorum, calumniarum falſarum, ueritatis momento interdum mixto ut dolus lateat, criminationum atque accuſationum nullus uidebitur modus aut finis.

De Variet. li. 15. cap. 80. Huc Cardani ſententiam adduxiſſe iuuabit. Conſtat has ſæpe meritò plecti, inquit, quòd fint [illegible]cæ, aut etiam ob impietatem: cæterùm plerum[illegible]tæ ſolum ſunt, nec cõfeſsio integra, nec iudici[illegible] lut de latronibus ac furibus, reliquiſque ſce[illegible] hominibus, ad mortis pœnam trahi poſſet. Sed [illegible]nia plena uanitatibus, mendacijs, repugnantia, in[illegible]ſtantiaque. nam illud quod dicitur, conuenire [illegible] teſtari abſentes, omnino falſum eſt: nec niſi [illegible] congregationis conueniunt, cum uulgata ſit q[illegible] ſit. Id uerò argumentum ſi rectè & diligenter e[illegible]netur, oſtendit hanc artem eſſe prorſus falſam, & [illegible]

non

non uerè in unum coire: nam una centum aut etiam plures detegere posset, cum illarum muliercularum opinione tot intersint. Verùm non nisi fama agnitas, aut uisu, accusant, quas non ex ludo (sic enim uisionem illam uocant) sed ex auditu & colloquijs agnoscunt: utrùm uerò uigilantes, an dormientes, certum est quòd in utroque tempore. Eadem autem uident atque audiunt, ob fixam contemplationem, fidemq; illius rei: uelut Rasis enarrat de illo qui se gallum ob stulticiam existimabat, statis horis gallorum more ad canendum surgens annis pluribus. Hæc autem opinio ac uisio mutuis inter se colloquijs multum confirmatur. Neque adeò frequenter ad hunc abeunt ludum. quædam enim uix ter in anno accedere sibi uidentur, nec quidem uolentes: quamuis & hoc persæpe contingere putetur, maximè unguentorum auxilio. Hæc ille.

Trium muliercularum ob maleficij opinionem exustarum confeßiones proponuntur, penitiusq; excutiuntur. Cap. IX.

PORrò ut exemplis lucidior euadat res per se obscura, tenebrisque inuoluta, duarum muliercularum in ciuitate Imperiali paucis abhinc annis captarum, exustarumque confessiones, à me requisitas, Consulisque assensu ex codicillis iudicialibus communicatas, hic proponere uolui, quibus subiunxi tertiam. Primùm una quidē fatetur, se à Deo omnipotente desciuisse, & diabolo maleficio adhæsisse, ac amasium suum appellari Bernardum: deinde effecisse singulis uicibus pomo, ut matrona quædam N. sexies partum ediderit mortuum. Confitetur item, se cuiusdam uiri N. filiam, cereuisiæ haustu per maleficium enecasse: identidem & N. uxorem ita iam lecto tanquam ex morbo affixam, maleficio læsisse. *Prima muliercula uti Lamia confeßio.*

P Pro-

Propter hanc confesſionem, igni tradendam miſellam decreuit magiſtratus: & quidem non immeritò, ſi uerè compertum fuerit illa ſcelera ab ea fuiſſe deſignata.

Confeſſionis refutatio. Amabò autem tribus excutiatur confeſsio uerbis. Quòd à Deo deſciuiſſe ſe fateatur, & dæmonio adhęſiſſe, id in foro ciuili nō erit criminale. Quotuſquiſq; etenim noſtrûm eſt, qui idipſum non facit? Siquidē omnis qui facit peccatum, ſeruus eſt (docente Chriſto) peccati. Qui cōmitit peccatum, ex diabolo eſt, quoniam ab initio diabolus peccat. *In hoc manifeſti* ſunt filij Dei, & filij diaboli. Omnis *qui non facit iu*ſticiam, nō eſt ex Deo: & qui non diligit fratrē *ſuum.* Qui non eſt mecum, ait Chriſtus, contra me eſt: & qui non colligit mecum, diſpergit. Sed admoniti reſipiſcere poſſumus, & pœnitentiæ locus eſt. Quid ergo uetat, quo minus & illa redarguta, rectius que inſtituta, ad ſui cognitionem ualuiſſet reduci? Sortiatur hic locum apud libri Conformitatum patronos, ubi legitur, uxorem ambijſſe quendam monachum, ac ut eam adduceret, diabolū oraſſe, ſe illius fore pollicitum, tradito chirographo propria manu, & ſanguine cōſignato. Poſtea pœnitudine ductus, animi morbū fratribus fidis explicuit, qui Miſſarū pluriū turba dæmonio ſchedulam excuſſerunt. Quòd ſe concubitum dæmonis Bernardi paſſam dixerit, phantaſticū & imaginariū prorſus fuiſſe, ex ſuperioribus *liquet:* ubi ex profeſſo diluitur illud phantaſma, ut *minus fi*dei uel hoc ſaltem nomine confeſsioni eius *fuerit ad*hibendum, quæ ex mente hallucinante, err*onea* quoque cenſenda eſt. Quis alius rogo huic *proco* Bernardi nomen indidit, quàm ipſus ſibi: id corrupto auditus ſenſui uel ui imaginatiuę ingerens, ut edito nomine inter Chriſtianos uſurpato, in maiorem confidentiam, mente titubantem mulierculam illiceret, ſibiq;

Ioan. 8.
1. Ioan. 3.
Ex diabolo eſt, qui peccatum committit.
Matth. 12.
Luca 11.
Concubitus cum dæmone imaginarius.
Li. 2. cap. 34.

sibiq; deuinciret: nec ob hanc satanæ illusionē, mentisque mulierculæ læsionē, mortis pœna irrogari debuit. Nec pomo interimi potuit fœtus, nisi accesserit uenenum, quod solertius indagandū erat: quemadmodum quoq;, num ea fuisset illius ueneni efficacia fœtui enecando peculiaris, ut matri hinc nihil aliud inferri potuerit incommodi: & unicum illud uenenū semel tantummodo exhibitum toties diuersis annis fœtum excuteret: nec solum inualidæ eius confessioni standum erat. Quod etenim ex Dei uoluntate & arcano cōsilio cōtingit, uel diabolo diuinitùs permittitur, id uitiato feminæ cerebro dæmon sæpe ingerit, quasi ab illa designatum sit: cuius tamen sceleris illam planè insontem esse comperiet is, qui singula ad rationis perpendiculum non somnolenter expenderit. Idipsum de filia N. cereuisiæ haustu sublata per maleficium, dicendum est. Quid enim cereuisiæ immissum fuerat, quod interimendi uim deleteriam obtineret, adhibitis in cōsilium medicis, in earum rerum cognitione insignibus, uigilantius erat inuestigandum. Nec minori studio inquirendum, quibus organis aut medijs coniugi N. morbum conciuisset. Nec uulgatæ & odiosæ carminis aut maleficij uoci pronas adeò offerre decuit aures. Enimuerò ubi sola incantatione infortunium quodcunque à se procreatum narrant amentes & inconstantes hæ uetulæ, peruerso dæmonis instinctu id fieri, easque à uera morbi eiuscemodi inuectione tam esse liberas, quàm quemuis alium, deierare non uererer. Vnde cuius se criminis reos faciant, qui tam inconsideratè immaturas effundunt interdum sententias, ipsi uiderint.

Iam alterius quoque eodem in loco igni adiudicatæ confessionem editam audiamus, leuiq; inuestigatione excutiamus. Cōfitetur hæc, quū ante sexen- *Alterius excussa confessio.*

P a nium

nium ferè, hora quadam matutina, præ animi desperatione, de ui sibi inferenda cogitaret, ad se accessisse uirum quendam proceræ staturæ, & formæ non inuenustæ, pallio nigro, & reliquo eiusdem coloris uestitu ornatum: qui eius dolorem solatus, inter alia iussit eam non abiecto, sed confidenti esse animo, suũ pollicitus patrocinium, seque semper illi res necessarias & pecuniam abundè prospecturum, si modò uicissim ipsius consilio & uoluntati se deuoueret. Atq; magnum auri cumulum illi ostentabat hic uir. Ea uerò in ipsius assensit cõsilium, abnegans *Deum omnipotentem*, Mariam matrem IESV *Christi, & omnes* sanctos, Hinc chrisma ei ex fronte exemit uir, atque se perpetuum fore concubinum spopondit, nomen sibi esse Alexander, inquiens. Fatetur adhæc, cõcubinum quater domi suæ in lecto opus uenereum secum perfecisse: item, se cuidam cereuisiç coctori N. felicem rerum fortunam carmine subtraxisse, resinæ uulgaris pauxillo, uasi mancipato huic coctioni, subdito: item, se uectoris N. coniugem ualetudine bona per incantamenta priuasse, quod alicuius rei donationem ipsi denegasset: & puerum N. maleficio morbidum reddidisse ac mutilasse.

Confutatio confessionis. Punienda certè flagitia, si uera sunt. Atqui uides eam non sanæ mentis mulierculam ad restim propemodum uenisse, atq; contractum inijsse uel imaginariũ, uel nullius certè momẽti, ut secundo Libro amplissimè ostẽdi, cum amasio phantastico, qui *ex imaginaria* uestitus forma apparuit, quum solum *spiritus* esset uestiũ & coloris expers, speciẽ auri præstigiosè hic protulit, qua illam delusit, non aurum: quẽadmodum quoq; cõcubitu eam exercuit ludibrioso. Chrisma præterea eximere simulabat, cuius uirtus qualis qualis sit, si in externa duntaxat applicatione cõsistit, uel cõsimili exẽptione perit: iãdudũ aqua, qua frons

& reli-

& reliqua toties mũdatur facies, eam omnino abstersisset. Baptismi autem uis secus nos docet, eam minimè in carnis ablutione consistere, ut sordes abluantur: sed ut bona apud Deum cõscientia bene respondeat. Fusiorem omnium refutationem Libro secundo cap. 19. 20. & reliquis inuenies. 1. Petr. 3.

Non plus habebit ponderis, huius mulierculæ in fraudulento contractu abnegatio: quin si admonita, fideliusq; instituta, eas diaboli cognouisset artes, resipiscens, erroremq; confessa, in Ecclesię sinũ rursus debuerit admitti. Petr⁹ à Christo pręmonitus, ipsum ter, sana mente & corpore, cõtra animi testimonium, abnegauit, etiam præstito iuramento: quem tamẽ clementiæ suæ oculis Christus usq; eò non est dedignatus, ut ipsum etiam Ecclesię caput constituerit. Quid frequentius impunitiusque (apud Italos maximè, si quid illis ex uoto minus cedat, præsertim in illicito aleæ lusu) quàm blasphemis horrendisque uocibus, pollice etiam inter indicem & digitum medium tenso, ac facie cœlum uersus erecta, in eorum despectũ, Deum & Christum abnegare? Matth. 26. Marc. 14. Luc. 22. Ioan. 18.

Num insuper resinæ modicum, uasi suppositum, habeat eam potestatem uitiandi cereuisiam, in quæstionem exactiorem uocari oportuit. aliam etenim corruptæ cereuisiæ causam necessariò fuisse asserent, qui rerum naturalium fontes uera ratione scrutantur & intelligunt. Nec sanitate fraudari potuit uectoris uxor, nec puer mutilari, per carmen, nisi accesserit uenenatio, cuius hic nulla fit mentio.

Tertia ita habet. Apud Hollandos in oppidis maritimis, Roterodamo & Scheidamo, ex piscium captura maximè uiuitur. Horum incolæ quum haleces piscaturi enauigassent, & piscium copia onustas reducerent naues Roterodami, retia lapidibus onerata Scheidami retraxerunt. Quod insperatum infortu-

nium maleficio confestim imputabatur. Quocirca mulieri inijcitur manus, quæ incunctanter fatetur maleficis suis artibus id accidisse, & se per uitri foramen (quod ostendebat eius magnitudinis, ægrè ut digitũ transmitteret) dum piscibus illi insidiarentur, transuolasse, & in mytuli testa (mosselscolp nostratibus dicitur) se mari commisisse, illudq́; traiecisse usq; ad halecum stationem, & ibi incantamentis haleces fugasse, & earum loco subiecisse lapides. Lata hinc potissimum sententia, flammis illa deuoranda traditur.

Tertia confessio ridicula.

Eius refutatio.

In hac confessione expendendum erat, *cum in rerum natura sit, operante diabolo quomodocunq; pro suo arbitrio & uiribus, per a*ctrissimam uitri rimã, *ne* digiti quidem capacem, adultum transferri posse hominem, non ex solo spiritu flabilem, aut ex substantia ductili liquabiliúe concretum: sed ex solidis ossibus, tenacibus cartilaginibus, siccis tendonibus, ligamentis, neruis, membranisq́ue præter musculosam carnẽ, compactum: qui si etiam in flatus resolui potuisset, eorum tamen simul perrumpente ui illud uitrum infringi debuit. Ad rationis item normam oportuit uocari, quomodo in mytuli testula prouectæ ætatis fœmina cum tanto lapidum aceruo, fretum potuerit sulcare uarium turbulentumque. Sed nec traiectu hoc in testula opus fuit ei, quę mox per uitri angustissimũ foramen pernicissimè uolarit. Tam uerò omnis hæc confessio est insulsa, futilis, dissona, absurda & mendax, ut mulierculam hanc uel delirasse, uel melancholia fuisse agitatam, uel alioqui deprauata phantasia ductam, uel à dæmone obsessam, qui uel huius linguam rexerit, uel ex ea uocem ediderit, quilibet non omnino mentis impos dijudicasse ualuerit. Glossas comminiscantur quascunque uolent eiuscemodi iudices, sententiam ita sanguinariam ritè pronunciari posse in re uel incognita, siue extra rationem & rerũ naturam posita,

posita, nullis unquam conuincent rationibus. Quare autem non citius proniusq; credam, ex Dei permissu propter hominum incredulitaté ut ij punirentur, aut etiam probarentur, si adsint, fideles, diabolum qui potuit, eos inuexisse lapides ut deciperet, quod illi peculiare est, quam admittam, mulierculam, quæ omnino non potuit, ea perpetrasse? Si cum dæmonis subsidio, illam fecisse occlamatur, & id quidem constanter nego: si etenim diabolus uel milies hoc uellet & conaretur, per exiguam rimam posset neutiquam transferre mulierem: quod tamen accidisse, illa confessa est. Si hoc merum esse delirium, nugas & mendacium obtinuero, mi patres conscripti, quæ reliquis eius farinæ nænijs debebitur fides.

Eodem modo infinitæ possent recenseri confessionum formulę ex publicis magistratuū codicillis, quas si penitius expenderis, ἀδυνατίαν uel impossibilitatem, (si ita loqui liceat) inconstantiam, uanitatem, mendacia ueritate fucata tectaq;, uarietatem, labyrinthum, imò fabulas comperies.

Alia confeßio explicata: & uerbis aut imprecatione neminem posse lædi: item Lamias esse amentes. Cap. X.

HAud ita pridem quædam in uinculis detenta, sé plurimas uirgines religiosas in cœnobio uarijs tetani cruciamentis exercuisse, indita oleribus mixtura ex aspide, bufone & sanguine mēstruo simul cōfusis, fatebatur. Hic omniū primū diligenter inquirendū erat, num ex horū uenenorū cōmixtione, eiusmodi resultent effectus, uel morbi, uel symptomata. Tandē illa publico iudicio flāmis tradēda, in hoc extremè perstitit cōstāter, illā calamitatē à se atq; matre ægrotis illis uirginibus irrogatam quidē, mortemq; perpeti uelle: hoc autem se palàm cōfiteri, ne tantil- *Integram historiam lege lib. 4. cap. 11.*

lum unquam à se illis per os illatum fuisse. Quo igitur modo diram hanc induxisset sortem, rogata: se mente & imprecatione eam inuexisse fassa est. Quibus uerò medijs tolli posit illatum malum, deinde interrogata, respondit: matre & me prius è medio sublatis.

Mente & imprecatione infortunium aut dæmonē alteri non posse inuehi, demonstratum est Lib. 4. cap. 18.

Vnicum hoc dæmonis ab initio homicidæ studiū est & machinatio, ut quàm plurimis fundatur sanguis. Vtraque enim exusta, nondum desijt horrendū spectaculum: sed à priore sacrifico secundus demum exorcista accessit cęcus, qui ex omnium fermè ægrotarum corporibus dæmonia fugā *simulantia abegisse* putabatur, à quibus tam atrociter antea *fuerant quibus*uis conuulsionum speciebus excruciatæ: *necdum* remisit se hæc pestis, at longius hinc in proxima proserpsit oppida. Hic post mulierculararum ęxustionem, se produnt morborum authores: num uerò illæ uirginū corporibus dæmones cogitatu imprecationeúe immittere ualuerint, Libro tertio decisum est. Eiusmodi hominum impotentiam penitius nouerat Imperator Fridericus primus, Barbarossa nuncupatus, in cuius exercitum contra Mediolanenses ductum, hi mercatorem Arabem ablegarunt, qui Fridericum ueneno tolleret: qua re cognita, Arabem cępit Imperator, punijtq;. Ac licet Arabs magus grauiter Friderico minitaretur, se illū uerbis enecare, nisi dimitteretur, uelle: nullo tamen modo cōmouebatur Imperator, uerbis tantam non inesse uim sciens, propterea & acerbas alter dedit pœnas. Verè itaq; uidetur dicere *Aristoteles*, incantamenta esse mulierculararum figmenta.

Lib. 8. de Hist. animal. cap. 24.

De Varietate lib. 16. Lamia melācholicæ, amētes, à dæmoniacis parū differentes, opinionum tenaces.

Cardani uerbis & historiæ suus hic erit *locus*, qui de Lamijs sic scribit: Sunt deformes, pall*idæ* & subobscurę, atram bilem ipso intuitu prę se ferentes. Sunt taciturnæ, amentesq;: ac parum ab his quæ dæmonio teneri creduntur, differunt: fixæ in suis opinionibus, atque adeò firmæ, ut si solum ad illarum uerba respicias,

cias, quàm intrepidè, qua constantia ea referunt, quæ neque unquam fuerunt, neque esse possunt, tamẽ uera illa esse existimes. Vnde nil mirum ab his moribus, ijs qui philosophię expertes sunt, egregiè imponi. Laborare autem eas atræ bilis morbo, tum uictus ratio, tum aeris qualitas, tum forma atque effigies ipsa uultus & corporis, tum uerba ipsa stulticiæ, & (ut ita dicere liceat) impossibilitatis plena, ipseq; toruus in dicendo aspectus, tum casus quidam qui Philippi uicecomitis Mediolani principis ætate contigit, declarant. Res uerè ita gesta est, ut pater meus retulit. Dānatus erat profanæ huius artis uillicus quidā nomine Bernardus: alioqui uir simplex & frugi, ob idq; domino percharus. Sed quia nec minis nec persuasionibus adduci poterat, ut pœnitere uellet, ad ignis pœnam poscebatur à iudicibus. Dominus, cuius pigebat, quique principi gratus erat, obtinuit, ut fideiussione data, quanquam illis reluctantibus, liceret hominem apud se uiginti diebus habere. Cœpit ergo illum alere non ut medicus, sed ut rusticum nobilis amicus. quatuor oua recentia manè, totidem uesperi, tum uinum dulce atque iucundum suppetebat, carnes quoq; & iura pinguia. Postmodum ubi uidit hominem ex longo ueterno resipiscere, hortatus est, ut omissis falsis atq; absurdis periculosisque persuasionibus, Ecclesiæ adhærere uellet. Sed paucis opus fuit, resipuit: optimusque Christianus factus, usq; ad mortem absque aliorū querela perseuerauit: quem atrocitas iudicum immeritò crudeli supplicio affecisset.

Quidam à iudicibus igni deuotus ob maleficium, resipiscit ab amentia meliori uictu.

Confeßio eorum qui se in lupos fuisse transmutatos crediderunt. Cap. XI.

HOc loco subiungam eorum confessionem, qui se in lupos aliquoties fuisse cōuersos, arbitrati sunt: quam in hoc meo instituto sæpius obiecēre uiri alioqui cordati & magnæ existimationis, eamq; ue-

lut ex Tripode prolatá cum summa religione & singulari fiducia, tanquam ueracem obseruant, quibus fortè coràm à me non esse factum satis uidebitur. Vt itaque illis, & quibuscunque alijs, mentis oculi nitidius contra eiusmodi prȩstigias abstergantur, nec usqueadeò temerè illudi se, oculisque nebulas offundi sinant, neque uelut cæcæ talpæ, in sordibus à dæmone obtrusis perdurent, sed ab oculorum pupilla nubeculas, quinimò & ungues permittant sanari à medico, qui præsens hoc collyrium gratis offert cuicunque lucidos & à præstringente spiritu *liberos oculos* cupienti: historiam hanc raram uagamq; *, nec minus* admirabilem, ex Sabaudia finitimisq; dit*ionibus in* Flandriam, Brabantiam, Geldriam & regiones alias translatam, atque à me in qualemcunque ordinem breuiter ea fide ex Gallico scripto contractam, ut iure nihil quod alicuius est momēti, desiderari debeat: deinde excussam, & uelut ueritatis lapide Lydio exploratam, proponere uolui.

Ad quæstiones M. Ioannis Bom, doctoris Theologiæ, prioris Prædicatorum in Poligni, & generalis inquisitoris fidei, ordinati in diœcesi Besanconnensi, confesſio Petri Bourgoti, nuncupati Magni Petri, & Michaelis Verdung, captorum ob maleficij hæresin, uarijs diebus in Decembre extorta, Anno millesimo quingentesimo uicesimoprimo, sed maximè coram multis & spectabilibus testibus repetita postremo eiusdem mensis die.

Confessus est Petrus, ante annos circiter nouendecim, ipso die nundinarum Polignensium tam ualidam procellosamque defluxisse pluuiam, ut non solum nundinȩ disturbarentur, sed & armēta quibus ille custodiendis tunc præerat, ita dijcerentur, ut ubi requiri possent, planè ignoraretur. Quum igitur cum reliquis agricolis pecudes uariè quȩsitum collectúq;

abiret,

abiret, & solus alicubi aberraret, tres equites nigros, atrumque indutos uestitum habuit obuios, quorum postremus rogabat: Amice, quò abis? uideris esse turbatior. Verum est, respondit Petrus. id autem euenit ob pecora ex sæuo tempestuosoque nymbo dissipata, & perdita: & cum nullam ea recuperádi rationem uideam, animum equidem prorsus despondeo. Bono hunc animo esse iussit eques ille, pollicitus, si modò fidem ipsi daret, magistrum se donaturum, à quo insti tueretur, ne in posterum ipsius armentum à lupo uel quauis alia bestia impeteretur, aut ullum sentiret dam nũm, aut etiam ullum periret pecus: ut item ipsum redderet confidentiorem, perditas reperturum pecudes addicebat, nec desideratum iri ullas: pecuniam adhæc se daturum spopondit. Conditionem hic acceptat, se in eundem locum post quatuor aut quinq; dies reuersurum promittens. Hinc cum uillicorum comitatu indagatum pergit, armentumq; quærendũ inuestigat, & post quatriduũ eôdem ad equitem mox agnitũ redit. Quærit ille, num operá suam ipsi locare decreuisset Petrus? quo uicissim interrogáte, quis ná esset? respondit: Seruus sum magni inferorũ diaboli: sed ne metuas. Tum ea lege suam dæmoni operá addixit Petrus, si promissis ille in conseruando pecore & beneficijs conferendis staret. Inde Deo, D. uirgini Mariæ, omnibus sanctis & paradisi incolis, baptismo & chrismati renunciare iubetur: quo facto, illi exoscu landá manũ porrigit sinistrá, nigrá, uelut mortuá, frigi damq;. hinc in genua prouolutus alter, aperto capite ho norẽ sathanæ defert, eum appellás dominũ. Ne quoq; fidei symbolũ recitaret, inhibebatur. Perstitit itaq; in diaboli ministerio circiter bienniũ non prius templũ ingrediens, quàm in fine Missæ, uel saltẽ post aquæ lustralis cõsecrationẽ, qua illũ noluit aspergi: sic quoq; mandarat ipsius præceptor, cuius etiam nomen tum adhuc

Spiritus carnem & ossa non habet. Luca 24.

adhuc latuit, sed postea se Moyset appellari significa-
1 uit. Interim non erudiebatur Petrus, quomodo iu-
mentum tutari posset: sed hoc officium conseruandi
pecoris solum præstare uidebatur diabolus, si quan-
do conspicerentur lupi, qui tum nihil iniuriæ infere-
2 bant. Pòst uerò pascendi pecoris cura exonerata, fa-
cilè diabolum neglexit, frequentans templa, fideique
confessionem recitans, annos circiter octo uel no-
uem: donec à Michaele Verdung denuò *in sui magi-
stri* obedientiam dicto in loco excitatus, ea *assenserit*
conditione, si pecuniam ex *promisso suppeditaret*
præceptor.

3 Ita simul in partibus Chastel charlon uespere *quo-
dam* conuenitur in nemore, ubi ab alijs ignotis cho-
reas duci concurrique uisum est. Cernebat autem
Petrus in cuiuslibet manu candelam uiridem, flam-
mam cyaneam subobscuram euomentem.

Aliàs illi à Michaele proponebatur, si modò fidem
adhiberet, effecturum se, ut quantacunque uellet le-
uitate procurreret. Consensit Petrus, modò serua-
rentur promissa, pecuniaque donaretur: alioqui se
1 fraudem uereri ait. Pecuniam se curaturum abundè,
4 pollicetur Michael: qui exutum Petrum nudum lini-
mento inungit, quod secum ferebat, unde hic se mox
in lupum uerè mutatum autumabat, & quatuor suos
pedes lupinos ac pilos intuitus exhorruit: sed tam ce-
leriter, quàm uenti flatus prouolat, se concurrisse as-
seruit. nec id fieri potuisse, nisi uehentis ipsum *ma-
gistri* opera, qui continuò in eiusmodi *excursionum*
uolatu aderat: quamuis eum nō prius uideret, quàm
humanæ restitutus formæ. Michael itidem *inunctus*,
unà tam pernici ferebatur cursu, quàm optaret, cele-
ritate etiam uisum præuertens. Vbi eam fuissent pas-
si metamorphosin horam unam aut alteram, rursum
5 à Michaele illiti, opinione citius in pristinam redière
figu-

figuram. Vnguentum utrique donabatur à magistris, Guillemin scilicet Michaelis magistro, & Moyset Petri. 6

Vbi de sua lassitudine post eiusmodi cursum, ut se difficulter quandoque erigeret, apud magistrum quereretur Petrus, nihil id esse, respondit ille, & mox curatum iri. 12

Contigit quoque Petrum ex Michaelis institutione inungi, & conuersum in lupum, sex uel septem annorum puerum masculum dentibus comprehensum occidere: quem tamen ob clamorem & eiulatum relinquere coactus, ad suas uestes confugit, ubi se herbis ex Michaelis doctrina fricans, in humanam reuertebatur faciem. Simile quiddam Michaelem cũ ipso aliàs tentasse fatebatur, & quodam die in luporum imagine enecasse fœminã pisa colligentem: superuenisse autem dominum de Chusnee, cui etiam nocere uolentes, aliquoties insultabant frustra.

Confessus item est uterque, se in ea lycanthropia trucidasse puellam circiter annos quatuor natam, eamq́ue totam deuorasse, excepto brachio: ac Michaelis palato placuisse carnem, licet parum comedisset: non tamen ad Petri identidem uorantis stomachum ita fecisse. Quandam item puellam se iugulasse, eiusdemq́ue exuxisse sanguinem, & collum uorasse, fassi sunt: similiter tertiam perdidisse, eiusq́ue orificium uẽtriculi comedisse ob famelicas Petri fauces. Aliàs etiam in horto puellam interemisse octo uel nouem annorum, cui dentibus collum infregerat Petrus, quòd rogatæ ibi eleemosynæ repulsam aliquando fuisset passus; & hoc perpetrato facinore, e uestigiò eleemosynam in Dei honorem ibidem orasse. Hic insuper confessus est, se capram iugulasse prope agrum magistri Petri Bongre; eá scilicet momordisse, & guttur secuisse cultro. 7 8 9

Michael

10 Michael in lupum transfigurabatur uestitus, Pe-
13 trus uerò exutus: qui etiam se ignorare quò pili deuenirent, quando desineret esse lupus, retulit.

11 Lupas etiam se inijsse, & cum tanta uoluptate quasi cum uxoribus congressi essent, confessioni addidêre.

6 Aliquando transmutationis tempus designatum, opinione & uoto breuius erat.

14 Confessioni tandem subiunxerunt, puluerē quoque coloris uelut cinerei sibi traditum fuisse, quo cōfricatum brachium sinistrum, & manus, *quodcunq;* animal contingerent, interiret.

15 Hos autem interrogatos, diuersè in eodem *facto*, & controuersè nonnunquam respondisse, operęprecium est meminisse.

Confeßio sigillatim explicata, & confutata. Cap. XII.

IAm conuellendæ huius confessionis usqueadeò hactenus celebratæ, periculum pro uirium nostrarum imbecillitate facere aggrediamur.

In hoc rei cardo uertitur, num tota illa confessio sit uera. Spero autem me, suffragante ope diuina, ostensurum manifestè, eam in præcipuis capitibus ueritati claræ aduersari: & proinde non modò erroneam, sed & falsam prorsus existere, imaginesque rerum per insomnia tantum cognitarum, uel præstigiosè oculis obiectarum, pro ipsis rebus proponi: sic ei nullum deberi locum in concilio sano, sed exibilari potius oportere, ut ueternosi uel cataleptici fabulam, liberè fateor.

Confeßio erronea.

Primùm de stipulationis factæ mutua manu uanitate, nihil dicam: nec anxiè contendam de promissa toties pecunia, & nunquam soluta: ut nec de custodiendi illæsè pecoris arte ex pacto non tradita, cum

tamen

tamen fœdus fuerit initum illis legibus, ut pecuniam subministraret, & armenti à bestijs defendēdi artem doceret dæmon. Illam ut non habet nisi imaginariam, sic nec hanc tradere ita potuit aut uoluit, quum luporum simulachris, quæ pro suo arbitratu offundere quiuit, Petrum solummodo territum circumuenire, & in officio continere, sagacius conaretur: quibus, ut rebus nihili, euanidis, nec ullam relinquētibus noxam, ille dæmonij studio & industria pecudes seruatas esse consideret.

Quanquam etiam de fidei abnegatione & fœdere ficulneo, in tertiæ huius Operis libro, ubi sagarũ historiam describo, copiosius disseruerim: id tamē adhuc leuiter hoc loco aspergere placuit, fœderis cōpedes tam omnino fuisse inualidos & exigui momenti, ut quum Petrus à sua pascendi pecoris functione desisteret, cōtractumq; dæmoniacũ negligeret, octo aut nouem cōtinuis ferè annis in ueteri religione piè uixerit, unde citius delusi phantasticiq; hominis stultā fuisse persuasionē dixerim. Dum enim pastorem ageret, & in campis solitudinibusq; seorsim uersaretur, ubi diabolo promptior erat præstigijs illudendi occasio, eiusmodi exercebatur idolis, non adeò renunciationis ratione, quàm solitudinis. Proinde & luporum species quandoque euocabat dæmon, quæ nihil damni faciebant, quòd nec poterant, ut nudæ rerum formæ: uel si ueros demus extitisse lupos, illos eò & egisse & abegisse sathanā credibile est, fabula in eum finem ab eo instituta, ut deliris suis inductionib. sibi Petrum arctius deuinciret. quod postea cum hic non amplius ea frequentaret loca, relicto pastoris munere, non ita potuit commodè.

Cap. 3.

2

1

Sic Anno quadragesimosecũdo supra millesimum quingentesimum, apparuit Constantinopoli luporũ ingens turba, incolis usqueadeò infesta noxiaque, ut in-

Iob. Fincel. lib. 2. Mir.

ut inuiti domos egrederentur. Turca itaq; prius muris ciuitatis præsidio munitis, postridie cum magno comitatu equestri pedestriq; urbem circuiuit, tándemque lupos circiter centũ quinquaginta ad muri eius angulum offendit: qui incunctanter impetiti, per murum euestigiò simul transiliri uidebantur, nec ullus postea in urbe aut uicinia apparuit.

3 Chorearum item & candelarum ludicras effigies à dæmone fabricatas fuisse, & solum fictè oculis apparuisse, uel in somno tantum fuisse cognitas, ex Augustino, Decretis, atq; ipsis rationum *fontibus, Libro secundo, tertio, & alibi satis superq; demonstraui: ubi* quoq; uniuersam illam λυκανθρωπίας fabulam, *mera extitisse* somnia ostenditur.

Lib. 3. cap 9. lib. 4. cap. 23.

Cęterùm admirari satis nequeo, ullũ mortaliũ saltẽ leuiter mẽtis sensu tinctũ inueniri, qui eò demẽtiæ sit dilapsus, ut hominẽ ad Dei imaginẽ & similitudinem creatum, cõformatumq; ex corpore, anima & spiritu Dei & Spiritus sancti templum, rationis hospitium, cupidum scientiarum organum, sublimen, erectum, & ad cœli quasi cognationis domicilijq; pristini conspectum, excitatum, imò μικρόκοσμον, cui Deus omnia subiecit, oues, boues, campi pecora, uolucres cœli, & pisces maris, eaq; propter solum hominem condidit: hunc inquam, in lupum, bestiam irrationabilem, pestilentissimum animalium gurgitem uoraginemque, siue in ullam aliam creaturam, rei ullius potentia uel uirtute manifesta, occulta aut specifica, uerè transmutari credat. Ordinis enim diuini prouidentia non admittit, occlamant Sacræ literæ, contradicunt decreta, ipsa rerum natura atq; ratio minimè patiuntur. Si itaque obtinuero, illam metamorphosin non reuera fuisse factam, quòd eti m nemo mentis sanæ inficiari poterit, & propterea imaginariam esse confessionẽ, atq; hac in parte falsam: quam fidem quæso merebuntur

Homo Gen. 1. 1. Thess. 5. 1. Corint. 3. 6. Lactant. li. 2 cap. 12. inst. diu. & de opificio Dei uel formatione hominis cap. 2. 8. Seneca ad Lucilium epist. 77. Cic. de Leg. & 1. Offic. Aristot. 1. Metaphys. & lib. 2. Physic. P. al. 8. Chrysost. super Matt.

reliqua

reliqua, quæ confessi sunt, flagitia & homicidia: quæ in ea transformatione & larua lupina solum fuisse designata, nec aliter eo modo fieri potuisse, iam in confessum uenit. At mera profectò sunt deliria, & plusquam nugæ, immò insania. Dolendum sanè, prudentium uirorum oculos hactenus tam densa caligine fuisse obductos, ut sibi uel fidei momentum in his ludibrijs extorqueri permiserint. Sed ea fuit superioris potissimùm seculi labes & cæcitas, quo pro libidine cum hominibus crassè nimis, ridiculè & nocentissimè collusit ueterator ille. Vtinam animo cuiuslibet hoc obstricti fascino, etiamnum ex immensa Dei misericordia insonet dulcissima illa uox Ephphata, ut quemadmodum ea ex Christi ore potenter prolata, surdo aures aperiebat, ueritati inde conuertendas: & linguæ uinculum soluebatur, qua porrò ueritatem prædicaret: ita & ex hac gratia luminis diuini radius effulgeat, quo offusis tam impotenter à diabolo tenebris, semel tandem cœlesti luce discussis, profligatisque, in clarissimæ ueritatis conspectum & cognitionem citra prçstigiarum impedimentum rectà peruenire possit. Ne uerò quis à me eludi obiectiones criminetur, paucis reliquum huius fabulæ commentum excutiam. Marc. 7.

Linimentum quo ungebantur lupum induturi, haud dubiè somniferum erat: quale etiam Libro secundo, capite trigesimoquarto descripsi: quod suam sortiebatur uim, quum nudis partibus corporis illineretur, illiceretúrque à natiuo calore in actum: inde somno oppressis alto, simulachra cõuersionis eorum in lupos uagabundos, alijs insilientes, puellas iugulantes uorantesq;, cum lupis item coeuntes, & quæcunque id genus alia idola ingerebat mille artifex: hinc & pernix ea subsequebatur uelocitas, qualis imaginatiõe, cogitatu uel somno haud difficulter per- 4

Q ficitur.

ficitur. Vbi deinde post horá, uel lógius, unguenti soporiferi uirtus elanguesceret, periretque, tunc uelut ex graui ueterno expergefacti, se homines esse uidebant, qui antea fuerant. Simile quid leges apud Augustinum de Præstantij patre: libro huius Operis tertio, capite decimoseptimo & decimooctauo: ubi ex professo argumétum id fusius agitatur, explicaturq́; λυκανθρωπία etiam morbus describitur.

5 Aliud autem linimentum, quo in hominem redituri se inungebant, uel phantasticum fuit, & in somno usurpari uisum, uel contra unguenti somniferi nocumenta facere potuit, uel etiam nihil efficere, ut eo tantum suos clientes illuserit dæmon, quasi id peculiare quippiam in ea metamorphosi ualeret.

6 Quòd etiam citius quandoque in hominum formam redirent, quàm tempus erat constitutum, id euenit, quòd minus liniméti soporiferi illitum fuisset, uel id ipsum non satis penetrasset: ac propterea celerius uis fatisceret, somniumque redderetur breuius.

Quomodo insuper hæc cohærent, quòd se horam unam aut alteram, uel eo amplius in lupos conuersos, in fine puellam cum ossibus deuorasse fassi sunt,
7 & mox hominum conditioni restitutos fuisse: in quo sinu amabò, aut uentre, ipsis tam subitò in homines reuersis delituêre illa puellæ caro & ossa? Adhæc, si integram puellam dempto brachio deglutierint, quomodo se parum comedisse, eidem confessionis articulo adiungunt? Superuixisse præterea eas adhuc, quas à se iugulatas fatebantur, compertum forsitan fuisset, si uigilanter fuisset inquisitum: uel si quæ mortem oppetijssent, eam citra controuersiam quacunque alia occasione naturali accidisse, fuisset deprehen-
8 sum. Deinde quomodo in Dei honorem eleemosynam orare potuit diaboli mancipium, suo hero Dei iuratissimo hosti ex fœdere obligatum? Si item uerè

in lupú

in lupū conuersus erat Petrus, quarum rogo manuū ope in resecanda capræ gula usus fuit? 9

Licet quoque Michael uestitus loca ueneno somnifero in actiones perducendo commoda, ut temporum & manuum arterias, illinire ualuerit: non minus quàm Petrus nudus, quomodo in suis uestibus oberrare, homines mordicùs apprehendere, morsuq; trucidare potuit ut uerus lupus? 10

Porrò de uenerei congressus cum lupa uoluptate, hoc tantum subijciam, eam imagines somnorinas in illa somni profundioris ex linimento somnifico, illusione admodū temerè ciere: quemadmodū etiā quotidie usuuenire in sanis obseruamus, quibus ex eiusmodi idolis uoluptas tanta pro obiecta in somno specie delectabili gignitur, ut cum multa titillatione seminis subsequatur quandoque effusio. Infinitis partibus citius faciliusq; in his hominibus id euenire potest, quorum phantasiam procliuem seruilemq;, quibuscunq; uult imaginibus, imbuit soporis spiritus. 11 Esaia 14.

Ad fatigationem à metamorphosi relictam, quæ memoriæ propemodum exciderat, respondeo, ab eo facilè intelligi, quam lassitudinem pariat grauis & inquietus somnus, maximè pharmaco uiolenter cum teterrimis insomnijs impressus: qui incubum in solo inuadentem somno nouit. Eo detentos difficilis comitatur motus, torpidus in somno sensus, suffocationis imaginatio, & uelut ingruentis alicuius detentio: uox etiam supprimitur, aut incerta indiscretaq; editur: plerique tam inanibus afficiuntur imaginibus, ut se opprimentes audire credant. Lassos certè reddit tanta facultatis animalis exagitatio. 12

Laruarum rursus somnorinarum uanitatem amplius ostendit, quòd ubi pili post humanæ formæ restitutionem manserint, se dixerint ignorare. 13

Num quoque pulueren illum dæmon uerè exhi- 14

buerit, uel acceptus ille tantæ etiam fuerit uirtutis, dubium est: quum illos eo fuisse usos, non posset conuinci. In ea etenim lycanthropia nullum animal præter capram se morsu & cultro iugulasse confessus fuit Petrus, nec alius interempti meminit. Deinde si tantæ erat uenenositatis puluis, ut si uel manus eo confricta quandocunque, animal etiam pelle crassa densaque, & pilis longis compactisq; communitum solo tactu enecaret, quomodo à tam effera pharmaci præsentissimi malicia tuti esse potuerunt *hi dementati uiri*, affrictionem pulueris in brachio *sinistro*, *arteria* & manu, unde ad cor proximè celerrimeq; *penetrare* ualuit, tam innoxiè tolerantes?

His ad extremum adde, auditam in confessione Gallica fuisse inconstantiam controuersiamque, ut quod aliquando hic affirmabat, negaret alter.

Si eiusmodi æquilibrio expenderentur singulæ confessiones, tormentis crudelissimis frequenter extortæ, uel etiam, si uoles, spontè à captiuis editæ, grauiorem profectò indies tyrannidis suæ iacturam sentiret funestissimus ille homicida: Christi autem, qui ueritas & uita est, gloria plurimùm accresceret: suam item functionem ex Dei uoluntate prouidentius obiret magistratus: in meliorem quoque usum conuerterentur ligneorum fascium acerui, quibus insontes crebrò exuruntur, & parceretur sumptibus in carnificum mercede soluenda faciendis. Nunc porrò filum orationis eò ducatur, ut quo punitionis modo in hoc hominum genere emendando utendum censeam, intelligatur.

Exempla mulierculárum innocenter ob maleficij opinionem punitarum.

Cap. XIII.

ADde his, celebre apud nostrates existere, prætorem quendam ex arioli indicio, delusas id

genus

genus mulierculas comprehendisse quàm plurimas, easq; incendio puniuisse: tandẽ ariolum uel Pythium hunc uatem, cui hactenus ille fidem apposuerat, ad prætorem accessisse, adhuc unam maleficij ream indicaturum, nisi iniquè ferret. Prętore haud difficulter annuente, eius uxorem quoq; insimulat index: ac ne quid hac in re hæsitaret, palàm se id demonstraturum adducit: horamq; præfigit, qua eam reliquarum sagarum conuentui & choreis interesse, suis ipse maritus testaretur oculis. Consentit prætor: qui statuta hora quosdam amicos & cõsanguineos in eadem mẽsa secum & cum cõiuge cœnare uoluit, suppressa interim conuocatæ societatis causa. Hinc designata ab ariolo hora, è mẽsa surgit, iubetq; omnes simul cum uxore permanere: nec prius loco dimoueri, quàm ipse rediret. Deductus porrò ab ariolo quò is uoluit, lamiarũ cœtum, choreas, & nescio quas alias uoluptatũ illecebras, quibus ipsius intererat coniunx, reliquarũ delicias sectata, nõ obscurè uidebatur spectare. Mox domum reuersus, amicos uocatos eo quo reliquerat ordine, unà cum sua uxore, lætos mensæ assidere cõperit. Et cum studiose, num stationem deseruisset coniunx, percunctaretur: eam eidem affixam fuisse loco in ipsius absentia, uno ab omnibus affirmabatur ore. Itaq; rem omnem aperuit prætor, ob inflictam innocentibus pœnam serò pœnitudine ductus: & si rectè memini, Pythium accusatorem morte mulctabat.

Pratoris uxor falso maleficij accusata.

Sic in arce Mindensis ditionis Raed nuncupata, de quibusdam fœminis ob maleficiũ, paucis ab hinc annis extremum fuit sumptum supplicium, ex accusatione mulieris Margaritæ Mindensis nomine, quæ aliàs incarcerata fuerat in castro Huisberch, circa Visurgim sito. Eadem postea in oram & ciuitatem Verdensem uocata, quandam denuò accusauit ea lege, ut nisi illa uinculis tradita maleficium confiteretur, se

ream fore uouerit: nec certè fœlix defuit successus. Nam altera constanter in carcere flagitium negante, & ex grauissimis fortè tormentis eodem in loco expirante, attrahi in uincula iubetur accusatrix, quæ furibunda tanquam uenenum & ignem euomens, tortorem & quoscunque alios exterruit, abegitque: donec quidam rationum præfectus, cui penitius innotuerant eius technæ, manus inijceret, aliosq; ad eam apprehendendam excitaret. Sic illa tandem quęstionibus subiecta, crimen quod alteri confidenter infi-cianti impegerat, ipsa luit. Hác etenim falsa criminatione detulisse alteram in carcere defunctam, atque alias antea flammis absumptas, constanti spargebatur rumore.

Malefica accusatrix falsa poenas.

Nostra memoria Marcoduri, ubi hortorũ olera ex grandine dissipata forent, illęsis proximi horti cuiusdam uetulæ plãtis, qui sæpius esse solet tẽpestatũ tractus, uetula maleficij accusata in carcerẽ pertrahitur: & quũ maxima tyrãnide dirissimis subiecta torturis, ad nullius criminis cõfessionẽ impelli posset, sed penes se nõ esse, tẽpestatẽ ciere uel aerẽ cõturbare, Deique solius id opus esse, ualde diceret prudẽter, eã per trabẽ suspẽsam, & onerosis ponderib. utrinq; pẽsilib. distractã, iãq; animã agentẽ, relicturus in illis cruciamẽtis præses, carnificẽ ut secum simul abiret potatũ hortatur: uetulã, ubi redirẽt, alia fassurã inquiẽs. Tum illa miserabiliter excarnificata, ut prius accerseretur cõfessionarius, quã ille pocula sequeretur, præsidem suppliciter orat: qui irridens discessit. Postea aũt reuersus, eã ita adhuc suspẽsam offendit mortuã, mentitus eam sibi manus interea dum abesset intulisse. Nec multo pòst tempore tyrannus hic in eiusmodi incidit maniam, ut ipse lacerandis uestibus, & excrementis faciei suæ illinendis, uim sibi faceret.

Iniqui iudicis pœna.

Nec ita procul hinc in alio oppidulo, ubi nulla car-

nifici-

nificina ad sceleris alicuius confessionem adigi nequiret capta ob maleficij opinionē muliercula, hanc blandis adoritur uerbis sacrificulus, ut se nō amplius torturis ita distrahi sineret hortatus: at leuiter solummodò cōfiteretur delictum, inde se eam aqua lustrali à maleficijs expiatam, & uelut sartam tectam Deo restituere uelle promittebat. Hæc ita à sacerdote inducta, circūuentaq; blanditijs, se fortè quædam huiusmodi mala designasse fassa est, ea ratione quēadmodum persuaserat sacrificus, se sperans euasuram. Ob eiusmodi confessionem fallaciter & dolosè eblanditam, ut Vulcano ea litaretur, lata fuit sententia. Qua præter expectationem audita, Videte quomodo me interficiatis, præmonuit surdos misera femina.

Confessio fallaciter eblandita.

Prope Elten pagum, miliare medium ab Embrica, in ducatu Cliuensi dissitum, circa uiam regiam loco ericeo ante annos circiter quadraginta duos, dæmoniū uiatores miris uarijsq; exercebat modis, cędens, uel ab equis deijciens, seu uehicula subuertens: nec aliud unquā uidebatur, quàm manus effigies. Eckerken huic nomen indebatur. Vicini increduli, nec satis hoc dæmonij ludibriū exercitiumq; dignoscētes, ad Lamiæ maleficiū referūt id facinus: quare manus mulieri Sibyllę Duiscops nomine, seruitutis iure Comiti Montēsi mancipatæ inijcitur: eaq; tandē exusta, desijt uexatio. nō ea causa, quòd illa pręstigiosi actus fuerit rea: licet quoq; ob crudelē carnificinā, uel etiā incredulitatē à dæmonio illusione in facti cōfessionē induci potuerit: uerùm ab eiusmodi diuexatione à diabolo solū inuecta, hic destitit ultrò, & quidē libēter, ut homines altius incredulitatis barathro immergeret, & reos sanguinarię sentētię redderet, quā cūprimis in insontib. auidè appetit, ut ab initio homicida. Si etenim industriè obseruatū, inquisitūq; solerter fuisset eisdē horis, quib. manus imagine hoc cerneretur ludibri-

Eckerken.

Sybilla Duiscops.

dibrium. Sibylla domi dormiens ut plurimùm, uel aliud agens fuisset procul dubio deprehensa. Si confessionem urgeas; eam fuisse à lictore extortam, uel à uitiatæ phantasiæ muliercula editam, respondeo. Quo autem modo illa à diabolo corrumpatur, toties dictum est, ut crebræ repetitionis tædeat.

In accusatione ob maleficium, singularis quorundam principum prudentia.
Cap. XIIII.

PORrò ut eiuscemodi Syrtes & *perpetua animarum* naufragia prouidentius decline*ntur, memo*ria & imitatione dignissimam sententiam, *quam* haud ita pridem circa quadragesimam anni sexagesimitertij supra sesquimillesimũ, pronunciauit illustrissimus Princeps noster D. Guilielmus dux Cliuiæ, Iuliæ, &c. cunctorum oculis uelut speculum proponere uolui. Agricola quidam ex Marchiæ comitatu, armento numeroso locuples, cuius uaccæ solito minus lactis aliquantisper reddidissent, ad ariolum confugit, capturus consilium: qui haud mora, se Lamiam eius iacturæ autricem ostensurũ pollicetur. Hinc ad uillici huius ædes comitatus, filiam ex priori eius coniuge adhuc uirginem apprehendit, huic lactis maleficio imminuti crimen impingens. Hæc mox à dæmone illusa, malè persuasa & inducta, uerum esse fatetur. sed se non satis esse maleficij peritam subiungit, simul fœminas sedecim accusans, quas ea in arte absolutè doctas esse affirmauit. Illustrissimo principi hęc ilico significantur à satrapa, qui eas omnes carceribus incunctanter mancipari oportere consuluit. Ne tamen alicui hic man⁹ inijceret, grauiter inhibuit Princeps: strictè etiã mandans, ut quocunq; modo aut insidijs in uincula per traheretur ariolus ille. Puellam uerò ab ecclesiæ ministro acciri uoluit eius Cels. & in præcipuis

Guilielmi ducis Cliuiæ, etc. prudentia.

In Imperial. const. t. de action. criminal. artic. 21.

cipuis fidei Christianę articulis examinari, deinde ab hac dæmonis illusione doctrina saniori ad mentem reduci: eamq; cautiorem ea ratione à satanæ strophis redditam, fideiussoribus constitutis, si modò eos consequi posset (ut magis in officio contineretur) sin minus, tum propria fide interposita, cum bona gratia dimitti. Alias autem matronas hoc falsæ criminationis cauterio à corruptę mentis uirgine inustas, nulla omnino re grauari permissum est. Ac prudentissimo hoc consilio desijt hic fabulæ actus, & lac uaccarum qua solet copia fluxit. Vtinam hoc salubri exemplo moniti alij, principijs harum tragœdiarum quibuscunque legitimis pijsq; rationibus irent obuiam deliberatiores: non profectò in re, ubi parum certi posset statui, uelut inextricabili labyrintho implicati, ex simplici errore in mille ita prolaberentur cauti minus, unde tandem nullus uidetur euadendi aut finiendi modus. Eiusmodi telæ genus solerter contexere nouit, consueuitq; ueteratorius ille textor.

Sed maximoperè dolendum est, in ijs qui principibus sunt à consilijs, uel magistratum gerunt, aut rempublicam gubernant, desiderari quandoq; maturam deliberationē, discretionem, & absolutam rerum intelligentiam: unde fit, ut præcipites nimis plerunque ferantur ad sanguinis effusionem tum in hoc negocio dęmoniaco, tum in causis quibusdam alijs non ita diffinitis. Quanta autem consiliorum maturitate ac prouidentia contra has dæmoniorum artes, sine innocētium carnificina, cuncta administrentur in amplissimo regno electoris Palatini D. Friderici, principis (quod citra palpum dictum uolo) sapientiæ insignis, memorandæ pietatis, & modestiæ incōparabilis, pręterquam quòd res ipsa nō obscurè docet, & testantur insignia edicta iam promulgata: accedit id quoq; in primis, quod D. Christophorus Probus, LL. doctor

Palatini electoris Friderici prudentia.

Christophorus Probus cācellarius Palatinus.

cōſultiſsimus, & cācellarius uigilātiſsimus, nuper in proximo Bingæ deſignato conuentu principum electorum Rheni, ubi huius mei operis fortè incideret mentio palàm diſertè ac prudenter ſuam de harum offuciarum & dæmoniacæ tragœdiæ controuerſia ſententiam explicuerit.

Comes Niuuenarius Hermānus. Optimo iure in hunc referendus erit catalogum generoſus & illuſtris Comes à Niuwenar D. Hermānus, uir profectò linguarum peritiſsimus, *doctrinæ* multijugæ, memoriæ fideliſsimæ, *& ingenij rari: qui* haud ita pridem induſtriè admodum *Lamiam, quæ*cunq; flagitia fatuo huic hominū generi aſſueta, *ſed* imaginariè ſolum nota cōfeſſam, exilio punijt, *quòd* huius mulierculæ uicinos hoc incredulitatis faſcino adhuc detētos, eá minimè toleraturos uideret. Confeſsioné mihi ab eius clemētia cōmunicatá ipſe legi.

Guilielmus comes Montenſis. Suam quoq; hic laudem meretur generoſus comes Montenſis Guilielmus, qui quum haud ita pridem in uinculis detineret uetulam octogenariam, ob incantamentorum ſuſpicionem (quo nomine antea quoque capta fuerat, & quæſtionibus ſubdita: cuius etiam mater ea ratione inter tortoris manus interijſſe perhibebatur) ad illam ingreſſus, ſtudioſe ſingula perquiro, licet mendacijs eam onerari, naribus minimè obſtructis odoraré. Quum uerò obiectum eſſet, filium matri captæ, curruiq; ut ueheretur, inſidenti globum terreum, cuius potentia ſe à uinculis liberaret, porrexiſſe: eundem quoque matrem promiſsi admonuiſſe: quod ſiniſtrè etiam torquebant accuſatores, quaſi effecturam ſe ne ea ratione finem uitæ faceret, pollicita fuiſſet mater. Hos articulos tam acriter apud Comitem urgebant alij, ut niſi ualidiore rationis neruo, atq; adeò ipſa rei ueritate ſeriò reſtitiſſem, eam flammæ poſt dies non multos deuoraſſent. Inter colloquendum in animi deliquium quandoq; *incidere*

dere uidebatur, quare à me eius os aperiebatur, contrectabantur & manus, & arteriæ motus pensiculabatur: inspiciebā item linguam, donabam postremò pecuniolam, quod uulgò feratur, Lamias uirus suum eiaculari posse in eū à quo aliquid fuerint cōsequutę.

Cæterùm huiusmodi responso obiectionē priorē scitissimè diluit, à filio scilicet non globum terreum, sed in eam formam inuoluta lintea matri fuisse suppeditata, quibus exulceratas grauiter tibias curaret, easque mihi ostendit tantopere defœdatas crudelitate tormentorum aliàs ob eandem suspicionem in carnificina toleratorum, quum oleum quippe feruidum in tibias ut extorqueretur falsa confessio, infunderetur. En accusationis impudentiam, qua calamitatis huius extremæ facies deformatur.

Alteram partem, quòd nimirum pollicitationis recordaretur mater, ita explicuit, quòd filijs suis in assidua illa uulgi sugillatione ob maleficij famam, addixisset, si fortè ad supplicium eapropter abriperetur, se mortis suæ authorem ad æquissimum Christi iudicis iusti tribunal prouocaturam, ut tricesimo die à suo interitu se ibidem sisteret, sententiæ latę rationem redditurus. Si itaque effectus consequeretur, argumentum fore non obscurum innocentiæ, filiosque matrem extra culpam esse intellecturos, quum insontes orantes exaudiat Deus iusticiæ uindex unicus, qui ad fictas eiusmodi preces obsurdescit. Proinde Comes à me admonitus, & rectius in eo delusionum diabolicarum genere institutus, pauperculam causa prius uigilanter discussa dimisit. Nec prætermittendus hic eius leuir insignis, Dominus Adolphus, comes à Nassau, qui studij multum impendit apud Danos in bello contra Suecum Anno 1564, ut ab his præstigijs heroum oculos uindicaret. *Adolphus comes à Nassau.*

Pia &

Sententia pia. Pia & laudabilis omnibus seculis sententia, suum apud hos principes & amplissimos uiros pondus & locum habet: Consultius nimirum esse decem nocentes dimittere, quàm insontem unum punire.

De seductis errore, & hæreticis non interficiendis, sententiæ Patrum. Cap. XV.

QVum uerò horum plurimos *mente corruptos* esse, erroreque à satana *seductos*, iam satis demonstratum sit, ut *citius hæreticorum* pœnam, quàm uoraces mereantur flammas: *qui rectius* instituti, si conuertantur, corporali *punitione* minimè afficiendi sunt, sententias summorum patrum paucas adducere placuit. Augustinus ad Donatum, proconsulem Aphricæ: Ex occasione, inquit, terribilium iudicum ac legum, ne æterni iudicij pœnas incidant, corrigi inimicos cupimus, non necari: nec disciplinam circa eos negligi uolumus, nec supplicijs quibus digni sunt exerceri. Sic ergo eorum peccata compesce, ut sint quos pœniteat peccauisse. Quæsumus igitur, ut cum Ecclesię causas audis, quálibet nefarijs iniurijs appetitá uel afflictá esse cognoueris, potestaté occidendi te habere obliuiscaris, & petitioné nostrá non obliuiscaris. Non tibi uile sit, neq; contemptile, fili honorabiliter dilectissime, quòd nos rogamus, ne occidátur: pro quib. Dominũ rogamus, ut corrigátur. Idẽ ad Marcellinũ: Pœna illorũ, quámuis de tantis sceleribus confessorum, rogo te, ut præter supplicium mortis sit, & propter conscientiam nostram, & propter catholicam mansuetudinem commendandam. Ad eundem Epist. 159. Imple iudex Christiane, pij patris officium: sic succense iniquitati, ut consulere humanitati memineris. Nec in peccatorum atrocitatibus exerceas ulciscendi libidinem,

Epist. 127. De seductis errore, & hæreticis nõ enecandis sententia Patrum.

Epist. 158.

sed

sed peccatorum uulneribus curandi adhibeas uoluntatem. Noli perdere paternam diligentiam, quam in ipsa inquisitione seruasti: quando tantorum scelerum cõfessionem non extendente eculeo, non sulcantibus ungulis, non urentibus flammis, sed uirgarum uerberibus eruisti.

Et contra epistolam Fundamenti capite primo, Dominus per seruos suos regna subuertit erroris: ipsos uerò homines, in quantũ homines sunt, emendandos esse potius quàm perdendos iubet. Nec est quòd de conuersione fratris in hæresim prolapsi desperemus. Nisi enim qui eiusmodi est, per gratiam Domini posset conuerti, prorsus inanis esset Iacobi admonitio. Sciebat hoc Augustinus, ideoque se totum conuertendis hæreticis mancipabat, atque id iuxta Apostoli monita cum magna lenitate ac mansuetudine spiritus, nec absque pij laboris fructu. Sic enim in Epist. 48. ad Vincentium scribit: De multorum iam correctione gaudemus, qui tam ueraciter unitatem catholicam tenent atque defendunt, & à pristino errore se liberatos esse lętantur, ut eos cum magna gratulatione miremur. Cumprimis autem Christianum magistratum hæc decet moderatio, ut à sæuitia & crudelitate abstineat. Omnino citra dissimulationem me inter eos esse fateor, quibus admodum displicet, quod ubi interficiendi sunt errores, interficiũtur homines. Nullis bonis, inquit idem noster Augustinus, in catholica Ecclesia hoc placet, si usque ad mortem in quenquam, licet hæreticum, sæuiatur. Et libro primo contra literas Petiliani, capite uigesimonono: Diligite homines, interficite errores, sine sæuitia pro ueritate certate. Iterum contra epistolam Fundamenti: Illi in uos sęuiant, qui nesciũt cum quo labore uerum inueniatur, & quàm difficile caueantur errores. Illi in uos sæuiant, qui nesciunt quàm

quàm rarum & arduum sit carnalia phantasmata pia mentis serenitate superare. Illi in uos sæuiant, qui ne sciunt cum quanta difficultate sanetur oculus interioris hominis, ut posit intueri solem suum: non istum quem colitis cœlesti corpore oculis carneis & hominum & pecorum fulgentem atq; radiantem: sed illum de quo scriptum est per prophetam, Ortus est mihi iusticiæ sol: & de quo dictum est in Euangelio; Erat lumen uerum, quod illuminat omnem hominẽ uenientem in hunc mundum. Illi in uos *sæuiant*, qui nesciunt quibus suspirijs & gemitibus *fiat, ut ex qua*licunque parte posit intelligi Deus. Postremò *in uos* illi sæuiant, qui nullo tali errore decepti sunt, *quali* uos deceptos uident: & cætera. Ergo sæuire in hæreticos, etiam admodum detestabiles, quales erant Manichæi, quibus Augustinus ita scribit, nõ uidetur esse piorum hominum, qui sciunt quanto cum labore uerum inueniatur, & quàm errores difficulter caueantur, quibusq; suspirijs & gemitibus fiat ut ex qualicũque parte posit intelligi Deus.

Marc. 4. *Luc. 13.* Ex libro Quæstionũ Euangelij secundum Matth. capite 13. Hinc est quod serui dicunt: Vis imus, & colligimus ea? Quibus ueritas ipsa respondet: Non ita hominem constitutum esse in hac uita, ut certus esse posit, qualis quisque futurus sit postea, cuius in præsentia cernit errorem: uel etiam quid error eius conferat ad profectum bonorum: non esse tales auferendos de hac uita, ne cum malos conatur interficere, *bo*nos interficiat, quod fortè futuri sunt: aut bon*is ob*sit, quibus & inuiti fortè utiles sunt. sed tunc *oppor*tunè fieri, cum iam in fine non restat uel temp*us* com putandæ uitæ, uel proficiendi ad ueritatem, *ex occa*sione atq; comparatione alieni erroris. Ibidẽ quæst. 11. Nec tamen consequens, ut omnis hæreticus uel schismaticus corporaliter ab Ecclesia separetur. Mul-

tos enim tales portat Ecclesia, quia non ita defendūt falsitatem sententiæ suæ, ut intentam multitudinem faciant: quod si fecerint, tunc pellantur. Idem de Vera religione, cap. 8. Vtamur igitur etiam hæreticis, nō ut eorum approbemus errores, sed ut catholicam disciplinam aduersus eorum insidias asserentes, uigilátiores & cautiores simus, etiamsi eos ad salutem reuocare non possimus. Idem, & habetur 24. q. 3. dixit: Dixit Apostolus, hæreticum hominem post primam & secundam correctionem deuita, quia subuersus est huiusmodi, & peccat in semetipso damnatus. Sed qui sententiam suam, quamuis falsam atque peruersam, nulla pertinaci animositate defendunt, præsertim quam non audacia suæ præsumptionis peperint, sed à seductis atque in errorem lapsis parentibus acceperunt: quærunt autem cauta sollicitudine ueritatem, corrigi parati cum inuenerint, nequaquam sunt inter hæreticos deputandi. Chrysostomus homilia quadragesimaseptima, in caput Matthæi decimumtertiū: Vis igitur abeuntes colligimus ea? Dominus autem prohibet ne fortè simul cū zizanijs herbá etiá tritici euellant: qđ dicebat, ut bella & effusionē sanguinis prohiberet. Ná si trucidarentur hæretici, absq; fœdere pacis atq; inducijs bellum orbi inferretur. Duabus igitur rationib. prohibuit: altera, quia frumētis parū noceret: altera, quia nisi sanarētur, extrema supplicia nō euaderēt. Quare si puniri eos uultis, & frumentis nequaquá officere, opportunitas tēporis cōgrua expectáda uobis est. Quid aūt est, quòd eradicabitis simul cū ipsis etiá frumēta? Certè aut, quia si arma capietis inquit, necesse est quum hæreticos trucidatis, multos sanctorū simul interimere: aut quia ab ipsis zizanijs multa cōmutata, in frumēti conditionē se ipsa cōuerterēt. Si ergo prǽueniētes euellatis, ea frumēta deperibunt, quę à cōmutatis zizanijs prouenirēt. Nō probi-

Hæreticorũ conciliabula dissipari possunt. prohibet autem conciliabula hæreticorum dissipare, ora obstruere, libertatem loquendi concidere: uerùm interficere & trucidare. Ex Homilia octaua, in caput Geneseos secundum: Hæretici simili modo adfecti sunt, sicut hi qui morbo laborant, & corporalibus oculis cæcutiunt. Illi enim ob oculorũ suorũ infirmitatem solis luci aduersantur, & ob aduersam corporis ualetudinem etiam optimos saluberrimosq; cibos aspernantur: ita & hi anima ægrotantes, & mentis oculis capti, ad lumen ueritatis respicere *non possunt.* Idcirco nostro fungentes munere, *manus eis porrigamus*, magna eis mãsuetudine loquamur. Nã *& beatus* *2. Timoth. 2.* Paulus ita nos admonuit, dicens: Vt in mansuetudine erudiantur aduersarij, si fortè det eis Deus pœnitẽtiam in agnitionẽ ueritatis, & emergant è laqueo diaboli, capti ab ipso in illius uoluntatem. Vides quomodo uerbis declarauit, ꝙ quasi ebrietate obruti sint. Et iterum: Capti, inquit, à diabolo, quasi laqueis irretiti sunt. Vnde & nobis gemina opus est mansuetudine & longanimitate, ut posimus eos eripere & educere ex laqueis diaboli. Dicamus igitur eis: Emergite & resipiscite paulisper, aspicite lumen iusticiæ, &c. *Idem* in sermone de anathemate: Dogmata impia, *& quæ* ab hęreticis profecta, arguere & anathematizare oportet: hominibus autem parcendum, & pro salute ipsorum orandum.

Athanasius ad Antiochenses tomo duodecimo: Omnes qui uobiscum pacificè agere uolũt, in primis autem illos qui in ueteris ecclesiæ communione fuerunt, deinde qui ab Arrianis redierunt, elicite ad uos, eosq; ut patres assumite, & ut magistri & tutores recipite, coaptantes uos interim dilecto nostro Paulino, eiusq; socijs: nihilq; amplius ab illis exigatis, quàm ut execrentur Arrianorum hęresim, confiteanturque sanctorum patrum in Nicęa fidem. Seuerus Sulpitius

quoque

quoque D. Martinum noluisse hæreticos puniri, scribit in eius uita, Libro 3. his uerbis: Maximus Imperator pridie ex episcoporum sententia decreuerat, tribunos summa potestate armatos ad Hispanias mittere, qui hæreticos inquirerent, deprehensis uitam & bona adimerent. Nec dubium erat, quin sanctorum etiam maximam turbam tempestas ista depopulatura esset. Sed Martino illa præcipua erat cura, ne tribuni cum iure gladiorum ad Hispanias mitterentur. Pia enim erat sollicitudo ipsi, ut non solum Christianos, qui sub illa occasione erant uexandi, sed ipsos etiam hæreticos liberaret.

Quomodo cum hæreticis agendum, sententia Erasmi. Cap. XVI.

IN Apologia aduersus articulos aliquot per monachos quosdam in Hispanijs, exhibitos, hæc scribit Erasmus ad Alfonsum Mauricum archiepiscopũ Hispalensem, titulo quarto sic à monachis distincto, contra sanctam Hæreticorum inquisitionem. In Paraphrasi Matthæi 13: Serui qui uolunt ante tempus colligere zizaniam, sunt qui Pseudapostolos & hæresiarchas gladijs ac mortibus existimant è medio tollendos, quum paterfamiliâs nolit eos extingui, sed tolerari, si fortè resipiscant, & è zizanijs uertantur in triticum. Quòd si nón resipiscant, seruentur suo iudici, cui pœnas dabunt aliquando. Hæc ille.

Ad hunc articulum abundè responsum arbitror in supputationibus ad Beddę propositionem 32. respondi & Latomo, qui nonnullis uisus est obliquè me suggillare, ut superuacaneum sit hic eadem repetere. Quoties mecum reputo, quam execranda res sit hæresis & schisma, non possum damnare legis licet durum cauterium: rursus ubi considero qua mansuetudine Christus plantarit, aluerit, prouexerit, stabilieritq; suam Ecclesiam multis seculis, uix reperio quo-

modo tuear exẽplum quod hodie uidemus in nonnullis, qui opiniones scholasticas ilico pertrahunt ad carceres & incendium: ueluti nunc exuri uidemus sacerdotes, qui puellam quicum habent consuetudinem, malunt appellare uxorem, quàm concubinam. Equidem talibus mederi soleo, non patrocinari, nec in hoc hæc mihi dicuntur, quòd tales uelim esse impunitos: tantum illud admiror, quomodo tanta seueritas conueniat cum ecclesiastica mansuetudine. Non est meum probare aut improbare principum mundanorum leges, habent suum ius, *habent sua cõsilia*, habent suum iudicem, cui *reddituri sunt rationem*. Mea paraphrasis Euangelicæ para*bolæ sensum* explanat, qui si uerus est, si Christo dignus, si *probatis* orthodoxis interpretibus placuit, si multis *seculis* usu ecclesiæ comprobatus est, quur reprehenditur? aut si reprehendendus est, quur non pariter in ius uocentur & illi? Vsque ad ætatem Augustini, hoc est plus quàm quadringentis post Christum natum annis, nusquam legimus orthodoxis implorasse Cæsaris præsidium aduersus hæreticos, quum id frequentissimè factum esset ab ipsis hæreticis. Nunquã tamen hoc exemplum imitari uisum est orthodoxis, donec Donatistarum & Circumcellionum huc perpelleret pernicax & insanabilis insania, nimium diu tolerata. Nam præter schisma, quo non aliud exitiabilius si processisset, agitabant, uulnerabant, iniecta in oculos calce aceto temperata exoculabant orthodoxos, alios occidentes, alios ad homicidium metu mortis adigentes. Nec mitiores erant in seipsos quàm in alios, ultio sibi uel gladio: uel si gladiorum non esset copia, præcipitio necem accersentes. Quid multis? tanta erat rabies, ut nec ab ethnicis principibus tolerari debuerint: nec à Christianis, etiamsi nulla fuisset hæresis, aut schismatis crimen.

Per

Per hos quum nulli liceret esse quietum, nec ullus esset insaniendi modus aut finis, tandem inter episcopos agitatum de implorando Cæsaris præsidio aduersus Donatistarum intolerabilem improbitatem. Mansuetioribus, inter quos fuit diuus Augustinus, non placuit imploratio prophanæ potestatis ad negocium Ecclesiasticum, existimantibus non decere episcopos alijs armis uti, quàm uerbo Dei, precibus: & si malum foret insanabile, anathemate, hoc est, separatione à communione. Hoc erat tum extremum ecclesiæ supplicium, & sicut apud Iureconsultos, ciuilis mors dicitur exilium: ita apud Apostolos & horum successores, pœna capitis erat ab ecclesiæ consortio submouisse. Ad hanc sententiam non solum inuitabant exempla Christi, apostolorum & martyrum: uerum etiam metus propellebat, considerantes fore periculum, ut si ageretur terroribus, pro hæreticis fictos haberent Christianos, maiore Christiani gregis pernicie. Verùm ubi uicisset aliorum sententia, resque bene cessisset multis hac sed ueritate correctis, qui uel inuiti manserant in ea factione, uel ambigui, uel errore modò seducti, fortiter probauit Augustinus, quod prius improbauerat. Sed tamen aduersus tam furiosos latrones ac sicarios uerius quàm hæreticos, lex meo iudicio nimium mitis lata est, quæ primum nec corpus cuiusquam attingeret, nec quenquam facultatibus excuteret: sed tantum ecclesiarum hæreticarum facultates ad orthodoxorum ecclesias transferret: ad quas qui transire uellet, & ijs quas prius habuerat, & ijs quas inueniebat, uti frui posset, tanta mansuetudine, ut nec clericis & episcopis resipiscentibus suus honos adimeretur, tandem & mulcta cæteris indicta non admodum graui: qui quum essent pauci, nollent resipiscere. & adeò nihil

R 1 tenta-

tentatum est de occidendis tam immanibus beluis, ut quum prius edictum Macedonij (ni fallor) præsidis sic ambiguis uerbis esset propositum, ut hæreticis uideretur minari necem, ni resipiscerent, Augustinus illum diligenter admonuerit, ne quenquam interficeret, quum hoc ius ex cõstitutionibus Cæsareis haberet, laudetq; quòd edicto posteriore uerborũ ambiguitatem explicuisset. Idem admonet præter alios Dulcicium tribunum, ne quem capite plectat. Ex his satis liquet, quantum illorum animus abhorruerit ab hac confiscationum, carcerum, suppliciorum, incendiorum sæuitia, quæ nunc quibusdam & nimium & sola placet, præsertim ex eorum numero, qui perfectionem Christianæ pietatis profitentur, quorũ omne studium esse decebat mederi potius quàm interimere, & legum sinceritatem sua intercessione mitigare. Nunc etiam ultra principum edictum sæuitur ab istis clementiæ magistris. Cæsaris edictum habet, legitimè conuictis, quàm hoc interdum fiat legitimè, mea nihil refert: tamen multis incognitum non est. Nam hoc hominum genus ferè nullis legibus paret, nec ecclesiasticis nec prophanis: sed quicquid uolunt, sanctum est. Mihi nulla placuit unquam hæresis, nec ulli unquam faui, faueo, fauturus ue sum hæretico, nisi spe medicandi, ne quis me suspicetur hæc mea causa dicere. Nullum abstractum ab ecclesiæ caulis adiunxi mihi, sed ipse constantissimè persistens in ecclesiæ consortio, nonnullos ad illius societatem reuocaui. Tantum loquor de quorundam sæuitia, quos oportebat esse mitissimos, etiamsi principes terrerent gladio, si qui episcopi pro sua autoritate potestatem ad improborum terrorem exererent. Nunc contrà fit, ut illorum sæuitiæ monarcharum ac præsulum autoritas cogatur frenum imponere. Eoque huius negocij principatus summis ecclesiæ

proce-

proceribus delegari solet, ne istis liceat, quicquid libet. Quid autem quorundam seditiosis apud populum uociferationibus, sæuitiaque profectum sit, res ipsa loquitur. Fortassis è longinqua regione nonnunquam scribunt principi quod uolunt: ille rescribit, Si sic habet res, sumatur supplicium. Hoc rescripto non liberantur, sed onerantur illorum conscientiæ. Præterea quum iudex laicus pronunciat ex illorum relatione, non ex cognitione causæ, totum iudicij pondus in ipsos recidit. Iam mihi confer episcopos ecclesiæ proceres cum monachis, confer sicarios Donatistas cum his qui fortè dixerunt monachorum ordines non esse necessarios ecclesiæ, aut in concionibus Christi spiritum inuocari decentius, quam uirginem matrem, aut se dubitare, an horum temporum confessio sit instituta ab ipso Christo, & an sacerdotum cœlibatus sit iuris diuini: confer lenitatem Cæsareæ constitutionis uix impetratæ à Theodosio, & confer atrocitatem suppliciorum, quibus nunc agitur cum idiotis, etiam in qualemcunque inductis errorem, desiderabis planè in nonnullis exemplum ecclesiasticæ mansuetudinis. Sed postea, inquiunt, lex non sine causa lata est seuerior. Non damno cauterium, tantum doleo tam asperum remedium Christianorum peccata meruisse: & parricidarum supplicijs indolesco, tamen hunc dolorem publicæ tranquillitatis respectu consolor. Eodem modo sum affectus erga illos, qui quoniam sanari non possunt, necessariò tolluntur, ne plures trahant in luem. Quicquid agit legum fortassè necessaria seueritas, certè sacerdotum & monachorum est studere sanandis potius, quàm extinguendis. Principum constitutiones nunquam improbaui, quanquam & ipsos oportet legum rigorem ad Christianæ moderationis lenitatem, quatenus licet, deflectere.

Multum enim interesse debet inter principem ethnicum & Christianum: rursum plurimum interest inter prophanum principem & ecclesiasticum. Postremò nonnihil interest inter præsulem autoritate publica præditum, & monachum aut theologum, quorum est cum omni mansuetudine docere. Quale est autem, olim nullis theologiæ scholis institutis, solo Dei uerbo feliciter pugnatum esse cum hæreticis: nunc quum orbis celebribus *Academijs* sit plenus, articulis & fasciculis rem *tantum* geri? Quid autem reprehendi potest *in Paraphrasi, nisi* quòd non meminerit de Constitutione *monarcharum* posterioribus annis inuenta? id non licuit, *eo* quòd illic Euangelistam facio loquentem, qui constitutionem illam non nouerat? nisi debui sic illum inducere loquentem, Vsque ad annos octingentos Christus neminem hæreticum uult occidi, sed post illud tempus exorietur alia lex, ut exurantur. Inepte nimirum imaginantur, sermonem hunc à me dici his temporibus, quum dicatur ab Euangelista priscis ecclesiæ temporibus. Neque Christus illic agit de gladio principum, quum ecclesia tot à Christo passo seculis egerit sub principibus ethnicis: sed de studio loquitur Apostolico cũ mansuetudine pertrahẽdi omnes ad salutem, exemplo summi pastoris, qui uenerat non ad perdendas animas, sed ad seruandas. Ita fit, ut hęc mea interpretatio non officiat principum constitutioni. Nam illa docet mansuetudinem euangelicam, non adimit principi ius gladij: illa præscribit quid illi congrueret tempori, non quid in fine seculorum exactura esset hominum improbitas. Nonnullę principum leges ad terrorem eduntur uerius quàm ad exemplum. Atque ut prophani iudicis est eximere gladium interdum, quo unius interitu seruet multos: ita quoties error, aut casus, aut ętas ex-

sat crimen, & spes est correctionis, debet meminisse Christianæ clementiæ. Quin & illud inspiciendum, an monarchæ ius habeant, ob quoduis delictum, capitis pœnam indicere. Tum illud etiam uidendum, an principes uoluerint ob quemuis errorem, qui uideri potest hæreticus, hominem tradi flammis. Etenim si certus est error, nihil hic opus est theologis, quum tantum sit cognitio facti: si dubius est, non est cuiusuis theologi, sed Romanæ sedis potissimum de Articulis fidei dubijs iudicare. Multo durius est ob articulos non solum dubios & controuersos, uerum etiam leuiculos hominem flammis tradere. Sed multo durissimum ob titulos, quos ipsi suo arbitrio confingunt subinde nouos, hoc est contra doctores scholasticos, hoc est suspectum, hoc scandalodes, hoc contra laudabilem consuetudinem, hoc malè sonans ut iacet, hoc impertinenter dictum, & huiusmodi innumeros, ut nihil sit, quod non aliquà pateat calumniæ, si maleuolus accesserit animus: & interim tamen disputant, an ecclesia posit condere nouũ articulum fidei, quũ isti quoties commodum est, gignant eos in ipsa cognitione, nonnunquam & post editam sententiam. Res agitur per relatores, deputatos, ac iudices monachos, nec sincerè, nec legitima iuris forma, pronunciant in carcere tres priores, monachis duobus testibus, & apparatur rogus. Hæc nescit princeps, cuius lex prætexitur, priuato quorundam odio seruiens, quum in publicam utilitatẽ sit edita. Hęc quoniam fieri compertũ est, admonendi erant principe : quæ tamen admonitio nec hæreticos ueros & insanabiles subleuare, nec sinceros inquisitores grauare debet. Constitutio quæ in Cod. libro primo, tit. de Hęreticis Manichęis & Samaritanis fertur octaua, solos libros & chartas iubet exuri: doctores tãtũ capite

 plecti,

plecti, discipulis decem librarum auri mulcta dicitur: eos uerò qui non solum audiuit illos, uerum etiam contemptis principum legibus, libros illorum apud se seruant, manifestum hæreseos fauorem præseferẽtes, in exilium deportari iubet. Nec hæc tantum constitutio ferit quoslibet hęreticos, sed nominatim Manichæos, Apollinaristas, & Samaritanos, qui manifestam docebant blasphemiam. Huiusmodi ferè sunt quæ præcedunt eodem titulo, quæ iubent inquisitionem etiam usque ad capitis pœnam *extendi: sed exprimunt certas hæreses.* Similiter *eodem libro, titulo* de summa Trinitate, &c. Arianos exprimit. *At hi spoliabant* Dei filium, & multo magis Spiritum sanctum ueritate diuinæ naturæ. Quemadmodum Apollinaristæ uerum hominem negabant, detrahentes illi meliorem hominis portionem, nimirum animam humanam: Donatiani furiosi latrones erant, non solum pestilentissimi schismatici. Non hic agebatur, an hæc confessio sit instituta à Christo, an constitutio hominis pura obliget ad crimen, an symbolum sit frustulatim editum ab Apostolis, an Apostoli calluerint linguam Gręcam: sed de maiestate Christi, deque summa Christianitatis. Iam per pontificum constitutiones, quæ sunt in Decretalibus libro 5. titulo de Hæreticis, & in sexto eodem numero ac titulo, conuicti, & in errore persistentes, aut in hæresim abiuratam relapsi, tantum iubentur tradi curiæ seculari: quanquam hic Glossematographi de suo adiecerunt, Aut comburantur. Quando Pelagianis aut *Iouinianis* ex Cæsarum edictis dicta est mulcta. Nunc ad ignem pertrahitur, qui dubitet, an Romanus pontifex ius habeat in purgatorium. Et olim in synodo episcoporum hæretici, citati reddebant suæ doctrinæ rationem: conuictis libera erat optio, utrum mallent ipsi in suum dogma pronunciare anathema, an

simul

simul cũ dogmate feriri anathemate: hoc est, à communione separari. Nam hæc tum erat pœna ecclesiæ grauissima. Berengario qui non de confessionis origine, neque de purgatorio postulatus erat, sed de ueritate corporis Christi: ne tum quidem uis est adhibita, quum semel dimissus in eundem errorem esset relapsus. Nunc interdum monachi uanum spargunt rumorem, mox ueluti suspectum pertrahunt in carcerem: ibi disputant suo more, notantur articuli, & parantur fasciculi.

Linum fumigans non extinxit Christus, nec arundinem quassatum confregit. Ouiculam ab initio persequutus est lupus, illa artem semper tolerantia uicit. *Esaiæ 42.*

Censura insignium Iurisconsultorum de Lamijs, quæ pœnitentes, pœnas euitant corporales: nec in criminalibus soli standum esse confeßioni.

Cap. XVII.

AT in sagarum patrocinium annectam censuram eximij iurisconsulti Pauli Grillandi de Sortileg. 10. uolumine Tractatuum, quæst. 7. fol. 44. pag. 235. Nota, ait, unum ualde singulare, quòd istorum apostatarum duæ sunt species. una est, quæ simpliciter retrocedit à fide, & sequitur cultum & obedientiam dæmonis: altera est, quæ postquam Christi fidem abnegando reliquit, & deiecit ex corde suo, iterum se baptizat expressè in nomine diaboli, & aliud nomen sibi superimponit, licet utraque species sit damnata: prior tamen, si peccatũ suum reuocat, admittitur ad pœnitentiam, & euitat pœnas corporales: sicut hæretici. ut l. Manichæos. C. de hæreticis. Identidem theologi authores Mallæi, in tertiæ partis initio, quæstione 35. his uerbis docent: *Lamiæ pœnitentes euitãt pœnas corporalest.*

Ex corde uerò apostatę si nolũt resilire, ut hęretici im pœnitẽtes, tradentur curię seculari. Si aũt uelint, recipiuntur prout hæretici pœnitẽtes. iuxta c. ad abolendam. §. pœnitẽti. de hæreticis lib. 6. Concordat Raymun. tit. de apostolica. c. reuertentes. ubi dicit: Quòd reuertentes ab apostasiæ perfidia, cum fuerint hæretici, tanquam reuertentes ab hæresi sunt recipiendi: & hic sumitur unum pro alio. Et in 2. parte Decretorum, caus. 26. quæst. 5. episcopi. Ex præmissis authoritatibus colligitur, quòd arioli, aruspices, incantatores & sortilegi, atque cæteri huiusmodi sectatores ab Ecclesia sunt eliminandi: & nisi resipuerint, perpetuò excommunicandi. Sed quod in ultimo Acquirensi capitulo, ea quæ fiunt per incantatores, non in corpore, sed in spiritu fieri dicuntur, Augustinus in libro de Ciuitate Dei idẽ uidetur asserere, ita dicens: Quæ magorum præstigijs fiunt, non uera, sed phantastica esse probantur. Quare criminali actioni hic nullus erit locus.

Si urgeatur hic denuò propria earum confessio: cum D. Ioanne Francisco Ponzinibio Placentino, Tractatuum uolumine decimo, de Lamijs, respondere audeo: Cum tales personæ sint illusæ, ut dictũ est, ergo debere dici, earum confessionem etiã esse erroneam, nec admittendam. l. error. & l. cum post. C. de Iuris & fact. ignor. No. in l. de ætate. §. fin. ff. de Interroga. action. Confessio enim debet continere uerũ & possibile: ut per gl. Bald. & alios in l. 1. C. de confess. per gloss. in c. fi. de confess. in 6. ff. ad leg. Aquil. l. inde Neratius. §. fin. Sed ista respuunt ius & naturam. ergo non sequitur: Istæ mulieres sic cõfitentur, ergo sic est. Nam confessio longè distat ab actu (uel actus possibilitate) & quicquid est contra naturam, deficit in suis principijs, ergo naturaliter est impossibile. Præterea in criminalibus regulariter non statur

tur soli confessioni rei, ut per Bald. & Ang. in l. 1. C. de confess. & dicam infrà in 2. no. Nec obstat, quod dicit Bald. in d. l. si quis non dicam rapere: quia eius dictum procedit in hæresi, in quantum perficitur in sola mente & cogitatione: quo casu bene, ut inquit ipse: quia cogitatio mentis, quam solus Deus nouit, non potest aliter probari, quàm per confessionem: ideo statur soli confessioni. sed confessio, de qua in casu nostro, continet actum ab extra, & minus possibilem de iure & natura, ac etiam minus uerisimilem: & ideo potest dici, quòd licet, quoad ea quę credunt, sit standum confessioni earum, quoad punitionem: quia talis credulitas pendet ab animo & uoluntate, non tamen quo ad hoc, ut quia sic sit, uel sic fiat, sicut asserunt. Hactenùs ille. Nec est quòd hic lex Cornelia de siccarijs & ueneficis mihi obtrudatur, quæ suũ paulo pòst sortietur locum, ubi de ueneficorum pœnis agetur

In criminalibus non est stãdum soli confessioni.

Præclara eximij Iurisconsulti Alciati sententia, & ex Grillando historia de Lamiarum innocentia. *Cap.* XVIII.

NArrat item D. And. Alciatus, hæreticæ prauitatis (ut uocant) inquisitorem in sub alpinis uallibus, aduersus hæreticas mulieres, quas ueteres Lamias, nos Striges uocamus, inquisiuisse, & supra centum flammis consumpsisse: quotidieque ceu noua holocausta, alias super alias Vulcano obtulisse, è quibus non paucę helleboro potius quàm igne purgandæ uidebantur: donec rustici arreptis armis uim illam inhiberent, & negocium ad episcopi iudicium deferrent. Et pòst: Et quamuis aliqui ex maritis, magnæ fidei homines, asseuerarent eo potissimùm tempore, quo illæ in ludo & choreis sub Tellina arbore fuisse

Lib. 8. Parergon iuris, cap. 22.

fuisse dicebantur, se exploratum habere, in lecto potius secum fuisse: tamen respondebatur, non illas, sed cacodæmonem potius, uxoris forma assumpta marito illusisse. Atqui ego replicabam: Cur non potius cacodæmonem cum suis dæmonibus, illam uerò cum marito fuisse, præsumis? Cur uerum corpus in ficto lusu, phantasticum in uero lecto cōminisceris? Quid hic opus est usque adeò augere miracula, & non tam Theologum quàm τερατίζειν agere, sæuioremque partem in pœnis eligere? Constabat ex illis actis, semel in eo ludicro per quandam mulierculam nomine IESV appellato, omnem illum apparatū, omnes saltatrices cum amasijs suis repentè euanuisse: quî fieri id potuit, si uera fuissent corpora, & nō phantasmata, & Tantali horti? quod apud Philostratū libro quarto, etiam Apollonius Tyaneus censuit: & apud Plutarchum in Bruti uita C. Cassius. Nam & medici maximos effectus corruptæ menti, imaginariq; ludificationi tribuūt: unde Ephialtici, afflati, superstitiosi, incubitati, amore furentes, imaginosi, Lycaones, Cynanthropi, qui tamē medicamentis curantur: uidenturq; hæc esse quæ Plinius & alij ueteres Faunorum ludibria appellant, pœoniaq; herba emendari censuerunt: ut etiam harum plerasq; curari posse sit uerisimile, nisi quòd pauperes & femellæ omnes sunt, quibus talis facultas non suppetit. Ego certè magis iuri Pontificio, cōmuniq; nostratium doctorū interpretationi hac in quæstione, quàm Theologis istis tribuerim, maximè in re à synodo decisa in concilio Anquirens. cap. I. ubi talia phantasmata mentibus à maligno spiritu irrogari ait. & rursus: Infidelis, inquit, non in animo, sed in corpore euenire opinatur: quis enim in somnijs & nocturnis imaginibus non extra seipsum deducitur? Quæ etiam uidetur fuisse Augustini sententia libro 18. de Ciuitate Dei, cap. 18. ubi: Verū, inquit, corpus

corpus nulla arte dæmonũ conuerti poteſt, ſed phantaſticum: quod etiam cogitando ſiue ſomniando per rerum innumerabilia genera uariatur: & cum corpus non ſit, corporum tamen formam capit, ſopitis aut oppreſsis corporeis ſenſibus, ita ut uera corpora alibi iaceát, ſenſibus obſeratis. Nec refert quòd ibi Herodiadi aut Dianę honor exhibetur. Hactenus Alciatus.

Paulus Grillandus de Sortil. 10. uolum. Tract. Quidam maritus ex oppido agri Sabinenſis habebat uxorem maleficam ſiue ſtrigam, ut uulgò dicunt. De crimine autem ſolum erat ſuſpicio, non certa noticia. Nam quum aliquoties à marito rogaretur, num eius eſſet profeſsionis, negabat conſtanter. Creſcente porrò rumore, & uiris fide dignis apud maritum eius flagitij uxorem inſimulantibus, quòd ea familiariter uteretur alijs mulieribus huius criminis ratione cognitis, cum quibus etiam ſe turpibus miſcere ſceleribus, & nocturnos agere cœtus uidebatur: decreuit maritus ipſam in eiuſmodi operibus obſeruare & apprehendere: & cœpit pluribus noctibus diligenter & attentè inuigilare. noctesq́; circiter duodecim egerat inſomnes, attendens ſtudioſè, num illa aliquò ad dæmonum luſum uel aliud maleficium noctu euagaretur, & num penes ſe in lecto permaneret nocte tota, quando lectum conſcendiſſet: nihilq́; unquam fraudis comperit, ſed manibus illam ſemper in lecto contrectauit. Quum uerò poſt dies paucos unà cum quibuſdam alijs de eodem crimine accuſatis in carcerem conijceretur, ſubdereturq́; quæſtionibus, confeſſa eſt demum, ſe tali interfuiſſe luſui unà cum alijs mulierculis incarceratis, flagitijq́; huius reis, tali die, undecimo menſis, &c. tali nocte, hora tali, &c. Idem fatebátur & aliæ. Maritus uerò in coniugis patrocinium aſſerebat præſtito iuramento grauiſsimo, eam illa nocte deſignata, & maximè illa hora, ſecum decubuiſſe

in eo-

in eodem lecto: & se eam tum studiose non semel tantum tetigisse, sed pluries, ac cum ea loquutum fuisse.

Pœna, qua Lamias afficere solent Bononienses. Cap. XIX.

SOlent Bononiæ maleficos utriusque sexus, quorum damnatæ incantationes generi humano, uel uitæ bestiarum minus nocuissent (quos muliebri in sexu lingua uulgari le strige Itali appellant) nudos ad umbilicum usque ueteri ex palatio educere, asino impositos inuerso corpore, ita *ut ligatis manibus* caudam asini, quem lento ductu *præibat lictoris* minister, retinerent. Capiti imponebatur mitra *chartacea*, in qua terrifici cacodæmones, qui forcipibus suis ignes infernales mouerent, depicti erant. Interea dum solenni hoc progressu circumducuntur, à lictore comitante uirgis egregiè in pectore & dorso cæduntur. Cum uerò è foro publico peruentum esset in cœmiterium ædis Dominicanæ, nobilis sepultura gentis Germanicæ, deponebantur ex asino, & à carnifice in conclaue quoddam superùm deducebâtur, cuius pergula firmata cancellis ferreis, ijsque raris, cœmiterium uersus spectaret: quæ destinata pœnæ hæreticorum à monachis monasterij illius, inquisitoribus hæreticæ prauitatis, perhibetur. Hinc capite galeato sedi curuli, quæ rotis quatuor ferebatur, impositi, ter in pergulam prominentem detrudebantur, ubi & per horæ quadrantem consistebant. Interim à spectante foris turba, ridente, clamanteque lapidibus impetebantur: frustra tamen ferè, ob interpositos cancellos ferreos. Tandem uinculis soluti, & pro delicti qualitate puniti, ablegabantur in exilium.

Infinitis certè modis præferri decet hanc moderationem magistratus Bononiensis, quæ nonnihil ad-

hue

huc uetustatis Italicæ prudentiam sapere uidetur, præ aliorum quorundam tyrannide, qui ad igneum illud holocaustum præcipites nimis feruntur: eoque non minus affici, quàm innocentis sanguinis effusi fumo dæmones, uidentur:

O' *cæcas hominum mentes, ô pectora cæca.*

Mulieres minus puniendas esse uiris.
Cap. XX.

DIci solet, mulieres in eodem delicti genere minus peccare, minusque puniendas esse quàm uiros, cæteris tamen per omnia paribus: nempe ob imbecillitatem animi, mentis & ingenij. l. sacrilegij pœnam, in prin. D. ad legem Iul. pecul. & l. si adulterium. §. stuprũ, & §. fratres, & §. incestam. D. ad legem Iul. de adul. & c. sicut dignum, in prin. extrà de homicid. & c. indignantur. 32. q. 6. ubi scribitur: tanto grauius uiros puniri oportere, quanto magis ad eos pertinet & uirtute uincere, & exemplo regere fœminas. Et facit text. in l. quisquis. §. ad filias. C. ad. leg. Iul. maie. ibi: Mitior enim circa eas debet esse sententia, quas pro infirmitate sexus, &c. Et quod uoluit Bald. in l. quicunque. col. 3. uersic. sed pone statuto. & uersic. & in summa. C. de ser. fug. In quam sententiam apud Saxonem historię Danicæ libro 6, Ericius uir quidam multæ prudentiæ contendit, muliebribus erratis sæpius ignoscendum esse, nec pœnam infligendam, nisi correctio culpam corrigere non potuisset. Et illud Æneæ apud Virgil. libro 2. Æneidos.

— N*ullum memorabile nomen*
Fœminea in pœna est. Plinius libro 8. Natur. hist. scrib. leonem, ubi sæuit, in uiros plus quàm in fœminas fremere: ueluti natura eum docuerit, mulieres mitius quàm uiros, esse tractandas. Aristot. lib. Problemat. 29. capite 11. Cur, ait, mulierem interficere iniquius, sit,

sit, quàm uirum, quanquam naturæ ratione mas fœmina præstantior est? an quia mulier imbecillior est, minusq; proinde iniuriam facere potest: etenim eniti aduersus id quod longè infirmius est, nihil uirile, imò stolidum atq; iniquissimum est. Hęc ille, quę tam ad animum quàm ab corpus referri possunt. Tradit Vopiscus, Aurelianum imperatorem, cum Zenobia ad pœnam uocaretur à militibus, quòd sibi Imperium usurpasset, illam uita donasse: quòd indignum existimaret, mulierem interimere. In quã sententiam Euripides in Hecuba, ὡς ἀποκτείναμ φθόνος γυναῖκας: Quam inuidiosum interficere feminas? Quandoquidem, ut idem in Hercule furēte scribit, mulieres quodammodo sunt masculis miserabiliores.

τὸ θῆλυ γάρ πως μᾶλλον οἰκτρὸν ἀρσένων. Cui astipulatur Bald. consil. 96. factum tale est: Carolus lib. 2. quòd mulier miserabilior est uiro.

Quomodo Lamiæ mentis errore à diabolo affectæ, nec ulli noxiæ sint reducendæ, & quæ eis statuenda pœna: nec omnem uoluntatem esse puniendam. Cap. XXI.

QVum ergo errore & phantasia Lamiæ delusę & satanæ peruersa institutione seductę cognoscantur: nec alicui ab ijs malum reuerà, at solum imaginatione illatum esse sciatur: saniori doctrina informandæ erunt, ut repudiatis dæmonij ludibrijs, Christo sacramentum rursus præstent, atque ut luxata ex corporis compage membra, debita ligatura restituantur pœnitentes. Quantopere hic fidelem mysteriorũ Dei dispensatorem eniti deceret, ut ad Christi ouile reduceretur ouis perdita, nemo nõ nouit. Suum quoque hic habebunt locum publicæ & cõmunes preces ex animo fusæ. Admodum piè hic D. Iacobus admonet: Fratres, si quis inter uos errauerit à ueritate, & Iac. 5.

conuer-

conuerterit quis eum, sciat quòd qui conuerti fecerit peccatorem ab errrore uię suæ, saluam faciet animam à morte, & operiet multitudinem peccatorum. Nec hæresis solùm in errore, quòd quis dæmoniorum doctrinæ adhęret, figitur: sed in sui confidentia quoque, concepto fastu & præfracta pertinacia, ubi nulla admittitur admonitio: errorem etenim, seductionemq; mentis cõfessus hæreticus, semper remissionem, ueniamque, ex Patrum consensu & Christiana mansuetudine meretur. Nam, teste Seneca, quem pœnitet peccasse, penè est innocens. & apud Ecclesiasticum legitur: Pœnitentibus dedit uiam iusticiæ. Eiusmodi itaque malè à dæmonio persuasę, & resipiscenti feminæ, rectiusq; iam in Christianæ fidei sanctissima basi confirmatæ, pecuniarum quoque (si eius res ferant) mulcta in pauperũ subsidium imponi potest, & quæcunque alia arbitraria, non tamen uitæ pœna, pro delicti ratione & magnitudine. Vel si iniungere uoles mulctá eiusmodi feminæ irrogatam à Romanis pontificibus in taxa sacræ pœnitentiariæ, ut ipsi uocant, per me licet. Ibi legitur: Mulierem incantatricẽ, postquam superstitiones abiurauit, in quolibet supradictorum casuum taxari, Turon. 6. duc. 2. Si etiam ex usu ob reipublicæ tranquillitatem conseruandam uidebitur, ut exilio ad certum tempus puniatur, donec uitæ innocentia uerè se conuersam esse, & fidelem, persistereque comprobet, ac deinde libertate hospitij pristina rursus donetur, non contraierim. Eiusmodi esto pœna temeritatis, quòd dęmoniacæ suggestioni & ludibrijs non satis constanter restiterit, immò etiam consenserit fatua.

In Thyeste.
Eccles. 17.

Quòd si quis contentiose uoluntatem seuerius puniẽdam defendat, is primùm distinguat inter uoluntatem hominis sani perfectam, quæ in actum uerè dirigi cœperit: & intèr uitiatæ mẽtis sensum, uel (si uoles)

Non omnis uoluntas punienda.

les) corruptam amentis uoluntatem: cui suo opere, quasi alterius esset, colludit diabolus, nec alius insulsè uolentem subsequitur effectus.

Tale uoluntatis uitium impingi etiam possit melancholicis, fatuis & pueris, qui facile inducuntur, ut uel hæc uel alia se designasse mala falsò imaginentur, fateanturque: qui tamen à Deo renes & corda scrutante, non æquè plecti permittuntur, ac alij mentis compotes: multo certè minus ab hominibus id fieri oportuit. De ijs quid sentiam, qui elementa commouisse, aerem turbasse, grandinẽ accruisse calamitosum in frumenti & uinearum perniciem, & rerum aliarum stragem, creduntur, Lib. 2. cap. 30 explicui: ubi argumẽtum ea de re prosequi, ut continuum filum, ad certiorem intelligentiam malui, quàm eo diuulso Lectorem suspendere.

Apoc. 2. Luca 12.

Confutatio sententiæ Georgij Pictorij, qua Lamias crudeli morte puniendas esse, defendit.

Cap. XXII.

Argumenta, quibus Georgius Pictorius medicus, in libello de Sublunarib. dæmonibus, defendit, Lamias inclementer uel igne uel alio quouis tormẽto esse tollendas, sparsim in his nostris libris tam solidè confutata esse arbitror, ut superuacaneum certè iudicem, illi uel paucis respondere. uel plura his adijcere. Enimuerò earum phantasiã à dæmone uitiatam esse, ut neminem nisi opinione læserint, satis superque demonstratum est. quemadmodũ etiam manifestè ostendi, dæmonem, uti spiritum, ossibus & carne, quæ in actum uenereum requiruntur, carentem, cum fœmina cõgredi neutiquã posse. Quod tamen Pictorius hic negat, & se Augustini & Conciliatoris sententiæ præferre ait cuiusdam Marci testimonium, qui insignis satanæ cultor, in Chersonneso

uitam

uitam egit solitariam, Michaeli Psello familiaris: atq; dæmones genitalia habere, & fœcundos esse semine, docuerit: quod hi salaces istis deformosissimis pecoribus (sic Lamias appellat) generandi studio in locellos infundunt, & proles excitant, sed nostris dissimiles, & nanos fermè simias referentes. Vnde hęc Marcus nouisse potuit, nisi quod, dum familiariter dęmonum cõsortio uteretur, in ea forma ab ipso descripta, oculos illius deluserint, & præstigijs umbram pro re obiecerint, aut eius phantasiam, ut & Lamiarum, huiusmodi suggestione uitiarint. Debuit adhæc, ut philosophus, cõsiderasse, omne semen generare suũ simile. Quorsum ergo nani ex dęmonũ, qui spiritus sunt, semine gignentur? quæ eorum similitudo? in quibus cõueniunt? in quantitate'ne, aut in substãtia? simiasne itidem referũt in generando dæmones, qui formã norunt mentiri quamcunq;, etiam angelorum lucis? Si procreandi his potẽtiam tribuere uoles, malos gignent genios uel spiritus. analogiam etenim rerũ hic statuere oportet. Accedet quoq; immortalitas, qua ratione à creationis primordijs in tam numerosam excreuerint sobolẽ ad hoc usq; seculum, ut nihil præter has laruas nostris sedulò obuersari oculis, nec usquã hominem ab harum infinitis myriadibus securum fore, non mirum sit. Hanc sententiam qui conuellere uolet, rationes adducat, quibus, ut nugis his, imò apertissimis mendacijs credam compellar. Demiror sanè, doctum uirum hic sibi illudi, sensusque perstringi sinere. Aliam insuper punitionis occasionem nimis friuolam adiũgit, quòd harum Erynnarum numerus in tam immensum excresceret pelagus, ut ab earũ incantationibus tutus degeret nemo, nisi comburerentur. Imò nusquam ab harum læsione securius uiuitur, quàm ubi hæc uictima locum habet nullum, nec eæ igni mandantur, nimirum ubi diaboli dolus

artes & præstigiæ, quibus nocte diuque in suam fa-
cere nassam homines incredulos, uel modicæ fidei sa-
tagit, innotuêre: ubi in cunctis afflictionibus Deus omnipotens, iustus & misericors cognoscitur imploraturque: ubi ad Christum unicum diaboli supplantatorem, eiusdemq; regni strenuum euersorem confugitur, ubi ordinata à Deo media non negliguntur: ubi quod solius diuinæ maiestatis est, satanæ aut maleuolæ anui non attribuitur.

Ad Ludouici Milichij cēsuram *de Lamiarum pœnis*, uti quoque ad Iacobi domini in *Lichtenburch* iudicium, quemadmodum & illi qui legem *Imperatoriam* in concione allegauit, & Mosem cap. 22. *Exodi*, abundè toto hoc Libro responsum esse existimau', ut frequentiori repetitione minimè opus esse sentiam.

Veneficarum pœnæ. Cap. XXIII.

Veneficarum pœna.

NOn aliò torquenda erit lex Cornelia, quàm in ueneficas. Quæcunque enim feminæ morbos, siue mortem, aut iacturam, alicuius ueneni potentia cuiquam induxerunt, Veneficarum nomen & punitionem merentur: atque his, pro criminis qualitate pœnam uel aggrauant, uel moderantur leges. Quemadmodum si quæ philtro uel amatorio poculo apud procos, aut alios, amorem extorquere contendunt, eosque interim uel dementant, uel *morbis* excruciant, non tamen uita orbant: ijs noxæ *magnitudinem* & uoluntatis studium, pœnæ *grauitatem* uel moderationem præscribere iustum est. quod de quocunque illato rerum dispendio dictum semel uolo. Hic lex Cornelia de sicarijs & ueneficis celebratur: Qui uenenum malum necandi hominis causa fecerit, uel uendiderit, uel habuerit, plectitur. Eiusdem legis pœna afficitur, qui in publicum mala medicamēta uēdiderit, uel hominis necandi causa habuerit. Et

Lex Cornelia. ff. lib. 46. tit. 8.

ex

ex Senatusconsulto relegari ea est iussa, quę non quidem malo animo, sed malo exemplo, medicamētum ad conceptionem dedit, ex quo ea quæ conceperat decessit. Alio Senatusconsulto effectum est, ut pigmentarij temerè cicutam, salamandram, aconitum, pityocampas, mandragoram, cantharidas, aut quid lustramenti causa dantes, pœna teneantur eiusdem legis. Hic Mosis quoque edictum habet locum, φαρμακοὺς οὐκ ἐπιβιώσετε, aliàs περιβιώσετε. sic legis uoluntatem explicuerūt Septuaginta interpretes: Veneficos non patieris uiuere: aut, si mauis, ueneficas (genere feminino) ut uolunt Hebræorum interpretes. Eæ certè non aliæ erunt intelligendæ, quàm quas Moses & illud seculum nouit: Sagas autem uulgò nobis dictas, & à me descriptas, ne quidem Christi tempora norunt, multo minus Mosis. quorum uerò incantatorum Scriptura meminit, omnes sunt magi infames.

Exod. 22. *Pœna ueneficarū à Mose constituta.*

Porrò feminas ab initio ad ueneficium fuisse procliuiores uiris, grauissimi testantur authores. Refert Diodorus libro quinto de Antiquorum gestis, Hecatem feminam omnium primùm aconitum inuenisse, & ad uenena mortifera conficiēda summum studium operamque impendisse. Quin apud Romanos feminæ ueneficijs primùm usæ sunt, ut testantur Liuius libro 8. & Valerius libro 2. tit. de Institutis antiquis. & nonnihil D. Augustinus libro de Ciuitate Dei 3. capite 17. Plinius autem libro uigesimoquinto, capite secundo scribit, scientiam feminarum in ueneficijs præualere. Quid enim (ut subdit) non repleuēre fabulis Colchis Medea, aliæque? in primisque Italica Circe, dijs etiam asscripta? Sed & præter istas, apud Horatium nunquam non uidebis magas & ueneficas mulieres memoratas: Gratidiam, quam & Canidiam appellat, Saganamque & Veiam Neapolitanas,

Feminæ ab initio ad ueneficium procliuiores. *Exod. 7.* *Leuit. 19. 20.* *Deut. 18.* *Es. 8. 29. 47.* *Psalm. 57.* *2. Paral. 33.* *Eccles. 12.*

Foliam Ariminensem, & alias: uiros autem neutiquã. Quin & apud alios scriptores, plures etiam alias reperies: Mycalen scilicet, Erichthonen, Dypsadem, Eriphiam, Guthrunem, Gygen illam Parysatis matris Cyri famulam, Martinam quandam Cornelio Tacito memoratam libro secundo Annalium, & Locustam apud eundem, ad fin. propemodum lib. duodecimi, & alias ferè infinitas. Vetus est prouerbium de mulierum ueneficijs, θετταλικὴ γυνὴ, id est, Thessala mulier, Suidæ memoratum, quo scilicet utimur *in ueneficas* mulieres: quoniã ea gens, & præ*sertim fœminæ, præ* cæteris hoc nomine sunt notatæ. Quinti*lianus lib.5.* Orator. instit. tit. de Argumentis: Latrociniũ, *inquit*, facilius in uiro, ueneficium in fœmina credam.

Ouid. in epi. Sapphus.

In Perside ueneficos plecti, ut in amplo lapide caput impingerent, rursusq; alio superinducto lapide illud effringerent, fertur. Quid autem hic statui debeat de ijs, qui uenena in hominum uel pecorum perniciem appararint, siue mares siue feminæ sint, prudentis Magistratus æquitati & iudicio relinquendũ censui: ne sibi extra professionis meæ limites quicquam præiudicari queratur ille, cuius ordinationem à Deo esse testantur literæ Sacræ. Sententiam tamen incomparabilis prudentiæ Atheniensium Areopagitarum raram, consilioq; certè maturo pronunciatam aduersus ueneficam, tanquã iudicij deliberati discretique exemplum, colophonis loco ex Aulo *Gellio* subiungere uolui: cuius hæc sunt uerba: Ad Cn. *Do*labellam, proconsulari imperio prouinciã *Asiam ob*tinentem, deducta mulier Smyrnæa est. E*adem* mulier uirum & filium, eodẽ tempore, uene*nis clàm* datis, uita interfecerat. Atque id fecisse confitebatur: dicebatque se habuisse faciendi causam, quoniam ille idem maritus & filius, alterum filiũ mulieris ex uiro priore genitum, adolescentem optimum & innocentissi-

Lib. 13. ca. 7. Val. Publiũ.

tissimũ, insidijs exceptũ occidissent. Idq; ita factum esse, cõtrouersia non erat. Dolabella retulit ad consilium. Nemo quisquá ex consilio sententiam ferre in causa tam ancipiti audebat, quòd & confessum ueneficium, quo maritus & filius necati forent, non admittendum impunitũ uidebatur: & digna tamen pœna in homines sceleratos uindicatũ fuisset. Dolabella eam rem Athenas ad Areopagitas, ut ad iudices grauiores, exercitatioresq; reiecit. Areopagitæ cognita causa, accusatorem mulieris, & ipsam quæ accusabatur, centesimo anno adesse iusserũt. Sic neq; absolutũ mulieris ueneficiũ est, quod per leges nõ licuit: neq; nocens damnata punitaq; est, quæ digna uenia fuit. Ex Valer. Max. libro 8. cap. 23. scripta hæc historia.

Anacephalæosis de Lamijs. Cap. XXIIII.

IAm tandem Lamias earum rerum omnium quæ illis ascribuntur passim nec naturali ratione, nec in facto causas esse, comprobatum satis arbitror. Nam si quid eiusmodi efficiunt, utiq; possunt etiam. actus enim præsupponit potentiam. Si uerò posse concludere uolumus, definiendum omnino prius est quo modo, quaque ratione possint. At neque per se, neque per incantationes, neque per dæmonem, neq; dæmones per ipsas ea præstare queunt.

Lamiæ non possunt, quod creduntur facere.

Per se quidem ipsas non posse, triplici ratione demonstrauimus. Quæ enim ad omnem actionem, siue simplex illa sit, siue certo fine fiat, requirũtur, agentis nimirum facultas, aptitudo patientis & subiecti, conueniens & possibilis applicatio, tribus his planè carent. Nam quod ad ipsas spectat, mortales sunt: quorum omnis facultas cum ex analogia consonantiaque corporis & animi pendeat, hoc quidem nihil nisi intelligere & uelle: illo uerò tantũ possunt, quantum terrenorum sensuum termini patiuntur. Itaque

Per se non possunt.

Agentis facultas.

nec ad superiora sua potentia pertingunt, nec quicquam omnino possunt operari, quod sensibus nō respondeat. Sicut enim diximus, ad efficiendum aliquid, uel ad effectum producēdum in aliquid, necessaria prorsus est uirtus ac potentia causæ efficientis, haud secus atque πρός τι. Quantum etiam attinet ad id in quod agere creduntur, hac ipsa ratione fieri non potest ut terram concutiant, nubes dissoluant, grandines prouocent, uentos cieant, imbres inducāt, fulmina euocent, tonitrua eliciant. Nullus enim uel noster esse potest actus, uel alterius agentis, nisi in patiente apto, beneque disposito. Non est autem ea aut uniuersitatis ratio, aut elementorum conditio, ut homines in ea uel agere posśint, uel ea ratione posśint qua lamię creduntur, ut superioribus libris latius explicuimus. Per incantationes igitur multo minus hæc consequentur. Nec uerò causato, ut loquimur, plus uirtutis inesse potest, quàm ab influxu beneficioque suæ causæ proficiscitur. Incantationum carminumque causę sunt lamiæ, & ij qui ijs utuntur, quémadmodum uerborum omnium, quorum quis sit effectus, Aristoteles in secundo de Anima subtilisśimè docet. Lamias autem hęc augendi nullā habere uim, nullam facultatem, iam ostendimus. Ergo nec incantationes talium effectuum sunt causa, nec lamiarum potentiæ suffragatur illa regula: Quicquid est causa causæ, etiam est eius causa quod causatum dicitur. Etenim licet priora duo quæ in omi actione requiruntur, non deessent, tertiū tamen hic deficere uidemus. Incantationes enim non esse mediū aptum inter homines & corpora cœlestia, multis in locis docuimus. Itaque uel hoc ipso totum negocium non solum impediretur, sed nec institui posset. Medium enim inhabile & inconueniens, impedit ut extrema uel coniungantur, uel in agendo quid consentiant. Nisi fortè cum

Subiecti ineptitudo.

l. si adrozator. D. de adopt. l. iurisperitos. §. cum oriundus. D. de excus. tut. l. pupill. D. de tut. & cur. Alex. Cons. 128. uol. 1. l. in omnib. 2. D. de oblig. et act. l. 1. C. de her. instit. l. si ego 1. D. si cert. pet. c. 1. §. hoc autē, qui feud. dar. poss.

l. etsi amicis. D. ad l. Iul. de adult. Doct.

l. fi. D. de flu. l. qui sella. §. fi. D. de seru. rust.

tè cum Platonicis constituamus, mundum hunc esse quoddam animal quod etiam sentiat, & aures oculosque habeat: cumq; Pythagora, cantibus eum delectari & moueri. *Macrob. in Som. Scip.*

Sed nec per diabolũ eas hæc pręstare ostẽdemus. Nam ut concedam etiam, quòd aut diabolum incantationibus suis posśint cogere, aut diabolus hęc sponte faciat, cum inuocatur ab illis: tamen nec ad id agendum compellere, nec illud per ipsum possunt efficere, quod in eius potestate non est. Licet enim ipse & omnia quę cõmemorauimus, & multa alia possit, quæ nobis miracula modò sunt, modò uidentur esse: non tamen ea præstare potest, quæ uel ipse, uel homo uellet: nec eo momento, quo uel ipse cuperet, uel clientes optarent & iuberent: sed ea quæ uult summus Deus, & tum demum cum illi placuerit. Itaque, si quando post incantationes id quod uolunt consequatur, quia non ex libito, imperioque dæmonis aut illarum procedit, sed ex uoluntate iubentis aut permittentis Dei, quę nullius aut spiritus aut hominis nõ solũ in potestate, sed etiã in scientia est: fortuitũ id & hominib. & dæmonib. esse oportet. Quare nec magis eorũ causa sunt, quàm omniũ rerum quæ non à nobis fiũt, sed fortuito nobis licet optantibus accidunt. Nec deniq; diabolicæ naturæ uis obiectionem illam nobis subministrat, idem esse siue per se, siue per ipsum ea quæ ipsis attribuuntur, faciant Lamię: nec differre, utrum effectum producant, aut causam immediatè præbeant. *l. is damnum. D. de reg. Iur* *L. 1. §. deiecisse. D. de ui & ui arm. l. nihil interest. D. ad l. Cornel. de sicar.*

Postremum est, quod dici posset, dęmonẽ per anus hasce quæcunque suprà diximus operari, ut miseræ Lamię causę sint instrumentales. Quasi uerò mille artifex earum egeat opera? Sed ut hoc non sit, quis non uidet inepta prorsus ad cœlum, aerem, nubes ac uentos commouendos edentulas anus esse organa? Ne

igitur illos nequam spiritus tantæ putemus & insipientiæ & inertiæ esse, ut has adeant: & naturam eò recidisse, ut per eas moueatur. Ad agendum enim aliquid, instrumenti conuenientia requiritur, & habilitas. Quanquam, etiam Lamiæ dæmonum ad ea quæ Deus opt. max. ijs permittit efficienda, necessaria essent, aptáq; organa, quá inde pœnam mererentur miseræ? Primùm enim hoc eas pati uideremus: Ergo minimè facere. Simul enim hæc non concurrunt. Tum etiam certum est, ex causa instrumẽtali actiones non censeri, nec finem eorum quæ fiunt ab *organo depen* dere. argumento l. qui mihi donatum. *D. de donat.* *Finis* autẽ in maleficijs tantummodo punitur. *l. diuus.* D. ad l. Cornel. de sicar. Atque his propemodũ rationibus fusius explicatis, firmissimisq; argumentis stabilitis, per naturam rerum, testem ueritatis optimam, fieri non posse declarauimus, ut quicquam eorũ quæ dicta sunt, Lamiæ uerè possint. quòd primũ est argumentum, eos quoq; nihil eiusmodi facere.

l. 1. §. caterũ. D. de Acq. poss.

l. Vranius. D. de fideiuss.

l. testium. C. de test. Bald. 7. col.

Secundum erat ex facto petitum, quod optimum ueritatis fundamentum est: quia ueritas est certæ rei noticia habita maximè per uisum. Vsu autẽ ipso deprehendimus, hos effectus falsissimè Lamijs tribui. Non solùm enim illæ calamitates, quarum causæ dicuntur esse, durant, atq; adeò redeunt, postquam iam è medio sublatæ in cineres redactæ sunt: sed ibi quoq; tam crebræ tamq; uehementes quandoq; sunt, ubi lamiarũ nec potentia nec nomẽ cognita sunt. Effectus autẽ non debet ascribi causæ: qua remota, idẽ nihilominus contingit. l. conditionib. pupillus, in pr. *D. de* condict. & dem. argumento l. antep. D. ex quib. causis maior. Cessante enim causa, necessariò quoque cessat effectus. Cum ergo ex facto habeamus, lamias neque per se neque per alium hæc efficere: sed alium absque illis,

Experientia docet Lamias id non facere, quod ijs imponitur.

§. in Auth. de mistr. cautel. in prin.

l. adigere. §. quamuis. D. de iur. patrõ. cum exstãte. ext. de appell.

illis, hoc est uel Deum ἀμισῶς, uel diabolum, summi & omnipotentis Dei permissu: profectò nec ęquum est, ut aut ex facto alieno onerentur, aut ibi pœna sit, ubi noxa non est. l. sancimus. C. de pœn. Satis est ut unusquisq; ex suo admisso sorti subijciatur. Cum uerò natura sit imposibile, ut nō modò lamiæ, sed & reliqui homines eiusmodi rerū causæ sint efficientes: nostrū sanè nō est, in prçiudiciū alterius id esse posibile defendere. Neq; uerò de iure q̄d est posibile, quod natura sit imposibile. l. 1. gl. l. filius. D. de condit. instit. Et nihil est certius, quàm defectū potentiæ non solū actū, sed etiā actus prçsumptionē impedire. Quā etiā ob rē non quę q̄s aut uoluisse dicitur, aut potuisse ꝓbatur, attendūt iudices: sed ea quę quis cōmisisse & fecisse demōstratur, quęq; ꝑ naturā rerū tā in potestatē quàm uoluntatē hominis cadūt. Quod adeò uerū est, ut etsi q̄s uel spōte uel aliter cōfiteretur delictū, quod aut simpliciter cōmittere nō potuit, aut certis de causis naturaliter cōmisisse nō uidetur: tamē ex eo puniri nequeat. Confesionē enim & uerū & posibile cōtinere debere, suprà docuimus. l. inde Neratius. D. ad l. Aquil. c. fin. de confess. in 6. & ibi gl. l. 1. C. de confess. ibi Bal. Et Angelus cons. 116. uol. 4. refert, mulierem quandam confessam, se marito uenenum propinasse, ex eoq; illum interijsse, ex tali confesione condemnari non debere: quia iudicio medicorum non erant lethalia pharmaca, quæ se dedisse confitebatur. Anno quoque 1563, uiderunt filij mei Patauij puerum rapientem in foro poma ab inuita muliere, leuiter uirga in dorso percussum, statim concidisse mortuum. Non tamen uerisimile erat, ex eo mortuum: difficillimum namque medicis uidebatur. Imposibilium autem & ualde difficilium idem propemodum est in iure iudicium. l. apud Iulianum. §. constat. D. de leg. 1. Quod etiam ad lamiarum spectat patrocinium.

l. in causa. D. de procur.

l. crimen paternum. D. de pœn.

l. multum. C. si quis alter uel sibi.

Nil nisi posibile punitur.

nium. Vt enim fieri posse per eas concedamus, quæ posse creduntur: quid tamen ijs ipsis homini esse posset difficilius? Vix igitur etiam uero sunt similia. At quod uerisimile non est, attendi non debet. c. quia uerisimile. de Præsumpt. l. fin. in prin. D. quòd metus causa.

Adhæc quum de causa calamitatum earum, quas lamijs impingimus, certò non constet, hoc unum miseras etiam excusaret, quòd multiplices ac uariæ earum possint esse occasiones & causæ. Effectus enim qui multiplici ex causa colligi potest, *iustiori semper* asscribitur. c. estote. de reg. Iur. in antiq. *Nec in dubio* delictum omnino præsumitur. l. 1. C. ad l. Corn. *de sicar.* Iam uerò cum & de remota constet, & de propinqua, quæ propriè causæ appellatione continetur, non solum innocentes affligerentur respectu nocentis, quo nihil est periculosius. (l. fin. infr. C. de his qui latr. l. prægnantis. D. de pœn.) sed ipsi quoque Deo summã iniuriam inferremus, si manum eius nõ agnosceremus: hoc est, si quæ nobis uel ad pœnam, uel ad probationem, uel ad monitionem immittit, ea uel ab alio quàm ipso, uel ob alias causas quàm eas, uel per alia media quàm quibus à mũdi primordijs usus fuit, proficisci, & nobis imponi crederemus.

Causæ finales calamitatum, quæ Lamijs imputantur c. cætero. de homicid. gl. 1. & Panor.

Iniuria Deo quomodo fit.

Non obstat igitur l. eorum. nec l. multi. C. de maleficis & mathematicis. nec earum auctoribus Diuo Constantino Constantioq; fit iniuria, licet alioquin legum emendationem summè uitandam esse non negemus, l. præcipimus. infr. C. de appellat. Nam cessante ratione legis, cessat lex. l. quod dictum. *D.* de pact. l. adigere. §. quamuis. D. de Iur. patron. Ratio enim est anima legis. l. cum ratio. D. de bon. damn. c. ratio nulla. infr. ext. de præbend. Ex ratione lex omnis interpretationem accipit. l. cum pater. §. dulcissimis, D. de leg. 2. Doctores ibi. In l. multi, dicitur, mul-

Bart. Cons. 6.

Ratio anima legis.

tos artibus magicis elementa turbare, uitam insontium labefactare, manes accire posse: In l. eorum, dicitur maleficos morbos, imbres, grandines, uentos & remouere posse, & auertere: nec eos esse puniendos, qui incantationibus utuntur ad finem boni, sed eos qui ad finē mali. Bart. & Salyc. in sum. Atqui iam & ratione, & experiētia, & auctoritate probatum est, nihil istorum uerè per homines fieri. Correcta ergo ratione legis, correcta mihi uidetur lex. gl. ord. in l. 1. in uerb. prouidentia. D. de legit. tut. & in l. qua ratione. §. literæ. uerb. directam. D. de acq. rer. dom. Rationes autē non leues, quòd tempestates & aerem commouere non possint Lamiæ, Libro tertio, cap. 16. adduximus.

Leges de maleficis an locū habeant.

Experientiam suprà attigimus, nec certiorem habere possumus, quàm è Libro quarto, quem ex meris prope composuimus exemplis eorum qui cùm uel dæmoniacis, uel naturalibus morbis ac uitijs laborarent, maleficio tamen Lamiarum affecti credebantur. Sed & illa clarissima est, quòd quæ posse uidentur inducere & accire, nulla ui remouere possint, atque abigere. Sicut in magis Pharaonis notauimus, qui nec ranas nec cyniphes pellere, nec cauere sibi potuerunt, quin ulceribus affecti, suarum artium uanitatem detegerent Vt enim facere uidetur, qui cum possit, non prohibet: l. adigere. in prin. D. de Iur. patr. ubi gl. ita non facere, qui cum uelit, nō potest. Per spiritū Dei non poterant. Quod si per ipsos stetisset quo minus abigerent, potuisse non inficiaremur. Idē hoc est, aliquē posse, uel stare per ipsum quo minus possit.

Exod. 9.

l. si bona fidei. D. de nox.

Restat autoritas, quam habemus maximam ex cōcilio Ancyrensi, 26. q. 5. c. episcopi. nec minorm à sanctis patribus, eorumque canonibus. 26. quæst. 2. c. illos. c. ex tuarum. c. fin. ext. de Sort. ubi Glossæ, & Doctores: qui omnes expressè testantur, hereticum esse,

qui

qui credat huiusmodi per magos ac sortilegos fieri posse. 26. quæst. 4. c. igitur. & c. accusatus. §. planè. de hæretic in 6. quia tribuit creaturæ, quod uni soliq́ue Deo conuenit. 26. quæst. 2. c. qui sine Saluatore. Ioan. And. in rub. ext. de Sort. & c. 1. eod. Panor. Andr. Sic. in cons. 55. Oldr. in cons. 210. Quæ cum ita sint, legum illarum uerba non eò sunt torquenda, quasi Christianus Imperator, uel ipse crediderit, uel alios credere uoluerit, eiusmodi siue miracula siue calamitates ab hominibus per malas magicasúe artes edi ac perfici: sed ita potius accipienda, quasi desumpta & scripta ex opinione uulgi, & secundum communem loquendi formam: quam quidem obseruant & retinent plerumque legumlatores. Id quod ex l. nullus. eod. tit. alijsq́ue ll. optimè patet. Etenim leges legibus conciliare modis omnibus debemus. l. uni. C. de inoff. dot. Quanquam si authoritatem spectemus, quis est qui ambigat, in hoc negocio iuri diuino summam tribuendam & fidem & reuerentiam? In causis enim definiendis, ijs præsertim quæ spectāt ad animum, cuiusmodi nostra est, dicta Patrum & Canonum, legibus sunt preferenda Panor. in c. super illa. de secundis nuptijs, neque leges ipsæ dedignantur sacros Canones imitari. Auth. ut cleric. apud propriū episcop. in fine.

Cæterùm aduersus ea quæ diximus pro defensione duarum istarum ll. instabunt fortassis & Molitor & alij, licet Lamias nihil eorum quæ dictæ ll. exprimunt, aut posse aut efficere concedatur, cupere tamen & uelle efficere: eadem autem seueritate uoluntatem sceleris, qua exitum, esse puniendum. l. quisquis, in prin. D. ad l. Iul. maiest. l. si quis non dicam. C. de episcop. & cleric. Illud uerò primùm exceptione clarissima possem elidere, quòd nullam aliam ob causam miseras & insontes anus uel capi

Voluntas Lamiarum.

uel

uel plecti fateantur oportet, quàm quòd eiusmodi quid uel fecisse uel procurasse credantur: alioquin proprio se iugularent gladio. Nec enim aliter legitimè non modò condemnari, sed etiam torqueri possent. Secundò respondeo, illam iuris regulam, In maleficijs uoluntatem spectari, non euentum. l. diuus. D. ad l. Corn. de sicar. præterquam quòd uarias habeat limitationes, hic quoque non adduci posse. Est enim uoluntas illa, potentia facto proxima: & maleficium nihil aliud, quàm malum hominis factum. At facit, qui facere potest: & id facit demum, quod fieri per ipsum potest. Vnde nihil aliud illa definitio denotat, quàm paria esse, delinquere, uel delictum attentare. dictis ll. l. is qui cum telo. C. de sicarijs. Lamias uerò nostras hæc nō posse, satis credo sæpe multumq; demonstrauimus. Itaq; nec facere quid eiuscemodi (defectus enim potentiæ impedit actum) nec uelle censendum est. Neq; uerò quis id uelle uidetur, quod non potest. l. Lucius. §. Impp. D. ad municip. l. si tibi. §. unius. D. de opt. leg. c. cū à nobis. de sentent. excom. Quæ igitur horum facinorū uoluntas in Lamias cadit, si modò uolūtas iudicanda sit, nō nisi uana esse potest & debet. Inanis enim est uolūtas, nisi facultas adsit, & potentia. l. nolle adire, in prin. D. de Acq. her. & ibi notat Alex. l. pater Seuerinam, in prin. D. de cond. & demonst. Nihilq; est aliud quàm uel puerilis animi persuasio, uel fallax opinio, uel simplex destinatio, quæ in uiuentiū actionibus sola nihil efficit. l. si nondum. C. de furt. Vel cogitatio tantū, qua cum nihil sit liberius, eius nemo pœnā patitur. l. cogitationis. D. de pœnis. c. cogitationis. dist. 1. de pœnit. l. si fugitiuus. l. sępe, in fin. de uerb. sig. d. l. inficiādo, in pr. de furt. Propositū enim in mēte retentū, nihil operatur aut in publicū, aut in priuatū alicuius detrimentum. Ideo cogitatio flagitiorū quorūlibet impunita manet,

d l. multum. C. si quis alt. uersib.

Voluntas, destinatio, cogitatio maleficij.

manet, quæ quis & aggredi & perficere poteſt. Bal. in l. non ideo minus. C. de accuſat. cum ſuis terminis contenta eſt. c. cogitatio non meretur, diſt. 1. de pœnit. Quanto magis earum rerum quæ & naturaliter impoſsibiles ſunt, & in nullius hominis poteſtatem cadere poſſunt? Enimuero huiuſmodi cogitationes ac deſideria non hominis ſani, ſed amentis reuera ſunt. Sanæ mentis uoluntas, rei poſsibilis eſt uoluntas. In ea paria ſunt, nolle, & non poſſe. l. 3. C. de her. inſt. l. 1. ℣. uſus. D. de procur. Amens aũt & ratione caret, & uoluntate. Itaq; nec dolus in eo præſumi, nec culpa quidẽ ei qui ſuæ mentis nõ *eſt, imputari poteſt.* l. ſed etſi. ℣. 1. D. ad l. Aq. Lamijs autem noſtris tum ætatem decrepitam, tum ex miſeria deſperationem, tum phantaſiæ uitium, tum pharmaca furorem inducentia, tum dæmonem ita penitus omnem eripere mentem docuimus, ut quæ nec fecêre, nec potuêre, feciſſe tamen ſe confiteantur, ſeque ipſas in apertam præcipitent ſua ſponte mortem. Quod nemo ſanus, quantumuis fortis, unquam fecerit: quia uoluntas eius talis eſt, qualis eſſe debet. Eſt autem omnium terribilium maximè terribile mors. l. ultimum. D. de pœnis. Furioſorum illud eſt, amẽtium, ac infantium. His nullum omnino delictum imputatur. l. infans. D. ad l. Corn. de ſic. Non ſi committant quod perduellionis & maieſtatis rei. l. famoſi. D. ad l. Iul. maieſtatis. Cur ita? quia iudicio carent: hoc eſt, ea uoluntate quæ in maleficijs ſpectatur & punitur. l. qui iniuriæ. l. fin. l. uerum eſt. D. de furt. Quam etiam ob cauſam ut maximè Lamiæ noſtræ poſsint quæ facere creduntur, & faciant quæ poſſe dicuntur: nihilo tamen magis puniri poſſent, quàm illi, quia non minus illa uoluntate carent malefaciendi, quæ pœnam meretur in maleficijs tantum, dictis ll. l. ſi ſeruus, ℣. etſi puerũ. D. ad l. Aquil. l. ſi quis teſtamentum,

Lamiæ confitentes ea quæ ſibi imponuntur, amentes ſunt.

Bald. in l. 1. col. 5. C. de ſac. eccl.

Ariſtot. in Ethic.

mentum.in fin.D.de furt. Hic enim locum haberet illa regula.

Veruntamen, quoniam initium cuiusq; rei spectandum est, l. Pomponius. D. de neg. gest. & causa: nodus hic alter inijcietur, originem scilicet & causam huius siue uitiatæ uoluntatis, siue amentiæ attendi. Nam etsi necessitatis esse uideatur, tamen ab initio uoluntatis fuit. Deo etenim relicto, cum diabolo contraxère, eumq; secutæ sunt lamię, deuiantes à tramite Catholicæ religionis: quod non solum hæreticum est, l. 2. in fin. C. de hæret. & Manich. sed apostaticū etiam l. 3. in prin. C. de apost. Deniq; delictis semper obligatio naturalis inest ex tacito consensu delinquentis: quia delinquendo ipso facto sequenti pœnę consentire, adeamq; se obligare uidetur. gl. in l. 1. §. fin. D. de postul. & in l. si seruus. D. qui not. inf. l. Impp. D. de iure fis. uers. tu huic pœnæ te subdidisti. Et sanè nulla potest misellis alia imputari culpa, nullaq; iustior earum puniendarum causa uel à Grillando uel à Molitore uel ab alijs Iureconsultis assignatur. Atqui rationibus innumeris ostendere possem, contractum ac fœdus hoc nullum esse: itaq; nihil in alterutram partem operari posse, nihilq; huc facere regulam, uniuscuiusque contractus initium spectandum esse, & causam l. si procuratorem, in prin. ff. mandati. l. 1. §. non solum. depos. l. si tamen. ad Maced. Ac primo quidem ratione personarum: quia inter quos nulla est communio, inter eos quoq; nullum potest esse ius, nullus naturaliter contractus. Ratione rerum: quia quæ dari fieriúe nec de iure nec naturaliter possunt, eorum nulla penitus est obligatio. Ratione conditionis adiectæ stipulationi, pactoúe: quia nec in stipulantium est potestate, nec ita in casu posita ut natura sit possibilis. Ratione formæ: quia non ea fit quæ dat esse rei, cuiusq; omissio uitiat actum. Ratione dissensus: quia semper & de a-

Fœdus inter dæmonem & lamias nullū.

l. non solum. de act. & oblig.

l. cum hi. §. si prætor. D. de trans.

T lio &

lio & aliter sentit dæmon, quàm homo. Postremò nō nisi imaginarium est uniuersum negocium. Quæ autem in spiritu tantum fiunt, eorum per testes ueros ac certos, hoc est oculatos, non potest haberi ueritas. Itaq; fœderis huiusmodi noticiam per experientiā, & ex facto consequi nequimus. Eorū enim quę nō apparēt, quęúe nō sunt, nulla qualitas est. l. eius qui in prouincia, §. D. si cert. pet. l. fin. D. pro soc. Cæterùm quoniā nō id solum Libro secundo satis declaratū est: sed etiā ipsas aniculas, quæ plerunq; lamiæ *dicuntur*, dolo circumuētas, ui coactas, metu cōpul*sas*, *errore inductas*, ignorātia deceptas in hāc credulitatis teme*ritatē incidisse*: profectò nec hoc obijci miseris poterit, quod *in cō*tractibus attēditur, quæ ab initio sunt uoluntatis, ex post facto fiunt necessitatis. l. sicut. C. de act. & oblig. nec illud quod in hæresi, delictum hoc sola uoluntate, & in mente cōmitti. c. excōmunicamus. §. credentes. de hæret. Bal. in l. si quis nō dicā. C. de episc. & cler. & alij doctores. Nam ubi nullus est cōtractus, ibi nec contractus initium: ubi uerò dolus, uis, metus, error, ignorantia, ibi neq; uoluntas, ut dixi suprà, neq; consensus esse potest: quare nec hæreseos, nec alterius delicti, quod à solo animo pendet, suspicio, aut pœna. Sunt. n. ea omnia uoluntati cōsensuiq; cōtraria: in primis dolus ac uis. l. & elegāter. D. de dolo. l. in causæ. §. 1. de minor. l. 4. de reg. iur. l. 1 quod metus causa, ibi: *Propter necessitatē cōtrariā uoluntati*. Labeo. n. dolū esse definit, calliditatē, fallaciā, machinationē ad circūueniendū, fallendū, decipiendū alterū. l. 1. §. 1. *D. de dolo*. Quid aūt ad hæc tria grauius efficaciusq́ue lamijs simplicib. accidere pōt, quàm dæmonis tētatio: cuilib. Primo docuimus nec uoluntatē deesse, ut totū orbē terrarū seducat: neq; diligentiā, quia alium actū nō habet: neq; technas artesq́; quibus circumuenire, fallere decipere non modò fœminam, sed cōstantissimum prudentissi-

1. de hær. in-stit. l. 4. §. fi. de act. empt. l. fin. de coll. bon.

l. in cōmodato § sicut. D. cōmodati l. si quis argentū. §. cum empt. C. de don.

Lamia nihil uoluntate, sed omnia coacta & decepta faciunt.

Apoc 12. 1 Pet. 5 Chrysost. super Matth. lib. 1.

dentissimumq; quemque hominum potest. 3. Sent. dist.19.q.3.num.22.23.uerba S.Bonauenturæ. His illum nostris mulierculis imponere, mentemq; earum capere, tum Canones docent, tum secunda libri secundi pars: partim intrinsecus, cum mala pro bonis, bona pro malis proponit, suadetq; miris & in uisibilibus (ut diuus Aug. ait) modis, per illam substātiā suorum corporum, miserrimarum corpora non sentientium penetrando, seq; cogitationibus earum miscendo: partim uerò extrinsecus, cū per imaginū simulandarū callidam operationē, ut idē inquit, se corā illis in angelum lucis transformat, & Deum mentitur. Quare quomodo sæpe homo hominem dolo inducit ad aliquid instituendum, quod alioquin ne cogitaret quidem: ita mirū nō est, inquit Grillandus, ut mulier ex se pudica, dæmonū tentationibus ad eam quā alioquin odit, delabatur impudicitiā. Illecebras enim oēs & intus suggerūt, & foris ostentāt, ut in Libro primo demonstrauimus.

Gen.3.
26. q.5. epist. De lamijs.
Lib. de diuin. dem. 3. & 5.
De Spirit. & Anima c. 28.
36. q. 4. c. scit dum.
Ad Simplic lib. 2 q. 3. d. c. episcopi.
2. Cor. 11.
Tract. de sort leg. q. 5. nu. 5.

Veniamus ad uim, quæ maioris rei impetus est, qui repelli non potest. l. 2. D. quòd metus causa. Quid aūt dæmonis impetu uiolentius? quo cū repentinos & extraordinarios animæ infligat excessus, ut inquit Tertullianus, primùm mentem harum mulierculārū ita subiugat, captiuamq; ducit, teste concilio Ancyrano, & D. Augustino, ut credant ei quod nec est, nec esse potest. deinde corpus uniuersum ita obsidet, ut cōtra corporis naturā moueatur: deniq; linguam earū sic occupat, ut non nisi quando uult ipse, nec aliud quàm quod ipsi placet, eloqui possint. Suppetit illis, ait Tertullianus, ad utramq; substantiam hominis lædendam subtilitas & tenuitas sua multū spiritualibus uirib. quas uel eo magis attēdere debem9 in hac quæstione, q & inuisibiles & insensibiles in effectu potius quàm in actu appareāt, eodē teste in Apologet. cont.

d. q. 26. Decimit. Dei lib. 2. c. 10.

gent.c.28. Itaq; neq; culpa sua, neq; uolentibus hęc accidunt, quæ uel in mente, uel ope corporis, uel in lingua committuntur. Primùm enim, cui uolenti fit uis ac iniuria: deinde quis ui resistere potest: l. ex conducto. §. 1. V. Seruius. D. lati, Deniq; qua custodia consequi posset hominum quisquam, ne damnum iniuria dari posit: l. sed de damno. d. tit. l. si ea. de act. empti.

L. 1. §. filij. de iniurijs. l. cū donationis. C. de transact.

Tertium erat metus: qui quid aliud est, quàm instantis uel futuri periculi causa, mentis trepidatio: l. 1. D. quod metus. At suprà docuimus, *ea omnia* quorum metus merito & in homine *constantissimo* cadat, l. 6. d. tit. pericula, cruciatum corporis, *mortem* & uiolentam & naturalem, l. interpositā. de transact. *partim* reuera miseris aniculis dęmonem intentare ac minari, partim ipsis etiam captis ac circumscriptis earū mentib. ut ait Tertullianus, tanto terrore obijcere ac inferre, ut cum eorum omnium sibi potestatem esse fingat, eas facilè quiduis uideri facere ac pati cogat. Nam & præsentia mala quib. premuntur ac exercentur, paupertatem, odia hominum, calamitates uel se mentitur immisisse, uel etiam Deo permittente immittit, uel ita delusis earum sensibus imprimit: ut licet nihil eorum patiantur, tamen quasi perpetiantur doleant, ut aut amolitionem eorum ostentās, aut successuum meliorum spem inijciens, fidem ac obsequiū misellis extorqueat. Hic est certè illatus timor. l. metum autem. d. tt. Enimuero quoscunque superat *dæmon*, per mœrorem superat, teste Chrysostomo *libro* 3. de Prouident. Timor autem, & tristicia *quædam est*. Omnes enim ex malo æquè timemus, si *immineat*, ut affuturū: & dolemus, si præsens iam sit, & *lædat*. Nam quod lędit, naturæ contrarium, ac uoluntati est. Quicquid autem fit occasione alicuius inuoluntarij, inuoluntariū & est & dicitur l. qui leuandæ. D. ad l. Rhod. Hoc est, propter quod credulitatis temeritatem in la-

Metus.

7. Ethic. Aristot.

mijs

mijs perfectæ uoluntati nequimus imputare.

Restat error & ignorantia. Clarum autem est, errantis nullam esse uoluntatem, & ignorantis nullum consensum, l. si per errorem. de iurisd. omnium iud. l. sed hoc. D. de public. & rect. Quin & hunc inuito simi lem esse, l. qui potest. §. 1. de reg. iur. & furioso l. si à furioso. D. si cert. pet. cui parcitur in omnibus, ut dictũ est suprà. In lamijs autem nostris, error mentis ac cæcitas uoluntatis primum à morbo pendet naturæ, cu ius factum æquo animo ferendum est, l. in summa. §. apud. de aqua plu. arc. Melancholicis enim morbis tam grauiter omnes plerunq; uexari, nos Lib. secũdo, & Alciatus suprà singulari capite, docuimus, ut nec ap prehendere, nec dijudicare quicquam rectè posint, multo minus eligere, quodq; electionem consequitur uelle, quòd omnino liberum denotat arbitrium, l. fideicommissa. §. quanquá, de leg. 3. Tanto maius men tis uitium est quod patiuntur, quàm amoris furor: quo tamen nihil esse uehemẽtius, dicitur in Aut. quib. mod. eff. leg. §. illud quoq;, minusq; puniendum. Secundò, in tantam mentis alienationem incidunt diaboli ludibrijs quibus diximus & mentem earum capi, ut nesciant quid agant, & oculos perstringi, ut scilicet uideant credantq; quod non est. Adeò facti quoq; nõ alieni modò, uerum etiam sui, quod mirũ est, probabili certaq; laborant ignorantia. quo magis diuini iuris ignorantiam in ijs præsumendam & excusandam censeo. Nam si corruptum sensum omnib. animantib. communem habent, si deprauatam phantasiam & apprehensionẽ, si diaboli tum internis tum externis sit ludificationib. ut idipsum quod & agunt, & uelle uidentur, nesciant: qui uel intelligẽt, quale sit id ipsum, in quo consentiunt: uel dijudicare poterunt, faciendum sit, an secus? Adhæc ut nec morbus uitiatæ rationis, nec tantæ fraudes quãtas adhibet dæmon in-

Error.

cap. 18.

Ignorantia fa cti propria in lamijs.

teruenіant: fit quandoq; per neglectam diuini iuris ac sermonis tum promulgationē, tum interpretationem, eorumq; culpam ad quos eæ pertinent, ut in hãc credulitatis temeritatē incidant: nonnunquã ætatis infirmitate: semper aũt sexus tum imprudentia, tum imbecillitate: cui ꝓpter eas causas quas Lib. tertio retuli, specialiter indulgeri & faueri, suprà singulari capite docuimus, præterquam quòd generaliter deceptis subueniatur. l. & primo. §. uerba. ad Vell. & impotentib. l. non enim. D. ex quib. caus. maior.

Cap. 20.

Nunc igitur satis arbitror constare, *in animum harum mulierecularum delictum omnino, quod in sola* mente cõsistit, ac uoluntate, nulla ratione cadere *posse*: nec eandem earum in fide rationem esse, quã aut hæreticorum, aut apostatarũ. Hæreticũ enim schisma facere, & ꝓtinaciã uoluntatis suprà docuim9: apostatã uerò spontanea ac uoluntaria animi malicia reddit.

Quæcunq; uerò iam summatim diximus, eò recidunt omnia, ut quod Grillandus & Molitor Lamias animo cõmittere, & uoluntate facere uolunt, potius in mēte pati, quàm facere, uideamus. Nihil enim agit in seipsum. l. ille à quo. §. tempestiuum. D. ad Trebell. Nihil autem magis differt inter se, quàm agens & patiens. l. Vranius. D. de fideiuss. argumento l. prætor. de tut. & cur. Quare cõmiseratione potius quàm pœna dignæ sunt, omniq; potius auxilio, quòd dolum, uim, metum passis, furiosis, deceptis, ignorantib. impotentibus aut ipso iure competit, aut ratione suadente tribuitur. Neq; uerò pœna pœnæ potest esse, *nec afflictionem afflicto addere debemus.* l. nauis *onustæ*. §. cum autem. D. ad l. Rhodiam. c. ex parte. *de cler. ægrotan.* §. quod si uis fluminis. Instit. de rer. *diuis.* & 7. q. 1. c. cum percussio.

Lamiæ commiseratiõe dignæ, nõ pœna.

Eccles. 4.

Atque hæc sanè naturalis est ratio, cur neq; furiosi, neq; phrenetici puniendi sint ex aliquo delicto, quòd satis

satis suo furore torqueantur, & sua calamitate puniantur. l. diuus. D. de off. præs. l. pœna. §. sanè. D. ad l. Póp. de parric. Itaq; fati ut illos, sic & nostras, infœlicitas excusat. Animo enim illi ac rationis uī destituti sunt, nec ullũ habent aut mentis aut uoluntatis cõsensum, ut satis est superq; dictũ. l. 2. C. de cõtrah. empt. Atqui neq; delictũ sine consensu potest cõmitti, ac ꝓposito. L. 1. ff. si quadrupes paup. fec. dic. neq; iniuria inferri sine animo iniuriandi. l. illud. §. sanè. D. de iniur. Ergo nullo modo ex delicto uel Canones eos irregularitate puniunt. Clem. un. de homicid. neq; leges suis pœnis. l. infans. ff. ad l. Corn. de sicar. nullo modo ob parricidium cõmissum culeo insuuntur. d. l. pœna. §. fin. nullo modo inferunt iniuriá, sed eam patiuntur. d. §. sanè. nullo modo tenẽtur Aquilia, ob damnũ datũ. l. sed etsi quẽcunq;. §. igitur iniuriá. ff. ad l. Aquil. nullo modo eorũ factis leges uel pręmiũ uel pœná ꝓponũt: sed ꝓ talibus habẽt, ac si fortuita sint, in q̃bus nullius spectari possit hominis uel deliberatio, uel actio, uel cõscientia. l. fin. in fin. ff. de adminis. tut. At & nostras, de quib. agimus, animo (sine quo delinq, usucapi, possideri neq̃t) itẽ mẽte, uolũtate, rõne, cõsensu, delibera tiõe, βουλήσει, cõsilio carere, iá ad nauseá ostẽdim9. Quid igit̃ grauius delinquũt, q̃ furiosi, quá phrenetici, quá dormiẽtes, q̃ illis ęq̃paráť: c. maiores. §. si. ext. de bapt. Neq; ꝓfectò absimiles sunt nostrarũ mulierculará actiones, seu poti9 passiões, illis dormientiũ, quas Barr. in l. ut uim. ff. de iust. & iur. recenset, & Cardin. Zabar. in d. Clem. un. de ijs q̃ de nocte surg. hom. cõmis. Et tñ ille legum Coryphæus, talia cõmissa rectè excusat, tanquá ea hominis peracta operatione, quę sensu, quę uolũtate careat. Dd. l. pœna. ff. ad l. Póp. de parr. nõ secus atq; à furiosis ac insipidis patrata. l. fluminũ. §. uitiũ. ff. de dá. infect. l. q̃ occidit. ff. ad l. Aq l. Cur ergo nostrę quarũ similis est rõ, magis peccẽt illis. q̃ dicunt nõ pec

care. gl. in c. testamentū. 6. dist. Quid magis illarū urgetur confessio, quàm furiosorū, quibus calamitate nō pares, sed superiores sunt: cum tamen illorum confessio nulla sit. uti ꝓbauimus ex l. in negocijs. D. de reg. iur. l. 2. §. furiosus. D. de iur. codicil. c. fin. ext. de succes. ab intest.

Nisi fortè replicent, eas pro meritis uolūtatum diuino iudicio tradi illudendas ac decipiendas, illudentibus ac decipientibus eas præuaricatoribus angelis, ut ait D. Augustinus lib. 2. de doct. *Christ. c. 23.* Atqui fateor, diuinam iusticiam generaliter *hominis* meritum præsupponere, diuerso tamen effectu: *quia sanctis* afflictiones, post peccatorum remissionem, *certamina* sunt, & exercitationes, ut probentur: reprobis, sine remissione supplicia, pœnæq; iniquitatis. Itaq; non solum improbi & in corpore & in anima affliguntur, sed etiam boni, quos Deus diligit: nec ex uirga Dei flagellantis aliquem, præsumendum statim est facinus aliquod eius, quod etiam ab hominibus puniri debeat. Nam ea ratione dæmoniacos quosque maiori pœna esse aggrauandos à magistratu diceremus. Sed illa sibi relinquenda esse, uel uno hoc innuit Deus, quòd ipse puniat ac exerceat eos. Quod enim à magistratu puniri uult, id ipse uicissim illi detegit & relinquit, cuius opera sunt misericordia & iudicium. Etenim cum tribus tantum modis peccare possimus, quorum Primus complectitur omnem interiorē motum ac conceptum in intelligentia uel affectibus, etiamsi uoluntas non consentiat: Secundus tum incidit, quoties uoluntas cum motibus & affectibus consentit: Tertius, quoties re exequi conamur, quod cogitamus & uolumus: magistratus non ulterius procedit ad animum aut uoluntatem puniendam, quàm si emerserit & constet: Deus autem in illa secretiora, inque animum ipsum ac cogitationem hominis animaduertit.

Augustinus lib. 2. de Pecc. mort & remiss. c. 33.
Iob. 23.
Magistratus in qua animaduertat.
Quæ Deus sibi reseruarit punienda.

maduertit. Ea enim solus Deus cognoscit. In Clemẽt. exiui. §. quãuis. de uerb. signif. Scrutator enim cordiũ ac renum est: & tota intelligentia, tota anima, toto corde uult à nobis diligi. Nos uerò animum probamus uerbi factiúe præsumptione, nec alia habemus animi indicia. l. 15. qui. §. diuus. C. de tut. & cur. dat. l. Labeo. C. de sup. leg. l. reprehendenda. C. de instit. & subst. Neq; iudex uel uoluntatem uel maleficium punire potest, nisi consideret prius, & habeat factũ quod animo metitur. Alber. in l. aut facta, uers. qualitate. de pœn. Breuiter, non nisi extrinseca inter homines puniuntur. Per ea intrinseca probantur. l. fin. infrà, C. de sicar. & passim Dd.

Sed illud etiam omittendum non est, etiamsi uim hanc & metum ex præcedenti delicto patiantur: nec tamen facere posse quod pati miseras uidemus: nec ex eo quod non uoluntate faciunt, & animi iudicio, sed ex ipso præcedenti delicto puniendas esse. l. nec timorem. D. quòd metus causa. Quin cum dæmon etiam nihil eiusmodi rectè posſit inferre sicut magistratus, l. 3. d. tit. uers. succurrendum illis esse potius, ex eo uidetur. Nam & contra dæmonis dolos officium sacerdotum sancti Patres in concilio Ancyrano requisiuère, ut probẽt ea omnia esse falsa, quæ miseris persuadet: tum etiam singulorum Christianorum, ut cõmune faciant se inuicem de tanti hostis fraudibus & potentia ac profunditatibus, ut uocantur in Apocal. c. 2. Contra uim autẽ habemus in primis panopliam Christianam, quam suprà descripsimus Lib. quarto, c. 1 & 2. dein uerò preces & obsecrationes tũ publicas, quibus Deus moueri se confirmat, tum priuatas. Multum enim ualet oratio iusti, & oratio humilis penetrat cœlos. Contra morbum, medicorum opera, qui postquam unxerunt afflictas, hoc est, postquam adhibuerunt ea quæ oportet, commendant eas Deo, sicut

Quomodo sagæ sint restituendæ.
26. q. 5. cap. episcopi.
Coloss. 3.
Ephes. 6.
1. Tim. 2
Matth. 18.
Iacobi 5.
Ecclef. 35.
Vide suprà libro 5. cap. 19

De Nat. & grat. c. 26. praecipit D. Augustinus: Oratio fidei saluabit infirmum, hoc est S. Iacobi consilium. Contra metũ diligens ad tolerantiam & constantiá admonitio, ut resistamus diabolo, quemadmodum Lib. quarto, c. 23. prę scripsimus. Contra errorẽ prędicandus sermo, instandum tẽpestiuè, intẽpestiuè, arguendũ cũ omni lenitate & doctrina. Semꝑ aũt orandus est Deus, ut ipse intellectũ earũ aperiat, cum proficiscuntur in Emaus: hoc est, cum in hos errores animi iudicijq; delabuntur. Contra ignorantiam aũt, magistratus officiũ postulandũ, ut pastorũ somnolentiá excutiat: ut quo tales oues & debiliores sunt, & incautæ, magis propter ætatem delirá, & sexũ fœmineum: hoc diligentius ac melius ijs caueant à lupis, easq; instruant de insidijs eorum. Hac demum ratione in integrum restituendæ sunt.

Iacob. 5. Iacobi 4. 2. Tim. 5. Augustinus in Ioan. Iacobi 1.

Ephes. 6. Sexus, & ætas lamiarũ. Etsi quoq; nec assidua spiritualium astutiarũ tentatio, nec tanti aduersarij ineuitabilis impetus, nec tam iustus metus, nec tantũ corporis mentisq; uitiũ miseras omni uoluntatis culpa liberaret, licet uel hæresi uel apostasia laborare concederẽ: unica tñ aut ætatis infirmitas, aut sexus simplicitas, uel id ipsum prę staret illis, uel pœnam certè mitigaret. Sic enim & crimen quodlibet attenditur, & animus delinquentis in quolibet crimine, ut expendatur an ignorátia quadam, imperitia, uel simplicitate, an uerò dolo, malicia, pertinaciaq; delinquat: ut ijs ꝓspectis, officio iudicis pœnæ tẽperẽtur. l. respiciendũ. l. aut facta. D. de pœn. l. quid ergo. de his qui not. infam. Dd. in l. 1. §. diuus. l. in lege Cor. D. ad l. Cor. de sicar. l. pen. D. ad l. Póp. de parr. Quarũ aũt fœminarũ causam agimus, secundum plerũq; senectutis gradũ, & eá attigêrę partẽ, q̃ decrepita dicitur & est. l. 3. §. ignoscitur. D. ad Sylon. & c. ult. dist. 80. & c. quæ & ipsa morbus est, ut Menander ait, & ferè semper cum animi delirio & iudicij lapsu naturaliter

turaliter coniuncta est, Itaq; remouetur à republica gerenda, honoratur tamen. tit. C. qui se ætat. excus. l. maiores. l. semper, in prin. de iur. immun. l. nó tamen, in prin. de mun. & hon. & in criminibus pœnæ relaxationé & ueniam meretur, ut quos premit, eos & culpę suspicione liberet. d. §. ignoscitur. & tormētis eximat, Bart. in d. l. & in l. de minore, in princ. de quæst. Angel. in tractatu Malefic. gl. fama publica. uers. quæro quæ. Hippol. in l. edictum. 3. col. de quæst. Anus autę nostræ non modò tum delirant, cum uiri, hoc est, in secundo ac extremo senectutis gradu: sed etiá quia mulieres sunt, magis repuerascunt: uel certè non minus in primo, quàm uiri in secúdo & ultimo. Primùm igitur uix est, ut crimen in mente ac uoluntate magis committant, quàm pueri, quiq; iudicio animi destituti sunt. Deinde uerò, ut tantum fauoris ac excusationis, ætatis lapsus non præstet: propter eũ tamen nec torqueri debent, ut nunc fit: nec ea pœna affici, qua pessimus quilibet mulctatur.

Quod etiam ad sexum pertinet, cuius ut Libro secundo diximus, tanta est tum simplicitas tum lubricitas, ut in eodem grauius peccet uir quàm mulier, l. in multis, de stat. hom. 32. q. 6. c. indignantur. & c. seq. c. forus. de uerb. sig. Itaq; leniorem etiam meretur pœnam: ut in adulterijs, uir ut sacrilegus punitur. l. quámuis adulterij. C. ad l. Iul. de adult. fœmina castigata uel mulieribus incarceranda datur, uel in monasteriũ condemnatur ad biennium. ext. de testam. c. Rainutius. & Aut. sed hodie. quæ est. C. de offic. ciuil. iud. & Nou. ut nulli iudic. §. adulteram uerò. §. necessarium. Aut. sed nouo iure. quæ est l. quamuis. C. ad l. Iul. de adulter. sed & in crimine maiestatis: subuenitur enim simplicitati & ignorantiæ. l. 3. de iur & fact. ignor. l. iuris ignorantia. C qui admitti. Dd. & Bartolus in l. si quis, id quod. de iurisdict. omnium iudic. latissimè Sexus.

docent,

docent, quomodo propter ætatem & sexum mulie-brem doli præsumptio cesset, etiamsi in iure ciuili errent. Alex. cons. 103. uol. 1. Cepol. cons. 21. col. 6. & cōs. 24. Bald. in l. error. C. de iur. & fact. ignor.

Nec obstat hisce fauoribus ętatis ac sexus, primùm quòd longè grauius sit æternam quàm temporalem offendere maiestatem, l. hi qui sanctam. C. de hæred. Aut. gazaros, c. ubicunq;. de pœn. Secundò, quòd eã ob causam nulla sexus aut ætatis habeatur *ratio* in hęresi. Dd. in l. quisquis. C. ad l. Iul. maiest. *Canonistæ* in c. uergentis. de hær. in antiq. & in c. *tum secundum leges.* eod. tit. lib. 6. Tertiò, quòd in crimine *maleficiorum* ac sortilegiorũ specialiter excipiantur. l. etsi *excepta.* C. de mal. & math. quia in ijs omnes sine exceptione torqueri, notat. Hippol. in l. edictum. 3. col. D. de quæst. Nam ut à posteriori incipiam, magis ac ueneficis hic aduocatus nō sum: sed delusis lamijs, quas multum tũ à magis infamibus, tũ à ueneficis distare declaraui Libro secundo. Ad alterum primò respondeo, quòd illi textus specialem prærogatiuam sexus & ætatis limitant tantum, quoad torturam, ut & in crimine læsæ maiestatis, l. quisquis. C. ad l. Iul. maiest. nō etiam causam criminum. Semper enim hoc manet, qui iudicio animi caret, eum malè facere nō posse. Secundò respondeo, satis magnum inter lamias & hæreticas esse discrimen, quòd singulari capite demonstrauimus. Demũ cum Oldrado dico, quòd etiam *in his* quæ formaliter, ac secundum leges canonesq*ue non* sunt hæretica, licet hæresim sapiant, detrahendum sit ob eam quam diximus mulierum simplicitatem & lubricitatem, l. 1. C. de iur. & fact. ign. l. ult. §. fin. de iure delib. l. pen. de his quæ sibi ascr. Et hoc, etiamsi in articulo fidei errent, ut idiotæ ac rustici. Sufficit enim ijs, ut loquuntur, implicita fides, & ne pertinacia contumaciaq; quadam errorem suum defendant. Bald. in l. error.

Lib. 6. c. 6. Consil. 110.

error. C. de iur. & fact. ign. Atq; hac etiam ratione prima cadit obiectio. Quanquam ut grauius esse non inficior, in maiestatem diuinam delinquere: sic illud quoq; sciendum est, & facilius & citius homines in hoc delictum incidere. Incomprehensibilis est enim, & longè à nostris remota sensibus, illa æterna, infinita ac spiritualis maiestàs ac uoluntas. Quare qui in terrenis negocijs lyncei sumus, in spiritualibus & ijs quę ad Deum spectant, talpæ statim efficimur: non secus atque ij qui cum summa se putent oculorum acie prę ditos, quando in terris ea quæ sensu percipi possunt, acerrimè contuentur: si solem aspicere uelint, omnē illam aciem, extremam esse præ tanto fulgore sentiūt caliginem. Duabus igitur de causis facilior hominū in spiritualibus est lapsus, primùm, ob diuinorum naturam omni cogitatione humana superiorem: deinde, propter nostræ tum intelligentiæ cæcitatem, tum uoluntatis deprauationem. Quare si quis hac in parte delinquat & erret, mitior esse debet pœna, ac iustior uenia: & id quidem eò magis, si mulier, magisq; si decrepita muliercula cadat.

DETERMINATIO PARISIIS FACTA PER *almam facultatem* Theologicam, *Anno Domini* 1398. *super quibusdam superstitionibus nouiter exortis.*

VNiuersis orthodoxæ fidei zelatoribus Cancellarius ecclesiæ Parisiensis, & facultas Theologiæ in alma uniuersitate Parisiensi, matre nostra, cum integro diuini cultus honore spem habere in Domino, ac in uanitates & insanias falsas non respicere. Ex antiquis latebris emergens nouiter errorum fœda colluuie, recogitare cōmonuit: quod plerunq; ueritas catholica apud studiosos in Sacris literis apertissima

ſima eſt,quæ cæteros latet: nimirum cum hoc proprium habeat omnis ars manifeſtam eſſe exercitatis in ea,ſic ut ex eis conſurgat illa maxima,Cuilibet in ſua arte perito credendum eſt. Hinc eſt Horatianum illud,quod Hieronymus ad Paulinum ſcribens aſſumit: Quod medicorum eſt, promittunt medici, tractant fabrilia fabri. Accedit adhæc in Sacris literis aliud ſpeciale, quod nec experientia & ſenſu conſtant ut aliæ artes, nec poſſunt ab oculis circumuolutis nube uitiorum facilè deprehendi. excæcauit enim eos malicia eorum. Ait ſiquidem Apoſtolus, quòd ꝓpter auariciam multi errauerunt à fide. Propterea non irrationabiliter idolorum ſeruitus ab eodem nominatur: alij propter ingratitudinem, qui cum cognouiſſent Deum,non ſicut Deum glorificauerunt, in omnem idololatriæ impietatem (ſicut idem commemorat) corruerunt. Porrò Solomonem ad idola, Didonem ad magicas artes pertraxit dira Cupido. Alios poſtremò miſera timiditas tota ex craſtino pendens in obſeruationes ſuperſtitioſiſsimas impiasq; depulit: quemadmodum apud Lucanum de filio Pompeij Magni, & apud hiſtoricos de plurimis notũ eſt. Ita fit, ut recedens peccator à Deo, declinet in uanitates & inſanias falſas, & ad eum qui pater eſt mendacij tandem impudenter palamque apoſtatando,ſe conuertat. Sic Saul à Domino dereli ctus,Pythoniſſam, cui prius aduerſabatur, conſuluit. Sic Ochozias Deo Iſrael ſpreto miſit ad conſulendum deum Accaron. Sic deniq; eos omnes qui fide uel opere abſque Deo uero ſunt,ut à deo falſo ludificentur,neceſſe eſt. Hanc igitur nefariam,peſtiferam, mortiferamque inſaniarum falſarum cum ſuis hæreſibus abominationem plus ſolita noſtra ætate cernentes inualuiſſe,ne forſan Chriſtianiſsimum regnũ, quod olim monſtro caruit, & Deo protegente carebit,in-

bit,in

bit, inficere ualeat tam horrendæ impietatis & perniciosissimæ contagionis monstrum, cupientes totis conatibus obuiare, memores insuper nostræ professionis, proque legis zelo succensi, paucos ad hanc rem articulos damnationis cauterio, ne deinceps fallant incogniti, notare decreuimus, rememorantes inter cætera enumerata dictum illud sapientissimi doctoris Augustini de Superstitiosis obseruationibus: Quòd qui talibus credunt, aut ad eorum domum euntes, aut suis domibus introducunt aut interrogant, sciant se fidem Christianam & baptismum præuaricasse: & paganum & apostatam, id est, retro abeuntem, & Dei inimicum, & iram Dei grauiter incurrisse, nisi ecclesiastica pœnitentia emendatus, Deo reconcilietur. Hæc ille. Neque tamen intentio nostra est in aliquo derogare quibuscunq; licitis & ueris traditionibus, scientijs, & artibus: sed insanos errores atque sacrilegos insipientium & ferales ritus, pro quanto fidem Orthodoxam & religionem Christianam lædunt, contaminant, inficiunt, radicitùs quantum fas nobis est, extirpare satagimus, & honorem suum sincerum relinquere ueritati.

Augustinus contra Superstitiones

Est autem primus Articulus, quòd per artes magicas & maleficia, & inuocationes nefarias quærere familiaritates & amicitias & auxilia dæmonum, non sit idololatria.

Error: quoniam dæmon aduersarius, pertinax & implacabilis Dei & hominis iudicatur: nec est honoris uel dominij cuiuscunque diuini uerè seu participatiuè uel aptitudinaliter susceptiuus, ut aliæ creaturæ rationales non damnatæ, nec in signo ad placitum instituto, ut sunt imagines & templa, Deus in ipsis adoratur.

Secundus articulus, quòd dare uel offerre uel promittere dæmonibus qualemcumq; rem, ut adimpleat

desiderium

desiderium hominis, aut in honorem eorum aliquid osculari uel portare, non sit idololatria. Error.

Tertius, quòd inire pactum cum dæmonibus, tacitum uel expressum, non sit idololatria, uel species idololatriæ, uel apostasiæ. Error. Et intendimus esse pactum implicitum in omni obseruatione superstitiosa cuius effectus non debet à Deo uel natura rationabiliter expectari.

Quartus, quòd conari per artes magicas dæmones in lapidibus, annulis, speculis, aut imaginibus nomine eorum consecratis, uel potius execratis, cogere & arctare, uel eas uelle uiuificare, non sit idololatria. Error.

Quintus, quòd licitum est uti magicis artibus uel alijs quibuscunque superstitionibus à Deo & Ecclesia prohibitis pro quocunq; bono fine. Error. quia secundum Apostolum, Non sunt facienda mala, ut eueniant bona.

Sextus, quòd licitum sit aut etiam permittendum, maleficia maleficijs repellere. Error.

Septimus, quòd aliquis cum aliquo posſit dispensare in quocunq; casu, ut talibus licitè utatur. Error.

Octauus, quòd artes magicæ & similes superstitiones, & earum obseruationes sint ab Ecclesia irrationabiliter prohibitæ. Error.

Nonus, quòd Deus per artes magicas & maleficia inducatur compellere dæmones suis inuocationibus obedire. Error.

Decimus, quòd thurificationes & suffumigationes, quæ fiunt in talium artium & maleficiorum exercitio, sint ad honorem Dei, & ei placeant. Error & blasphemia, quoniam Deus aliàs non puniret uel prohiberet.

Vndecimus, quòd talibus & taliter uti non est sacrificare seu immolare dæmonibus, & ex consequenti dam-

ti damnabiliter idololatrare. Error.

Duodecimus, quòd uerba sancta & orationes quędam deuotæ & ieiunia & balneationes & continentia corporalis in pueris & alijs, & missarum celebratio, & alia opera de genere bonorum; quæ fiunt pro exercendo huiusmodi artes, excusent eas à malo, & non potius accusent. Error. Nam per talia sacræ res, imò ipse Deus in Eucharistia dæmonibus tentatur immolari: & hæc procurat dæmon: uel quia uult in hoc honorari similis Altissimo, uel ad fraudes suas occultãdas, uel ut simplices illaqueet facilius, & damnabilius perdat.

Tredecimus; quòd sancti Prophetæ & alij sancti per tales artes habuerunt suas prophetias, aut miracula fecerunt, aut dæmones expulerunt. Error & blasphemia.

Decimusquartus, quòd Deus per se immediatè uel per bonos angelos talia maleficia sanctis hominibus reuelauerit. Error & blasphemia.

Quindecimus, quòd possibile est per tales artes cogere liberum hominis arbitrium ad uoluntatem seu desiderium alterius. Error: & hoc conari facere, est impium & nefarium.

Sedecimus, quòd ideo artes præfatæ bonæ sunt, & à Deo, & quòd eas licet obseruare: quia per eas quandoque uel sæpe euenit, sicut utentes eis quærunt uel prædicunt, uel quia bonum quandoque prouenit ex eis. Error.

Decimusseptimus, quòd per tales artes dæmones ueraciter coguntur & compelluntur, & non potius ita se cogi fingunt ad seducendos homines. Error.

Decimusoctauus, quòd per tales artes & ritus impios, per sortilegia, per carminationes & inuocationes dæmonum, per quasdam insultationes & alia maleficia, nullus unquam effectus ministerio dæmo-

num subsequatur. Error. Nam talia quandoq; permittit Deus contingere: ut patuit in magis Pharaonis, & alibi pluries: uel quia utentes seu consulentes propter malam fidem & alia peccata nefanda, dati sunt in reprobum sensum, & demerentur sic illudi.

Decimusnonus, quòd boni angeli includantur in lapidibus, & consecrent imagines uel uestimenta, aut alia faciant quæ in istis artibus continentur. *Error* & blasphemia.

Vicesimus, quòd sanguis upupæ uel *hœdi uel* alterius animalis, uel pergamenum uir*gineum uel corium* leonis & similia habeant efficaciam ad cogendos uel repellendos dæmones ministerio huiusmodi artium. Error.

Vicesimusprimus, quòd imagines de ære, plumbo uel auro uel de cera alba uel rubea uel alia materia baptisatæ, exorcisatæ & consecratæ, seu potius execratæ secundum prædictas artes & sub certis diebus habeant uirtutes mirabiles, quæ in libris talium artium recitantur. Error in fide & philosophia naturali, & astronomia uera.

Vicesimussecundus, quòd uti talibus, & fidem dare, non sit idololatria & infidelitas. Error.

Vicesimustertius, quòd aliqui dæmones boni sunt, alij benigni: alij omnia scientes, alij nec saluati, nec damnati. Error.

Vicesimusquartus, quòd suffumigationes, quæ fiunt in huiusmodi operationibus, conuertuntur in spiritus, aut quòd sint debitæ eis. Error.

Vicesimusquintus, quòd unus dæmon sit rex Orientis, & præsertim suo merito: & alius Occidentis, alius Septentrionis, alius Meridiei. Error.

Vicesimussextus, quòd intelligentia motrix cœli influit in animam rationalem, sicut corpus cœli influit in corpus humanum. Error.

Vicesi-

Vicesimusseptimus, quòd cogitationes nostræ intellectuales & uolitiones nostræ interiores immediatè causentur a cœlo, & quòd per aliquam traditionem magicam tales possunt sciri, & quòd per illam de eis certitudinaliter iudicare sit licitum. Error.

Vicesimusoctauus, quòd per quascunq; artes magicas possimus deuenire ad uisionem diuinæ essentiæ, uel sanctorum spirituum. Error.

Acta sunt hæc & post maturam crebrâq; inter uos & deputatos nostros examinationē: conclusa in nostra congregatione generali Parisius apud sanctum Mathurinum de mane super hoc specialiter celebrata Anno Domini M. CCC. XCVIII. die XIX mensis Septembris. In cuius rei testimonium, sigillum dictæ Facultatis præsentibus literis duximus apponendum. Originale huius determinationis est sigillatum magno sigillo facultatis Theologiæ Parisius. Ego inueni subiectam in fine Mag. sententiarum.

Epilogus Operis.

Non dubium mihi est, candide Lector, plurimos fore, apud quos malam iniero gratiam, calumniam mihi pro opera qualicunq; præstita reposituros: quorum pleriq;, ut iniquorum est iudicum, id quod non intelligunt, criminabuntur: alij, opinioni longa annorum serie, hominum animis irradicatæ, & uelut iure consuetudinario obfirmatæ, quacunque ratione patrocinari uolent: nec deerunt qui dentis Theonini prurigine insolescentes ex more, mordendi occasionem auidius quærent. Ad causas naturales quarumcunq; rerum miracula & monstra referent pugnaces Peripatetici: ac sacrosanctæ Scripturæ religioni, Aristotelis Platonisque rationes præscribere, uehementi pertinacia cōtendent. Hic Petri Pomponatij Man- Epilogus

 tuani,

tuani, summi & clarissimi suo tẽpore philosophi, de Naturalium effectuum causis, siue de incantamentis Opus, abstrusioris philosophiæ plenum, requiretur, accuratiusq; euoluetur, ut oppugner, pessumq; eam: nisi in inuictis Christianæ philosophiæ fundamentis constabilitus, sermonis probabilitatem contemnam: ex D. Pauli, uasis electionis, cõsilio, qui studiosè præmonuit, uidendum esse, ne quis sit qui nos deprædetur per philosophiam, & inanem *deceptionem*, iuxta constitutionem hominum, *iuxta elementa* mundi, & non iuxta Christum. Quoniam *in illo inhabitat* omnis plenitudo Deitatis corporaliter. *Pomponatium* quoq; ante redditum spiritus extremi *halitum* resipuisse ex singulari Dei miseratione, nec permansisse ἄθεον, sperare uolo. talem etenim fuisse, à clarissimo medicinæ ornamento D. Helidæo Foroliuiensi, eius olim discipulo, non semel auditum est.

Coloss. 2.

At sibi iniuriam fieri à medico, quædam Scripturæ sacræ loca excutiente, & suæ uocationis metas transiliente, acclamabunt morosiores plerique Theologi: Ne sutor ultra crepidam, mordacius oblatrantes. His nihil aliud respõsum uolo, quàm, D. Lucam euangelistam medicum Antiochensem fuisse: ac me ex eorum esse numero, quorum huc spectat studium, ut si quo modo tãdem ex immensa Dei misericordia atque ineffabili Christi gratia, ad regale illud sacerdotium pertingere queant, cuius D. Petrus apostolus & propheta Esaias meminerunt.

Regale sacerdotium. *1. Pet. 2.* *Esaia 61.*

Quòd maleficij quosdam Ecclesiastici collegij homines impuros insimularim, si quoque ægrè *ferant*, id non debui non facere, argumenti ratione: *atque* apertius etiam nominibus eorum expressis potuissem, nisi modestiam hanc ex Theologia edoctus, hos Christianæ fidei euersores ac reipublicæ sedatæ turbatores, ut adhuc desistant, statuissem præmonere.

Cum

Cum magicorum flagitiorum reis mihi controuersia est, non cum uiris pijs, quos unicè ueneror & colo, ut si quis alius. Si iniustè se traductos illi conquerantur, ut in theatrum palàm meeum prodeant, suamq; tueantur causam, non detrecto.

Doctioribus quibusdam nostri ordinis uiris, uel etiam delicatioribus, si à me non sit factũ satis (quod equidem libenter fateor: quàm sit mihi curta supellex, non ignarus) ijs tamen rem exactius perpendendi, altiusque perscrutandi, ac methodo doctiore, ordine magis cohærente, oratione dilucidiore, uerbis aptioribus, & ueritatis argumentis ualidioribus describendi, qualemcunque subministrasse occasionem pro ingenij tenuitate (quam certè magnâ agnosco) uideor. à quibus si alicuius lapsus etiam admonear, conuincarque, plurimum à me reportabunt gratiæ: quemadmodum reliqui omnes, eodẽ me prosequuti studio: nec me errata retractasse pudebit unquá. non mihi usq; adeò Suffenus sum, nec ita φιλαυτίας afficit libido. Est aliquà prodire tenus, si non datur ultrà.

Quòd contra legum duodecim Tabularum authoritatem, de ijs qui messes excantarunt, à uulgari opinione & Poetarum figmentis dissentiam, si grauiter tolerant Iurisperiti, mala mihi pro beneficio reponitur gratia: quòd ueritatis in hoc argumẽti genere ab alijs inquirendæ, & criminalis sententiæ hic non secundum placita cæci in religione Christiana seculi, uerùm ex ipsis ueritatis mysterijs, debito ordine eruendæ, pronunciandæq; ansam porrigere qualemcunque uoluerim. Enimuerò si alicui in legitima sua uocatione præiudicandi animus mihi fuerit, temerarij hominis notam meo quodam merito haud recuso. Cæterùm si hac mea purgatione non contentis mordacibus inuidisque ingenijs, me conuicijs proscindere, imperitię redarguere, flagitij iniquè insimulare,

& calamum petulanter in me stringere lubeat: ea me Deum omnipotentem cõfirmaturum tolerantia confido, ut quoscunq; aduersariorum dentes & insultus, patiendo sim exuperaturus.

Irritas præterea suas apud me uident machinationes impij sacrilegique magi, quorum nec præstigijs, nec terriculamentis culmum quidem latum moueor, etiamsi me diris suis imprecationibus aut diabolicis exorcismis transformare studeant, aut ἀς κόρακας, uel (si malint) cloacas execrandis suis artibus compellere nitantur monstrifici malefici. Delphica in me diuinorum oracula, quibus nihil non sinistri mihi in Pythij templo cacanti, & ob id à Pisistrato tyranno statutæ pœnæ subijciendo, uaticinabũtur homines perditi, prorsus cõtemno. Incassum me nocturnis lemuribus, aut defunctorum manibus uel laruis terrebit tenebricosus necromantes. Nec contra Geoticorum umbras aquæ lustralis asperginem, uel tædarũ ignem juxta sepulchra arcesso: suis hi spectris me neutiquam fatigabunt. Tartarearum uocum barbarie aut murmurũ ludibrijs si me lacessat nefarius exorcista, non mihi curæ est. Incantatorum ligaturas, quibus prodigiosos accersere morbos, congressum impedire naturalem, imò eius organa pro suo arbitrio auferre & restituere posse credũtur, ne pili quidem facio, rideoq;. Si quid maligna imprecatione aut uitiatæ uoluntatis affectu in me possunt deliræ sagæ, eis & permitto, & remitto. breuiter, ut Horatius ait:

Somnia, terrores magicos, miracula, sagas,
Nocturnos lemures, portentaq; Thessala risu
Excipio. —

Vnicam solummodo ueneficarum pertimesco artem, quæ suis uenenis uel propinatis, uel admotis, uel spiritus attractione ferientibus plurima uerè, non phantasticè inferre nocumenta ualent: harum causam

causam defendendam hic cœpi minimè, sed iusta magistratus censura discutiendam decidendamque relinquo.

At ex labyrintho præstigiarum dæmoniacarum incantamentorumq; nonnihil extricatus, finem dicēdo faciam de monstrosis his ludibrijs: excogitatis certè ut gloriam Dei, & doctrinæ utriusque, sacræ & physicæ, ueritatem obscurent, atq; maleficas diaboli artes occultēt, uestiantq;, quæ Domino Deo βδελύγματα siue abominationes sunt: has auersemur, fugiamus & execremur, quacunq; etiá artificiosa proponátur specie. Repugnemus & earū illecebris & occasionibus obiectis, quę prima fronte blandiri & allubescere uidētur. Nec solū corpora nostra, non sponte mancipia & domicilia satanæ faciamus: uerùm etiam illi, licet astutissimo καὶ πανουργοτάτῳ, uera fide & uitæ sanctimonia omnes adoriundi nos aditus pręcludamus, auxiliū à Dei filio assiduè ardentibus uotis implorátes, nosq; uiuo Dei uerbo & Spiritus sancti ope uigilanter, ueluti in excubijs sedulò cōstituti, ita muniētes, quò etiá si huiusmodi munimēto táquá firmissimo uallo undiquaque obseptos audacius insultet iuratus ille hostis, nō tamen ualida hæc septa perfringat, expugnetq;.

Qualescunque etiam afflictiones nobis impositas, æquo animo cum Iobo fortiter toleremus, aduersus *Iob.1.2.* Deum neutiquá cum gentibus fremētes, nec uetitam *Psalm.2.* opem cum Saule inquirētes. Neq; etiam curiosi, cum *1.Reg.28.* Ephesijs, uel lasciui, quę nouisse nos aut non interest, *Actor.19.* aut nō licet, siue minus expedit, anxiè indagemus: uel ex ijs, à quibus exquiri seuerè inhibuit Deus, sciscitemur: sed illis quas Euangelij ueritas cōmonstrat, semitis insistamus, inhæreamusq;, furiosas diaboli præstigias & lubrica triuia declinantes, ne quemadmodū Iamnes & Mambres resistebant ueritati, nos quoque Dei præcepto recalcitrantes, cum his qui à sinistris

erunt, horrẽdum olim Christi sententiam audiamus:
Matth. 25. Discedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo, & angelis eius.

Nihil autem hic ita assertum uolo, quod æquiori iudicio catholicæ Christi ecclesiæ non omnino submittam: palinodia mox spontanea emendaturus, si erroris alicubi conuincar.

FINIS.

CENSVRA QVORVNDAM DOctorum piorumq; uirorum de hoc Opere, explicata literis ad D. Ioannem Vuierum datis. quarum hæc prima Theologi cuiusdam eximij est, & abbatis doctrina, uirtute atque existimatione clarißimi: cuius nomen supprimere, ob quorundam qui se Theologorum nomine pallio pileoq; exornant, morositatem, malui.

SAlue uir, ut eruditissime, ita multis nominibus mihi commendatissime.

Miraberis, sat scio, quid mihi in mentem ueniat, quòd cum te ne de facie quidem nouerim, aliquid ausus sim ad te literarum dare. Verùm non te lateat uelim, me huc uel inuitum, ac manibus pedibusque reluctantem esse adductum, ingenij tui pulcherrimis monumentis: quæ profectò eiusmodi sunt, ut uel saxa muta, nedum bruta animalia, in amorẽ pariter ac admirationem tui raperes. Nam liber ille tuus de Dæmonum præstigijs, Deus bone, quantum habet solidæ doctrinæ, acris ingenij, ac iudicij consummati? Quis putaret tam longè lateque patêre nostram Physicam? Nunquam mihi magis arrisit de uobis, quàm in præsentia, grauissimum Homeri testimonium:

Vir medicus multis alijs præstantior unus.

Certè

Certè librum illum nescio quo cum fructu, summa cum animi uoluptate, non tam legi, quàm penitus deuoraui. Quem equidem uideo talem esse, ut haud dubiè nomen tuum immortali cum gloria ad posteros transmittat. O' fœlicem Cliuiam, quæ tantos habet literarum heroas: fœliciorem, quæ, ueluti eam decet, eos amplis stipendijs alit, meritissimisque auget fortunis: fœlicissimam, cui præest Princeps non modò doctus, pius, ingeniosus: sed etiam doctrinæ, ueræ pietati, nobilibusq; ac fœliciter natis ingenijs mirè, & utroque (quod aiunt) pollice fauens. Nam quanquã hic princeps ob præstantes cùm corporis tum animi dotes, ubiq; terrarum optimè audit: tamen inter cæteras clarissimas eius uirtutes, clariorẽ existimo nullam, quàm quòd ut ipse doctus est, ita ad euehendos, quos singularis aliqua eruditio commendat, fictus, natus & educatus uideatur, iuxta illud clarissimi uatis:

Principis est uirtus maxima, nosse suos.

Gaudeo mehercule, & ex animo gaudeo, te diuine uir primum hanc glaciem perfregisse, & miseras aniculas ab atroci quadam tyrannide uindicasse. Cardanus quidem nonnihil uelitatus fuerat in sycophantas illos: tu autem apertis uelis eos ipsos inuasisti:

Macte ô ingenio, macte uirtutibus istis:
Ritè Vuicrus *eris, nunquam tua fama peribit.*

Crede mi Vuiere, non modò hac opera multos sani iudicij uiros, quasi Herculeo nodo tibi deuinxisti, sed optimè de religione Christiana meritus es. An non erat in detrimentum nostræ Reipublicæ, plus concedere diabolo, & nescio quibus malis genijs, quàm unigenito filio Dei? Paulus, ut uir prudens ac circumspectus, non audet se dicere, cum ad tertium usque cœlum à Deo esset sublatus, raptum extra cor- *2.Cor.12.*

pus: ſed ſiue in corpore, ſiue extra corpus, inquit, neſcio: Deus ſcit. & hoc in ſpiritu tantummodo accidiſſe, uel Lucas ampliſsimus in Geſtis Apoſtolicis eſt teſtis. At noſtri maiores (ſi dijs placet) credebát ope dæmonum mulierculas uolitare per aera, ingentia corporaliter ſpacia regionum tranſmittere, ſubinde in feles mutari: atq; adeò, ſit honos auribus, cum ipſis malis genijs actu uenereo cõgredi, ac quaſi permiſceri.

Differit hac de re pluri. mis D. Hieronymus, in prologo Danielis.

O' cæcas hominum mentes, ô pectora cæca.

Quis faſcinauit quæſo inſenſatũ hunc mundum, ut tam imprudenter fabulis anilibus adhærentes, à nulla ueritate aberrarent? Sed dicet mihi quiſpiam: Num tu H. credis, quæ ipſæ tormentis exagitatę, ingenuè confitentur? Certè tormentis fidem non eſſe adhibendam, doctiſsimi atque grauiſsimi quique dicunt. Nam in torminibus mentitur qui pati multa poteſt, mentitur qui nihil pati poteſt: dum hic non uult fateri quæ fecit, alter plura fatetur ſe perpetraſſe quàm unquam uel per ſomnium cogitauit. At quid ſentiendum quæſo, de mulierculis illis, quæ ea ſe feciſſe aiunt, quæ in rerum natura ſunt nuſquam? Accidit hic intra triennium, huius ferè rei memorabile exemplũ. Omnes monachi ex uino peſsimo & pendulo, quo nimium ſeſe ingurgitauerant, ad unum intra annũ ferè perierunt. Sacrificulus quidá perſuaſit prędeceſſori, ut uocát, meo G. in cauſa eſſe pauperculam quandá aniculam, quæ certis ſub gradibus poſuiſſet prę ſentiſsima ueneficia, ubi monachis ſemper eſſet in coro ſtandum. Quid multa? creditum eſt impoſtori, coniectaque eſt miſera anicula, Vulcano litáda, in uincula. Statuit ueterator ille ciuibus diem, quando locus eſſet ab omnibus perluſtrandus. Conuenerunt ſtatuto die multi mortales: euolutoque lapide, mira manuũ celeritate è manicis eius quædá emor-

Cum dæmones ſpiritus ſint, ſpiritusque, ipſa ueritate teſte, carnem & oſſa non habeat. Lucæ 24.

emortuæ ranæ, lacertæ, quas è campis in hunc usum selegerat, ac limaces ceciderunt in foueam. Fuissentq; hæc omnibus credita, condemnataque ad ignem fuisset anicula, nisi uir quidam acri iudicio fucū ac stropham sagacibus oculis cōsiderasset: qui tandem effecit, ut tota tragicocomœdia in fumum euanesceret: parūq; abesset, quin prçstigiator cum suis quisquilijs, putrib. ouis à pueris & colu à mulierculis impeteretur. Verùm de his satis superq;. Clarissimo uereq; generosissimo Principi tuo me cōmendabis, atq; in unico cōseruatore nostro perpetuò ualebis. Celerrimè, E. tertio calendas Iulias, Anno 1563.

Tui nominis amantissimus
A. H. H. A. E.

CAROLVS GALLVS, EC-
clesiastes Hammonensis.

S. P. Per Christum. Vt tui codicis doctrinam diligentius perlegerem, singulaq; accuratius pro iudicij mei tenuitate examinarē, ponderaremq;, effecit horribilis ea Satanæ rabies, quæ superioribus annis in hac ecclesia Hammonensi grassata est, & multos aliquātisper exercuit. Nosti mi Domine Vuiere, uir prçstantissime, huic malo multiplicia excogitata adhibitaq; esse remedia, uariaq; de eo iudicia, tam in nostra Republ. quàm inter moniales uirgines uicini monasterij Kenterpen, unde hoc ipsum initio ad nos dimanauit. Interposuit suū iudiciū quidā Simon exorcista cçcus infœlicissimè, q mox à ꝓpria cōiuge dçmoniaca miserabiliter interfectus, suæ impiæ audaciæ pœnas dedit. Ad eundē modum quidā senex monachus Franciscanus, cui nomen frater Lindemannus, tentauit confidenter suis exorcismis: sed & ipse mox, dum etiam instructus ad Missam celebrandam iret, repentina morte percussus, interijt. Hos secuti sunt & alij duo

duo eiusdem ordinis in hac ciuitate fratres, palàm in nomine mille dæmoniorum excitantes diabolicam tragœdiam, longè omnium terribilissimam, cuius historiam te accepisse arbitror. Nec defuit quidam suffraganeus episcopi, cum pastore quodam, adiunctis etiam medicis, omnes ab antiqui serpentis solertia delusi. Tandem etiam per Vulcanum ablatę sunt, quę has dæmonum laruas suis incantationibus peperisse credebantur. Sed neque hæc seueritas medicamentum, quod expectabatur, attulit. Quod etiamnum præsens calamitas inter uirgines eiusdem cœnobij Kenterpen heu nimium testatur. Porrò tuus codex mirum in modum exprimit Satanæ naturam, ingenium, solertiam, curam, studium & rabiem, quibus grassatur mille artifex, fallax & potens in incredulis: quorum aspectibus, uarijs artibus illudit, prout merentur eorum peccata. Et ego sanè iam experientia compertum habeo, eius generis diabolicis præstigijs & dementationibus, non aliter quàm iuxta sententiá in tuo libro pulchrè expressam occurrendū. Nam nostri energumeni omnes, nempe quindecim numero, iam Christo propitio liberati sunt, nō exorcismis, aut externis ceremonijs elementorum: sed uirtute& dei in Spiritu sancto, per fidelem uerbi Dei instructionem, per assiduas preces & ieiunia, quibus ceu ueræ ad Deum conuersionis optimis medijs usi sumus sedulò. Huc accessit manifestissima experientia de incantationum uanitate, quam etiam in tuo libro urges argumētis grauissimis, & meo iudicio demonstrationibus certissimis, quantumuis illę à communi ueterum sententia dissentire uideantur. Ego namque iam aliquoties deprehendi ex ipsis lamijs & sagis, artes, quas præsertim de carminibus & impossibilibus incantationibus & fascinationibus iactitare solent, meras esse ineptias, delirationes, & somnia, quibus se admi-

admiſcet Satan. Et anno ſuperiori cognoui multas ineptias ex priuata confeſsione cuiuſdam uetulæ incantatricis, quæ cum audiſſet in mea concione explicari locum ex Actis apoſt. cap. 19. quòd multi Epheſiorum, ex eis qui curioſas artes exercuerant, cóportatos libros exuſſerunt coram omnibus, &c. protinus acceſsit animo planè conſternato: & cum lachrymis arcana ſui pectoris in ſinum meum effundens, inſtitutionem Chriſtianam admiſit. & cum diabolicarum impoſturarum uanitatem Dei beneficio intellexiſſet, & apertis oculis ſpectaſſet, facilè relictis mendaciorum fumis, ad ueritatis lucem côuerſa eſt. Nec ſemel, admiſſa ueritate, ſibi meridiana luce clarius eam apparere, ſatanamq; ſuorum mancipiorum oculos tantum perſtringere, & nihil in ueritate geri confeſſa eſt conſtantiſsimè, cum deteſtatione diabolicæ ſuæ artis. Huius exempli hiſtoriam contexere plenius cum ſuis circunſtátijs fortè operæprecium foret: ſed non ita tutum, propterea lubens ſuperſedeo. Vno uerbo dicam, me ſatis experientia didiciſſe, bonam partem incantationum mera eſſe inſomnia. Quod cognoſcit clarius, quiſquis ſaltem uel doctrinam de inſomnijs penitius introſpexerit. Probatur ex Ariſtotele, Hippocrate, Galeno, alijsque philoſophis, imò & quotidiana experientia conſtat, inſomnium naturaliter eſſe in homine ſimul & brutis, & uiſa uerſari plerunq; circa phantaſiam: quod maximè præ cæteris experiuntur uel cæci, uel dormientes, uel melancholici, uel phrenetici, & alij qui ſunt in ſenſu communi & mente uitiati. Quòd ſi uerò Sacras literas de inſomnijs tradentes inſpexerimus, deprehendemus etiam præter naturam ſæpiſsimè immiſſa eſſe inſomnia: idque uel per bonum ſpiritum, uel malum, aliquando obſcurius, interdum clarius. Et aliquoties in ijs tam manifeſtas uiſiones, imagines & ſpectra obijci, ut etiam ſanctè iurares,

rares, omnia sic uisibiliter, corporaliter, & in ueritate agi. Obscurius & extra naturæ ordinem à Deo propositas habuerunt rerum futurarum formas Pharao, & eius pincerna, & pistor, nec nō Nabucadnezar Babyloniorum rex, Iosepho & Daniele eorundem interpretibus. Euidentiores autem formas & species conspexerunt Ieremias, cui olla feruens ostenditur ad Aquilonem conuersa, & alia quàm plurima. Item Ezechiel, & impius Baltzazar, successor Nabucadnezar, dum cernit in pariete manus scribentis articulos. Omitto insomnia & uisiones sanctorum in nouo Testamento, Iosephi uiri Mariæ uirginis, Petri, Pauli, Ioannis, coniugis Pilati, & aliorum. Porrò cacodæmon imitatur Deum ceu simia, in suis mācipijs: quod præter quotidiana nostrarum Lamiarum exempla, etiam priscorum ethnicorum monuméta abundè testantur. Nunquid Satan olim sua oracula edidit in illis locis, ubi homines ad impetranda insomnia & uisiones pernoctabant? quale fuit Amphiarai, Amphilochi, Trophonij & Æsculapij: pfectò ijs in locis dormiētibus malignus spiritus monstrabat pharmaca & remedia, quibus iuuarétur infirmi, simulq; de alijs negocijs respondebat. Et ad obtinendum huiusmodi insomnia & uisiones mandabantur sciscitantibus nescio qui delectus ciborum, & secubationes, & puri quidam castiq; dies. Pythagorei fabis abstinebant, eo quòd turbulenta somnia gignant. Hæc & similia, mi Domine Vuiere, quisquis exactè considerauerit, intellexeritq;, facillimè iudicabit lamiarū artium uanitatē, probabitq; tuum iudiciū. Manet enim satan semper sui similis, & quas olim inter infideles operatus est illusiones, & dementationes, easdem etiamnum exercet: perpetuos nempe fumos, & uanissimas umbras, somnia rectè dixeris, pro ueritate uendens. Habes breuiter, mi Domine Vuiere, sententiam meam.

Probo

Probo diuinum collyrium tui codicis, quo multorũ caliginosos oculos purgasti. Diuinitùs hoc datũ esse, facilè iudicabũt, obuijsq; ulnis complectentur, quin & magicarum artium incantationes minus formidabunt, quotquot librum tuum cum sano iudicio legerint, & intellexerint. Vale per Christum. Datũ Hammonæ, 26. Decembris, Anno 1565.

D. BALDVINI RONSSEI MEdici, *doctrina & artis usu celeberrimi, iudicium.*

OPorinus ille noster, homo iuuandis studijs natus, proximis nundinis Francfordianis ad me misit fragmentum operis tui (nondum enim, uti suspicor, supremã manum iam imposuerat) de Dæmonum pręstigijs: quod cèrtè multo mihi gratissimum erat, tum quòd D. Daniel noster Brouchusius Reipub. Gorcomiensi à medicinis, aliquãdo eius apud me mentionẽ fecisset, & singularem supra communem hominum conditionem ingenij tui dexteritatem prædicasset: tum quòd sperarem, aliquando detectis huiusmodi muliercularum neruis, idolomaniã, quæ multis abhinc seculis hominum mentes occupauit, penitus eradicatum iri. Nam quantũuis annis abhinc uiginti Iacobus Sauagius, Andouerpianus medicus, eiusdem argumenti mihi adhuc dum iuueni librum communicasset, quem aliquando, ni mors inopina uirum inuasisset, typis commendare decreuerat: non uidebatur tamen is esse talis, qui insitam iamdudum opinionem euellere posset. siquidem, etsi physicis quibusdam demonstrationibus deliramenta quædam esse declararet: concessit tamen multa, quæ tu argutissimè & maxima cum ratione refellis, neque is (ut bona uenia uiri alioqui doctissimi dicã) usqueadeò Scripturæ sacræ testimonio innitebatur,

tur, ut qui sua professione contentus, medicis physicisque argumentis tantum stabat. Tu contrà, antiquissimorum Theologorum, Iurisperitorum, atque eorum qui de Magia scripserunt (ut interim medicos taceam) argumentis innixus, quum aliquid se iam egisse putant, nihil prorsus iam actum conuincis, & ut habet Græcorum diuerbium, λυκλωπαφιλλωι. Dignum mehercule cedro opus, dignum quod omnium manibus sceleratissimo hoc tempore circumferatur, dignum quod omnium mentibus imprimatur, &c. Scriberem aliquãto accuratius, ni Brouchusij nostri propera quædam festinatio, dicere simul ac scribere coegisset. Vale in eo qui cuncta potest. Goudæ, nonis Maij, Anno 1563.

D. IOANNIS EVVICHII, MEDICI *& eruditißimi & excellentißimi, sententia.*

QVantum uoluptatis cæperim ex tuis libris de Præstigijs dæmonum, ὦ ἀγαθοῖς κακὸς ἰδεῖν ἐπὶ χθονὶ πουλυβοτείρῃ Vuiere, uix satis uerbis explicare possum. Video enim singularem in ijs prudentiam, iudicium solidum, copiam rerum necessariarũ, ordinem mirificum, sedulitatem incredibilem, deniq; animi pietatem (absit adulationis suspicio) & religionis Christianæ puritatem: eamque passim propugnandi aduersus omnes impiorum hominum insultus, & dæmonum fraudes animositatem infractam. Deinde non solum, quod ipse sæpe mecum cogitaui, sed etiam quod unicè & optaui & expectaui, in illis abundè sum consecutus. illud autem est præcipuè, quid de Lamijs (quas uocant) nostri temporis sentiendum sit, quid uanæ illarum incantationes efficere possint: & tandem, an pœna illarum ad mortem usque extendi debeat. Quę tria tam uelim hodie omnibus esse rectè cognita, persuasaque, quàm plerum-

que

que indoctis doctisq; temerè credita. Pudet autẽ me propemodũ nostri seculi, quòd tanto ueterno sopitũ res tam utiles necessariasq; non diligentius inuestigarit, & maturius in lucem ediderit. Omnes enim ferè tam Medici quàm Iurisconsulti & Theologi (quorum tamen maximè intererat, hæc ad unguẽ cognoscere) contenti maiorum consuetudine, nimis faciles aures præbuerunt fabulis: nimisq; temerariè, ne dicam iniquè, de uita morteq; multorum pronunciarunt. Sed cum cogito, idem hodie & ante ætatem nostram in illis obseruatum esse, qui iudicabantur hæretici (scilicet quòd à Rom. ecclesia in interpretatione quorundam articulorum doctrinæ, uel usu ceremoniarũ, nulla seditione dissentirent) quorum tamen, uel aduersarijs testibus, mens Deo deuota uitaq; inculpata fuit: minus mirum uidetur, quòd in hac Lamiarum causa, quæ plena semper fuit tenebris & dæmonũ ludibrijs, cæcutiant, cæcutiendoq; insontes sæpe feriant. Equidem ab eo tempore, quo ætatis maturitate, accedente qualicunque institutione, usuque, res humanas cœpi intueri, ualde semper deplorare soleo hominũ ignorationem. Nam ea mihi causa uidebatur uniuersi mali, quod tam multiplex in uita nostra grassatur. Quod etsi ipsus maximè adhuc ignorans; Dei tamen gratia cognouerim & defleuerim: nihilominus communi cæcitate impeditus in præsenti materia, oculos altius adhuc attollere, & ueritatem ipsam intueri nondum potui. Quare quando ingenij mei exiguitatem probè scirem, nec negare nec asseuerare statueram. At nunc iudicio tuo confirmatus, lucem mihi uidere uideor, & quà eundum & ubi sistendum sit, satis intelligo: agoque immortali Deo gratias, quòd tua opera eas res nobis patefecerit, quæ non eruditis modò & titulo doctoribus, sed etiam omnibus hominibus, multò uerò maximè Christianis cognitu

necessariæ sunt. Proinde nequicquam credam posthac illis, qui ita præsenti cuicunque usui inhærescendum putant oportere, ut nullo modo aliorùm quamuis piorum eruditorumque uirorum modestè propositam sententiam audiendam, cognoscendam, recipiendamque esse uelint: longè à principis illius consilio dissentientes, qui cum necessitas postularet, *Νῦν δ' οὐκ* ait, *ὅς τὸ δίς γ' ἁμάρτανα μῆτιν ἐνίσπει, ἢ νέος ἐν παλαιοῖς, ἐμὲ δὲ καὶ ἀσμένῳ εἶναι.* Nam cũ, ut dixi, omnis mali origo & fons ab ignorantia oriatur, & hæc primùm à *peccato*, peccatum porrò à diabolo (qui est uerè pater *tenebrarũ*, falsitatis & confusionis) principium suum ducat, *meritò* omnis boni causa uideri debet sapientia & cognitio: quippe quæ lucem, ueritatem, & ordinem in tota uita & omnibus actionibus nostris pariat, cõseruetq́;. Facessat ergo omnis pertinacia & morositas: sitque libera ut audiendi, ita & dicendi scribendique facultas: eatenus tamen, ut is labor utriusq; Reip. insignem utilitatem spectet, & ad Christi Seruatoris nostri regnũ propagandum, diaboli uerò & Antichristi tyrannidem labefactandam præclarè faciat. Vale clarissime Vuiere, monstrosarum opinionum nostri ęui non minime Hercules. Vale inquá: & perge porrò esse, quod fœliciter glorioseque cœpisti, *πατρί τε τῷ μέγα χάρμα πολεῖ τε, παντί τε δήμῳ, δυσμενέεσιν μὲν πῆμα, κακοῖς δ' ἄχος αἰπεινὸν αὐτοῖς.* Duisbergi, Anno 1563. ipsis Calend. Iunij.

CLARISSIMO VIRO BARTOLO *Richio, LL. Doctori, ac Illustrißimi Principis Henrici Ducis Brunsuicensis ac Lunenburgensis consiliario, Domino suo obseruando, Caspar Borcholt S.*

CVm nuper, clarissime uir, de Lamiarum uel sagarum fraude, quas ueteres Striges uocabant. quæ iam à Migistratibus sine discrimine ad

flam-

flammam rapiuntur, inter nos sermo erat: tua excellentia uerè grauiterque iudicauit, magnam in hoc maleficio dijudicando prudentiam adhibendam, ne temerè ac leuiter in pœnis infligendis aliquid statuamus: cum & leges ciuiles proniores ad lenitatem nos esse iubent, ita ut etiam in grauioribus pœnis benignitatis respectum habeamus. l. respiciendum. & l. absentem. de pœnis. Quàm uerò in hoc maleficij negocio multa nunc confusè, turbulenterque, ex sinistra, fanatica ac pestilenti solum suspicione agantur, ex hoc liquet, quòd laudabile illud discrimen inter prophanos uel infames magos, Lamias, & ueneficos, qui ueneno uel propinato, uel illito, uel in eo loco ubi terram inficiat posito, bestias & homines lædunt, & propterea meritò lege Cornelia gladio feriuntur, sit confusum, & hactenus confusè de his actum & pronunciatum. Vt autem præclarius hæc differentia, unde pro qualitate delicti pœna infertur, magis magisque tuæ excellentiæ innotesceret: promisi me transmissurum tibi librum clarissimi hominis, doctoris Ioannis Vuieri, ante annos aliquot de Præstigijs dæmonum, incantationibus ac ueneficijs, tam ingeniosè, acutè & doctè scriptum, ut ab omnibus doctissimis uiris in Burgundia & toto Belgico numinis loco habeatur. Ego profectò quoties præstantissimi huius æui Iurisconsulti Iacobi Cuiacij, olim præceptoris mei Biturigibus in Gallia, mihi omnibus modis obseruandi, recordor (recordor autem sæpe) tum cogor cum eo hoc fateri, nullum me librum maiori cum uoluptate percurrisse: & nænias fabulasq; nostros legum Glossatores, si posito affectu cum hoc scriptore cõferantur, nobis reliquisse, quoties hoc negociũ tractandum susceperunt. Cum autẽ & tuam excellentiá optimi iudicij esse nõ ignorem, peto, ut quantũ temporis

publicis negocijs suffurari queas, huic libro præsenti perlegendo impendas. Et mihi per occasionem tuam de hoc libro sententiam, quæ magni apud me ponderis est, rescribas. Si uerò quid toto hoc Libro perlecto ad propositam quæstionem de sagis uel lamijs non ita sine discrimine crudeliter comburendis, quod nunc tanta contentione in Republica agitur, rectè iusteq; dictum inueneris: tu illud amplectere, ac quantum potes, innoxium sanguinem defende. Ac utinam talem omnes in hoc sanguinolento negocio animum Principes gererent, qualem Illustrissimus, experientia ac literis doctissimus Princeps GVILHELMVS Iuliæ & Cliuiæ Dux: cuius Principe uiro digna sententia de Lamijs, in Procemio libri annexa est. Non etiam uereor, cum sis (uti Cicero de Catone refert) librorum helluo maximus, ut tædium aliquod in legēdo tibi obueniat. nam ita historijs, & iucundis narrationibus liber est refertus, ut uix ullum librum hoc iucundiorem extare, affirmare ausim. Vale: Datum in castro Sturuuolt, 7. die Augusti, Anno 64.

FINIS.

E GEORG. BVCHANANI SCOTI eximij poetæ Satyra, quam Franciscani nomine inscripsit, descripta.

Nostra licet super has sit secta extructa columnas
Præcipuè, non pauca tamen, nec parua supersunt:
Sed propè iam uulgata, nec artis egentia nostræ,
Nec uocis: sed quisq; sibi quæ tradat, & usu
Addiscat, thalamos ceu conciliare iugales,
Aut malè coniunctas causando soluere tædas,
Aut ubi deprehenso rupta est concordia mœcho

Vxori

Vxori à duro ueniam impetrare marito.

Illa tamen patribus seges olim uberrima nostris
Fingere nocturnos lemures, Manesq; uagantes
Lustrali compescere aqua, magicisq; susurris,
Frigida nunc tota est: postquam nasuta iuuentus
Pectora craßorum malè credula ridet auorum:
Nec credit nisi quæ scriptura teste probaris:
Coniurata licet magnis Sorbona sigillis
Figmenta affirmet. Verùm melioribus annis
Hæc thalami clausas frangebat machina portas,
Hæc testamenti tabulas mutabat, & ibat
Vir peregrè Romam, aut Solymam, dum tædia mœchum
Iam sibi permißi caperent lecti: ast ubi diues
Vmbra oblita sui paucas in funera Missas
Legarat, potiusq; suis bona linquere natis
Duceret excedens, quàm nostros ungere caules,
Non impunè nefas soliti id perferre Priores.

Is dolor arma dedit generosis fratribus undam
Ad Ligeris, quâ diues agri, quâ diues Iacchi
Ostentat longè formosa Aurelia turres.
Et nisi cauta parum pietas in fraude paranda
Inter tot uigiles Argos deprensa fuisset,
Partus honor nostræ foret & dignatio sectæ.

Sæpe quidem nobis facimus mala multa: uelut cùm
Alter in alterius damnum sese ordinis armat:
Berna nouum sibi Franciscum iam finxerat, & iam
Stigmata clara pedum, & manuum confixa patebant:
Ni uicina dolens augescere commoda liuor,
Ficta renudasset magno ludibria risu,
Nec damno leuiore. Italæ sapientia maior
Illa oræ, quæ Senensis tacitè Catharinæ
Vulnera dißimulans pensat mendacia quæstu,
Barbaricumq; ad sese his artibus attrahit aurum.

Sed tamen hoc æuo temerè miracula fingi
Noluerim, nisi monticolas inter crassosq́;
Pastores: nec pastores iam spernere tutum est:
Quando etiam in solas migrat sapientia syluas,
Quis rigidos Scotos gelidi sub uertice cœli
Aut animum, aut aures, oculosúe habuisse putasset?
Et tamen ille catus uetularum Langius auceps
Cùm teter locus errori, & nox cæca faueret,
Non potuit celare piæ ludibria fraudis.
Campus erat latè incultus, non floribus horti
Arrident, non messe agri, non frondibus arbos,
Vix sterilis siccis uestitur arena myricis:
Et pecorum rara in solis uestigia terris:
Vicini deserta uocant. ibi saxea subter
Antra tegunt nigras Vulcania semina cautes:
Sulphureis passim concepta incendia uenis
Fumiferam uoluunt nebulam, piceoq́; uapore
Semper anhelat humus, cæcisq́; inclusa cauernis
Flamma furens, dum luctando penetrare sub auras
Conatur, totis passim spiracula campis
Findit, & ingenti tellurem pandit hiatu.
Teter odor, tristisq́; habitus, faciesq́; locorum:
Illic sæpe animas torqueri Langius, illic
Sæpe queri, & longas in fletum ducere uoces
Audijt, aut uoluit credi audiuisse frequenter,
Et uitulabundos Cacodæmonas, & per arenas
Caudarum longos sinuatim ducere tractus.
Sæpe etiam infernæ (quoties ieiunus adibat
Antra) sibi uisus nidorem haurire culinæ.
His ubi iam uulgi stolidas rumoribus aures
Imbuerat, parat Exorcismum: circulus ingens
Ducitur, hunc intra spacio breuiore minores:
In medio stabat palus, iuxtaq́; catinus

Plenus

Plenus aquæ, sed cui cineremq; salemq; sacerdos
Addiderat multo cum murmure, nec sine anhelis
Flatibus. hoc postquam scena est instructa paratu,
Langius ipse pater sacro uenerandus amictu,
Circum omnem irrorat setosi aspergine sceptri,
Verbaq; præcipiti contortuplicata rotatu
Conuoluens, cœlum ac terras adiurat, & undas,
Et tremefacta imis Acherontia regna cauernis.
Et iam nox aderat secreti conscia sacri,
Iamq; è uicinis populus conuenerat agris,
Matres atq; uiri, pueri innuptæq; puellæ,
Scire auidi quò tanta cadant promissa, nisi ille
Conscia secreti formidans lumina & aures
Esse procul magna iußisset uoce profanos:
Quiúe sacerdoti non illa luce disertè
Cuncta susurrasset tacituram crimina in aurem.
Laica ne trepidi fugiant commercia manes,
Neúe inhians prædæ uel ieiunus Cacodæmon
Inuolet, & laceret sceleratorum unguibus artus.
Ducitur ad palum uelut hostia Rusticus ipse,
Ficta quidem gnarus cuncta, at formidine tanta
Attonitus, quàm si Stygia egressurus ab aluo
Aspiciat nudas mandentem Cerberon umbras:
Siue animo timor à puero conceptus, aniles
Fabellæ haud modicus pueris plorantibus horror:
Siue locus fumo, & cæca caligine opacus,
Et uelut infernæ terrebat imago culinæ.
Cætera submoto clam cuncta peracta popello:
Sed tamen audiri gemitus, uocesq; minantis
Dæmonibus, mixtæq; preces, nulloq; rogante
Interdum responsa dari: nunc tollere uultus
In cœlum, nunc figere humi, nunc plangere pectus
Langius, & sacra templum conspergere lympha,

Donec auis lucis prænuncia spectra moneret
Cedere, & in ueterem se denuò condere nidum.
Tum templo egreßi, dicenda tacenda referre
Langius, umbrarum pœnas, flammæ rapidam uim
Lustralis, quot carnifices Cacodæmones ollas
Admoueant, uerubus quot figant, fluctibus umbras
Quot mersent gelidis, quot Mißis cuiq; leuetur
Pœna, uelut ciuis Stygio uixisset Auerno,
Ordine cuncta recensebat, neq; credula deerat
Turba homini: purgatricis rediuiua fauillæ
Gloria crescebat multùm indignante Luthero:
Et creuisset adhuc, nisi uel formidine captus,
Vel precio uictus, uel uino rusticus ille
Anormis comes, Exorcismi proditor eheu,
Cuncta reuelasset taciti mendacia sacri.
Ex illo fluere, & retrò sublapsa referri
Spes prædæ, & nimium uiuacis gloria ueri
Crescere. Quapropter moneo dehinc fingite parcè
Somnia, nocturnos lemures, miracula, ni fors
Aut apud extremos fieri dicantur Iberos,
Americosúe, aut Aethiopas, calidoúe sub axe,
Et caput ignotis ubi Nilus condit arenis,
Vnde aderit nemo, qui testis dicta refutet.
Forsitan externos solertia fugerit hostes
Callida, sed pestem natam intra uiscera, & ipsis
Hærentem uenis hominum uix ulla cauebit
Cura: nisi nostros uis prouida numinis olim
Respexisset auos, iamdudum Funiger ordo
Proditus à proprijs miserè perijsset alumnis.
Si quis erit fratrum, qui suasu dæmonis ausit
Efferre in uulgus mysteria condita, fraudes
Occultas, ritus nocturni arcana, negatum
Depositum, cæsas post stupra nefanda puellas,

Qui-

Quicquid & extinctis Frater patrare lucernis
In fratres solet imberbes: hæc prodere si quis
Audeat, extemplò scelerato sanguine pœnas
Soluat, & æterna compostus pace quiescat.
Hæc sunt, quæ nostro liceat sermone monere.
Et iam plena epulis mensarum fercula fumant,
Latrantemq; fame stomachum propè uerba relinquunt.

RERVM ET VERBORVM IN *libris I. Vuieri de Præstigijs memorabilium* INDEX.

Arca-

béne

C

culo

dæmo-

diaboli

Dorpij

Epirus,

Fortali-

Gal-

Guthru-

malleus

mœsticia

mulie-

Omni-

super-

the-

FINIS.

